BÜTÜN YAPITLARI 1

BÜTÜN HİKAYELERİ

Rainer Maria RILKE

2. BASIM

Rainer Maria Rilke
Bütün Hikayeleri
Özgün Adı: *Die Erzählungen*

İthaki Yayınları - 462
Edebiyat - 374
ISBN 975-273-265-8

2. Baskı, Istanbul / Aralık 2009

© Türkçe Çevirenler: Vedat Çorlu • Şükrü Çorlu, 2006
© İthaki, 2006

Die Herausgabe dieses Werkes wurde aus Mitteln des Goethe-Instituts Inter Nationes gefördert.
Bu yapıtın yayımlanması Goethe-Instituts Inter Nationes'in katkılarıyla gerçekleşmiştir.

Yayına Hazırlayan: Şule Cepcepoğlu Koçak
Sanat Yönetmeni: Murat Özgül
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: Yeşim Ercan Aydın
Kapak, İç Baskı: İdil Matbaacılık
Davutpaşa Cad. No: 123 Kat: 1
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 482 36 01
Sertifika No: 11410

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Mühürdar Cad. İlter Ertüzün Sok. 4/6 34710 Kadıköy İstanbul
Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Rainer Maria Rilke

BÜTÜN HİKAYELERİ

Çeviri
VEDAT ÇORLU • ŞÜKRÜ ÇORLU

İthaki

Kalem Ve Kılıç

Bir Diyalog (1893)

Bir odanın köşesinde bir kılıç duruyordu. Keskin ağzının parlak, çelik yüzeyi, çarpan güneş ışıklarıyla kızıl kızıl ışıldıyordu. Bakışlarını gururla odanın içinde gezdirdi kılıç; odadaki her şeyin kendi ışıltısından haz aldığını gördü. Her şeyin mi? –Pek sayılmaz! Orada, masanın üzerinde, mürekkep hokkasına tembelce yaslanmış; parıldayan silahın haşmeti karşısında eğilmeyi bir an olsun aklından bile geçirmeyen bir kalem duruyordu. Kılıç, kalemin bu haline öfkelendi ve konuşmaya başladı:

"Sen kim oluyorsun ki, değersiz mahluk; benim parıltımın karşısında ötekiler gibi diz çökmüyor, hayranlık duymuyorsun? Etrafına bir bak! Her şey huşuyla karanlığın derinliğine gömülmüş. Yalnızca beni, beni seçti sevgili olarak aydın, mutluluk saçan güneş; candan, ateşli öpücüğüyle canıma can katıyor; ben de, ışığını binlerce kez yansıtarak ödüyorum borcumu. Işıltılı giysilerle dolaşmak, haşmetli prenslere yaraşır yalnızca. Güneş, gücümü bilir ve bu yüzden ışınlarını, krallara özgü o erguvan rengini omuzlarıma düşürür."

Gülümseyerek karşılık verdi temkinli kalem:

"Haline bak, fazla kendini beğenmiş ve mağrursun; ödünç aldığın parıltıyla ne kadar da böbürleniyorsun! Oysa ikimiz –hatırlarsan– çok yakın akrabayız. İkimizi de doğuran, bizi doyuran aynı toprak. Ta başından beri dağlarda yan yanaydık belki de –binlerce yıl; insanların bitip tükenmeyen çabaları, birer

parçası olduğumuz yararlı cevherin damarını keşfedinceye dek. İkimizi de çıkarıp aldılar; sert doğanın henüz kaba saba evlatları olan bizler, tüten ocağın üstünde, çekicin güçlü darbeleri altında, dünyevi uğraşların yararlı parçalarına dönüştürülecektik. Öyle de oldu. Sen kılıca dönüştün, büyük ve sağlam bir ağızla donatıldın; bense bir kalem, ince ve narin bir uca sahip. Ortaya bir şeyler koymak ya da etkili olmak mı istiyoruz, o zaman ilk iş parlayan uçlarımızı ıslatmak. Sen –kanla; ben –yalnızca– mürekkeple!"

"Bilgece çektiğin bu tumturaklı nutuk," diye söze girdi kılıç, "güldürüyor beni; sanki farenin, şu küçük değersiz hayvancığın, fille yakın akrabalığını tanıtlar gibisin. Fare de senin gibi konuşurdu herhalde! Onun da dört ayağı ve hattâ övünebileceği bir hortumu var. Neredeyse yeğen olduklarına inanası geliyor adamın! Sen şimdi, sevgili kalem, çok kurnazca ve de ölçüp biçerek, benimle senin nasıl *benzer* olduğumuza değindin; ben de sana, bizim farkımızı anlatacağım. Ben, parlayan, mağrur kılıç, cesur ve soylu bir şövalyenin beline kuşanılacağım. Ya sen; yaşlı bir katip bozuntusu, seni koca kulağının arkasına yerleştirir. Efendim beni güçlü elleriyle kavrayıp düşmana karşı taşır; ona *ben* rehberlik ederim. Seni, sevgili kalem, titreyen elleriyle ustan sararmış parşömende gezdirir. Ben, düşman içinde büyük bir öfkeyle, oradan oraya sıçrarım yiğitçe; sen, sonsuz tekdüzelikte parşömenin üzerinde çizikler çizer, seni yönlendiren elin dikkatlice gösterdiği yoldan bir adım bile sapmaya cesaret edemezsin. Ve sonunda, sonunda –gücüm tükenip, yaşlanıp zayıf düştüğümde, kahramanlara yaraşır bir şekilde onurlandırırlar beni; atalarının şeref salonuna asarlar ve hayranlıkla seyrederler. Peki, ya seni ne bekliyor? Efendin senden hoşnut olmadığında, ya da sen yaşlanıp da kağıt üzerinde ancak sürünerek kalın çizgilerle yazmaya başladığında, efendin seni kapıp, tabii lütfeder de bir

çift kardeşinle üç kuruşa eskiciye satmaz ise, desteğin olan sapından çıkarıp atacak."

"Kimi konularda," diye karşılık verdi kalem ciddiyetle, "pek de haksız sayılmazsın. Değerimin bilinmemesi, kullanılmaz duruma geldiğimde bana çok kötü davranılması doğru elbet. İşte bu yüzden de, emrime amade güç, iş gördüğüm sürece, hiç de az değil. Bir iddiaya bakar bu!"

"İddiaya mı tutuşmak istiyorsun benimle?" dedi kabına sığmayan kılıç.

"Eğer kabul etmeye cesaretin varsa."

"Hem de nasıl!" diye karşılık verdi, gülmekten kendini henüz alamamış kılıç.

"İddia ne?"

Kalem yerinde doğruldu, ciddi bir ifade takınarak konuşmaya başladı:

"İstersem işine, kavgana engel olabileceğime dair iddiaya tutuşacağız seninle.

"Bak sen, pek de cesurca."

"Anlaştık mı?"

"Anlaştık."

"Öyleyse," dedi kalem, "görelim bakalım."

İddiaya girileli az bir zaman geçmişti ki, içeriye gösterişli üniformasıyla genç bir adam girdi, kılıcı alıp kuşandı. Sonra da kıvançla parlak bıçağında gezdirdi gözlerini. Dışarıdan, çığlık çığlığa trompet sesleri, trampet gümbürtüleri geliyordu – belli ki savaşa gidiliyordu. Az önce, genç adam odayı terk etmek üzereyken, içeriye zengin süslemelerinden yüksek rütbeli bir subay olduğu anlaşılan başka biri girdi odaya. Yere kadar eğildi önünde genç. Rütbeli kişi masanın başına geldi, kalemi kapıp alelacele bir şeyler yazdı. *"Barış antlaşması imzalandı"*, dedi gülerek. Genç olanı kılıcını yeniden köşeye koydu, ikisi de odayı terk etti.

Oysa kalem masada duruyordu. Güneş ışınları üzerinde oynaşıyor, ıslak madeni ışıldıyordu.

"Ne o, savaşa gitmiyor musun, sevgili kılıç?" diye sordu gülümseyerek.

Ama kılıç karanlık köşede öyle usulca duruyordu. Galiba bir daha da asla böbürlenmedi.

İsa Çocuk

(1893)

Kalın, yeşil hasta kayıt defterinde, umursamaz, kaba, mürekkebi henüz kurumamış harflerle, "öldü" yazıyordu. Aynı satırda, "II. Kat, Oda 12, No. 78. Horvát, Elisabeth, orman memurunun kızı, 9 yaşında" yazılıydı.

* * *

Erkenden çöken şubat akşamı sanki ağlamaktan kızarmış gözlerle, yorgun ve somurtkan bir halde 12 No.'lu odaya bakıyordu. Revirin gri-beyaz duvarları aynı renkteki alacakaranlıkta eriyip gidiyor, siyah tahta haç havada, boşlukta süzülüyordu. Karyolaların belli belirsiz hatları zar zor seçilebiliyordu. Kasvetli hava, yataklarda ikişerli yatan çocukların üstüne bir büyü gibi çökmüştü. Karanlık bir köşenin herhangi bir yerinde, çocuklardan biri ümitsizlik içinde sessizce ağlıyor, bir diğeri hasta annesinin yatağında oturuyormuş gibi, yumuşak, çekingen sesiyle bir şeyler anlatıyordu; pencerenin yakınında, yastıkların arasında çömelmiş, dizlerini göğsünde birleştirmiş küçük bir kız oturuyordu. Profili ve yuvarlak omzunun silueti, donuk gri pencereyle belirgin bir tezat meydana getiriyordu. Odanın karbole doymuş havası öyle basıktı ki, sohbet eden kızın ürkek sesi bu basık havaya çarpıp geri geliyordu adeta; karanlık köşeye gizlenmiş ağlamanın ince sesi delip geçiyordu karanlığı sadece. Güz başlangıcındaki sisli öğleden sonraları ormanlar da böyle

görünür: Dere ve otların sesleri sis denizine karışır, kaybolur; rüzgarın sersemlettiği ağaç zirvelerinin titrek uğultusu duyulur bir tek ıssız köknar ormanında.

Nöbetçi hemşire müşfik adımlarla içeri girdi. Yeşil perdenin arkasında saklı duran, odanın orta duvarına iliştirilmiş gaz lambasının fitilini tutuşturdu. Ay rengindeki ışık, yassı kumlara ulaşan dalgalar gibi yavaşça odada süzüldü ve beş karyolayı az çok eşit miktarda aydınlattı. Ama hemşire perdeyi biraz kenara çekti; göz kamaştıran kırmızı ışık pervasız bir güçle bir anda ortaya çıkıverdi. Donuk siyah renkli küçük duvar tabelalarından biri tamamen aydınlanmıştı şimdi; üzerinde 78 yazılıydı. Tabelanın altındaki yatak dağınık ve boştu. Hemşire yatağın başına geldi, keten çarşafı çıkarıp döşeği düzeltti.

Çocukların hepsi susmuştu. Hemşirenin her hareketini kamaşmış gözlerle, bakışlarını ışıktan kaçırarak izliyorlardı. Hattâ köşedeki küçük kız da ağlamıyordu artık. Dik oturmuş, kafasını iki küçük yumruğuna bastırmıştı; alnındaki kar beyazı sargının altındaki alev alev yanan gözleri kocamandı; karanlıkta kalmış tek bir soru gibi.

Hasta bakıcı, terk edilmiş yatakta bulduğu bebeği kızın kucağına attı. Çocuk hafifçe sıçradı; ama oyuncağa dokunmadı. Gözleri kamaştıran zalim bir aleve bakıyor gibiydi; ateşli gözlerinden sabırsızca, titreşerek yanan bir ateşin kıvılcımları yansıyordu. Yatağı kendisiyle paylaşan çocuk ise belli belirsiz bir korkuyla yorganın altına saklandı.

Pencerenin önündeki küçük kız döndü ve pazar ilahilerini andıran bir sesle:

"Betty şimdi bir melek mi oldu?" diye sordu.

Hemşire gülümseyerek başını salladı; beyaz elleriyle açık mavi örtüyü serdi boş yatağın üzerine.

* * *

Ölüm, bir numara değişikliğidir. –Küçük Elisabeth alt kattaki, beyaz dış duvarlarını pencereden sıkça gördüğü odada yatıyordu şimdi. İyice küçülmüştü; donmuş küçük ayaklarıyla, mütevazı tahta yatakta fazla bir yere gereksinimi yoktu artık; yatağa yeni numara da iliştirilmişti. Dışarıdaki mezar çukurunun numarasıydı bu. Mezarı hazırdı, ama bir ejderhanın derin ağzı gibi karanlık değildi. Çökmekte olan gece, zengin çocukların küçük yatakları gibi sevimli ve cezb edici görünsün diye çukurun içine kardan bembeyaz bir keten örtü dokumaya koyulmuştu. Ve küçük Betty bunu biliyor gibi, sessiz odada öyle huzurlu ve sakin yatıyordu ki. Mum kadar beyaz küçük eller küçük bir tahta haç tutuyordu oynarcasına; saçlar ölüm yastığının dantel bulutunda bir nur gibi parlıyor; ince, solgun dudakların çevresinde kederli bir gülümseme çiçekleniyordu; sanki amber çiçeğinden bir çelenk dua kitabının sararmış yaprağını çevreliyordu.

Dört yıldır Sevgili Tanrının yanında kendisini bekleyen sevgili annesini mi görmüştü de gülümsüyordu? Küçük ruh, ışıl ışıl parlayarak çırpışan körpecik, beyaz kanatlarıyla gri sisin içinden geçip, gülümseyen yıldızların yanından ebedi vatana mı uçuyordu? Dünyada sabun baloncukları çıkaran çocuklar gibi, hiç durmadan yeni yıldızlar üfleyen çalışkan bir sürü meleğin oturduğu engin saman yolunun ötelerine mi ulaşmıştı çoktan kanatlarını çırpa çırpa? Hattâ uzun, gümüş renkli sakalı ve büyük, ışık saçan tacı olan Sevgili Tanrıya mı yaklaşmıştı?

Oraya temiz ruhlar gitmez miydi?

Ve yaralar da ruha kadar ulaşamazdı; öyle değil mi?

Yaralar, ölü küçük bedenin üzerinde kırmızı, zehirli tırtıllar gibi sürünürler yalnızca. Ve Sevgili Tanrı küçük Elisabeth'in bu acı çeken bedeniyle huzuruna gelmesini buyurduğunda, yaralar da zaten iyileşmiş olurdu ve apaydınlık gökyüzünde bile bir tek kırmızı çizgi dahi göremezdi insan.

Hem böyle olması da iyi; çünkü Sevgili Tanrı ve iyi anne, üvey annenin küçük Betty'yi döverek kan revan içinde bıraktığını bilmemeli. Ve küçük kız bunu hiç öğrenmemeleri için solgun, kovuşturulmuş elleri ve dingin, cansız dudaklarıyla karanlık ölü odasında dua ediyor olmalıydı.

* * *

O mutlu Noel günü. Ufaklıklar küçücük adımlarla sabırsızlık içinde tıpış tıpış yürürler ve ışıldayan gözlerle ardında mis gibi kokan, aydınlık mucizelerin hazırlandığı kapalı kapılara kulak kesilirler; ciddi bir yüz ifadesiyle annenin akşam yemeği için şölen balığını buğulayışını seyreder; ve berjer koltuğuna çökmüş, usulcacık yanan ateşin eşliğinde rüya gören büyük anneciğe körpe dudaklarıyla eski şarkılar mırıldanıp hoplaya zıplaya, yumuşacık, kırışık ellerini öperler. Ve baba da sakalında boncuk boncuk kar taneleriyle eve gelir, peşinden esaslı bir kış sürükleyerek; ve karla kaplı yollarda karşılaştığı, saçları som altından, elleri rengarenk ve kıymetli şeylerle dolu İsa Çocuk'tan söz eder. – Ve dışarıda rüzgar uğuldar; bir yerlerde bir kızağın çın çın öten çıngırağı duyulur; her şey o kadar gizemli, o kadar yüce ve görkemlidir ki, insan bunu asla, ömür boyu unutamaz.

Küçük Elisabeth de, bir zamanlar, annesi henüz sağken ve kırmızı yüzlü yabancı kadının masada henüz kendileriyle birlikte yemek yemediği zamanlarda, Noel'in böyle kutlandığını unutmamıştı. Oysa şimdi yabani, konuksever olmayan ateşin yandığı ocağın yanına çökmüş tir tir titriyordu.

Annesine duyduğu özlem birdenbire kabarmıştı. Şişko kadın onu mutfaktan tekme tokat kovduğunda, aşağılanmış bir köpek gibi, tavanarasının en ücra köşesine sığınıp için için ağladı. Döktüğü bu sessiz gözyaşlarıyla birlikte ezici, kasvetli olan ne varsa eriyip gidiyordu adeta. Sonunda, bugünün yine bir Noel günü olduğunu, İsa Çocuk'un yeniden dünyayı gezmeye çıktı-

ğını, bu yüzden bütün iyi çocukların neşeli olmaları gerektiğini biliyordu sadece.

Babası onu tavan, arasında buldu, titreyen parmaklarıyla saçlarını okşadı ve birkaç Kreuzer verdi – çocuk için büyük bir servetti bu. Betty havaya sıçradı; gülümseyen, berrak gözlerle iki kolunu birden babasının boynuna doladı sıkıca.

Veda eder gibiydi.

İki saat sonra, babasının Kreuzer'leri sağ avucunda, küçük şehrin dar sokaklarında küçük adımlarla yürüyordu. Noel günü beyaz ve rüzgarsızdı; kar tanecikleri, çocuğun ince ayakkabılarını beyaz bir kürkle süslüyordu. Ormana doğru yürürken, evlerin bittiği bir yerde kız arkadaşıyla karşılaştı. Yoluna çıkan bu küçük kız bilmiş bir edayla: "İsa Çocuk'un sana da uğrayacağına inanıyor musun?" diye sordu.

Betty iri, mavi gözlerini açıp kendinden emin bir şekilde: "İsa Çocuk uslu duran her çocuğa gelir," diye yanıtladı.

Öğlen vaktini bildiren çanlar, şiddetli soğuktan kızaran bu Noel gününde, kızın sözlerine 'amin' dercesine ulu ve vakur yankılandı.

* * *

Geçtiği son bakkaldan elindeki parayla birkaç küçük mum; rengarenk payetleri olan uzun bir kağıt zincir, küçük bir kibrit kutusu ve kocaman bir kalp şeklinde tarçınlı çörek aldı. Bu hazineleri yüklenip ormanda yoluna devam etti; uzaklarda, yolun kenarında kuru çalı çırpı toplayanlar dışında kimselerle karşılaşmadı. Bu insanlar da kederli, soğuktan donmuş görünüyorlardı; çocuğa aldırış etmediler.

Ormanda, akşamın, altınını korkak bir cimri misali, bu güzel yeryüzünden bir türlü uzaklaşmak istemiyormuşçasına ayak direyerek, karşıki dağların ardına götürdüğü bir yer vardır. Orada uzun saplı beyaz çiçekler vardır; nefes alıp veren rüzgarda ih-

tişamla sallanırlar, babalarının ardından mendil sallayan çocuklar gibi. Böyledir; yazları. Kışın ortasında da yalnızdır erkenden yorulan akşam; kızılımsı tabanlarını pırıldayan kara sürterek ilerlerken; orada dinlenir ve ateşinin son kırıntısıyla, mevsimlerin yıprattığı sütunda oturan yaşlı Madonna'ya bir öpücük kondurur, Madonna da yalnızlığın verdiği hasretle gülümseyerek bakar akşamın ardından.

Burası küçük Elisabeth'in en sevdiği yerdi. Sırtına yediği dayağın ateşiyle buraya sıkça sığınmış, göklerin unutulmuş kraliçesine, annesine anlatır gibi anlatmıştı çektiği sıkıntıları. Bu taştan resmi annesinin hatlarına az benzetmemişti. Şimdi burayı daha da çok seviyordu. Çiçek bulduğu sürece, tek bir gün geçmiyordu ki, kaidesindeki paslı çiviye taze süsler takmasın; ve eğer ülkedeki her mihrap böyle dua eden tek *birini* bulsaydı, Tanrı dünyaya daha çok yaklaşırdı elbette!

Bu Noel akşamında da bildiği yoldan gidiyordu küçük kız ve satın aldığı incik boncuğu da yanında taşıyordu. Gizli bir plan kızın gözlerini parıldatıp küçük adımlarını hızlandırıverdi. Taştan Meryem'e: Ben usluyum biriyim, değil mi? Beni bugün beklemiyordun gibisinden cilveli, saygılı bir bakış fırlattı.

Ardından da hiç oyalanmadan işe koyuldu.

Patikanın ilerisinde, dua sütununun bulunduğu yerde, genç bir köknar ormanı uzanıyordu. Küçük kız, kollarıyla tepesine ulaşabileceği öndeki ağaçlardan birini gözüne kestirip renkli kağıt zinciri, üzerinde donmuş karın ışıltılı bir elmas gibi parladığı yatay dalların çevresine doladı. Sonra da küçük mumları dalların ucuna damlatarak yerleştirdi; ve kutsal gecenin ilk yıldızıyla birlikte yalnızlık içindeki Noel ağacının ışıkları da yandı.

Gerçekten de çok görkemliydi. Kızıl kızıl yanan küçük mumların çevresindeki karlar eriyor, mutluluk veren küçük küçük şimşekler saçıyordu. Küçük Elisabeth ilk önce Tanrı

Ana'nın önünde kısacık bir dua okudu ve ışıldayan küçük ağacı göstererek, "Sevindin mi?" diye seslendi. Sonra da kalp şeklindeki çöreğini iştahla ısırdı; şişkin yanaklarıyla ışıldayan köknarın öyle yakınındaydı ki, ışıltı saf gözlerinde yansıyan kıvılcımlara dönüşüyordu.

Sanki koca orman Noel'i kutluyordu. Ulu, kara köknarlar geniş bir çember oluşturmuş, sanki huşu içinde dua ediyor; tıpkı harikalar harikası bir çocuğu seyreden insanlar gibi, az evveline kadar pek de önemi olmayan bu küçük ağacı seyrediyorlardı şaşkınlıkla. Gökteki uzak yıldızlar bile oyundan bir şeyler kaçırmamak, Sevgili Tanrıya, meleklere ve küçük Elisabeth'in iyi yürekli annesine kızının nasıl da uslu bir çocuk olduğunu anlatabilmek için gökte bir araya sıkışıp toplanmışlardı.

Ansızın karanlık orman yollarından büyük siyah kuşlar yaklaşmaya başladı merak içinde. Karınları acıkmıştır, diye düşündü çocuk. Betty korku hissetmedi; kocaman kalp şeklindeki çöreğini aç gözlü misafirleriyle paylaşıverdi. Öyle sevinçli, öyle neşeliydi ki; keşke şöyle güzel, geceye yakışan bir şarkı bilseydi de söyleseydi.

Mumlar yanmaktan ufacık kalmıştı; küçük kız mutlu gözler ve soğuktan morarmış elleriyle, kutsal heykelin ayağına oturdu. Ama üşüme hissetmiyordu. Çevresinde öyle büyülü bir sessizlik vardı ki, gözlerini kapadığında sıcacık, rahat odasında, biricik annesinin kucağında oturduğunu düşledi. Saat sakin, acele etmeyen tik-taklarla vuruyor, rüzgar çatırtılar çıkaran bacada döneniyordu. Annesi sessiz ve yumuşakça saçlarını okşayıp, kırmızı ve yumuşak dudaklarıyla alnına bir öpücük kondurdu. Güzel bir kadındı annesi; tıpkı Andersen'in masalındaki peri kadar güzeldi. Dolgun ve gür saçında ilginç bir taç vardı.

Ve ona bakmak – güzeldi...

* * *

Böylece küçük, zavallı Elisabeth, ışıl ışıl odalardaki zengin, karnı tok çocuklarınkinden daha güzel bir Noel kutladı.

Çok mutluydu. Meryem Ana heykelinin ayakları dibinde uyurken bu mutluluğu küçük yüzünde parlıyordu. Küçük ellerini sımsıkı, sadakatle birbirine kavuşturmuştu; heykel, gülümseyen çocuğun üzerine karanlık bir gölge düşürüyordu; Göklerin Anası sanki koruyucu bir örtü germişti kızın üzerine.

Görkemi sönmekte olan küçük ağaç bir kez daha parladı; ardından kar yağmaya başladı usulcacık ve görkemle; sanki yıldızların hepsi yeryüzüne iniyordu.

* * *

Kasabadan gelen iki yetim çocuk, bu Noel akşamının geç saatlerinde ormanın içinden geçerek köye gidiyordu. Ve köye vardıklarında, ışıldayan gözlerle ve soluk soluğa papaza anlattılar gördüklerini:

"İsa Çocuk'u gördük; ormanın derinliklerinde. Işıl ışıl parlayan küçük bir ağacın dibine yatmış, dinleniyordu. Ve çok güzeldi, İsa Çocuk – öyle güzeldi ki..."

Pierre Dumont

⟨1894⟩

Lokomotif, ağustosun bunaltıcı, nemli bir öğlen vaktinin masmavi havasında uzayıp giden adeta sonsuz bir ıslık saldı. Pierre, annesiyle birlikte ikinci mevki bir kompartımanda oturuyordu. Siyah renk sade bir elbise giymiş olan annesi ufak tefek, hareketli bir kadındı; gözlerinin feri kaçmış, yüzü solgun ve güzeldi; bir subayın dul karısıydı. Askeri okul üniformalı, henüz on birinde bile olmayan oğlu neredeyse parmak kadardı.

"Geldik işte," dedi Pierre sevinerek yüksek sesle ve fileli bagajdan gösterişsiz, gri renkli küçük bavulunu indirirken. Bavulun üzerinde büyük, düz ve resmi harflerle *Pierre Dumont. 1. Yıl, No: 20* yazılıydı. Anne sessizce önüne bakıyordu. Çocuk indirdiği çantayı kadının karşısındaki koltuğa koyunca, kadın bu büyük, dik başlı harfleri gördü. Saatler süren yolculuk boyunca belki de yüzlerce kez okumuştu bu harfleri. İç geçirdi. Duygusal biri değildi; ölen kaptanın yanında asker yaşantısını öğrenmiş, buna alışmıştı. Pierre'ciğinin; kalbinde oldukça önemli bir yere sahip bu küçük kişinin, bu şekilde sayılara indirgenmesi anne gururunu incitmişti. *–No: 20.* Kulağa ne de soğuk geliyor!

Bu sırada Pierre, pencerenin önünde durmuş dışarı bakıyordu. İstasyona varmak üzereydiler. Tren biraz daha yavaşlayıp makaslardan paldır küldür sesler çıkararak geçti. Dışarıda, yeşil çitler, geniş düzlükler ve kapılarında, sarı haleleriyle nöbet tutan dev ayçiçekleri bulunan irili ufaklı evler geride kalmıştı. Evlerin kapıları öyle küçüktü ki, içeri girebilmek için eğilmek gerekir, diye düşündü Pierre. Küçük evler gözden kayboluverdi-

ler. Siyah, isli, kör camları olan ambarlar göründü; tren yolu gitgide genişliyor, raylar peşpeşe bitiveriyordu; sonunda gürültülü inleme tıslamalarla küçük şehrin istasyonuna girdiler.

"Anne bugün çok, ama çok eğlenelim," diye fısıldadı ufaklık, irkilen kadına deli duman heyecanla sarılarak. Bavulunu eline alıp anneciğinin trenden inmesine yardım etti. Sonra, gururlu bir yüz ifadesiyle kadına, Bayan Dumont'a kolunu uzattı; kadın iri biri olmadığından, kendisine uzanan kolu ulaşabildiği ölçüde karşılayarak, sol elini kavalyesinin koltuk altına koydu. İstasyon hizmetlilerinden biri bavulla ilgilenmişti. Kızgın öğlen güneşi altında, tozlu yolda lokantanın yolunu tuttular.

"Ne yiyelim anne?"

"Ne istersen canım!

Şimdi Pierre, iki aylık izinde evdeyken kendisine yedirilen en sevdiği yemekleri sıralamaya başladı.

Falan ya da filanca yemek burada da var mıydı, acaba? Çorbadan kremalı elma tatlısına kadar her şeyden kılı kırk yaran bir kesinlikle söz edildi. Ufak asker çok şakacıydı; bu en sevdiği yemekler, görünüşe bakılırsa, yaşamının omuriliğini oluşturuyor, diğer tüm olaylar da buna eklemleniyordu adeta. Çünkü durup durup yeniden başlıyordu: Biliyor musun, bir defasında şunu ya bunu yediğimizde şöyle ya da böyle olmuştu ya. Bugün, dört aylığına da olsa, bu zevklerin son kez tadına bakacağı da aklına gelmemiş değildi elbette. Kısa bir süre sustu ve sessizce iç çekti. Ama güneşli, neşe saçan yaz günü, etkisini bu çocuğun ruhundan eksik etmiyordu; gevezeliğini taşkınlık içinde sürdürürken, geride kalan güzel izin günlerini geçirdi aklından. Saat öğlenin ikisiydi. Saat yedide kışlada olacaktı; yani daha beş saati vardı. Demek ki yelkovan, kadranı beş kez daha turlayacaktı; daha çok, hem de çok vardı.

Yemek faslı bitmişti. Pierre büyük bir iştahla katılmıştı. Ama annesi onun bardağına kırmızı şaraptan koyup, yaşlı gözlerle

bardağı hafifçe kaldırıp anlamlı bir şekilde ona baktığında, lokmalar çocuğun boğazına dizilmişti. Bakışları odanın içinde gezindi; kadranda kilitlenip kaldılar: Saat üçtü. Yelkovan dört kez daha... diye düşündü. Bu ona cesaret verdi. Kadehini kaldırarak hafif sertçe tokuşturdu. "Yeniden görüşmemize anneciğim!" Sesi sert ve değişmiş çıktı. Ve sanki gevşemekten korkarcasına, küçük kadının soluk alnına alelacele bir öpücük kondurdu.

Yemekten sonra beraberce nehir boyunca yürüdüler. Karşılarına pek kimse çıkmadı. Hiç rahatsız edilmeden konuşabildiler. Ama sohbetleri sıkça bölündü. Pierre başını kaldırdı, iki eli cebinde, mavi iri gözlerle derin düşüncelere dalmış, camsı ırmağın üzerinden karşı kıyının mor yamaçlarına baktı. Bayan Dumont'sa, gezindikleri ağaçlı yoldaki yaprakların çoktan sararmış ve matlaşmış olduklarını fark etti. Hattâ birkaçı yolda oraya buraya düşmüştü; bunlardan birinin ayaklarının altında çıtırdaması ürküttü onu.

"Sonbahar geliyor," dedi usulca.

"Evet," diye mırıldandı Pierre dişlerinin arasından.

"Ama güzel bir yaz geçirdik," diye sürdürdü Bayan Dumont konuşmasını hafif utangaç bir edayla.

Oğlu yanıt vermedi.

"Anne," konuşurken yüzünü annesine dönmedi, "Anne, sevgili Julie'ye selamlarımı iletirsin, değil mi?" Sesi kısıldı ve yüzü kızardı.

Anne gülümsedi: "Bundan emin olabilirsin, Pierre'ciğim." Julie, bu küçük kavalyenin hoşlandığı minik kuzindi. Pencerenin önünde kıza sık sık caka yapar, onunla top oynar, ona çiçekler hediye eder ve, –bunu annesi bile bilmiyordu– üniformasının sol göğüs cebinde küçük kuzininin fotoğrafını taşırdı.

"Julie de bir gün evden çıkacak elbette," dedi annesi; çocuğun lafı bu konuya getirmiş olmasından memnundu. "Ya genç

İngiliz hanıma geliyor ya da kiliseye ....." Dul kadın, Pierre'ciğini tanıyordu. Âşık olduğu kişinin de aynı kaderi paylaşacak olması çocuğu teselli ediyordu; içinden kendi cesaretsizliğine sitem etti. Çocuksu bir hayal gücüyle henüz başlamamış olan okul günlerini bir çırpıda geçiverdi.

"Noel için eve geldiğimde Julie de orada olacak, değil mi!?"

"Elbette."

"Noel akşamı onu da davet edeceksin değil mi, annelerin bir tanesi?

"Geleceğini çok önceden söyledi söylemesine; hattâ annesine de uzun uzun ricada bulunacağına dair söz verdi."

"Harika!" diye haykırdı çocuk sevinçle; gözleri ışıl ışıldı.

"Sana güzel bir Noel ağacı hazırlayacağım ve uslu da durursan..."

"Sonunda... belki yeni bir de üniforma!"

"O gün bir gelsin de," diye gülümsedi küçük kadın.

"Altın kalpli anneciğim benim!" diye seslendi genç kahraman ve gezi yolunda çekinmeden Bayan Dumont'un yanağına coşkulu bir öpücük kondurdu. "Öyle iyisin ki!..."

"Yeter ki uslu ol Pierre!" dedi anne ciddiyetle.

"Olmaz mıyım! Öğrenmek istiyorum..."

"Biliyorsun, matematikte zorlanıyorsun!"

"Göreceksin, her şey mükemmel olacak."

"Sakın bir tarafını üşütme, önümüz kış; sıkı giyinmeye bak. Geceleri yorganını iyicene sıkıştır ki, üstün açılmasın!"

"Merak etme, merak etme!" Pierre yine tatilde yaşadıklarına döndü. Anne ve oğlu birlikte gülüp eğlenmiş, birçok şey yaşamışlardı... Birden irkildi. Kilise kulesindeki çanların tok sesleri duyulmaya başladı.

"Altıyı vuruyor," dedi çocuk gülümsemeye çalışarak.

"Hadi pastaneye gidelim."

"Hani şu güzel kremalı ruloları olan. En son, Julie'yle gezintiye çıktığımızda yemiştim..." Pierre, pastanenin kubbeli bölümünde ince ayaklı küçük iskemlede oturup yanaklarını şişire şişire yedi. Aslında gereğinden fazla yemişti; kimi lokmalarda derin soluk alması gerekti; ama bu son yiyişiydi, o yüzden de yemeye devam etti.

"Hoşuna gittiğine sevindim, yavrum," dedi Bayan Dumont, kahvesinden küçük küçük yudumlar alırken.

Pierre'se yemeye devam etti.

Kule bir kere vurdu. "Altı buçuk," diye mırıldandı tatilci, iç çekerek. Midesi tıka basa doluydu.

Ama gitme zamanı da gelmişti zaten...

Ve çıktılar. Ilık bir ağustos akşamıydı; ferahlatıcı bir esinti bulvardaki ağaçları yaladı.

"Serin geliyor mu anne?" diye sordu küçük dalgınca.

"Merak etme, canım."

"Belly ne yapıyor acaba." Belly küçük bir fare avcısıydı.

"Hizmetçiyi tembihledim; her gün yemeğini verip gezintiye çıkarmasını söyledim..."

"Belly'e selamımı söyle; akıllı uslu olsun..." Şaka yapmak istediyse de bundan vazgeçti.

"Her şeyi aldın mı yanına Pierre?" Uzakta kışlanın tek düze gri cephesi de görünmüştü. "Ya sertifikan?"

"Her şey yanımda anne!"

"Geldiğini bugün hemen bildirecek misin?"

"Evet, hemen."

"Yarın da yine okul?"

"Evet!"

"Yazacaksın bana değil mi?"

"Sen de anneciğim, –lütfen!– döner dönmez yaz."

"Tabii ki sevgili küçüğüm."

"Posta'nın gelmesi iki günü buluyor."

Annesi konuşamadı, boğazı düğümlendi.

Nizamiyeye yaklaşmışlardı.

"Bu güzel gün için teşekkür ederim anne." Zavallı küçük kendini iyi hissetmiyordu; belli ki çok yemişti. Karnı şiddetli ağrıyor, ayakları da titriyordu.

"Solgunsun," dedi Bayan Dumont.

"Yok canım." Koca bir yalandı bu, biliyordu. Başına vurmuştu! Ayaklarının üzerinde zor duruyordu.

"Yok gerçekten i..." Kule yediyi vurdu!

Birbirlerine sarıldılar; ağlıyorlardı.

"Yavrum!" diye iç çekti zavallı kadın.

"Anne, şunun şurasında yüz yirmi gün sonra..."

"Uslu ol, sağlığına dikkat et..." diyerek titreyen elleriyle haç çıkardı çocuğun üzerinde....

Pierre'se annesinden ayrılıp "Koşmalıyım anne, yoksa yine ceza alacağım," dedi kekeleyerek, "... bana yaz anne, Julie'yi, anlıyor musun, Belly'yi–"

Son bir öpücük; ve gitti.

"Tanrı seninle olsun!" – Çocuk söylenenleri duymuyordu artık.

Kapıda bir kez daha arkasını dönüp baktı. Karanlığa gömülmekte olan ağaçların arasındaki küçük silueti gördü – gözyaşlarını hemen sakladı...

Ama kendini gerçekten de çok kötü hissediyordu.

Geniş koridora sendeleyerek girdi... öyle bitkindi ki...

"Dumont!" diye bağırdı hiddetli bir ses.

Önünde, kapı nöbetçisi bir astsubay dikiliyordu.

"Dumont! Lanet olsun, geldiğinizi bildirmeniz gerekiyor; bilmiyor musunuz?..."

Terzi

⟨1894⟩

..... 188... yılının Nisan ayıydı. Başka bir eve çıkmam gerekiyordu. Ev sahibim evini satmış, yeni ev sahibimse mütevazı odamın bulunduğu katı bütün halde kiralamaya karar vermişti. Uzun bir süre taşınabileceğim bir oda aradım, ama nafile. Sonunda aramalardan yorgun düşmüş ve gözüm kapalı bir halde, geniş tarafı dar bir yan sokağın pek de önemsiz sayılmayacak bir bölümünü kaplayan bir binanın üçüncü katında küçük bir oda tuttum.

Odama hemen ilk günden ısınmıştım. Evin yaşını ele veren küçük karelere bölünmüş iki pencere camından, gri ve kırmızı çatıların üzerinden, isli bacaların ardındaki mavi dağları ve yükselip bulanık tepenin yamaçlarına yaslanan alev topu biçimindeki güneşi seyrediyordum. Getirttiğim eşyalarım, daracık mekanı, başlangıçta umduğumdan daha da elverişli hale sokmuştu; evin kapıcı kadınıysa üstlendiği işleri eksiksiz yerine getiriyordu. Merdivenler pek dik sayılmazdı; hattâ farkına varılmadan bile çıkılabilirdi, hele düşüncelere dalmışsam, tavanarasına kadar çıkarırdı beni merdiven. Sözün kısası, memnundum; en azından karanlık avluda ne çocuklar oynaşıyordu ne de laterna çalıyordu.

Yıllar geldi geçti. – Sözünü ettiğim zaman, benim için geçmişin karanlığında kaldı; görüp geçirdiğim şeylerin parlak renkleri soldu, eridi gitti. Benim değil de, başka birinin, belki de iyi bir

dostun başından geçmiş olaylardan söz ediyorum sanki artık. Bu yüzden de, kendime beslediğim sevginin beni bir yalana sürüklemesinden çekinmemeliyim: tüm çıplaklığıyla yazıyorum, açık seçik ve gerçeğin ta kendisini.

O sıralar evde pek kalmıyordum. Erkenden, saat yedi buçukta daireye gidiyor, öğlen ucuz bir lokantada yemek yiyor ve öğleden sonraları da fırsat buldukça nişanlımın evinde geçiriyordum. Evet, o zamanlar nişanlıydım. Hedwig –ona böyle diyeceğim– genç, cana yakın ve –arkadaşlarımın bakış açısına göre de en önemlisi– zengin biriydi. Köklü bir tüccar aileden geliyordu; tutumlulukları ve çalışkanlıklarıyla; her tür asalete rağmen kesinlikle can sıkıntısı yaratmayan, kendiliğinden bir neşenin hüküm sürdüğü, bu nedenle de genç kavalyelerin dahi seve isteye ziyaret ettikleri bir ev kurabilmişlerdi. Evin en genç kızı, Hedwig, herkesçe sevilen biriydi; çünkü kültürüyle az buçuk hafifmeşrepliği birleştirebildiğinden en sıradan sohbeti bile ilginç ve çekici hale getirebiliyordu. Diğer iki büyük kızkardeşinden daha merhametli ve daha duyguluydu; içtendi, güler yüzlüydü, ve – onu seviyordum; bundan hiç şüphem yoktu.

Açık konuşabilirim. Daha sonra evlendi, nişanın bozulmasından bir yıl sonra, genç biriyle, soylu bir subayla; ona sarı bukleli bir kız çocuğu doğurduktan sonra öldü.

Her gün, kalabalık bir meclisin toplandığı baba evinde, akşamın altısına kadar kalır, sonra gezintiye çıkar, tiyatroya uğrar, gece de saat onda, bir dahaki günün yaşantısına kaldığım yerden devam etmek üzere eve dönerdim. Erken saatlerde, merdivenlerin üçünü de indiğimde, ilk katın sofasında, beyaz taşları silen hademeyle karşılaşırdım her seferinde. Selam verip konuşmaya başlardı. Her gün bildik şeyler. Önce havalardan, sonra odamdan memnun olup olmadığımdan ve başka şeylerden bahsederdi. Yaşlı adam lafı uzattıkça uzattığından, ben de ona ço-

cuklarını sorardım; bunun üzerine iç geçirir ve "Baş belaları! Yük oluyorlar, bayım!" derdi dişlerini sıkarak. Konuşma bu şekilde sona ererdi. Bir keresinde, bir Salı günüydü, bitişiğimde kimin oturduğunu sordum laf olsun diye. Soru yanıtlanmıştı; az önce sorulduğu gibi, gelişigüzel. "Bir terzi, zavallının teki, gudubet...." diye homurdanmıştı başını kaldırmaksızın. Hepsi bu kadardı.

Bu bilgiyi, kendisiyle –yani o gün doğru tahmin ettiğim üzere terziyle– evin kasvetli koridorunda karşılaştığım âna kadar çoktan unutmuştum. Bir Pazar gününün öğleden öncesiydi. Çok uyumuş, dışarı yeni çıkmıştım; kadın, elinde küçük bir kitap, muhtemelen kiliseden dönüyordu. Gariban biriydi: Rengi solmuş, yere kadar uzanan yeşil mantonun örttüğü sivri omuzlarının üzerinde sallanan başında dikkati çeken ilk şey uzun, ince burun ve çökük avurtlarıydı. İnce, hafif aralık duran dudakların arasından bakımsız dişleri görülüyordu; köşeli çenesi öne doğru çıkıktı. Bu yüzde anlamlı olan tek şey gözlerdi. Güzel değillerdi; parlamıyorlardı, da ama iri ve simsiyahtılar. Öylesine siyah ki, gözlerinin yanında kopkoyu saçları neredeyse kırlaşmış görünüyordu. Bildiğim tek şey, bu varlığın bende yarattığı izlenimin kesinlikle iyi olmadığıydı. Sanırım bana bakmamıştı. O sırada, girişin hemen önünde, tüm öğleden öncemi birlikte geçireceğim arkadaşıma yakalandığımdan, bu sıradan karşılaşmayı düşünecek zamanım da olmamıştı. Derken, bir komşumun olduğunu tümüyle unutmuşum; üstelik dip dibe oturduğumuz halde; ama bitişikten gece gündüz tek çıt çıkmazdı. Bu böyle de sürüp giderdi; eğer bir gece o tesadüf, o akla gelmeyen –nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum– o beklenmedik şey olmasaydı.

Nişanlımın evinde, nisanın son günlerinden birinde, uzun uzadıya planlanarak hazırlanan, beklendiği gibi geçen ve gece yarısına kadar süren bir parti düzenlenmişti. Tam da o akşam

Hedwig'i çok büyüleyici bulmuştum. Küçük, yeşil salonda uzun uzun sohbet etmiştim; yarı alaycı, ama çocuksu bir saflıkla, gelecekteki evimizin resmini yapışını, küçük mutluluk ve kederleri parlak renklerle boyayışını ve gelecekteki mutluluğumuza tıpkı küçük bir çocuğun Noel ağacı karşısındaki sevincine benzer bir mutlulukla sevinişini keyifle dinledim. Hoşnutluğun o huzur veren duygusu, insanın içini ısıtan o sıcaklığıyla göğsümü doldurdu; Hedwig de beni hiç böyle keyifli görmediğini itiraf etti o gün. Aynı hava, konukları da sarmıştı: Kadehler birbiri ardına kalktı. İnsanlar sabahın üçünde bile birbirlerinden ayrılmak istemediler adeta. Aşağıda arabalar birbiri ardına gitmeye başlamıştı. Az sayıdaki yaya da çok geçmeden sağ sola dağıldı. Benimse yarım saatten fazla yolum vardı; nisan gecesinin soğukluğu ve puslu havasına uyarak adımlarımı iyice hızlandırdım. Düşüncelere boğulmuştum; kapının önüne geldiğimde, zamanın nasıl geçtiğini anlamamıştım. Kapıyı usulcacık açıp ardımdan dikkatlice kapadım. Avludan merdivenlere gidene kadar yolumu aydınlatması için bir kibrit yaktım. Üstelik tek ve sonuncusuydu bu. Kısa süre sonra söndü. Merdivenleri el yordamıyla çıktım; geride bıraktığım akşamın o güzel saatlerini düşünerek. Yukarıdaydım artık. Anahtarı kapıya soktum, bir kez çevirdim, yavaşça açıldı.....

Karşımda o kadın duruyordu; *terzi*. Pek hoş olmayan ter ve yağ kokusunu yüzüme üfleyen oda, mat, neredeyse ömrünü tüketmiş bir mumla aydınlatılmıştı cılızca. Kirli, önü açık bir buluz ve koyu jüponuyla yatağın ayak ucunda dikiliyordu; şaşırmış görünmüyordu; gözlerini kırpmaksızın kaskatı gözlerle bakıyordu sadece.

Belli ki onun odasına girmiştim. Ama öyle tutuk, öyle kalakalmıştım ki, ne bir özür dileyebilmiş ne de çekip gitmiştim. Tiksinmiştim, biliyorum; ama kalmıştım. Masaya doğru seğirtti-

ğini, cılız mı cılız bir öğünün ufalanmış artıklarının bulunduğu tabağı kenara ittiğini, çıkarmış olduğu giysileri koltuktan aldığını gördüm. Oturmamı söyledi kısık bir sesle: "Gelin lütfen."

Ama bu ses tonu da hoşuma gitmemişti. Gizli bir gücün etkisinde itaat ettim. Konuşmaya başladı. Ne konuştuğunu bilmiyorum. Bu sırada yatağın ucunda oturuyordu. Kapkaranlıkta. Bu yüzün yalnızca solgun ovalini ve sönmekte olan mumun izin verdiği ölçüde iri gözlerini gördüm. Ayağa kalktım sonra. Gitmek istiyordum. Kapı tokmağı direndi. Yardımıma geldi. Orada, yanı başımda ayağı kaydı; tutmam gerekti. Göğsüme sokuldu ve çok yakınımda alev alev soluğunu hissettim. Rahatsız oldum. Kurtulmak istedim. Ancak gözleri benimkilere kenetlenmiş, bakışları çevremde görünmez bir ağ örmüştü sanki. Beni giderek daha da kendine çekiyordu. Sıcak, uzun öpücükler kondurdu dudaklarıma ..... Derken mum söndü.

Ertesi sabah şiddetli baş ağrısı, sağrı kemiği sancısı ve dilimde acımsı bir tatla uyandım. Yatakta, yanımdaki yastıkta uyuyordu. İçine göçmüş solgun yüzü, zayıf boynu, o yassı sönük memeleri içimde korku uyandırdı. Yavaşça doğruldum. Boğucu hava bana ağır geldi. Etrafıma bakındım: Kirli masa, eskimiş, ince ayaklı koltuk, pencere tahtasındaki solmuş çiçek; her bir şey sefaletin, tükenmişliğin izini taşıyordu. O anda kımıldadı. Bir elini, düşteymişçesine omzuma koydu. Elini inceledim: Uzun, kalın kemikli parmakları, kirli, kısa, geniş tırnakları, ucundaki kirli ve delik deşik deriyi ..... Vücudumu bir korku kapladı bu yaratık yüzünden. Yerimden fırladım, kapıyı hızla açtım ve odama koştum. Orada daha iyiydim. Hâlâ anımsıyorum; kapımın sürgüsünü ne kadar ittiğimi.

* * *

Günler, eskisi gibi, aynı şekilde geçip gitti. Bir keresinde, belki bir hafta kadar sonra, yeniden kendime geldiğimde, dirse-

ğimi kazayla duvara vurdum. Bu kasıtlı olmayan vuruşun karşılığının hemen geldiğini fark ettim. Sessiz kaldım. Sonra da uykuya dalmışım. Yarı uykuda, birdenbire, kapı açılır gibi oldu. Hemen sonrasında, yanıma sokulan bir beden hissettim.

Yanımdaydı. Geceyi kollarımda geçirdi. Onu göndermek istedim; birçok kez. Ancak iri gözleriyle bana bakıyor ve sözler dudaklarımda ölüyordu. Ah ne korkunçtu, bu varlığın, erkenden yaşlanmış kızın sıcak uzuvlarını yanımda hissetmek; yine de o gücü bulamamıştım .....

Merdivenlerde karşılaştık kimi zaman. Yanımdan gelip geçti; ilk seferindeki gibi: Birbirimizi tanımıyorduk. Sıkça yanıma gelirdi. Usulca, tek bir söz söylemeden, içeri girer ve bakışlarıyla tutsak ederdi beni. İradesizdim.

Nihayet buna bir son vermeye karar verdim. Nişanlıma karşı bir suç işliyormuşum gibi geldi bana; yatağımı, üstelik de defalarca, böyle tacizkar bir şekilde yanıma sokulan –aşka hakkı bile olmayan!– bir karıyla paylaştığım için. Vaktinden çok önce eve geldim ve hemen kapımı sürgüledim. Akşamın dokuzuna doğru geldi. Kapıyı kilitli bulduğundan geri döndü; evde olmadığımı sanmış olmalıydı. Dikkatsizliğime geldi; yazı masasının önünde duran ağır koltuğu dikkatsizce kaydırdım. Bunu duymuş olmalıydı. Az sonra kapı çaldı. Hiç ses çıkarmadım. Bir kere daha vurdu. Sonra sabırsızlıkla, ara vermeden bir daha çaldı. Şimdi ağladığını duyuyordum –uzun uzadıya ... Gecenin yarısını kapımda geçirmiş olmalı. Gücüm kırılmadı; bu sabrın büyüyü bozduğunu hissettim.

Ertesi gün merdivenlerde karşılaştım onunla. Çok yavaş yürüyordu. Yanına yaklaştığımda gözlerini açtı. Korktum: Bu gözlerde müthiş bir pırıltı ve meydan okuma vardı .... Halime güldüm. Düpedüz çılgındım! Bu kızla! Arkasından baktım, ayaklarını yavaşça taş basamaklara koyuşunu ve aksayarak inişini .....

Öğleden sonra şefin bana ihtiyacı vardı; Hedwig'e rutin ziyareti yapamamıştım. Akşam odama geldiğimde, nişanlımın babasından beni şaşkına çeviren bir mektup aldım. Şöyleydi:

".....malum şartlar altında, bu beni çok üzse de, kızımla olan nişanınızın bozulmasını zorunlu görmemi anlayışla karşılayacağınızı umuyorum. Hedwig'e, başka yükümlülükleri olmayan bir koca düşünmüştüm. Çocuğunu böylesine deneyimlerden olabildiğince korumak bir babanın görevidir. Sayın von B..., aldığım önlemi anlayışla karşılayacağınızı ümit ediyorum; sizin de beni bu konuda vakit geçirmeden haberdar edeceğinizden emindim. –Ayrıca da sizin daima....."

Kendimi nasıl hissettiğimi anlatamam. Hedwig'i seviyordum. Hazırladığı o çekici geleceğe kendimi çoktan alıştırmıştım. Ondan ayrı bir kaderi düşünemiyordum. İlk olarak, bu özel reddi neye borçlu olduğumu düşünmeye zaman bulamadan, gözlerimi yaşlara boğan şiddetli ağrılara yenik düştüğümü biliyorum. Çünkü özel olduğu kesindi. Hedwig'in vicdan sahibi ve dürüstlük abidesi olan babasını tanır ve ancak çok önemli bir olayın bu kararı vermesine neden olabileceğini bilirdim. Bana saygı duyar ve haksızlık etmemeye özen gösterirdi. Bütün gece uyumadım. Binbir düşünce dolaştı kafamda. Nihayet, sabaha doğru, yorgunluktan uyumuşum. Uyandığımda, kapıyı sürgülemeyi unuttuğumu fark ettim. Buna rağmen yanıma gelmemişti. Rahat bir nefes aldım.

Hızla giyindim; daireden, birkaç saatliğine ayrı kalacağım için özür dileyip apar topar nişanlımın evine gittim. Kapı kilitliydi; kapıyı bir kez daha çaldıktan sonra da kimse görünmeyince bir yere gittiklerini düşündüm. Kapıcı pekala avluda meşgul olup zili duymamış olabilirdi. –Öğleden sonra, rutin saatimde gelmeye karar verdim.

Öyle de yaptım. Kapıcı kapıyı açtı, şaşkın bir edayla beyefen-

di ve hanımefendilerin seyahate çıktıklarından benim haberdar olduğumu belirtti. Korktum, ama her şeyden haberdarmışım gibi davrandım ve yaşlı hizmetçi Franz'la konuşmak istediğimi bildirdim. Bana her şeyi, hem de en ince ayrıntısına kadar, dün öğleden sonra yaşanan ilginç bir olayın ardından, hepsinin, evet hepsinin seyahate gittiğini anlattı.

"Burada durmuş," diye sürdürdü "avluda çatal bıçakları temizliyordum ki, aşağıya acınası bir kadın gelip benden kendisini Bayan Hedwig'e götürmemi rica etti. Dinlemedim tabii; insanları önce bir tanımak lazım, öyle ya ..." Sabırsızlık içinde başımla onayladım. Aklıma bir şey gelmişti... "Yani lafın kısası," diye sürdürdü yaşlı geveze konuşmasını, "istediğini yapmayınca, beyefendi hazretleri dışarı çıkana kadar, kızılca kıyamet kopardı. Ricada bulunup önemli haberleri olduğuna dair yemin etti. Beyefendi onu makamına aldı. Bir saat kaldı içerde. Bir saat, Sayın Bayım! Çıktı sonra, beyin elini öperek ..."

"Nasıl biriydi?" diye kestim konuşmasını.

"Solgun, cılız, çirkin."

"Uzun muydu?"

"Hem de çok."

"Gözleri?"

"Siyah, saçları da." Yaşlı adam gevezeliğe devam etti. Yeterince bilgilenmiştim. O korkunç mektubun tüm satırları bir bir aydınlanıyordu şimdi: Yükümlülükler! .... İçimi büyük bir nefret duygusu kapladı. Hizmetçiyi orada bırakıp dışarı attım kendimi. Eve kadar koştum sokaklarda. Kapıda kadınlı erkekli, birkaç kişi bekleşiyordu. Hararetle ama sessizce konuşuyorlardı. İnsanları haşince kenara ittim. Ardından, hiç soluklanmadan üç merdiven yukarı çıktım. Ona söylemeliydim, söylemeliydim ... Ne söylemem gerektiğini bilmiyordum, ama uygun anın bana uygun sözcükleri bağışlayacağını hissediyordum ....

Merdivenlerde de erkeklerle karşılaştım. Aldırış etmedim. Yukarıda. –Kapıyı sert bir şekilde açtım. Yoğun bir asit kokusu çarptı yüzüme. Ağır bir söz dudaklarımda sönüverdi. Oracıkta, yatağın gri keten örtüsünün üzerinde, fanilasıyla yatıyordu. Başı geriye düşmüş, gözleri kapalı. Elleri cansızca sarkıyordu. Biraz yaklaştım. Ona dokunmaya cesaret edemedim. Aralık dudakları ve kan oturmuş gözkapakları boğulmuş biri izlenimi veriyordu. Ürperdim. Odada yalnızdım. Sönmekte olan, soğuk güneş kirli masayı, yatağın kenarını aydınlatıyordu .... Kadına doğru eğildim. Evet, ölüydü. Yüzünün rengi maviye çalıyordu. Pis bir koku yayıyordu. Bir iğrenme duygusu, bir nefret kapladı içimi ...

Altın Sandık

(1894)

İlkbahardı. Güneş berrak, masmavi gökyüzünden neşeyle gülümsüyordu; ancak ışınları seyrek de olsa, yolunu dar yan sokaktaki o evin ara katına kadar şaşırabiliyordu. Kimi zaman bir ışık pırıltısı küçük camlardan püskürerek içeri dalıyor ve mütevazı odanın badanalı karşı duvarına oynaşan daireler serpiştiriyorsa, bunun nedeni hiç şüphesiz ki, karşıdaki yüksek binanın herhangi bir penceresinden yansıyan ikinci elden olmasıydı. Bu, duvarda hareket eden, ışıldayan lekenin canlı koşuşturması, her gün ara katın penceresinin önünde oynayan ufaklığı daha da keyiflendiriyordu; çocuk havalara sıçrıyor, onları yakalamaya çalışıyor ve bunu yaparken öyle içten gülüyordu ki, bu gülüşten anneciğinin o üzgün yüzü bile nasibini alıyordu.

Dul kalalı bir yıl olmamıştı. Sevgili eşinin ölümüyle birlikte, adamcağızın çalışarak kurduğu mütevazı düzenleri de bozulmuştu. Geniş evi bu odayla değiştirmek zorunda kalmış, dişinden tırnağından artırdıklarını, kendisinin ve özellikle de çocuğunun, yavrusunun, beş yaşındaki Willy'nin en acil ihtiyaçlardan yoksun kalmaması için çoğaltmak zorunda kalmıştı. Şu anda bu çocuğun kadının bütün tesellisi olması mucize değil!

Kadın az önce donuk gözlerini işinden kaldırıp şefkatle, sevgi dolu bakışlarla, körpe yüzünü dolgun yumruklarına dayayıp pencereye yaslanmış olan ufaklığı izlemişti.

Belli ki bugün, onu pencere pervazında devrilmiş duran kü-

çük atına bile aldırış etmeyecek kadar çok meşgul eden şey güneşin oyunu değildi. Bugün dışarıda olağandışı bir şeyler oluyordu. Geçenlerde, karşıdaki binada bir dükkan boşalmıştı. Manifaturacının biri, dükkanını başka bir sokağa taşımıştı; o günden sonra da orayı temizlemişler, silmişler ve çocuğun canına minnet, iki vitrini geceleri ve pazar günleri örtmeye yarayan tahtaları önce zımparalamışlar, sonra kirli sarı, en sonunda da simsiyah, güzel bir renkle boyamışlardı. Orada karşıda, parlayan camların arkasında altın ve gümüş yaldızlı –hepsi altı kenarlı, basık, kimi uzun kimi daha kısa– kutucuk ve kutuların ortaya çıkması Willy'nin ilgisini çekmişti ya, bugünkü hayranlığı sınır tanımıyordu artık. Ve adamlar şimdi, üzerinde, diz çökmüş güzel, muhteşem iki küçük meleğin bulunduğu altın yaldızlı küçük bir sandığı vitrinden tutup kaldırınca, Willy alkışlamaktan kendini alıkoyamamıştı.

"Anne, anne – şuraya bak, şuraya bak! O ne? Şu sevimli, üzerinde iki küçük meleğin olduğu şu küçük kutucuk ne öyle?"

Annesinin ayağa kalkıp cicili bicili kutucuğa bakıp hiç gülmemesine daha az şaşırmamıştı.

Hayır, hattâ kızarmış gözkapaklarının kenarında bir gözyaşı damlası belirmişti.

"O ne?" diye çekinerek ve alçak sesle yineledi çocuk.

"Görüyor musun Willy," dedi annesi ciddi bir ifadeyle ve mendilini hafifçe gözlerine dokundurarak, "insanlar oraya, sandıkların içine, Sevgili Tanrının dünyadan yeniden yanına aldığı kişileri koyuyorlar. –Büyükleri ve küçükleri."

"Onun içine mi?" diye mırıldandı çocuk, bakışları hâlâ büyük bir zevkle vitrine dikiliydi.

"Evet," diye sürdürdü annesi, – "babayı da böyle bir sandığa..."

"Ama," diye sözünü kesti ufaklık, düşünceleri hâlâ önceki

açıklamada oyalanırken, "neden Sevgili Tanrı *küçükleri de* yanına alıyor ki. Böyle erkenden, bu güzel kutulara girip ardından da gökyüzünde hemencecik küçük birer melek olabildiklerine göre, çok uslu durmuş olmalılar? Öyle değil mi?"

Anne çocuğunu şefkatle ve tüm kalbiyle kucakladı.

Diz çöktü ve uzun bir öpücükle o taze dudakları kapadı. Ufaklık artık sormuyordu. Aceleyle tekrar pencereye dönüp büyük vitrin camlarını izledi. Keyif dolu bir gülümseme yayılıyordu küçük yüzünden.–

Anne ise tekrar işine eğildi.

Ama birden başını kaldırıp baktı.

Solgun yanaklarından yaşlar süzüldü.

Kumaşı bırakıp ellerini kovuşturdu ve "Yüce Tanrım, onu bana bağışla!" dedi titreyen sesiyle usulca.

* * *

Karanlık, yıldızsız bir Eylül gecesi. – Ara katın odaları sessizdi. Duvardaki saatin tik-takları ve küçük yatakçığında ateşten kıvranarak dönüp duran çocuğun iniltileri duyuluyordu sadece. Anne, zavallı Willy'ye doğru eğildi. Gece lambasının kızılımsı ölgün aydınlığı kadının zayıf yüzünü yaladı. "Willy! Yavrum, canım; bir arzun var mı?" Anlamlı anlamsız mırıltılar. "Ağrın var mı?" – Yanıt yok.

"Tanrım, Tanrım, bütün bunlar başımıza neden geldi!" Ortalığı acılar içindeki kadının anısı kapladı. – Evet, o akşam. Oyundan sonra. Bir hafta var yok. Nasıl da ateşlenmişti; ve doktor, sonbahar sisi, dedi. –Ama şimdi, şu anda– hiçbir umut ışığı yaymıyor. Sağlıklı doğası ... bunu kavrayamıyordu kadın. Seslenmedi mi?

İşte, yine, sessizce: "Anne!"

"Ne var, çocuğum?"

"Güzel .... güzeldi," diye kekeledi ufaklık, güçlükle oturdu

ve alev alev yanan küçük yüzünü annesinin koluna yasladı.

"Gökteki sevgili baba beni yanına çağırdı, öyle değil mi anneciğim; gidebilirim değil mi! Lütfen ... izin ver," diyerek küçük, sıcak ellerini kavuşturdu.

Ateş nöbeti geldi yeniden. Çocuk kendini yatağa bıraktı. Zavallı anne özenle yorganı örttü üzerine. Sonra, acılardan bitkin düşüp dizlerinin üzerine çöktü ve iki eli, küçük karyolanın kenarlarını var gücüyle kavradı; sessizce dua okudu ... karmakarışık, belli belirsiz.

Saat sekizi vurdu. Sonbaharın solgun ışığı pencereden usulca sızıyordu. Döşeme tahtaları gri görünüyordu; eşyalar kasvetli, kara gölgeler meydana getiriyordu. Kadın, oracıkta ayağa kalkıp yeniden küçük yatağın kenarına oturdu ve kuru, yanan gözlerle boşluğa bakakaldı. Ufaklık şimdi biraz daha huzurlu uyuyordu. Soluk alıp vermesiyse hızlanmıştı; alnı sıcak, yanakları al aldı. Anne ellerini yavaşça sarı, dağınık saçların üzerine koydu ve sessizce oturdu. Merdivenlerden gürültü yankılandığında, ya da binada bir kapı aniden kapandığında sıçrıyordu yerinden yalnızca.

"Baba, baba!" diye bağırdı çocuk aniden ve kendini yatağın diğer tarafına attı. Dul kadın korktu. Willy yeniden sakinleşmişti. Sokaktan bir araba geçti. Takırtılar giderek uzaklaşıyordu. Süpürgenin hışırtısı geçidin üzerinde yankılandı.

"Sevgili Tanrım, Sevgili Tanrım; lütfen!" diye inledi ufaklık. "Ben ... ben ... usluydum ... Anneme sorabilirsin!" – Anne titreyerek ellerini kavuşturdu. Willy, gözlerini açıyordu şimdi; yavaş yavaş. Şaşkınca çevresine baktı. "Gökteydim anne," diye mırıldandı çocuk – "Gökte ... öyle değil mi ... değil mi," diye konuştu heyecanla, "sen de beni güzel, yaldızlı kutuya koyacaksın değil mi anne – biliyorsun, hani oradakine." Gülümsedi sevinçle: "Üstünde iki melek olanın içine." Annesi hıçkırdı. – "Onun içi-

ne, söz ver bana ..." Dehşetle yavrucağının iki küçük elini tuttu dul kadın. – "Tanrım! Tanrım!" diye dua etti. Daha fazla bir şey söyleyemedi. Çocuğun ellerinin buz kestiğini hissetti aniden –bir kasılma– kadın çığlık attı.

Çocuğun yanıklarındaki pembelik yitivermişti. Dudaklar kımıldıyordu hâlâ –derken, tümüyle hareketsizleşti.–

Küçük bedene dikmişti bakışlarını kadın.

Bedenden buz gibi bir soğukluk yayılıyordu.

Bu küçük bedeni kollarına alıp bağrına bastırdı. Nafile!

Yalnızca gülümseme kalmıştı cesedin donuk dudaklarında, –o mutlu gülümseme!

... Ve sonbaharın renksiz güneşi tabutların ve güzel küçük, yaldızlı olanının da üzerinde parlıyordu. Büyük ayna cam, ışığı ara kattaki odaya yansıtıyordu ve donuk aydınlık, zavallı küçük Willy'nin soluk yüzceğizini yaladı ürkekçe – ve duvarın beyaz yüzeyinde giderek kayboldu ....

Gelincik ...

(1895)

Şu dünyada kimi kimsesi yoktu küçük Antje'nin; bir yetimdi. Eğitimiyle köy halkı ilgileniyordu. Eğitimi mi?

Okula da bu yüzden gidiyordu zaten. Aksi halde onunla kimse ilgilenmezdi çünkü. Yiyeceğini kırmızı çiftlikteki köylü veriyordu. Kıza acıyordu. Zamanında gelmedi mi – daha iyi, o vakit işçiler iki lokma fazla yiyebilirdi. Bu zavallı kızcağız, herkesin gözüne diken gibi batıyordu. Sırf şu bir lokma ekmek bile çok görülüyordu.

Okulun da iyi gittiği söylenemezdi. Öğretmeni soracak olursa bazı şeyleri bilebiliyordu; ama ne zaman bir şeyler söylemek istese, diğerleri güler, o da ağlamaya başlardı; ve diğerleri daha beter gülerdi. Sonunda okula hiç gitmez oldu. Küçük kızın yokluğunu hiç kimseler hissetmedi.

O halde şimdi bütün gün orası senin burası benim aylak aylak dolaşıyor muydu? Pek sayılmaz. Sabahın erken saatlerinde, kırdaki gelincik tarlasının kenarında örgü örerdi.

Evet, *bunu* anneciği öğretebilmişti ona. Zavallı iyi anneciği! Epey bir zaman almıştı elbet, küçük ve beceriksiz elleriyle o kocaman şişlere alışması. Ama sonunda olmuştu. Ve yalnız da değildi.

Hendeğin hemen kenarında, kızın etrafında koca bir saray halkı otururdu. Sayısız oyuncak bebek – hepsi de gelincikten. İrili ufaklı. Açık ve koyu kırmızı. Aralarında en güzeli kraliçeydi. Tahtı, güneşin altında som altın gibi ışıl ışıl parlayan küçük,

gözenekli bir taştı.

Ve bu soylu topluluğun binbir türlü eğlencesi olurdu. Antje bütün ciddiyetiyle oracıkta oturur ve kraliçeye öyküler anlatırdı. Ah evet, birkaç tane bilirdi. Pamuk Prenses'i, Cüce ve Dev'i, Cinler'i ve Hayaletler'i. Kraliçe dinler, kırmızı nedimeleri de başlarını iki yana sallardı.

Yeterince anlattıktan sonra, bebeklerin birbirleriyle dans etmesi gerekirdi. Herkes ikişerli. Yalnızca kraliçe oturur, gösteriyi izlerdi. Ardından herkes, bütün saray halkı yine yerine otururdu. Kraliçeye gelince, o çok sert biriydi. Nedimelerinden biri yere düşmeye görsün; hiç acımazdı; düşenin hemen ölmesini isterdi. Böyle zamanlarda Küçük Antje cezalı nedimeyi alır, güzel kırmızı bedenini büyük, kocaman bir örgü şişiyle delerdi.

Küçük Antje bugün her zamankinden daha çalışkandı. Başını işinden kaldırdığında, nedimelerin yaşlandığını, hattâ kraliçenin de çoktan solduğunu fark etti. Tabii bütün gün orada oturmuşlar, güneş de bütün gün kavurmuştu onları. Şimdi de kor kırmızısı bir top gibi mavi dağlara yaslanmıştı güneş.

Gelincik tarlasının üzerine ağır, puslu bir akşam sessizliği çöktü. Hava öylesine, öylesine sakindi ki, Antje'nin kalbi duyulabilirdi; kalbi küçücük olmasa ve bir o kadar da sessizce atmasaydı tabii.

Antje henüz eve dönmek istemiyordu. Ne de olsa burası o yabancı köylü kadının, dayağın eksik olmadığı alçak tavanlı evinden çok daha güzeldi. Ve dayaktan o kadar çok korkuyordu ki. Annesi onu hiç dövmemişti, hem de hiç.

Küçük kızın gözleri doldu. Bir an şu koca dünyada kendini yalnız başına hissetti. Solgun, narin yanaklarından ateş gibi sıcaklık yayılıyordu. Sahip olduğu tek şey bebekleriydi!

Evet, yenilerini alacaktı – güzel, taze olanlarını. Onları yine karşısına oturtup masallar anlatacaktı. Artık ağlamıyordu. Hattâ

ölü nedimeleri bir araya toplarken o çocuk dudaklarının kenarında bir gülümseme bile vardı denebilir.

Ördüğü çorabı da sol eline aldı. Sağ elinde solgun gelincikleri tutuyordu. Tarlanın ortalarına, en güzel, en büyük çiçeklerin bulunduğu yere doğru yürümeye başladı.

"Bu kraliçe olacak!" diyerek iç çekti kız ve gösterişli bir çiçek koparmak için eğildi.

Birden arkasında azarlayan, boğuk bir ses işitti. Tarlayı bekleyen delikanlı, elinde koca bir sopa, sallaya sallaya kıza doğru geliyordu. Antje çığlık attı, hızla doğrulup var gücüyle kaçmaya başladı. Arkasında bekçinin ayak seslerinin giderek yaklaştığını duyabiliyordu.

Durmadan koştu. Yanakları kıpkırmızı olmuştu. Heyecan ve korkudan soluk soluğaydı. Sol elinde hâlâ çorabı tutuyordu sımsıkı; sağ elinde ise gelincik.

Delikanlı iyice yaklaşmıştı.

Kız bütün gücünü topladı. Kollarını göğsüne bastırdı ... O sırada ayağı bir keseğe takıldı. – Düştü. – Bir çığlık sesi.

Sonra hiç kıpırdamadan yerde kaldı.

Delikanlı küfür savurarak kıza doğru eğildi; küçük kızın kolunu kaba saba dürtüp sopayı havaya kaldırdı. – Ama gerisingeriye indirdi.

Çiçeklerin ve çocuğun elinin üzerinden kırmızı bir şey akıyordu ... bekçi çocuk küçük bedeni kendine doğru çevirdi. Kız kıpırdamıyordu. Yıkanmaktan aşınmış önlüğünün altından göğsüne kan akıyordu.

Şiş kızın kalbine saplanmıştı. Masmavi çocuk gözleri açıktı. Dudaklarındaysa hâlâ korku ve endişenin izi vardı.

Küçük Antje ölmüştü.

Renkli gelinciklerse küçük arkadaşlarının çevresinde ona doğru eğilmiş, akşam esintisinde sessizce fısıldaşıyordu ...

Bir Karakter

Taslak (1895/96)

Defin gününe ne de yaraşır bir gün. Rutubetli, karanlık ve kasvetli. Dört koşumlu cenaze arabası, sonbahar ışığında kel kafatasları gibi parlayan kaygan parke taşları üzerinde ilerliyor; tekerlekleriyse bulanık, pis, derin çukurlar meydana getiriyordu. Somurtkan cenaze hizmetlileri, cansız adımlarla, için için yanan fenerlerin eşliğinde arabanın peşi sıra ilerliyordu. Bunları kederli kalabalık izliyordu. Kadın kısmıysa, cenaze arabasıyla kederli erkeklerin parlak silindir şapkaları arasında isli bir örümcek ağı gibi uzanan, siyah tülden sık bir sıra oluşturuyordu. Hepsinin, yasa gömülmüş topluluğun, en önemli uğraşısı, pantolon ve elbiseleri üzerlerine sıçrayan çamurdan korumaktı; dokunaklı bir özenle, fazla yağan yağmur yüzünden topraktan yukarıya fırlamış taş adacıkların birinden ötekine zıplıyorlardı; bu kederli yüzlerin bazılarında, bu zahmetli yolculuğa çıkmak için daha iyi bir hava seçebilirdi merhum gibisinden bir temenni okunuyordu. Üçüncü sırada yürüyen iki adam dışında hiç kimse sohbet etmiyordu. Ölenin yapıp ettikleri üzerine insani, insaflı değerlendirmeler yaptıkları, yüz ifadelerinden okunuyordu. Vardıkları sonuç tatmin edici görünüyordu. Başlarıyla onaylıyorlardı, cenaze törenlerinde ve toplu eğlencelerde saygıdeğer beyefendilerin alameti farikası olan o ciddi bakışlarla. Derken biri yüzündeki buruşukluğu eliyle sıvazlayıp siyah sağ eldivenini gayet yavaşça hareket ettirerek "Bir karakter!" diye mırıldandı. Yanında-

ki bu ifadeyi öyle yerinde buldu ki, o da aynı sözü daha güçlü bir tonla tekrar etti: "Bir karakter." Gene o saygıdeğer bakışlar; bu arada içlerinden biri, var gücüyle bir su birikintisine bastı; arkasındaki adamın homurdanmasına sebep oldu bu. Sonra ikisi de konuşmadı. Sessizlik. Cenaze arabasının tekerlekleri gıcırdıyor, çamurlara basıldıkça şılop şılop sesler çıkıyordu usulca.

"Karakter," mütevazı serveti olan bir adamın oğlu olarak geldi dünyaya. Baba Bay M., küçük bir eve, büyük bir onur anlayışına ve iffetli bir eşe sahipti. Yani, çok şeye.

Genç anneye yardımcı olan kadınların birbirleriyle bakışıp "bir oğlan olacak" diye fısıldaşırlarken, loğusa odasındaki karbol havasını henüz solumamıştı küçük M. Kadınlar, giderek artan bir telaşla, tahminlerini haykırmak üzere hamile kadının her hareketini izliyorlardı. Ve sonunda sıra o en önemli soruya canlı, kestane kızılı, ezik büzük yanıta gelindi; bir oğlandı bu! Küçük M. büyüdü ve diğerleri gibi oldu; yumuşak ön ayakçıkları yumuşak ellere dönüştüğü, bu ellerin parmakları döşeme tahtalarında gezinmeyip artık ağızda ve burunda oynaşmaktan hoşlanacağı zaman gelmişti artık. Bunu Noel ağaçlı, müsamereli yıllar izledi. Oğlan her hafta bir iki kez buz gibi soğuk 'misafir odası'na çağrıldı; bön bön yüzüne bakıldı; saçları, yanakları ve gıdısı okşandı; kibarca ellerini uzatması ve mümkünse o soylu ön adını mütevazı bir tonla söyleyebilmesi öğretildi. Cümle alem sevimli buluyordu onu, "hık deyip burnundan düştüğü" babası, annesi, şu ya da bu amcası ve de küçük bir azınlık, *oğlan* çocuğun okulda da başarılı olacağından –lamı cimi yok– emindiler. Ufaklık bu kahince hayranlığı yeterince sindirmiş olmalıydı: Zorlanmadan, hattâ, başarısının bilincine varmaksızın, ilkokulu övgüye değer biçimde atlattı; biraz kılı kırk yaran bir kesinlikle lise merdiveninin sekiz basamağını da tırmandı ve ardından da bir yıl üniversitenin amfilerine girip çıktı; yetmezmiş gibi, baba-

sının çalışma odasının sessizliğinde yitip gitti. Günün birinde genç M.'nin, işin idaresini yaşlanan babasının elinden alacağı söylentileri dolaşmaya başladı; kısa süre sonra böyle de oldu. Baba çok geçmeden öldü ve evin yeni beyi, evin saygınlığını şaşmaz bir dakiklik ve yoğun bir çabayla koruyacağını biliyordu. Kararsızlık içindeki işadamı, eş dost arasında kendisinin büyük atılımlar içinde olduğu söylentilerine tanık oldu sık sık; ve şaşılası bir hayranlıkla, kendisine atfedilen bu girişimci ruhuyla, gerçekten de sumen altında duran kimi planlarını günışığına çıkardı; bunlardan bazıları gerçekleşti de. Yıllar böyle gelip geçti. Kalabalıkların konuşmalarında kendisine atfedilen niyetlerin gerçekleşmesi, servetini hatırı sayılır oranda büyütmüştü; ve dedikodu çevrelerinin, M.'nin yakın gelecekteki nişanıyla ilgili bazı ayrıntıları kulaktan kulağa fısıldamalarından daha doğal bir şey olamazdı. Bu dedikodu da kulağına geldi; o andan itibaren bütün dikkatini neredeyse kendi iradesi dışında, işaret edilen nişanlıya yöneltti ve birkaç hafta sonra gelinin vızıltıyla şakıdığı "Evet"i, kocanın kaba saba bağırış çağırışlarına karıştı. Bu kez de el alemin beklentilerini boşa çıkarmamıştı; ne de olsa o bir karakterdi!

Kentin hayırsever vatandaşları, uzunca bir süredir, M.'nin oturduğu ve doğduğu şehirde bir tiyatro binası inşa edilmesini planlıyordu. Herkes, iyi niyetin bugüne kadar sahne bina etmeye yetmediğini, hattâ en basit sahnenin bile kötü tahtalardan yapılmış olduğunu biliyordu. İlkinden elde çok vardı, ikinciyi yapmak için de çok para lazımdı. Şehir meclisinin hayırsever üyeleri, alınlarını sabahın erken saatlerinde kırıştırırlardı; akşamları içki sofrasında, biri ağır başlılığı elden bırakmaya görsün; dünyanın en kötü insanı bellenirdi.

Bir keresinde, M.'nin sanat abidesinin yapımı için gereken parayı vereceği haberi, şehirde ilkbahar rüzgarları gibi esmeye

başladı. Ve ilkbahar rüzgarları kuş cıvıltılarını nasıl uyandırıyorsa, bu haber de dört bucakta cıvıl cıvıl övgülere yol açtı. Şehir meclisinden bir heyet, hemen bir iki saat sonra, başta don yemiş kış elması suratlı saygıdeğer belediye başkanı olmak üzere, velinimetin odasına girdi. Başkan, sevinç kıkırdamaları yüzünden sürekli kesintiye uğrayan bir konuşmayla, bu âlicenap hediye için teşekkürlerini sundu. M. bir süre çaresiz kalakaldı oracıkta. Ama bu ilginin nedenini kavraması pek uzun sürmedi. Hafiften bozuldu. Bu isteğe karşı koymak istedi istemesine, ancak bu aleni kaypaklığının kendine ve evine zarar verebileceğini düşündü; ekşi bir gülümsemeyle, hiç de azımsanmayacak bir meblağın yer aldığı sözleşmeye boyun eğdi. M.'nin şan ve şöhreti yıldan yıla bu yolla giderek arttı. Sanatsever kişiliği de keşfedilince, M.'nin yüce katkılarıyla desteklenen şu veya bu yerli yetenekten söz edilir oldu. Ama bir kerecik de olsa, "karakter," insanları handiyse kandıracaktı. M.'nin evinde "mutlu bir olayın yaşanacağı"ndan bahsediliyordu gizliden gizliye. Karısı ne zaman sokağa çıkacak olsa meraklı gözler üzerine çevriliyordu. Soylu tüccar beyefendi, kitleyi vakit geçirmeden tatmin edebilmek için ne dillere döktü. Ancak bu kez şansı yaver gitmedi. Şehrin önde gelen kadınları gönülsüz bir hayretle, Bayan M.'nin hâlâ belden büzmeli ceketle dolaştığını, dolayısıyla folun da olsa olsa "boş" olabileceğine hüküm verdiler. Bunun üzerine aralarında, Franzesbad kaplıcalarında bir kürün hiç de fena olmayacağını fısıldaştılar, hattâ bunu duyulabilecek şekilde konuştular. Şu işe bakın ki, Bay M., başkalarının görüşünü bu sefer de –zaten aksi nasıl olabilirdi ki– kendi görüşü yaptığında, karısı belden büzme ceket yerine pelerine terfi etmek için kendisine tanınan zamana aynen sadık kalması yetmişti. "Karakter" kurtulmuştu.

Saygıdeğer M.'nin ünü kısa zamanda şehir sınırlarını aştı. Uzun süredir bir madalyadan da söz edilir olmuşıu. Ünlü işada-

mı bu kez de gerekli adımları attı ve birkaç ay içinde, dolu cep ama boş bir nutukla vefalı tebrikçilere şükranlarını sunması pek de zor olmamıştı.

Bir kış günü çıktığı iş gezisinde M., yatak döşek yatmasına sebep olan ağır bir soğuk algınlığına yakalandı. Doktorunun ta yirmi yıl önce zırvaladığı akciğer hastalığı şimdi göstermişti kendisini. Sağlığı gün geçtikçe kötüye gidiyordu. Karısı çekinerek ziyaret ediyordu eşini. Hasta sessizlik istiyor, diyordu rahat misafir odasında teselli zengini komşularıyla otururken.

Bir sabah, ağır hasta, bunaltıcı ateş nöbetlerinden gürültüyle koparıldı. Yatakta sıçrayarak doğruldu ve çevresine bakındı; ve donuk bir sesle şefkatli hemşireye, neler oluyor, diye sordu. Hemşire yanıt vermeyip sakinleşmesini isteyince o da eski hizmetçisinin zilini çaldı ve aynı soruyu bir de ona sordu.

Hizmetçi baklayı ağzında ıslatmadı; kafasını kaşıyarak gürledi:

"Tanrım, serseriler, bey öldü diyorlar her yerde, şeytan görsün yüzlerini ...." sonra da dışarı çıktı ayaklarını yere sürte sürte.

Ateşler içindeki adam iri gözlerle hemşireye baktı.

Sonra soluna uzanıp ölüme yattı ...

O bir karakterdi çünkü.

Ve Yine De Ölüm

(1896)

Bir ağustos sabahı, altın pençeli yürüyüşüyle yanımdan geçip ormana gitti. Kıvır kıvır, ışıltılı yosunların üzerinde uzanmış ona baktım arkasından. Çevresine malakitler saçar gibi, gümüş beyazı çakıllara açık yeşil yansımalar savuruşuna baktım. Ve şaşkın çiçekleri uzun, tatlı uykusundan uyandıran o sessiz, hafif adımlarını duydum.

Kollarımı iyice gerdim; şimdi ulu karaçamların usulca oradan oraya, sanki mavi göğü parlatırcasına yelpaze gibi sallanışlarını inceliyordum sadece. Oysa gökyüzü öyle parlaktı ki!

Gümüş rengi yağmur tanecikleri düşmeye başladı gözlerime; yoğun, daha yoğun; ta ki ağır bir parlaklık gözlerime çökene dek. Derken gözkapaklarımı kapatıverdim. Işık ruhumun derinliklerindeydi; kuvvetlice ve huzurla içime çektim ormanın yoğun, buharlı aroması...

Dallar çatırdamaya başladı. Kıpırdamadım. Karanlıkta, hayal meyal aklımdan geçirdim. Bir geyik; büyük ihtimalle. Elimde olmadan, kahverengi, ince yapılı hayvanın meraklı ve çekingen, iri siyah gözlerle yaprakların arasından şaşkın şaşkın bana bakışı geliverdi gözümün önüne....

Tekrar çatırtı sesleri.

Ama bunlar insan adımlarıydı.

Kendime geldim. Düşlerimizdeki bir yabancının bizi gafil avladığında hissettiğimiz korkuya benzer bir korkuya kapıldım

ister istemez; doğruldum.

Çevreme bakındım.

Kimsecikler yoktu.

Ama yo – şuracıkta. Çalılıkların arkasında. Bir karaltı. Bir adam. Yüzünü seçemiyordum. Gri ceketli. Bir avcı olmalı, diye düşünüyorum. Yeniden yaslanmak istiyorum gerisin geriye. Ama –rahat edemiyorum.

Usulca, korkmuşum gibi, ayağa kalktım. Tam o sırada yüzün biri bana bakıyor; bozuk, tasalı, kıpır kıpır, kor gibi yanan iki göze sahip bir yüz bu ... Bir eli yukarda. Ve bu el –Tanrım– küçük bir silah dayıyor şakağına .....

Adam beni fark etti. Kolu gevşeyip indi şimdi.

Soğuk, alaycı bir gülümseme beliriyor geniş ağzının kenarında.

Karşılıklı duruyoruz öylece; ses etmeden. Bakışları öfke dolu.

Cesaretimi toplayıp iyice yanına sokuluyorum. Kuru, kısık gırtlakla "Neden?" diyorum sadece, güçlükle.

Gülüyor. Kutsal, mavi sabahı paramparça eden bir gülüş bu. İçim ürperiyor. – Ama o suskun.

İkimiz de kıpırdamadan duruyoruz. Yukarımızda ağaçların tepeleri hışırdıyor.

Derken karşımdaki adamı hıçkırıklara boğan bir ağlama alıyor. Dizlerinin üzerine çöküp damarlı ellerini kavuşturuyor.

"Yaşayamam artık" – diye kekeliyor. – "Yaşayamam ..."

Acısını dağıtmasını bekliyorum.

Giderek sakinleşiyor. Tabancasını cebine sokuyor. Ve bana anlatıyor:

Evinde bir karısı var. – Bu kadını Seviyor. İyi ve evine sadık bir kadın.

Ama gün geliyor, gözleri yeşile dönüyor (gözleri mavi), ya-

nakları soluyor; ve çok değerli bir gizemin hoş kokusundan höpürdeterek içiyormuşçasına dudakları ihtirasla kabarıyor.

"Sonra da bana soyadımla hitap ediyor. Berger, diyor; diğer zamanlarda bana böyle hitap etmez. Sonra benden kaçıyor ve kendisine baktığımda gözkapaklarını indiriyor; sonra birden unutkan oluveriyor, yabancı biri, dalgın.

"Hastadır, diye düşündüm.

"Ama her seferinde geçer.

"Yine böyle oldu. Gözleri benden çok uzaklara daldı, eli titriyordu ...

"Odasına giderken onu gizlice izledim.

"Aralık bir yerden, içeride diz çöküp ağladığını ve solmuş bir çiçeği öptüğünü gördüm; beni hiç öpmediği kadar ateşli; ilk gecemizde bile böyle öpmemişti!

"O gün bu gündür biliyorum. Birini sevmiş, benden önce sevmiş. Onu hâlâ seviyor!" Adam avazı çıktığı kadar bağırdı bunu ormanın içlerine. "Ve bu günlerde, solan mutluluğunun sıcak kokusuyla mest oldu. Ve beni bu halde aldatıyor. –Yalnızca bana ait olacağı yerde, kendisini bir gölgenin kollarına atıyor ..."

Adamın sözleri kısıldı. Acıma duygusu kapladı ta içimi. Kolumu kolunun altına uzatıp "Gelin," dedim. Yatıştırıcı sözler söylemeye başladım.

Karısına karşı samimi olmasını söyledim. Gururuna dokunan şeyin ne olduğunu ona söylemesini; Onun da o zaman bütün samimiyetiyle karşılık vereceğini ve benzeri şeyleri anlattım. Metaneti artıyordu yavaşça.

"Bakın," diyerek, "size olan sempatim Bay Berger, ve ormanın bu derin sessizliği, size bir parça kendi yaşamımdan bahsetmemi icap ettirdi. – Yıllarca önceydi. – Bir kız sevmiştim.– Bu kız için didinip duruyordum. Günün birinde adım gibi emindim: bu seni aldatıyor, demiştim. – Sükunetimi bozmadım.

Kimseciklerin olmadığı çalılıklara gittim. Göğüs cebimde dolu bir silah vardı. Ölümden başka bir seçeneğimin olmadığını düşünüyordum. Dışarıda, tenha yerde durup çevremi kolaçan ettim. Hiç kimse yoktu. Elimi sol cebime götürdüm –tabancama sarıldığım gibi bir kağıt parçası da beraberinde geldi. İster istemez gözüm takılıverdi buna.

"Mutluluk anlarımda kaleme aldığım iç gıcıklayıcı bir şiir kıvamında küçük, mütevazı bir öyküydü bu.

"İki üç satır okudum.

"Tarlanın kenarında bir yere çöktüm, tabancamı yere bırakıp devamını okumaya başladım.

"Gösterişsiz, içli sözler ruhumun fırtınaları arasına bir yağ gibi sızıyordu.

"Yarım saat sonra, berrak gözlerle şehrin yolunu tuttum. – Acımı dindirecek çareyi biliyordum: Çalışmak.

"Hikayemin tümü bu."

Yanımda duran adam hayretle bana baktı –minnettar bir bakışla. Hiçbir şey söylemedi. Ama iki eliyle sağ elimi kavrayıp sıktı. Sırf bu güçlü el sıkışı bile adamın yaşama geri döndüğünü anlamam için yetti.

Birlikte ormanda yürüdük. Işıltılı ağustos günü, kırık, hassas kalplerimize altınsı huzurunu akıttı. Susuyorduk; ama arada bir birbirimize baktık; iyi, kadim dostlar gibi; birbirimizi anlıyorduk.

Daha sonra azıcık lafladık. Şundan bundan, geçmişte kalanlardan, gelecekte olacaklardan, anılardan ve arzulardan bahsettik. Adamın sesi, öğlenin dinginliği içinde öyle sakin, öyle huzurluydu ki. Birdenbire "Peki, bütün acınızdan kurtulabildiniz mi?" diye sordu.

"Elbette," dedim üstüne basa basa.

Beni merakla süzdü: "Sahi mi?"

"Sizi nasıl inandırabilirim ki?" dedim üstünkörü.

"Nasıl mı?" – düşündü.

Sonra gülümsedi: "Kızın adını rahatlıkla söyleyebilecek durumda mısınız şimdi peki?"

"Neden olmayayım ki: Helene Croner."

Tam bu sırada yanımda silah patlıyor. Parçalanmış kafasıyla yosunların üzerine yuvarlanıyor Berger. – Oracıkta ölüveriyor.

Ertesi gün gazeteyi karıştırdım. Son sayfanın en alt köşeciğinde, Berger'in özenle yazılmış ölüm ilanı bulunuyordu. Aynen şu imzayla:

Derin kederler içindeki dul

Helene Berger, kızlık soyadı Croner.

Olay

Olaysız Bir Öykü (1896)

Bayan S.....'nin evinde çay saatinde bir araya gelinmişti. Göz alıcı, bembeyaz masa örtüsünün üzerinde heybetli Rus semaveri duruyor, sohbete melodik bir fokurtuyla eşlik ediyordu. Günün olayları enine boyuna konuşulmuştu; sonbaharın bu ilk günlerindeki sanat sergileri ve tiyatrolarsa yeterli konu sunmuyordu. Kasvetli bir hava gibi herkesi bunaltıp endişelendiren, sonunda kahve kaşıklarının ve fincanların gürültülü şıngırtılarının duyulacağı o duraklama anlarından biri yine yaklaşıyor gibiydi.

Ama evin hanımı bu tehlikeyi sezmişti. Henüz genç, kızıla çalan sarışın bir dul olan Bayan S....., herkes yaşamındaki en ilginç anısını anlatsın önerisinde bulundu. Alkış.

Şans eseri ve bir zamanlar babasının teveccühleriyle Baron olmuş genç bir adam anlatmaya başladı.

Genizden konuşarak ve her defasında da kendi yaptığı esprinin yerindeliğine kendisi gülerek böldüğü birkaç macera anlattı; konusunu 'tiyatro' ve 'tiyatrocuklar'ın oluşturduğu, kahramanlarınınsa eteği kısa aklı kıt, hafifmeşrep ve şen şakrak kadınların olduğu dünyanın anlamı üzerine maceralardı anlattıkları. Evin hanımı birçok kere, sinek kaydı tıraşlı adamın gereğinden çok ayrıntılara girerek olayları resmetme çabalarını bir iki uyarı öksürüğüyle kesmek zorunda kaldı. Bunun üzerine baron sanki utanmışçasına, donuk gözlerini kırpıştırdı ve tepesindeki kül sarısı üç

beş saç teline kadar kızardı.

Sonunda konuşmasını bitirdi. Kendine özgü bir gülüşle, kekelercesine güldü. Beyler az çok içten gelen bir gülüşle katıldılar adamın bu gülüşüne; kadınların yüz ifadeleriyse, çay fincanlarını dudaklarına götürmüş olduklarından pek seçilememişti.

Ardından bir binbaşı, birkaç anısını gümbürdedi ortaya; konuştu, güldü, sövdü ve komutlar verdi peşpeşe; makineli tüfek gibi, dur durak bilmeden ...

Ve sonra öteki beriki söz aldı.

Birisi Mısır'dan da söz açtı. Bütün canlılığıyla çöl gezisinin dehşetini ve tehlikelerini anlattı.

Sonra arkasına yaslanıp kısık ve hoş bir sesle Nil mehtaplarından ve Mısır nilüferlerinin görkeminden söz etti.

Herkes düş aleminde yüzüyordu adamın konuşması bittiğinde.

"Evet, Bay Savant, şimdi de sıra sizde," dedi evin hanımı otuz yaşlarındaki yüzünün nuru kaçmış adama dönerek.

Adam bu teklif karşısında iri gri gözlerini kaldırdı.

Dudaklarının çevresinde kararsız bir gülümseme belirdi.

Şaşkın, bitkin bir gülümseme.

Bir sonbahar gecesinde bir ay ışığının diken tarlasında seğirtmesi gibi.

Bütün bakışlar adama yönelmişti.

Tırnaklarını inceliyordu şimdi.

Usulca iç çekti.

Gözlerini kaldırmaksızın söze girdi.

"Size başımdan hiçbir şeyin geçmediğini söylesem, belki de inanmayacaksınız bana. Başımdan hiç ama hiçbir olay geçmedi.

"Yaşamım damdan düşüp yuvarlanan yağmur tanelerine benziyor.

"Sıradan, ahmakça, tekdüze.

"Ve hep böyle oldu.

"Ve hep böyle olması da ne korkunç bir şey.

"Ama .....

"Görüyorsunuz ya, saygıdeğer hanımefendi, size anlatacağım öyle kayda değer bir şey yok; bu nedenle izin verin de susayım."

Ama şiddetli itirazlar yükseldi.

Ev sahibesi kalabalık fısıldaşmaların arasında: "artık anlatmak zorundasınız Bay Savant, bizi merakta bıraktınız bir kere; ve biz kadınlar da bunu öyle cezasız bırakmayız pek, bilesiniz," dedi şaka yollu.

Genç adam bakışlarını herkesin içinden geçirircesine çok uzaklara dikti.

"Madem istediniz," dedi peltek, heyecansız bir sesle.

"Çok gerilere gideceğim, ama yine de fazla uzatmayacağım.

"Gönlümde büyük, güçlü olana, alışılmamışa karşı bir arzu vardır her zaman! Her zaman, çocukken bile hissederdim bu arzuyu. Masalların tümünü okuyup yuttum. Bana en güzel görünen parçalarıyla da çocukluğumun masalını yarattım. Yaşanmış bir masal değildi belki; ama düşlenmişti. Gençlik yıllarım bir ırmağın ovada akması gibi tekdüze akıp gidiyordu çünkü. Ruhumun derinliklerine kadar işleyebilecek ne bir coşku, ne bir kaza, ne de bir olay geliyordu başıma. – Anne yumuşak ve hassas, babam ise asık suratlı, muzlim biriydi. İçimde onlara karşı, sevgi de diyebileceğim doğal bir bağlılık duygusu besliyordum. Zamansız öldüler. Ağladım. Ama ızdırap duymadım. Gözkapaklarımda ağırlık hissettiğim için ağladım yalnızca. Çok parlak bir ışığa bakıldığında hissedilen ağırlık gibi.

"Baba evini güle oynaya, yürekten bir arzuyla terk ettim; o kaskatı bacaklı, melankolik koltuklarla dolu kasvetli odalarını."

Baron kısık kısık öksürdü. Ama diğerleri merak içindeydiler; biraz da kızgın bakışlarla, rahatsızlık veren adama doğru baktı-

lar. Adam da sustu.

Her şeyden habersiz konuşmacı "Al başını," diye sürdürdü konuşmasını, "al başını yaşamın içine atıl; annemin, o her zaman vahşi, fırtınalı ve değişken diye anlattığı dünyaya, diye düşündüm. Mücadele edebilirsin artık! Ve evi terk ettim. Ama savaşmak zorunda kalmadım. Kader istemedi. Babamın yardımsever dostlarıyla karşılaştım. Ortaokula gitmemi sağladılar; giyecek, barınacak yer verdiler; ve tekdüze yaşam bir kez daha o kurşun gibi ağır sisini indiriverdi üzerime. Tek fark, daha aydınlık odalarda oturuyor, evdekinden biraz daha fazla et yiyor ve babamın sevmediği baharatlı çorbalardan içiyordum.

"Yüksekokul yılları geldi çattı. Kimi zaman çalışkanlığım tutuyordu. Ama bununla övülmedim pek. Ben de işi oluruna bırakıverdim. Ama geri de kalmadım; tekdüze memur yaşantıma tam zamanında atıldım.

Bugün de hâlâ oturmakta olduğum odayı kiraladım. Elbise askılığı ve madeni, küçük lavabosu olan tipik bir bekar odası."

Bir ürpertiyle sarsıldı genç adam. Bir süre gözlerini kapadı ve sonra sürdürdü konuşmasını: "Derken bir gün, yaşamımın handiyse ilk olayını yaşayacağım kuruntusuna kapıldım. Bir kadını sevdiğimi sandım. Kimi heyecanlarla itiraf ettim bunu kendisine. O da anında tüm kalbiyle benimle hemfikirdi. Nişanlandık.

"Ah keşke bir direnme, bir olay olsaydı!

"Keşke bana karşı gelip ödül olarak bedenini ve benliğini ortaya koyacağı tatlı, hoş bir savaşta kıyasıya mücadele etseydi benimle. Ama hayır, hayır, böyle olmadı. Ben de düşüncelerimde, her şeyin yine benzer tekdüzelik içinde akıp gideceğini canlandırdım. Bu düşünceler beni sarsıyordu. Ve bir gün, bir öğleden sonra, kahvede otururken (on yıldır her gün saat dörtle altı arası kahvede otururum), nişanı bozduğumu yazdım kendisine; sıradan bir kartın arkasına, kahvede bulduğum cılkı çıkmış bir

kalemden pis pis dökülen beceriksiz birkaç cümleyle. Aşk denilen şeyin de zaten bu olamayacağını hissediyordum artık. Çünkü onca zaman öyle sakindim ki. Hayır, yok; benim için bu kadın olsa da olurdu, olmasa da. Ama şeytanca ve çılgınca bir sevinçle, satırlarımın yol açacağı korkuyu getirdim gözlerimin önüne; onun kadın yüreğinde, onu reddetmemin sebep olacağı o onulmaz acıları canlandırdım zihnimde ....

"Bir yığın suçlamayla karşıma geçip hesap soracaktı; ya ben; ben umursamaz ve kibirli tavrımla ona kapıyı gösterecektim, sırf kibirlilik olsun diye; nihayet bir şeyler yaşamış olma sevdasıyla.

"Bu düşüncelerle kahveden ayrılıp evin yolunu tuttum. Masamın üzerinde bir mektup duruyordu. Onun el yazısıydı! Mektubu açtım: Nişanı bozmuş! – Şu anda yolda olan benim mektubum kadar hissiz, soğukkanlı ve sakin."

Bay Savant başını ellerine dayayıp sustu.

Kaşıklar büyük bir sıkılganlıkla şıngırdadılar. Semaver, o da anlatılanlara kulak kabarttığından dilini yutmuştu sanki.

Kimsenin bir şey söyleyemeye hevesi kalmamıştı.

Yalnızca binbaşı bir şeyler mırıldandı dağınık sakalının arasından.

Genç baron, yüzüklü beyaz elini kel kafasının üzerinde gezdiriyordu. Bu haliyle oldukça aptal görünüyordu.

Bay Savant birkaç saniye sonra başını tekrar kaldırdı. Koca gözlerle etrafını süzdükten sonra sanki rüya görüyormuşçasına sürdürdü konuşmasını:

"Kısacası, hiçbir şey olmadı – yine kocaman bir hiç.

"Günler, aylar, haftalar, yıllar geçti birbiri ardına. Biri diğerinin aynısı.

"Akşamları her gün aynı saatte eve geliyordum.

"Her gün biliyordum ki anahtarı kilide soktuğumda tıkırda-

yacak, bana önce direnip bir saniye sonra kolayca ve kendi isteğiyle kapıyı açacak; yazı masasının üzerinde bir iki önemsi mektup olacak ve terliklerimi, hizmetçiye tembihlediğim gibi yatağımın altında değil de sandalyenin yanında bulacaktım.

"Ve her gün hep böyleydi.–

"Bir kesinti daha oldu. Hakkımda tutuklama emri çıkarılmıştı. Bildiğim kadarıyla herhangi bir suç işlememiştim. Ama zil takıp oynamadığım kalmıştı: Bir olay. Dışarıda beni bekleyen görevli memurun eşliğinde gideceğim mahkemeye yola çıkmak üzere her zamankinden daha özenli giyindim. Henüz üstümü bile değiştirmemiştim ki, yanıma bir memur gelip biriyle karıştırıldığımı, ve bana verilen rahatsızlık sebebiyle de özrünün kabulünü rica etti ....

"Ve yine bildik yıllar geldi geçti ....

"Ne çok istedim bir suç işlemeyi.

"Bağışlayın, saygıdeğer Bayan," diye konuşmasını kesti Savant, Bayan von S.....'nin tedirgin gözlerle kendisine baktığını görünce. "Benden anlatmamı istediniz, ben de hiçbir şey gizlemeyeceğim. Evet, bir suç işlememe ramak kalmıştı; çünkü ne pahasına olursa olsun sonunda bir olayı, karanlıklarda kalmış, tüyler ürperten yaşamımın içine sürükleyip çekmek istiyordum, çekmeliydim!" Gözleri, yaralı bir yaban hayvanınkiler gibi alev alevdi.

"Önüme çıkacak ilk kişiyi öldürmek istedim! Yolda giderken sıkça ele geçiriyor bu düşünce beni. Ama önünde sonunda bunu yapacak ne bir silahım oluyor ne de bunu yapacak gücü buluyorum kendimde. Ve yolun ortasında öylece duruyorum; bir şeyler yazmak zorunda olup da kalemini unutmuş salak bir talebe gibi kalakalıyorum ....

"Sık sık cebimde tabancayla da çıktığım oluyor sokağa. Ama karşıma vurmaya bile iğrendiğim insanlar çıkıyor sadece: Per

perişan bir var olma güçleriyle ağına tutunmuş örümcekler gibi yaşama tutunmuş eciş bücüş bedenler. Ya da, yaşama hakkını nasırlı ellerinde ve kaygılı, kirli paslı alınlarında taşıyan gücü kuvveti yerinde işçiler.–

"Hiç olmazsa çıldırayım, diyorum; bu, uykusuz geçirdiğim gecelerde okuduğum dua.

"Bir süredir şöyle şeyler de oluyor, sanki aklımı kaçırıyorum: İşte geliyorlar şimdi, sürünerek. Boğuk ve ürkütücü. Ve kıs kıs gülüyor şimdi kafamın içinde ve gülüyor –gülüyor .... ben de gülüyorum, haykırırcasına ve acı acı. Ama o da değil. Bir gazete sayfası alıp bir iki satırını okuyorum, her şeyi sözcüğü sözcüğüne, tümcesi tümcesine anladığımı, algılayabildiğimi fark ediyorum. –Hayır, çıldırmama da izin yok! Buna bile izin yok."

Savant ağlamamak için tuttu kendini.

Herkes sessizce oturmuş, dehşetle anlatıcıya bakıyordu. Kıpkırmızı kesilmiş binbaşı, sol ayağının mahmuzlarıyla usulca döşeme tahtasını dövüyordu sadece.

Ölü yiyici kurtçukların çıkardığı sesleri andırıyordu.

Odayı bir ürperti sardı.

Fincanlar bile kıpırtısızdı.

"Bitiriyorum," diye mırıldandı talihsiz adam donuk ve kısık bir sesle.

"Bir başkası olsa bu tekdüze ve heyecansız yaşamdan zevk alabilirdi belki. Gönlünce, bir güzel yer içer, kilosuna kilo katar, sindirimden yana şikayeti olmazdı.

"Gelgelim beni, bir olay için yanıp tutuşan bir dürtüyü çocukluğumdan beri içimde taşıyan benim gibi bir adamı yiyip bitiriyor bu.

"Yanaklarım özlemin ateşiyle yanıp tutuşuyor, ama onu söndürebilecek olan o yaşam fırtınası bir türlü esmiyor."

Ölüm Günü

(1896/97)

Babette Teyze derin bir soluk daha aldı. Sabah güneşi, afacan bir torun gibi, pırıl pırıl parlayan beyaz tülden içeri süzüldü; en uzun ışınlarından birini alıp, tıpkı altın uçlu bir kalemle yazıyormuşçasına, yaşlı kadının önce beyaz kukuletasında, sonra da terden sırılsıklam olmuş alnında gezdirdi; ardından da, teyzenin az önceki derin soluk alışıyla kızarık ürkek gözlerle şaşkın şaşkın pencereye doğru baktığı âna dek geçen süre içinde, hiç ara vermeden göz, ağız ve burun çevresinde titreşip kırpıştı. Ah! Kadın, rahatça esneyebilmek için iyice gerindi. Tüm rehavetine rağmen bu esneme sesinde biraz kararlılık, biraz da son noktayı koyma arzusu seziliyordu; başarıyla bitirilmiş bir çalışmanın altına çekilen uzunca bir tire gibi. Ah.–

Gözlerini tekrar kapadı; ve az önce genzine bir kaşık tatlı kahve kaçmış ya da gayet yerinde, şeytanca bir kötü söz etmiş gibisinden bir yüz ifadesiyle yatıyordu şimdi. Oda apaydınlıktı ve derin bir sessizlik içindeydi. Afacan güneş içeriye giderek daha çok ışık saçıyor, titrek uçan mızraklar gibi, çıplak döşemelere ve parlak ampir işi masalara saplanıyordu; ve görünmez bir cin, büyük duvar aynasından yüzlercesini güneşin yüzüne geri püskürtüyordu hemen.

Camdaki bir sinek bandosu, mızrakların şen şakrak kavgalarının göz kamaştırıcı gel-gitlerine, sanki uzaklardan gelen bir savaş şarkısını andıran bir melodi vızıldanıyordu; temkinli vızıltı-

lar, iyi yürekli teyzenin şekerlemesinin içine nüfuz ediyor; ilkbahar pırıltısının serin dalgaları, gülümseyen yüzündeki kırışıkları biraz olsun azaltıyordu. Bir ara yastıkları arasında büyük bir kıvraklıkla doğrulup bakışlarını odada gezdirdiği sırada muntazam bir genç gibi göründü. Çevresindeki her şey az da olsa bir parlaklığa, bir yeniliğe sahipti; buna sevindi. Pencere pervazındaki çiçeklerden çevreye dalga dalga yumuşak bir sümbül kokusu yayılıyor, başını koyduğu yastıklardan yükselen hafif lavanta kokusuyla karışıyordu. Yaşlı bakire, bu yoğun ışıkta gölgesi cırlak yeşile çalan Meryem tasvirine kaçamak bir bakış attı. Zayıf, kuru elleriyle alelacele bir haç çıkardı; ardından da, pencerenin üzerinde asılı duran ve sabahın tüm neşesine rağmen ötmeyip uyuklayan kanaryayı payladı. Bakışları pencere dönüşünde kanepeye takıldı. Orada, kılı kırk yaran bir düzenlilik içinde sırayla; önüne gecenin içinde usulca akan azgın bir dere gibi geniş, siyah matem tülü tutturulmuş bir şapka; barıştırılması mümkün görünmeyen bir düşmanlık içinde birbirinden ayrı duran bir çift siyah eldiven; bunlardan daha da siyah baba yadigarı bir dua kitabı ve bu kederli siyahların arasında parlaklığıyla hemen göze çarpan ve genç bir bakirenin cenaze alayının çift koşumlu beyaz atlarını andıran iki bembeyaz mendil duruyordu. Teyze, yabancı gözlerle bakışlarını o tarafa yöneltti; tüm kırışıklar, koyu renkli tırtıllar gibi, kadının yaşlı yüzüne geri döndü. Bir süre hesapladı: Pazartesi 12'si, Salı 13'ü, Çarşamba 14'ü, Perşembe 15'i, Cuma 16'sı. Sonra da başını halsizce sallayarak onayladı: Bugün 16 Nisan Cuma; mali danışma kurulu üyesi ağabeyi Johann August Erdmanner'in, Tanrı günahlarını bağışlasın, ölümünün yedinci yıl dönümüydü. Ondan üç yaş büyüktü ağabeyi; geride umutsuz bir dul ve reşit olmayan iki de çocuk bırakarak, erkekliğin en güzel, en güçlü yılları olan ellisinde, öğleden sonra dörtte, herkesin bir yudum kahve içmek üzere dışarı çıktığı bir sıra-

da, kabir duasını da edip son nefesini vermişti. Ve yaşlı kadının nazarında, odadaki sabahın o tüm aydınlığı yitip gitmişti. İyi yürekli Johannes, ne kadar zayıf, ne kadar da ufak tefek biriydi; birden, kendisiyle beş yıl bile birlikte olamamış genç dul karısı ve kıpkırmızı yüzüyle doktor geldi aklına. Ve dul karısı Hermine, hâlâ kocasının o gün içkili olmadığını söylüyor ısrarla –pöh!– Ve iskambil kağıtlarıyla fal açan rahibe; bu kağıtlarla her şeyi görebiliyordu. Ertesi gün gayet güzel geçmişti. Gazetede yer alan o sütunlar, ciddi ve ağlamaklı yüzlerle yapılan ziyaretler, ev sahibinin gönderdiği döküntü çelenk ve tüm diğer güzel çelenkler: Mali danışma kurulu üyesi Bay Johann August Erdmanner'in naaşı pek güzel görünüyordu. Rahmetli, ölümünün her yılı layıkıyla anıldı. Saat onda, tüm aile yas içinde Maria-Himmelfahrt Kilisesi'nde bir araya gelirdi; hepsinde siyah eldiven olur, yanakları solgun, gözleri de kızarık olurdu. Hepsi de gün boyu müzmin bir yutkunmadan mustarip bir halde, usulca, kısık sesle konuşur, yas törenine yakışır yüz ifadesiyle birbirlerini selamlamak için durmadan başlarını eğerlerdi. Kilisenin kasvetli havasına girildiğinde, inatçı kapı kanatlarıyla boğuşan yaşlı kadınları dokunaklı bir sesle selamlar ve aslında ıskartaya ayrılan, siyah eldivenlerini mukaddes su kabına öyle ısrarla daldırdılar ki, hemen peşinden yapılan her haç çıkarma, çekingen yüz çizgilerinde kara bir iz bırakırdı. Ve parmakların arasında pusuda bekleyen beyaz mendiller, bir an önce ıslak gözlere erişmeyi arzulardı. Bu arzuları fazlasıyla karşılık bulurdu. Hattâ yüzünden tazelik fışkıran papaz bile, dolgun dudaklarının hemen kenarına bir iki feryat kırışığı kondurmak için kendini zorlar, sanki ağzının kenarından, karşı koyan diliyle acı bir içkinin kalıntılarını yalardı. Ve el yordamıyla karanlık sunağın basamaklarına çıkıp da kıvamını alamamış bir pelte misali yere yığıldığında derin bir soluk alıp, kızıl saçlı çömezleri eşliğinde:

"Dua edelim..."

dediğinde, cemaatten geriye siyah kumaş ve başörtüsünden oluşmuş tanınmaz bir yumaktan başka bir şey görünmezdi. Yürek sızlamaları geride kalmışların üzerinden bir tren gibi geçerdi; törende bulunanlar, tıpkı parçalanmış halde rayların arasında yatan bedenler gibi, parlak sıraların arasında oturur ya da diz çökerlerdi.

Bu tam altı kez olmuştu; lavanta yastıklarına gömülmüş yaşlı teyze bugün bunun aynısının, tıpkısının yedinci kez olacağını biliyordu.

Sanki kadının son anını vurmaya hazırlanan kaskatı ampir stili saatin sedef kadranına kederli bir bakış attı. Ayağa kalkmak istedi; ama ani bir sarsıntının ardından elleri koca bir buz kütlesinden aşağıya kayarcasına beyaz kuş tüyü döşekten cansızca aşağıya düştü. Birkaç haftadır kendisini hissettirmeyen sağrı kemiğindeki ve ensesindeki o şiddetli ağrıları duydu tekrar, sırtından aşağıya soğuk bir ürperti yayıldı; başı ağırlaşmış ve terlemişti.

Derin bir iç çekti; yüzü çok solgundu. Annesinin ölümü de aynı böyle olmuştu; berbat bir gecenin ardından doğan parlak bir sabahın ilk saatlerinde ... ve yaşlı kadının aklına son geceyi onun da gözlerini neredeyse hiç kırpmadan geçirmiş olduğu geldi birden. Elbette böyle değildi, bunu şimdi anlamıştı. Buz gibi terler boşandı gözeneklerinden. Kağıt falından anlayan rahibenin, zavallı rahmetli ağabeyinin son saatlerinde alnındaki terleri de durmadan silmek zorunda kaldığını anımsadı. Zamanı sahiden dolmuş muydu? Ellerini beyaz yorganın üzerinde sıkıca kenetledi.

Kanarya aynı nakaratla ötüp duruyordu. Sümbüller yorgun düşmüş gibiydiler ve aydınlık soluk gün, döşemelerin üzerine gerinip miskince uzanmıştı.

Babette Teyze yarı baygın bir haldeydi. Derken aklına geldi: Babası nasıl ölmüştü acaba? Alnını çattı; bunu anımsayabilmek için kendini zorladı. Derin bir soluk aldı: Doğru. Onu getirmişlerdi. Sokak ortasında kendinden geçmiş, yere yığılıp kalmıştı. Haline şükretti: Bu bir lütuf sayılırdı ne de olsa – böyle, yatakta ... ve –kımıldamadı.–

Kaçış
(1896/97)

Kilise bomboştu.

Akşamın son ışıkları, mihrabın üzerindeki pencerenin renkli camından, tıpkı eski ustaların Meryem'in müjdelenmesini tasvirlerinde olduğu gibi geniş ve yalın bir biçimde, kilisenin orta nefinde kırılıyor, basamakları örten rengi atmış halılara canlılık veriyordu. Koro yeriyle orta nefin arasındaki barok tarz ahşap sütunlu paravan, mekanı ikiye bölüyor, bu bölmenin arkasında kalan kısım giderek kararıyordu; renkleri sonradan koyulaştırılmış aziz heykellerinin önündeki sayısına bereket küçük lambalar daha büyük bir anlayışla kırpışıp duruyorlardı.

En arkadaki kaba kumtaşı sütunların arkasına gece iyiden iyiye çökmüştü. Orada oturuyorlardı; üzerlerinde eski bir "Acı Çeken İsa" tasviri asılıydı. Solgun benizli kız, açık kahverengi ceketini ağır, siyah meşe sıranın en karanlık köşesine bastırıyordu. Şapkasındaki gül, sıranın oyma kolçağındaki ağaç meleği gıdıklayarak güldürmeye çalışıyordu. Liseli Fritz, kızın lime lime olmuş eldivenler içindeki minicik ellerini, küçücük bir kuşu tutar gibi, narin ama güvenle tutuyordu. Mutluydu, hayaller kuruyordu: Kiliseyi kilitleyecekler, bizi de fark etmeyecekler ve baş başa burada kalacağız. Geceleri mutlaka hayaletler dolaşıyordur içeride. İyice birbirlerine sokuldular; Anna, korku içinde usulca fısıldadı: "Çok geç olmadı mı?" İkisinin de aklına hüzünlü bir şey takıldı. Kızın aklına, sabahtan akşama oturup dikiş diktiği pencerenin önünde-

ki yer geldi; çirkin, kapkara bir yangın duvarı vardı karşısında; güneşi göremezdi. Erkekse, üzerinde açık halde duran ve üstünde? Πλατων, συμποσιον yazılı Latince defterleriyle dolu masasını düşündü. Bu iki insan başlarını öne çevirmiş, dua edilen sıranın oyuk ve çiziklerinde dolanan aynı sineğe bakıyordu.

Göz göze geldiler.

Anna göğüs geçirdi.

Fritz, kolunu sessizce ve şefkatle kızın boynuna dolayıp "İnsan alıp başını gidebilse keşke," dedi.

Anna ona baktı ve gözlerindeki o hasret dolu ışıltıyı gördü. Gözkapaklarını indirdi; kızarmıştı, derken arkadaşının sözleri geldi kulağına:

"Aslında onlardan nefret ediyorum, hem de çok. Senden ayrılıp eve geldiğimde bana öyle tuhaf bakıyorlar ki, anlatamam. Zerre kadar güvenleri yok; üzüntümden bile keyif alıyorlar. Çocuk değilim ki artık. Bir an önce, ekmeğimi elime alır almaz, seninle çeker gideriz buralardan, uzaklara. Herkese inat."

"Beni seviyor musun?" Solgun kız kulak kabarttı.

"Hem de nasıl." Fritz de kızın yanıtını öperek dudaklarından aldı.

"Beni buralardan götürmen uzun sürer mi?" dedi kız kararsızlıkla. Liseli genç susuyordu. Bakışlarını gayrı ihtiyari kaldırdı, kaba kumtaşı sütunun köşesini yukarıya kadar takip edip üzerinde asılı duran eski tasvirdeki "Rabbim, onları bağışla ..." yazısını okudu.

Sonra da öfkeli bir sesle sordu: "Sizinkiler bir şeyler seziyor mu?"

Anna'yı sıkıştırdı: "Söylesene."

Kız sessizce başını salladı evet dercesine.

"Demek öyle," dedi burnundan soluyarak, "demek doğruymuş. Milletin ağzı torba değil ki, büzesin. Kim olduklarını bir

..." Başını ellerinin arasına gömdü.

Anna başını onun omzuna koydu. "Kendini üzme." diyebildi sadece.

Öylece kalakaldılar.

Genç adam başını birden kaldırıp "Hadi gel benimle!" dedi.

Gözleri yaşlarla dolu Anna gülümsemeye çalıştı. Başını iki yana salladı; çaresiz görünüyordu. Talebe, daha önce yaptığı gibi, eski püskü eldivenlerin içindeki minik elleri tuttu. Kilisenin orta nefine doğru baktı. Güneş sönmüş, renkli pencere camları çirkin, donuk renkli lekelere dönüşmüştü. Kilisede çıt çıkmıyordu.

Derken, holün yukarılarından tiz bir kuş sesi duyuldu. İkisi de başını kaldırıp yukarıya baktı. Yolunu şaşırmış, bitkin ve çaresizlik içinde oradan oraya kanat çırparak çıkış yolu arayan bir kırlangıç gördüler.

* * *

Dönüş yolunda, liseli genç Latince dersini yapmadığını hatırladı. İsteksiz ve yorgun olduğu halde çalışmaya karar verdi. Ama gayrı ihtiyari yolunu epeyce uzattı, hattâ, avucunun içi gibi bildiği şehirde az çok yolunu bile şaşırdı; küçücük odasına girdiğinde gece olmuştu. Latince defterlerinin üzerinde küçük bir mektup duruyordu. Mektubu mumun güvensizce titreyen ışıkları altında okudu:

"Her şeyi biliyorlar. Sana bu satırları yazarken ağlıyorum. Babam beni dövdü. Çok korkunç. Artık tek başıma dışarı çıkmama izin vermeyecekler. Sen haklıydın. Kaçıp gidelim buralardan. Amerika'ya gidelim, ya da sen nereye dersen, oraya. Yarın sabah saat altıda istasyondayım. O saatte bir tren var. Babamın ava giderken bindiği tren. Nereye gittiğini bilmiyorum. Bitiriyorum. Biri geliyor.

Beni bekle, geleceğim. Mutlaka. Yarın altıda. Ölüme dek.

Senin

Anna

Kimse değilmiş. Nereye gidebileceğimizi düşündün mü? Paran var mı? Benim sekiz Gulden'im var. Bu mektubu sana bizim hizmetçi kızla sizin hizmetçiye yolluyorum. Artık hiçbir şeyden çekinmiyorum.

Bizi ele veren kişi galiba Marie teyzendi.

Demek ki pazar günü bizi görmüş."

Liseli genç odanın içinde büyük ve kararlı adımlarla volta atmaya başladı. Özgürlüğüne kavuşmuş gibi hissetti kendini. Kalbi küt küt atıyordu. Ansızın, bir erkek olmanın ne demek olduğunu anladı. Bana güveniyor. Onu koruyabilirmişim. Çok mutluydu ve biliyordu: Artık hep benim olacak. Kanı beynine hücum etti. Oturmak zorunda kaldı; sonra birden aklına geldi: Ama nereye?

Bu sorudan bir türlü kurtaramadı yakasını. Ayağa fırladı; Fritz bu sorudan hazırlık yaparak kurtulmaya çalıştı. Birkaç iç çamaşırı, bir iki elbise çıkardı; biriktirdiği kağıt Gulden'i küçük, siyah deri çantaya sokuşturdu. Çok telaşlıydı, gerekli gereksiz tüm çekmeceleri açtı, eşyalar aldı, sonra da bunları tekrar eski yerine koydu; masadaki defterleri rasgele bir köşeye atıp dört duvarına böbürlene böbürlene: şimdi göç zamanı, işte o kadar, bitti, diye seslendi.

Yatağının kenarına oturduğunda, gece yarısını geçmişti. Uyumaya niyeti yoktu. Belki de defalarca eğilip kalkmaktan sırtına ağrı girdiğinden üstündekilerle uzanmıştı yatağa. Birkaç kez daha düşünceye daldı: "İnsanlar birbirini gerçekten de severse ..."

Saat tik tak ediyordu. Çok aşağılardan bir yerden bir araba geçti ve camları titretti. On ikiyi vurmasının ardından yorgun düşen saat soluklandı ve zar zor "bir" diyebildi. Daha öteye gidememişti.

Fritz bunu çok uzaklardan gelen bir ses gibi duydu ve dü-

şündü: Eğer insan ... gerçekten .....

Ama sabahın o ilk alacakaranlığında, yastıkların arasında titreyerek otururken kesinlikle emin olduğu bir şey vardı: Anna'dan hoşlanmıyorum artık. Başı zonkluyordu: Anna'dan hoşlanmıyorum artık. Anna ciddi miydi acaba? Bir iki tokat yüzünden kaç. İyi ama, nereye? Kız sanki ona güvenip söylemişti bunu, diye geçirdi aklından: Nereye gitmek istiyordu ki? Herhangi bir yere, herhangi bir yere. Hiddetlendi: Peki ya ben? Ben her şeyi yüzüstü bırakmak zorunda kalacaktım tabii; anne babamı, her şeyimi. Tabii ki geleceğimi ve ondan sonrasını da. Anna'nın bu yaptığı ne kadar aptalca, ne kadar çirkindi. Bunu hele bir yapsaydı, onu bir güzel döverdim.

Bunu *hele* bir yapsaydı.

Odası mayıs güneşinin ilk ışıklarıyla büsbütün neşeyle dolduğunda, bunda kesinlikle ciddi değildir, diye umuyordu. Hafiften sakinleşti, yataktan çıkmamanın daha iyi olduğunu düşündü. Kendi kendine: İstasyona gitmek ve gelmediğini görmek istiyorum, dedi. Anna gelmeyince de duyacağı sevinci getirdi gözlerinin önüne.

Sabahın ayazında, üşür bir halde ve dizlerinde hissettiği büyük bir yorgunlukla istasyona gitti. İstasyon bomboştu.

Yarı korku, yarı umutla çevresine bakındı. Peron ve salonları bir bir dolaştı. Yolcular uykulu gözlerle ilgisizce geçip gidiyorlardı yanından; hamallar yüksek sütunların dibine kaykılmış vakit geçiriyorlardı; alt tabakadan insanlar, bezgince bohça ve sepetlere dayanmış, tozlu pencere pervazlarında oturuyorlardı. Ortalıkta sarı ceketli kimse yoktu. İstasyon görevlisi bekleme salonunda birtakım yer adı sayıyordu. Cırlak sesli bir de çan vardı elinde. Ardından perona çıkıp, aynı yer adlarını daha yakından ve daha çatlak bir sesle bağırmaya başladı. Ama öncesinde hep elindeki o cırlak çanı çalıyordu. Fritz arkasını dönüp elleri

cebinde istasyonun giriş salonuna seğirtti. Çok mutluydu; yüzünde beliren zafer edasıyla: Sarı ceketli kimse yok görünürde. Bunu biliyordum zaten, diye geçirdi aklından.

Coşku içinde bir sütunun arkasına dolandı. Tren tarifesini inceleyip o gizemli altı treninin gerçekten nereye gittiğini öğrenmek istedi. Mekanik bir şekilde istasyonların adlarını okudu; kırık dökük bir merdivenden çıkarken düşecekmiş gibi olan birinin yüz ifadesiyle bakıyordu tarifeye. Derken hızlı hızlı yürüyen birinin ayak sesleri yankılandı. Fritz o tarafa doğru baktığında, peron kapısının orada, şapkasında gül sallanan sarı ceketli küçük bir beden görür gibi oldu.

Arkasından bakakaldı Fritz.

Sonra, yaşamla oyun oynamak isteyen bu zayıf, solgun kıza karşı içini korku kapladı. Kız gelip onu bulur, onu yabancı bir dünyaya götürmeye zorlar endişesiyle, tüm gücünü toplayıp olabildiğince hızla, etrafına bile bakınmadan şehre doğru koşmaya başladı.

Beyaz Şans
(1896/97)

Sigorta şirketi memuru Theodor Firik Viyana'dan Riviyera'ya gidiyordu. Yolculuk sırasında, not defterinde, gecenin bir yarısında Verona'ya ulaşacağını ve orada, aktarma için iki saat beklemek zorunda kalacağını gördü. Bu da onun keyfini düzeltmeye kesinlikle katkı sağlamayacak başka bir unsurdu. Bir sigara yaktı; dumanından rahatsız olduğundan genişçe bir kavisle pencereden dışarı fırlattı; bakışları için için yanan noktadan, vadinin en karanlık noktalarındaki son kar öbeklerinin kirli yastıkları andıran solgun ve renksiz mart ayı manzarasına kaydı. Yanındaki koltuğun üzerinde duran sarı roman kadar sıkıldı bundan da; ve hasta kardeşinin Nis'ten gönderdiği mektubu keyifsizce, onuncu kez eline aldı. Alelacele yazılmış, daldan dala konan satırları ne kadar sık okursa, peşinden gittiği seslenişin, ölmekte olan birine ait olduğu duygusu o ölçüde barizleşiyordu. Bu da onu giderek rahatsız ediyordu. Kendisinden yedi yaş küçük, geç doğmuş olan kardeşinden hiçbir zaman fazla hoşlanmamıştı; onun hastalıklı, kırılgan halini itici bulurdu; ondaki aşırı duyarlılık kendisi için tekinsiz ve yabancı bir şeydi. Önündeki günlerin pek çok gerilim ve eziyetlere gebe oluşu onu endişelendiriyordu; ama bir yandan da sıkça, "Onun için bir şans olurdu bu. İnsan böyle hastayken," diye düşünerek küllendirmeye çalıştığı içten bir acıma duygusu besliyordu. Bunları düşünürken uyuyakaldı.

Sersem sepelek, ağrılı eklemlerle ve mahmur bir halde, *'Verona vecchia'* istasyonunda inen yegane yolcu olarak, suskun istasyon görevlisini ikinci mevki bekleme salonuna kadar izledi. Yüksek cam kapıların önünde durdurdu adam onu. Theodor Fink, kapı kanadını dirseğiyle vurup açtı ve eşikte durup, gözleri odanın karanlığına alışana kadar bekledi. Yavaş yavaş, onu peronun tam karşısına çıkaran kemerli kapıyı ve dört kalın bacaklı, çok hörgüçlü bir yaratık misali salonun tam ortasında duran şeyi fark etti; üstünde sayısız bavulun durduğu bir masaydı bu. Fink, dört duvar boyunca dizili sıraları da keşfetti nihayet; ve yarıda kalan uykusuna kaldığı yerden devam etmek üzere en yakındaki banka kadar burnu istikametinde sürükledi kendini. Sırayı yokladı; tam eğileceği anda, dışarıda, elinde fenerle, birisi geçti; içeriye vuran bir ışık huzmesi uyuyan bir adamın sakallı yüzünü aydınlattı bir an için. Fink ayılır gibi oldu ve bir küfür savurdu. Sesi, salonun içinde tahmininden fazla çıktı; ve her köşeden bir inilti, bir gerinme, bir bank gıcırtısı ve sessiz, anlamsız bir sayıklama duyuldu cevaben. Salonun yeni ziyaretçisi bir süre adeta donakaldı. Demek her köşede birileri uyuyor, diye düşündü. Sonra duvar boyunca ilerledi. En karanlık köşenin yakınında boş bir yer hissetti ve bitkin bir halde oracığa çöktü. Oturdu, ayaklarını uzatmaya cesaret edemedi; sağında ve solunda kıvrılmış yatan birilerinin olduğundan emindi; onlara değmekten kaçındı. Hiç kıpırdamadı; alnı ter içindeydi. Gözkapakları ağırlaştığından, giderek kapanıyorlardı, ama bir an sonra, ani bir irkilmeyle yeniden açıyordu; ve her seferinde, ışıkların döşeme tahtalarının üzerinde arada bir martılar misali uçuştuğu konuksever olmayan mekanda başının çaresine bakmak zorunda kalıyordu. Fink, kendisinin de içeri girmiş olduğu kapı gacırdayınca derin bir nefes aldı. Koridorun donuk, kızılımsı aydınlığında iki ya da üç karaltı belirdi gölge gibi. Salona yeni yolcular girdi. Kapılar arkalarından ka-

pandı; Fink karaltıları izlemeye çalıştı. Ancak bu karaltılar koyu karanlık ortamda sessiz sedasız gözden yitiverdiler; bir bank gıcırtısı sadece onların bir yerlere oturmuş olduklarını düşündürttü. Yeniden sessizlik oldu. Ama yorgunluktan bitkin düşmüş olan Fink binlerce ses işitiyordu; kafasını bu seslerle meşgul ediyor ve her seste bir nebze yabancılık ve düşmanlık hissediyordu. Tüm bu seslerin, insanları biraz daha kendisine doğru sıkıştırdığını ve çevresini kuşatan karanlığın bedenleştiğini hissediyordu; öyle ki, dayanamayıp her seferinde telaşla bir kibrit yakıyor ve önünde aydınlanan büyük, siyah boşluğu görünce rahat bir nefes alıyordu. Hepten sakinleşmek için peşpeşe yakıyordu kibritleri. Az önce, bir yenisi çıtırdayarak tutuştuğunda, bir ses çınladı köşeden: "Göz alıyor çok – kusura bakmayın." Fink, usulca söylenmiş bu güzel sese kulak kabarttı. Dibine kadar yanmış olan çöpü gayrı ihtiyari sese doğru tutarak aydınlattı; yüzü sıkı sıkıya örtünmüş bir kadın gördüğünü sandı bir an. Derken ışık söndü ve yeniden karanlıkta kalıp sesi bekledi. Ve ses duyuldu: "Geceyi bir yığın yabancıyla aynı yerde geçirmek korkunç bir şey. Öyle değil mi? İnsanlar geceleyin öyle tuhaf oluyorlar ki; sırları boylarını aşıyor. Korkunç. Ama ışık öyle göz alıyor ki." Fink, konuşan sevgili kısık sesin kendisini ürküten şeyi ifade ettiğini hissetti. Ama kulağa özür gibi çalınan bu son söz, birden tüm endişelerini dağıtmıştı; yanında genç, hattâ belki de güzel bir kadının oturduğunu biliyordu; ve bir anda, küçük bir macerayla, bekleme süresini kısaltabileceği olasılığı yüzünden heveslendi.

Bıyıklarını iradesi dışında burarak karanlık köşeye doğru nazikçe eğildi: "Hanımefendiler de mi –aşağıya– Nis'e gidiyorlar?"

"Hayır, memleketime dönüyorum."

"Mart'ta mı hemen? Almanya'da havalar henüz çok soğuk. Demek ki hastalık yüzünden bulunmadınız aşağıda?"

"Ah, hastayım." Bunu üzgün, ama kendisiyle barışık bir ses-

le söylemişti. Fink sustu; şaşkın ve sıkıntılıydı. Gözleri karanlıkta aranıyor, ama bir şey görmüyordu. Hava puslu ve ağırdı. Herhangi bir rüyadan inilti yükseldi; dışarıda çalan zilin sesi cırcırböceğinin sesi gibi çınladı.

Fink cevap vermiş olmak için, "Ben hasta değilim. Ama kardeşim hasta. Nis'te durumu kötü; bu yüzden gidiyorum oraya," dedi.

Karanlığın içinden: "Ah – onu da geri götürün. Durumu kötü de olsa. Orada, ilkbaharın başlangıcında her şey kederli olur. Yaşamak da ölmek de ..." duyuldu.

Theodor Fink bir harekette bulundu, hasta kadın bu kez daha kısık bir sesle: "Yorgun ve hasta insanlar evlerinde kalmalı," dedi. Sigorta memuru: Yaşı genç olmalı, diye düşündü, ama "İklimi de düşünmek lazım bayan ..." diye yanıtlarken bunu aptalca, yakışıksız ve çiğ buldu.

Kadın bunu duymamıştı anlaşılan; sürdürdü: "Ben de eve gidiyorum. Çiçeklerin yanında üzgündüm ve de yalnız ..."

"Belli ki, gençsiniz bayan," diye sözünü kesti kadının, bu yüzden de kendisine kızdı.

"Evet," dedi kadın gelişigüzel, "gencim." Kadının güldüğünü tahmin etti. "Bu yüzden de yalnız olmaktan hoşnudum. Evde de çoğunlukla yalnızım!"

Theodor Fink sorusunu hazırladı: "Memleketiniz neresi?" Ama soramadı; çünkü kadın anlatmaya devam ediyordu ve sesi giderek daha yumuşak, daha rüyamsı çıkıyor ve çok uzaklardan geliyor gibiydi.

Kadın hayal kuruyordu: "Beyaz bir odam var. Gözünüzde canlandırın. Duvarları o kadar aydınlık ki, bir parça güneş hep üzerinde kalır. Dışarıda günler gri olsa bile. Ve dışarıda, gri günlerin olduğu sıktır. Ama benim odamda her zaman ışık olur. Beyaz bir tül örter pencereyi, arkasında da bir sürü beyaz çiçek.

Küçük çiçekler, bende pek açmıyorlar. Pek keskin de kokmazlar, ama yine de her şeye sinmiştir kokuları: Mendilime, yastığıma, en sevdiğim kitaplara. Sabahları hemşire Agathe gelir ve tebessüm eder. Bana geldiği zamanlar hep gülümser ve beyaz rahibe elbisesiyle yatağımın ucuna oturur. Elleri gül yaprağı gibi yumuşacıktır. Dünyadan pek haberi yoktur, benim de öyle; bu yüzden de iyi anlaşırız. Arada bir, seyrek de olsa, güneş sıcacık açtığı zamanlar, pencerenin kenarında oturur dışarıyı seyrederiz. Her şey bizden uzaktır artık, gürültülü ve büyük olan ne varsa: deniz ve orman ve köy ve insanlar. Pazarları, kapımın çaldığı enderdir. Kadim yıllardan iyi insanlar kapımı çalar. Bana kiliseye gidiyorlarmış gibi gelirler – ellerinde çiçekler, parmak uçlarında, bayramlık elbiseleriyle ..."

Ortalık çok sessizdi. Dışarıdaki zil de susmuştu.

Theodor Fink karanlığa baktı. Sesi bekliyordu. Bu şekilde, tatlı, gümüşsü sesiyle konuşmaya devam edecek ve bana çok şey söyleyecek, diye düşündü. Bir tür günah çıkarma adeta; ama ben onu anlayamıyorum. Belki de bu banklarda yatan diğer yabancılar onu dinliyor ve onu anlıyorlardır. Ben onu anlayamıyorum. Ondan korkuyorum. Theodor Fink bu düşüncelerle sessizce ayağa kalktı; bankı gıcırdatmadan, kapıyı yokladı. Büyük dikkatle arkasından kilitledi. Sonra da, kovalanıyormuşçasına donuk aydınlık koridordan, uyuklayan istasyon bekçilerinin yanından çıkışa doğru hızla koştu. Nihayet yüksek kapıyı bulmuştu. Karanlık, yabancı, ıhlamur ağaçlarının çevrelediği şehre inen sokakta koştuğunun farkında değildi, hâlâ "Onu anlayamıyorum," diye düşünüyordu. İstasyona doğru giden erkenci bir posta arabası yanından geçerken durdu nihayet; ve Fink kafasındaki şapkayı çıkardı. Sabah rüzgarı usulca başının üzerinden esti, sonra ıhlamur dallarının arasından süzülüp, alnına bir yığın küçük, serin çiçekler savurdu.

Bir Ses

(1896-97)

Doktor Henke, görev aşkıyla yanıp tutuşan, örnek biri olarak tanınıyordu şehirde; ama altı haftalık izninde, Baltık Denizi'nin beyaz kıyısı Misdroy'da, kahramanlara yaraşır bir tembellik içinde, sırt üstü yatarak düş alemine dalmıştı. Ellerini yastık gibi, kısa kesilmiş saçlarının altına koymuş, kayın ağaçlarının yüksek tepelerine bakıyordu. Bu arada, önünde duran, yuvarlanıp gelen dalgalara küçük taşlar savuran arkadaşı Erwin'e çok kızgındı; çünkü onunla çok önemli olan, şu konuyu konuşmak istiyordu:

"Sen ne eşek bir adamsın. Buraya dinlenmek için geldin. Bu tür deliliklerle uğraşmamalısın. Buna aklım pek ermiyor. 'Bir ses.' Hiç duyulmuş bir şey mi bu? Sen, ne pahasına olursa olsun, baş göz edilmesi gereken birisin. Senin için bir de kız görmeye gideceğim. Bu birkaç günde neler duymadım ki? İki hırsızı savundum, bir de katili ve son arzusunu söylemeden ölen bir teyzenin terekesini düzenlemem gerekti; bunlar bile beni senin aklındaki delilikleri çıkarman için döktüğüm dilden daha az yordu. Sürmenaj olmuşsun sen."

Erwin dalgalara bakarak gülümsedi. "Haklı olabilirsin bu konuda. Çok yoruldum. Bu yüzden hasret çekiyorum ya. Yumuşak bir koltuğa kurulmayı ve yaşamın anlamını tatlı bir sesten dinlemeyi. Bu sevimli ses sayesinde yaşamla barışmak, her şeyini yeniden sevmek: küçük olayları ve büyük mucizeleri."

Doktor Henke başını sabırsızca kaldırıp arkadaşının gözlerini aradı. Şiire yatkın biri değildi; ama arkadaşının gözlerinin değişken derinliği ve gizli, beklenmedik parıltısı denize özgü bir şeyler barındırıyor gibi geldi. Alaylı bir ifadeyle gülümsedi ve sinirlenerek: "Dünyanın tüm nimetleri üzerine, söylesene, bu düşünceye nasıl kapıldın?" dedi.

Erwin kül sarısı saçlarını eliyle kayıtsızca arkaya doğru taradı. "Ah, bu çok kolay. Plajda, sessiz kumda, yüksek hasır koltuklara arkadan yaklaştığında, koltuklardaki insanları göremezsin, ama onların seslerini ve konuşmalarını ya da güldüklerini duyabilir ve tahmin edersin: Şu insan şöyle ya da böyledir. Hissedersin: yaşamı seviyor, ya da: büyük bir özlem çekiyor, ya da: sesinin, gülerken bile bir acıyla inlediğini anlarsın."

Doktor ayağa fırladı: "Ardından, sevgili Erwin'ciğim başını biraz öne doğru uzatır ve insanların, seslerinden çok daha farklı olduklarını görünce aptallaşır."

Erwin başını iki yana salladı: "Benim aradığım insan değil ki. Ben sesi arıyorum."

Doktorun yanına gidip onu kumsala doğru yaklaştırdı. Denizin, tuhaflıklarını en çok gösterdiği, renkleri müsrifçe değiştirdiği bir saatti ve güneş neredeyse batmak üzereydi. Denizin ışıltılı yüzeyinde toprak sarısı tek bir yelkenli parlıyor, uzaklarda öğlen mavisi hatlarını kuşanmış büyük, beyaz Rügen vapuru geçiyordu; ve pırpırlaşan gümüş renkli dalgalar, leylek sürüsü misali vapurun peşinden gidiyordu.

"Rügen vapuru; demek ki saat altı," diye mırıldandı Doktor tekdüze bir şekilde. Erwin onaylarcasına başını salladı. "Gördün mü, her gün önümüzden geçip gidiyor. Alıştık ona. Bizi sevindirmiyor artık. Ama ben 'Rügen vapuru' ya da: 'Beyaz vapur', ya da: 'Gümüş gemi' diyen tatlı bir sesi düşünüyorum. Ve o sese, sessiz, kutsal bir çan gibi kulak kesilir, Rügen vapurunu da

ufukta arardım; ses nasıl arzuluyorsa, öyle görürdüm onu. Beyaz bir kuğuya benzediğini hissederdim illa ki." Doktor Henke, tasvip etmediğini belli etmek için başını enerjiyle iki yana sallayıp kendi kendine söylendi. Sonra da birlikte insan boyundaki at kuyrukları arasından yürümeye başladılar; üzerlerindeki kayın ormanı hışırdıyordu.

Daha sonraki günlerde doktor kendini oldukça huzursuz hissetti. Sair günlerde severek yaptığı üzere, ormanda sırt üstü uzandığında, sürekli Erwin'i düşünüp durdu ve bu düşünce kafasını çok meşgul etti. Bundan da, bütün öğleden sonrayı ılıcanın terasında insanlar arasında geçirerek ve bunu da gazete okumak için yapıyorum, diye kendini avutarak kurtulmaya çalıştı. Bir köşe yazısına öyle dalmıştı ki, Erwin'i ancak burnunun dibine geldiğinde fark edebildi. Doktor, arkadaşının yılgın ve heyecanlı halini görünce dehşete kapıldı ve bir şey sormak istedi. Ama Erwin ondan önce davrandı. Alelacele bir bakış atıp: "Gel," dedi. Doktor karşı koymadı ve birlikte, konuşmadan, ağaçlı yoldan sahile doğru indiler. Beyaz kumsalda yürürken Henke arkadaşını dikkatlice inceledi. Erwin bata çıka derin kumda yürüyordu; gözleri iri ve susamıştı; dudakları kulak kabartmış bir insanınkiler gibi hafifçe aralanmıştı. Doktor bu sırada, insanların derin, kaygısız bir huzur içinde güneşli kumda uyuduklarını ve bazılarının da sohbet ettiklerini gördü; insanların bu miskin sakinlikleriyle arkadaşının nefessiz bırakan telaşı arasındaki tezadın ürpertici bir yanı vardı. Erwin nihayet durmuş, doktoru da bileğinden sıkıca kavrayarak durmaya zorlamıştı.

Hasır bir plaj koltuğunun arkasında duruyorlardı. Henke, yabancı olmayan yaşlı bir kadın ve ardından da kısık, ince, garip bir kız sesi duydu.

Koltuğun önüne geçti, bütün vücuduyla titremekte olan Erwin'i de beraberinde çekti.

Yaşlı kadın, doktorla aynı masayı paylaşan general karısı Wemer'di. Kadın büyük bir içtenlikle elini doktora uzattı; Henke'nin dikkatini kadının yanındaki yabancı genç kız çekti. Başı hafifçe öne eğikti; akşam güneşi, ışıklarını kızın koyu saçlarına serpiştiriyordu. General karısı, Erwin'le de tokalaştı. Kadın zarif başını çevirerek kibarca "Hedwig," dedi.

Kız gözlerini açmaksızın ayağa kalktı. Kadın: "Yeğenim" diyerek kızı tanıttı.

Erwin, bir kraliçenin karşısındaymış gibi, eğilerek selamladı kızı. Bayan Wemer: "Kör," diye fısıldadı Erwin'in kulağına.

Erwin irkildi, doktor da bu arada tenisten ve Stubbenkammer'e yaptığı yolculuktan söz açtı. Sonra generalin eşi: "Yüzme bana yasak; ama yeğenime çok iyi gelir."

Kör kız başını salladı onaylarcasına: "Sanırım sağlığa çok yararlı."

Sesi tıpkı bir şarkı gibi çınlamıştı.

Ama Erwin: Sesi çok hüzünlü, diye geçirdi aklından.

Doktor durmadan konuşuyordu. Bir ara, generalin eşiyle birlikte yüksek sesle güldüler. Hedwig onlara katılmamıştı. Ve Erwin usulca doktora: "Güzelliğini bir görebilseydi," dedi.

Doktor omuz silkti. Bayan Wemer söyleneni duymamıştı; eliyle denizi gösterdi. Uzaklarda, koyu yeşil bir çizginin üzerinde büyük, beyaz bir vapur Rügen'e gidiyordu.

Doktor saatine bakarak: "Rügen vapuru, demek ki saat altı," dedi.

Generalin eşi yorgun, yaşlı sesiyle: "Üzerine vuran ışık ne kadar güzel," dedi. Doktor esnedi.

Erwin vapurun arkasından bakıp bekledi. Ama kız bir şey söylememişti; çünkü vapuru görmüyordu; yalnızca bayan Wemer: "Hava serinliyor," dedi. Kadınlar veda ederek ayrıldılar. Erwin iyice eğildi vedalaşırken. Kadınlar gittiğinde ikisi de konuş-

madı. Doktor ellerini ovuşturarak: "Gerçekten de serinliyor hava," dedi.

Erwin denize bakıyordu hâlâ; denizin geniş yüzeyi gümüş gri bir renk almıştı. Doktordan ziyade kendine: "Başka bir denizde başka gemiler görüyor kız. Başka bir dünyaya bakıyor. Sesi bu yüzden öyle çıkıyor," dedi hüzünlü bir sesle.

Bir Ölü

Psikolojik Eskiz (1896)

San Remo, Mart 189..

Değerli, çok değerli dostum Alfred!

Suskunluğum uzun sürdü. Beni bağışla! Senin o üç güzel mektubuna bugün topluca yanıt verebileceğim. Sağolasın. Canıma değdiler. Satırlarındaki o nazik, içten kaygıların yarama merhem oldu. Öyle yalnız, öyle yorgunum ki; bilemezsin. Ağrılarım da bir tuhaf. Takatim yok, elim ayağım tutmuyor; ama zaman geliyor, yaşam dedikleri o kıvılcım yeniden çakıyor. Alev alıyor. Şuleleri yalana dolana yukarılara yükseliyor ve ben yeniden güç, sağlık ve güven hissediyorum! .... Delilik. – Doktor ... doktorlardan söz etmek istemiyorum. Ama kimi zaman çok kötü oluyorum. Nefes darlığı, anlıyor musun, ... Havanın boğduğunu hissediyorum o zaman. Dayanılmaz, diyebilirim. Ya o öksürük. Yavaşça göğüsten yukarıya doğru kabarıp boğazıma yapışıyor ...

Evimin verandasında oturuyorum. Denizden esen masmavi hava sıcak, nemli ve altına bulanmış. Mis kokan çalılar nefeslerini tepenin üzerine salıyorlar. Mutluluk, ışık ve yaşamla dolu bir manzara! Ve gözlerimi sonuna kadar açmış, koyu, kırpışan maviliğe bakıyorum; ve düşüncelerim ... Düşüncelerimde, bugüne dek sinemde sakladığım bir olaya daha sık yer veriyorum şu sıralar. Bir yıl olmuştur herhalde. İlkbaharda, Bohemya'nın sezonu Mayıs'ta açan o küçük kaplıcalarından birinde bulundu-

ğumu biliyorsun. O zamanlar sağlığım yerindeydi, ya da ben öyle olduğunu sanıyordum. Orada, yani W.'de, mektuplarıma bakıp kınadığın ve doğrudan hastalığıma bağlamaya meyilli olduğun, ruhumu kedere boğan bir olay geçti başımdan. Hani ... neyse, anlayacaksın nasılsa. Kendimi iyi hissettiğim anlarda bunu sana kısaca not ettim. Senden gizlim saklım olsun istemiyorum. Ölmeden ... İnsan ne zaman öleceğini nereden bilsin ki! Bugün ya da yarın, isterse güneş bu kadar aydınlık saçsın; hava istediği kadar açık ve mavi olsun ... Er ya da geç ... Saçmalık!

Seninkilere selam! Cevabını geciktirme. Tanrı seni esirgesin!

Dostun

Gaudolf

* * *

Üçüncü gün W.'deydim. Henüz bir iki kişi gelmişti. Engin çam ormanında, bir iki hürmetkar çiftçi dışında kimseyle karşılaşmadan yürüyebiliyordu insan. Ormanlar neşe kaynağım. Ayaküstü bir şeyler atıştırdıktan sonra, kök sarmış patikadan kıvrıla kıvrıla yukarı tırmandım ve çok geçmeden, yaşam dolu yabanda yolumu yitirdim. Diplerini, mütevazı çiçek prenseslerinin malakitten bir sayvanı gölge bilip taht belledikleri dev eğreltiotları karşısında gözlerim mutlulukla doldu; hemen oracıkta, yosunla kaplı zemini mesken tutmuş, gayretle sağ sola koşuşturan küçücük yaratığı inceledim; güneşten kamaşan gözüm, daldan dala yiğitçe sıçrayan ve izcinin adımlarından ürkerek yüksek laden ağacının zirvesine tırmanıp saklanan cilveli sincabı izledi. Bir köy kulübesinde sağlam bir yemekle iyice güçlendikten sonra ancak, ikindi saatlerinde geri döndüm gezintimden.

Tek başına yaptığım bu geziler sırasında iki kez aynı kızla karşılaştım. Tuhaf bir kız. Hep tek başına yürüyor, yanımdan geçerken gri, iri gözbebeklerini dikiyor, sessiz, yarı örtük bakış-

larla bana bakıyordu. Bu gözleri gören birinin bir daha unutması mümkün değil. Dünyadan göçmüş, dünyevi olmayan bir ciddiyet vardı içlerinde. Tıpkı Gabriel Max'in resmettiği tövbekar ve azizler gibi. Dudakları sıkı sıkıya kapalıydı; bu da onun narin, solgun yüzüne sertlik katıyordu, ... Nasıl oldu bilmiyorum; bu çehre, yabancısı olduğum odada geceleri uyandığımda gözümün önüne geliyordu. Kapıda, gece lambasının ışığında parlayan kapı kolunun olduğu yerde, yukarıya doğru yükseliyordu; ve bu yüzdeki ciddiyeti görüyordum; bedenini sıkı sıkıya saran basit kumaş elbise giymiş bu zayıf eşkalin üzerime doğru geldiğini hissediyordum. İçimi bir ürperti kaplıyordu ...

Aynı misafirhanede kalıyordu. Anne babasıyla birlikte, dedi otelci. Sonra da, sanki sarı dişlerinin ardında söylemek istemediği bir sözcük gizlercesine bıyık altından güldü ve birden sustu. Ama ardından güven geldi. Bana doğru eğildi. "Kimseye söylemezsiniz değil mi, Bay ... Genç bayan biraz, bilirsiniz, pek aklı yerinde değil; o ..." Yeni bir müşteri gelip de konuşması bölünmeseydi, susacağı yoktu.

Bir şey söylemeden uzaklaştım. Doğru olabilir miydi? Gözler ....

Bu varlığı tanımalıydım. Bu amaçla öğle yemeğini diğer misafirlerle birlikte yemeye karar verdim. Hayırlı bir rastlantı yardımıma koştu. Kızın, yaşlı bir bürokrat, iyi huylu, yumuşak bir insan olan babasının yanına oturmuşum. Söze önce o girdi. Yanında kızı, onun yanında da kızın annesi yer alıyordu. Konuştuklarımızı duyabiliyorlardı. Daha çok W.'den söz ediyorduk. Babasının, sanırım belediye meclis üyesi olduğu Güney Saksonya'nın küçük bir şehrinden geliyorlardı. Kızlarından dolayı burada bulunuyorlarmış; soğuk su kürü tedavisine gereksinimi varmış. Annesi bunu birkaç sözcükle onayladı. Böylece kızın adını da öğrenmiş oldum – Felice. Kıza döndüm: "Buraları ho-

şunuza gitti mi saygıdeğer hanımefendi?" Sustu; derin, gri gözleriyle vücut namına ne varsa delip geçercesine üzerimden bakıyordu. Annesi anlayamadığım bir şeyler fısıldadı kızına. Kız başını iki yana salladı. Annesi bir kez daha yüreklendirmeye çalıştı. Felice, sessizce, çok sessizce, yumuşak, soylu bir sesle sanki yeni bir cümle öğretilen çocuk gibi: "Teşekkür ederim, iyi," dedi. Belediye meclis üyesi beni büyük bir gayretle kanal inşaatları üzerine bir sohbete sardırdı; yemek faslı bitmişti. Ayağa kalktım. Annenin gözlerinde yaşlar parlıyordu. Kocasına eliyle işaret etti. Küçük misafir grubu odayı terk ettikten sonra adam beni pencerenin girintisine doğru götürdü. "Bayım," derken sesi titriyordu, "zavallı çocuğumuzun beyninde yıllardır bir sorun var; onun tuhaf davranışlarının kusuruna bakmayın. O kaplıca senin bu kaplıca benim gezip duruyoruz. Samimiyetimi lütfen yanlış anlamayın. Zavallı çocuk!" Baba gözyaşlarını tutmaya çalışıyordu. "Dehşet verici, inanılmaz bir hezeyan ..." Otelci içeri girdi ve yanımıza geldi. Yaşlı adam sustu. Elimi acıtacak denli sıktıktan sonra, yankılanan, tok adımlarla salonu terk etti.

Felice'yle konuştum. Şöyle. Tek başına çıktığım sabah yürüyüşlerimin birinde onunla tekrar karşılaştım. Her zamanki gibi, kendi yoluna gidiyordu; beni fark ettiğinde bakışlarını yukarı kaldırıp durdu. Bir süre kıpırdamaksızın bana baktı; derken, bir şeyler hatırlamışçasına birden yüzü seğirdi. Geçenlerde kendisine söylenen sözcükleri duyulur bir şekilde yineledi: "Teşekkür ederim, iyi!" ... Korktum. Demek ki doğruymuş! Ama kendimi hızla toparladım: "Siz de benim gibi, tek başınıza, bu harika ormanı mı dolaşıyorsunuz Bayan Felice?" dedim. "Harika ormanı," diye tekrarladı vurgusuz bir tonla; ama gri elbisesinin altındaki göğsü kalkıp iniyordu; gözleri renk ve ışık dalgasına boğuldu. Sonra da yürümeye devam etti, ben de onunla birlikte. Hiçbir şey konuşmadık. Kendimi ormanın yüceliğine ve yanımda

vakarla yürüyen güzel, genç kızın gizemli büyüsüne bıraktım. Yolun kenarında bitmiş küçük bir kır çiçeği vardı. Koparıp kıza uzattım. Alıp hüzünlü bakışlarla süzdü çiçeği, sonra da bir anlık öfkeyle, sessizce inleyen ince yeşil sapı kopardı. Ardından, uzaklaşmamı isteyen bir el hareketi yaptı ve yolun öbür tarafındaki yüksek ağaç gövdelerinin arasında kayboldu. Onu izlemeye cesaret edemedim. Koyu renkli dev ağaç gövdelerinin arasında yer değiştiren ışığın altında gri elbisesini hâlâ görebiliyordum; sonra gözlerimin önünden hepten kayboldu.

Bu şekilde birkaç kez karşılaştık birbirimizle. Bana güven duymaya başlamıştı sanki. Manzaraya hayran kaldığımda, ya da laden kokan havanın enfes aromasını övdüğümde, beni sessizce onaylıyordu. *Bu* bile memnun ediyordu beni. Bu gezintilerin birinde ona şöyle dedim: "Bayan Felice, çiçekleri görüyor musunuz, ne kadar neşeli açıyorlar, kuşların cıvıltılarını, pınarın sesini duyuyor musunuz ... Bütün bunlar insanı neşelendirirken, siz neden böyle hüzünlüsünüz." Yüzüne baktığımda, iri, sorgulayan gözlerle bana baktığı çekti dikkatimi; ardından elleriyle yüzünü örtüp ağladı; içim sızladı. O gün başka da tek kelime etmedik.

O günün üzerinden bir hafta geçmişti. Gezintilerimde o sevgi dolu, alışılmış karşılaşmayı boşuna ümit ettim; yemek salonuna da gelmiyordu Felice. Biraz keyifsiz, dedi belediye meclis üyesi; annesinin de gözleri kızarıktı.

Sonunda yine karşılaştım onunla. Bana doğru geldi ve: "Bugün bana sordunuz ... ya da bugün değildi ..." dedi. Sıkıntısını anladım, zaman duygusunu yitirmişti ... "Sordum," diye tamamladım, "Bayan Felice, neden bu kadar kederlisiniz?, diye." Şimdi anlatacağım olayı hiçbir zaman unutamam. Kız bir adım geri gitti, başını kaldırdı; bedeni daha uzun, olduğundan daha büyük görünüyordu, gözleri buz gibi donmuştu, solgun dudak-

ları hiç zorlanmadan bir fısıltı çıkardı: *"Ben öldüm."* – Gayrı ihtiyari bir iki adım geri çekildim. Sessiz adımlarla bana doğru yaklaşırken, kızın bedeninden sanki bir çürük kokusu gelir gibi oldu burnuma; öyle soğuk ve öyle korkunçtu ki. Bir çocuk gibi bağırmak isterdim. Sonra toparlandım. Üzerimden soğuk terler boşaldı. Ama kızın peşinden gittim. Kaldığı yere kadar eşlik ettim ona. Hiçbir şey konuşmadık. Kendimi iyi hissetmiyordum. Ateşim vardı, bundan eminim. – Gece boyu çılgın düşlerin işkencesine maruz kaldım. Sabah baş ağrısı ve davul gibi bir kafayla bitkin halde uyandım.

Birbirimizi daha sık görüyorduk artık. Birlikte saatlerce yosun kaplı bir bankta oturuyorduk; ona öyküler anlatıyordum. Beni dikkatle, handiyse ürkekçe dinliyordu. Elimden geldiğince neşeli öyküler anlatıp yüreklendirmeye çalışıyordum onu. Sonra da bana soruyordu: "Sen, (Birkaç gündür hep bu samimi sözcüğü kullanıyordu) sen bundan emin misin?" Onayladığımda ise sözü hazırdı: "Evet, ama onlar insandı, yaşayan, gerçek insanlar, ama ben ölüyüm; çoktan ölmüş biri ..." Ardından ne söylersem söyleyeyim, susuyor – ve ciddiyetini bozmuyordu.

Bir keresinde, öykümü yine benzeri korkunç sözcüklerle böldüğünde: "Felice, ne zaman öldün?" diye sormaya cesaret ettim. "Ne zaman?" diye tekrarladı kız; gözleri yine o kaskatılığa bürünmüş, bedeni uzamıştı ... Ama ardından silkinip yanıma oturdu ve çocuksu, dokunaklı bir güven duygusuyla: "Ben hâlâ biliyorsam, sen de bil: çocuktum, küçük bir çocuk, anlıyor musun. Bebeklerle oynayan, top oynayan ve çiçeklerden hoşlanan bir çocuk. Bu binlerce, binlerce yıl önceydi. Kardeşlerim yoktu, ama birkaç neşeli, haylaz oyun arkadaşım vardı; Maria vardı, Berger'lerin kızı," diye sessizce anlatırken, parmaklarıyla çocuksu bir şekilde tek tek sayıyordu, "Elsa, Lene, Gretchen, Kurt, Hans," son adı söylerken kararsızdı; hüngür hüngür ağlamaya

başladı. Güçlükle sakinleştirebildim kendisini. Ama sonra tekrar gülümsedi. Mutluluk içindeki bir çocuğun yüz hatlarıyla "Annem," dedi, "bana hep güzel eşyalar verdi; biliyor musun, gerçek ayakkabıları ve altın saçları olan küçücük bebekler, ama," yüzünde koyu bir gölge belirdi, "o zamanlar henüz sağdım; oysa şimdi, şimdi bin yıllık ölüyüm, bin yıl." Sesi vurgusuzca kesildi. İçim ürperdi.

Ama Felice konuşmaya devam etti: "Hep birlikte oynardık. Bütün çocuklar. Çiçek toplardık ... çiçek ..." Derin düşüncelere dalmış gibiydi; birden başını iki yana salladı: "Sana anlatmalıyım. Sonbahardı. Puslu, puslu bir hava çökmüştü yeryüzüne Annem, evde kal, dedi. Ama saatin tik takları öyle yalnızdı ki; resimli kitaplara da o kadar çok bakmıştım ki, o kadar çok ... ve annem mutfağın yolunu tutmuştu. Sessizce bahçeye çıktım. – Nasılsa oyun arkadaşlarımdan biriyle karşılaşırım diye ... oracıkta, çalılığın yanında Hans duruyordu. Adımlarım ıslak zeminde şapırdıyordu; beni duymamalı. Şışşt! ... demek ki parmak uçlarıyla ... böyle, böyle ... fundalığın arkasına ... ince bir yağmur çiseledi gözlerime. Hans beni fark etmedi. Elinde bir şey vardı. Dikkatlice baktım: bir kuş, minik, sevimli bir kuş. Ne yapıyor öyle? Herhalde seviyordur, diye geçirdim aklımdan. Cik cik sesleri geldi birden. Cik ... cik ... duyuyor musun?" Elimi kavradı. "Öyle kaygı verici geliyordu ki kulağa; hava da öyle pusluydu ki; dalları tutup kenara çektim ... ve orada, orada ..." Felice ayağa fırlamıştı, nefes nefese kalmış sözcükler heyecanla ağzından dökülüyordu ve sanki çocuk orada dikiliyormuş gibi bakışları o noktaya odaklanmıştı. "Görüyor musun, orada, görüyor musun, minik, zavallı kanatlarıyla çırpınan kuşun gırtlağına bastırıyor baş parmaklarıyla. Ama Hans gülüyor, nasıl da gülüyor, görüyor musun? Ve sıkıştırıyor ... ve ben bağırmak istiyorum, istiyorum ama yapamıyorum ... Küçük kuş gagasını

iyice açıyor, iyice – – – ve küçük baş yere düşüyor .... şura, şurası öyle sancıyor ki," yürekten konuşmaya devam etti, "ve işte – ben – – – öldüm." Konuşması vurgusuz bir tonla bitti. Bankta, yanı başımda, saldı kendini. Gözleri kapalıydı. Göğsü kalkıp inmiyordu ... yanımda yatıyordu; solgun, solgun ölümün korkunç bir görüntüsüydü ...

Birlikte yosun kaplı bankta oturuyorduk. Dünyanın, gerçek güzel yaşama övgüler yağdırdığı; gür sesli, büyük bir ilahi gibi göründüğü yaz mevsiminin o harikulade günlerinden biriydi. Orman, kalın gövdeli sütunlarının üzerinde, masmavi, berrak, sonsuz çatısı uzanan bir tapınağı andırıyordu; rüzgar narin soluğuyla dalları kıpırdatıyor, çamlıktan yükselen gönül okşayıcı keskin kokunun buhuru yayılıyordu. Sessizlik. Sanki yanımızdan, yosunla çevrili patikadan, insanların kendisine kurban vermeyi unuttuğu iyi, insaflı, bereket saçan tanrısal bir varlık tek başına geçiyormuş gibi geldi bana. Ormanın bilinmeyen, insanüstü bu varlığına karşı içimde derinlerde bir yerde, dudaklarımın ucuna kadar seğirten bir dua uyandı. Yanımdaki sevimli kız o korkunç sisler içindeki zihin bulanıklığından uyanıp kalksın ve çevresindeki sevimli, canlı yaşamı sevgiyle ansın ve hissetsin diye aman diledim ... Yüksek sesle mi konuşmuştum acaba? Kız elini hafifçe elimin üzerine koydu ve bana öyle hüzünlü baktı ki; kalbim coşkuyla hopladı birden ... Boğazım düğümlendi. Bir şeyler söylemek, yüreklendirmek, teselli etmek istedim. Sözcükler öldü. Sustuk ikimiz de. Önümüzde güneş ışınlarına boğulmuş orman uzanıyordu. Keyifli ışıklar, yosunla kaplı zeminin üzerinde neşeli bir telaşla oradan oraya zıplıyor ve uzaklarda, karanlığa gömülen ağaç gövdelerinin kasvetinde sönüyorlardı. Bakışlarımı önümde uzanan yola dikmiştim. Orada, karşıdaki fundalıktan küçük, cesur bir kuş hoplaya zıplaya üzerimize geliyordu. İri kumlu patikayı aşarak gri kanatlarını güneşin yaktı-

ğı kum deryasında yıkadıktan sonra bize, ayaklarımızın dibine dek geldi. Felice'nin büyük bir dikkatle sevimli küçük hayvana baktığını fark ettim; yüzü giderek aydınlanıyordu. Evet, gerçekten gülüyordu kız ... Onu hiç böyle görmemiştim. Cebimde bir iki ekmek parçası olduğunu hatırladım, sokulgan konuğa serpiştirdim kırıntıları; o da gagalayıp yiyor ve küçük başını sağa sola oynatıp yeniden yere eğiyordu. – Yanımdaki kız elini usulcacık omzuma koydu ve yüzünü bana çevirdi. Gözlerinin içine baktım. Ama bana öyle geldi ki, bulanık örtüler, derindeki gri ışık yıldızlarını örtmüyorlardı sanki artık; ve öyle anlatılmaz bir mutlulukla parlıyorlardı ki, dostça, sevinç çığlıklarıyla sarıyorlardı beni: "Felice," diye haykırdım, "sen yaşıyorsun," dedim; ve titreyen kadını sarhoş eden bir özlemle bağrıma bastırdım. Susuyordu. Sımsıkı sarıldı bana, sonra ayrıldı; yürekten gelen minnettarlık içinde, berrak bakışlarıyla gökyüzünü, ışığı, güneşi ve varoluşu selamladı; yeniden kollarıma atıldı hızla; başını omzuma yaslayıp ağladı, rahatlatıcı sevinç gözyaşları döktü. Çocuklar gibi mutlu bir halde misafirhanenin yolunu tuttuk; sevincimiz o kadar büyüktü ki, endişelenen anne baba, hazza boğan bu mucizeyi öğrendiklerinde, mutluluğumuz daha da büyüdü.

Felice sağlığına kavuşmuştu. – – –

Bunu izleyen günleri anlatmama izin ver; bırak kısaca bitireyim. Adı konulmamış bir mutluluk zamanıydı. Bu sonsuz hazzı sana tasvir edebilmem için Tanrı dilini kullanmam gerekir. Çocuksu bir sevinçle coşkulu yaşamı selamlayan, şımartılmış ve duygusuz bir şekilde yanlarından geçip gittiğimiz doğadaki küçük mutluluklardan göğsü kabararak ve yakıcı bakışlarla haz alan, ve şimdi saf, temiz kalpli bir kızın çekingenliğiyle hiç umulmadık bir aşkın kutsal sırrının filizlendiğini hisseden bu sevimli varlığı görmek ...

Kurban olarak eline düştüğüm ve gelişinden çocukluğum-

dan beri korktuğum korkunç hayalet o günlerde ilk önce bana göründü. Rahatsızlanıp kan tükürdüm. Doktorlar başlarını iki yana sallıyorlardı: Güneye git, güneye git, diye. Nişanlım olmuş olan Felice'den uzun süre sakladım bunu. Sonunda, onun yanında öksürük krizine tutuldum. Önce alay etti benimle. Ona gitmesi için işaret ettim elimle. O vakit korktu. Kalakaldı. Öksürüğüm geçtiğinde ona itirafta bulundum: Onunla asla evlenemeyeceğimi, ... ne bileyim işte, bir sürü şey daha ... Ağlayarak kollarıma atıldı. Ben de ağladım. Geç saatte ayrıldık birbirimizden. Dehşet verici bir akşamdı! Kapıya kadar eşlik ettiğimde, hava çoktan kararmıştı. Ve orada, karşımda dururken derin, iri gözlerinin üzerini yine o korkunç donukluğun bulanık sis perdesi örttü, karaltısı büyüdü, elimin içindeki eli buz gibiydi; çürüme kokusu yayılıyordu kızdan ...

O gün birbirimizi son görüşümüzdü. Ertesi gün yola koyuldum. Meclis üyesi, vagonumun yanında beni bekliyordu. Felice bir mektupçuk yollamıştı. Mektubu adamdan alıp Felice'ye selamımı söylemesini rica ettim ve sonunda adamın kollarından ayrıldım. Kompartımana girdikten sonra Felice'nin satırlarını okumak istedim. Hâlâ çok gergindim. Yerime oturdum. Yolcuların koşuşturmaları bittiğinde ve kendi bölmemde yalnız kaldığımda, bu değerli hazineyi elime aldım. Birkaç satır okudum ... "Elveda; ikinci kez ölmek zorundayım!"... Korkunç bir şüphe kapladı içimi. – Geri dönmeliydim. Bir sonraki istasyona kadar geçen süre adeta bitmek bilmedi. Nihayet! "Tren ne zaman geri dönüyor!" "İki saat içinde!" – İstasyon şefi o sırada bana doğru geldi: "Siz Bay M... misiniz?" ... Başımı salladım; konuşamadım. – Cebinden bir telgraf çıkardığını gördüm. Mekanik bir şekilde açtım: "Felice göl kenarında kaydı ve göle düştü – her şey bitti. Tanrı bize güç versin ..."

Havari

〈1896〉

N.'deki ilk otelin konuk masası. – Işıl ışıl aydınlatılmış, yüksek salonun mermer duvarlarına insanların fısıltıları ve çatal bıçakların şakırtıları çarpıp yankılanıyor. Faaliyet halindeki siyah fraklı uşaklar, ellerinde gümüş tepsilerle, sessiz gölgeler gibi, oradan oraya seğirtiyorlar. Parlak, yüksek ayaklı buz kovalarının içindeki şampanya şişeleri, yayvan şarap kadehlerine göz kırpıyor. Elektrik lambalarının ışıkları altında her şey ışıldıyor. Bayanların göz ve mücevherleri, beylerin keli ve nihayet ara ara ateş kıvılcımları gibi oradan oraya sıçrayan sözcükler. Ateş aldıklarında, bir kadının boğazından çıkan kısa bir gülüşün göz kamaştıran alevi, kah yakından, kah uzaktan vuruyor. Ardından genç beyler kelebek gözlüklerini burunlarının üzerine yerleştirip, masanın çevresine toplanmış rengarenk konukları tartan bakışlarla süzerken, bayanlar ince, pırıltılı kadehlerden mis kokan kokteyli büyük bir iştahla höpürdeterek yudumluyorlar.

Bu şekilde günlerdir hepsi bir arada oturmuşlardı. Aralarına, masanın diğer ucunda oturan yeni, yabancı bir konuk katılmıştı sadece. Beyler bu şahsiyetten gözlerini hızla kaçırıyorlardı; çünkü ötede oturan bu solgun, ciddi adamın kılığı modaya pek uygun değildi. Kar beyazı, yüksek yaka çenesine dek yükseliyor ve yüzyılımızın ilk otuz yılında revaçta olmuş geniş siyah bağ, boynunu çepeçevre sarıyordu. Siyah ceket, gömleğin göğüs kısmını azıcık olsun göstermiyor ve geniş omuzların üzerine vakur

bir edayla oturuyordu. Ama beylerin canını asıl sıkan, bu yeni konuğun tüm topluluğu yarıp salonun duvarlarını delip geçiyor gibi görünen haşmetli ve kudretli iri, gri gözüydü ve bu gözün içinde, uzaklardaki pırıltılı bir hedef sürekli yansıyormuş gibiydi. Bu göz kadınların meraklı, mahrem bakışlarına neden oluyordu. Masada karşıdan karşıya tahminler yürütülüyor, insanlar birbirinin ayaklarını usulca dürtüklüyor, sorular sorulup araştırmalara kalkışılıyor, omuzlar seğiriyordu; ve her şeye rağmen, pek bir şey öğrenilemiyordu.

Söyleşinin odağında, zeki, genç bir dul olan Polonyalı Barones Vilovski vardı. O da bu suskun yabancıyla ilgileniyor görünüyordu. Kadının siyah, iri gözleri belirgin bir kararlılıkla adamın ruhanileşmiş yüz çizgilerine takılmıştı. İnce eliyle sinirli sinirli masanın üzerindeki beyaz damaskoya öyle vuruyordu ki, küçük parmağındaki göz kamaştırıcı elmas art arda şimşekler çakıyordu. Büyük bir istekle, çocuksu bir telaşla bir konudan diğerine geçiyor, bir süre sonra da o konudan bir anda, inadına vazgeçiyordu; çünkü yabancı konuk bunlara bütünüyle ilgisiz kalıyordu. Kadın adamın bir sanatçı olduğunu düşünüyordu. Şaşılası bir ustalıkla onu söyleşiye dahil etmek için tüm hünerini gösteriyordu. Nafile. Siyahlı adam iri gözlerle ve ciddi bir edayla uzaklara dalmıştı. Ama Barones Vilovski kendisini yenilmiş hissetmiyordu.

"B. köyündeki yangın felaketini duymuşsunuzdur herhalde?" diyerek yanındaki bir beye çevirdi başını. Onay aldığında da: "Acaba, düşünüyorum da, herhangi bir etkinlikle yardım toplayacak bir komite mi kursak?" Sorarcasına çevresine bakındı. Büyük bir alkış topladı. Yabancının yüz çizgilerinde alaycı bir gülümseme belirdi. Barones, *görmediği* halde bu gülümsemeyi *hissetti*: Öfkeden kudurdu.

"Hepimiz hemfikir miyiz?" diye sordu bu kez, itiraz kabul et-

meyen hükümran bir tonla. Birbirine karışan sesler: "Evet!" "Anlaştık!" "Elbette!"

Benim karşımdaki, Kölnlü bir bankacı, törensel bir havaya kapılmışçasına elini banknotların istifli olduğu göğüs cebine götürdü.

"Sizi de hesaba katabilir miyiz bayım?" dedi Barones yabancıya. Kadının sesi titriyordu. Ötede oturan adam yerinden hafifçe kalkar gibi yapıp bakışlarını çevirmeksizin kaba bir tonla: "Hayır!" dedi yüksek bir sesle. Barones irkildi. Ardından gülümsemeyi denedi. Tüm gözler yabancıya dikilmişti. Adam, gözü Baronese çevrili, konuşmasını sürdürdü:

"Siz bir sevgi eseri yaratıyorsunuz; *ben* sevgiyi öldürmek için açılıyorum dünyaya. Onu gördüğüm yerde öldürüyorum. Ve onu barınaklarda ve şatolarda, kiliselerde ve doğada sıkça buluyorum. Ama onu aman vermeden izliyorum. Güçlü bahar rüzgarı, *erkenden açmaya cesaret eden* gülü nasıl kırıyorsa, ben de onu büyük, gazap dolu irademle yok ediyorum; *çünkü sevginin yasası bizim için çok erkendi*." Sesi, çanın Meryem duasındaki vuruşu gibi boğuk bir şekilde yavaşça söndü. Barones karşılık vermek istedi, ama adam konuşmaya devam etti: "Beni henüz anlamıyorsunuz. Dinleyin: Nasıralı gelip de sevgiyi getirdiğinde, insanlar olgun değildi. O, gülünesi çocuksu alicenaplığıyla onlara iyilik ettiğine inanıyordu! Sevgi, güçlüler için şehvetli bir biçimde yeni eylemlerinin düşüne dalacakları mükemmel bir yastık olurdu. Oysa zayıflar için sevgi bir çöküş." Salonda bulunan Katolik bir papaz, sanki boğazını birden sıkmış gibi sol elini boyun bağına götürdü.

"Çöküş!" sözcüğü gürleyerek çıkmıştı yabancının ağzından. "Ben cinsiyetlerin sevgisinden söz etmiyorum. Hayırseverlikten söz ediyorum; acıma ve insaftan, lütuf ve hoşgörüden. Ruhumuzda bundan daha kötü bir zehir yoktur!" Papaz kalın dudak-

larında bir şeyler geveledi.

"İsa, sen ne yaptın! Bana öyle geliyor ki, bizler, ehlileştirildikleri zaman, cezalı olmadıklarında bile kamçılanabilsinler diye içgüdülerinden kurnazca yoksun bırakılan yırtıcı hayvanlar gibi terbiye edildik. Dişlerimiz ve tırnaklarımız da körleştirildi; sonra da bize öğüt verildi: Sevgi! Gücümüzün demir zırhı omuzlarımızdan alındı, sonra da bize öğüt verildi: Sevgi! Elimizden gururlu irademizin elmas kargısı alındı, sonra da bize öğüt verildi: Sevgi! Sonra da, kader topuzunun vuruşlarının bir aşağı bir yukarı salındığı yaşamın rüzgarına terk edildik çırılçıplak – sonra da bize öğüt verildi: – Sevgi!"

Herkes soluğunu tutmuş büyük bir dikkatle konuşmacıyı dinliyordu. Uşaklar yerlerinden kıpırdamaya cesaret edemiyor, ellerinde gümüş tepsilerle masanın kenarında ne yapacaklarını bilemez bir halde dikiliyorlardı. Meczubun sözleri boğucu sessizliğin içinde şiddetli bir fırtına gibi gürlüyordu.

"... ...ve bizler – itaat ettik," diye konuşmasına kaldığı yerden devam etti bu tuhaf yabancı adam. "Bu çılgın emirlere körü körüne ve aptalca uyduk. Susamışları, açları, hastaları, cüzamlıları, zayıfları, yoksulları ziyaret ettik ve – bu arada kendimiz susuz, aç, hasta, yoksul kaldık! Yaşamımızı düşkünlere yardım etmekle, kararsızlara öğüt vermekle, mahzunları teselli etmekle geçirdik, – bu arada da kendimiz kararsızlığa düştük! – Kadınlarımızı ve çocuklarımızı katleden, kendi ocağımızı anlaşmazlıkların baltasıyla bölen kişinin o alçak kafatasını uçurmadık, –ve ona– günlerin tükenişini huzurla izleyebileceği bir barınak yaptık!"

Korkunç bir alayla titredi sesi. – "Mesih olarak övdüğünüz o kişi tüm dünyayı bir darülacezeye çevirdi. Zayıflara, yoksullara, dermansızlara evlatlarım, canlarım diyor. Güçlülerin göreviyse bu güçsüz kuluçkayı korumak, bakıp hizmet etmek!? Ve içim-

de ışığa karşı coşkulu arzuyu sıcak, içten ve yüce hissettiğimde ve ona ulaşmak için sağlam adımlarla dik, taşlı patikayı çıktığımda, ve alev alev tanrısal hedefin parladığını gördüğümde, yolun kenarında iki büklüm oturan kötürüme eğilecek, ona övgüler yağdıracak, ayağa kaldırıp beraberimde götürecek ve ateşli gücümü birkaç adım sonra tekrar yere yığılacak olan bu çaresiz kadavraya mı harcayıp tüketeceğim? – Eğer gücümüzü yoksullara, çaresizlere, tembellere, duygusuz ve ruhsuz alçaklara harcarsak bizler yukarıya nasıl çıkarız?!" –

Bir huzursuzluk, mırıldanma yükseldi.

"Susun!" diye gürledi siyahlı adam. "Bunun böyle olduğunu itiraf edemeyecek kadar kalleşsiniz. Sizler sonsuza dek bataklıkta bata çıka ilerlemek istiyorsunuz; lağımdan yansıyan şeye bakıp cenneti gördüğünüze inanıyorsunuz. – – Beni anlayın artık! Gücümüzü dünyaya bağlamışlar. Merhametin kurban ocağında sefil bir şekilde sönecek gücümüz. Acıma duygusunun günlüğünü tutuşturmaya, kendi duyularımızı körleştirecek dumanı çıkartmaya mı yarayacak yalnızca? Göğe kadar özgür, büyük, sevinç nidaları ata ata yükselen bir alev mi o güç?!"

Herkes susuyordu. Azametli adam gülümseyerek sürdürdü konuşmasını.

"Atalarımız birer maymundularsa eğer; büyük doğal güdüleri olan vahşi hayvandılarsa eğer; ve onlara bir Mesih gelip hayırseverlik vaazı vermiş olsaydı eğer, ve onun sözünü dinleselerdi, hiçbir zaman yüksek medeniyete ulaşamazlardı. *Bu körleşmiş, çok akıllı yığınlar, asla ilerlemenin taşıyıcısı olamaz; ayaktakımının kendi küçüklüklerinin kör içgüdüleriyle nefret ettiği o büyük, 'tekil' iradenin saygısız yolunu tanrısal bir güçle ve zafer gülücüğüyle dönüştürebilir yalnızca.* Bizim neslimiz de sonsuz oluşum piramidinin doruk noktası değil. Bizler de mükemmel değiliz. Bizler de sandığımız kadar olgun, olgunlaşmış değiliz. Bu ne-

denle ileri! Bilgide, iradede ve güçte daha da yükselmemiz gerekmez mi? Güçlüler kendilerini kitle kıskançlığının zorunlu ikliminden kurtarıp ışığa doğru yükselmeyi başaramayacaklar mı!?

Beni dinleyin – hepiniz: Sizler kavganın içindesiniz! Sağınızda ve solunuzda yer alanlar ölmekte; güçsüzlükten, hastalıktan, kötülükten, çılgınlıktan ötürü ölmekteler! .... bu korkunç kaderi fırlatan güllelerin adı her ne ise. Bırakın batsınlar! Bırakın tek başına ve sefil bir şekilde ölüp gitsinler. Katı olun, gaddar olun, insafsız olun! İleri gitmelisiniz, ileri!

Öyle dehşete düşmüş gibi ne bakıyorsunuz? Siz de mi korkaksınız, – hepiniz mi? Siz de mi geri kalmaktan korkuyorsunuz? Kalın! Köpek gibi telef olun! Yalnızca güçlü olanın yaşama hakkı var. Güçlü olan ileri gider .... ve saflar seyrekleşecek; ama çok az sayıdaki büyük, güçlü, tanrısal olanlar yeni, kutsal topraklara sevinçli gözlerle ulaşacak. Belki ancak binlerce yıl sonra. – Ve güçlü, adaleli, erkeksi kollarla hastaların, zayıfların, kötürümlerin cesetleri üzerine bir imparatorluk kuracaklar.

..... Sonsuza kadar sürecek bir imparatorluk!" –

Gözü yanıyordu. Ayağa kalkmıştı. Siyahlı siluet yukarıya doğru uzadı. Etrafını bir ışık sarmıştı sanki. –

Bir Tanrı gibi görünüyordu.

Bakışları uzaklarda, ruhunun mükemmel görünüşünde takılıp kalmıştı; ardından çabucak döndü uzaklardan ve konuşmaya başladı:

"Dünyaya gidiyorum, sevgiyi öldürmeye. Güç sizinle olsun!–

Dünyaya gidip güçlülere vaaz vereceğim: *Kin! Kin! Daha çok kin!*" –

Herkes sessizce birbirine bakıyordu. Barones, tarifsiz duygular içinde mendiliyle gözünü siliyordu.

Başını kaldırıp baktığında, masanın sonundaki yer – boştu.

Bir ürperme sardı hepsini.

Kimse konuşmadı.

Hizmetçiler çekingen tavırlarla yemekleri uzattılar.

Konuşmaya yeniden başlayan ilk kişi karşımdaki şişman bankacı bey oldu.

Bana doğru homurdandı: "Bu ya bir kaçıktı, ya da ...." Bundan sonrasını anlamadım, çünkü yanaklarını şişire şişire bir parça ıstakoz ezmesi yiyordu.

Onun Kurbanı

⟨1896⟩

Söyle! Eylül sonlarında bir sabah Orta-Bohemya'nın yollarında yürüdün mü hiç? – Basık, sise gebe boğucu gökyüzü, ceviz rengi, derin tekerlek izleriyle kaplı yolu sınırlayan kavruk, sararmış kestane ağaçlarının üzerine gerilmiş kirli, gri bir tente gibidir. Kızıl güneş, buğulu yüzünü sıkı bir tülle örtmüş; birkaç çılgın ışık, bulut duvarından sıçrayıp yoldaki çamuru sarı, ince bir çizgiyle sınırlıyor. Keyifsiz bir rüzgar, sararmış yaprakları öteye beriye savuruyor ve uzaktaki köyün çatılarından yukarıya süzülen ip gibi dumanı döndürüp duruyor; bu, ifade edilemeyen, tarifi imkansız, çaresi olmayan hüznün manzarası. Bu manzarayı düşündüğümde yüreğimde bir sızı duyuyorum. Yüreğimde bir şeyleri kasıp geriyor, geriyor; gözlerimden yaşlar boşalıncaya dek geriyor ...

İçimde aynı duygular – sana öyküsünü anlatacağım zavallı kadını düşündüğümde de uyanıyor.

Dinle!

Ozanlar aşkı överler; demek ki gücünün de bir nedeni olmalı. Aydınlık veren bir güneş ışınıdır o –der beriki,– mest eden bir zehirdir, der öteki. Gerçekten de, ciddi bir ameliyat karşısında titreyen hastaya hekimin içirdiği keyif verici gaz gibi etkilidir o – dertli kişi, kendisini içten içe kemiren acıyı unutur ...

Agnes tüm sıkıntısını unutmuştu – haftalar önce. Hermann'ın karısı olduğu günden bu yana. Gerçekten de haftalar

olmuş muydu? – Bu daha ziyade, tarifsiz bir mutluluğun keyifften köpürmüş tek bir an'ı değil miydi? Kadının yüreğinde milyonlarca yeni, tatlı, gizli duygulanımların –ay tarafından öpülen çiçeklerden çıkan periler gibi– yükseldiği, hattâ bakirenin içinde var olan duygularının bolluğu karşısında titreyerek hayrete düştüğü ve gözlerinin kutsal, sonsuz, kurtarıcı bir Tanrı vaadi gibi parladığı bir zamandır bu.

O sırada göğsünde hiçbir soru kararmadı, hiçbir keder, hiçbir korkaklık ruhunun aynasını puslandırmadı. Geçmişi tanımayan, hiçbir gelecekten korkmayan, büyük, sevinç nidaları atan biricik şimdiki zamanda yaşıyor.

Enfes geçen ilk haftaların bu tatlı sarhoşluğunu iffetli yüreğine gömdü nur içindeki kadın –ve bunu beraberinde gelecek yıllara taşıdı.–

* * *

İki yıl. – Her şey değişmişti. Hermann soğuk ve sert, ilgisiz ve dalgındı. – Fırtınalı sanatçı ruhu aşk ihtirasının köpüğünü hızlıca söndürmüştü – ve ona göre kadının, yavan, bayat içecek dolu bir bardaktan başka anlamı kalmamıştı artık.

Kadın farkındaydı bunun; sarhoşluk geçmişti. Her şeyi açık ve seçik görüyordu kadın. Gülümsemesinin acıma duygusu, ender iltifatlarının merhamet; soluksu ve sessiz öpücüğünün yalnızca bir alışkanlık olduğunu biliyordu artık.

Farkındaydı kadın – ve affetti.

Onun suçsuz olduğunu da biliyordu. Ona verebileceğini vermişti. Başka şeyler bekleyemezdi adam. Aynı aşk, aynı şefkat, Tanrının her günü hep aynı şekilde. Bu onun sanatçı ruhunu zorlayıp ürkütmez miydi?

Bu düşünceye nereden kapılmıştı kadın?

Önceleri buna inanmak istemedi. – Ama yine de – yine de, bunu ne kadar sık düşündüyse o kadar çok doğal – olağan –

hattâ daha da zorunlu olduğunu anladı bunun.

Ve buna alıştı. –

Bu artık ona acı vermiyordu.

Ama başka bir acı terk etmiyordu onu.

Hermann çok iyi biriydi.

Asla şöyle demeyeceğini biliyordu: Git! – Bana ayak bağı oluyorsun! Sana mecburmuşum gibi hissediyorum kendimi. Git!

Ama kadın, ölüm döşeğinde yatan şuuru açık birinin sonunun geldiğini korkarak hissetmesi gibi, adamın bu şekilde yok olacağını yine de içinin derinliklerinde duydu. Ve bu ilişkinin, adamın yaratıcılığını sekteye uğratacağını, zihin dinginliğine zarar vereceğini. Ve bugün ya da yarın, değişen canlı düşünceler yerine, tıpkı annelerinin sofu isteklerini kendi görüşleri yapan genç insanların sahip olduğu o bulanık, yaşama küsmüş, körelmiş hissin yerini alacağını.

Hiçbir zaman bu duyguyu yitirmedi.

Gün boyu yaptığı ender işlerinde bile ona eşlik etti bu – ve bitmek bilmeyen, uykusuz gecelerde yatağının başındaydı.

Böyle gecelerden birinde bir karara vardı.

Bu önce ürpertti kadını.

Gözlerini yumdu.

Ama kararı olgunlaştıkça olgunlaştı.

İyileştirici, sağlıklı bir niyet değildi bu.

Hekimin merhem ve bandajla içine bastırdığı ve sonunda, daha da kötü bir biçimde içerde patlayan iğrenç bir çıban gibi büyümüştü bu.

Güneşli bir sabah cesaretini topladı.

"Hermann?!"

Hermann tereddütle ona döndü.

"Sana bir sırrımı açıklayacağım ..."

"Sır mı açıklayacaksın? – Buyur, söyle ..."

"Yakınıma gel" – kolunu usulcacık boynuna doladı ve kıpkırmızı kesilerek hızlıca kulağına fısıldadı:

"Hermann! Sana, çok yakında bir yaşam vereceğim – feda edeceğim, bunu hissediyorum, biliyorum ..."

Adam şaşkınlıkla başını kaldırdı.

"Bir yaşam – bir çocuk!" diye sevinç nidaları attı.

Agnes titriyordu.

Hermann ise onu usulca ve samimice kendine çekti.

"Arzum böylece yerine gelecek – arzumuz ..." diye okşadı kadını.

Zavallı eşi tek bir kelime bile söyleyecek durumda değildi.

Bir saat sonra atölyede otururken, aklından ansızın şunları geçirdi: Ne kadar da tuhaf söylemişti bunu – yaşam vermek – feda etmek – ne eklemişti öyle 'feda' diye? – Ama ardından unuttu yine bunları.

* * *

O haftalar neredeyse yine geri gelir gibi oldu; o ilk güneşli, berrak haftalar.

Hermann ilgili ve sevgi doluydu.

Öpücükleri daha sıcak – sözleri daha içtendi.

Bu korkunç karar için bir merhem olmuştu. Başlangıçta böyle düşündü Agnes. Ama hayır. Bunların tümü, adamın umduğu – çocuk – üçüncü bir varlık içindi ve eğer ....

Onun, Hermann –duyguları ölmüştü ya; bu onun sevgisiydi yalnızca – Ölüler günü.

Öyle iyiydi ki.

Evet ve sırf bu yüzden kadın onu özgür kılmalıydı. Kendinden kurtarmalıydı.

* * *

Soğuk bir sonbahar sabahı. Hermann atölyede üşür vaziyette oturuyordu. Resim yaparken dişlerinin arasında bir sigara tutuyordu. Sigaranın keskin dumanı gözlerine vuruyor, gözlerini kırpıştırmasına neden oluyordu sürekli.

Dışarısı henüz tam anlamıyla aydınlanmamıştı. İnci grisi bir yağmur çiseliyordu dışarıda.

İş bitmek bilmiyordu.

Birden kulak kesildi Hermann.

Holde gürültüler.

Sert, sıradan sesler.

Hemen ardından yaşlı hizmetçi daldı içeri.

"Meryem adına!" diye bağırarak ellerini birbirine kavuşturdu.

Hermann ayağa fırladı.

O sırada dört adam da ellerinde siyah bir sandıkla geniş kanatlı kapıdan içeriye giriyordu.

"Kurtarma ekibindeniz," diye homurdandı içlerinden biri, tüccar ağzıyla.

Bir diğeri de siyah deri örtüyü açtı.

Agnes yatıyordu altında – solgun ve kaskatı.

Sudan ağırlaşıp sarkan saçları başını yana yatırmıştı.

Ipıslak elbisesi bütün vücudunu sıkı sıkıya sarmıştı.

Alnı nur gibi parlıyordu.

Hermann olduğu yerde donup kaldı.

Birdenbire yüz çizgileri gerildi: bir yaşam ... vermek ...feda etmek ...

Adam kendini kaybedip yere yığıldı.

Ön Bahçede

Eskiz (1896)

İnsanın aklına bazen neler de geliyor ..... Mesela dün. Sayfiye evinin ön bahçesinde gene Bayan Lucy'nin yanında oturuyorum. Büyük, çukur gözlü, sarışın, genç kadın konuşmuyor; gözlerini akşamın atlas parlaklığındaki gökyüzüne dikmiş, Brüksel işi bir dantel mendil sallayarak serinlemeye çalışıyor. Sinir uçlarımdan, karıncalanırcasına sızan o hoş koku acaba yelpazelenen mendilden mi geliyor, yoksa leylak çalısından mı?

"Şu görkemli leylak ...." dedim – bir şeyler söylemiş olmak için. Çünkü susmak, kaçamak düşüncelerin ikide bir ortaya çıktığı gizli bir patikadır ormanda. Yani siz siz olun, susmayın!

Gözlerini kapamıştı şimdi ve başını, akşamın bütün ışıklarının, incecik damarlı gözkapaklarına düşeceği şekilde arkaya yaslamıştı. Burun kanatları küçük bir kelebeğin körpe bir gülü yudumlaması gibi, usulca titriyordu. Kolu tesadüfen elimin yakınına, sandalyemin kolçağına dayanmıştı şiddetle. Parmak uçlarımın hafifçe titrediğini duyar gibi oldum. Yalnızca parmak uçlarımda duymadım. Tüm bedenimden beynime dek akıp bütün düşüncelerimi benden aldı – yalnızca biri hariç ... Ve bu, dağlardaki bir yağmur bulutu gibi toplanıp kümelendi: "O bir başkasının karısı ..."

Lanet olsun! Bunu zaten çoktandır biliyorum. Hattâ bu başka biri de, benim arkadaşımdı üstelik. Ama bu tuhaf düşünce bugün sürekli aklıma takıldı ve ben pastane vitrinindeki o gü-

zelim şeyleri büyük bir özlemle seyreden dilenci bir çocuğun duyduğu benzer düşünceyi duydum .....

"Ne düşünüyorsunuz, saygıdeğer hanımefendi?" – kendimi düşüncelerimden sıyırdım.

Gülümsedi kadın: "Ne kadar çok benziyorsunuz ona!"

"Kime?"

Bakışlarını çevirip yerinde doğruldu: "Ölen kardeşime!"

"Öyle mi. Genç miydi öldüğünde?"

Göğüs geçirdi: "Çok gençti. Kendini vurdu. Zavallı! Muhteşem, mert bir insandı. Size bir dahaki sefere resmini gösteririm."

"Çok kardeşiniz var mıydı?" diye sorup konuyu değiştirdim.

Beni hiç duymamış gibiydi. Açık renkli gözleri kargaşa dolu bir dinginlik içinde üzerime dikilmişti. Bütün bir gökyüzü kadar büyüktü.

"Gözlerindeki çizgiler, bu ağız ..." – sanki düşte söylüyor gibiydi bunları.

Sakince yüzüne bakmaya çalıştım. Çok zordu bu benim için. Beni uzun uzun süzdü. Ardından, sandalyesini daha da yakınıma çekti ve kardeşinden söz ederken sesi içten ve samimiydi. Sessizce konuşuyordu ve başı o kadar yakınımdaydı ki, sarı saçlarının kokusunu alıyordum. Mutluluğun ve acının canlı anıları gözlerini alevlendirmişti birden; yüzüne renk geldi. Kadının çizgileri, coşku ateşinde öyle tanıdık gelmişti ki bana, düşündüğü o kıymetli ölü bendim sanki.

Bu gözler .... bu ağız ...., diye düşündüm – bu benim yüzüm, ancak daha asili, daha kibarı .....

Ve boğazındaki yutkunma nihayet geçtiğinde ve zarif başını Brüksel işi dantellere gömdüğünde, o zaman ona seslenmek isterdim: Benim! Ben! Böyle bir kadının benim için ağladığını yaşarken görme mutluluğunu tadıyordum ..... ve nasıl oldu bilmiyorum, akşam kızılı saçlarını sıvazladım elimle usulca. Buna

karşı koymadı.

Ardından ışığa boğulmuş gözlerini kaldırdı yukarı: "Yaşasaydı keşke!" dedi düşüncelere dalgın bir ifadeyle. "Birlikte kalırdık, hiç evlenmezdim ben de ..."

Kulak kesildim.

Kendine hakim olamamıştı: hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Güneşin ölümünü izledim ve "Bir başkasının karısı ..." diye geçirdim aklımdan.

Ama ağlamaları bu düşünceyi bastırmıştı.

Ve güneş eflatun tepelerin ardında tam kaybolmadan, küçük başını göğsüme yasladı; dağınık, altın sarısı saçları çenemi gıdıkladı. Ardından da sarışın kadının çiy saydamlığındaki gözyaşlarını öptüm ve bu sırada yukarıdaki solgun ilk yıldızlarla birlikte kadının kırmızı dudaklarında bir gülümseme göverdi ....

.... Bir saat sonra bahçe kapısında eşiyle karşılaştığımda, hemen oracıkta, bana elini uzattığında, kravatımın üzerinde küçük bir toz zerresi fark ettim. Bu toz zerreciği! Gözümü ondan ayırmadım ve elini aceleyle tutarken diğer elimle bunu fiskelemeye çalıştım.

Pazar Günü

⟨1896⟩

Baltık Denizi ... evet Baltık Denizi kıyısındaydı. Erkenden çıktığım bir sabah yürüyüşünden dönüyordum. Çevremi kuşatan orman sessiz, çok sessizdi. Ormanın yumuşak, kahverengi zemininde ayak seslerim dahi yitip gidiyordu. Gökteki kuşların cıvıltıları duyuluyordu sadece. İnsan boyundaki eğreltiotları, üzerlerinde eriyen çiğden inci gibi parlıyordu. Kaskatı ağaç gövdeleri kor gibi yanıyor, yükseklerdeki taçları, sonsuz gökyüzünü silip süpürmek istercesine sessizce salınıyordu. Oysa gökyüzü zaten berraktı.

Köy de görünüyordu şimdi. Küçük evler her zamankinden daha beyazdı; yosun kirpikli gözleri andıran pencereleri de her zamankinden daha aydınlık kırpışıyordu. Soğan biçimli çatısı olan kilise kulesiyse, – komikti: güçlü kuvvetli, sapasağlam, gürbüz birini andırıyordu. Karşıdaki şu yol; çakıltaşları ışıl ışıl; kenarları yemyeşil, tıpkı diz çökmüş dua eden gömlekli çocuklar gibi! – Di mi?

Dua, evet! Şükran duası ediyorlar.

Sokak aralarında yürüdüm. Önüm sıra sabah geçmiş bu sokaklardan haşince. Altın pençelerinin izini gördüm. Kah sağda, kah solda, açık yeşil tirizlerin ardında güneş saçlı kızlara rastladım. Şarkı söylüyor, süslenmek için güller kesiyorlardı. Bakışıp gülüştük ve karşılıklı başlarımızı salladık. Ve pencerelerde, sevecen, yaşlı başlı nineler donuk, ama gülen gözlerle gökyüzünü

gözetliyorlardı. Kapı eşiklerinde entarili çocuklar duruyordu. El çırpıyorlardı; şeftali kırmızısı yanakları pazar günü pastalarına benziyordu ...

Derken deniz kenarındaydım. Deniz, menekşe mavisi, ağır atlas kumaş gibi uzanıyordu karşımda. Açıklarda toprak sarısı küçük bir yelkenli güneşleniyordu; ve ufuk çizgisinde gümüş beyazı bir kuğu gibi, Rügen buharlısı seyrediyordu ...

Çevremi saran kıpır kıpır ihtişam karşısında şaşkına döndüm. Tıpkı, güzel bir oyuncağa kavuşan çocuk gibi, sevdiğim herkese seslenip haykırmak istedim: "Gelin ve şuna bakın – harika değil mi?!"

Göğsüm sevinç çığlıkları ve gülmelerle doluydu.

Esmer, yaşlı bir balıkçı çıktı yoluma. Ona doğru hızla seğirttim ve nasır bağlamış sert elini sıktım; canım yandı ....

Evet, Baltık Denizi kıyısındaydı. O günlerde bir günlük de tuttum azimle. Ve sözünü ettiğim gün şöyle yazdım defterime:

"Bir pazar günü ...!" Bu kadarcık. –

Kutsal İlkbahar

Eskiz (1897)

"Sevgili Tanrımızın tuhaf pansiyonerleri var." Talebe Vinzenz Viktor Karski'nin en sevdiği sözdü bu; ve bunu da belli bir üstünlükle, belki de kendini içten içe bu türe ait biri olarak görmek istediğinden, uysun uymasın sürekli kullanırdı. Arkadaşları onun tuhaf bir adam olduğunu söylüyorlardı çoktandır; sıkça duygusallığa varan içtenliğini takdir ediyor ve neşeli olmasından hoşlanıyorlar, kederli olduğunda onu kendi başına bırakıp onun bu 'üstünlüğü'ne iyi niyetlilikle katlanıyorlardı.

Vinzenz Viktor Karski'nin bu üstünlüğü, yaptığı ya da yapmadığı her şeye parlak bir ad takmasından ve böbürlenmeden, belli bir olgunluğa erişmiş bir güven duygusuyla, kusursuz taşlardan sonsuza dek ayakta kalacak bir duvar örer gibi, art arda yapıp etmeden ibaretti.

Mükellef bir kahvaltının ardından büyük bir zevkle edebiyat üzerine konuşurdu; bunu yaparken de ne bir kusur bulur ne de kınardı, aksine kendisine keyif veren kitapları az çok içsel bir övgüyle takdir ederdi. Bu da çok büyük bir merasim gibi tınlardı. Kötü bulduğu kitapların sonunu hiç getirmez, başkaları bunları övse dahi o tek bir sözcük bile söylemezdi.

Yoksa arkadaşlarından çekinmeyip her türlü yaşantısını, hattâ mahrem olanlarını bile lütufkar bir samimiyetle aktarırdı ve arkadaşlarının, yine bir işçi çocuğunu 'kendi seviyesine yükseltmeyi' deneyip denemeyeceğini sormalarına izin verirdi.

Çünkü Vinzenz Viktor Karski'nin bazen bu tür denemelere giriştiği anlatılırdı. Bunu yaparken de masmavi engin gözleri ve hoş sesi ona kimi başarılar sağlamıştır herhalde. Yine de bu tür başarıların sayısını hiç dinlenmeden çoğaltmak isteğinde olduğu anlaşılıyordu; ve bir din kurucusu gayretiyle, birçok küçük kızı kendi sonsuz saadet kuramına yönlendiriyordu. Akşamları, koluna girdiği sarışın ya da esmer bir kıza öğretilerini aşılarken arkadaşlarından biriyle karşılaştığı olurdu arada bir. Bu küçük kızın yüzünü bir gülümseme kaplamış olurdu genellikle, ama Karski sanki "Bıkıp usanmadan insanlığın hizmetinde olmak" diyecekmiş gibi ciddi bir yüz takınırdı: Ama biri gelip de şu ya da bu kişinin "oltaya takıldığını" ve nihayet bu kibar aileye evlenerek girmek zorunda kaldığını anlattığında, o vakit bu pek başarılı gezgin öğretmen Slavlara özgü köşeli, geniş omuzlarını silkip neredeyse aşağılarcasına şöyle derdi:

"Evet, evet –Efendimiz Tanrının tuhaf pansiyonerleri var."–

Ama Vinzenz Karski'nin en tuhaf yanı, yaşamında yakın dostlarının bilmediği bir şeylerin olduğuydu. Bunu kendinden bile saklıyordu adeta; çünkü buna henüz bir ad takamamıştı; yazın, günbatımında, tek başına aydınlık yolda yürüdüğünde ya da sessiz odasının şöminesinden içeriye kış rüzgarı uğuldadığında ve kar tanelerinin güzide kıtaları sıkı sıkıya kapalı pencerelere hücum ettiğinde, ya da meyhanenin alaca karanlığında, hattâ dostlar arasında hep bunu düşünürdü. Böyle durumlarda önündeki bardağa hiç dokunmazdı; uzaktaki bir ateşe bakıyormuşçasına kırpıştırdığı gözleriyle önüne bakar ve sanki aklına bir dua gelmiş – ya da birini gülme ya da esneme tutmuş gibi, beyaz tenli ellerini gayrı ihtiyari birbirine kavuştururdu.

* * *

Küçük bir şehre ilkbahar geldiğinde, bu kutlanır. Saçları altın sarısı çocuklar, daracık kabuklarından çıkmaya çalışan to-

murcuklar gibi, kış kasvetiyle dolu odalardan dışarı fırlar, saçlarını ve küçük ceketlerini uçuşturan ve kucaklarına kirazın ilk çiçeklerini savuran ılık rüzgarda sürüklüyormuşçasına tarlalara koşarlar. Uzun bir hastalığın ardından, çoktandır unuttukları eski bir oyuncağa kavuştuklarında sevindikleri gibi, mutluluk içinde her şeyi yeniden tanır ve her ağacı, her fundalığı selamlar ve sevinç nidaları atan dereye onca zaman ne yaptığını anlattırırlardı. Ve yeşeren, çekinerek nazlıca çıplak ayakları gıdıklayan ilk çimenler üzerinde yürümek, kel mürver ağacı üzerinden şaşkınca geniş bir yay çizen sonsuz, solgun mavilik içinde yitip giden ilk kelebeğin arkasından koşturmak ne büyük bir zevktir. – Her yerde yaşam uyanır. Çatının altında, kızıl bir renkle parlayan telgraf tellerinde ve hattâ kilise kulesindeki huysuz eski çanın hemen yanıbaşında bile kırlangıç buluşmaları olur. Çocuklar, göç eden kuşların eski aşk yuvalarını buluşlarını seyreder meraklı gözlerle ve baba güllerin çevresindeki samandan kılıflarını, anne ise sabırsız küçüklerin sıcak tutan flanel pantolonlarını çıkarır.

Yaşlılar da ürkek adımlarla eşikten dışarı çıkar, kırışık ellerini ovuşturup gözlerini dışarıdaki parlak ışık selinden kaçırırcasına kırpıştırır ve kendilerini "ihtiyarcık" diye adlandırırlar; mutluluklarını ve duygulandıklarını kimseye belli etmezler. Ama gözleri başka başka yönlerdedir ve her ikisi de yürekten minnet duyarlar: Bir ilkbahar daha.

* * *

Böyle bir günde insanın eline bir çiçek almadan dışarı çıkması günah sayılır, diye düşündü talebe Karski. Bu yüzden de, ilkbahara kur yaparcasına, mis kokan bir çiçek aldı sağ eline. Kapkara boğazlarını açıp esneyen ev kapılarının ağır kokan soğuk nefesinden sıvışmak istercesine, hafif ve hızlı adımlarla eski, gri çatılı sokaklardan yürüdü, müdavimi olduğu meyhane-

nin geniş girişinin altında gevrek bir gülümsemeyle çalım satan meyhaneciye el salladı ve öğlen zilinin çalmasıyla birlikte daracık okuldan dışarı fırlayan çocuklara baş salladı. Çocuklar, önce oldukça düzgün ikişerli gruplar halinde, ama okul girişinden yirmi adım uzaklıkta bir sürü kalabalık öbeklere ayrıldılar; bu manzara genç talebeye havada, maviliğin derinliklerinde yükselen bir yığın ufak, parlak yıldızsı küreler halinde saçılan havaifişekleri hatırlattı. Dudaklarında bir gülümseme ve ruhunda bir şarkıyla; kısmen rahat, köylü çiftliklerini andıran evlerin, kısmen küçük bir bahçeyle çevrili beyaz yeni villaların bulunduğu o küçük şehrin dışındaki bölgeye doğru yürüdü hızlı adımlarla. Son sıradaki evlerin birinin önünde, hafifçe kavislenmiş dalların üzerinde, sanki gelecekteki görkemi sezdirircesine parıldayan yeşil bir tabakanın kapladığı yüksek çardakları görünce mutlu oldu. Girişteki iki kiraz ağacı açmış, sanki ilkbahar için kurulmuş bir zafer takına benziyordu; üzerine de uçuk pembe çiçeklerle ışıldayan bir *Hoş Geldiniz* yazısı yazılmıştı sanki.

Birden korkup sıçradı Karski: Çiçekler arasında sakin, usul usul sindirilen bir mutlulukla uzaklara dalmış koyu mavi iki göz gördü. Önce yalnızca iki gözü fark edebildi; ve çiçek açmış ağaçların arasından gökyüzünün kendisine baktığını sandı. – Yakına geldi, şaşırdı. Donuk renkli, çiçekli bir koltukta solgun, sarışın bir kız oturuyordu; görünmeyen bir şeylere uzanıyormuş gibi duran beyaz elleri, beyaz ve saydam haliyle, dizlerini ve ayaklarını örten koyu yeşil örtünün üzerinde, belirgin bir şekilde kontrast duruyordu. Dudakları henüz açmamış bir çiçek gibi, tatlı kırmızıydı ve sessiz bir gülümseme kuşatmıştı çevresini. Noel gecesi kollarında yeni tahta atıyla uyuyakalmış bir çocuk gülümserdi ancak böyle. Öyle güzel, öyle hoş kokuyordu ki kız, solgun, nurlu yüzü, birden, uzun, çok uzun zamandır düşünmediği eski masalları getirdi talebenin aklına. Ve olduğu yerde

kaldı – gayrı ihtiyari; tıpkı bugün, yol kenarındaki bir Meryem heykelinin önünde nasıl durursa öyle; dua etmeyi unutanların kimi zaman içini kapladığı o büyük, sadık, içten minnettarlık duygusuyla. O sırada bakışları kızın bakışlarıyla karşılaştı. Birbirlerinin gözlerine mutluluk veren bir anlayışla baktılar. Ve talebe taze çiçeği yarı bilinçli yarı bilinçsizce çitin üzerinden savurdu ve çiçek hafif bir sersemlikle solgun kızın kucağına düşüverdi. Beyaz, ince eller zarif bir telaşla, kendisine atılan bu hoş kokulu şeyi yakaladı; Karski ise masalsı gözlerden ışıldayan minnet duygusunu hoş bir kaygıyla içine sindirdi. Ardından tarlalara doğru ilerledi. Ancak iyice açıldığında ve üzerinde yüksek gökyüzü vakur bir sessizlikle durduğunda fark etti durmaksızın şarkı söylediğini. Küçücük, eski, sevinçli bir şarkıydı bu.

* * *

Bütün bir kış boyu hasta olmak ve ilkbahar geldiğinde, yavaşça ve azar azar yaşama geri dönmek; bunu ben de sıkça arzulamıştım, diye aklından geçirdi talebe Vinzenz Viktor Karski. Şaşkın gözlerle kapının önünde oturmayı ve iyice dinlenmiş olmayı, güneşe ve varoluşa öyle çocuksu minnet duymayı. – İşte o zaman herkes cana yakın ve sevimlidir ve anne her fırsatta gelip, iyileşmekte olan hastanın alnından öper ve kardeşleri çember oluşturup dönüp oynarlar ve akşam kızıllığına kadar şarkı söylerler. – Bunları, dışarıda çiçeklerden ağırlaşmış kiraz ağacının altında oturan ve tuhaf düşlere dalan hasta, sarışın Helen'i sürekli düşündüğü için aklına getirdi. Çalışmasından sıçrayıp solgun, sessiz kızın yanına az gitmemişti. – Aynı kaderi paylaşan iki insan birbirini çabuk bulur. Hasta kızla Viktor, her ikisi de serin, güzel kokulu ilkbahar havasından sarhoş olup ruhları aynı sevinç nidaları atar, aynı sesi çıkarırdı. Sarışın kızın yanında oturup yumuşak, tatlı sesiyle ona binlerce hikaye anlatırdı. Karski'nin sesi kendisine de yabancı ve yeniydi, vahiy, gibi ge-

len temiz ve tok sözcüklerine kulak verirdi hayran bırakan bir şaşkınlıkla. Ve gerçekten de, müjdelediği şey büyük olmalıydı; çünkü, saçlarının arası geniş ve beyaz, görmüş geçirmiş bir kadın olan Helen'in annesi de Karski konuştuğunda çoğunlukla huşu içinde dinlerdi; bir keresinde de fark edilmeyen bir gülümsemeyle: "Siz bir şair olmalıymışsınız, Bay Karski," demişti.

* * *

Ama dostları başlarını iki yana salladılar kös kös. Vinzenz Viktor Karski çok ender gelirdi akşam buluşmalarına; geldiğinde ise konuşmaz, ne şakalarını ne de sorularını duyardı ve sanki uzaktaki, bildik bir şarkıyı dinler gibi lambanın ışığına bakar gülümserdi öylece. Edebiyattan da artık pek söz etmez olmuştu, okumak istemezdi; ve birdenbire düşüncelerinden koparıldığında: "Rica ederim, sevgili Tanrının tuhaf pansiyonerleri var," diye söylenirdi.

Ama talebeler, sevgili Karski'nin en özel kişilerden biri olduğu konusunda hemfikirdiler artık; temiz yürekli üstünlüğünü artık belli etmez olmuştu, küçük kızlar da onun insan sevgisiyle dolu eğitimciliğini özlüyorlardı. Herkes için bir bilmece olmuştu. Akşamları sokakta karşılaşıldığında, bir başına yürürken; ne sağa ne de sola baktığını ve gözlerinin tuhaf, bahtiyar parlaklığını elinden geldiğince hızla kimsesiz odacığına taşıyıp orada –tüm dünyadan– gizlemek ister gibi bir hali olduğu görülürdü.

* * *

Karski sevecen bir sesle: "Ne kadar güzel bir adın var Helene," diye mırıldandı kıza bir sır verir gibi.

Helene gülümsedi: "Amcam hep azarlar ve bunun aslında yalnızca prenses ve kraliçelere verilen bir ad olduğunu söyler."

"Sen de bir kraliçesin. Som altından bir taç taşıdığını görmüyor musun. Ellerin zambak gibi; ve bana öyle geliyor ki, Tanrı

senin gözlerini yaratmak için değerli gökyüzünü ikiye bölmeye karar vermiş."

"Seni hayalperest," diye gürledi hasta kız minnettar gözlerle.

"Seni bu halinle resmetmek isterdim!" diye göğüs geçirdi talebe. Ardından ikisi de sustu. İkisinin de elleri gayrı ihtiyari birbirlerini buldu; ve onlara kulak kabartmış bahçenin içinden bir siluetin, bu bir Tanrı ya da bir peri de olabilirdi, kendilerine doğru geldiği duygusuna kapıldılar. Mutlu bir bekleyiş doldurdu ruhlarını. Uçuşan iki kelebek gibi buluştu susamış bakışları – ve öpüştüler.

Derken, Karski konuşmaya başladı, sesi uzaktaki kayın ağacının hışırdaması gibi geliyordu kulaklara:

"Bunların hepsi düş gibi. Büyüledin beni. O çiçek dalıyla kendimi sana adadım. Her şey bambaşka. İçimde çok ışık var. İçimin eski halini hatırlamaz oldum. Hiçbir acı, rahatsızlık, hattâ istek bile duymuyorum artık. –Mutluluğun böyle bir şey düşündüm hep– mezarın ötesini ..."

"Ölmek korkutuyor mu seni?"

"Ölmek mi? Evet. Ama ölüm değil."

Helene solgun elini usulca gencin alnına koydu. Talebe, elin oldukça soğuk olduğunu hissetti: "Odaya gel," diye uyardı usulca.

"Üşümüyorum – ilkbahar o kadar güzel ki."

Helene bunu içten bir hasretle söyledi. Sesi bir şarkı gibi çınladı.

* * *

Kiraz ağaçları çiçekli değildi artık; Helene gölgenin daha yoğun ve daha serin olduğu çardağın iyice derinlerinde oturuyordu. Vinzenz Viktor Karski veda etmeye gelmişti. Yaz tatilini uzaklarda, Salzkammergutes'te bir göl kıyısındaki yaşlı ailesinin yanında geçirdi. Her zamanki gibi öteden beriden, düş ve anılarından söz ettiler. Ama geleceği kimse düşünmüyordu. Hele-

ne'nin küçük yüzü her zamankinden daha solgun, gözleri daha büyük ve daha koyuydu; elleri koyu yeşil örtünün üstünde usulca kasıldı. Talebe ayağa kalktığında ve kızın iki elini kırılacak bir şeymişçesine, sakınarak tuttuğunda, Helene sessizce: "Öp hadi beni!" dedi.

Genç adam da eğilip soğuk, şehvetsiz dudaklarını hasta kızın alnına ve ağzına götürdü. Bir nimet gibi içti bu iffetli ağzın kızgın kokusunu ve bu arada, çok gerilerde kalmış çocukluğunun bir sahnesi geldi gözünün önüne: Bir keresinde annesinin onu kerametli Meryem resmine doğru yukarı kaldırışı. Ve ardından, güç toplamış bir şekilde, acı duymaksızın çardaklı loş yolda ilerledi. Bir kez daha dönerek, yorgun bir gülümseyişle, arkasından bakan solgun çocuğa el salladı, ardından da körpe bir gül fidanı attı çitin üzerinden. Helene mutlu bir özlemle onu yakalamaya çalıştı. Ama kırmızı çiçek kızın ayaklarının önüne düştü. Hasta kız zorla eğildi; gülü kavuşturduğu ellerinin arasına aldı, dudakları yumuşak yapraklarından kırmızı kırmızı öptü.

Karski bunu görememişti.

Genç adam ellerini kavuşturarak yakıcı güneşe çıktı.

Sessiz odasına girdiğinde, kendini koltuğuna atıp dışarıdaki güneşe baktı. Sinekler ince tülün arkasında vızıldıyordu; pencere pervazındaki körpe bir tomurcuk patlamıştı. O sırada talebenin aklına birden birbirlerine "Hoşçakal," demedikleri geldi.

* * *

Vinzenz Viktor Karski tatilden yanık tenle dönmüştü küçük şehre. Alışık olduğu çatılı sokaklarda mekanik bir ezberle yürüdü; sarımsı sonbahar ışığının neredeyse menekşe rengine boyadığı evlerin cephelerine bakmaksızın. Tatil dönüşü ilk yürüyüşüydü bu yolda, ama adımlarını her gün aynı yolu gidip gelmiş biri gibi atıyordu; sonunda parmaklıklı yüksek kapıyı geçerek sessiz kilise avlusuna girdi ve tümsek ve şapellerin arasından yo-

luna kararlı bir şekilde devam etti. Yeşil bir mezarın önünde durdu ve sade bir haç üzerinden şunları okudu: Helene. Onu burada bulacağından emindi. Hüzünlü bir gülümseme belirdi dudaklarının kenarında.

Birden aklından şunlar geçti: Olamaz, annesi ne kadar da cimriydi! Kızın yattığı tümseğin üzerinde kurumuş çiçeklerin yanında, zevksiz çiçeklerle kaplı basit bir haç duruyordu tenekeden. Talebe birkaç gül alıp diz çöküp köşeli, çıplak metali en küçük köşesinin bile görünmeyeceği şekilde bütünüyle taze çiçeklerle kapladı. Ardından yeniden yola koyuldu; yüreği, çatıları neşeyle kaplayan sonbaharın ilk akşamları gibi açıktı. –

Karski bir saat sonra müdavimi olduğu meyhanede oturuyordu. Eski dostları çevresini sarmıştı; onların diretmeleri üzerine yaz tatilini anlattı. Alp gezintilerinden söz ettiğinde yeniden o eski üstünlüğüne kavuştu. Şerefine içtiler.

"Hey," diye söze girdi arkadaşlarından biri, "neydi o izinden önce öyle sana olanlar, ne kadar da ... şey, – hadi çıkar şu baklayı ağzından!"

Vinzenz Viktor Karski gizli bir gülümsemeyle "Sevgili Tanrının ..." dedi.

"... tuhaf pansiyonerleri var," diye tamamladı diğerleri koro halinde. "Bunu biliyoruz zaten."

Bir süre sonra, kimsenin yanıt beklemediği bir sırada, ciddiyet içinde şunları ekledi: "İnanın bana, insanın yaşamında bir kez olsun uzaktaki günlerinin tümünü yaldızlamaya yetecek kadar göğsüne ışık ve parlaklık dolduran kutsal bir baharı yaşaması çok önemlidir ..."

Herkes gerisini beklermişçesine kulak kesilmişti. Karski ise ışıldayan gözlerle susuyordu. Kimse onu anlamamıştı; gizli bir büyü gibi hepsinin üzerine çökmüştü bu, ta ki içlerinde en genci olan adamın bardağında kalan yudumu bir dikişte içmesine

ve masaya vurup şunları söylemesine dek: "Çocuklar, sanırım duygusal olmak istiyorsunuz. –Kalkın! Hepinizi evime davet ediyorum. Orası, meyhaneden daha rahat, hem sonra, birkaç kız da gelecek.–

"Sen de geliyorsun değil mi?" diyerek Karski'ye döndü.

"Elbette," dedi Vinzenz Viktor Karski keyifle ve yavaşça bardağındaki içkiyi bitirdi.

Aile Şöleni

(1897)

Maria-Schnee'nin papazı ayinden sonra sunağın dört basamağından aşağıya indi; döndü, bölmenin arkasına çöküp oturdu. Cüppesinin katları arasında bir mendil aradı, saygıyla derin bir Org-do tonunda hımkırarak konuşmaya başladı: "Tanrının huzuruna kavuşan Kraliyet üyesi Bay Anton von Wick için dua edelim. Tanrım sadık kulun Antonius'a merhamet eyle ..."

Öndeki sırada oturan, sekiz yıl önce ölen "sadık kul Antonius"un kardeşi Bay Stanislaus von Wick ayağa kalktı ve duygulandığı için akan burnunu temizledi. Ayin bittikten sonra, aile büyüğü olarak Bay Stanislaus gelip öne geçti; arkasında, karanlıkta kalmış sıralardan siyahlara bürünmüş birkaç kadın da yerlerinden kalkıp ayrıldı. Bay Stanislaus, sokakta, ablası binbaşı eşi yaşlı Bayan Richter'e kolunu uzattı; diğerleri de ikişerli gruplar halinde onları izledi. Kimse konuşmuyordu. Hepsi ağlamaktan kızarmış gözlerini ışıktan sakınıyor, açlık ve bitkinlikten esniyorlardı. Aile, merhum Bay Anton'un kızı Bayan İrene'de –kızlık soyadı von Wick–, dul kalmış Horn'da, yemeye davetliydi; binbaşı karısı, ağırkanlılığı ve sabırsız adımlarla, erkek kardeşinin kılı kırk yaran yaslı yürüyüşüyle pek uyuşmayan bir tempoda yürüyordu. Bay Stanislaus ablasının ayaklarının duyusal-dünyevi gayretinin farkına varıp onu uyarırcasına: "Zavallı Anton," dedi.

Binbaşı eşi başını sallamakla yetindi. Bay von Wick birkaç kez dar omuzlarını kasıp yukarı kaldırdı, bunu yaparken de yüzü

kaygıyla dikkat kesilmişti. Bu hareketi sıklaştırarak devam ettirdi ve evin giriş kapısına gelindiğinde, bütün ailenin önünde bunu iyice belli etti, ta ki Bayan İrene huylanıp: "Neyin var amca?" diye sorana dek. Bay von Wick, önce endişeli yüzüne yeterli miktarda tevazu topladı, kaygılı hareketlerini aceleyle sürdürürken güçlükle inledi: "Her tarafım tutulmuş – herhalde kilisede üşüttüm," dedi. Bayan Irene başını sallamakla yetindi, kızkardeşi Friederike de acıklı ve mustarip bir tonla: "Ben de," dedi.. Derken, Fransız kadın, dul Horn'un yedi yaşındaki, solgun yüzlü oğluyla birlikte diğerlerinin yanına geldi; solgun yüzlü Friederike elini usulca çocuğun alnına götürdü. "Yüzü kireç gibi, herhalde o da üşüttü" diye düşündü. Karanlık merdivenlerden yukarıya çıkarken kızkardeşine: "Oswald öksürüyor," dedi.

Aile ancak yemek masasına oturduğunda unutuldu ayin sırasında kapılan hastalık. Bay Stanislaus von Wick ablasının ve Friederike'nin yanına oturdu. Saygıdeğer adam eskilerin abartılı omuz jimnastiğini put türü bir katılıkla telafi etmeye çalışıyor gibiydi. Bakışlarını karşısında, akrabalık derecesini aslında kimsenin bilmediği, evin yorulmak bilmeyen teyzesi olan yaşlı ve hiç evlenmemiş Bayan Auguste'nin üzerinden, küçücük bir masanın etrafında şaşkınca duran emprime kumaş kaplı iki berjer koltuğun bulunduğu yemek odasının en karanlık köşesine yöneltti. Tam bu sırada Bay von Wick, bürosunda gazete okurken rahatsız edildiğinde ne kadar meşgulse, o kadar meşgul görünüyordu. Bıçağı sert parmaklarının arasında tıpkı kalem tutuyormuşçasına tutmuş ve o an aklından geçen şeylerin belgesinin altına kibarca, adeta çayırgüzeliyle örülmüş 'Stanislaus von Wick' imzasını atacakmış gibi bekliyordu. Çevresindekiler bu önemli anın bilincindeydi ve neredeyse soluğunu tutmuş bekliyordu. Bir tek küçük Oswald, gecikmiş bir aceleyle, çorbasını kaşıklıyordu yerde ve her aile ziyafetinde olduğu gibi, üç gün öncesi ve üç gün sonrası için

karnını tıka basa doyuran Auguste, çok yemek yemenin yanı sıra çok konuşma ödeviyle meşguldü. Sözlerini silme dolu tabağının önüne siper etmişti; hayal gücü, midesiyle yarışırcasına öğütüyordu. Bu karmaşık etkinlik bir yandan da kan ter içinde bıraktığından, arada bir her ikisine de ara vermek zorunda kalıyordu.

Bay von Wick, yine böyle bir ara esnasında bakışlarını yüksek koltuklardan alıp kısa bir an için Auguste teyzenin gölgeli alnında bekletti, ardından da anlam yüklü bir edayla evin hanımına çevirdi; kendini daha çok von Wick olarak gören dul Bayan Horn, amcasının haberci bakışlarını törensi bir havayla ve çevresindekilerin derin suskunluğu eşliğinde karşıladı. Küçük meyve bıçağına gitti kadının eli, binbir güçlükle kaldırıp şarap kadehinin 'W' armalı kenarına vurdu bir kere. Bu küçük olay bir yığın güçlü etkiye neden oldu: Tüm silahlar az çok neşeli telaşlarını bir an için kestiler, peçeteler beyaz parlamenter bayrakları gibi farklı farklı kucaklardan ortaya çıkıp ateşkes ve barış için sallanmaya başladı. Tavşan gözlü Fransız kadın küçüğün elinden kaşığını kapıp aldı. *"Que veux-tu?"* diye bağırdı çocuk ve matmazel dehşet içinde *"Fais attention!"* diye haykırdı. Bay Stanislaus'un ilk sözleri bu gürültü patırtı arasında kaynayıp gitti. Bu kez iyice yukarıya doğru gerindi ve boğazındaki uyuşukluğu giderebilmek için boyun bağını bastırdı. Rengi kaçmış gözleri berjer koltukları aradı: "İşte orada," deyip bütün bakışları bu emre itaat edene dek bekledi. "Benim zavallı kardeşim Anton, Tanrı günahlarını affetsin, sekiz yıl önce ruhunu teslim etti. En son sözleri ailemizin selameti üzerineydi. Birbirinizle anlaşın, birbirinize yardımcı olun, demişti bana ölümünden bir gün önce. Bugün, onun istediği gibi, birlikte ve uyum içinde sekizinci ölüm yılını kutluyoruz. Tanrı, huzurlu ve sağlıklı daha nice ölüm yıldönümlerini kutlamamız için bizlere güç versin; şundan emin olabiliriz ki, kardeşimizin, daha doğrusu babanızın kutsayan ruhu," bunu söylerken evin hanımına ve Friederi-

ke'ye doğru döndü, "büyük babanızın," hisli gözleri bir süreliğine, ekmek kırıntılarını sessiz ve gizlice, ıslak parmaklarıyla toplayan Oswald'ın üzerinde kaldı, "ruhu bizlerin üzerinde dolaşıyor." Stanislaus, yorgunluk ve duygulanmadan bitkin düşmüş bir halde yerine oturdu, yine de siyah ceketinin uzun eteklerini özenle açmayı ihmal etmedi. Kardeşinin ölüm gününde de aşağı yukarı aynı şeyleri söylemişti; o günden bu yana yaptığı tek şey, her seferinde ölüm gününün sayısını değiştirmekti. Ama bu sayede sözcükler, yılda yalnızca bir kez kullanıldığından belli bir tazeliği hep muhafaza ediyordu; ve Bay von Wick her bir sözcüğü, sarf etmeden, ağzında ıslatıyor, tozunu alıyor ve tartıyor gibiydi. Kadehlerin hepsi birbirleriyle buluşup ortama uygun çekingenlikle birbirini selamladıktan sonra, yüzü kireç gibi olan Friederike şiddetli bir öksürükle: "Babam şu koltukta mı, yoksa öbüründe mi öldü?" dedi. Gözkapaklarının yarı açık aralığından köşeye baktı. Evin hanımı bu soruyu yakışıksız bulduğundan omuzlarını silkti; Bay Wick hâlâ derin bir tahassüs içindeydi; binbaşı eşi kadının yanakları tıka bası dolu olduğundan, soruyu yanıtlamak Auguste teyzeye düştü. Fazla duraksamadı, anılarının bir kısmını uyandırmak istercesine, ağırmış saçlarının tepesini eliyle sıvazladı ve kahramanlara yaraşır bir kararlılıkla "Şuradakinde," dedi. Böylesi kesin ve saygı dolu önemseyişlerle her seferinde, sair zamanlarda az çok muamma gibi duran akrabalık bağını kanıtlamaya çalışırdı. Şu anda büyük bir kargaşa yaşanıyordu. Herkes ayağa kalkıp inceleyen bakışlarla iki koltuğun çevresini sardı. Bay von Wick de nihayet katılabildi onlara; koltuğun arkasına geçip parmaklarıyla yokladı. Ardından da heyecan içinde bekleyenlere seslendi: "İşte, vidası eksik olan bu. Bunun vidası eksik, kardeşim bu koltukta öldü demek." Koltuğun da dile gelip bir iki şey söylemesini beklercesine bir süre daha bekledi herkes. Ama koltuk umursamazlık içinde sakinliğini bozmayınca herkes tekrar yerine oturdu.

"Şu sarı kanepede büyük annem ölmüştü," diye belirtti Friederike kısık kısık öksürerek. Ve herkes birbirine, ruhları öbür dünyada olan diğer von Wick'leri bulmaya çalışan bay ve bayan von Wick'lerin bedenlerinin yığılıp kaldığı mobilyaları göstermeye başlamıştı. Bunların sayısı hiç de az değildi; 'von Wick'lerden herhangi birinin ölmediği koltuklardan biri olmak büyük bir ayıptı. Bu ayıbı en çok da Bay Anton'un can verdiği koltuğun yanındaki emprime kumaş kaplı berjer koltuk yaşıyordu.

Ara biraz uzamıştı. Evin hanımı parmaklarından birini elektrik düğmesine götürdü. Diğerleri hâlâ son mobilyaları ve son sözcükleri sil baştan yineleyip dururken ve Friederike, her fırsatta olduğu gibi şimdi de donuk bir gülümsemeyle büyük anne von Wick'in son olarak Fransızca bir şeyler söylediğini belirttiği bir sırada, 'ihtiyar Johann' adıyla uzunca bir zamandır demirbaş arasında yer alan hizmetçi, geyik filetosuyla içeri girmiş, kaygan parkenin üzerinde denge sağlamaya çalışıyordu. 'İhtiyar Johann' emekli olalı uzun zaman olmuştu, von Wick'lerin değişik kuşaklarından, değişik miktarlarda emekli aylığı alıyor ve istisnai olarak, çok önemli ölüm günlerinde onlara hizmet ederdi. Böyle günlerde, üzerindeki armaların çevresinde '*constantia et fidelitas*'[1] yazan gümüş düğmeli, eski püskü, rengi atmış uşak üniformasını giyer, guttan eğrilmiş ellerine beyaz, pamuklu kocaman eldivenleri geçirirdi; bu haliyle elbise giydirilmiş bir iskeleti andırırdı. Solmuş bir yaprak gibi masanın diğer ucuna seğirtip İrene'nin, dul Horn'un yanında yapışık kaldı. Öncelikle, yarı kör gözlerinin yemek odasının loş ışığına alışması gerekiyordu; kaseyi birilerinin olduğunu tahmin ettiği yöne çevrili tutuyordu. Bayan İrene, yaşlı adamın titrek ellerinden, tıpkı rahmetli babası ve rahmetli büyükbabasının yaptığı gibi, küçük bir parça filetoyu büyük bir güçlükle aktardı ve yanma garnitür olarak ikram edilen pilavı lütuf bilip tabağına aldı.

Ardından Bayan İrene pamuk eldivenlere doğru saygıyla eğildi; o sırada ihtiyar Johann, büyük bir anlayışla ve kuşbakışı bir açıyla kaseyi süzen binbaşı eşi Bayan Richter'in mor başlığına bakıyordu. Yaşlı hizmetçi aşağıdaki şu başlığın kime ait olduğunu merak etmeye başlamıştı. Bir süre düşündü, ardından da bu mor başlığın rahmetli büyükbaba Peter'in saygıdeğer eşi Bayan Karoline von Wick'e ait olduğundan emin oldu; otuz yıldan daha uzunca bir süre önce son geyik kızartmasını sunduğu yüz yaşındaki kadına teveccühle eğildi. Yaşlı uşak için bin yıl bir gün gibiydi ve Bay Stanislaus von Wick'i Bay Peter sanmış, ilerlemiş yaşına rağmen oldukça dinç görünmesine de pek sevinmişti. Karşısında, attığı her yeni adımda, büyükbabanın zamanından kalma bir aile üyesini görüyordu karşısında ve küçük Oswald'ı Stanislaus amcanın gençliğine benzetip selamlamasıyla şaşkınlık büsbütün artmıştı. Solgun çocuğun sivri dirseğine doğru yönelttiği kasenin salınışında biraz şefkat biraz da kompliman vardı. Çoğu kaygılı bakışlarla yaşlının hareketlerini izliyordu. Çünkü o eşine az rastlanan, görülmeye değer biriydi ve aynı zamanda tüm merhum von Wick'lerin dünyevi hatırasıydı.

Johann titrek ayaklarıyla, kıymetli ölülerinin bulunduğu sofranın çevresinde dolanmış; bir tek Fransız kadının önünde duraksamıştı bir süre, çünkü o an bu kızıl gözlü kadına benzetebileceği birini bulamamıştı. Bunu belleğinin sıkça gidip gelmesine yorarak kendini teselli etti ve yemekten henüz yeterince alamayan matmazele uzattığı kaseyi geri çekmekle yetindi. Fransız kadın şaşkınlıkla çevresine bakındı, dikkat çekmemeye özen göstererek ve Oswald'a: "Evlat, *tu as trop*"[1] diye laf attı. Bunu yaparken de, leziz lokmanın ardından ürkek ve hüzünlü gözlerle bakan küçüğün tabağından usulca bir parça kızarmış et aldı.

Auguste teyze tüm bu olup bitenler arasında, havadan sudan şehir dedikodusu yapıyordu ve arada bir içlerinden şu ya da bu

kişi, sadaka verircesine, tek bir sözcükle katılıyordu kadına. Evin hanımı böyle bir günde, böylesi dünyevi konulardan söz edilmesini densizlik olarak niteliyordu ve bununla ilgili olarak binbaşı eşine birtakım şeyler söyledi; o da başını onaylarcasına sallayıp geyik kızartmasıyla biraz daha yakından ilgilendi. Friederike artık evrensel teyzeyi dinlemeyi bırakmış, onbirinci kez Fransız kadından, manastıra kapanmak isteyişinin öyküsünü dinliyordu. Friederike bu konuyu her seferinde de çok ilginç bulmuş ve bu onikincisinde ise solgun Parisli kadını bu çaresiz karara sürükleyen romanın izlerini sürebilmeyi ümit ediyordu. Bu sefer de, öykünün tam ortasında, Stanislaus amcanın yükselen sesiyle bölünmüşlerdi. Bay von Wick, yaşlı, sadık hizmetçinin ceketinin eteğini tutmak ve kulağına şefkat ve alçakgönüllülükle: "Biz yaşlanmıyoruz sevgili Johann" demek zorunluluğunu hissetmişti. Johann yanıt veremedi. Bu hem büyükbaba Peter von Wick'in gösterdiği lütuftan çok etkilenmiş olmasından, hem de, ağır işittiğinden, uzun konuşmalardan tek bir sözcük anlayamadığındandı. Bay Stanislaus sorusunu hafif bir aceleyle yineledi. Ama sorusu yine anlaşılmadı. Her şeyin pürüzsüzce halledilmiş olmasından hoşlanan Bay von Wick sonunda bu tümüyle önemsiz ve resmi olayın çok uzun sürdüğünü düşünerek yaşlı adama: "Eee Johann, nasılsın bakalım?" diye bağırdığında sesindeki tüm iyi niyet kaybolmuştu.

Herkes dikkat kesilmişti.

Friederike, Fransız kadın ve Auguste teyze ve heyecandan dolu çatalı ağzına götürmeyi bile unutan küçük Oswald öylece kalakalmışlardı.

Johann ise anlamıştı. Yaşlı hizmetçilere özgü saygı dolu samimiyetiyle Bay Stanislaus'un beyaz ve düzgün kafasının üzerinden eğilerek "Çok fazla lütuf, saygıdeğer Bay Peter," dedi.

Johann bir zamanlar, büyük babaya, evdeki diğer erkek kar-

deşlerinden onu ayırt etmek için sürekli bu şekilde hitap ederdi. Sözcükler, sanki her birini tek tek seçmek zorundaymışçasına kısa aralıklarla döküldü ağzından; hasta Friederike ise, sanki bir yerlerde uzunca bir zamandır kurulmamış eski bir çalar saatinin yeniden çalışmaya başladığı hissine kapıldı. İhtiyar Johann "Peter"in öncesinde bir an duraksadı; bu yüzden bu ad kalabalığın içinde çok tuhaf ve dikkat çekici bir şekilde çınladı. Bay Stanislaus gerilmiş, beti benzi uçmuş ve yüz hatlarındaki şefkatli gülümseyiş kaybolmuştu. Diğerlerinin bakışlarının kendisi üzerinde olduğunu fark edip kendini yaşlı ve çaresiz hissetti; çünkü bu bakışlarda kendisinin karanlık saydığı dehşet ve korkunun katmerleşmiş halini gördü. Tek tek dudakları gözden geçirip "Bay Peter"i okurum diye kaygı duydu. Ama herkes suskundu. Ardından gözlerini ürkekçe arkaya çevirdi ve kendi kendine var gücüyle şöyle dedi: İhtiyar aklını kaçırmış. Ama arkasında kimse durmuyordu artık.

Bay von Wick eliyle birkaç kez ince alnını sıvazladı. Olanlardan diğerleri kadar etkilenmemiş olan binbaşı eşi: "Bir şey mi oldu Stanislaus?" diye sordu.

"Hayır Karoline," dedi Bay Stanislaus tekdüze bir sesle. Ardından peçetesini sinirli bir kararlılıkla tabağının yanına koydu; elleriyle masanın kenarından güç alıp ayağa kalktı ve kararsız adımlarla, küçük masanın çevresinde duran iki koltuğun bulunduğu karanlık köşeye doğru yöneldi. Bugüne dek hiçbir von Wick'in ölmediği o koltuğa bitkin bir halde kendini bıraktı. Bu adaletin tecellisiydi. Herkes büyülenmişçesine yerinde kalakalmış Bay Stanislaus'u izliyordu. Yalnızca Bayan İrene: "Amca?" demeye cesaret etti.

Bay von Wick eliyle işaret ederek bunu geri çevirdi. Rahatsız edilmek istemiyordu. Bugün ya da yarın bunun son koltuk olacağını biliyordu; ama söyleyeceği son söz konusunda henüz kararsızdı.

Sır

⟨1897⟩

Bir kez Rosine diyen her gerçek Karbachlı'nın Klothilde de –ve tersi– demek zorunda kaldığı günlerin üzerinden neredeyse tam otuz yıl geçti. Aynen şöyleydi: Klothilde ve Rosine bilinen en eski zamanlardan bu yana, birlikte Karbach'ta oturuyorlardı ve bu yaşlı kadınların pencerelerinin önünden geçen iyi halli her şehirli, kırmızı sardunyaların arkasında Rosineciğin kırlaşmış, ortadan üstün körü ayrılmış saçlı başının yanında, Klothilde'nin özenli, gergin, tuhaf siyahı olan saç ayrımını bir kere de birlikte görmeyecek olsalar, küçük şehrin simgesi olan eski kilisenin çanlarından birinin birdenbire ortadan kaybolmasından daha çok şaşırırlardı. İnsanlar bu ikiliyi tek bir kişi olarak görmeye alışmıştı. Klothildeciğin ve Rosineciğin bu *Habeş*-liklerinden dolayı yalnızca bir kişiyi çekiştirmek zorunda kalsalar da, kahve sohbetlerinde geveze kadınlara az konu sağlamıyordu hani. Ama bir keresinde, kır saçın altındaki planları, siyah saçın sakladığı düşüncelerden ayrı tutmak gerçekten de çok zor olmuştu. Bu yaşlı bakirelerden her birinin unutulmuş bir mum gibi tek başına yanıp eriyecekleri yerde, bu ikilinin birbirine karıştırılması hadisesinden belki de kahve sohbetleri için 'daha yararlı' bir şeyler ortaya çıkabilir düşüncesiyle dile getirilmeyen bir teselli hissetmişlerdi.

Apartman sakinleri, kırmızı sardunyaların ardında fırtınanın da kopabileceğini ve bu nedenle her gerçek, şiddetli bir fırtına-

da ortaya çıkan gökgürültüsü gibi, Bayan Rosine'nin yıldırım, Bayan Klothilde'nin de gökgürlemesi olduğunu bilirdi. Bundan başka, en delişmen meteoroloğun bile tahmin edemeyeceği kadar çok fırtınanın koptuğunu da bilirler ve handiyse otuz yıldır başlarını iki yana sallarlardı; öyle ki, kimileri sarışınken başladığı bu iki yana baş sallamayı saçları kırlaştığında da sürdürmüşlerdi. Birbirleriyle ne akrabalıkları, ne de özel bağları olan bu iki hanımın, kesinlikle birlikte yaşamadıkları ikametgahlarından ayrılıp birlikte Karbach'a yerleşmelerine sebep olan şeyin ne olduğunu ve neredeyse otuz yıl süren bir savaşla, haklı olarak, dost olduklarını kanıtlamaya çalışmalarına şaşırıyorlardı.

Bu bilmece kolay çözüleceğe benzemiyordu. Çünkü sardunyaların ardına çok az insan göz atabiliyordu; ve bu az sayıdaki insanın da orada gördüğü şey Arkadyavari bir uyumun resmiydi. İkiliyi, evin dışında yalnızca pazarda ve kilisede görmek mümkündü. Siyah Klothilde semiz tavuklardan oldukça iyi anlardı, Rosinecik ise semiz ayinlerden duygulanır ve kutsal koşuşturma içindeki rahiple her *"Dominus vobiscum"*da dinibütün bir anlayışla gözgöze gelirdi. Rosinecikte tespih tanelerini hisseden parmaklar neredeyse olağanüstü bir mükemmeliyete ulaşmışken, Klothilde'nin bezelyelerin olgunluğunu anlayabilmesi için onlara parmaklarıyla şöyle bir dokunması yeterliydi.

Yüzeysel okur bu anlatılanlardan hareketle, Karbachlıların tümünden daha akıllı olduğu kanısına kapılabilir; çünkü her iyi ve kusursuz vatandaşın uzun zamandır kerpetenlerine yerleştirdikleri bu bilmeceyi, o hiç mi hiç zorlanmadan, küçük parmağıyla çözdüğüne inanır. Zira: Bu iki kadının maddi-manevi, dinsel-kuramsal ve yararlı-pratik yetenekleri arasında hayırlı bir tamamlayıcı egemendi, öyle ki, birlikte yaşamaları yalnızca şaşırtıcı olmayıp doğal bir zorunluluktu aynı zamanda ve herhangi bir tropikal *ultima Thule*'den gelen Klothildecikle Grönland'dan

gelen Rosineciğin bir arada olma zorunluluğu ne kadar mesafe olursa olsun gerçekleşmesi gerekiyordu ve bu bir araya gelişin ille de Karbach'ta olması gerekliliğine ise en akıllı okur bile karar veremezdi.

Ama, şu az sayıdaki insanlardan biri okuru bu kırmızı sardunyaların ardına götürebilseydi eğer, o da kendi atalarının evlerindeki aydınlık uyumun izlenimini edinir, ama Klothilde'nin hamarat toz bezine rağmen, mahun ağacından yapılma dolaplarının ve ceviz ağacından yapılma masanın üzerinde bir örtü gibi serili duran, hâlâ çözülememiş bir şeylerin kalıntılarının olduğunu o da itiraf ederdi. İşte bu örtüydü Karbachlıların büyük bir merakla üzerine hangi dedikodunun atlayacağını bekleyerek uçlarından tutup çekiştirdikleri atlama bezi.

Atlayan çok oldu.

Ama örtü yırtılacak cinsten değil.

İşte bu. Ne? Karbachlıların artık Rosine'yi Klothilde'siz, ya da tersini söylemelerini olanaksız kılan.

Bir sır.

Ve bu kara böcek, bu durmadan çarpan kurt nerede yuvalanıyor, siyah saçların altında mı, yoksa beyaz saçların altında mı? Rosinecik'te oyalanmazdı. Birine, neşeli bir yüz ifadesiyle "ölümü üzerine" yemin etse (ve bunu çok sık yapardı, çünkü bunda romantik bir şeyler vardı ve kızken gizlice okuduğu renkli kapaklı kitapları hatırlatırdı ona) –yani bunu vurguladığında, romantik bir suskunluk sözü verdiğinde; olayı yalnızca yarım saat önceden anlatacağına emin olunabilirdi, büyük bir törenle yapmayacakmış gibi.–

Klothilde ve Rosine çocukluktan beri arkadaştılar. Genç kızlık dönemlerinde yatılı okul hayatı onları birbirlerinden ayırmıştı; diğer rastlantılar ise bu ayrılığı, yaşlı bakire kötümserliğinin o ilk evresinde birbirlerini sonunda başkentte yeniden bu-

lana dek uzatmıştı. Birbirlerini ıssız bir istasyonda aktarma trenini kaçıran ikili misali buldular ve beklemenin yarattığı can sıkıntısını birlikte aşmayı görev bildiler. Bu türden iki insanın uzun uzun bekledikten sonra nihayet tren gelmediğinde, bu unutulmuş tren istasyonuna en yakın köyün yolunu tutmaları, o köye yerleşip orada yaşadıkları da oluyor.

Ve çok özel bir durumda bu köye Karbach denir.

Tekrar görüşebildiklerine başlangıçta çok sevinmişlerdi, ama birlikte yaşama düşüncesi Mars kadar uzak görünüyordu. Rosinecik birçok 'sırdan' hangisini önce anlatacağını bilemiyordu ve deneyimleri arasında karanlık ve mistik, her zaman adsız bir 'o'nun da bulunmuş olmasından gururlanmıyor değildi. Bu 'o' tıpkı Uçan Hollandalı gibiydi; öyle başrol oyuncusu gibi değil tabii, ama yine de çok önemli bir sahne dekoru; ve bu 'o'yu oraya buraya yerleştirmesi, Rosineciğin dekorasyona olan yatkınlığını gösteriyordu. – Bunu yaparken de, tek parça gümüş tabağa sahip olan, ama muhtemel bir konuk karşısında masallara özgü bir zenginlik izlenimi uyandırma çabasıyla, tabağı bir odadan diğerine taşıyan darkafalı bir aile gibi davranıyordu elbette. Gümüş tabak her zaman her yerde. İçinde kimi zaman şeker, kimi zaman çiçek, kimi zaman meyve var ve kimi durumlarda kartvizitlik olarak bile kullanılıyor.

Klothilde, Rosineciğin sırlarını büyük bir anlayış ve olağanüstü bir sabırla dinliyor ve sonunda, onun kahramanca katlandığı büyük acılara hayran kalmayı ve karşı cinsin sadakatsizliğine rağmen, yüreğinde açtığı yaralar karşısında nefret duymakla yetinmeyişine saygı göstermeyi de ihmal etmiyordu. Çünkü Rosinecik 'erkeklerden' söz ettiğinde, sesinde kızlık günlerinden kalma utancın kalıntıları vardı hâlâ; ayrıca, yüzünde artık yorgun bir gözlük gibi duran ve epey acı veriyor gibi görünen genç kızlık gözleri takınıyordu bir de. Hak edilmemiş acının bu bü-

yük halesi tüm bu anlaşmazlıkları unutturuveriyordu; çünkü Rosine, bütün talihsizliklerinin adından kaynaklandığına kalben inanıyordu. Kimi insanlar vardır, anne babaları bunlar henüz beşikteyken ansiklopediden çıkmış gibi tınlayan adlar koyarlar; bu insanlar ne pahasına olursa olsun ünlü olmak zorundadırlar. Çocukken düşüp boyunlarını kırmaları da işte bu yüzdendir. Ve Rosineciğin hayırsız, ileriyi görmekten aciz anne babası, o talihsiz günde ona öyle bir ad koymuştu ki, bir Hint kraliçesinin güzelliğiyle Otéro'nun zarafetini birleştirse de yaşlı bir bakire olarak kalmaya mahkumdu. – Bu tüyler ürpertici kader oyununun başrol oyuncusu olarak kendini önemli biri olduğu kadar acınacak biri olarak da hissediyordu. Yine de, Klothilde'nin kendisine gösterdiği ilgiyi takip edecek kadar zamanı oluyordu. Ve ilkin yalnızca Klothilde'nin gösterdiği içtenlik karşısında duyduğu sevince mağlup olurken, tekrar görüşmelerinin daha ilk günlerinde böyle derin bir duygudaşlığın ancak benzer yaşantıları geçirmiş olmanın bir kanıtı olabileceği konusundaki zekice, ama sinsi şüphe de eklendi.

Böyle bir şüphe sürekli yer değiştiren bir gut gibidir. Kah orası kah burası kasılır. Tam geçti derken, başka yerde ortaya çıkar. – Rosinecik rahata kavuşamıyordu bir türlü. Sindirim güçlüğü çekiyordu artık ve kimi akşamlar saç lülelerini sarmayı bile unutuyordu. – Her türlü olasılığı deniyordu ve sonu hep şöyle oluyordu: Klothilde her şeyde mutlaka onun çok gerisinde kalıyordu. Ama ne de olsa onun bir sır yaşamış olması mümkündü, ki bu sırda onun inkar edilemez büyük *bir* avantajı vardı: adı Rosine değildi.

Zaman geçtikçe ve Klothilde Karbach'a gitmekten daha sık söz eder olduğunda, bu büyük sır perdesinin sonsuza dek örtülü kalacağı Rosine'yi tarifsiz bir korkuya sürükledi. Çünkü böyle bir şeyin varlığından haberdardı artık. Klothilde'nin dolabında, sıkı-

ca kilitlediği, 'Wertheimer' adını verdiği küçük bir mahfaza sakladığını biliyordu. Acı acı güldü. Şu 'Wertheimer'. Orada değerli kağıtların olduğunu sanmak ne ikiyüzlülüktü. İçinde –mektuplar ya da bir fotoğraf olmalıydı elbette– adamın fotoğrafı.

Bu düşünceden kendini alamadı. Gittikçe körü körüne inanan biri olmuştu; çünkü kendi kendine şunları söylüyordu: Güven, güven yaratır; ve Klothilde alacakaranlık vaktinde bu 'Wertheimer'i mutlaka ele geçirecekti. Ama Klothilde'nin başka yere taşınma zamanı giderek yaklaşıyordu ve Rosinecik tüm hayalini büyük bir güven duygusuna harcamış ve bir çocuk gibi zavallı ve çaresiz kalmıştı.

Uykusuz geçen bir gecede karara vardı: İkimiz birlikte kalmalıyız. Ve bunun üzerine kurmaya devam etti: Böyle her gün birlikte yaşayan, öğlenleri aynı şarabı içen, aynı tuza banan, aynı açlığı duyan ve horlarken karşılıklı birbirini rahatsız eden iki insandan – bir olmasa da, yarılarının birbirlerini artıksız örtüştürebilmesi için simetrik bir bütün olmalıydı.

Rosinecik böyle bir birlikteliğin güçlüklerinin o zaman da farkındaydı. Klothilde'nin katılığını ve özenli biri olduğunu, azimli çabasını biliyordu; kendisinin ve eğilimlerinin bunlara karşı bazı mücadeleleri göze alması gerektiğini inkar etmiyordu. Zihninin böyle açık olduğu sıralarda, sıkça miskin düşler gördüğünü, bu düşlerin kralının hâlâ Uçan Hollandalı olduğunu ve birkaç sandalyeyi yerinden oynatmak ve komedinden birkaç parça eşyayı atmanın dışında başka yararlı şeyler yapmadan, ayaklarına karasular inene dek tüm gün evin içinde dolaştığını biliyordu. Ama bir araya geldiklerinde, bu sırrın açığa çıkmasının çok da gerilerde olamayacağını ve en fazla bir yıl sonra veda edeceğini ve vedalaşırken, ağzına kadar açık 'Wertheimer'e bir zafer bakışı ve sırrı saklayamayan zavallı Klothilde'ye de acımaklı bir bakış atacak olmasıyla teselli buluyordu. Düşüncele-

rinde bu bakışları atmaktaydı zaten. Bunda ustalaşarak, düşlediği sahneye geçici bir dekoratif etki sağlıyordu.

Biraz ikircikli ve yapmacık gülümseyen gözlerdeki kötü bir hisle Klothilde'ye planını anlattı. Kadın ne şaşkınlık duymuş, ne de kararsızlık göstermişti. Basitçe: "Evet, madem istiyorsun," demişti. Bunu söylerken ona bakmamıştı bile. Ama Rosine'ye arkadaşı alaylı bir biçimde gülümsüyormuş gibi geldi. Ve planı daha da kesinlik kazanmıştı, çünkü şimdi bu alaycı gülümseyişin intikamını almak istiyordu.

Taşınma zamanı gelmişti; Klothilde sabahın erken saatlerinden beri bir odadan diğerine koşuşturuyor, insanlara sert bir tonla emirler yağdırıyor, gerektiği yerde o da yardım ediyordu ve Rosinecik de bir şeyler yapmak zorunda hissediyordu kendini. Akıntının gemisini sürüklemesine rağmen, kendi kürekleriyle ilerlediğini düşünen bir çocuk gibi davranıyordu. Durmadan koridorda ya da merdivenlerde amaçsızca koşuşturarak Klothilde'yle çarpışıyordu. Sonunda onu yakalayıp yarı isteksizce: "Tek yaptığın ayak altında dolaşmak. Ben onlara yardım etmeye ve onları gözümden ayırmamaya çalışıyorum. Hiç olmazsa şunu tut bari," dedi.

Ardından yine kayboldu. Rosinecik düşte gibiydi ve sağ tarafında, onu yere doğru çekip zorlayan ağır bir şeyler hissetti. Bu 'Wertheimer'di. Bütün bedeni titriyordu korku ve heyecandan. Değerli parçayı alıp koridorun karanlık bir köşesine gitti. Orada ıskartaya ayrılmış bir sandalye buldu, yavaşça oturdu ve ayakları dibine koyduğu mahfazayı inceledi. Kimi zaman kapağının usulca aralandığı sanısına kapıldı. Alelacele eğildi ve kilidin direncinden emin olmak istedi.

Siyah sırrın önüne, fetişinin önünde diz çökmüş bir Hintli gibi çöktü: dizlerinin üzerinde kavuşturduğu elleri ve sabırsız gözleriyle. Kaderin cilvesine güveniyordu ve gizli emellerine de-

rin, romantik bir anlayış besliyordu. 'Wertheimer'i elinde tuttuğundan bu yana, demir madeninin derinlerini araştırmanın misyonu olduğunu biliyordu. Ve bu misyonu, Nil kaynağındaki bölge ya da çiçeksiz bitkilerin hayvansal yaşamı üzerine yapılan incelemeler kadar önemli buluyordu. Kutsal bir hırs ve kahramanlara özgü bir kararlılık kapladı içini. Bu kilidi, kaba güçle değil, hile ve kurnazlıkla eline geçirmeden önce durmak bilmeyecekti. Kendisinin pek bir önem kazandığını ve misyonuyla büyüdüğünü hissetti. Bu şekilde, büyük bir umut ve büyük bir kararlılıkla Karbach'a geldi ve siyah sırrı yeni evindeki daimi yerini buluncaya dek elinden bırakmadı.

* * *

Rosinecik, herhangi bir gayeye ulaşmak için oldukça nazik olabilen insanlardan biriydi. Üstelik yaşamında bütünüyle yeni bir durumdu bu. Bir sırrı vardı, bu sır da bir sırdı. Bu zaten başlı başına bir romandı, ya da en azından bu romanın sondan bir önceki bölümü gibiydi. Kendini bu görevde vahşilerin arasında, tüm devletlerin esenliğinin, dünya savaşının, ya da dünya barışının bağlı olduğu bir araştırmayı yürütecek bir elçi gibi hissediyordu. Ve kaderin ağlarının örülmesi bunu ne denli zekice ve ne denli titizce yapacağına bağlıydı. – İlk yıllarda, böyle Rosine'yle birlikte yaşamak parlak sayılırdı; güneş de bizzat evin içinde bir oda kiralamış gibiydi. Saçının ayrımı altında o siyah, demir sanduka sanrıları artık yer almıyordu; Rosinecik kendisini burada tutan büyük gayeyi belli belirsiz hatırlıyor ve bu amaca ulaşmak için sürekli gülümsemesi gerektiğini biliyordu. Bu nihayetinde öyle çok zor bir şey de değildi.

Bu arada, ruh haline, sindirimine ve havaya göre kendi davranışları üzerinde şaşkınlık ya da hayranlık biçiminde ortaya çıkan, büyük bir saygı duymaya başlamıştı kendine. – Yüce görevini yerine getirmek için, kendini bir bakışla bile olsun ele ver-

meden, merakını belli etmeden ve günlük saklandığı yerden bir vesileyle 'Wertheimer'in ortaya çıktığında ürküp sıçramadan Klothilde'yle birlikte yıllarca yaşamaya katlandı. Gerçi ilk zamanlar önünde tuttuğu gazetenin üzerinden bakış atmasına atıyordu; ama ardından bundan utanıp böyle durumlarda genellikle ya oldukça uzak bir köşeye çekiliyor ya da başka bir odaya gidiyordu. Benim de saatim gelecek elbette, diye geçiriyordu aklından. Ne var ki, biri tarafından boğazlanan çocuklar gibi bağrışan kedilerin ve eski meşe dolabındaki kadavra kurtçukları gibi tekdüze tıp tıp vuran yağmur damlalarının olduğu kötü bir gecede, bugüne dek izlediği taktiğin başarısı üzerine ilk sessiz endişeler çökmeye başladı. Sabah solgun ve bitkin uyanmıştı ve sanki bütün gece, üzerinde 'Wertheimer' durmuşçasına göğsü ağrıyordu. Kahvaltıda çaresizlik içinde dert yanmaya başladı. Rosine'nin bu sızlanmasına alışık olmayan Klothilde samimi bir endişe duydu ve gösterdiği ilgiyle arkadaşının, bayrağında belli bir coşkun melankoli taşıyan yeni bir savaş yöntemine alışmasını kolaylaştırdı. – Bir iki hafta sonra eski Rosine gitmiş, yerini birini uyandırmaktan çekinircesine odalarda dolaşan ve şarabı, aylık giderlerini bir önceki aya göre düşürecek denli su katarak içen kederli yeni bir Rosine'ye bırakmıştı. Kazanan Rosinecik olmuştu. Ev arkadaşı onu işe boğmaktan endişelenerek birtakım işleri el verdiğince kendisi üstleniyordu. Böylece Rosinecik iş yapmadığı kimi sessiz saatlere tekrar kavuşmuş oluyordu ve bu saatlerin her birinin, anahtarlarının yalnızca 'o'nda, Uçan Hollandalı'da olan sessiz bir kapısı vardı. Şimdi onun rüyasını daha sık görüyordu. Ve adamın da içten içe aynı anıyla oyalandığını düşünüyordu. Ardından da, bilge, belki de ünlü bir adam olarak (aslında son olarak adamın ne olmak istediği o zamanlar henüz bilinmiyordu), sanki duvarları yığınlarca kitapla örülmüş karanlık odasında oturmuş kadından geriye tek anı

kalan pembe kurdele parçacığını arıyordu. Ve kadın adamın bunu öptüğünü görüyordu ve düşünde, sakalın geniş kıvrımlarından inci gibi yuvarlanan erkeğin değerli, iri gözyaşlarını yakalıyordu. Ağlıyordu, kadın için ağlıyordu. Ve kadın gittikçe adama, kendine ve bütün bu kaderden haberdar olan Klothilde'nin haline daha da duygulanmaktaydı; yalnızca adını söylememişti Klothilde'ye. – Demek ki, gerektiğinde söylenecek bir şeyler daha kalmıştı geriye. Bir gün, bulanık bir alacakaranlıkta bu kutsal itirafı yaptığında, Klothilde hiçbir şey gizleyemeyecek ve kendisi de tüm yüreğini ve demir sandıkları tek bir anahtarla açmak zorunda kalacaktı.

Ama bu düşüncesini çok çabuk terk etti; çünkü Klothilde'nin 'o'nu, elbette üstünkörü ve hiçbir şey sezinlemeksizin tanıdığı aklına geldi. Böylece, sıkça görkemli bir şekilde dile getirilen bu sevgilinin, arkadaşının düşüncesinde büyüyü bozacağını ve bunu kuru bir anıya indirgeyeceğini hissediyordu. Bu anı, Klothilde'nin pek hoşuna gitmeyebilirdi, çünkü 'o' vaktiyle onu ihmal etmiş ve adına rağmen Rosine'yi açık bir şekilde tercih etmişti. Rosine bunu düşünerek hâlâ gülümsüyordu. Ayrıca 'ad'la ilgili olarak başka bir çekince daha vardı. Adamın adı pek de insana verilecek türden bir ad değildi. Adı Jakob Gans'tı. Bu bir şanssızlıktı; çünkü öncelikle Jakob adı romanın sondan bir önceki bölümündeki bir insana verilen bir ad değil, bir karga adıydı ve ayrıca Gans da pek güzel sayılmazdı; üstelik 'Gaenserich' ('Erkek kaz') olması gerektiğinden, yanlıştı da. Çünkü Rosine'nin onu hep Rolf ya da Robert diye çağırması, Rosineciğin düşlerinde kendine 'Thea' adını vermesi, ya da düşlerindeki Robert'i tarafından bu şekilde çağrılması bu kaderi pek değiştirmiyordu.

Sonunda her ikisi de aynı talihsizliği paylaşıyor ve böylece birbirlerine daha da sıkı sıkıya bağlanıyorlardı.

Jakob Gans'ın daha sonra değişik düşüncede olmasını Tanrı

şüphesiz bağışlamıştır; çünkü Jakob Gans'ın ün kazanabilmesi (belki o zaman adı Latince yazılırdı), Rosine adında korkunç adlı birinin evlenmesinden daha olasıydı.

Bu zaman içinde Rosinecik bütünüyle barışçıl ve uysaldı; kaskatı parmaklarıyla Schumann'ın uzun zamandır unutulmuş birkaç ezgisini akordu bozuk piyanoda çalmayı denedi. Heine'yi, kendi dine kabul ediliş günlerinden kalma nüshasından okudu ve uyumadan önce, örgüleri açık saçlarıyla odada bir aşağı bir yukarı dolaştı.

Ama yılları ne Schumann ezgileri ne de açık saç örgüleri durdurabildi. Kırkbeşinci kez Rosine'yi kutladığında her şeye boşladı istemsizce: Schumann çalmayı, Heine okumayı ve de saçlarının örgülerini çözmeyi. Görevi uğruna yaşlandığını hissetti. Karanlık odada bile, içinde sanki tutsak ayışığı olan aynada saçının tepesindeki ayrımı görebildiğini fark etti. Ve bu, gün geçtikçe daha açık ve daha da belirginleşiyordu. Yaptığı birçok alıştırmadan dolayı melankolisi bilinçsizleşmişti. Rosine farkına varmadan, büyük bir ormandaymış gibi, giderek kendi karanlığının derinliğine daldı. Sonunda, ormanın içinde bulunduğu bir sırada bir fırtına koptu. Bu tür fırtınalar büyük tehlikeler doğurur: Birden içinde nefretten başka bir şey kalmamıştı. Ona bu zahmetli, umutsuz ödevi çelik bir boyunduruk gibi geçiren acımasız kadere, kendi işe yaramazlığına, müebbet mahkumları gibi kaldığı ve gizli bir şey uğruna fedakarlık yaparak usulca öldüğü odalara ve özellikle de yapmacık bakışlarıyla ona zorbaca ve bayağı gelen Klothilde'ye karşı nefret duyuyordu.

Keşke üçüncü bir kişiye açılabilseydi. Ama yabancı birini kendi yaşam ödevinin büyüklüğüne ve önemine ikna edecek durumda olmadığını fark ettiğinden, bunun mümkün olmadığını çabucak anladı. Ruhunun bu vahşi savaşı hiç olmazsa biraz gözlenerek dinmiş olsaydı ve kahramanlığı anlayışlı bir biyog-

raf, duygulandırıcı fedakarlığı coşkulu bir şair bulmuş olsaydı, bu ona bir teselli verebilirdi. Ama bunu ummuyordu ve gündüzleri öfkesinden, geceleri de emsalsiz fedakarlığının yarattığı duygulanmadan ağlıyordu durmadan.

Öfkesi ve ağlaması onu sonunda hasta etmişti.

Doktor, her gün on beş dakika yatağının kenarında dinlenmek için uğruyordu; kaşlarını yukarıya kaldırarak yuvarlak gözlüklerini silip, galiba belli bir kasıtla rahibin, bu eve uğrayıp uğramadığını sordu bir gelişinde. İnsan bir el üçlü Whist oynayabilirdi pekala. Rosineciğin pek de küçümsenmeyecek şaşkınlığıyla, Klothilde bu öneriyi kabul etiğini başıyla onayladı ve rahip gelip ebedi mutluluktan ve bir sonraki ilahili ayinin ne zaman olacağından ve akşam 'Roten Ochsen'de domuz ziyafeti olduğunu ve bunu kesinlikle kaçırmak istemediğinden söz etti.

Ertesi gece Rosine üç rüya gördü. Bunlardan biri ebedi saadet ve saygıdeğer rahiple ilgiliydi. Bu güzel bir rüyaydı. Diğeri ebedi saadet ve saygıdeğer rahip ve orgla ilgili olanıydı; bu da güzel bir rüyaydı. Ve sonuncusu da sayın rahibin org olarak göründüğü ve sanki domuz ziyafetlerinde kutlanır türden bir ebedi saadetti. Bu Hıristiyanlık dışıydı, ama üç düşün en güzeliydi.

Ve üçüncü rüya bittiğinde, Rosine her şeyini, domuz ziyafeti ve saadeti dahil, 'Wertheimer'e doldurdu ve düşünü kurduğu 'Wertheimer'i bütün evde dolaştırdı. Oysa soluk soluğa yatağında yatmaktaydı. Bu düşlerinin dördüncüsüydü ya da onun ateşiydi.

Ertesi gün Rosine'nin ateşi düşmüştü, ama çok üzgündü. Rahibin, domuz ziyafeti ve kilise müziği için değil, yalnızca ebedi saadet için çıkıp geldiğini biliyordu. Bu da çok kötüydü; artık öleceğini, amacına ulaşmadan ölüp gideceğini anlamıştı. Musa gibi. Tarifsiz bir ümitsizlik kapladı içini. Bütün gün tek *bir* düşünce vardı aklında: Ayağa fırlayıp, odada duran ve asılı olan

her şeyi 'Wertheimer'in kapağına dayamak. Bu arada kurşun gibi ağır uzuvlarıyla döşeğinde yatıyordu, perdeler tutuşsa bile yerinden kalkacak durumda değildi. Durmadan bir şeyler olmasını bekliyordu. Ama akşam kendiliğinden çıkıp geldi ve onunla birlikte, koyu yeşil abajurlu lambayı masaya yerleştiren Klothilde. – Ardından şefkatli adımlarla yanına geldi.

"İyi misin?" diye kendisine sorulduğunu işitti Rosine.

Hasta yanıt vermedi. Yanıtlaması için onu kim zorlayabilirdi ki?

Klothilde uyuyup kaldığını düşündü Rosine'nin ve yavaşça birkaç adım geri çekildi.

Ama o sırada Rosine yerinden sıçradı. Zavallı vücut, çizgili pazen gecelikte iyice ortaya çıkmıştı.

"Demek," dedi kısık bir sesle. "Durumumu soruyorsun! – Bu çok etkileyici. Bana birazcık zaman tanı. Elimden geldiğince çabalıyorum bunun için. Ama o kadar da hızlı ölemem."

Klothilde irkildi ve onu yatıştırmak istercesine: "Rosine!" dedi. Elini hastanın alnına koymak istedi. Ama hasta, kadının elini yakalayarak zehirli bir hayvan gibi geri fırlattı.

"Bana dokunma, vicdansız seni. Beni mezara soktun. Sen, sen ...." Soluğu tükendi. Şiddetle, kuru kuru öksürürken titriyordu bir yandan da. Yeniden toparlandığında çocuk gibi olmuştu. Ellerini kavuşturup sessiz, anlaşılmayan sesle yalvarıp yakardı: "Klothilde, biricik sevgili Klothilde, bana 'Wertheimer'i göster, bir kez olsun 'Wertheimer'i göster bana, ne olursun."

Klothilde kadının söylediklerini ateşli haline yordu. Yeşil lambayı biraz daha yatağa yaklaştırdı, herhangi bir yerine hafifçe basıldığında itaat edip açılan siyah sandığı getirdi. Rosine büyük bir açgözlülükle zayıflamış parmaklarını sandığın içine iyice daldırdı ve içindekileri karıştırarak susamış birinin kaynaktan susuzluğunu giderir gibi, merakını dindirdi. Hiçbir şeyi gözünden kaçırmadı: eski, belki de ancak öbür dünyada gerçekle-

şecek niyet pusulaları ve kötü yazılmış yırtık pırtık mektuplar ve kupkuru çiçekler ve tuhaf kokan Aziz resimleri ve solgun fotoğraflar vardı içinde. Bu fotoğrafların birinin arkasında şunlar yazılıydı: "Hayranı Jakob Gans'tan güzel Klothilde'ye en derin sevgilerle." Rosine bunu dört kez okumuştu, okuduğunun farkında olmaksızın, aslında ne okuduğunu anlamadan üç kez daha okudu.

Elleri güçsüzce aşağıya kaydı, ellerindekiler yere düştü, Klothilde dökülenleri hızlıca yerden topladı ve ağır küçük sandığı dizlerinden kaldırdı. Bu sırada Rosine bedeninden yaşamı alınıyormuş hissine kapıldı. Bir hafiflik kapladı içini ve sersemleten bir baş dönmesine yakalandı. Derin bir nefes aldı. Ama Klothilde odadan çıktıktan bir süre sonra, o, gözlerini kaldırıp ürkek ve aceleci bakışlarla çevresine bakındı ve ardından, önce sessizce ama giderek yatağından taşmış azgın bir akıntı gibi, zayıf bedenini sürükleyip götüren ve çekiştirip sarsan bir ağlamaya kaptırdı kendini. Ve kıyısız yerlere sürüklendi. Düşüncesi belli belirsizdi: Nihayet, düşünün kalıntılarını bulmak için otuz yıldır siyah sandığı kurcalayıp durdu.

Çocuk gibi ağlıyordu, Klothilde de çaresizlik içinde yatağının kenarında duruyordu. Daha sonra doktor geldi. Hemen rahibi çağırttı, elbette Whist partisi için değildi bu. Saygıder rahip gelip yalnızca ebedi saadetten söz etmişti bu kez. Artık vakit gelmişti. –

Rosinecik sırrı çözmüştü. Artık Klothilde'yle birlikte kırmızı sardunyaların ardında oturması gerekmiyordu. Artık yalnız kalabilirdi. Küçük şehrin en dışında bir yerde yaşayacaktı. Taşınması yeterince tuhaftı: Dört beyaz atla gidiyordu, otuz yıldır Klothilde dediklerinde Rosinecik demek zorunda olan tüm iyi kalpli Karbachlılarla birlikte – ve erkek öğrenciler ilahiler okuyordu.

İhtiyarlar

(1897)

Bay Peter Nikolas yetmiş beş yaşıyla, çok şeyi unutmuştu: mahzun ve güzel anıları, haftaları, ayları ve yılları. Yalnızca günlerden haberi oluyordu artık. Güçsüz ve giderek daha da güçsüzleşen gözleriyle her günbatımını soluk erguvani ve her sabahı soluk pembe renkler gibi pırıltılı görmek zorunda olsa da, değişimi hissediyordu. Genel olarak bu değişim rahatsız ediyordu onu; ihtiyara göre bu sıkıntı gereksiz ve budalacaydı. Artık ne baharın ne de yazın değeri kalmıştı. Sonuçta, bazı anlar dışında, hep üşüyordu. Fakat o anların yakıcı hararetinin şömine ateşine mi yoksa güneşe mi bağlı olduğunun hiçbir önemi yoktu. Sonuncusunun hatırı sayılır derecede ucuza geldiğini biliyordu ama. Bu yüzden de ne zaman güneş bulsa, ağır aksak, şehrin parkına gider ve ıhlamur ağacının altındaki uzunca banka, düşkünler evinde kalan yaşlı Pepi ile yaşlı Christoph'un ortasına otururdu.

Bankta her gün birlikte oturduğu bu iki komşusu belki kendisinden daha yaşlıydı. Bay Peter Nikolas banka çöker çökmez önce kısık kısık öksürdü ve başını salladı. Sağındaki ve solundaki de mekanik bir biçimde, sanki kendilerine de bulaşmışçasına, başlarını salladılar. Ardından Bay Peter Nikolas elindeki bastonu kuma dayadı ve ellerini bunun eğri tutanağı üzerine koydu.

Bir süre sonra, yuvarlak, kaygan çenesini de ellerine yaslayarak sola, Pepi'ye baktı. Adamın solgun bir yaprak misali, yağlı boynundan aşağıya sarkmış ve rengi atmaya yüz tutmuş –zira

adamın beyaz posbıyıklarının dipleri kirli sarıya çalıyordu– başını elinden geldiğince gözlemledi. Pepi öne doğru eğik oturuyordu, dirsekleri dizlerine dayalıydı ve ikide bir, yüzünde kavuşturduğu elleri arasından, kuma tükürüyordu; küçük bir bataklık olmuştu bile. Yaşamı boyunca çok fazla içmişti ve sanki tükettiği sıvıların faizlerini taksit taksit toprağa geri ödemeye mahkum edilmiş gibiydi.

Bay Peter, Pepi'de bir yenilik fark etmeyince çenesini ellerinin üzerinde yarım bir dönüşle sağa çevirdi. Christoph az önce enfiye çekmişti ve özenli, uzun parmaklarla, yıpranmış ceketinden bu uğraşın izlerini fiskeliyordu. İnanılmaz zayıf görünüyordu; şu günlerde Bay Peter şaşırmaya alışık olduğundan, sık sık, sıska Christoph'un nasıl olup da bir ömür boyu herhangi bir yerini kırmadan yaşayabildiğini düşünmüştü. Christoph'u, en çok, boğazından ve ayak bileklerinden, sağlam, sağlıklı bir istinat çatısına bağlı olarak hayal ediyordu. Christoph kendini şimdi yeterince temiz buluyordu; hafifçe geğirdi; bu, halinden memnun olduğuna ya da hazımsızlık çektiğine dair bir işaretti. Bu arada dişsiz çenesiyle hiç durmadan bir şeyler öğütüyordu; ince dudaklarınınsa birbirine sürtünmekten aşınmış bir hali vardı. Uyuşuk midesi artık dakikaları bile öğütmek istemiyordu adeta ve Christoph artık tek tek her şeyi ne kadar yapabiliyorsa o kadar çiğnemek zorundaydı.

Bay Peter Nikolas çenesini tekrar ileriye doğru çevirdi ve çapaklı gözlerle yeşilliğe baktı. Derken, yeşil çalılıkların önünde, bir aşağı bir yukarı aralıksız zıplayan ışıklı yansımaları andıran yazlık giysili çocuklar, keyfini kaçırdılar. Gözkapaklarını hafifçe indirdi. Uyumuyordu. Sakal anızları çatırdayan zayıf Christoph'un sessiz öğütüşünü ve; arada bir, bir köpek ya da bir çocuk kendisine yaklaşacak olduğunda, yapışkan bir dille lanetler savuran Pepi'nin gürültülü tükürüşünü dinliyordu. Çok uzaklardan bir bahçıvan

tırmığının sesini, gelip geçenlerin adımlarını ve yakınlardaki saatin saat başı vuruşlarını işitti. Artık bunları saymıyordu, ama sayılamayacak kadar sık çaldığında, öğlen olduğunu anlıyordu. Son vuruşla birlikte kulağına küçük bir ses "Büyükbaba – öğle oldu" diye fısıldıyordu.

Bunun üzerine Bay Peter Nikolas bastonuna dayanarak ayağa kalkıp bir elini sessizce on yaşındaki kızın sarışın başının üzerine koyardı. Küçük kız her seferinde ihtiyarın kurumuş bir yaprağı andıran elini saçlarının arasından alır ve öperdi. Büyükbaba bunun ardından başını bir kez soluna, bir kez de sağına sallardı. Sağındaki ve solundaki de mekanik biçimde başını sallardı. Düşkünler evinden Pepi ve Christoph da Bay Peter Nikolas'ın küçük sarışın kızla ilerideki çalılıkların arasında kayboluşunu izlerlerdi.

Bazen de, Bay Peter Nikolas'ın oturduğu yerde, çocuğun unuttuğu bir çift zavallı, aciz çiçeğin kaldığı olurdu. Böyle zamanlarda sıska Christoph, uzun parmaklarını çekinerek bunlara uzatırdı ve daha sonra, eve dönüş yolunda, sanki çok nadide ve değerli bir şey taşıyormuşçasına, elinde götürürdü bunları. – Kırmızı. Pepi tükürürdü lanetle ve diğeri onun bu davranışından utanırdı.

Düşkünler evine geldiğinde ise Pepi elini çabuk tutar ve sanki tümüyle bir rastlantıymış gibi, odalarındaki pencerenin önüne suyla doldurduğu bir bardak koyardı. Ardından en karanlık köşede oturur ve Christoph'un şu zavallı bir çift çiçeği pencerenin önündeki bardağa koymasına değin beklerdi.

Kısmét

(Çingene Yaşamına Dair Bir Eskiz)

(1897)

Güçlü Král, evlekli tarla yolunun kenarında olanca ağırlığı ve genişliğiyle oturuyordu. Tjana da çömelmiş yanıbaşındaydı. Çocuksu yüzünü kahverengi elleriyle örtmüş, kulak kabartmış, meraklı gözlerini dört açmış sabırsızlıkla ve kıpırdamadan oturuyorlardı. Sonbahar akşamını seyrediyorlardı. Önlerinde uzanan soluk, hastalıklı çayırda yeşil göçmen arabası duruyordu; kapısının üzerinde rengarenk çocuk bezleri sallanıyordu usulcacık. Daracık demir bacasından kesif havanın içinde titreşerek dağılan hafif, mavi bir duman püskürüyordu. Bitkin bir yük katırı, daha ziyade su altında kalmış gibi görünen arkadaki uzun, küçük dalgalı bayırda bata çıka, taze bitmiş cılız otları yararak ilerliyordu. O da ara sıra durup başını kaldırıyor, sevimli, sabırlı gözleriyle içinde küçük köy pencerelerinin alevlenip selam durduğu aynı akşama bakıyordu.

"Sen," dedi Král haşin bir kararlılıkla, "o senin yüzünden burada."

Tjana susuyordu.

"Yoksa Prokopp'un burada işi ne?" diye ekledi Král suratını ekşiterek.

Tjana omuzlarını silkti ve birden uzun, gümüş renkli bir otu kavrayıp kopardı ve pırıl pırıl parlayan dişlerinin arasında tuttu oynarcasına. Sonra da kıpırdamadı, sanki köyün ışıklarını sayıyordu.

Derken karşıdan Meryem duası başladı.

Küçük çıngırdak çan, son vuruşlarını yaparcasına bitkin bir halde acele ediyordu. Ses bir anda kesildi. Tıpkı bir yakarı gibi havada asılı kaldı. Genç çingene ince kollarını arkaya atıp bayıra yaslandı. Gözlerini yumdu. Çekirgelerin sıkılgan cırlamalarını ve kızkardeşinin yeşil arabada ninni söyleyen yorgun sesini duydu.

İkisi de bir süre kulak kesildi. Ardından arabadaki çocuk uzayıp giden ve ümitsiz bir sesle usulca ağlamaya başladı. Tjana başını çingeneye çevirip alaycı bir edayla "Karının yardımına gitmeyecek misin Kral! Bak çocuk ağlıyor," dedi.

Kral kızın elini yakaladı.

"Prokopp senin yüzünden burada," diye yanıtladı hiddetli tek bir cümleyle.

Kız üstelercesine başını salladı: "Biliyorum."

Bu sırada Kral, kızın diğer elini de tutup bayıra bastırdı. Tjana haça gerilmiş gibiydi. Çığlık atmamak için dudaklarını ısırdı kanlar içinde. Adam gözdağı verircesine kızın üzerine eğilmişti. Tjana akşamı göremiyordu artık. Kızın üzerinde öyle büyümüştü ki adam, arabayı, köyü ve solgun göğü tamamen örtmüştü. Bir saniyelik gözlerini kapadı ve "Kral'ın Almancası König. O da zaten öyle," diye geçirdi aklından.

Hemen ardından bileklerindeki şiddetli acıyı hissetti, bir yüz karası gibi. Yerinden fırladı, ani bir hareketle kendini kurtarıp kıvılcımlar saçan vahşi gözlerle Kral'ın önüne dikildi.

"Ne istiyorsun?" diye inledi adam.

Tjana gülümsedi sessizce: "Dans etmek."

İnce, çocuksu zariflikteki kollarını havaya kaldırdı; kahverengi tenli kollarını, birer kanatmışçasına sessiz ve yavaşça çırpmaya başladı. Başını geriye yasladı, iyice, siyah saçları aşağıya dökülene dek; yabancı gülümseyişini ilk yıldıza armağan etti. İnce, çıplak ayakları bir ritmi yakalamaya çalışıyordu; körpe bedeni ise kıvrım

kıvrım oynuyordu; bu aynı zamanda zevkin bile isteye tadını çıkarma ve teslim olmaydı; tıpkı uzun saplı narin çiçekler, akşam tarafından öpüldüklerinde yaptıkları gibi.

Kral titreyen dizlerle kızın önünde duruyordu. Kızın bronz tenli çıplak omuzlarını seyrediyordu. Tjana aşkın dansını yapıyordu, diye hissetti hayal meyal.

Çimlerin üzerindeki her esinti hafif, şımartıcı bir okşayışla kızın salınımlarına uyum sağlıyordu; ve tüm çiçekler böyle salınmayı ve selamlamayı görüyorlardı ilk düşlerinde. Tjana süzüle süzüle Kral'ın yakınına geldi; o kadar yabancı ve o kadar tuhaf eğildi ki, adamın kolları tutuldu bakakalmaktan. Tıpkı bir köle gibi duruyor ve yüreğinin hızlı hızlı çarpışını duyuyordu. Tjana adama doğru esti ve adamın yanıbaşında yaptığı hareketlerin kavurucu ateşi adama bir dalga gibi çarptı. Ardından geriye, çok gerilere çekilip gururlu, muzaffer bir edayla "O kral değil ki," diye geçirdi içinden.

Çingene yavaş yavaş uyandı; bir hayalin peşinden gidiyormuşçasına temkinli ve gizlice onu izledi. Birden durdu. Tjana'nın salınımına bir şeyler eklenmişti. Hareket halinde nicedir uykuya dalmış ve şimdi sessiz, taşkın bir şarkı, kızın ritimlerinden giderek daha gür ve daha dolgun bir halde yeşeriyordu. Dans eden kız bir an duraksadı. Tüm hareketleri yavaşladı, sessizleşti ve daha bir dikkat kesildi. Kız, Kral'a şöyle bir baktı; ikisi de şarkıyı ağır ve uyuşturucu bir şey olarak hissetti. İkisi de gözlerini gayrı ihtiyari aynı yöne çevirdi; gördükleri şey de aynıydı: Yoldan kendilerine doğru Prokopp geliyordu. Delikanlı bedeni gümüş gri loşlukta bir siluet gibi belirmişti. Farkında olmaksızın düş aleminde yürüyor gibiydi ve sessiz şarkıya köylü işi flütüyle eşlik ediyordu. Gittikçe yaklaştığını görüyorlardı. Derken Kral ileri atıldı ve genç adamın dudakları arasından tahta flütü çekip aldı. Prokopp hızla kendini toparlayıp güçlü elleriyle saldırganın kollarına yapıştı, onu sıkıca

tuttu ve sorgulayan gözlerle Kral'ın kızgın, düşmansı bakışlarına katlandı. İki adam bu şekilde karşılıklı durdu. Çevrelerinde en ufak bir ses dahi yoktu; yeşil araba ise küçük, loş pencerelerini hüzünlü, bekleşen iki göz gibi tarlaya dikmişti. İki çingene hiçbir şey söylemeden birbirlerini bıraktılar birden. İkisi de Tjana'ya çevirdi bakışlarını. Kral ateşli bir direnişle, yanındaki genç ise koyu gözlerindeki sorgulayıcı, sessiz bir itirafla. İki adamın bakışları altında Tjana yıkılmıştı. Aklına bir ara Prokopp'a gidip onu öpmek ve şunları sormak geldi: "Bu şarkıyı nereden öğrendin?" Ama kendinde bu gücü bulamadı. Çaresiz, üşümüş çocuklar gibi, tarla kenarına çöktü ve sustu. Ağzı kıpırdamıyordu. Gözleri suskundu.

İki adam bir süre bekledi; ardından Kral diğer adama düşmanca, davetkar bir bakış fırlatıp ileri atıldı. Prokopp hâlâ kıpırtısızdı. Tjana hüzünlü gözlerinin vedalaştığını gördü. Titriyordu. Ardından zayıf, oynak beden gitgide gölgemsi, belirsiz bir hal aldı ve Kral'ın gittiği yolda kayboldu. Tjana çimde adımlardan çıkan sesi duyuyordu. Nefesini tuttu ve geceye kulak kabarttı:

Düz tarlaları bir esinti yaladı, uyuyan bir çocuğun nefesi gibi sıcak ve barışçıl. Her şey berrak ve sessizdi; uzak sessizliklerin içinden gecenin ilk saatlerinin hafif sesleri kopup geliyordu: yaşlı ıhlamur ağaçlarının yaprak hışırtıları, bir yerlerde akan bir derenin ve ağır, olgun bir elmanın güzün iyice büyümüş çimleri üzerine düşmesinin sesi.

Hepsi Bir

(1897)

Anne-Marie, Werner'in odasına girdiği sırada, solgun genç oymakta olduğu tahta figürü bir kenara koyup dizlerinin üzerinde birikmiş yongacıkları temizledikten sonra iri gözlerle dikkatle kıza baktı. Kopkoyu gözleriyle, yetim çocukların ve kimsesiz hastaların en küçük bir iyilik karşısında hissettikleri o kalpten şükran duygusunu armağan etti kıza. Ama Anne-Marie bunun hiç farkında değildi; buna alışkındı. Oğlana gülümsedi; heyecanlı ve çocuksu bir merakla yarım kalan işi inceledi.

"Kutsal Bakire mi?" diye sordu ve zarif parmakları arasında birkaç gevrek yongacık çıtırdattı.

Werner çoğunlukla başıyla onaylayarak: "Kutsal Bakire," derdi.

Arada bir, Kutsal Johannes ya da herhangi bir dörtyol ağzı ya da bir kapı nişi için Kutsal Laurenz, bazen de üzerinde "Sudaki tehlikelerden koru bizi ey yüce aziz" yazılı Kutsal Nikolas, bazen de hattâ, üzerinde mutlaka "Bizi uyuz belasından koru" yazılı olması gereken Aziz Egyd heykelcikleri yaptığı da olmuyor değildi. Ama bunlar siparişti ve bu tür işler hasta Werner'e tek tük gelirdi. Çoğu zaman akıldan oyar, bunların da hepsi Meryem Ana olurdu. Gururlu bir annelik güdüsüyle gürbüz ve sağlıklı Kurtarıcı Çocuk'u bol kıvrımlı kollarında taşıyan büyük Meryem Ana'lar anne olmanın şaşkınlığı içindeki, minik, kutsayıcı Kurtarıcı'yı yorgunluktan bir yere bırakıvermek üzere olan

biçare küçük Ana'lar; ya da geniş taçlı, sonu gelmez bağışlamayla ellerini iki yana açmış uzun olanlar ve mahcubiyet içinde, kollarını göğüslerinde kaskatı bir halde birleştirmiş diğer Meryem Ana'lar; bu sonuncuların pek çoğunun sürekli açıp kapamaktan gözkapakları ağırlaşmış gibiydi. En nihayet, bir de boyanmış olmak isteyen Meryem Ana'lar vardı; bunların yanakları kırmızıya, dudakları kıpkırmızıya boyanıyor ve bu halleriyle daha bir sağlıklı ve görkemli görünüyorlardı. Ama hepsinin ortak bir ifadesi vardı: Onsuz asla var olamayacakları Werner'e duydukları derin şükran. Ve yeter ki önlerinde biri diz çöksün; hepsi seve isteye bir araya gelir, birleştirdikleri güçleriyle on altı yaşından bu yana felçli olan ayaklarını yeniden kullanabilmesi için bu genç adama yardım ederlerdi. Ne var ki, heykelciklerin çoğu sipariş üzerine yapılmamıştı; atıl bir bekleyiş halinde tavanarasındaki odada yan yana duruyorlar ve canı gönülden bir araya gelseler bile bir mucize gerçekleştirebileceklerine inanmak için bir neden görmüyorlardı. Küçük şehrin insanları Werner'in bıkıp usanmadan Meryem heykelcikleri yontmasına şaşırıyor, yaşlılar ise hayret ve dehşet içinde, tepesi ağarmış başlarını sallıyordu. Bunun günah olduğunu söylüyorlardı; çünkü Kutsal Meryem'in gerçekte neye benzediğini kesin olarak kimse bilemezdi, hele hele sakatlığı yüzünden kiliseye girmemiş olan Werner hiç. Anne-Marie ise buna şaşırmayan belki de tek kişiydi. Bir zamanlar, diğer çocuklara aldırış etmeden kendisiyle şehrin hüzünlü kırlarında gezen o yumuşak başlı, narin küçük çocuğu hatırlayınca, bu ona son derece doğal geliyordu. O kır gezileri Werner'in hastalığından önceydi; ama daha o zamanlar bile adımlarında endişe verici, kaçışı andıran, Anne-Marie'yi ürküten, ama bir yandan onun bu çaresizliğinin cazibesine kapılıp duygulandığı bir şeyler vardı. Konuşmadıklarında ve çiçek bulamadıklarında, oğlanın dudakları çoğu zaman hemen hemen sessiz, has-

ret dolu bir şarkı söyler, ama bu şarkının aklına nereden geldiğini kimse bilmezdi. Güneş söğüt dallarının ardında kıpkırmızı batarken, çok sevdiği, gerçek bir insan ölmüş gibi, ağlamaya başlardı Werner. O zamanlar, ikisi de çocukken olurdu bunlar. Ve akşamı getiren ağlamalardan Meryem Ana imalatına giden ve hastalıkla geçen yol Anne-Marie'ye hiç de uzun görünmüyordu. Bu yüzden de, Werner'in yaptığı şey onu şaşırtmıyor ve bir zamanlar, yürüyebilen Werner'le beraber kırlarda nasıl yürüdüyse, şimdi de, yürümeyi unutmak zorunda kalan Werner'in yanında, küçük odada oturup onun tahtadan azizlerini, tıpkı bir zamanlar onun gözyaşlarını nasıl izlediyse, yine büyük bir ilgiyle izlemeyi gayet doğal buluyordu. Hasta genç adama baktığında, onun şefkatine ve tebessümüne ihtiyaç duyan hâlâ o eski, garip oyun arkadaşını görüyordu; bazen de düşlerinde onun derin, acıyla bakan gözlerini ve ellerini; kız elini andıran, alacakaranlık saatlerinde her zaman görkemli, kutsayıcı bir hal alan hasta, beyaz ellerini görüyordu. –

Bu düşleri hastanın önünde oturduğu zaman görüyordu; böyle anlarda gümrah, kula renk saçlı başını bir parça geriye yaslar, ellerini kucağında kavuşturur ve uçsuz bucaksız bir manzaraya bakar gibi oğlanın yüzüne bakardı.

"Anne-Marie, neyin var?"

Kız uyandı ve "Düşünüyorum," dedi yalnızca.

"Peki ne düşünüyorsun Anne-Marie?"

"Düşünüyorum da – dünyada senin gibi her daim hasta olan çok insan var mıdır acaba?"

"Korkarım, çoktur Anne-Marie"

"Ah! – Ve böyle insanlar için bütün dünya sanki yok gibidir, bütün ormanlar, bir yığın yabancı ve gösterişli şeylerle dolu o büyük şehirler, öyle değil mi? Ne de olsa bunları asla görmezler?"

"Hayalini kurabilirler Anne-Marie."

Anne-Marie sustu. Utanmıştı. –

Yine böyle alacakaranlık saatlerinden birinde şöyle dedi Anne-Marie: "Biliyor musun, çoğu zaman acaba ağaçtan yonttuğun Kutsal Bakire'lere dua ediyor musun, diye soruyorum kendi kendime."

Hasta hafifçe gülümsedi: "Ben onları yontuyorum. Benim duam da bu işte."

Anne-Marie bir an içine kapandı, sonra da kendi kendine konuşurcasına sordu: "Meryem'i kafanda nasıl canlandırıyorsan. Neden ille de böyle? Hiç güzel bir resim gördün mü?"

"Bilmiyorum. Resim ya da rüya. Ama ne olursa olsun, her zaman karşımda. Tıpkı bir özlem gibi."

"Ona en çok benzeyen hangisi peki?" diye sordu Anne-Marie bunun üzerine.

Werner kapalı gözlerle yanıt verdi: "Hepsi birlikte Meryem Ana. Birçoğundan sevimliliği ve merhametliliği, kudretliliği ve samimiyeti alıp birine bahşedersen, işte o biri ona en çok benzeyen olur. Sürekli yenilerini oymam gerekiyor; çünkü Meryem Ana o kadar iyi yürekliliğe, o kadar çok şefkate sahip ki. – Bütün bunların hepsi ve oyabileceğim niceleri hep o. Onu bu kadar çok seviyorum." Kollarını coşkuyla iki yana açtı, bir tezahürün karşısında duruyormuş gibi.

Derken, Werner eğildi, az önce oyduğu heykelciği eline aldı, alacakaranlık göğe doğru kaldırıp fısıldandı: "Belki bunu yeniden yaparım: Hepsi birinde olur." Derin bir nefes aldı. "Ve onu sana veririm Anne-Marie."

Anne-Marie'nin gözlerinde şuhça bir ifade belirdi, güldü: "Düğünümde."

"Neden düğününde?" Werner'in sesi korkudan yabancı ve haşindi.

Anne-Marie ciddiyet içinde yanıtladı: "Çünkü bir kutlama da, o yüzden." Endişelenmişti bir anda.

Anne-Marie'nin bir Meryem Ana'ya ihtiyaç duyduğu zaman gelip çatmıştı. Werner yeni işi için uygun ağacı bulmak için her sabah koltuk değnekleriyle tavanarasındaki odaya taşınıyordu. Ama hiçbirini beğenmiyor, sonra da her seferinde, yukarı çıkmanın ve aramanın verdiği yorgunlukla serin odanın bir köşesine çekilip oturuyor, şimdiye kadar hiç dua eden bir çocuk görmedikleri ya da cumartesi günleri önlerinde hiç kimse bir mum yakmadığı için üzgün duran bir sürü Meryem'lere bakıyordu usulca. Ama bu haliyle, aylak duran, toz bağlamış azizleri düşünmüyordu kesinlikle, aksine, onun düşündüğü şey, Anne-Marie'nin evlenecek olması ve ona düğününde Meryem'lerden birini hediye etmesi gerektiğiydi.

Anne-Marie'yi çoktandır görmüyordu. Sanki kız o akşamdan beri ondan korkar gibiydi. O günden beri, arada bir, on yaşındaki kızkardeşi Klara'yı gönderiyordu. Hasta genç çocuğu çok sevmiş ve ona fare lakabını takmıştı; çünkü çocuk atik, tatlı ve sevimliydi. Gelgelim fare, yardım ediyor olmasından kaynaklanan belli bir üstünlük hissediyordu ve bir keresinde de Werner'e içten bir edayla, onu kendisinin çocuğu, oldukça aptal ve beceriksiz bir çocuğu olarak gördüğünü itiraf etmişti. Küçük kız her gün geliyor ve ona bir çiçek, bir elma ya da en basitinden –Werner'in de en çok hoşlandığı buydu– kendi taze, ferah çocuk dudağını getiriyordu.

Werner uzun uzun aradıktan sonra uygun bir ağaç bulup örnek almaya elverişli görünen Meryem heykellerinden birini alıp karşısına koydu. Büyük, gösterişli olanlardan biriydi bu; fare de ışıltılı gözleri ve açık ağzıyla heykelin rengarenk görkemi karşısında sevince boğuldu.

Birden, "Biliyor musun, bu aslında Kutsal Meryem Ana de-

ğil," dedi çocuk. İşi pek tıkırında gitmeyen Werner başını kaldırıp soran gözlerle kıza baktı. Fare biçare sustu ve gamzeli küçük elini sıkıca ağzına bastırdı.

"Neden?" diye sordu Werner.

"Çünkü ... söyleyemem," diye yarıda kesti küçük kız. Bunu söylerken çok sinsi görünmüştü.

"Peki seni bilmiş," dedi hasta genç yorgun bir sesle kızı pohpohlarcasına, "kim o zaman?"

Fare iyice Werner'e sokuldu.

"Kutsal Agathe mi?" diye soruşturdu genç adam ve kızın saçını okşadı.

"Ah hayır."

"Kutsal Anna mı?"

Fare istemeye istemeye başını iki yana salladı.

Werner o anda aklına gelen bütün kutsal kadınların adını saydı. Çocuk her seferinde daha kararlı bir edayla hayır dedi ve sonunda asık surat ve sabırsızlıkla "Seni aptal, kutsal biri değil. Bir insan bu."

Werner gülümsedi.

"Tahmin et bakalım."

"Ah, tahmin edemiyorsun," diye hemen ekledi fare yakınarak ve hafif bir küçümsemeyle arkadaşının hayretle bakan yüzünü seyrederken.

Sonra da oturuşunu düzeltip "Tabii ki Anne-Marie," dedi.

Hasta gencin beti benzi kaçtı. Beyaz elleri usulca titremeye başladı. Sandalyeye gömüldü; büyük, gösterişli Meryem'in yanıbaşındaki, içinde giderek büyüyen Anne-Marie'nin resmini seyrediyor ve kaçamak bakışlarla karşılaştırma yapıyordu sanki. Werner bir süre sessiz ve hareketsiz kalınca hayalkırıklığıyla şaşkınlığa kapıldı kız, ama neden sonra, hasta ayağa kalkıp da değneklerini alıp yabancı bir sesle "Gel," diye emredince kız bir-

den ürktü.

Küçük kız çok korkmuştu. "Neyin var?" diye sormak istiyordu. Ama ürkek kalbi öyle hızlı çarpıyordu ki, iki lafı bir araya getiremiyordu kızcağız. Güçsüz dizleriyle, hastanın tangırdayan değneklerinin peşi sıra tavanarasına tırmandı. Werner kızın gözleri karanlıkta önünü seçemeden kolundan yakalayıp sert bir sesle "Bu da Anne-Marie, öyle değil mi?" diye sordu.

Fare hiçbir şey göremiyordu. Gencin eli canını yakıyordu; bütün gücünü toplayıp ağlamaklı bir ifadeyle cevap verdi:

"Evet."

"Peki bu?" diye sorduğunu duydu hastanın. Gözlerini iyice açtığında aşağıdaki tahta Meryem'e çok benzer bir şeyi seçer gibi oldu: "Bu da."

Kız başka bir yöne doğru çekildiğini hissetti. Werner'in soluklanmadan, peşpeşe sorduğu sorular yalvarırcasına tınlıyordu: "Peki ya bu?"

"Evet, bu da," dedi fare alelacele. Karanlıkta giderek bir sürü güzel, büyük Anne-Marie'leri seçmeye başladı. Korkusu biraz olsun azaldı. Hayranlık duygusuyla, "Ah," dedi ve heykelleri seyrederken onca soruyla rahatsız edilmemek istercesine ekledi: "Hepsi, hepsi," dedi.

Derken Werner kızın kolunu bıraktı. Salına salına köşeye gidip yorgun bir halde sandalyeye çöktü. Koltuk değnekleri gürültüyle yere düştü. Fare ürkekçe ve istemeye istemeye ona çevirdi gözlerini. Genç adam çok üzgün görünüyordu. Küçük kız bakışlarını tekrar sayısız heykele çevirdi hemen ve bir parmağı ağzında, parmak uçlarına basa basa, tahtadan Anne-Marie'leri dolaştı.

Werner odasının kapısını kapalı tutuyordu. Yemeğini getiren yaşlı hizmetçisine açıyordu kapıyı sadece. Ama akşam olduğunda, kadın el sürülmemiş yemeği geri götürdü. Hasta genç

mumun son ışıklarına dek yorulmak nedir bilmeden oymaya devam ediyordu. Elleri ateş gibiydi, parmakları ise aşırı çalışmaktan hissizleşmişti. Gecenin ilerleyen saatlerinde mumun ışığı tıslayarak titreşti, sonra da sönüverdi. Karanlık gencin yorgun gözlerine bütün ağırlığınca çöktü, ancak yorgunluktan kasılan elleri bıçağı bırakamadı. Ağaca körlemesine, acele birkaç çentik daha attı. Güçlü birer darbeyi andırıyordu bu son çentiklemeler. Genç adam, özlemi olan Kutsal Bakire'nin zifiri karanlıkta aletine yol göstermesini, zihninde canlandıramadığı ama tüm yücelik ve kutsallığın timsali sayılacak hatları yaratabilmesi için uysal eline güç ihsan etmesi gerektiği hissine kapıldı.

Elindeki işi bir türlü bırakmadı ve sabahın ilk ışıklarını sızlayan gözlerle karşıladı. Ağaçtan heykeli çekingen ışığa doğru kaldırdı. Karşısında ona bakan şey hep aynıydı: ileriki günlerden birinde evlenecek olan Anne-Marie. Biraz sonra, bunu fark eder etmez heykeli pencerenin pervazına öyle sert çaldı ki, heykelin başı koptuğu gibi loşlukla kaplı odanın içinde genişçe bir yay çizdi. Werner elindeki başsız ağaç kütüğünü elinden bıraktı ve parmaklarını saçlarına daldırdı; parmaklarının soğuk, demirden birer vida gibi kafasına gömüldüğünü hissetti.

Karşıda erken yaz güneşi yükseliyordu. Çatılardaki grilik giderek eriyor ve yakındaki bahçede sabah yüzlerce kuş cıvıltısıyla sevincini haykırıyordu. Uykusuz Werner, erguvana bürünmüş görkeme dikmişti gözlerini. – Cansız ayaklarıyla çömelemiyordu; ama umutsuzluk içindeki ruhu hummalı bir yakarıyla dizleri üzerine çökmüştü. Werner ellerini kavuşturup yukarı kaldırarak dua etti:

"Kutsal Bakire, *sensin* işte ve kesinlikle Anne-Marie gibi değilsin. Bu günlerde düğünü olacak biri gibi olamazsın sen. *Seni* ululamak istiyorum. Tanrının ayaklarımı kullanma gücümü benden esirgediğinden beri senin heykelini yapıyorum. Duyuyor

musun – senin heykelini! Zavallı, çaresiz ellerimle sana tahtadan dualar yapıyorum. Bu seni hiç sevindirmiyor mu? Kutsal Bakire, hepsi de kötü birer heykelin senin ve hiçbiri senin inayetine sahip değil. Ama izin ver öyle bir tane yapayım ki, tıpkı sana benzesin; isterse küçük bir kömür kıvılcımının güneşle olan benzerliği kadar olsun. Sana minnettarım. Ama bırak ışığı senin ışığın, aşkı senin aşkın olsun. Ama ne olur yakında evlenecek olan birine benzemesin; çünkü sen Anne-Marie gibi birine benzeyemezsin."

Sesi cansızdı, elleri bitkin bir halde kucağına düşüverdi. Gözlerini kapayıp, ettiği duaya kulak kabarttı. Uzun, ateşli bir gecenin ardından uyuyan çocuklar gibi uykuya daldı.

Ama birkaç dakika sonra aniden ayağa kalktı, eliyle yeni bir ağaç yoklayıp telaşla, doğaüstü, heyecan dolu bir çabuklukla tekrar çalışmaya koyuldu. Gözü kaygılı, pusuda bekleyen bir gerilimle, hızlı bıçak darbeleri altında şekillenen ve gelişen nesneye dikiliydi. İçinde kutsal, muzaffer bir güç hissediyor, duasının kudsiyeti ona tatlı ve gizli bir umut ihsan ediyordu. Elini her vurduğunda, bu seferkinin, daha önce yaptığı elli, yüz hattâ bin tanesinden bambaşka olduğunu düşünüyordu. Yepyeni bir şey, hiç var olmamış kadar bakir –hepsi birinde değil, diğer hepsinden haberdar olmayan– bir tek heykel yapmayı başarmalıydı. Büyük, gizli bir sevinç ona güç veriyordu ve sevinç, sancı dolu yorgunluğun aksine, parmaklarında giderek daha bir şiddetle titriyordu sanki. Ona dakikalar gibi gelen saatlerden sonra mola verdi, elindeki işi pencere pervazına koyup dalgın bir gülümsemeyle, mis gibi kokan ağaçtan öne çıkan ve yumuşakça örtülmüş zarif hatları izlemeye koyuldu. Hoş, acılı bir yüzdü bu; tıpkı veda eden ve belki artık çok uzaklaştığı için ya da bakan kişinin gözleri yaşla dolu olduğundan pek de tanınamayan birinin yüzü gibiydi. Werner, ellerini bir çukurun içinde çok genç yaş-

ta birbirine kavuşturmak zorunda kaldığından tanıyamadığı zavallı hasta annesini düşündü hayal meyal. Elleri ağacı ezbere oymaya devam ederken, sessiz bir duygulanmayla sürüklenen ruhu, neredeyse unutulmuş anne sevgisinin küçük, solgun çiçeklerine kadar gerilere uzandı. –

Felçliyi düşlerinden koparan şey bir kapının açılıp kapanmasını andıran bir sesti. İrkildi ve rahatsız edilmiş, uzaklardan devşirilmiş bakışlarla, en derin köşelerinde alacakaranlığın ağlarını örmeye başladığı odanın içini araştırdı. Yalnızdı. Ama tekrar işe koyulduğunda anladı: Yanında, onunla birlikte oyan biri oturuyordu. Korumak istercesine heykelin üzerine eğildi. Ama yanındaki yine de uzanıp hoyrat hamlelerle, aşırı narin, acı dolu yüz hatlarının katı, dünyevi bir nitelik kazanmasına, Anne-Marie'nin hatlarına benzemesine neden oluyordu. Werner dehşet içinde donakaldı. Bunun artık son bir savaş olduğunu hissetti. Aleti şimşekler çakarak hızla inip kalkıyor, ağacın yongaların sıçradığı çentiklerine darbeler indiriyordu. Yanındakinden önde olmak istiyordu. Berikiyse acımasız, vahşi bir sükunetle çentik çentik oyuyor ve nefessizin bütün hatlarını alay edercesine tahrip ediyordu. Sonunda hasta, dinmeyen telaşının yenik düştüğünü ve düşmanın hizmetine girdiğini anladı. Birden çaresizliğin neden olduğu bir öfkeye kapıldı. Sarsıntıya kapılan sağ kolu ağaca giderek daha vahşi, daha isabetsiz darbeler indirmeye başladı. Gözleri olup biteni takip edemiyordu artık. Dışarıya, akşamın kızıl yüzüne dikip gözlerini haykırdı: "Sen ya da ben." Bu arada sağ eli kendisini özgür kılmış, işe devam ediyordu; ama keskin bıçak artık sert ağaca şekil vermiyordu. Werner kendi kanayan ellerini yontuyordu.

Uzlaşma

⟨1897⟩

Bayan Sophie oğluna çay koydu. İnce, zarif eli usulca titriyordu. Hasta, karşısındaki goblen koltukta oturmuş susuyordu. Sadece koltuk kolçaklarının üzerinde duran beyaz elleri kendi ateşli yaşamlarını yaşıyorlardı. Bayan Sophie, odanın bütün ışığını üzerinde topluyor görünen gümüş çaydanlığı masanın üzerine koyup eliyle saçlarının ak düşmüş ayrımını sıvazladı. Ardından berjer koltuğuna oturdu; bu arada ipek elbisesi fışırdadı. Narin bir gülümsemeyle oğluna baktı. Ve şimdi, kalp hastası adamın solgun yanaklarını ve ölmeye yakın bir kelebeğin kanat çırpışını andıran burun kanatlarının sessizce açılıp kapanışını fark etmedi; tek hissettiği şu anda, onca yıldan sonra onun yeniden evde oluşunu, ellerini tümüyle kullanılmamış bir sevgiyle oğlunun alnına koyup endişeli gözlerle, onun bakışlarındaki arzuyu çözebileceğiydi. Onun ağır hastalığı yüzünden kendisine döndüğünü hepten unutmuştu. Onu koruyabileceği için Tanrıya minnettardı ve onun fırtına ve sellerin büyük, vahşi yollarından uzak durmasına, nerede iradesini kaybeder ne zaman kendisinin sevgisine ihtiyaç duyarsa ona o anda ve orada kol kanat gerebileceği için mutluydu. Bu bilinç sessiz, parlak bir nur gibi yüzüne vuruyordu kadının. Gerhard'ın karanlık çökmüş gözleri sanki sonsuzluğa bakıyor gibiydi, ama yine de annesinin yüz hatlarındaki rüyamsı mutluluğu gözetliyordu bir yandan. Ve hasta, kaygılı ruhu uzun uzadıya bu gülümseyişi düşünüp

derinliklerini keşfe koyulmuştu. Genç adam düşündü: Annem böyle işte. Geri döndüğüm için Tanrıya şükrediyor; oysa ben ölmek için geri geldim. Tanrıya şükrediyor, çünkü beni artık hiçbir tehlikenin ele geçiremeyeceğini düşünüyor; oysa biricik tehlike yaşamın ta kendisi. Tanrıya benim için ve yaşamım için şükrediyor; oysa ben vakitsizce solan, kurtların oyduğu bir meyveyim sadece. Annem böyle işte. Çay fincanları gümüşten bir şarkı tutturmuştu; Bayan Sophie ise düşlerinin arasından "Burada her şey yine eskisi gibi, öyle değil mi? Tek bir sandalye bile yer değiştirmedi. Resimler de hâlâ senin astığın gibi duruyor. Hans Thoma'nın 'Kemancı'sı yine yatağının üzerinde. Çocukken ne de çok severdin onu. Hâlâ seviyor musun?" diye sordu. Hasta başıyla belli belirsiz onayladı.

"Acaba ne çalıyor? Bence senin memleket şarkını çalıyor; ya sence?"

Genç adam hızlı hızlı soludu: "Benim çocukluğumu çalıyor, hüzün ve mahrumiyeti çalıyor."

Kısık sesle konuşmuştu. Fincanlar tekrar şarkıya başladılar.

Bayan Sophie irkilerek sordu: "Çocukluğunu sevmiyor musun Gerhard?" Hasta, kadına çok ciddi bir yüzle baktı: "Sevmek mi? Hem de nasıl. Tıpkı mutlu eden bir yalanı sevdiğim gibi, ya da kral olunan bir rüyayı, ya da insanı köleye çeviren bir iyiliği sevdiğim gibi seviyorum. Çocukluğuma ev sahipliği yapmış bu odaları ve senin çocukluğumun özlemi olmuş sesini seviyorum. Beni götürdüğün, yaşamın çevresinden geçip senin Tanrına giden bütün o sessiz ve suskun yolları seviyorum."

Bayan Sophie elindeki kaşığın fincan altlığına düşüp ses çıkarmasına neden olan bir hareket yaptı.

Ardından soğuk bir edayla, "Seni dindar biri olarak yetiştirdim."

Gerhard birazcık gülümsedi: "Dindarlık nedir ki? Kasvetli

kiliseler ve ışıltılı Noel ağaçları; sessiz geçen, hiçbir fırtınanın rahatsız edemediği günlük yaşama duyulan şükran; yolunu kaybetmiş ve sonsuzlukta aramaya koyulmuş sevgi. Ve, kanatlarını gereceğine ellerini kavuşturmuş bir özlem."

Hasta, başını karanlık yastığa gömdü iyice; sakalının seyrek kıllarıyla kaplı çenesi ve gergin sinirlerin ortaya çıktığı ince boynu göründü. Bayan Sophie ince parmaklarıyla dantelli yakasını çekiştirdi telaşla; sesi sevecenlikle dolup taşıyordu:

"Bana sitem mi ediyorsun Gerhard?"

Genç adam tepki vermedi, bir tek elleri kıpırdadı sessizce. "Hayır anne."

"Ama öyle konuşuyorsun ki ..." diye sordu yaşlı kadın ürkekçe.

Gerhard başını yavaşça indirdi ve birbirlerinin gözlerinin içine baktılar.

"Aslında sana teşekkür borçluyum bunun için. Beni mucizelerin içine sürükledin; sürekli daha ileriye, daha derinlere. Beni inancının öyle derinliklerine sürdün ki, senden ayrı kaldığım on yıl bu derinliklerden çıkış yolu aramakla geçti."

Bayan Sophie hiçbir sözcüğü kaçırmamak için oturduğu koltukta öne doğru eğildi.

Hasta, sınırsız bir yumuşaklıkla sürdürdü konuşmasını. Her bir sözcük af diler gibiydi: "Anne, şunu bilmelisin ki, bu on yıl benim için ümitsiz bir geriye dönüştü. Beni fazlasıyla yordu. Ama bu kadar hasta olmasaydım eğer, sana bunun için teşekkür bile etmeliydim. Şimdi ta en başındayım ve öleceğim. Sanki hiç yaşamamış gibi hissediyorum kendimi; çünkü o yolu asla bulamadım. Onbeş yıl boyunca yolumu kaybedip durdum, on yıl da da başa dönmek için savaştım. Ben buyum işte."

"Gerhard!" diye yakardı Bayan Sophie; titreyen ellerini çaresizlik içinde birbirine kavuşturdu, "günaha giriyorsun."

Ama oğul derin düşünceler içinde "Başlangıçta durmak ve ölecek olmak; ne kadar da hazin," dedi. Gözleri öyle kederli bakıyordu ki, kadın ellerini yüzüne kapayıp hıçkırıklara boğuldu.

Gerhard susuyordu, bakışlarıysa pencerenin yakınında asılı olan ve loş ışıkta hatları halen belirgin olan babasının resmine kenetlenmişti rastlantıyla. Babasını hayal meyal anımsıyordu; çünkü o daha küçücük bir çocukken babası yabancı bir kadının hatırına memleketi terk etmişti. Hasta, bir süre düşündükten sonra: "Düşünüyorum da – şu anda sana ondan daha uzak ve yabancıyım anne," dedi.

Bayan Sophie ince patiska mendili gözlerine bastırdı; o anda odanın içine hoş bir lavanta kokusu yayıldı. Kuru bir sesle sordu: "Kimden?"

"Babamdan!" diye yanıtladı Gerhard kaba bir sesle.

Yaşlı kadın ona korkuyla ve seğiren gözlerle baktı; dudakları ağlamaklı titriyor ve karşılık arıyordu. Ama söyleyecek söz bulamadı. Çocuğu tarafından tehdit edilen bir şeyi, içindeki derinliklerde yaşayan, ona güç veren, onu kutsayan ve çocuğundan çok daha eski haklara sahip olan bir şeyi savunmak zorunda olduğunu hissetti ansızın. O anda kaçıp gidebilseydi keşke. Ürkekçe başını kaldırdı. Hasta oğlunun solgun, kapalı gözlerini ve onca sözcükten yorgun düşen dudağını gördü. Oğlunun zavallı, dokunaklı çaresizliği onun elini ayağını bağladı. Hayalinde ikisini gayrı ihtiyari yan yana getirdi: içindeki, Gerhard'ın tehdit ettiği Tanrıyı ve zayıf, talihsiz oğlunu. Öylece kalakaldı.

İleriki haftalar, Bayan Sophie'nin Tanrısını içinde daha da derinlere gömerek, onu oğluyla yüz yüze getirmekten sakınmaya çalıştığı sessiz sedasız, gizli bir savaşla geçti. Bu yüzden de tüm varlığı, her hareketini güvensiz kılan korkulu bir telaşa, ürkekliğe benzer bir gizliliğe bürünüyordu. Gece duasını okurken kapılarını kilitliyor, Ave çanları çalmaya başladığında karanlık

odalardan birine girip titreye titreye haçını çıkarıyordu. Öğle yemeklerinden önce, çocukluğundan beri ezbere bildiği duayı, Tanrıya sadece kaçamak bir an vakfettiği düşünceyle sınırlandırıyor ve her seferinde Gerhard onu gözlerinde bulabileceğinden korkuyordu. Müzmin endişe kadının üzerine adeta yabancı bir şeymiş gibi çökmüş, ama bu tuhaf değişiklik hastanın pusuya yatmış gözlerinden kesinlikle kaçmamıştı. Neredeyse farkında olmadan bunların nedenlerini araştırıyor, tahminlerin içinde yoruluyordu. Bu arada hırçınlaşıp sertleşmiş, sık sık "geri dönmek"ten söz etmeye başlamıştı; ama bunu o ilk seferki gibi yumuşak, kederli bir özveri tonunda yapmıyordu artık. Derken Bayan Sophie Tanrısı için de oğlu için korktuğu kadar endişelenmeye başladı. Zira her ikisini de seviyordu ve ikisi arasındaki seçim kavgasında ikisinden birini öldürmesini gerektiğini biliyordu. Çocukluk günlerinden beri kendisini yalnız bırakmayıp himaye eden kudretli ve büyük Tanrı bu kaygı dolu haftalarda ve tıpkı yuvasından düşmüş bir yavru kuşcağız gibi kendi malı olan, koruyup gözeteceği küçücük, ürkek bir Tanrıya dönüşmüştü. Bunu fark ettiği an ürktü kadın. Ansızın, Tanrısının bu derin gizlilik içinde gittikçe yoksullaşıp küçüldüğünü hissetti ve tıpkı yağı bitmiş bir kandil gibi direnç gösteremeden, sessizce sönüp, hepten çökeceği günü düşününce zangır zangır titredi. Aynı zamanda da, bu Tanrı olmadan artık ölü bir yapraktan farkı kalmayacağını ve henüz vakit varken onu gömülü olduğu yerden alıp aydınlığa çıkarması gerektiğini hissediyordu.

Bu yüzden de, alacakaranlıkta yine Gerhard karşısında otururken şöyle dedi bir keresinde:

"Ben Tanrıya inanıyorum. O seni iyileştirecektir."

Sesi çekingen tınlamıştı, bu yüzden daha cesurca tekrarladı:

"Ben Tanrıya inanıyorum."

Bunun üzerine hasta güçlükle ayağa kalkıp kadının yanına

gitti. Bir şey almak istercesine gelmişti; Bayan Sophie onun bakışları altında titredi. Onun hasta elleri karşısında titredi ve oğlunun soğuk, sert parmaklarının Tanrısını boğmak üzere gırtlağına sarıldığını gördü. Oğluna onun için yakarmaya başladı:

"Merhamet."

Gerhard kadının önünde dikildi.

Bir lanetten sürekli korunmaya çalışıyormuşçasına inliyordu kadın:

"Ben Tanrıya inanıyorum."

Hasta, kadının önünde durup titreyen ellerini tuttu.

Başını salladı: "Evet," sonra da, sanki bir başkasını tekrarlarcasına: "... ama senin Tanrın benim hastalığımı yok edemez. Bunu ondan almadım; buna bana babam verdi."

Annesi ona endişeyle baktı.

Kadının gözlerine katlandı. Giderek kendinden geçti ve yorgun düştü gözler. Narin ellerini bıraktı kadının, bir sandalye çekip oturdu. Bakışları birbirleriyle buluştular ve birbirimizden ne kadar uzağız, diye düşündüler.

Birbirlerine o kadar çok benziyorlardı ki; ama artık çok geç olmuştu ve birbirlerinin hatlarını seçemiyorlardı. Bu halde oturdular ve hasta düşünmeye koyuldu: Galiba bir süre yalnız kalacağım. Dudaklarımızın birbirine vereceği fazla bir şey yok artık, çünkü o artık gülümsemeyecek, öpücükleri Tanrısına ait, sözleri yabancı bir dilden. Demek ki yapayalnız kalacağım. Ama onun Tanrısı var.

Susuyorlardı.

Derken kadın, sözlerini geniş, çağıl çağıl akan bir nehrin üzerinden bir kıyıdan diğerine gönderiyormuşçasına konuşmaya başladı:

"Mektupları o kadar korkunçtu ki. Açlıktan ölüyordu. Babana para gönderdim – bağışla."

Gerhard sevinçle bağırdı: "Ben de gönderdim."

Benzer, şükran dolu ışıltıyla gözleri birbirlerini yakaladı.

Tüm uzaklıklar eridi.

Elleri, birbirine yardıma koşan iki insanın elleri gibi içtenlikle birbirine kenetlendi.

Kral Bohusch

(1897)

Büyük mim ustası Norinski öğleden sonra saat üçte, Prag Çek Tiyatrosu'nun karşısındaki National Café'ye girdiğinde, biraz irkildi, ama hemen ardından en küçümseyici gülümseyişini takındı: kapının karşı çaprazındaki aynada salonun uzak bir köşesi yansıdı ve Norinski, aynada, eğri bir mermer sütun ve bu sütunun altında, esrarengiz gözleri içeri giren kişiyi biçimsiz bir kafadan adeta süzen küçük, kambur bir adam gördü. Derinlerinde duyulmadık bir olayı yansıtır gibi görünen bu bakıştaki yabancılık, Norinski'yi bir an için dehşete düşürmüştü. Bunun nedeni, onun ürkek yapıda birisi olmasından değil; aksine, çoğunlukla böylesi büyük sanatçılara özgü derinlikli ve dalgın yaradılışının ve bu yaradılışının duvarından haliyle her olayın delip geçmesindendi. Gelgelim orijinali karşısında aynı şeyi hissetmedi Norinski. Hattâ müdavimlerin masasında oturan diğerlerine gereksiz bir önemle elini uzatırken, yamru yumru adamı bir süre için görmezden geldi. Tokalaşmalar epeyce vakit aldı; çünkü her biri neredeyse üç perdeden oluşuyordu. Birinci perde: Oyuncunun eli, kendisine uzatılan ellerin yalvarışlarına kararsızlıkla karşılık veriyor. İkinci perde: Mimin eli, sıktığı ele üstüne basa basa "Bu anın öneminin sen de farkında mısın?" diyor. Norinski'nin sıktığı her eli küçümseyerek bırakıp ittiği üçüncü perde ve felaket: Ah seni zavallı yaratık, bunu fark edecek durumda değilsin ki ... Bu zavallı yaratıklar bu kez, 'Çaz'ın

uzun boylu, solgun, epey uzun boyunlu ve –art niyetli Yahudi bir meslektaşının bir keresinde ileri sürdüğü gibi– ziyadesiyle kibar, her damlaya gırtlaktan artık yolunu şaşıramayacağı yaka kenarına kadar eşlik eden, oradan da görev aşkıyla alelacele yerine dönen ademelmalı eleştirmen Karás; melankolik resimler yapan yakışıklı ressam Schileder; anlatı yazarı Pátek, şair Machal, biraz uzakta oturan, kocaman müdavim bardağından bol konyaklı sıcak çay içip susan öğrenci Rezek'ti. Norinski nihayet kamburu fark etmiş gibiydi. Güldü: "Kral Bohusch!" ve alaycı bir "Majesteleri"yle elini mermer masanın üzerinden uzattı. Ufaklık hemen karşılık vererek, mim ustasının elini bekletmemek için sarı, ham parmaklarını iki el havada kuşlar misali birbirini yakalayacak şekilde hızla ona uzattı. Bu, Bohusch'a oldukça eğlendirici göründü; titrek, çatlak bir sesle güldü, ama Norinski'nin alnındaki çiçek yaralarının öfke dolu buruşuklukların altına gizlendiğini fark edince bundan vazgeçti. Mim bir şeyler mırıldandı, ava son verip neşesiz bir ifadeyle Karás'a "Siz de zırva şeyler yazıyorsunuz dostum. Ama size şu kadarını söyleyeyim; benim Hamlet'i dün nasıl oynadıysam, bir dahaki sefere de yine öyle oynayacağım. Yani *kendiminkini* oynayacağım. Anlıyor musun sevgili dostum?" dedi.

Karás yutkundu, başkalarının, önemli kişilerin açıkladığı görüşlerden söz etti; sadece Kainz'den bahsedebilirdi ya da – öğrenci Rezek bardağını bir dikişte bitirdi, Norinski heyecanla araya girdi:

"Sevgili dostum, Alman bir Hamlet'ten bana ne. Kendi görüşümüzün olmasına itirazın olduğunu ileri sürmeyeceksin ya? Shakespeare bir Alman mı? O halde, Almanlardan bize ne? Ben kendi yaklaşımımı bir bakıma doğrudan İngilizlerden alıyorum."

"Tek doğru olan," diye onayladı Pátek ve bakımlı parmaklarıyla moda keçi sakalını sıvazladı.

"Ayrıca senin şu kostüm, yani bir ressamın bakış açısıyla demek istiyorum –" diye yumuşatmaya çalıştı yakışıklı ressam; Norinski hemen ona döndü. "Evet," diye esnedi önemsemeksizin; ardından da tenezzül eden kayırıcı bir sesle, "Sizin oyundan ne haber Machal?" diye sordu.

Şair bir süre susarak pelin otu şarabıyla dolu kadehine bakıp sessizce ve kaygıyla, "İlkbahardayız," diye karşılık verdi.

Hepsi onun bir şeyler daha söylemesini bekledi, gelgelelim şair yine çoktan düşlerinin solgun bahçesine doğru yola koyulmuşa benziyordu. Pelin otu şaraplı kadehinin büyüdükçe büyüdüğünü gördü, ta ki kendisini tam ortasında, opal ışığın içinde, bu tuhaf atmosferde tümüyle hafiflemiş, tümüyle çözülmüş hissedene dek. Bu güçlü sözü bir tek Schileder ciddiye aldı. Başının hemen üzerindeydi söz, öyle yakın ki, kirpiklerini bile oynatmak istemiyordu. Ruhunun derinliklerindeyse, "Tanrım, bunu herkes yapar. Çok özel bir şey mi dedi sanki? Bunu ben de söylerim: sanki ..." diye düşündü. Sonunu getiremedi. Herkes güldü, Schileder ise diğerlerinin yüz ifadelerine bakıp az önceki sözün pek de o kadar önemli olmadığını anlayınca rahat bir nefes aldı. Karás şaire döndü: "Yani oyunun çiçek açtı, öyle mi?"

Bunun üzerine Machal eğilerek ilham perisine "Af edersiniz–" dedi ve opal dünyasından gönülsüzce geri döndü; ama yanlış anlama da yeterince vahimdi: "Hayır," diye vurguladı, "demek istediğim, şu anda fazlasıyla üzgünüm. Demek istediğim, doğanın, tüm oluşumları yanlış anladığı bir zaman şimdi; demek istediğim, yorgunum – bu yaralı filizlenme yüzünden yorgunum."

"Af edersin ama," dedi anlatı yazarı günün modası sarı renk eldiveniyle onun omzuna hafifçe vurarak, "bu olabilir, ama bu ilkbahar sayılmaz ki."

Ressam ise, "hayır, bu ilkbahar değil," diye düşündü.

"O harika Mayıs ayında," dedi mim.

"Bir zamanlar," diye fısıldadı şair ve bu Bir zamanlar'ı daha da gerilere götürmek istercesine eliyle bir hareket yaptı, "bir zamanlar belki öyleydi, tıpkı eski şiirlerdeki gibiydi bahar: 'Işık ve sevgi ve yaşam' Buna hâlâ inanan varsa, kendini aldatıyor demektir."

Derin bir iç çekti.

Yazık, diye düşündü ressam, demek ki ilkbahar yok artık.

Machal ise iri yaz lekeleriyle bozulmuş yüzünü yukarı kaldırıp parlak ikindi ışığına baktı; o sırada bir bekçinin nicedir bir aşağı bir yukarı gezindiği ulusal tiyatronun rampasını görebildi pencereden. Ama bunu kimseye göstermek istemiyordu, yine de, "Dışarıya bakın. Her bir narin, güçsüz tohumun kendi yazına ulaşabilmek için aptal, işlenmemiş toprak yığınıyla sürdürdüğü şu savaş. Burada," dedi sadece ve başını biraz daha yukarıya kaldırarak sürdürdü: "biçare çiçek duruyor ve açmak istiyor; tek yapabildiği bu, sadece çiçek açabilir; bununla da kimseyi rahatsız etmek istemiyor, ama yine de herkes ona karşı: ancak bin bir ricadan sonra geçmesine izin veren kara toprak yığınları; üzerine gayet keyfice sıcaklık, yağmur ve rüzgar serpiştiren gündüzler ve de buz gibi parmaklarıyla onu boğmak üzere sinsice yanına sokulan geceler. Korku, üzüntü dolu bu savaş; ilkbahar bu işte." Machal titriyor, gözleri giderek cansızlaşıyordu. 'Kral Bohusch' gözlerini dikmiş ona bakıyordu. Şairin söylediği şeyler çok adaletsizceydi sanki; aklında bunlara karşı söyleyeceği çok şey vardı. Bu onu ayağa kalkmaya, her şeye rağmen zafer ve güneşle dolu ilkbaharı dimdik ve neşeyle savunmaya zorluyordu. Kafasına o kadar çok güzel düşünce üşüşüyordu ki, yanakları kızardı ve bir an için nefes alıp vermeyi bile unutuverdi. Ah, ayağa kalkması neye yarardı ki; bunu fark etmezlerdi; çünkü Bohusch, kadife kaplı bankta oturduğu yerde ayakta dur-

duğundan daha uzun görünüyordu. Hem, sesi de Norinski'ye zar zor erişirdi; böylesi mesafelerde ses belirsizleşir ve vurulmuş bir kuş gibi havada çırpınırdı. Bohusch bunu biliyordu. Bu yüzden de sustu, tahtadan oyulmuş gibi duran dudaklarını sıkı sıkıya bastırıp tıpkı çocukluğunda sıkça yaptığı gibi, kendi kendine, sayısız altın düşünce eşliğinde oynamaya, dağlar ve dar uzun sütun pencerelerinden düşlerinin kendisini selamladığı kaleler inşa etmeye başladı. Ve o kadar zengindi ki, her seferinde, hiçbiri bir öncekine benzemeyen yeni saraylar kurabiliyordu ki, bu da önemliydi; çünkü ufaklık otuz yılı aşkın bir süredir, yaklaşık beş yaşından bu yana, bu işle uğraşıyordu – ve kendini tekrarlamaması gerekiyordu. Machal kendini yine büyük olasılıkla şarap kadehinin içinde oturuyor hissederken, diğerleri şimdi curcuna halinde bir yığın şeyden, günlük hayatın karmaşasından söz ediyordu ve bütün bu karışıklığın üzerinde Norinski'nin bas sesi süzülüyordu açık kanatlarıyla. Bohusch ise köşesinde ilkbahar savunmasını düzüyordu. Aslında baharı karanlık ve rutubetli Hirschgraben ya da Malvazinky'deki kilise mezarlığındaki görünüşüyle tanıyordu; çocukken bir keresinde onu vahşi Šárka'da[1] görmüştü; ve bugün dahi göğsünde o güneşli günün narin, eski yankısını duyuyordu hâlâ. Hele bir de dışarıda, memleketinde, şehirden ve onun huzursuzluğunun uzağında ne de mutlu görünüyordu ilkbahar; ve uzakları gezip görmüş insanların ilkbaharın yadsınması gerektiğini itiraf etmeleri onu kızdırıyor, hasta ediyordu. Bunu onlara söylemeliydi. Gelgelelim, dudaklarının ürkek girişimi curcunanın içinde hızlıca iz bırakmadan söndü gitti; zavallı Bohusch ise ne diyeceğini de bilmiyordu artık. Düşünceleri, ele verilmekten korkuyormuşçasına kaygılı bir telaşla güzel topluluktan kaçıverdi; bunların yerini zihnini tek bir düşünce kapladı ve bu düşüncesini elinde olmadan, farkına varmadan dile getirdi: Evet, babam.

Kamburun durup dururken şimdi neden babasını düşündüğünü anlayabilmesi biraz zaman aldı. Onu görüyordu: yakası heybetli gür sakalıyla iç içe geçmiş gibi duran o kaytanlı, lacivert renk devasa kürkü içinde, Spornergasse'deki eski prens sarayının aydınlık holünde geniş ve kendinden emin adımlarla bir aşağı bir yukarı yürüyordu. Asasının altın tokmağı, altında ciddi ve uyanık bakan gözlerinin yer aldığı üç köşeli şapkasının kenarından sarkan sırma süslerine değiyordu. Bir de, küçük, hastalıklı Bohusch sıkça kapıcı dairesinin kapısının arkasında dikilir, aralıktan, boyu bosu diğer bütün insanlardan daha iri olan, hattâ önünde, pek fazla eğilmediği, ama kaytanlı şapkasını çıkarıp yere kadar indirdiği yaşlı prensten bile daha uzun görünen babasının tumturaklı adımlarını seyrederdi ürke ürke. Hayalinde ne kadar gerilere giderse gitsin Bohusch bu adamın bir öpücüğünü ya da gülümseyişini hatırlamıyordu, ama onun iri hali ve sesi gariban çocukluğunun en önemli izlenimleri arasında yer alıyordu. Bu yüzden de babası ancak, rahmetliyi bu iki özelliğinden dolayı kıskandığı zamanlar aklına geliyor ve kendi kendine, "İkisi de aslında şimdi el değmeden öylece duruyor; ne sese ne de boya bosa ihtiyacı var artık, bunları niye beraberinde götürdü ki?" diyordu. Kambur bunları düşündüğü vakit hep aynı şeyler oluyordu: bir anda, onu sürükleyen, alıp götüren birtakım şeyler hissediyordu. Düşünceleri, zihnini terk ediyor, önü sıra koşturuyor, bunları yakalayabilmek için peşlerinden gitmesi gerekiyordu. Onların öylece çekip gitmelerine izin verilemezdi ya. Soluk soluğa, hep aynı noktada yetişiyordu onlara. Aceleci bulutlarla kaplı aydınlık bir sonbahar gecesiydi. Kaçamak ışık, Bohusch'un, yarısı yabani dallarla kaplı ve üzerinde Vitezlav Bohusch, Prensin Kapıcısı yazan bir mermer levha görmesini sağlayacak kadar sabırlıydı. Ve ufaklık bunu ne zaman okusa, her seferinde hırslı tırnaklarla ot ve toprak yığınını kaz-

maya başlıyordu; ta ki iyice yorgun düşene ve nemli toprağın soluğu giderek ağırlaşıp puslanana ve kanlı tırnakları nihayet büyük, sarı renk bir tabutun kaygan tahtası üzerinde gıcırdayana dek. Sonra da kendini kara çukurun içindeki sandukanın üzerinde diz çökmüş vaziyette, bir ya da iki saniye çaresizlik içinde görüyordu. Ta ki her seferinde aynı çözümle karşılaşana dek: İnsan bu tahtayı tıpkı bir pencere camı gibi, kafasıyla bastırabilmeli. Kalın kafasıyla hep alay etmemişler miydi? Öyleyse bir işe illa ki yarıyor olmalı, öyle değil mi? Çatırtı! Tahta, –tabii ki– bir pencere camı gibi esnemeye başlıyor ve Bohusch sıcak eliyle nemli karanlıktan babasının göğsünü alıp bunu bir zırh gibi ürkek omuzlarına bağlıyor; ardından elini tekrar tabuta daldırıp ağrılı parmaklarıyla durmadan arıyor ve diğer elini de yardıma gönderiyor; yaralı iki eliyle birlikte babasının sesini bulamamasına bir türlü anlam veremiyor.

* * *

İlkbaharın başlarındaki akşamlarda, tüm renklerin üzerine çöken ve onları daha aydınlık ve birbirlerine daha benzer kılan hava nemli ve soğuktur. Rıhtım boyundaki aydınlık evlerin neredeyse hepsi gökyüzünün solgun tonunu almıştır; sadece pencereleri ara sıra sıcak ışıklarıyla göz kırpar, ta ki güneş onları rahatsız etmekten vazgeçtiği an, alacakaranlıkta huzur içinde sönerler. Ardından bir tek St. Veit'in o sonsuz yaşlı grilikteki kulesi kalır ayakta. "Gerçekten de bir simge," dedi Bohusch sessiz sedasız duran öğrenciye. "Her alacakaranlıktan sağ çıkıyor ve hiç değişmiyor. Renk itibariyle yani. Öyle değil mi?"

Rezek hiçbir şey duymamıştı. Karşıya, ışıkları yakılmakta olan Kleinseite Köprülü Kuleleri'ne[1] bakıyordu.

Bohusch sürdürdü: "Ben Prag anacığımın kalbinin derinliklerini bilirim – kalbinin derinliklerini," diye de tekrarladı, sanki bu iddiasından kuşku duyan varmış gibi, "çünkü Hradzany'nin[2]

bulunduğu Kleinseite onun kalbi ne de olsa. Kalpte de her zaman en gizli şeyler saklıdır, ve, bakın, bu eski evler o kadar çok gizli şey barındırırlar ki! Bunu size söylemek zorundayım Rezek, çünkü siz taşralısınız, henüz bilmiyorsunuz belki. Orada eski küçük kiliseler bulunur, Yüce İsa, ne esrarengiz şeyler var daha orada. Resimler, lambalar ve bir yığın sandık Rezek, yalan söylemiyorum, içi altın dolu bir sürü sandık. Ve bu eski kiliselerden, bütün şehrin altını saran dehlizler uzanır, belki ta Viyana'ya kadar."

Rezek kambura göz ucuyla bakıyordu.

"Tüm kalbimle," diye yemin etti beriki ve elini çarpık, küçük göğsüne koydu. "Buna ben de inanmazdım. Asla, hayatta inanmazdım. Ama ben bir keresinde gördüm, kilisede değil belki, ama –"

Öğrenci, "Nerede?" diye kararlı bir ilgiyle aniden sorunca, ufaklık irkildi.

"Bakın," dedi, "inanmıyorsunuz. Bizim bodrumun en dibinde bir çukur var, aşağı yukarı iki basamak aşağıda, bir de duvarda bir delik var; insan ancak sürünerek ilerleyebilir bu delikte, emekleyerek yani." Bohusch kesik kesik güldü.

"Eee –" diye üsteledi Rezek ve canlı parmaklarının arasında bir sigara döndürürken sükunetle ekledi, "n'olmuş?"

"Ben asla sürünmedim bu deliğin içinde. Katiyetle. Ama bir keresinde aşağıya inerken elimdeki mum düşmesin mi, hem de odunların arasına. Nasıl korktum! Düşünün hele, Rezek, eski ve kuru odunların arasında yanan bir mum. Sonunda buldum bulmasına, tabii sönmüştü, ama korkudan odunların altını aramaya devam ettim. Altlarda bir yerde kıvılcım falan olabilirdi çünkü. O sırada odunların üzerinden kayıp daha aşağıya düştüm ve kendimi deliğin ağzında buluverdim. İçine bakayım, dedim. Olacak iş değil. Bir bodrum daha, diye düşündüm. Mumu deli-

ğe tuttum. Gelgelelim sadece bir dehliz, uzayıp gidiyor, nereye çıktığını Tanrı bilir."

Yavaş adımlarla rıhtımdan yukarıya, taş köprüye doğru çıkıyorlardı şimdi. Rezek, kısa, iyice nemlenmiş sigarasından derin bir nefes çekti, Bohusch'un yüzüne bakmaksızın da "Delik çoktan örülmüştür herhalde?" dedi.

"Örülmüş müdür?" diye kıkırdadı Bohusch, "örülmüş"; neşesinden kendini bir türlü toparlayamadı. "Böyle bir şeyi kim örer ki?"

"Yine de bunu birilerine bildirmişsinizdir, öyle değil mi?" Öğrenci kızgın görünüyordu. Solgun yüzündeki koyu renk gözleri ufaklığın vereceği yanıtın üzerine atılacakmışçasına pusudaydı sanki.

Berikiyse o sırada kendini yeniden toparlamıştı: "Bilirsiniz işte, annemi; ona anlattım. O da bana, 'Bir delik mi? Bundan bize ne Bohusch. Odunları yine önüne yığıver gitsin' dedi. Ben de odunları yine deliğin önüne yığdım. Haklı kadın, bize ne delikten." Öğrenci, başını dalgın bir ifadeyle sallayıp "Nisan ayındayız, ama hava hâlâ soğuk," dedi. Köşeli omuzlarını yukarı kaldırıp kış boyunca giydiği eski püskü yazlık pardösüsünü sıkı sıkı sarındı; "şu karşıdaki kahveye gidelim mi? Bir fincan çay iyi gelir. Gelin hadi." Kamburun koltuğuna girip onu çekiştirmek istedi. Bohusch karşı koydu: "Ne diyorsunuz Rezek, kahvede yeterince oturduk." "Oturduk, ama *onlarla*." Öğrenci, küçümseyici vurguyu son sözcüğe yaptı. "Ben *sizinle* laflamak istiyorum Bohusch; bu büyük beylerle, bu sanatçılarla değil." "O nasıl söz öyle," diye hayrete kapıldı Bohusch, "halk bu insanlarla gurur duymalı." Rezek duruverdi, yüzü sapsarıydı: "Bu insanlar halkla gurur duymalı asıl. Ama inanın bana, birbirleri hakkında hiçbir şey bilmiyorlar – ne halk onlar hakkında bir şey biliyor, ne de onlar halk hakkında bir şey biliyorlar. Rica ederim, kim bun-

lar, Çek mi; öyle mi? İçlerinden birinin yüzüne bakın. Örneğin Karâs, Alman gazetelerinde bizim sanatımız hakkında yazılar yazıyor. Peki, nedir bizim sanatımız? Gencecik, sağlıklı, henüz uyanmamış halkın söyleyebileceği şarkılar mı? Onun gücünü, cesaretini ve özgürlüğünü anlatan öyküler mi? Vatanından resimler mi? Öyle mi? İlgisi yok. Bu beyler bu konuda hiçbir şey bilmiyorlar. Bunlar, henüz alabildiğine çocuksu, arzu dolu, ama tek bir arzusu bile yerine gelmemiş halk gibi, bugünün insanı değiller. Hattâ bir gecede, fazlasıyla olgunlaşmışlar. Tabii, halkın, zavallı halkın o uzun, baskı altında yürümek zorunda kaldığı kendi yolundan gitmektense, böylesi daha rahat! Neredeyse zahmetsiz. Her şey Paris'ten ithal ediliyor: giysiler, zihniyet, düşünceler, hattâ esin. İnsan, daha dün çocukken, bugün genç yaşta ihtiyar, aşırı doymuş biri oluveriyor. Birden her şeyi bilen biri oluyor. Buna göre de sanatını icra ediyor. Dehşet ve sefahat sahneleri resmediliyor. Kadının içindeki fahişe aranıyor ve bu romanlarda yüceleştiriliyor; ya da bu fahişe hafifmeşrep şarkılarla yargılanıyor ve ağırbaşlı kıta'larda erkek sevgisi kutlanıyor ve nihayet hedefe varılıyor: hiçbir şey yüceltilmeyip hiçbir şey yargılanmıyor artık. Bunlardan bıkılıyor. Hattâ her şey geride bırakılıyor. Mistik olunup çıkılıyor. Hattâ burada, Bohemya'da bile kendi evinde değilsin artık; memleketin başka bir yer, –ne bileyim– yaşamın ilk kaynağında bir yer. Pek eğlenceli. Öyle değil mi? Halk kıpırdayıp ilk kez, ne kadar genç ve sağlıklı olduğunu hissedip, başlangıcın o çekingen gücü damarlarında akarken, sanatçılar bir sonun hastalıklı sanatı uğruna onun ilkbaharını kötüye kullanarak onun diline zarar veriyorlar." Öğrenci, konuşurken kan ter içinde kalıp sesi kısılmıştı. Hâlâ aynı noktada duruyorlardı. Gelip geçenlerin dikkatini çekmeye başlamışlardı; hattâ bir polisin arada bir kuşkuyla onlara baktığı oluyordu. Bohusch başını kaldırıp sessizce öğrencinin yüzüne bak-

tı ve şimdi gözüne tıpkı karşıdaki eski katedralin kulesi gibi ulu ve mağrur bir şekilde gecenin içine yükseliyormuşçasına uzun göründü Rezek. –

Rezek, bu kez insanların merakı yüzünden kızıp sesini değiştirerek, "Hadi kahveye gelin" dedi.

Bohusch ise, bu emrin etkisinde, öğrencinin peşinden gitti. Hayır diyebileceğini aklına bile getirememişti. Ama küçük kahvenin kapısının önüne gelip durduklarında çekinerek, "Gerçekten gelemem Bay Rezek, kusura bakmayın, ama şu anda gerçekten gelemem. Annem, bilirsiniz işte. Akşam evde beni bekliyor. Gitmezsem merak eder. Elinde değil. Kusura bakmayın ..." dedi.

Öğrenci kısaca sözünü kesti: "O zaman ben size eşlik edeyim." Artık hiç üşümüyordu sanki. Birlikte Kleinseite'ye doğru yürümeye başladılar. Konuşmadan. Polisin önünden geçerlerken, Rezek'in karanlık, kuşkulu bir bakış yakaladığını hissetti kambur. Başını kaldırıp baktı; ne var ki, öğrenci başını çoktan diğer tarafa çevirmişti ve dikkatle nişan almış gibi göründüğü köşe taşına doğru hiç oralı olmadan tükürdü. Bohusch düşünceye daldı; bugün öğleden sonra 'National'de aklına gelen güzel düşüncelerle Rezek'in söyledikleri ve daha söyleyecekleri arasında bir yakınlık hissediyordu. Öğrenciyle sık sık buluştuğu halde, böyle bir duyguya ilk kez kapılıyordu; şu âna dek ona hep aptal biri gözüyle bakmıştı. Neden? Belki de çoğu zaman sustuğu için. Belki de o, Bohusch, bu yüzden dar görüşlü biri olarak değerlendiriliyordu. Öte yandan ise, öğrencinin zayıf ve çirkin yüzü o coşku dolu sözleri ederken nasıl da güzelleşmişti. Yüzünde ve jestlerinde köşeli ve tahtaymış gibi görünen ne varsa yüce bir vurgu kazanmış; sert, buyurgan ve acımasız bir hal almıştı. Fazlasıyla hızlı büyümüş, fazlasıyla kötü beslenmiş ve fazlasıyla eski püskü giyinmiş olan bu boylu boslu genç insan,

Bohusch'un gözünde bir anda önemli, ölümsüz bir çehreye bürünüvermişti; onun yanında, onunla birlikte yürürken, bu günü özellikle aklında tutması gerektiği duygusundan bir türlü kurtulamıyordu: 17 Nisan, Cumartesi. Bu düşünce, içinde çok kesin ve belirgin olarak gelişti, ama adeta ruhunun arka planında meydana geldi bu gelişme; ön plandaysa kendi Ben'i duruyor, eğilip Bohusch'a şöyle sesleniyordu: Buna kararlı bir şekilde engel olmalıyım, gayet kararlı bir şekilde! Sana, Bohusch'a verdiğim hazineleri susup saklamaya hiç hakkın yok. Çıkar şunları bakalım. Konuş. Benim zengin olduğumu herkes bilsin. Senin ne diyeceğini biliyorum ben. Çok iğrençsin. Ama hele bir konuş sen. Konuşmak güzelleştirir. Bunu az önce kendi gözlerinle gördün. Bana söz ver. – Ve zavallı Bohusch kendi Ben'ine şeref sözü verdi: Bundan böyle kesinlikle konuşacağını. Ve Bohusch tam başlayacaktı ki, yanındaki öğrenci durup yüksek ve karanlık dalgaları üzerinde kayıp ışıkların sürüklendiği Moldav'ı işaret etti: "Bakın, şuradaki Libussa'nın[1] kalesi Vysehradska[2] şuradaki de Hradzany ve arkamızdaki de Tın Kilisesi; her biri kutsal bunların. Madem o beyler her seferinde ileri sürdükleri gibi geçmişe sığınıyorlar, o zaman *bu* geçmişe sığınsınlar. Bize Şark'tan, Haçlı Seferleri'nden ve karanlık Ortaçağ'dan niye söz ediyorlar ki? Sanatçı sorunu olduğunu söylüyorlar. Hayır, diyorum ben de: Bu bir gönül sorunu. Uzaktakine "hayran" olmaları, yakındakinin, bilinenin onlara hiçbir şey ifade etmemesi bir rastlantı değil. Çünkü bu insanlar birer yabancı. Halk, onca çabaya rağmen torundan toruna sararıp solan eski, beceriksiz geleneğine korkuyla sahip çıkıyor; öyle ki, kendi vatanının yaşayan, canlı zenginlikleri hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyor artık. Maalesef! Bu büyük beyler için, kutsal mirası önünde halka yol göstericilik yapması ve ona bu mirasın eski değerini ve kutsanmış önemini yeni, açık seçik sözlerle anlatması da fazla utanç

verici olurdu."

Bohusch gözlerini dikmiş kaldırım taşlarına bakarken, kendini zorluyormuşçasına ve öksürüğü yüzünden sürekli kesintiye uğrayan konuşmasına başladı usulcacık:

"Haklısınız Rezek, kuşkusuz haklısınız. Gelgelelim, söylediklerinizin hepsini anlamıyorum; söylediklerinizi öyle basit şeyler değil çünkü. Ama haklı olduğunuzu söyleyebilirim. Bunları zaman zaman ben de düşündüm. Neden şunun resmi yapılır da bununki yapılmaz, neden şöyle yazılır da böyle yazılmaz diye ... ama olsun, izin verirseniz şunu da belirtmek isterim ki; yazarların Hradzany ya da Tın Kilisesi'nden söz etmemeleri önemli değil, hiç önemli değil. Demek istediğim, – bakın, ben anneciğim Prag'ın kalbinin derinliklerini biliyorum, evet; ve tek bir yazar bana Prag'dan söz etmemiştir. Bu kiliselerin, bu sarayların kalbinde büyümesi yeter de artar insana. Tanrı biliyor ya, bunların onlar adına konuşacak birilerine hiç mi hiç ihtiyaçları yok; bence onlar kendilerini yeterince anlatabiliyorlar. Yeter ki dinlemesini bilelim. Onlarda ne öyküler vardır, bir bilseniz! Sevgili dostum, en iyisi, bir fırsatını bulunca size bir iki öykü anlatırım, ne dersiniz? Ama annemin anlatması daha iyi olur tabii."

Rezek, sabırsızlandığını gösteren bir hareket yaptı. Bohusch bunu fark edip bir an için durakladı, ardından da, "Af edersiniz, aslında söylemek istediğim sadece ... evet, yani Hradzany konusu önemli değil, ama diğeri. Geçmiş olmayan yani. Şu sokaklar ve bu insanlar, sonra şehrin arkasındaki tarlalar özellikle ve oradaki insanlar. Bunları eminim siz de görmüşsünüzdür: Bir tarla, anlıyor musunuz, ucu bucağı olmayan, üzgün ve gri bir tarla işte. Ve ardındaki akşam. Ve hiçlik, yalnızca birkaç ağaç ve bir iki de insan; ağaçlar da insanlar da iki büklüm. Ya da yakınlardaki, Smichov'un ardındaki şu taş ocağı. Gri, kel dağdan aşağıya, mıcır çukuruna küçük çakıltaşları yuvarlanır. Nasıl da yankılanır.

Evet, bu da bir şarkıdır; aşağıda ise işçiler oturur ve bütün gün gri taşları yontup bunlardan küçücük, şirin mi şirin, pürüzsüz küpler yaparlar; gözlerindeki bağa gözlüklerin arkasından güneşi bulanık görürler. Gençten işçiler bazen dalar, usulcacık şarkı söylemeye başlarlar, coşkulu bir şey değil ama, katiyetle; ritme uyan sıradan bir şarkı işte, ne bileyim, *'Kde domov muj'*[1] gibi, ya da buna benzer bir şey. Bir süre sonra herkes kulak verir bu şarkıya. Ama fazla uzun sürmez. Derken çakıl tozlarının yakıcı olduğu, akciğerlere zarar verdiği gelir delikanlının aklına; oracıkta keser şarkıyı ve susar yine ... Ama – kusura bakmayacaksınız artık –" ufaklık biçare etrafına bakındı, ama öğrencinin ciddi ciddi ve dikkatle kendisine baktığını fark edince toparlandı tekrar. Bunu bir zafer olarak algıladı ve o âna kadarkinden daha büyük bir güvenle sürdürdü konuşmasını: "Şunu da eklemek istiyorum: Bunu neden resmetmezler ki, neden? Böyle bir şeyi neden yazmazlar? Bu Çek'in ta kendisi işte – ne kadar hüzünlü oysa."

Rezek başıyla onayladı sadece ve "Halkın çok üzgün olduğunu mu düşünüyorsunuz?" dedi.

Bohusch bir an düşünüp ardından, "Maalesef," dedi duraksayarak, "aslında pek iyi tanımıyorum halkı; ne de olsa fazla uzaklara gitmiyorum pek. Ama yine böyle olduğunu düşünüyorum," dedi.

"Niye?"

"Niye mi? Tanrım, nereden bileyim? Ana babalar üzgün, çocuklar desen, onlar da öyle ve hep öyle de kalıyorlar. Yürümeye başlar başlamaz, kapının önünde kollarında çarmıhı taşıyan üzgün Nepomuk'u[1] görüyorlar; ve köydeki küçük gölün kenarındaki yaşlı söğüt, ya da küçük bahçedeki, sessiz güneşin altında erkenden yorgun düşen ayçiçekleri. Bunlar insanı neşelendirir mi sizce? Haliyle nefreti de çok erken yaşta öğreniyorlar. Al-

manlar her yere yayılmış, Almanlardan nefret edilmeli. Rica ederim, bunlara gerek var mı? Nefret, öylesine üzüntü doğuruyor ki! Almanlar, ne halleri varsa görsünler. Nasıl olsa ülkemizi tanımıyorlar, bu yüzden de elimizden asla alamazlar. Sınırlarda Almanların yurt edindikleri büyük ormanlar ve dağlar olmalı, öyle değil mi? Ama bunlar ülkenin sadece çevresinde; arada kalan onca tarla, çayır ve nehir, bizim vatanımız; bize ait, bizler her şeyimizle nasıl ona aitsek."

"Köleler olarak" – diye araya girdi Rezek küçümseyerek.

"Öyle demeyin. Rica ederim. Köleler olarak değil. Çocuklar olarak. Belki tam anlamıyla kabul görmemiş, miras hakkına tam anlamıyla erişmemiş çocuklar olarak – şimdilik. Ama yine de gerçek, doğal çocuklar olarak. Bunu hissediyor olmalısınız. Kendiniz söylüyorsunuz, halkın çok genç ve sağlıklı olduğunu; o vakit güçlüdür de ve boyun eğmeyecektir. Biri ya da diğeri zincire vurulmuş olabilir – bugün. Bu geçici bir şey. Bildiğim kadarıyla, biri kalkıp 'Köle Şarkıları'nı yazdı, yaşlılardan biri. Haklı değil. Halkımız içindeki hiçbir onurlu insan bu zincirlerle gürültü çıkarmaz. Kesinlikle. Hattâ yürürken bunları, sevgili toprak ana onun acınası halini fark etmesin diye özenle yukarı bile kaldırır ... Dürüst insanlarımız böyle insanlardır işte."

Köprü Sokağı'nın başına gelmiş, yayaların yoğun kalabalığı içinde itiş kakış ilerleyip ilk yan sokağa sapmışlardı alelacele. İlk fenerin ışığı göründüğü sırada öğrenci şaşkınlık içinde beraberindeki sözünü esirgemeyen adama baktı; başını sağa sola salladı, dudakları arasında bir şey eziyormuşçasına, "Konuşmasını iyi biliyorsunuz Bohusch," dedi.

"Yok canım," dedi ufaklık; çok mutlu olmuştu.

"Hayır, ciddiyim. Ama şunu söylememe izin verin. Şu Almanlar meselesi... Akıllı hareket ederseniz, bu halk belki de size bir kez daha ihtiyaç duyar."

"Neee?" diye şaşırdı Bohusch; korku ve hayreti yüzünden gülecek oldu. Ne var ki, Rezek dudaklarını sıkı sıkıya bastırmış, ciddiyet içinde susuyordu. Kambur telaşa kapıldı birden. Öğrencinin iyice yanına sokulup fısıltı halinde konuşmaya başladı:

"Bunlar sadece aklımdan geçirdiğim şeyler benim. Gerçekten. Bilemiyorum. Belki de başka türlüdür. Ne diyebilirim ki. Hakkımda kötü düşünmeyiniz Bay Rezek." Bir anda tüm cesaretini yitirdi. "Bakın, ben gariban adamın biriyim. Ne kadar zavallı olduğumu bilemezsiniz; öğleye kadar yazı işlerinde yazıları kopya ediyorum, akşamları da annemin yanındayım; o kadar yaşlandı ki, gözleri neredeyse görmüyor artık. Her gün böyle geçiyor. Pazar günleri de Frantizka'mla buluştuğumuzda, nereye takılıyoruz biliyor musunuz? Malvazinky'da. Hani dört bir yanda birbirinin eşi yeşil haçların olduğu yer. Bir sürü çocuk yatıyor orada, daracık teneke levhaların üzerindeyse rasgele bir ad yazılı: 'Küçük Karel' ya da 'Küçük Maria', bir de dua eklenmiş. Malvazinky öyle bir yer işte. Pazar günlerini orada geçiriyoruz. 'Burada biz bizeyiz milaçku' der Frantizka'm. 'Evet' derim, 'Frantizka'm, burada biz bizeyiz.' Oysa bir yığın ölünün arasında olduğumuzu bilirim. Hem, ne sakıncası var ki? Ölülerle aramızda hep bir şeyler oluyor; kimi zaman ilkbahar, kimi zaman da kar. – Ah, ah, ne zavallı biri olduğumu bir bilseniz!"

"Yapmayın, n'olur," diye teselli etmeye çalıştı Rezek; bu arada, Bohusch'un yaşlı annesiyle birlikte çatı katındaki iki odayı paylaştığı evin önüne gelmişlerdi. Öğrencinin acelesi var gibiydi. "Bana kızgın değilsiniz öyleyse Bay Rezek," dedi Bohusch rica edercesine. "Bunun için bir neden yok ki," dedi beriki alelacele, "ve iyi geceler. Yarın sizinle kahvede görüşürüz nasılsa!"

"Evet, yarın, belki – gerçi yarın Pazar, Frantizka'mla birlikteyim – evet – iyi geceler."

Birkaç adım uzaklaşmış olan Rezek aniden geri döndü. Hu-

zursuz kolunu ufaklığın omzuna koydu, özel bir vurgu yapmaksızın hızla ekledi:

"Beni gerçekten çok meraklandırdınız Bohusch, bunu başardınız. Bodrum katını bir ara bana da gösterir misiniz?" ...

"Bodrumu mu?"

"Biliyorsunuz işte canım, şu dehliz hani."

"Doğru ya, madem istiyorsunuz, neden olmasın."

"İyi, öyleyse yakında, ne zaman? ..."

"Yarın sabaha ne dersiniz?"

"Yarın sabah."

Ardından da saati belirlediler.

* * *

Pazar sabahı, Bohusch'un, bir konuğuyla birlikte Hieronymus Sokağı'ndaki eski, karanlık evin bodrumuna indiğini hiç kimseler fark etmedi. Gerçi ikisi de, birilerini adeta uyandırmamaya özen göstererek aşağıya inmişler, aşağıda odunları bir kenara kaldırmışlardı; ardından da, o âna dek çok sessiz davranan yabancı, elinde fener dehlizin içine girdi sürünerek. Kambur olduğu yerde dikiliyor, yabancının arkasından bakıyordu. Deliğin içi bir süre daha aydınlık kaldı, derken kenarlardaki ışıktan şeritler sönüverdi; ardından kara çerçevenin içinde bir iki ışık yansıması, sağa sola uçuştu, kanatları duvarlara çarpıp yaralanarak sınırsız karanlığın içinde can verdi. Bohusch kulak verdi. Ayak seslerinin yankıları gittikçe uzaklaşıyordu. Birden içini bir korku kapladı. Düşündü: Bunu niye yapıyor? Nihayet hiçbir ses duyamaz olunca seslenmeye başladı. Sözcüklerinin tuhaf bir tınısı vardı; kalbinin, boğazında hissettiği ve giderek daha da vahşileşip sabırsızlanan atışlarını taşıyordu adeta: "Dikkatli olun Rezek! – daha fazla ileri gitmeyin. Ne yapıyorsunuz? Lütfen, yapmayın! Daha ileriye gitmeyin. Buraya gelin, dönün artık. Duyuyor musunuz? İsa aşkına, nereye kayboldunuz? Aptallık

etmeyin, bu işin sonu bilinmez ..." Ansızın fenerin ışığı çarptı gözüne; bu öyle aniden olmuştu ki, ufaklık yaşadığı korku ve dehşeti bir süre daha atamadı üzerinden; onu soluksuz bırakan şaşkınlık yüzünden bir hayli gülünç görünüyordu. Rezek bir hamlede yanında bitiverdi, ama Bohusch'u fark etmemişti sanki. Koyu renk gözlerinde belli bir memnuniyet ifadesi ışıldadı, ama hemen sönüverdi, yüzüne her bir çizgiyi taşlaştıran o soğukluk ifadesi yerleşti. "Eee?" diye sordu Bohusch nihayet; ışığı olabildiğince yakınında ve güvende tutabilmek üzere karşısındakinin elinden feneri aldı. Gözüne alabildiğine saf, neredeyse biraz komik göründü öğrenci bir anda; hattâ korkusu yüzünden deminden beri aksi yöne, deliğin olmadığı yöne seslendiğini fark edince, endişesi eridi; coşkun, tenekemsi bir kahkaha eşliğinde vücudundan aşağıya adeta akıp gitti. Şu anda her şeyi eğlenceli bulabileceği bir havadaydı artık; kaknem öğrencinin, odunları tekrar gizli kapının önüne istiflemesi, bunu yaparken de önemli ve yüce bir iş yapıyormuş gibi davranması ona adeta çok özel bir eğlence olarak göründü. Yukarıya çıkarlarken Rezek'e hiç olmazsa şimdi kendisiyle odasına gelmesini rica etti. Annesi de büyük olasılıkla evdeydi henüz; ondan güzel öyküler dinlemekten pişman olmaz, hattâ belki bir kadehçik de Gilka (evet, gariban Bohusch böyle leziz şeylere sahipti) içebilirdi. Öğrenci kısaca özür diledi. Halletmesi gereken acil işleri vardı, belki başka bir sefer gelebilirdi. Ayrıca, aşağısı da oldukça ilginçti – ve sonsuz teşekkürlerini sunuyordu. Bohusch hayal kırıklığına uğramıştı; oysa şu anda anlatmayı çok isterdi. Ama Rezek onun bu ricasını yerine getirmedi. Kaçamak veda edip gitti; merdivenlerden hızla yukarı çıkan kamburun birinci katta birine yüksek sesle "Günaydın" diye seslendiğini işitti arkadan. Öğrenci, koşturan adımlarla Köprü Sokağı'ndan yukarıya doğru yürüyordu. Çok çalışkan birinin tembellerin arasında dikkat çe-

kişi gibi dikkat çekiyordu; siyah, zayıf görünümü, Niklas Kilisesi'ne akın eden ışıltılı ve ağırkanlı kilise müdavimlerinden bir an önce uzaklaşmak ister gibiydi.

Saygıdeğer kalabalığın arasında çok geçmeden 'Kral Bohusch'un zavallı eşkali bitiverdi. Bu çevrede çoğu onu tanıyor; nedenini Tanrı bilir, okul çağından beri taşıdığı alaylı lakabını biliyordu; gözü pek gençlerse, siyah Pazar giysisi içinde daha yuvarlak ve çirkin görünen Bohusch'un arkasından kıs kıs gülerek belki de, "Kral Bohusch" diye seslendiler. Kambur, bunlardan hiç rahatsız olmadı, bir süre kalabalıkla birlikte sürüklendi, ama sonra geri döndü ve yüzünde sürekli bir gülümsemeyle, eski şehrin yolunu tuttu. Birilerine rastlamak istiyordu; birilerine yaşamın, ne kadar sivri köşeli olursa olsun, genel olarak mükemmel olduğunu; Çeklerin vatansever ve muhteşem bir halk olduğunu ve Prag'ın – ("Buyurun, şu Rudolfinum'a[1] bir bakın yeter" – diyebilirdi şimdi) – eşi benzeri olmayan bir kent olduğunu anlatacak kadar keyifli hissediyordu kendini. Birine rastlama olasılığı, geniş kaldırımlarında modern bütün Prag'ın Pazar gününün öğleden sonrasını geçirdikleri Ferdinand Caddesi'yle Na Prikope Caddesi'nde yüksekti; o da öyle yaptı; şu ya da bu kişiyi –isterse bu bizzat Machal ya da Pátek olsun– görme umuduyla o yöne saptı. Tam böyle düşünüyordu ki, Pátek'i gördü. Zarafet düşkünü anlatı yazarı, birkaç adım önünde yürümekteydi. Azıcık tedirgin ilkbaharı adeta yüreklendirmeye çalıştığı yepyeni, açık gri renkte bir takım elbise vardı üzerinde; keskin ütü çizgileri yürürken hiç kırışmıyor, incelikle giymesini bildiği parlak rugan ayakkabılarının üzerine kadar mükemmel bir şekilde uzanıyordu. Arkasından yetişen Bohusch ona laf atınca, eldivenli elini (*Café au lait*, $6^{3/4}$)[2] özensizce kısa silindir şapkasının kenarına koyup sohbete pek niyetli olmadığını belirten bir yüz ifadesi takındı. Bohusch ise birini bulmuş olduğu

için öyle sevinmişti ki, sıkılganlığını unutup davet beklemeksizin adamla birlikte yürümeye başladı. Pátek de arada bir rasgele bir sözcük döktürüverdi, yani sözcük düşürdü ağzından; ama ufaklığın bu değerli sözcük parçalarını yakalayıp yakalayamadığına pek aldırış etmedi. Berikiyse, hiç ara vermeden konuşuyor, arada bir gürültülü kahkahalar atarak dinleniyordu. Her şey konuşma malzemesiydi onun için. Her zaman pek de başarılı olduğu söylenemeyecek esprileri sağda solda yürüyenlerin dikkatini çekiyor ya da öfkesini uyandırıyordu; dört bir yana selam veren kibar ve genç adam, bu; Bohusch'a yakıştırdığı lakapla, 'talihsiz proleter'le birlikte görülmekten oldukça rahatsızlık duyuyordu. İlk köşe başında, yolun karşı tarafında çok yakından tanıdığı birine rastlamış gibi yaptı; gözlerini bir süre kırpıştırarak anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı, daha Bohusch olup biteni anlayamadan uzaklaşıverdi. Kambur, yoluna devam etti, on adım sonra durdu, karşıdaki kalabalık içinde kaçağın eşkalini aradı, derken Pátek'in yalnız yürüdüğünü fark etti. Geniş yüzündeki gülümseme bir anda söndü; yanından geçerken kendisine hafifçe sürten birine küfür savurdu, geriye döndü, sağa sola düşüncesizce omuz ata ata kalabalığın içinden sıyrılıp güneş ve insandan yoksun bir yan sokağa saptı. Gözlerinde yaş vardı. – Bir süre, Schileder'i atölyesinde ziyaret edip etmemeyi düşündü. Orada her zaman hoş tutuluyordu. Ressam o anda meşgulse bile, o, elinde bir dosyayla büyük mekanın yumuşak bir köşesine süzülüyor, burada saatlerce resimleri inceliyor; üzerinde birbiriyle hiç uyuşmayan nesnelerin ve yılını doldurmuş yoğun bir toz tabakasının altında birbiriyle gayet iyi geçinen en maceraperest alet edevatın yer aldığı duvardaki yüksek pervazlarda gezdirebiliyordu bakışlarını. Orada sık sık, birileri tarafından izlenmeksizin saatlerce vakit geçirmiş, herhangi bir köşede bir kadife ya da renkli, katmerli bir ipek parçası keşfedebildiğinde,

gözünü bu kumaştan bir daha ayıramamış, ressam da bunu seve seve ona hediye etmişti. O da her seferinde bu bir parça şeyle aynanın önüne geçebilmek için sabırsızlıktan deliye dönmüş bir halde evinin dört merdivenini telaşla tırmanmıştı. Evet, gariban Bohusch, siyah giysisini –yeterince eskiydi üstelik– oldukça kötü, değersiz bir yabanlık kıyafet olduğunu biliyor, çocukluğundan bu yana gördüğü rüyayı görüp, sıradışı ve gösterişli elbiselerle insanların arasında dolaşabilmeyi arzuluyordu. Sırf kırmızı koro gömleğine kavuşabilsin diye okul yıllarında kilise ayinlerinde kilise hizmetçiliği yapmış, sırf ışıltı üniforma aşkına ileride asker olma hayalleri kurmuştu. Gelgelelim bunların hepsi çoktan geride kalmıştı; en büyük bayramda bile bu siyah, fersudeleşmiş ceketten başka bir şey giymeyi ummuyordu artık, meğerki Frantizka fikrini değiştirip onunla evlenmeye nihayet karar verebilsin; o vakit bu düğün için hiç çekinmeden yenisini diktirecekti ve bu seferkinin geniş kadife yakası olacaktı. Babasından kalma işlemeli yeleği de o günü bekliyordu; Bohusch, o gün gelip çattığında, bunu kendi üzerine göre yaptıracaktı. Parayı şimdiden boşa harcamak olmazdı. Peki, o günleri görecek miydi acaba? ... Geçen Pazar Bohusch sevgilisini boşuna beklemişti. Ya bugün de gelmezse, ne olacaktı?

Mermer anıtların bahçıvan eliyle gerektiği gibi süslenmediği o daha yoksul mezarlıklarda durum şöyledir: ilkbahar, olanca masumiyetiyle içeriye adımını atar ve paslı demir kapının gıcırtısı işittiği son gürültüdür. Nerede olduğunu tahmin edemez. Ama arkalarında engin yaşamın dalgalandığı bu sessiz duvarların ve parlak kilden yapılma, ellerini kavuşturup ona dua eden –başka kime edecekler ki zaten?– küçük melekçiklerin arasında olmaktan hoşnuttur. Genç ve ürkek rüzgarlar için de üzerinde, yeterince yükseklerdeyseler, ödül olarak sağa ya da sola doğru –canları nereye istiyorsa artık– uzanabilecekleri bu haçtan daha

iyisi yoktur. Ve rahatı iyi de olduğundan ilkbahar böylesi bir yerde her yerdekinden daha çabuk serpilir. Bohusch'un hiç olmazsa küçük, karanlık eşkali çuha çiçekleriyle dağ laleleri öbeği içinde tam kaybolmak üzereydi; üzerinde, yapraklanmadan çiçeklenen bir ağacın tepesinde rüzgar pusuda bekliyor, arada bir Bohusch'un kucağına bir çiçek yollayıp o güzelim dalları öyle kaşmer sallıyordu ki, yapayalnız'ı bir saniye sonra baştan aşağıya çiçekle örtmek istiyordu sanki. Gelgelelim kambur onu anlayacak kadar keyifli değildi. Asık suratla siyah kolları üzerindeki çiçekleri uzaklaştırıyor, bakışları güneşli Pazar gününün üzerinden kayıp bir başka – bambaşka güne bakıyordu. Yine bir kilise mezarlığındaydı. Yaklaşık üç yıl önce. Siyah giysili bir iki kişi mezar çukurunun çevresinde dikiliyordu. Erkekler, uzun sakallı ya da sinekkaydı tıraşlı yüzlerle, kavalyelere has belli bir kibarlık içinde ve dudaklarının çevresinde, genel kanıya göre yas ve etkilenmişliğin işareti olan çizgilerle; kadınlarsa, daha önemsiz bir halde, ellerinde mendillerle bekleşiyordu ve bu ciddi topluluğun ortasında ufak tefek, çaresiz, ak saçlı bir kadın. Acılar içindeydi; acıları kadını ele geçirmişti. Zavallı bedeninin her kasılması, boğuk sesinin her yakarısı bu acıya aitti. Bu yüzden de kadın, çevresindeki her şeyi unutuvermişti; oğlu zavallı Bohusch'u bile. O ise buna çok şaşırmıştı. Annesini hiç böyle görmemişti. O kendisini hiç de olağandışı hissetmiyor, babasının tabuta nasıl sığabildiğini düşünüyordu sadece. Sandık fazla büyük görünmemişti gözüne; babası da belki içinde bu yüzden *öyle* yatmak zorundaydı. Bununla birlikte, babasını, dizlerini hafifçe kendisine doğru çekmiş halde getirdi gözünün önüne ve ölünün, bir an için o hepten tüyler ürpertici düşünceye kapılıp ayaklarını uzatması halinde, sarı kutunun hiç şüphe yok ki, aşağı ya da yukarı doğru esneyeceğini düşündü. Kafası bu düşüncelerle dolu olduğu halde, topluluk dönüş yoluna koyulana dek

bekledi. Ne var ki, hiç durmadan hıçkıran yaşlı annesi, acısı yüzünden onu bu kez de fark etmeyince, iyice korktu. Zavallı, ufak tefek kadının, ilk ikisi hariç, kırk yıllık evliliği boyunca, sert tartışmalara katlanamayan kocasından korktuğu için asla ağlamaya cesaret edemediğini ve şimdi farkında olmadan, belli bir özgürlüğün kurtarıcı keyfini sürerek, kaçırdığı onca şeyin acısını yıl yıl ağlayarak çıkardığını kavrayamazdı ne de olsa. Kırk yıl boyunca birikmiş gözyaşı da öyle bir kalemde akmıyor. Bohusch şaşkınlık içinde tek tek herkesi inceliyordu. Herkes –ölen kişinin arkadaş ve ahbapları– Bohusch'un yanından geçip gidiyordu; aralarındaki en nazik olanlarıysa hiçbir şey söylemeden onun elini sıkıyorlar, bu arada yanıbaşındaki kadının her seferinde gözleri doluyordu; prensin uşağı ise yabancılara özgü itinalı bir Almancayla "Yaşlı bile sayılmazdı, babanız," dedi. Bununla, rahmetli kapıcının, kendisinden, yani Majestelerinin İngiliz uşağından iki yaş daha büyük olduğunu vurgulamaya çalışmıştı. Bohusch, her el sıkışmada biraz daha ürkekleşiyordu; burada gerçekten de sıradışı bir şeylerin olduğunun ayrımına yeni varıyordu; ve bu insanların katı ciddiyetlerinden korkmuş bir halde, kafilenin epey gerisinde kaldı. Birdenbire, iki kolun kendisine doğru indiğini hissetti, başını kaldırıp baktığı sırada genç, sarışın bir kız onu alnından öpüverdi. Dudakları serindi, bunu hissediyordu, daha da hoş tarafıysa: kız ağlamıyordu. Sadece, çok, ama çok üzgün gözlerle bakıyordu. Gelgelelim kambur, kızın bakışlarını yakaladığında karanlık bir ormanı düşündü. Ürkütücü bir şeyi değil, sadece karanlık bir ormanı; ve bunun içinde yaşanabilirdi herhalde. Böylece bu üzgün gözleri, Frantizka'sının gözlerine hemen ısınıverdi. – Ayrıca: o gün bu kızı hiç kimse tanımıyordu, yaslı gruptan kimse adını bilmiyordu; aralarına karışıvermişti kız. Kilise mezarlığının kapısında, buruş buruş parmakları arasında tespih tutan yaşlı iki dilenci

kadın duruyordu. Bohusch, sevgilisiyle birlikte, el ele önlerinden geçerken, 'Selam olsun sana ...'nın onyedincisindeydiler; duayı yarıda kesip içlerinden biri "Şu kamburun yanındaki kız, rahmetlinin sevgilisiydi" dedi sırıtarak. Tıslamayı andıran kıkırdaması giderek 'Selam olsun sana ...'nın onsekizincisine dönüştü. Bohusch ise bunu duymamıştı. – Kıza tekrar baktı ve kız eliyle onun alnını okşayıp "Sen çok, çok iyi birisin," deyince, kızın elini öptü; bunu yaparken kalbi küt küt atmıştı. Sırtından aşağıya soğuk terler aktığını ve kafasının içinde her şeyin paldır küldür yerle bir olduğunu fark etti; ellerini iç öylesine sıkı birbirine geçirdi ki, acıdan neredeyse bağıracaktı, ama bağırmak yerine "Sen benim sevgilimsin, öyle değil mi?" diye fısıldadı sadece. Bunun üzerine kız güldü, yüksek sesle gülüp başını salladı; gözleri sevecen hüzünle doluydu. Ama bu olay artık çok gerilerde kalmıştı; Malvazinky'deki çiçekli ağacın altında oturmakta olan Bohusch, Frantizka'ya aynı soruyu tekrar sormayı çok isterdi. Gelgelelim bunun yerine gözlerini akşamın kızıl yüzüne dikmiş bakıyor ve sevgilisinin artık gelmeyeceğini biliyordu. İçinde en küçük bir umut dahi yoktu; yine de, burada pek çok komşusu gibi aynı hakla yaşayabilme arzusuyla büyülenmiş bir halde, tepeciklerle haçlar arasında oturup kaldı. Bunun için ne yapması gerekiyordu ki? Tanrım, gözleri şu karşıdaki kuleleri, çatıları, sessizce akıp giden yamacı salıvermeli, gökyüzüne, akşamın ilk yıldızına veda etmelilerdi; ruhunun derinliklerindeki bir şey bir kez daha nefes almalı ve 'Frantizka' deyip susmalıydı artık. Hepsi bu kadar, bu o kadar zor mu? – Demek ki zordu; çünkü Bohusch ayağa kalkıp tekerlek izli yoldan aşağıya inip geniş anacaddeye ulaştı. Burada gri renkli, ışıltıyla titreşen bir sis çökmekte ve gaz lambalarının alevlerini adeta havada hapsetmekteydi; öyle ki, alevler aşağıya, yapayalmz'ın bir iki adım önünde bir hayalet gibi sonsuzluğun içinden çıkan ve onu

geçer geçmez yine hiçliğin içinde ansızın kaybolan yorgun kalabalığın üzerine ışık serpiştiremiyordu. Ve Bohusch ruhunun en derinliklerindeki içgüdüyü dinleyip hiç durmadan, başını kaldırmadan yürümeye devam edecek olsaydı, yorgun bir beygirin soluğu sessiz ahırda alması gibi, buzların kırılmasından bu yana daha azgın akan Moldav kıyısında alırdı soluğu. Ama Bohusch *başını kaldırdı*. Çevresini kuşatan sis giderek büyüyen heybetli bir sesle onunla konuşmaya başladı; daha önce veda etmek istediği kuleler görkemli dua seslerini yükselttiler. Sanki yukarıda, çatıların üzerinde, geçirimsiz, rutubetli kıvrımların ardında herhangi bir büyük şölen başlamış, kamburun ruhu da birden yukarıya yükselmişti; ve o buna engel olamadan ruhu, havanın esrarengiz şöleni içinde çözülüverdi. Zavallı Bohusch ise oracıkta dikilip ruhunun arkasından bakakaldı. – Sekiz gün sonra Paskalya Bayramı'nın başlayacağı geldi aklına, bu düşünce içini öyle sevinçle doldurdu ki, soluğu yaşlı annesinin yanında aldı ve bütün bir akşam anlatacağı o kadar çok komik şey vardı ki, gülmekten kırılan yaşlı kadıncağızın başı döndü. Bohusch'un, daha sonra rüyasında Frantizka'yla evlendiğini görmesi neye yarardı ki? En küçük ayrıntısına kadar; gelinin kulak memeciklerindeki kan damlasını andıran koyu kırmızı renk küpelerine varıncaya her şeyi gördü rüyasında. Ve her şey yolunda gitti. Nikah töreni büyük kubbeli St. Niklas Kilisesi'ndeydi; Bohusch, rahibi hemen tanıyıvermişti. Buraya kadar her şey aydınlık bir gündeki gibi akla uygundu. Ama bir anda çok tuhaf olmaya başladı. Genç, hattâ çok genç bir kız, sunağın önünde Bohusch'un yanında diz çökmüş halde duran gelini kucaklayıp "Onu sana bırakmam, onu o kadar çok seviyorum ki!" diye bağırdı. Bunu avazı çıktığı kadar, vahşice haykırmıştı – üstelik de, dikkatinizi çekerim, bunu o en büyük, en ciddi St. Niklas Kilisesi'nde bulundukları halde yapmıştı. Damadın –bu arada üzerinde gerçek-

ten de koyu kırmızı kadife yakalı yepyeni bir ceket vardı – onu çok sevdiğini söyleyen bu genç kıza alıcı özle bakmak istemesi gayet doğaldı. Carla'ydı; şöyle bir tanıdığı bu genç kız Frantizka'nın küçük kızkardeşiydi; kızın verdiği rahatsızlığa çok öfkelendi. Ama daha bir dikkatle bakınca, bu sarışın kızın bir rahibe kıyafeti giymiş olduğunu fark etti – sevinçten birden öyle bir korktu ki, sıçrayarak uyandı. Yatakta, oturur vaziyette, kendisini toparlaması biraz zaman aldı. Ardından, Yeşil Perşembe'ye[1] kaç gün kaldığını hesapladı, sadece üç gün kaldığını anlayınca da gülümsedi Bohusch ve yüzünde bu gülümsemeyle sabaha dek rüya görmeden uyudu.

* * *

Prag'daki kraliyet kalesinin önündeki meydan, bunu kesen yoksul bulvara rağmen oldukça zariftir. Bunun nedeni: Çepeçevre saraylarla kuşatılmıştır. En haşmetli etkiyi ise, Barok kapılarının ardında yorulmak nedir bilmeyen bekçinin bir ileri bir geri yürüyüp durduğu büyük, beyaz ön avlulu eski kral kalesinin geniş alnı uyandırır. Prens von Schwarzenberg'in eviyle bir başka, biraz daha sıkıcı bir yapı, sürekli bir reverans konumunda beriye bakarlar; şatonun sağındaysa, başpiskoposun yeni boyanmış sarayı hafif şaşaalı bir pozla, haşmetli patronun yakınına sokulmaya çalışan piskopos ve katedral beylerinin oturduğu küçük evlerin adeta bekçiliğini yapıyordur. Bir köşede sadece, kalenin yanında, şatonun merdivenleriyle Sporn Sokağı'nın birleştiği yerde bir boşluk vardır; bu boşluğun derinliklerinde, Laurenzi Tepesi'yle Belvedere arasına sıkışmış nefis bir panorama içinde mimarinin bu zengin, devasa destanı –Prag– yer alır. Işık ve yaşam dolu o haliyle Hradzany'nin gözleri önünde uzanır; eski dizelerine sürekli bir saygıyla yeni, pırıl pırıl yeni dizeler eklenir. Bu aydınlık manzarayla sınırlanmış görünen ev sıralarının diğer ucunda, gece gündüz oracıkta duran ve yanıbaşındaki ih-

tişamı görmemek için elleriyle gözlerini kapamış yoksul, tek katlı bir bina yer alır. Bütün o çevrenin çocukları binanın ciddiyet dolu suskunluğunun önünden ürpererek geçerler; bu eve dair öyküler dinlediklerindeyse ya bütün gece uyuyamazlar, ya da solgun rahibelerin tuhaf tuhaf şeyler yaptığı ateşli kabuslar görürler. Elbette ki bu, gencecik fantezilerin; bu katı yürekli duvarların arasında sonsuza dek suskun ölümlerini yaşayan Barnabiterler'in kendi aralarında da tek satırcık dahi konuşmadıklarını; korkudan dua ederek parçalanan gecelerini, tahtadan tabutlar içinde geçirebilecek kadar, birinin diğerinin gözünde bulduğu kadar olsun, bir güneşi bile sunmalarına izin verilmediğini ve sonunda –yakın bir zamanda– bu tabutların içinde, sözümona karanlık duvarların ta derinliklerinde yer alan ve ilkbaharın asla yanaşamayacağı bir avuç toprağa gömüldüklerini duymaları, bir yandan da kanatlanmalarını sağlıyordu. Bu Barnabas Çilecileri'nin kardeşlik tarikatı çok önceleri yok oldu. Son iki üyesinin yarı parçalanmış kafatasları Santa Maria della Victoria yeraltı mezarlığında bir taş sunağın üzerinde durmakta ve çürümenin verdiği o duasız huzuru yaşamaktalar. Ama rahibeler acılara daha dayanıklıdır. Bundan yaklaşık on beş yıl önce kapı menteşelerinin paslı istirahatlarına son verildiğinde, civardaki ak saçlı bazı insanlar, pek öyle güvenilir hafızası olmayan sofu kimi kadınlar, hâlâ canlı olan yedi rahibeye bir sekizincinin eklendiğini söylemiş olsalar da, bunlar mesnetsiz tahminlerdi sadece. Gelgelelim, yeni kurbanı getiren arabanın içine daha genç ve daha akıllı insanlar da bakmıştı; yeminle söylediklerine göre, arabanın içindeki, oldukça genç, anlatılamayacak kadar güzel ve alımlı bir kızdı; dediklerine bakılırsa, ender rastlanabilecek böylesi bir zarafeti, bütün manastırların en korkuncunda sararıp solmaya terk etmekse günahtı. Daha başka şeyler de söylemişlerdi; ama bunların bir kısmı, yaşama bu denli erken veda

etmeyi gerektiren nedenlerin ne olabileceği üzerine dedikodudan ibaretti; örneğin, büyük romantik öyküler uyduruluyor, birbirinden değişik hançerler bin bir çeşit Bengal ateşinde kıvılcımlar saçıyor ve bütün kurt masallarındaki en şeytan prensler bu tahminlerdeki yaşam olanaklarıyla besleniyordu. Bu vazgeçişin ardında mutlaka şu ya da bu bağırgan, korkunç bir olayın yatabileceği kesinlikle biliniyordu ve belki de; çok sessiz bir acının, derin, usulcacık yaşanan; en hassas ruhlara, yaşantının doruk ve uçurumlarının artık geride kaldığını, bundan böyle sadece küçücük çukur ve gülünç tepeciklerin yer aldığı o uçsuz bucaksız ovanın başlayacağını ve bu ovada yol almanın insanı böyle yorduğuna dair karanlık bir sezgi kazandıran hayal kırıklıklarından birinin yaşanmış olabileceği –her zamanki gibi– unutuluyordu. Güzel ve yorgun çocuk, Sporn Sokağı'ndaki bir zamanlar içinde Bohusch'un da ürkek çocukluk oyunları oynadığı o yüksek ve karanlık prens malikanesinden geliyordu ve kapalı arabanın Prenses Aglaja'yı yeni, yalnızlık çekeceği memleketine götürdüğü gün, o zamanlar henüz yarı olgunluktaki Bohusch için de önemli bir gündü. Aslında prensesin o günlerde nasıl göründüğünü hayalinde canlandıramıyordu; onun zihninin derinliklerindeki resim, kızın altın gülüşünün şaşkın bir kırlangıç gibi ağırbaşlı avlularında kanat çırptığı ve sonunda, korkudan kaskatı kesilen İngiliz kadına inat, hışırtı dolu parkın özgür enginliklerinde kaybolduğu o günlerden kalmaydı. İki çocuk orada birbiriyle çok sık karşılaşır, laflayıp şakalaşır ve kovalamaca oynarlardı; adeta üzerlerindeki bir baskıdan kurtulmuş çocuklar gibi: Aglaja mürebbiyesinden, Bohusch ise sessiz, sadık üzüntüsünden. Ardından da, bunu kapıcı oğlunun bu arada hanımefendi olmuş olan oyun arkadaşını görmediği yıllar izliyordu; bu yüzden de Bohusch'un, anılarında kızın yaşama veda ettiği o günü çocukluğunun neşe dolu saatlerinin yanına yer-

leştiriyor ve en parlak günün ansızın en karanlık geceye, en zengin yazın da en tesellisiz kış gününe dönüşeceği duygusunu yaşıyordu. Merhametsizliği onu korkutan, anlamı ona varlıklı ve ayrıcalıklı olanların kaderle adeta müttefik olduğu, şeytanın sadece yoksullara düşmanca ve nefretle yanaştığı fikrinden vazgeçmesine neden olan bir olayla karşı karşıyaydı. O gün elinden bir anda koca bir çıkın önyargı düşmüş; bir çeşit dünya görüşü, bir tür din; onun içinde olgunlaşabilecek ve belki de, daha cesur olabilseydi, filizlenip onun dışına taşabilecek tohumlar bahşedilmişti kendisine. Ancak güçlü bir bedenden özgürce ve görkemle büyüyüp dışarı taşan eylemler, zavallı kamburun içinde, giderek küçülen bir dünyaya denk gelen ve nihayet prensesin resmi çevresinde sadece incecik bir hale olan rengarenk, garip rüyalara, ürkek coşkulara dönüşmüştü. Bohusch'un çaresizlik içindeki şükran duygusu, gülen, sevimli çocuktan solgun, gizli bir sevgiliye ve sevgiliden de Bakire Meryem'e çok benzeyen, kendini bütünüyle Bohusch'un ender arzularını dinlemeye ve yorulmak nedir bilmeyen hayal gücünün kendisine yakıştırdığı heybetli özelliklerini sabırla kabule adamış saygıdeğer bir azizeye dönüşüne kadar süsledi bu resmi. Ve bu sayede, azizesinin, bütün dünya için erişilmezliğine rağmen yaşıyor oluşu ve Bohusch'u ebedi duvarların arasına giderken biricik mücevher olarak yanında götürmüş olabileceği çocukluğunun bir sırdaşı olarak bilmesi, Bohusch'u diğer bütün inananlardan ne kadar üstün kılıyordu. Bu ilişki, kamburun Frantizka'yı sevgili ilan etmesiyle en küçük bir halel getirmemişti; çünkü o zamanlar Aglaja'nın tanrıya dönüşümü öyle yol kat etmişti ki, göğe doğru yükselmiş bedeni irili ufaklı tüm dürtü ve bunaltıcı rüyaların üzerinde yer alıyordu. Bohusch, azizesine yılda sadece bir kez adıyordu kendisini; o da, Barnabiterler'in manastırındaki kilisenin herkese kapılarını açtığı Yeşil Perşembe günü. Bu küçük,

karanlık ve oldukça gösterişsiz kilise, ana sunağın arkasında, gerisinde tarikata bağlı rahibelerin resmi ayinlere katıldıkları bir duvarla tümüyle ayrılmıştır. Hıristiyanların Çile Cuması'dan önceki gün –ve sadece bu gün– rahibelerin sesi sunağın duvarından usulcacık dışarıya sızar ve az sayıdaki duacının üzerine uzaklardan gelen bir yakınma gibi çöküverir. Bunun üzerine küçük cemaat kulak kabartır, korkudan nefesini tutar, ürperir; sunağın başındaki rahip, dualarına ara verir; yardımcı oğlanlar korkulu gözlerle mekanın kuytu köşelerine bakar, duvarlardaki karanlık resimler uyanıverir. Derken, yardımcının elindeki çanın keskin sesi bu büyüye bir son verir. Duvarlardaki resimler tekrar ölür, rahip elindeki kupanın üzerine eğilir; müminler ise sıralarda kıpırdanır, burunlarını çekip fısıldanırlar: "Ses çok zayıftı, hâlâ sekiz kişiler mi?"; sonra da omuz silkip göğüs geçirilir ve yine burunlar çekilir.

Bu Yeşil Perşembe de yine böyleydi. Bohusch en önde diz çökmüş, sabırsızlıkla azizesinin seslenişini bekliyordu. Sesinin tonunu unutmamıştı, uzaklardan gelen koro ilahisi içinden onun sesini kesinlikle duyacağına her zaman inanıyordu. Onun sesini yakalayıp solgun bir dokumadan ipek bir ipliği çözermişçesine bütünün içinden ayıklıyordu. Ama bugün daha ilk tonda anladı: azizesi yoktu. Dehşeti bunu ne kadar yadsırsa yadsısın, biliyordu: o yoktu. İleriye doğru iyice eğildi; korkusu, en ufak bir sesi dahi dikkatle takip edip gırtlaklıyordu – ama giderek daha da emin oluyordu: azizesi yoktu ve nihayet, sınırsız bir korkuyla ellerini ileriye, uzatabildiği kadar ileriye uzattı – ve bütün parmak uçlarıyla dinlemeye çalıştı ... o yoktu. Ve birden, yardımcı oğlanların çanıyla birlikte, içinde bir çığlık yükseldi, sadece bir kez, ardından, Tanrısı tarafından terk edilen biri gibi sert sıranın üzerine yığılıverdi.

* * *

Bohusch'taki büyük değişikliği fark eden ilk kişi Ressam Schileder'di. Ne var ki, bunun olası nedenlerini üstünkörü de olsa düşündü, ama pek emin olamadı. Karısı Mathilde'nin de bir fikri yoktu. Böylece şaşkınlık yaratan bu olayı unutuverdiler; ta ki Paskalya Pazarı'ndan hemen sonra, bir öğleden önce Pátek atölyeye girip "Utanmazlık," diyene kadar. Elindeki fırça ve paleti bir kenara bırakan Schileder, şapkasını çıkarmaksızın bir aşağı bir yukarı yürüyen gergin adama baktı: "Günaydın, bu halin ne?" Anlatı yazarıysa sadece birkaç kez daha "Utanmazlık," dedi, sonra da durdu ve kusursuz silindir şapkasını büyük bir özenle tozlu bir dosya yığınının üzerine koymak istedi. Ama önce eldivenli işaret parmağıyla yığının üzerini yokladı, kızgın bir sobaya dokunmuşçasına hemen geri çekti. Şapkasını dokunaklı bir çaresizlikle iki avucu arasında dengelerken ressama sitem dolu bir ifadeyle baktı – "Senin burası da toz içinde," diyerek duraksadı, "hiçbir şey koyamıyorsun." Sonunda kendini güvende hissedince oturdu, kafası karışık bir halde 'National'den geldiğini, orada arkadaşlarıyla birlikte olduğunu ve bir sürü şey konuştuklarını anlattı. "Sigaran var mı?" diye kesti sözünü, Schileder onun bu isteğini yerine getirince sürdürdü. Dediği gibi işte, her şey konuşulmuştu. Ve şu – "talihsiz proleter" bu tartışmalara öyle dikkat çekici ve öyle ısrarcı bir şekilde katılmıştı ki, o, yani Pátek, sonunda bu küstah adama iyi bir ders verme ihtiyacı duymuştu. "Konyağın var mı?" diye sordu konuşmasının bu en heyecanlı anında. Konyağı bir dikişte yuvarladıktan sonra iki kolunu gerinircesine havaya kaldırıp pencerenin kenarına geldi, asık bir suratla "Adamın neye cüret ettiğini biliyor musun? Konuşuyor. Duyulmuş bir şey mi bu, sırf bununla bile çelişiyor; beni rencide ediyor. Beni rencide etmek için bana karşı geliyor." "Ne dedi ki?" diye sordu ressam. "Bilmiyorum." Schileder hayretle bakınca, Pátek hafif mahcup bir ifadeyle alelacele

ekledi: "Ne yani, bu tür saçmalıklara ayıracak zamanım olduğunu mu sanıyorsun; onun yüzünden –ne bileyim– utandım doğrusu. Önemli olan – düşünsene: beni rencide ediyor. Gel de utanma!" Kibar anlatı yazarı bir süre daha oldukça öfkeli göründü, ama Schileder'in yaptığı iş de ilgisini çekmedi değil; etrafta duran şu ya da bu nesneyi inceledi, yüzleri duvara dönük halde duran çeşitli tuval çerçevelerini başparmağıyla işaretparmağı arasında tutup dikkatlice havaya kaldırdı. Schileder buna iyi niyetle sabır gösterdi, genç adamın kısa bir süre sonra neşe içinde veda etmesine de şaşırmadı. Pátek her zaman böyle yapıyordu. Kısa, az çok etkileyici bir gösteriyle, kendisini öfkelendiren olayla hesaplaşır, tamamen çözer, kendi deyimiyle, "üstesinden gelirdi". Gelgelelim bu, büyük Üstesinden Gelici'nin, Bohusch Hikayesi'ni aynı öğle öncesinde beş kez daha, hattâ her seferinde olayı daha bir kendi bakış açısıyla anlatmasına engel olmadı; öyle ki, hikayenin beşinci versiyonu bir modern opera şarkıcısının odasında geçiyor, iyilik ilkesi kendisini gururla asil anlatıcının kişiliğinde var eden düalist bir dünya felsefesinin uyumlu bir tasvirini içeriyordu. – Sonuçtaysa herkesin –kimisi kendi deneyiminden, kimisi Pátek'in sağda solda anlattıklarından– bildiği şeyin özünde gerçek bir taraf vardı: Bohusch bambaşka biri olmuştu. Sevgilisi ve azizesi onu terk etmişti. Bu iki varlığa kendisinden çok şey verdiğini ve geriye şimdi sadece küçük bir parça kendisinin artakaldığını anlamıştı. Sahip olduğu bu son parçasını el değmemiş olarak Moldav'a atıp atmamayı, ya da bu sermayesini büyük bir bankaya yaşam boyu vadeyle koymaya değecek kadar yeterince büyük olup olmadığını anlayabilmek için birkaç saat daha savaştı. Kafasında bunları ölçüp biçerken bir anda ona çözüm yolunu gösteren bir söz geldi aklına. Rezek, o anmaya değer akşam "Bu halk belki de size bir kez daha ihtiyaç duyar," demişti ona. "Akıllı hareket ederseniz tabii." Ve şu anda

daha önce hiç olmadığı kadar akıllı olduğuna dair yemin edebilirdi Bohusch. Daha cesurdu hem. Çok şey düşünüyordu; düşündüklerini ise, nerede olursa olsun, modası geçmiş, uzun, ağdalı cümlelerle ifade de ediyor ve böylesi anlarda kendi kendisinin en dikkatli dinleyicisi oluyordu. Sadece çok seyrek olarak, belki unutkanlıktan, çekinip susuyordu; eski Bohusch'un, sessiz, altın düşünceleriyle tıpkı bir hayalet gibi onun karşısında durup eski günlerin sessiz hüznüne geri dönmek için yalvardığı böylesi anlarda kendisinden korkuyordu. Ama Bohusch dayanıklılığını koruyordu. Bütün günü kahvede ve sokaklarda geçiriyor, şarkı söylüyor, ıslık çalıyor; insanlar onun bu halini görüp dönüp baktıkları için gülüyor; kendi çirkinliğinin huzursuz ayna görüntüsünü seyretmekten başka bir şey yapmaksızın vitrinlerin önünde duruyordu; öyle her gün gerçekleşmeyecek bir şeyi beklemekte olan biri gibiydi. Neredeyse içgüdüsel olarak Rezek'le karşılaşmaya bakıyordu. Kendisine biçilecek *bu* olayın ne olacağını ille de *onun* ağzından dinlemesi gerekiyormuş gibi geliyordu Bohusch'a. Gelgelelim, öğrenciyi hiçbir yerde bulamıyordu. Herhangi bir adres bırakmadan oturduğu evden taşınmıştı; 'National'de de gören olmamıştı onu. "Tuhaf bir insan," dedi Norinski durduk yerde. Schileder bunu onaylarcasına başını salladı, ama yeni Bohusch alay etti – "Aptal biri," deyip o eski, zavallı gülüşüyle güldüyse de, kimse onun bu gülüşüne katılmadı.

Aynı günün akşamı çok tuhaf bir şey oldu. Yaşlı annesini de giderek daha çok ihmal eden Bohusch, eve her zamankinden geç geldi. Elinde havaya doğru kaldırdığı yanan bir kibritle birkaç basamak çıktı. Bakışları dar, bol köşeli koridorun koyu karanlığını araştırdı. Bodrum kapısı tam kapalı değilmiş gibi geldi kendisine; el yardımıyla kapıya doğru ilerleyip kapıyı yavaşça açtı ve ender bir kararlılıkla, bildiği basamaklardan bodruma in-

di. Görüntüsü, derinliklerinden yabancı seslerinin yankılandığı nemli karanlıkta dağılıp tamamen kayboldu. Soğuk duvar boyunca el yardımıyla ilerledi, odunların kenara itilmiş olduğunu gördü; ne zaman ki gizli geçitten gelen çekingen bir ışıltı fark etti, o zaman dehşete kapıldı. Ama bir başka, daha güçlü bir duygu onu geçide yaklaşmaya zorladı. Önce, yakından gelen seslere kulak kabarttı, ama bir şey anlamayınca, becerikliliği onu bile şaşırtan bilinçsizce bir hareketle kendisini deliğin ağzına doğru kaydırdı, ama daha ileriye gidemedi. İlk seçebildiği şey, az ilerisinde yerde duran ve doygun ışığı, fayansların üzerinde yere dökülmüş incecik bir sıvı gibi yüzen büyük bir fenerdi. Bu ışık birikintisinin çevresinde genç erkek ayakları ve çemberin tam ortasında genç bir kızın ayakları. Bohusch'un bakışı bunlara tutundu, belli belirsiz renkte olan bir elbisenin üzerinden yukarıya doğru tırmandı ve alacakaranlıkta, Bohusch'un hâlâ anlayamadığı sözcüklere hızlı jestlerle yardıma koşan aydınlık ve canlı iki kız eliyle karşılaştı. Ama elleri anladı Bohusch. Bu vahşi ellerin, genç ve kutsal sabırsızlıklarıyla herhangi bir haksızlığı devirmek istercesine bir şeyi silkelediklerini kavradı birden. Ve bu elleri sevmeye başladı. Başını yavaşça yukarı kaldırarak bu sevgili ellere ait yüzü aradı. Gözü, zar zor keşfedebildiği yüz hatlarını devamlı silip yok eden kıskanç gölgeyle hızla, inatla savaştı, ta ki galip gelene dek. Carla'yı tanıdı. Ve bekleyişe geçti; şaşkın ve hayran bakışı, karanlığa inat, genç kızın güzel ve coşku dolu yüzünden bir daha ayrılmadı; dudaklarındaki sözcükleri adeta emdi, ta ki bunlar onun için tek bir tınıya dönüşene kadar ve bu tını rüyasındaki tınıyla aynıydı. "Onu o kadar çok seviyorum ki ... Onu o kadar çok seviyorum ki ..." Bütün bunlar bir anda olup bitiverdi. Diğer dakikalar ise şuna gebeydi: genç kız, giderek daha gerilere doğru kaçan biri gibi, giderek daha sessiz konuşuyordu; daha demin dudaklarından renga-

renk ve gururla akan sözcükler çıplak ve hedefsizce karanlığın içine sokuluyor, utanıyorlardı; kızın gözleriyse aşağılarda rasgele bir nesneye boş bakarcasına takılmış, yavaşça sönüyordu. Bir hareket meydana geldi. Dinleyicilerin bakışları kızınkileri izledi ve Bohusch'un sabitlenmiş iri gözü bir saniye boyunca hepsini yakaladı. Sadece bir saniye, ardından dehşete kapıldı kalabalık; isyankar köleler gibi ayaklandılar; şaşkınca fısıldanarak ve azgınca lanetler okuyarak dehlizin derinliklerine kaçtılar ve ışık sarı bir kedi gibi Bohusch'un yüzüne sıçradı. O anda uyanıp titredi. "Rezek!" diye bağırdı.

Beriki, onun üzerine eğildi. "Bohusch, Köpek! İspiyonculuk mu yapıyorsun?" diye bağırdı kulak tırmalayan bir sesle.

Bohusch'un gözleri şaşkınlıktan fırıl fırıl dönüyordu. Öğrenciden korkuyordu.

"İspiyonculuk mu yapıyorsun?" diye gürledi beriki.

"Rezek!" diye kükredi kambur korkusunun derinliklerinden gelen daha gür bir sesle. Bu addan başka bir şey gelmedi aklına. Daracık delikteki konumu da ona acı veriyordu, ümitsizlik gözyaşlarıyla ağlamaklı olduğunu hissetti. Derken, öğrenci ayağa kalkması için Bohusch'a yardım etti; Bohusch cesaretsizliğinden o anda pişmanlık duydu, planlarını düşündü ve başarısızlığa uğramış üstünlük duygusuyla, "Her şeyi biliyorum," dedi. (Bununla öfkeli iki kız elini kastetmişti.) "Demek bizi dinledin?" diye tekrar tehdit savurdu öğrenci. Bunun üzerine Bohusch yarı korku yarı cesaretle, "Rezek, ama Rezek, ne olur böyle davranmayın – lütfen, rica ederim böyle davranmayın. Ben de sizler gibiyim, öyle değil mi? Ben de anlarım bu işten, haksız mıyım? Ben de sizinleyim – hem de tüm kalbimle" demeye cüret etti. Öğrenci, kayıtsız bir merakla bakıyordu, kambur bu delip geçici, keşfedici bakışın altında çaresizliğe kapıldı. Aklına bir kurtuluş yolu gelene dek hep aynı şeyi söyleyip durdu: "Ama ben ol-

masaydım asla bulamazdınız." Bodrumu kastediyordu. "İşinize yarayacağını biliyordum – hangi amaçla kullanacağınızı da," diye vurguladı yalancıktan bir kurnazlıkla. Öğrenci buna aldandı. Lafı uzatmadan, "Ver elini!" ve "Susalım!" dedi. Kambur, kısa parmaklarını belli bir özgüvenle fanatiğin elinin içine koydu; el sıkışı rızadan, vurgulamadan uzaktı. Kendini galip olarak görüp koşullar öne sürmeye başladı. Lafı döndürdü dolaştırdı; burada aşağıda, onların arasında da halk ve özgürlük konuşabilecekti. Oh, hattâ çok önemli planları vardı. Rezek, ona burada konuşabileceğine dair güvence vermeliydi sadece. "Evet," dedi öğrenci ve bir kez daha vurguladı: "Susalım!" – Bohusch umursamazca başını sallayıp "Demek ki tamam – burada konuşacağım yani?" diye üsteledi. Beriki onu avutup kapıya doğru iteledi. Bu kamburdan anlaşılan pek korkmuyordu, hattâ ondan fazla bir beklentisi de yoktu; sadece çok can sıkıcı buluyordu. Merdivende arkasına bakıp bir kez daha seslendi. Üçüncü kez "Susalım!" dedi ve sırıtmakta olan adama bir şey uzattı. Bohusch bunu önce tutacak oldu, ama sonra öğrencinin sert, acımasız elini tanıdı ve tehditkar yumruğun içinden ağzında fener ışığının ölgün bir kan gibi akıp gittiği ince, uzun, sivri bir bıçak yükseliyordu. Bohusch kendini ne kadar zorlarsa zorlasın, bir türlü gülümseyemiyordu. Ümitsizlik dolu bir yüz ifadesi takınarak üşür bir halde merdivenden yukarıya, odasına çıktı. Sabah yakındı. –

Bohusch o andan itibaren hiçbir gece uyuyamadı. Gece gündüz, Rezek'in onu çağırmasını bekliyor, zamanı geldiğinde neler konuşacağını düşünüyordu. Çok, çok şey konuşacaktı! Hayalinde en ince şeyler en kaba şeylerle karışıp iç içe geçiyor, zavallı bir yetimin nasıl hayata döndürüleceğini söylemesi gerektiğini düşünecek gibi olduğu *an*, bir saniye sonrasında, aşağıdakilere kilise ve saraylara saldırmalarını tavsiye edeceğinden, hattâ emredeceğinden emin oluyordu. Evet, en başta da kiliselere! Ko-

nuşması nasıl olursa olsun, kendini bu grubun orta noktası, güzel Carla'nın ve pek çok güçlü kuvvetli genç adamın saygıyla ve körü körüne sözünü dinledikleri Efendi olarak görüyordu. Kendini, sonunda sözü dinlenip saygı duyulan, çoktandır hakkı yenilen biri gibi hissediyor; herkesin ilgisini kendi kişiliği üzerine çekme arzusuyla, geceyle gündüzün eriyip kaynaşarak birbirinden farksız, gri bir bilinçsizliğe dönüştüğü o zamanın kıyısızlığında yürüyordu. Vefasız azizesi, kendini onun sevgi ve intikamından bu ebedi duvarlarla korkakça korumaya almıştı; ama ününü yakında kuşkusuz Carla'nın ağzından da duyacak olan Frantizka'ya kendisini bağışlama olanağını vermek istiyordu. Onu aramasının doğru olup olmadığını düşündü; sonundaysa oturup bunu hak etmeyen sevgiliye iki gece üç gün boyunca bölük pörçük bir mektup yazdı. Pohpohlayıcı, tumturaklı o kalem odası yazısı, bu sayfalarda adeta azgın satırlara dönüştü. Harflerin çoğu yazarın deli dolu karikatürleriymiş gibi görünüyor, yetmezmiş gibi de tuhaf türden giysi ve takkeleriyle soytarılıklarını kanıtlıyorlar, birbirilerini karşılıklı –biri diğerinin ensesinden– alaya alıp gülüyorlardı. Bohusch, bu ayrıntılı mektubun birinci bölümünde, tamamen Ortaçağ hükümdarı ruhuyla, sevgilisini iyi niyetli ve şefkatli olduğuna inandırmaya çalışıyor; ikinci bölümde tuhaf biçimde sonu gelmez, ağdalı ve uzun cümle kuruluşlarıyla gizli görevinin önemini anlatıyor; üçüncü bölümde ise "Görevlerimin çok gizli oluşu ve sözle ifade edilemeyecek önemi nedeniyle, en derin üzüntülerimle belirtmeliyim ki, halkımı özgürlüğüne, şahsımıysa üne kavuşturacak olan toplantıya katılabilmeni imkansız ve erişilmez kıldığından, seni, akşam (burada yakın bir tarih belirtiliyordu) saat altı, ya da yedide bana davet ediyorum. Geldiğinde senin ve annemin karşısında, ihanet etmeden, kişilere değil tabii, çünkü onlardan korkmuyorum; ama görkemli, yüce ve haklı dava karşısında ne kadar konuşabi-

lirsem konuşacağım ..." diye duyuruda bulunuyordu ve bu alabildiğine uzun davet metni –bu, herhalde fazlasıyla zorlanan kalemden kaynaklanıyordu– imzalanmıştı. "Kral Bohusch. Prag." – Kambur, yazdıklarını bir kez daha okuyunca gülümsedi; mektup kağıtlarını neredeyse yırtmak üzereydi ki, bir an düşündündü: hayır, en azından güzel bir şaka, orası kesin; yazıyı mühürleyip bizzat postaneye götürdü. Mektubun kutunun içine düştüğünü duyunca derin bir nefes aldı. –

* * *

Frantizka yanıt vermemiş, Bohusch da bunu beklememişti zaten. Frantizka'nın geleceğinden ve neredeyse utana sıkıla, arkadaşlığı ona şimdi kuşkusuz büyük ve hak edilmemiş bir hediye olarak görünecek yeni bir Bohusch bulacağından emindi. Bohusch yavaş yavaş ve nazlanarak onu affedecek, sonra ise Pazar günü artık Malvazinky'ye değil, kendilerini bolca insanın arasında gösterebilecekleri Stromovka ya da Hvezda Parkı gibi herhangi bir yere gideceklerdi. – Bohusch bütün bunları, bundan böyle onun görevi, yaşamı haline gelen o büyük davayla ilgilenmediği ender molalarda düşünüyordu üstünkörü. Zavallı yıllarında tek tek düşündüğü onca önemli şeyin hepsini şimdi bir anda düşünmek, hepsini bir anda gözden geçirmek ve sırayla dile getirmek çok yorucu bir yükümlülüktü. Kafasındaki bir yığın fikir, anı ve plan, yanmakta olan bir tiyatrodan vahşice, adeta birbirini eze eze kaçmaya çalışan insanlar gibi, dudaklarından sökün etmek istiyordu. Bohusch ise ciddi bir yüz ifadesi takınıp tepeden emirler yağdırıyordu – "Acele etmeyin, teker teker. Herkese sıra gelecek." Ne oluyorsa, işte tam böylesi anlarda oluyor ve kalabalık kayboluyor, eriyip gidiyordu; Bohusch bomboş kafayla ne bir şey düşünebiliyor, hattâ ne de bir şey söyleyebiliyordu. Ancak birkaç bardak sıcak çay içtikten sonra o renkli, serseri kalabalık tekrar ortaya çıktığı vakit Bohusch da

sevinip gülüveriyordu, ta ki gözleri yaşla doluncaya dek. Bu arada içindeki huzursuzluk da gittikçe büyümüştü. Bolca gazete ve eski kitap okuyor, gülünç harfleriyle defterler dolusu yazı yazıyor ve bunca uğraşın arasında, ister gündüz ister gece, ister bir kahvede ya da bir kilisede olsun, ama nadiren evde, çok geçmeden korkuyla uyanacağı bir tavşan uykusuna yatıyordu.

Derken Bohusch'un, asıl zaferine katılmalarına izin verilmediği annesi ve Frantizka'nın önünde akşam yapacağına söz verdiği konuşmayı gerçekleştireceği günün sabahı geldi çattı. Geceyi çeşitli restoran ve salaş meyhanelerde geçirmişti; şimdi de yorgun ve uykusuz bir halde, evlerin kıyısında usulca yürüyor, ilkbahar sabahının yoğun, pembe sisine bön bön ve kayıtsızca bakıyordu. Çok az insanla karşılaştı yolda. Cephanelikte, ellerinde büyük alışveriş torbası, gülüp gevezelik eden iki hizmetçi kıza rastladı; gözleri capcanlı ve uyanık, üzerindekilerin elbiselerle önlüklerse yepyeni gibi ütülü görünüyordu. Biraz ileride iki piyade askeri Bohusch'a yetişip onu geçti. Askerler kazık yutmuş gibi yürüyor, adımları parke taşlarının üzerinde neşeyle takırdıyordu, üniformalarındaki düğmeler, güneşin erken ışınlarını çalıp küstahça Bohusch'un uykulu gözlerine yansıtıyordu. Sonra, hayta bir fırıncı çırağı, kamburun yüzüne ıslık çalıp arkasından yüksek sesle güldü; oradan geçen bir bekçi de, kendi kendine bir şarkı mırıldanırken, şapkasının tüyleri rüzgarda hafifçe uçuşuyordu. Kepenkler gürültüyle açılıyor; vitrin camları kendilerini hepten güneşe teslim etmiş beyaz alevler içinde yanıp tutuşuyordu. Kambur, bu taptaze, neşeli canlanışın içinden beti benzi uçmuş, bitkin bir halde, buruş buruş gömlek ve kirli giysilerle adeta sürünerek geçiyordu; tatlı talı kokan çiçek tarhlarının ortasında keşfedilmiş zehirli, çirkin bir kurbağa gibiydi. Bütün bu güzelliklerin farkında değildi, rahatsız olmak dışında; hattâ ilkbahar olduğunu, sabahın erken saatleri oldu-

ğunu bile bilmiyordu belki. Bu arada sabah olgunlaştıkça, herkesi saran belli bir huzursuzluk daha da dikkat çekiyordu. Her gün bu saatlerde birbirleriyle konuşmaksızın selamlaşan insanlar durup kaygılı ya da hayret dolu bir yüz ifadesiyle omuz silkiyor ve nihayet belli bir geleneksel şükran duygusuyla birbirlerinin elini sıkıyor, on metre yürüyüp duruyor ve yine aynı şeyi yapıyorlardı. Anlaşılan birbirlerine herkesi ilgilendiren ve merak uyandıran bir şeyler söyleme ihtiyacı içindeydiler. Ferdinand Caddesi'nin köşesinde bir uşak, bir grup erkek ve hizmetçi kızın ortasında 'Çek Gazetesi"nin bir sayfasını okuyordu; az ileride bir kahveden çıkan yaşlı bir beyefendiyse yanındakine Almanca şöyle diyordu: "Bunlar çok tehlikeli insanlar. Bunları aslında ..." Gerisi anlaşılmamıştı. Beyefendi, oldukça parlak ayakkabılarıyla, kendinden gayet emin bir halde yoluna devam etti; yanındaki, daha genç olanıysa, her cümlenin sonunda başını sallayıp saygıyla onaylıyordu; yaşlı adamla tümüyle aynı görüşteymiş gibi bir havası vardı. Bohusch 'National'in yakınlarına geldiğinde bir pencerenin arkasında oturan ve dışarıdan bakıldığında grubun görülmeyen diğer üyelerine kahramanca bir üslupla bir şeyler anlatan Norinski'yi fark etti. Kambur, bir süre tereddüt etti. Ardından içeri girmek yerine rıhtıma inip evine gitti. Yorgundu.

Bu arada Norinski de sözünü bitirmişti. Savurgan bir pozla kahvesini bir dikişte içip –fincanda zehir de olabilirdi– büyük büyük konuşmaya başladı: "Hiçbiriniz benim iyi bir Çek olmadığımı söylemeyecektir. Ve o sefil Almanları bunun aksine inandırmak için hiçbir fırsatı kaçırmayacağım. Hele biri çıksın karşıma. Ona haddini bildirmesini bilirim. Ama bu hikayeleri abartmamalısınız. Bunlar hiçbir şey değil. İnanın hepsi çocuk oyuncağı." Bunları söyleyerek ayağa kalktı, kahvaltısını borçlandı; yüce gönüllülükle üç hamlede el sıkışıp dimdik bir halde gardırobu-

na yürüdü. Geride kalanlar iyice birbirine sokuldu; Karás, gazetelerden olayla ilgili kısacık notlar okumaya başladı. Hemen hemen hepsi de aynı şeyi söylüyordu: Polis, bir kadının ihbarı üzerine, gençlerden, üniversite öğrencilerinden ve zanaatçı çıraklarından oluşan ve Hieronymus Sokağı'ndaki bir evin bodrum katında buluşup vatana ihanet sayılabilecek konuşmalar içeren gizli toplantılar yapan bir örgütün izini bulmuştu. İşin ilginç tarafı, bu toplantılara kızların da katılmış olmasıymış. Almanca gazeteler ise bu alçak katil sürüsünün yok edilmesine seviniyor, ancak hapse atılan işbirlikçilerin inatla susmaları yüzünden bu komplonun fikri liderinin şu ána kadar güvenlik güçlerince yakalanamamış olmasına üzülüyorlardı; ancak, polisin mükemmel eğitim ve keskin görüşlülüğü sayesinde, lideri ele geçirmeleri de fazla uzun sürmeyecekti. Ve nihayet, diye ekliyordu en Alman gazeteler; bu genç katil ve vatan hainlerine nihayet o uzun süredir beklenen ibret-i alem cezanın verileceğini ve acımasız sertlikte davranılacağını umuyorlardı. Bunların hepsi "National"de okundu. Schileder çok ciddi vaziyette hiddetlenmişti: genç insanların cesaretinden ve sadece süslü püslü sözcükler üretmeyip aynı zamanda eylemde bulunmak istediklerinden falan dem vurdu. Kendini iyi ifade edemiyordu; yeterince canlı bir ilgi görmediğinden, gözü korkup sustu. Bir an onaylarcasına başlarını salladı oradakiler, arkadaşları ve utangaç bir sadaka verircesine rasgele küçük bir sözcük tutuşturdular adaletin eline. Ama sonunda, herkes çevresine bakındı –imrenilecek bir yalnızlık içindeydiler–, insan bu koşullarda bir iki ufak tefek itirafta bulunabilirdi. Pátek, artık romanlarda bile hakkıyla yer bulamayan bu yeraltı romantizmini bir kalemde reddetti. Olup bitenden pek de haberdar olmayan şair Machál esnedi ve iki esneme denemesi arasında bütün bunların kendisine vahşice, korkunç derecede vahşice geldiğini öne sürdü. Kendini her geçen gün biraz daha kozmo-

polit hisseden Karás uzun bir konuşma yaptı; bu sırada 'ademelması' kuşkudan acılar çeken bir yeşil kurbağa gibi inip çıkıyordu. Konuşmasını, içinde bulunulan koşullar gereği dışarıya karşı bu genç insanların, savundukları fikirler uğrunda ölmediklerini, aksine ulusal bir davanın şehit düşmüş kahramanları oldukları görüşünün ne pahasına olursa olsun sürdürülmesi gerektiğini, ancak kendisini bu türden hamlıkları –dobra dobra, gençlerin hamlıkları dedi– lanetlemekten alıkoyamadığını belirterek bitirdi. Okumuş etmiş insanlar olduklarını; sonuçta haklarını yaşamda ve politik tiyatroda (Karás bu sözcüğü gazete yazılarında da sürekli kullanıyordu) böylesi uygunsuz eylemlerden çok, büyük ulusal eylemler aracılığıyla koruyabileceklerinin bilincinde olduklarını biliyorlardı. Büyük olasılıkla yedeğinde bildik birkaç cümlesi daha vardı, ama birden sustu. Neden sustuğunu kendi de bilmiyordu. Diğerleri başlarını kaldırıp baktı, karşılarında Rezek duruyordu. Solgun yüzündeki karanlık gözleri ışıldayan öğrenci, kendisine uzatılan eleri görmezden geldi. Eleştirmenin son sözlerini işitmişti belki, ama karşılık vermedi, sakince her zamanki yerine oturup çayını içti. Sert elleri usulca titriyordu. Kimse konuşmaya cesaret edemiyordu. Derken Pátek yeni bir kitaptan söz açtı ve sanatçılar bu tartışmaların içinde kayboldular. Genç bir meslektaşın yayımlatmak istediği Maupassant üslubuyla yazılmış bir anlatı söz konusuydu. Ancak para sorunu ve yayıneviyle ilgili birkaç zorluk falan da vardı; yazara yardım edip edemeyecekleri konusunda konuştular. Heybetli Karás bu fikre pek sıcak bakmadı. Bunun üzerine Pátek öfkelenerek "Çok rica ederim, bu ulusal bir mesele!" diye bağırdı.

Rezek buz gibi bir gülümsemeyle ayağa kalktı: "Siz Çek misiniz?" diye sordu.

Herkes susup sıkıntıyla birbirine baktı. Schileder ayağa kalkmıştı.

"Siz Çek misiniz?" diye tekrarladı öğrenci. Karás yumuşatmaya çalıştı. "Ne demek istiyorsunuz Rezek? Bizi kışkırtmayın."

"Ama olgunsunuz, öyle değil mi?" diye sürdürdü. "Olgun ve pişmiş."

"Sarhoş," diye fısıldadı Machál.

Rezek, yumruklarını sıktı. Ama kendini tuttu: " Adi sarhoşluk karşısında haklı olarak öfkelenmeye alışkın olduğunuzu biliyorum. Bunu biliyorum. Ama size şu kadarını söyleyeyim; halk olgun *değil*, ama siz kendinizi böyle pişmiş hissederseniz, halkın düşmanları, hainleri oluverirsiniz."

"Ben bir subayım," dedi Pátek kaygılı bir sesle ve öne çıktı.

Rezek, ona yumruğunu gösterdi ve hiçbir şey söylemeden yanından geçip salonu terk etti.

Bohusch, Frantizka'yı mektubunda belirlediği üzere saat altıdan, ya da yediden önce beklemiyordu; yine de saat üçten beri, sevgilisinin neden gelmediğini sorup duruyordu; saat dört gibi onu gidip alacak oldu, ama bundan gurur ya da başka bir nedenle istemeyerek ve tereddütle vazgeçti. Elleri arkasında, huzursuzca küçük odalarda bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı; zengin sayılabilecek kapıcı dairesinden getirilmiş atalardan kalma eşyalar bu dolaşmayı güçleştiriyordu. Arada bir, dikiş diken küçük, yaşlı bir kadının oturduğu pencerenin önünde duruyordu.

"Anne," diye haykırdı sonunda acıyla, "onu sen almaya gitmelisin!"

Yaşlı kadın onaylarcasına başını salladı, büyük, yuvarlak gözlüğünü indirip başını salladı. Bir an bile düşünmedi: gayet tabii, Frantizka'yı almaya gitmeliydi. Başındaki boneyi çıkarıp şapkasını giydi, düşük omuzlarına sarı, kaliteli bir şal attı. "Buralardan geçiyordum diyebilirsin, şey ... Tanrım – buralardan geçiyordum işte dersin. Di mi? Hem niye oralardan rastlantıyla geçmeyecekmişsin ki? Eminim bir sürü insan geçiyordur oralar-

dan rastlantıyla." Bohusch kesik kesik güldü. "Tamam işte, böyle dersin," diye sürdürdü sabırsız bir öfkeyle, "yapabilirsin değil mi?" Bayan Bohusch korkmuş bir halde başını salladı: "Bak ne diyeceğim, önce şu yandaki kiliseye gideyim. O zaman, kiliseye gittim derim ..." Kadın hâlâ duraksıyordu. Bohusch ise çoktan başka şeyler düşünüyordu. Yaşlı kadını görmüyordu bile; bir aşağı bir yukarı yürürken kadını karşısında görünce adeta şaşırdı. Sarı kumaş parçası bu ikindi güneşinde katlanılamayacak kadar parlaktı. Bir süre, konuşmaksızın bakıştılar; bu ufak tefek, küskün iki insan. Daha sonra yaşlı kadın kapıya doğru yürüdü, durmadan başını sallıyordu. Birden Bohusch bitiverdi yanında. "Anneciğim," dedi, sesi hasta bir çocuğunkini andırıyordu. Ve yaşlı, korkmuş kadın anladı. Büyüdü, zenginleşti, anne oldu. Bu usulca söylenmiş sözcük sayesinde oluvermişti böyle. İçindeki her tür korku ve endişe bir anda sevgi ve şefkate dönüştü; ve, daha demin öylesine korumasız ve çaresiz görünürken, şimdi güçlüydü; kollarını dikkatle öne doğru uzattı; Bohusch için bu, yuvaya dönüş gibiydi. Kocaman, ağır ve karışmış kafasını kadının göğsüne yasladı, ateş gibi yanan gözlerini yumdu, bu sonsuz, derin sevginin içinde kayboldu. Sustu. Birden içinde bir şey ağlamaya başladı. Nasıl başladığını gayet iyi duymuştu. Çok derinlerinde bir yerde olmalıydı, öylesine sessizdi. Acıtmıyordu da. Derken Bohusch merakla gözlerini açtı, neresinin ağladığını görmek istiyordu. Ve gördü: içinde ağlayan bir şey yoktu; ağlayan annesiydi. Bohusch artık gözkapaklarını kapatamıyordu. Altlarında gözyaşları birikmişti. – Odanın içinde bir anda bayram havası esmeye başladı. Bu iki zavallı insanın çevresindeki her şey daha önce, prens zamanında bile hiç olmadığı kadar parlaklık kazandı. Donuk etajerdeki her ibrik, her bardakçık apansızın ışığına kavuşup bununla övünmeye başlamış, yıldızları oynuyorlardı. Odanın içinin ne denli aydınlandığını düşün-

mek zor olmasa gerek.

Ardından saat çaldı, dikkatlice, sanki bunu yaptığına pişmandı. Yine de beş kez çaldı ve anne gitti.

"Nereye böyle?" diye sordu kambur korkuyla.

"Frantizka'yı almalıyım."

Bohusch birden her şeyi hatırladı. Önce bir an duraksadı, sonra neredeyse üzüntüyle "Öyle ya, Frantizka'yı almalısın."

Bu bir veda idi. Bohusch yalnız kaldığında tekrar sinirli sinirli ve dur durak demeden bir aşağıya bir yukarıya gezinmeye başladı. Gezinirken şu ya bu nesneyi düzeltti, masanın üzerindeki tozu sildi, kendini birdenbire yazı ve kitaplarını düzenlerken buldu. Bu arada hayli ısınmıştı. Ateş gibi yanan yüzünü aynanın birinde görünce şaşırdı. Omzunda, annesinin göz kamaştıran sarı renkli ipek örtüsü duruyordu. Çok komik görünüyordu doğrusu. Gülmek istedi, ama hemen unutup huzurun neden olduğu bilinçsiz hareketlerle sırtını yumuşak kıvrımların arasına gömdü iyice. Kendini yorgun hissediyordu; bu sevimli odanın içinde kendini oval masayla birlikte mekanın tam ortasını dolduran kaskatı kanepenin çiçek desenli yastıklarına bıraktı. Derin derin düşüncelere daldı durdu. Zavallı, bayramlık kanepe, altında sızlanıyordu. Birden ayağa fırlayıp tığ işi örtüyü belli bir şefkatle okşayıp düzeltti, ardından da yakınındaki sandalyeye oturdu. Kimi zaman çocuksu bir ifade kazanabilen yüzü, kendisini zorlayarak daldığı düşüncelerin etkisi altında an be an yaşlanıyor; üzerinde çürük bir meyvedeki kurtçuklar gibi sürünüp delikler açan kırışıklar tarafından yenip bitiriliyordu. Gerçekten de söyleyeceği şeylerin tümünü biliyor muydu? Üzerinde bulanık bir korku vardı. Yüksek bir kulede unutulmuş biri gibi kendini terk edilmiş hissediyor, başı dönüyordu. El yordamıyla tutunacak bir yer aradı. Bir sonraki anda, *bu noktada* beklemekle bu şölensi düzeni, odanın bayramlık düzenini de boz-

duğu kuruntusuna kapıldı. Bu pervasızlığı karşısında ürktü. Giderek geriye çekilmeye başladı ve sonunda kapının yakınındaki yüksekçe bir sandalyenin üzerine tünedi. Sakinleşti. Düşünmeye başladı. Neyse, geçti artık; söylenecek her şeyi söyledim ve sadece ağladığını ve böyle bir ağlayışın konuşmaktan başka bir şey olduğunu biliyordu. Yine de inatla diretti: Her şeyi söyledim, anne her şeyi biliyor –"ve sen de"– diye ekledi yüksek sesle diğer köşeden çıkıp sinsi sinsi ve usulca yanına yaklaşmakta olan sarı kedinin gözlerini arayarak. Yerdeki kahverengi, parlak döşeme tahtasının üzerinde pençe gıcırtısı yoktu. Hayvan yavaşça yaklaşıyor, giderek büyüyordu; hayvan sessiz, şölensi odayı göremeyecek kadar büyüdüğünde Bohusch uykuya daldı. Rüya da görmüştü galiba. Çünkü uzaklardan tınlayan bir sesle, "Bu işte Rezek, lütfen – sır bu işte. Ressam, halkı resmetmeli ve ona sen güzelsin demeli," dedi. O sırada başı öne eğildi ve zar zor tekrar dik tutmaya çalıştı. "Şair, halkın şiirini düzmeli ve ona sen güzelsin demeli." Rüyasında iç geçirdi: "Sır, güzel olmakta." Derken dudaklarında bir gülücük belirdi; iyi, yumuşak huylu bir gülücük; giderek büyüdü, uyuyanın yüzüne yayılıp onu tekrar gençleştirdi. "Bir daha asla ihanet etmeyeceğim," diye ekledi hohlarcasına; ardından rüyası öylesine derinleşti, dudaklarının üzerine tek bir sözcük dahi çıkamaz oldu.

Kapı açıldı. Ama kambur, gözlerini ta ki Rezek onun gırtlağına sarılıp "Sustun mu?" diye bağırdığında açtı. Bohusch bu sözü yanağında bir ateş gibi hissetti. Elleri kasılırcasına karşı koydu, ama gözlerinde hâlâ bir anlama belirtisi yoktu. Hâlâ gülümsüyorlardı. Korkunç intikamcıya gülümsüyorlardı, ta ki sönene dek. Ardından sarı kumaş parçası zavallı bedenin üzerinden kayıp Bohusch'un ve sırrının üzerini örtüverdi.

Kardeşler

(1897)

Öğlen saatlerinde Maltız kilisesinin karşısındaki eski eve –üç merdiven yukarıda– yeni kiracılar taşındı; akşama dek bilinen tek şey, döner merdivenin dar kıvrımlarına neredeyse takılıp kalacak kadar kocaman mobilyalar getirmiş olduklarıydı. Yakında, karanlık taş çardağın altında bir yerde oturan gözü çapaklı yaşlı işportacı kadın, heybetli meşe ağacından dolapların görüntüsünü zihninden bir türlü silememiş ve komşularına bunların "yüksek tabakaya mensup" insanlara ait dolaplar olduğu konusunda kendisine inanmaları için yeminler etmişti. Kadının bu güvencesi, söz konusu evin birçok kiracısını heyecanlandıran olağandışı bir huzursuzluğa yol açtı: Üzerinde, gelen geçenin, teneke ya da cam levhalarının kıyısına köşesine kirli kartvizit sokuşturduğu beyaza boyanmış kapıların birinden her an saçı başı dağınık bir kadın dışarı çıkıp merdivenlerin yukarısına kulak veriyor, kendisi gibi benzer kafada olan insanların birbirlerini tanıyıp meraklarını belirsiz tahminlerle daha da kabartarak irkilip geri çekilmeye çalışan başka kulak kabartanlarla karşılaşınca, utancından iki büklüm oluyordu.

Ama evin kadın sakinleri, yıkık dökük duvarlardan bel kemiği gibi yükselen merdiven sahanlığından evin avlusuna açılan pencerelere üşüştüler birden. Epey aşağıda, kuyu dibini andıran boru biçimli avluda bir laterna, iç çekercesine 'Dilenci Öğrenci'den ezgiler çalmaya başladı; o sırada, yabani ve tuhaf danslar

sergileyen –ve nereden çıkageldikleri bilinmeyen– birkaç çocuk sardı yaşlı ayyaşın çevresini. Ne var ki sesler, acı dolu uflamaların peşinden, yorgun, kuru gırtlaktan gelen geğirti sesleri gibi çıkmaya başladı. Sesler, sanki yukarıya doğru fırlayarak yükseliyor, havalandırma deliklerinden ve mutfak pencerelerinden inanılmayacak denli aşağıya uzanan, duvarların çıplaklığını adeta tuhaf bir mimari süsleme olarak bozan bin bir çeşit boyunu, sanki görünmeyen kementlerle aşağıya çekiyordu. Karşıdan karşıya birbirleriyle selamlaşan kadınlar, alacakaranlıkta birbirlerine öyle çok benziyorlardı ki, yüzlerin tümü, özenli bir kamuflaj yapılmışçasına, duvarın tarifsiz sefilliğinin rengini almıştı sanki; hareket ve sesler de birbirleriyle şaşılacak derecede benzerlik gösteriyordu; bağımsızca hareket eden birer varlık değil de, daha çok evin bir organı gibiydiler. İnsan, bu bir sürü kafanın, dikkatini şimdi bu berbat laternaya verdiğini düşünebilirdi; çünkü bazıları şarkının ritmine başlarını sallayarak eşlik bile ediyordu; ama gerçekte tüm gözler, üçüncü kattaki mutfak penceresine uzanmıştı usulca; aralarındaki bazı safdil kulaklar, pencere sürgüsünün tıkırtısını duyduklarını sanmıştı. Küçük, siyah renk, fare avcısı bir köpeğin mırıltıyla eşlik ettiği laterna bile hızını tüketmişti; çalgıcı, gürleyerek şükranlarını sunduktan sonra ayaklarını süre süre, ağır adımlarla oradan uzaklaştı. Çocuklardan oluşan cırlak bir kalabalık zincir gibi adamın arkasına takıldı; herkes bir anda kasvetli avlunun sessizliğine ve karanlığına gömüldü. İşte tam bu tuhaf sessizlik anında, özlemi çekilen pencere sessizce açılıp yaşlı hizmetçi Rosalka başını pencereden iyice dışarı uzattı. Neredeyse bütün kafalar ortalıktan kayboldu; yalnızca gür, sabırsız bir ses: "Eee, taşınmanız bitti mi?" diye seslendi. Hizmetçi Rosalka başını sallamakla yetindi; laternanın başka bir evin önünde durup hüzünle çalmaya başladığı bir sırada yaşlı kadın iri bir gamlı kuş gibi siyah pencerenin pervazın-

da tüneyip, patates kabuklarını efendisinin yaşam öyküsüymüşçesine bir bir aşağıya, kendisine kulak kabartan avluya düşürdü kayıtsızca. Pencerelerde şimdi kimse görünmüyorsa da, kadının yayvan sözlerinin hiçbiri, arada bir yüreklendirici soruların yükseldiği duvarlarda yitip gitmedi. Bir saat sonra, Maltız kilisesinde Meryem duasını okurlarken, taş kemerin altındaki yaşlı işportacı bile, ormancının dul karısı Josephine Wanka'yla iki çocuğunun tüm alınyazısını öğrenip bu bilgiyi "yüksek tabakaya özgü" dolaplarla birlikte daimi müşterilerinden en sonuncuları olan mahkeme katibi Jerabek'le uşak Dvorak'a verdi.

Ama kadınların merakını gidermek için belki de yaşlı kadının kapsamlı bir günah çıkarması gerekmiyordu. Çünkü küçük Krummau'dan başkente göçen bu üç insan, anı ve yaşantılarını adeta giysilerinin üzerinde sırtlarında taşıyorlardı; öyle ki, insanın bundan küçük bir parça edinebilmesi için şöyle bir sürtünmesi yeterliydi. Bu, kısmen de olsa, herkesin kendisini kendi neşesiyle süsleyip üzüntüsünüyse birlikte, açık açık sergilediği küçük kentin geleneklerinden kaynaklanıyor olmalıydı; bu geleneğe katılmayacak kadar akılsız davranan ise, saklandığı gizli ininden komşuların acımasız ellerince çekilip ortaya çıkarılırdı; işte o zaman, kin ve alayla tanınmaz hale gelen söylenti arasında kendi sessiz sevincini ya da suskun derdini tekrar tanıyabilir miydi acaba? Ama Wanka Ailesi'ndeki bu içtenliğin nedeni, öncelikle, yaşamlarının çok yeni ve en görkemli olayının –üzerinden bir yıl geçmiş olsa da– hâlâ gölgesinde kalmalarında yatıyor olabilirdi. Kaba ellerin geride bıraktığı izleri andıran bu alınyazısı özellikle kadınlarının yüzlerinde hâlâ fark ediliyor; seslerinin ardında, tüm sözcüklerde nedensizce ortaya çıkmayı bekleyen korkuları duyulabiliyordu. Bir tek, yirmi yaşlarındaki oğul Zdenko'nun sert yüzünde, tüm duygudaşlıkları kolayca çalan biraz ciddi, biraz gizli bir şeyler vardı; onun bir tıp öğrencisi ol-

duğu –bu daha ilk günlerde duyulmaya başlanmıştı– gerçeği bile, duygudaşlık yerine, onun pek farkına varmıyormuş, ya da karşı çıkmıyormuş gibi göründüğü belli bir ısrarcı saygının gösterilmesine neden oluyordu. Oysa kadınlar, kendilerini yaradılışları gereği sürekli ele verseler de, yardımsever komşularına karşı azıcık soğuk davranıyorlardı; ve o ilk günün üzerinden haftalar geçmiş olmasına rağmen, komşu kadınlardan hiçbiri ormancının dul eşinin dairesine ayak basmamıştı. Bu, erişilmesinin güçlüğü sayesinde, gittikçe herkesin birbiriyle rekabet içine girip erişmeye çalıştığı bir hedef haline geldi ve her tür hile denendi; akşamın geç saatlerinde, Wanka'lardan şeker havanı, ya da nedense ikide bir kaybedilen tirbuşon, en sonunda da, kimi zaman oturma odasının eşiğinden içeri bir adım bile atamamış olmanın üzüntüsüyle birlikte alınıp götürülen bir erzak deposu anahtarı gibi eşyalar ödünç alındı.

Bu ümitsiz inatçılığın yaşlı hizmetçinin asıl itiraflarıyla hiçbir ilişkisi yoktu ve kadının itiraaflarından, başka her şeyin beklenmesi anlaşılır bir şeydi; ama o da gittikçe daha suskun ve daha kötümser oluyordu sanki ve sıkboğaz edildiğinde herkesin nicedir bildiği o öyküyü anlatmaya başlıyordu hep: Orman işçilerinin, bir Mart sabahı, ruhsatsız avcılar tarafından vurulan bölge orman korucusu Joachim Wanka'yı evine getirişleri öyküsünü. Adamın öfkeden kaskatı kesilmiş, adeta darmadağınık kaşlarının gölgesinde kalmış yüzüyle yatışını ve onca gözyaşına rağmen, –birden– kıyamet gününde, sanki dindarca kavuşturduğu elleriyle yaşamı boyunca orada yatıyormuşçasına yumruklarını açmıyordu. Derken yaşlı kadın alışkanlığın verdiği bir beceriyle haç çıkardı; yetmezmiş gibi, düş ve belirtilerden tüm bu felaketlerin olacağını çok önceden kestirdiğini; bu düşlerde, Bay Jul Sezar'ın Krummau Şatosu'nda yeniden yaşama döndüğünü gördüğünü ve şato kahyasının başından, karşısındaki bir koltukta

İmparator Rudolf'un başını ellerine dayayıp gece Moldav Vadisi'nden ötelere, yıldızlara doğru baktığının geçtiğini anlattı.

Bunlara inanmayanlarıysa yaşlı Rosalka tereddüt bile etmeden hor görüyordu; çünkü bunu eğitimsizliğe ve deneyimsizliğe yoruyordu ve "büyük kentlerde" dev adımlarla ilerleme kaydeden kültürün sayısız kötü sonuçlarından biri olarak görüyordu. Akşamları da, oğluyla çok ciddi ve önemli konuşmalara dalmış gibi görünen Bayan Wanka'nın elinden, kayıp giden koskocaman olmuş gözlerle karşısında oturmuş gereksiz bir ilgiyle kendisini dinleyen kızı Luisa'yı, gizli bir el hareketiyle mutfağa kovalamaktan ve hiçbir şeyden –hiçbir mezarlıktan ve hiçbir gece yarısından, hattâ her ikisinden de– utanç duymayan zındıkların günahkar ağızlarından uyarmaktan başka bir şey gelmezdi. Ve o sırada, yaşlı kadının kendini evinde hissettiği o bir anlık ruh hali ortaya çıktı: Daha az öncesine kadar, oracıkta kaskatı duran buzdolabından hantal çamaşır teknesine kadar çevresindeki tüm eşyalar, Rosalka'nın tek bir sözcüğünü bile kaçırmak istemezmişçesine birden kulak kesilir oldular ve giderek iki kadının yanına, iyice yanına sokuldular; sesler, adımlardan doğuyordu sanki. Derken eski sac tavalardan biri nedensiz yere güldü: "Tıngır!" Bunun üzerine hizmetçi kadın sustu ve iki kadın, küt küt çarpan yürekleriyle, bu gümüşsü sese kulak verdi; görünmeyen bir saat anlamlı bir zamanı vuruyordu sanki. Ve bazen, özellikle de bu kulak kesilme anında, mutfak lambası sanki Rosalka'ya ayak uydurucasına yanıp söner ve doygun loşluk, salınan bin bir olasılığın altında bunalırdı. Bir köşede her zaman suskunca oturan Luisa, bu güçler karşısında giderek küçüldü; çözülmeye başladı sanki ve geride belli bir güvenle hayaletlerin ardından bakan iki ürkek göz dışında hiçbir şey bırakmayacağa benziyordu. Ardından, duvarlarında kubbeli tavanına dek gerçek ölçülerde insan figürü resimleriyle dolu Krummau Şatosu'nun bü-

yük maskeli balo salonunda sandı kendini. Birkaç yüz yıl önce bir Fransız ressam bu karnaval gruplarını öyle şık, öyle zengin ve şaşılası bir değişkenlik içinde yaratmıştı ki, her figürün ardında –gündüz gözüyle bile–, hâlâ yeni yeni, fantastik giysili konukların ortaya çıktığı görülebilir. Ama Krummau'un insanları, bunun, ressamın bir yararlığı değil; aksine, uzak geçmişte kalan bir gecedeki oyunu tekrarlamak üzere şövalyelerle hanımefendilerin belli bir saatte canlanmaya başlamaları gibi tuhaf bir olay olduğunu gayet iyi bilir. Bu figürler, duvarlardan çıkıyormuşçasına, pırıl pırıl giysiler içinde, salonda izdiham yaratırlar. Ta ki, salon kapısında dikilen iri yarı humbaracıların teberlerini yere sertçe vurana dek: O an herkes sıraya girer. Üzerlerine bir gökgürültüsü boşanır. Prens Jul Sezar, İkinci Rudolf'un saklı oğlu altı adet siyah atın koşulduğu arabayı yüksek bir rampanın önüne sürer ve bir nefeslik bir zamanın ardından, siyahlar içinde, başak tarlasında sallanan servileri andıran zayıf bedeniyle, önünde yerlere kadar eğilen konukların ortasına duruverir. Ardından, sanki değerli giysilerin birbirine sürtünmelerinden çıkan ve gitgide çoğalarak bir denizin ezgisiymiş gibi kalabalığın içinde yayılıp köpürerek yükselen yabancı bir müzik, kitleleri birbirine karıştırır. Prens, bir el hareketiyle çevresindeki parlak dalgaları yarıp içinde kaybolur, başka bir köşede dalgaların arasından gururla çıkıverir; güneş patlamasını andıran gülümseyişinin ışıltılarını dalgaların üzerinde kaydırır; ince, her şeyi yakalayıp tutan bir halka gibi enfes coşkun bir söz fırlatır bu teveccühün ortasına. Derken, bu vahşi, karmaşa halindeki gelgit arasında gizli bir arzu kabarır. Prensin gözüne, gümüş parıltılar içindeki bir şövalyenin yanındaki solgun, mavili genç bir kadın ilişir; kadına âşık olduğunu, refakatçisinden nefret ettiğini düşünür. İçindeki bu iki duygu, kırmızı ve anidir. Gümüş şövalyeyi belli ki kral yapar; zira şövalye, prenslik pelerininin yükü altında yere yığılıp sessiz-

liğe gömülünceye dek parlak zırhının üzerinden gittikçe fazlalaşan erguvani bir sıvı süzülür: "Bazı krallara böyle olur," diye güler prens ölmekte olanın gözlerine bakarak. Şölene katılmış olanlar dehşetle donakalır; yavaşça, endişe içinde, olgunlaşarak sönük duvarlara geri çekilirler; terk edilen salon, renksiz bir kayalık gibi son parlak dalgaların arasından yükselir. Geride yalnızca Jul Sezar kalır; kızgın gözlerinin açgözlü kızarıklığı solgun kadının aklını başından alır. Ama prens ona saldırmak istediğinde, kadın prensin ısrarcı bakışlarından kendini kurtarıp karanlık, yankı dolu salona kaçar; ince, mavi ipek elbisesi yırtılır ve bir parça ay ışığı gibi prensin vahşi parmakları arasında kalır; prens ise bunu boynuna dolayıp kendini boğar. Ardından, gecenin içinde el yordamıyla kadını arar ve ansızın sevinç nidası atar. Kadının, duvar kağıdının ardındaki gizli küçük kapıyı keşfettiğini duyar; kadın artık onundur, bunu bilir; çünkü kapıdan sonra tek bir yol vardır: Moldav Kuleleri'nin tepesindeki mis gibi kokan, küçük, yuvarlak odaya çıkan daracık kule merdivenleri. Coşkun bir telaş içinde kadının peşinden gider; onun ürkek adımlarını duymaz, ama merdivenin her kıvrımında, bir ışık gibi önünde ilerlediğini görür. Derken onu tekrar ele geçirir; şimdi elinde kadının zarif, korkudan ateş gibi yanan küçük bluzunu, sadece bluzunu tutmakta, kadının dudaklarıyla yanakları soğuk. Prensin başı döner, ganimetini öperken kararsızlıkla duvara yaslanıp kalır. Ardından, kaplan gibi zıplayarak, üç dört adımda kulenin üst katındaki dairenin kapısına gelip donakaldı: Gecenin içinden, pencere kenarından gövermişçesine çıplak, tertemiz beyaz bir beden yükselir. İkisi de hareketsizdir. Sonra prens, henüz aklından geçirmeden, parlak, iki çocuk kolu yıldızlara doğru uzanır, kanatlanmak istermiş gibi; önünde bir şey sönüp yok olur ve yüksek pencere kemerinin önünde uluyan boş geceyle bir çığlığın dışında hiçbir şey yoktur artık ...

"Bir de on sekiz yaşında olacaksın!" dedi Zdenko korkudan mutfağın bir köşesine sinmiş ağlamakta olan küçük kızkardeşinin üzerine eğilerek. "Ne o, senin eski hayaletlerin buraya Prag'a da mı geldiler? Yoksa Rosalka tencere ve tavaların içinde onları da mı getirdi?" Yaşlı hizmetçi homurdanarak arkasını döndü. "Evet," dedi Luisa, duraksayarak, "evet," kesik kesik nefes alıp veriyordu, "buraya ilk geldiğimizde, onlardan kurtulduğumu sanmıştım. Beyaz badanalı evlerle geniş sokakları gördüğümde kendimi çok rahat ve neşeli hissetmiştim; ama sokağın bu dar kısmı neredeyse bizim oradan da beter. Öyle değil mi?" Kız yavaşça etrafına bakındı. Ama Zdenko kızkardeşini peşinden çekip aydınlık oturma odasına götürdü. "Dediğim gibi," diye annesine seslendi – "biz burada oturup konuşurken o yine dışarıdaki yaşlı cadıya takmış; şu ebedi saçmalıktan da çok heyecanlanmış." Bayan Josephine geniş, ak düşmüş başını yavaşça iki yana sallayıp "Ne zaman akıllanacaksın sen yavrum?" dedi. Bir yandan da usulca beyaz keten bezlerini dikiyordu; sepetindeki bir yığın iş kendisini bekliyordu. Ancak dul kadın delik deşik olmuş parmaklarını bir süre sonra kucağına koyup kızının yüzüne baktı. Parlak lamba gözünü aldığından Luisa gözlerini yumdu; zarif, solgun küçük yüzünde annesini ürküten belirgin bir korkunun izi kalmıştı. Josephine'nin aklına birden, kızın çok güçsüz ve çelimsiz olduğu, destek ve yardım görmeden yaşamda kalabilecek yeterince güce sahip olmadığı geldi. Şefkatli, maviye çalan gözleri yaşlarla doldu; ama bu, bu kadar çok didinip çalışmasının da bir sonucu olabilirdi; çünkü beyaz kumaşları dikmek zahmetli bir uğraştı; Bayan Wanka'nın gözkapakları zaman zaman böyle kızarırdı hafifçe. Bu bakışları hissetmiş olacak ki, Luisa yardım etmek üzere annesine yanına gitti. Böylece iki kadın kumaşın üzerine eğilmiş, çalışıyordu; tavandan sarkan lamba bütün parlaklığıyla ak saçlarla sarı saçların tepesi-

ni aydınlatıyordu. Zdenko konuşmaya başladı: "Bilemiyorum, belki de bir kuruntudur sadece, ama Luisa onca korku yüzünden küçük kaldı. Gerçekten. Bu yüzden olmuş olabilir. Eğer biri, küçüklüğünden beri hep bu tür büyük şeyler görürse, – dik kayalıkların üzerindeki şatoyu getirsenize aklınıza, istihkamlarında topların bulunduğu yüksek sarayları ve nihayet salonları – o sandalyeler, tablolar ve vazolar – sanki her şey devler için yapılmış – o zaman ya bu şeylerle ya birlikte büyür ya da..." (Bayan Wanka gülümseyerek oğlunun yüzüne bakıp ardından kendini yine dikişine verdi) "ya da – onlara yetişeceğim diye tüm cesaretini yitirir. Çünkü düşünmek zorundadır: Bu denli büyük olmam zaten imkansız. Ve günler bakıp şaşırmalarla geçip gider, insan kendisini ve bu şeylerin aslında birer örnek olduğunu unutur. Buna inanmıyor musun, Luisa?"

"Belki," diye başını salladı kızkardeşi ve işini yapmayı sürdürdü.

"Bunun, birini etkileyeceğini ben de bir keresinde hissettim – bir erkek olarak." Zdenko kadınların üzerinden belirsiz bir yere doğru baktı. "Ama birden, bunların önünde diz çökmektense parmakları ucuna dikildiği ani bir hareket yapıp bunları ardında bıraktı mı insan, ileriyi görmek fazla uzun sürmez. Bana inan, bütün mesele bu. Her şeyi gözüne kestireceksin. Daha yüksekte duran, her zaman efendidir. Zamanımızı karmaşık ve güvensiz yapanın ne olduğu içime hep doğmuştu zaten; ama şimdi şehirde olduğumdan ve birçok insanla karşılaştığımdan beri – kimsenin daha üstte bulunmadığını anladım. Bunun yanlış olduğunu söyleyin: Şehrin en üstünde belediye başkanı ve onun üzerinde de vali ve o da kralı görebilmek için başını iyice yukarı kaldırmalı ve kral da imparatora ve o da papaya. Papa da, üç kat boyundaki tacına rağmen sevgili Tanrıya ulaşamaz; siz öyle sanın. Bu yanlışın her şeyi tersinden ele aldığımızdan kay-

naklandığını düşünüyorum. Bana öyle geliyor ki, en altta sevgili Tanrı ve onun biraz üzerinde papa ve böyle sürüp gidiyor. Ama en üstte halk yer alıyor. Ama halk bir kişiden ibaret değil, birçok kişi; birbirlerini itip kakıyorlar ve birbirlerinin güneşini kapıyorlar. O zaman hemen durun bakalım diyorum, – birini zaman zaman yukarı kaldırmanız gerekir, öyle uzun boylu değil, (aşağıya, kralın ya da imparatorun olduğu yere kolayca düşebilir) ama onların güçlü ve sadık omuzlarını ayaklarının altında hissedeceği kadar ve sakin bir bilinçle bir süre başlarının üzerinden bakacak kadar. Yine onların altında yer aldığında memleketinden geri dönmüş gibi olacak ve kardeşlerine güneşin doğduğu yeri ve daha ne kadar süreceğini söyleyebilecek – ve bir yığın başka şeyi. Ama bu şekilde ..." Zdenko gözlerini elleriyle kapadı. Ardından sesini yükselterek hararetle devam etti: "Pöh, şimdi şu zahmetli işi bırakın da uyumaya gidin; geç oldu. Lamba da birazdan sönecek." Sesi boğuktu. Luisa'nın başı beyaz şeyin üzerine eğilmiş bir halde orada oturmadığını yeni fark etti; kızın gözleri hiç olmadığı kadar şaşkın ve parlak ona yönelmişti. Ve gariptir, bu gözlere bakıp gururlu ve güçlü bir halde aynanın karşısına dikilmiş gibi kendine çeki düzen verdi.

Annesiyse bütün çevikliğiyle, dur durak demeden dikişe devam ediyordu, Zdenko birden onun elini öpme ihtiyacı duydu.

* * *

Hizmetçi Rosalka'yı ev halkına karşı sakinleştirip susturan şey, güvensizlik değildi. Kasabalarında oturdukları küçük ev ortamından sürülüp yeni yerlere alışmak zorunda kalan yaşlı insanların başına bu sıkça gelir; büyük ölçekli şeylere ayak uyduramazlar, küçücük bir odadan, yankı yapan büyük bir salona yerleştirilmiş gibidirler; hiddetli birçok hareketleri bu kayıtsız salonun uçsuz bucaksızlığında kaybolur gibi görünürken, en gizli sözleri, görünmeyen bir koro tarafından yüksek sesle taklit

ediliyor gibidir. Başlangıçta, bir yenilik olduğundan hoşlarına gider bu, ama kısa zaman sonra, yetersiz ücret yüzünden cesaretleri kırıldığından, bunu bir çabalama olarak hisseder ve bir sabah ellerini kucaklarına koyup sözcükleri dillerinde tutarlar. Zira buna, taşradaki insanların oldukça alçak gönüllülükleri de eklenir. Başlarından bir kere pek büyük bir şanssızlık geçmiş olması yeter; o zaman ömür boyu, Tanrının son gününe dek, tanıdıklarının saygın merhametini bir emekli maaşı alır gibi alırlar. Ama "büyük şehirde" –diye gürledi yaşlı kadın– insan hiç değilse tepede kalmak için, haftada en az bir kez bir babasını kaybetmeli ve her üç haftada da merdivenden ya da pencereden düşmeli. Hüzünlü gözlerle Krummau'daki "konumu"nu geçirdi kafasından; Zdenko üniversiteye gidebilsin diye Prag'a göçmesinden dolayı efendisini affedemiyordu. Şimdi evin geçimi ve oğlunun eğitimi için küçük emekli aylığı ve Schwarzenberg Prensliği'nden emeklerine karşılık aldığı paraya ek olarak haftanın birkaç günü "evlere" gidip dikiş dikmek zorunda kalışını ormancının dul karısına layık görmüyordu. Bayan Wanka'nın Zdenko için her şeyi feda edeceğini ve onu, Rosalka için dizginsiz bir kibirin –bunun için üç kez haçla kutsanmak gerekiyordu– uygunsuz bir çabalaması anlamına gelen "eğitimli doktor" olarak görme gibi bulanık bir isteğinin olduğunu biliyordu.

Ormancının dul karısının haftanın her Pazartesi en az bir kere, çamaşır gününde, yıkanan çamaşırları onardığı emekli Albayın yaşlı karısı Meering von Meerhelm'in evinde, dul kadının bu çabaları başka türlü yorumlanırdı. Zira Bayan Charlotte Meering, annenin bu gayretini övmekle birlikte, Zdenko Wanka'nın bir Alman üniversitesi yerine bir Bohemya üniversitesine girmemiş olmasını eleştirirdi sadece. Dulu yanına hiç çağıramaması da bu bariz hatadan kaynaklanıyordu. Dul kadının, bunun bütünüyle iyi bir Çek olan zavallı merhum kocasından kaynak-

lanmış olduğunu öne sürmesi boşunaydı. Albay karısı kibarca gülümsemekle yetindi; kadının kocasına karşı kullandığı ifadeyi ve "bu insanların dar kafalı olmalarını" anlayamıyordu. Yine de Luisa annesini kimi zaman almaya gelebiliyordu. Ayrıca, sadece Almanca konuşacağına dair söz verirse Meeringli çocuklarla –biri on beş yaşında bir çocukla, diğeri de yaklaşık üç yaş daha küçük olan Lizzie'yle– on dakika "oynayabilir"di. Elbette başarı her zaman bir muhalefetti. Yani iki kardeş, çekingen ve ürkek kızın üzerine atılır ve onu bir eşya gibi oradan oraya itip kakardı. Çoğu zaman, Bayan Meering çocuk odasının kapısına geldiğinde, Luisa dolaba bağlanmış, beyaz bir kurbanı canlandırıyor olur, çocukları ise çevresinde kızılderililer gibi dönüp zafer çığlıkları atıyor olurlardı. Luisa'nın bu yüzden bu ziyaretlerden hiç hoşnut olmaması ve annesinin, ondan kendisini koridorda ya da sokakta beklemesine izin vermesi karşısında minnet duymasına pek şaşmamalıydı. Kimi zaman, tam o sırada evine giden Bay Albay ile karşılaşırdı ve adam evdeki çamaşır günü telaşından uzak kalmak istediğinden kızın yanında oyalanırdı. İçinde büyük bir onur ve dışında, göğsünün üzerinde, büyük bir nişan taşıyan kısa boylu, biraz kilolu olan adam, epey huzurlu bir edayla bıyığını üfler ve kısa konuşmasına hep aynı şekilde girerdi:

"Nişanlınızı mı bekliyorsunuz saygıdeğer bayan?"

Bunun üzerine Luisa, sokağın kör aydınlatması bunu zorunlu kılıyormuşçasına çok kızarırdı. Yaşlı adam bundan memnunluk duyar ve birden kendi esprisinin keyfine varır, akşam yemeğinde bunu, tabii ki çocuklar uyumaya gittiğinde, Lotti'sine büyük bir istekle tekrarlardı. Zaten anlatacak pek fazla bir şeyi de yoktu. Çünkü yaradılışında insanın bu örnekle de açıklığa kavuşturabileceği bir tür dalgınlık hali vardı. Örneğin, bir an "yukarıdan" sallanan el işaretinin ne anlama geldiği üzerine beş yıldan fazla kafa yormuştu. Bunu çok geç anladı elbette; yüksek

yerden çaresiz el sallamalar bir çeşit rüzgar etkisi yaratıp sonunda Bay Albay'ı alay komutanlığının tehlikeli zirvesinden alıp emekliliğin huzurlu vadisine, şimdi –hep olageldiği gibi dalgın dalgın– dolaştığı aşağılara taşıdı. O, yaşamın derinliklerini eski takvim öykülerinin tüyler ürperten uçurumlarıyla ölçen bir adamdı ve her türlü savrukluğa rağmen dünyevi kıdem yöneticisinin ne kadar üzerine yükseldiğine sıkça şaşırıyordu. Adaletli oluşu sadece kendisine tartışmasız bir saygınlık sunmuyordu; herkese değerine göre davranmasını biliyordu. Ölen Wanka'nın soyluların yanında ormancı olarak çalıştığını ve Bayan Josephine'nin de arada bir Frauenberg Şatosu'nda özel hizmetli kadının yerine baktığını öğrendiğinden beri, dul kadının evinde bulunmasından memnunluk duyar ve bu aileden bir nebze de olsa bir soyluluğun yansıdığını hissederdi.

Bayan Wanka bu pazartesi akşamlarında, nihayet yorgun gözlerle Meeringlerin evinden dışarı adımını attığında, kızını öper; iki kadın –çoğu zaman birbiriyle konuşmadan– yeni şehrin insan kaynayan dar sokaklarında taş köprüye doğru yürürdü. Gürültülü köprü yolundan daracık, ıssız yan sokaklara saptıklarında dilleri çözülürdü ancak; gece yarısı sıkılgan şarkıların düşünü gören iki oyuncak saat gibi sessizce ve yavaşça Zdenko'dan söz ederlerdi. Konuşmalarında sadık ve dokunaklı, hiçbir biçimde dile gelmeyen, ama kadınları bütünüyle saran, hareketlerine güzellik katan, gülümsemelerini ışıl ışıl parlatan içsel bir tınıya sahip bir sevecenlik olurdu. Luisa, abisinin sıcak sözlerinin, gözlerini tuhaf bir biçimde ateşlediği o akşamdan sonra, bambaşka, kudretli biri oluvermişti. Bayan Wanka oğluna karşı her ne kadar kaynağı derinlerde olan bir sevgi besliyor olsa da, ana kız yine de fısıltı ve sessiz konuşmalarında birbiriyle iyi anlaşıyor, birbirlerine birçok sözcükle şunları söylüyorlardı: O bambaşka biri oldu.

Bunda haklıydılar. Neşeli bir coşku sarmıştı genç adamın içini. Ormanla olan dostluğu ve baba evinin canlı huzuru, ardı arkası kesilmeyen ve karşılığı gülünç derecede kısıtlı olan bir armağandı onun için. Babasının ölümünden önceki yılları düşündüğünde şuna inanıyordu; her gecenin ardından sürekli ortaya çıkan –ta ki o ilk şiddetli acıya, sadık babanın acımasız ölümüne dek– huzurlu ve hoşnut kaldığı yalnızca tek bir gün biliyordu. Bunun ardında, biraz dinlenme ya da unutma gibi, cansız ve boş bir şey vardı. Ama tam ortasında –böyle düşünüyordu– ardına kadar açılmış bir kapı, büyük bir kapı açılmıştı ardına kadar; sabırsız bir istekle ona ellerini uzatan bir dolu genç ve renkli günler hücum ediyordu içeriye. Onların bu arzularını neye borçluydu ki! Yurduna dönmüş, dört bir yana armağanlar dağıtan biri gibi orada duruyordu öylece; dağıttıkları uzaklardan getirilmiş şeylerdi, hediyeleri alanlar bunları nerede kullanacaklarını biliyordu. Wanka, tüm dünyanın onun cebinden geçindiği duygusuna kapıldı ve bu sayede dünya, halinden memnundu. Wanka her zaman, rengarenk karışıklık içinde ciddi ve boş fikirler dağıttığı genç insanların arasında bulunurdu; gençlerin hepsi gün ve gecelerini dolduracak şeyler buluyordu bu karışıklığın içinde. O, bu genç kafalardaki amaçsızlığı fark etmiyordu; çünkü kendisinin de bir amacı yoktu, çünkü kafasında binlercesi vardı ve bugün bunu, yarın şunu ele geçiririm, diye düşünüyordu. Böyle bir yaşam bir yığın insanla ilişki kurmasına neden oluyordu ve hepsine aynı vefayı gösteriyordu; kendi yeni düşüncesinden bir kez daha gerçekten etkilenmiş olduğunda, etrafını güvensizlikle saran insanlara şükran duymak zorunda olduğuna inanıyordu. Gün geçtikçe sessizleşti, itirazları da büyük bir dikkatle dinler oldu ve onlara aslında yanıt verecek durumda olmadığını anladı. Ve giderek, ihtiraslarının, büyük bir monoloğun parçaları olduğunu anladı; bu saptama aklını başı-

na getirip onu oldukça yalnızlaştırdı.

Geceler boyu, halkın üst tabakasını oluşturduğuna inandığı kendinden yaşlı ve daha ciddi adamların oturup kalktığı National Café'nin müdavim masasında suskunca oturuyordu artık. Bunlar şair ve ressam, oyuncu ve üniversite öğrencileriydi; her birinin davranışında onun bir zamanlar kendinden uzaklaştırdığı bir şeyler vardı, o bile buna alışmaya çalıştı. Tiyatro sonrası yorgun ve suratları bir karış bir araya gelip toplanıyorlardı ve selamlaştıklarında, merhamet ederek gülümsüyorlardı birbirlerine. Giysilerinde ya abartılı bir zarafet ya da kaba bir özensizlik dikkat çekiyor, ilk bakışta bu insanları birleştirenin ne olduğu zor anlaşılıyordu. Ancak birkaç bardak çay, ya da Budweiser birasından sonra, aralarındaki bu benzerliğin, saatler ilerledikçe dudaklarından daha bol ve tezcanlılıkla dökülen abartılı sözcüklerinde yattığı anlaşılabilirdi. Yine de aralarında bir fark vardı; dokunmayın uyarısıyla sözcükleri adeta masada önlerine yayan modern giysili olanlar, kime isabet ettiğine bakmaksızın sözcükleri öylesine havaya fırlatanlar vardı içlerinde. Wanka "ulus" meselelerinin tartışıldığını orada duydu; ilk kez ulusun sıkıntı ve zorluklarını, sessiz ve derin özlemini öğrendi. Evde bir ölünün varlığından haberdar olan biri gibi içini birdenbire bir utanç kapladı ve yıllar boyu nasıl olup da bu sıkıntıların hiç farkına varmadığını düşündü. Bunların birçoğunu öğrenmek için yanıp tutuşuyordu, ama adamların yanına tekrar döndüğünde, onların çoktandır sanat ve benzeri konularda da tamamen aynı ses tonuyla konuştuklarını fark etti. Birdenbire coşkularının hiddetten başka bir şey olmadığını, kendilerini beğenmişliklerinin dışında ortak bir şeylerinin olmadığını gördü. O zaman uzaklaştı onlardan. Akşamları yine evde kaldı, daha büyük bir gayretle kendini üniversitedeki derslerine verip bir süre her şeyin yine eskisi gibi olduğunu düşündü. Ta ki, yine böyle akşamlardan birinde,

Luisa'yı mutfakta hayaletleriyle bulduğu o akşamki gibi, tamamen rastlantıyla en derin düşüncelerinin dile geldiği o âna dek. O günden sonra sokaktaki insanların gözlerine farklı baktığını biliyor, yüz ifadelerinde halkının çekmiş olduğu sıkıntıların izlerini bulmak için çaba gösteriyordu. Zaman zaman ezilmiş, boyunduruk altına alınmış insanlar gördüğünü düşünüyordu gerçekten şimdi, ama daha yakından baktığında, başkalarının omuzlarında taşıdığı yükün esaretin boyunduruğu olmayıp yalnızca yoksulluğun ve sefaletin yükü olduğunu fark ediyordu hayal kırıklığıyla. Ve yine de bunun peşini bırakmıyordu. Hâlâ gücü olduğunu hissediyor, her gün halkının ona gereksinimi olup olmadığını soruyordu. Giderek daha çaresizlik ve hoşnutsuzluk kaplıyordu içini. Ne dershanede, ne de onu meraklı, sorgulayan gözlerle bekleyen Luisa'nın oturduğu odaya tahammülü vardı. Böylece uzun yürüyüşlere çıkmaya başladı.

Bir keresinde ilkbaharda, düşüncelere dalmış bir halde, Podskal boyunca yürürken başını kaldırıp baktı, önünde kısmen kazılmış bir arazi üzerinde gri, tekdüze, pencereleri boş, yanmış gibi görünen bir yapı yükseliyordu. Wanka bunun eski bir kışla olduğunu düşündü, gerçi yıkılmaya yüz tutmuştu, alan artık kapalı olmadığından, Wanka ardına kadar açık bir kapıdan içeri girdi. Avlunun her tarafı, kapı çerçevesi, kapı, tahta ve her tür kırık dökük eşyayla doluydu ve bu eşyalar, ikindi vaktinin geç saatlerinde yavaş yavaş sönmeye yüz tutmuş solgun ışığında inanılmayacak kadar hüzünlü görünüyordu. Öğrenci, bakışlarını çevirdi; belirsiz bir duygu içinde, aşınmış ahşap merdivenlerden yukarı çıkıp upuzun beyaz koridorlar boyunca ilerledi, tahta döşemeleri yer yer sökülmüş basık tavanlı, beyaz badanalı odalardan geçti. Ardından bir merdiven daha çıktı ve sonunda, duvarı yarıya kadar yıkık olan, içeriye soluk günün içinden çıkıp gelen rüzgarının dolduğu bir koridora gelip durdu.

Tavanın kirişinden saman sapları söküp yabancı diyara doğru mızrak gibi fırlattı. Wanka hemen ardından diğer kapılardan birine geldi; kendini dar, eni ve boyu üç adım bile olmayan, tavana yakın parmaklıklı bir açıklıktan içeri sızan cılız bir ışıkla aynı miktarda aydınlanmış bir hücrede buldu. Kirli-beyaz duvarlar karmakarışık, tuhaf desenlerle bezenmişçesine, bir yığın çatlakla doluydu; öğrenci, desenlerin sözcüklere ve resimlere dönüştüğünü ancak bir süre sonra anladı. Dualar ve lanetler, insan ve yer adları okudu ve hepsi de sırıtan, vahşi suratların üzerine çizilmiş, tuhaf bir biçimde burun ve göz çizgileriyle kaynaşmıştı adeta; yazıdan çok, capcanlı birer kırışıklık ve buruşukluktu hepsi. Yüzlerden biri soluk ve titrek bir biçimde diğerlerinin arkasından belirginleşmeye başladı; giderek canlanan duvar, başlarında öfkeyle tehditler savuran, alnında çapraz bir şekilde "İsa Meryem" yazan, gözleri oyuk bir adamın bulunduğu halk yığınları gibi bunun üzerine çullanıyordu.

Derken, Wanka, birinin onun adını seslendiğini duydu ve kaçmak niyetindeymiş gibi tarifsiz bir yılgınlıkla arkasını dönüp şiddetle solgun yüzlü öğrenci Rezek'e çarptı; Rezek kendine özgü ve sırdaş bir gülümsemeyle: "Bunlar da sanatçıydı, şuradakiler. Öyle değil mi?" dedi.

Wanka öğrenciyi tanıdı, onu anlamsız bakışlarla süzdü.

"Yani, herkesin kendi tarzı var, demek istiyorum," diyerek gülümsemesini sürdürdü. Ardından ciddileşip ekledi: "İnanır mısın, buradaki resimler, bizim ressamların resimlerden ve şairlerimizin düzdükleri şiirlerden daha çok çekiyor ilgimi. Buradakinin ne olduğunu biliyor musunuz? Halk türküleri. Bin yıl önce oluşmamışlar ve on bin yıl sonra da anlaşılmaz olmayacaklar. Ebedi bir dilde yazılmış şiirler bunlar. İnsan bu duvarlara da piramitlerdeki hiyeroglifler gibi özen göstermeli. Kiliseye asmalı bunları, çünkü hepsi kutsal. Buraya bakın"; ince ve sert parmak-

larını gelişigüzel çizgilerle küçük bir evi tasvir eden bir resmin üzerine koydu; "bunu özlem yapmış, inanç da altına bir dua yazmış, umutsuzluk da bir beddua ve alay da hepsinin çevresine yaralı ve kanayan tırnaklarıyla bir surat çizmiş; sevimli küçük ev, çenesini açgözlülükle sonuna kadar açmış gibi görünüyor. – Siz hiç bu kadar korkunç bir tablo görmüş müydünüz daha önce?"

Wanka aniden kapıldığı bir dehşetle "Geliniz," dedi.

Rezek peşine takıldı. "Ben buraya sık sık gelirim," dedi. "Yıkım işleri çok ağır ilerliyor. Bu duvarları vahiy kitabı gibi okuyorum. Birçok soruma yanıt buldum bunlarda."

Sustular. "Kuşkusuz," diye ekledi Rezek, kapıdan çıkarlarken, "yanıt sonunda yeniden bir soruya dönüşüyor. Ama tek bir soruya, hep aynı soruya, ama diğer pek çoğu gibi korkunç olmayan bir soruya." –

"Nasıl bir yer burası böyle?" diye sordu Wanka; boş pencereleriyle akşam vakti kapkara ve koskocaman görünen terk edilmiş yapıya doğru döndü.

Rezek bakışlarını kaldırıp "Eski St. Wenzel cezaevi," dedi. Sigarasını yakmak için durdu. Ardından suskun bir halde şehre doğru yürüdüler.

Eskiden yolda birbirlerini tanımadan sıkça karşılaşan bu iki genç insan, şimdi neredeyse her gün bir araya geliyordu. Ama Wanka'yı bu karanlık okul arkadaşına çeken şey, kendisinin istemesinden çok iradesine hükmeden bir güçtü; onu orada alıkoyan, ona son zamanlarda acı çektiren tüm sorularını Rezek'in tahmin etmesi ve dile gelmeyenleri kendiliğinden yanıtlamasıydı. Zdenko, verdiği yanıtların onun sorularını ne ölçüde karşıladığını görmüyordu kuşkusuz; dolayısıyla da saf gençliğinin gücü ve naif zekası şimdi, enerji dolu kışkırtıcının epey işine geldiğinden ve uygun düştüğünden, körü körüne onun hizmetine

girebilirdi. Polisin katı tutumu, "Kral Bohusch" olayı ve diğer kısmen siyasi içerikli olaylar, genç insanları dikkatli ve ürkek yapmıştı; Rezek amaçlarının bazıları için parayla satın aldığı ve ilk fırsatta karşısına geçip ona hava atan ayaktakımını kullanmak zorundaydı. Bu karanlık adamın rüyası şöyleydi: Üst tabakadan, kendi başlangıçlarının hakları konusunda ikna olmuş, görüşlerinin kör gücüyle milli bir kurtuluş için çabalayan ve kendisinin bile her zaman inanmak istemediği bir hedefin peşinden gençliklerinin yılmazlığıyla koşan bozulmamış genç insanlar bulmaktı.

Luisa'nın da sessizce katıldığı Hradzany'nin tepelerindeki ortak yürüyüş yollarında, kimsenin uğramadığı küçük bir konukevi keşfettiler. Daire biçimindeki verandasından kasvetli, dumanlı ilkbahar akşamlarının şehrin havasını bozuşunu, ateşinin kubbe ve kuleleri kemirip sağda ve solda çılgın gibi düşüncelere dalıp gitmiş iki pencere gözünde yansıyışını sıkça seyrettiler. Bu önsezilerle yüklü alacakaranlıkların tüm ağırlığı bu üç gencin üzerine binmişti; o sırada, bu uzun saatlerden büyük endişe duyan enerji dolu Rezek, dalıp gitmiş olan kıza dönerek sert bir tonla "Loisinka, bize bir şeyler çal," dedi. Ve Luisa'nın oturduğu duvar girintisinden küçük bir orgun uzun sesi, kanat çırpması gibi hışırdamaya başladı ve halk müziğinin sade ezgileri insanları daha sessiz ve daha yalnız kıldı. Çevreleri gittikçe kararardı ve birbirlerine el sallayıp vedalaşan, ama birbirlerini yine de tanımayan insanlar gibi göründüler birbirlerine ... Ta ki şarkı, tınının tam ortasında bölününceye ve küçük orgun titrek suskunluğu Luisa'nın mahcup ağlayışına karışana dek. Ardından Rezek: "Biraz keyifli parçalar çalsana ..." diye emretti.

Ama Luisa sadece birkaç halk şarkısı biliyordu; erkek kardeşi, "Halkımızın neşeli şarkıları yok. En sevilen şarkılar bile ağlamaklı kılar insanı."

O sırada Rezek sert adımlarla küçük odayı bir aşağı bir yukarı adımlamaya başladı, sonunda verandada durup şunları söyledi:

"Halkımız bir çocuk gibidir. Kimi zaman düşünüyorum da, Almanlara karşı duyduğumuz nefret aslında hiç de siyasi değil –nasıl desem?– biraz insani. Almanlarla vatanımızı paylaşmak zorunda olmamızdan değil garazımız, ama böyle gelişmiş bir halk arasında büyümek bizi kedere boğuyor. Bu, yaşlılar arasında yetişen bir çocuğun öyküsü. Daha gülmeyi öğrenmeden gülümsemeyi öğreniyor."

Ama garson kadın lambayı yaktığında, Rezek büyük, eski koltuğa oturdu ve sarı, sinirli elleriyle gözünü kapayıp kendi kendine konuşurcasına "Bütün bunlar neye yarar ki. O zamanlar halka, sen gençsin dendiğinde, aydınlar bundan utandı. Ve de eskidiler yaşlanacakları yerde. Her yeni güne sevinecekleri yerde, bir düne ve bir önceki güne sahip olmak zorunda kaldılar. Königinhof Elyazmaları kuşkusuz! Bununla tatmin olmayıp kültürlerini yabancı ellerde, onu hemen hazır buldukları yerde, Fransızlarda aradılar. Sonuç ortada: Aydın Çeklerle halk arasında yüzyıllar var. Birbirlerini anlamıyorlar artık. Kültüre gelince, yaşlılarımızla çocuklarımız var sadece. Başlangıcımız ve sonumuz aynı zaman içinde. Sürekliliğimiz yok. Bizim trajedimiz işte *bu,* Almanlar değil."

Luisa, kardeşinin bu itirafı yaparken yüz çizgilerinde beliren ürpertiyi gördü. Kendini güçlükle tutarken sinirleri hayli geriliydi.

Rezek olanların farkında değildi artık, kötü bir düşten uyanmış gibiydi; sesindeki sert vurgu önceki her şeyi yalanlar gibiydi. O akşam en cüretli planları hazırladı ve kendine özgü keskin zekasıyla, taviz vermeden tüm araç ve olanakların izini sürdü; Zdenko'nun tekrar kendi etkisinde mahvolacağına dair durak bilmeyen kışkırtmalarının hedefinden emin görünüyordu.

Yine de Wanka için bu akşam, şiddetli bir iç hesaplaşmanın

başlangıcı sayılırdı. Genç ve sağlıklı bir halk uğruna çaba gösterdiğine inandığı sürece görevinden dolayı gururlu ve güçlü hissetti kendini; ama şimdi, bu halkın kendi kendini içsel çelişkiler yüzünden ve kendi kendinden kuşku duyması yüzünden hasta ettiğini öğrendi. Tüm neşesini ve tüm cesaretini yitirdi. Birliklerinin gözü önünde üstün düşman kuvvetlerinin üzerine atılan cesur bir teğmen gibi hissetti kendini. Ancak kendi yenilgilerinin kaçınılmaz olduğunu anladı; yapılan şey o an için sevindirici bir kahramanlıkken, şimdi yararsız, ümitsiz bir fedakarlık oldu. Zavallı genç adam içinde ansızın bitmek bilmeyen, gelecek sakin bir baharda açmayı özleyen bir yığın yenilik, kullanılmamışlık, yalnızlık hissetti. – İçindeki ulusal coşkunun yüce ve parlak söyleminin ateşi sönmüştü; Wanka hararetli, gizli toplantılardan birçok kez kendini gecenin karanlığında, amaçsızca, yolunu şaşırıp belirsiz bir sabahı karşıladığı sokaklara attı. Ama üzerinde Rezek'in kişiliği o denli baskındı ki, derin düşüncelerinin ortasında ondan sürekli yeni çıkış yolları umuyor ve karanlık, meçhul arkadaşına artan endişelerini açıkça söylemeye cesaret edemiyordu. Herkesten gizledi bunları. Alçakgönüllü annesinin gözlerindeki endişeyi fark edip hararetli ve aceleci sevecenliğiyle bunun üstesinden geleceğini sandı. Solgun kızkardeşçiğine daha içten davranıp bu kaçamak anlarda kendini yeniden bulmaya çalıştı.

Luisa, Zdenko'nun ruhundaki bölünmüşlüğü kavramaya başlıyordu. Onun işine karşı başlayan sadakatsizliğinden, üstlendiği görevi bir zorunluluk olarak algıladığından haberi yoktu Luisa'nın. Ne var ki, Zdenko'nun, kimi zincirlerden çekiştirdiğini, her defasında, zayıf ve yılgın bir biçimde, yeniden dönmek üzere kaçtığı şeyin Rezek'in sarsılmaz gücü olduğunu görüyordu. Bu solgun adamın gölgesi uzun zamandır kendisinin de üzerindeydi. Düşüncelerinin tümünde bu adamı görüyor ve

buna şaşmıyordu artık. O da haça gerili kişi gibi manastır hücresine aitmiş gibi geliyordu Luisa'ya. Düşlerinde de ortaya çıkmasına, gördüğü eski maskeli düşteki karanlık prensin yerini almasına ve artık adının Rezek değil de Jul Sezar olmasına engel olamıyordu. Neden sonra kızın başından tuhaf bir olay geçti. Çok gerilerde kalmış sahnelerden birkaçı, unutulmaya yüz tutmuş düş ve eşkaller, kardeşinden aldığı yabancı, erguvani sözcükler ve açıklamayı hiç istemediği başka şeyler, tüm kuralların, tüm ödevlerin bambaşka olduğu yeni fantastik bir zaman gibi sardılar çevresini. Eylemleriyle düşlerini artık birbirinden ayıramıyor, güncel olaylara, en derin ve en sarsıcı anısı olan Krummau'daki kan şöleninin renklerinden bakıyordu. Şimdi sessiz, neşe içindeki eşkallerin arasında yaşıyor ve bu gizli oyunda kendinin de yer alması gerektiğini daha açık bir biçimde hissediyordu. Günlerce pencerenin başında, kucağında elini bile sürmediği bir işle oturdu. Dalgın gözlerle Maltız kilisesinin yüksek, çıplak duvarlarına bakıp derin derin düşünmeye başladı: Hangisi peki, hangisi?

* * *

Tembel, kaygısız yaz günleri, Meryem'in Göğe Yükselişi bayramına doğru ilerliyordu usulca. Wankalar'ın üzerine derin bir hüzün çökmüştü. Bu dört insanın unutmaya yüz tuttuğu memleket özlemi, bambaşka, beklenmedik bir kılıkta çıkmıştı karşılarına. Artık geçmişin özlemini duymuyorlardı; bunun yerine, sıkı sıkıya kapanmış pencerelerin ardındaki sıcak odalarda, serin ormanlara komşu olan köyün ılık, serin yaz gününün, üzerine genç meyve ağaçlarının dokunaklı ince gölgelerini düşürdüğü ve insanların bir merdivende ilerler gibi çizgileri aşa aşa yürüdüğü aydınlık tarla yollarının düşünü kuruyorlardı. Dolgun ve görkemli bir biçimde sallanmaya başlayarak akşamı karşılayan yükünü almış olgun tarlaları ve karanlık çöken sessiz

köşelerinde, derinliğini kimsenin bilmediği küçük göllerin bulunduğu koruluğu hayal ediyorlardı. Bununla birlikte bu dört insandan her biri, pek de önemi olmayan, insanın küçük mutluluğunu önemsemeden alıp beraberinde götürdüğü belirli, anlamsız bir saati düşündü. Ve bu özlem, geri getirilemez olmayanı ilgilendirdiği ölçüde ve her biri, neşeli memleket yazının kendilerini beklediğini, kimsenin gelmediğini görüp hüzünlendiğini hissettiklerinde acı vericiydi. Ona en azından yakın olmak için Moldav boyunca küçük geziler yapılırdı; ormancının dul eşiyse en hafifinden, Kuchelbad'ın arkasındaki küçük ormanların iyi niyetli yalanlarına inanır, yüreği, yaşlı, hamarat insanlara özgü, fark edilmeyen bir sevinçle dolup taşardı. Sessiz, içine kapanık biri olmuştu ve neredeyse hiç gülümsemiyordu, ama dudaklarının çevresindeki kırışıklıklar yok olmuş, bu da yüzünü, belki gelin olduğu günlerde bile olmadığı kadar gençleştirmiş ve aydınlatmıştı. Böylece, Zdenko'nun, bakışlarını sık olmayan aralıklarla üzeri kök bitmiş patikadan açık araziye çevirdiğini ve yaz bitkilerinin Luisa'nın kızgın ellerinde ne kadar hızlı solduğunu pek fark etmedi. Yaşlı Rosalka eve çakılıp surat astı; yazla ilgili şunlar döküldü dudaklarından: hayır, o bana gelmiyorsa, ben de peşinden koşmam; eski bir dua kitabı alıp pencerenin önüne oturdu ve bu dindarlığı içinde uykuya daldı.

Tozlu ağustos günlerinin etkilemediği tek bir kişi var gibiydi: Rezek. Yorulmak bilmeyen bir gücü vardı, evet, hattâ yakın zamanda doğasında, Wanka'nın anlamadığı coşkun bir neşelilik de göze çarpıyordu. Rezek'in, tehlikenin üzerine ve gizli çabalarına doğru geldiğini anladığında dizginleri böyle koyverdiğini bilmiyordu Wanka ve bu değişikliği daha çok başarılara yoruyordu.

Son kaygıları da, Rezek'in, eski alışkanlıklarına uygun olarak yine üçlü yaptıkları bir gezi sırasında 'Vikarka'ya (St. Veits Ka-

tedrali'nin karşısındaki küçük, çok eskilerden kalma bir meyhane) uğramayı önermesi üzerine uçup gitti. En arkalarda, karanlık bir masada oturup gerçek bir Melnik şarabıyla kadeh tokuşturdular. Öğrenci bana mısın demiyordu şaraba, neşesi gitgide öyle gürültülü bir hal almıştı ki, diğer birkaç konuk da –bunlar piskoposluk hizmetlileriydi– bu şamataya katılmak zorunda kaldı. Rezek, güya eski Czernin Sarayı'nda geçen Ekmek Kontesi'nin efsanesini anlatıyordu; sinsi alaylarını öykünün en heyecanlı yerlerine öyle yerleştiriyordu ki, sözcüklerinin etkisini tuhaf ve sürpriz bir şekilde değiştiriyordu bu. Sağda solda başka başka öyküler uyanmaya başlıyordu (bu alacakaranlık odaların her köşesinde pusuya yatmışlar); bunlara bir de, Zdenko'nun Jul Sezar'la ilgili Krummau Efsaneleri'ni gayet iyi anlatabildiği eklendi.

"Aslında bu senin işin," demişti daha önce Luisa'ya.

Kız ise konuşmaksızın başını iki yana salladı sadece; şarap kadehini kaldırıp uzun bir süre dudaklarında tuttu. Neredeyse kapalı olan ağzıyla kadehten emmeye başladı; şaşkınlıktan kocaman olmuş gözlerle, erguvan rengi yansısının küçük, ince yüzüne yansıdığı içkiye bakıyordu.

Rezek, "Şimdi siz söyleyince fark ettim. Garip. Günümüzle Otuz Yıl Savaşları öncesindeki günlerin bir benzerliği yok mu yani?" dedi birdenbire.

Sözcüklerinin altından bir şeyler titreşiyordu. Zdenko ve diğerleri güldüler. Ama Luisa bardağını soğuk, kırmızı dudaklarından yavaşça kaldırıp ürkek gözlerle öğrenciye baktı.

Daha sonra evin yolunu tuttuklarında Rezek, şatonun basamaklarına yakın bir yerde, kemerinin üzerini bir aile armasının süslediği bir kapının önünde durup "İçeri girdiniz mi hiç?" diye sordu.

İki kardeşin de yanıtı hayır idi.

"Desenize Daliborka'yı bile bilmiyorsunuz? Utanmalısınız."

Rezek ise girişin dar kapısından içeri girdi hemen; onun yanında duran Luisa, öğle sonrasının geniş, sıcak gölgesini depolayan açık renkli duvarlarla korunan temizce bir avlu gördü. Kapıdan, yaşlı, küçük bir kadın içeri girdi selam vererek; bir yığın tavuk katmıştı önüne. Kendisini takip etmeleri için yabancılara eliyle işaret etti. En önden Zdenko, ardından Rezek ve en arkadan da Luisa gidiyordu; yol o kadar dardı ki, peşpeşe yürümek zorunda kalmışlardı. Luisa bir an duraksayıp ışıltılı gözlerle çevresine bakındı: Lahana ve kuşkonmaz saplarını altı yaşındaki bir çocuğun bile sayabileceği, gülünç denecek kadar küçük bir sebze bahçesi gördü; ama bahçenin tam orta yerinde iri gövdeli bir elma ağacı govermişti; kırmızı, küçük meyvelerini uzakta parıldayan şehre sergiler bir hali vardı. Sık bitki örtüsüyle sarılı birkaç basamak, bahçenin nemli ve karanlık bir köşesine iniyordu; burası bir yığın yabani gül çalılıklarıyla kaplıydı ve dalları Luisa'nın geçmesine izin vermek istemiyorlardı. O sırada Rezek durdu, kızın kulağına Zdenko'nun sesi geldi: "İşte ünlü Açlık Kulesi. Şövalye Dalibor, çektiği özlemle burada keman çalmayı öğrendi. Burasıydı di mi?"

"Evet," diye karşılık verdi Rezek, "ama ben onun kemanla daha önce tanıştığına inanmışımdır hep. Özlem nadiren şarkı söyler." Gri kulenin bolca demir kayıtlı kapısının önünde duruyorlardı şimdi. Luisa başını kaldırıp yukarıya baktığında, geniş duvarların sadece bir kısmının yeni bir ahşap çatıyla örtülmüş olduğunu fark etti. Barbataların tepelerinde yolunmuş bir devedikeninin yanında incecik, genç bir akasya yükseliyordu; solgun yaprakları edalı bir zarafetle aydınlık gökyüzüne uzanıyordu. Güne son manzaraydı bu. Etraf giderek daha nemli ve daha karanlık bir hal alıyordu; puslu hava, kızın gözlerinin önüne bir tül gibi çöküverdi. "Bizi bulur mu dersin?" diye sorduğunu işit-

ti öğrencinin. Rezek, elini kıza doğru uzattı. Sesi, zindanın ıssız derinliğinden boğuk ve yabancı gelmişti; Luisa ona yanıt verecek halde değildi. Nefesini tutmuş, hafifçe titreyerek, buz gibi soğuk duvarların kenarında el yordamıyla ilerliyordu; karşısına yakındaki dehlizden kırmızı kırmızı parlayan, sıcak bir ışık çıkınca kendine gelebildi ancak. İki adamı ve mekanın tam orta yerinde bir şeyin üzerine eğilmiş olan bir kadını gördü; bu üç insanın eğik başlarının üzerinde, kalınca bir ipe bağlı, için için yanan bir mum sallanıyordu. Birden, ışık gıcırtılı bir sesle gittikçe aşağıya, bir saniye boyunca pırıl pırıl aydınlanan üç yüzün önünden kayıp gitti; ayaklarının dibine dek indi ve sönen son bir parlamayla sağa sola çırpınarak yerdeki yuvarlak, kara bir delikte yavaşça kayboldu. Bunun üzerine Luisa da öne doğru eğildi ve mumun iyice küçülerek, boşluğa, altında kapkara bir üçüncü bölmenin başladığı gri bir bölmeye indiğini gördü.

"Ah," dedi Luisa.

Zdenko kızın terli, titreyen elini tuttu: "Dikkat et, Luisa."

Ve ardından yaşlı kadın, nemli duvarlardan çekinmişe benzeyen, ürkek dairelerle bu dört başın çevresinde uçuşan zavallı ve monoton bir sesle anlatmaya başladı: "Yeni gelenler," dedi kadın; sevimli, özel bir anısını birine ilk kez açıyormuşçasına usulca ve gizlice söylemişti bunu; "buraya yeni gelenlere bir parça ekmekle bir testi su verildi. Evet, ekmek ve suyla idare ettiler; şuracıktaki delikte oturmak zorundaydılar ve daha önce gelip bir duruma göre iki haftadır (kimi insanların yedi canı var) orada oturmakta olanın açlıktan yavaş yavaş tükenişine tanık oldular. Ardından da, Tanrının izniyle yaşam sona erdiğinde, aşağıya indirildi ..."

"Bu iple mi?" diye takıldı Zdenko.

Kadın buna aldırış etmedi: "Aşağıya indirildiler ve öncelikle ölüyü, yani açlıktan ölümünü seyrettikleri kişiyi, şuradaki, yer-

deki deliğe yuvarlamak zorundaydılar –görüyor musunuz?" (Hepsi öne doğru eğildi.)

"Herhalde arada bir, kendilerinden önce deliğe atılanları da kısmen yemişlerdir," diye güldü Rezek acımasızca.

"Olabilir," diye homurdandı yaşlı kadın ve bildik konuşmasını sürdürdü.

Luisa, abisine yaslandı: "Derin değil mi?" diyerek kuyuyu inceledi.

"Çok derin."

"İnen bir daha çıkamaz, değil mi?"

"Evet," dedi Rezek. "Şişe gibi; yukarısı dar, dibe doğru kubbe gibi genişliyor. Yukarıya çıkış neredeyse imkansız. Üstelik tıka basa doymuş biri için bugün bile şifa olurdu."

Luisa, Rezek'in güldüğünü fark etti. Yönetici kadın mumu yarıya kadar yukarı çekip iyice geriye çekildi. Adamlar da onu izledi. Bir kibritin kaçamak, çekingen ışığı, sağda ve solda, sanki bir süre sonra sessizce yeniden yıkılacakmış gibi duran beklenmedik girintiler ve koridorlar açıverdi. Belirsiz bir kıpırdanma başladı. Kraterin üzerindeki ışık ürperdi; çevredeki geniş karanlık uyanıp yayılıyor, büyüyen eşkaller Luisa'nın yanından akıp gidiyordu sanki. Çiftleri daha iyi seçebiliyordu artık. Çiftlerin hepsi baş döndürücü bir dans için sıraya girdi; sonunda bu hoplama zıplamaların arasından biri çıkıp kızın şaşkın bakışları altında ona doğru ilerledi: Bu, Jul Sezar'dı.

Sessiz ve simsiyahtı. Kızın yüreği ağzına geldi, korkarak gözlerini düşürdü ve Sezar derinlere, sonsuz derinliklerin içine düştü. Luisa biliyordu: Kulenin kenarında bu şekilde durmuştu. Bu şekilde mavili hanımefendicik olmuştu. Üşüyünce, üzerinde elbisesinin, hattâ hiçbir şeyin olmadığını fark etti. Titreyen parmaklarıyla göbeğini yokladığında çıplak kayganlığını hissetti. Sonra yukarı baktı: yukarısı geceydi, gökyüzü yıldızsız-

dı. Ardından adam onun gelip yanında durdu; tam önünde duruyordu neredeyse, uçurumun yakınında. Mavili kız öç alıyordu: bu kez sıra adamdaydı. Kız, ellerini farkında olmadan yukarı kaldırıp dosdoğru adama uzattı – ta ki kollarıyla adamı omuzlarından tutup itene dek – ama ardından, o ani dokunuş sırasında, onu sıkıca tutup geri, kendine doğru çekti, onu hissetti ve yepyeni, derin, titreyen bir saadetle kendinden geçti.

* * *

Hattâ sonunda, görünüşe bakılırsa, Zdenko'nun gayretlerini ve annesinin hırslı arzusunu günahkar ve kibirli bulan huysuz Rosalka haklı çıkmıştı. Çünkü bu genç insanın üç hafta içinde üç ev değiştirmesine neden olan şey kibir gibi bir şey olmalıydı. Şundan dolayı: Maltız kilisesinin duvarlarına bakan küçük odasından tutukevine, oradan hastaneye ve sonunda da, annesinin ona üç adım uzunluğunda ve iki adım genişliğinde bir parça toprak satın aldığı Wolschan VII. Mezarlığı'na gitti. Daha fazlasını istemiyordu. Bunların hepsi öyle hızlı olmuştu ki, kadının bu beklenmedik, ani yükselmeye yaşlanan aklı pek ermedi, başını iki yana sallayabildi sadece. Dışarısının yeni sahibin hoşuna gittiğini anlamak istemezmişçesine, o tuhaf, ufacık toprağı her fırsatta ziyaret etti. Çalışmayı ve yemek yemeyi unutmuştu; üç günde bir, derbeder anneye zatürreenin ölümcül olduğunu anlatmaktan ve böyle berbat bir sonbahar havasında buna şaşılmaması gerektiğini eklemekten sonunda yorgun düşen hastanedeki doktora başvurdu her defasında. Bunun üzerine Bayan Wanka, sabırsız doktor ve bekleyen hastalar tarafından adeta kapının önüne konulup günün inci grisi ıslaklığına ayak bastığında, "hüzünlü olayı" anlayabilmek üzere havayı her zamankinden daha bir dikkatle incelemeye karar verdi. Ama dışarıda, ev ve insanların yanından çekine çekine hızla geçti ve nefes nefese, yanan kuru gözler ve ateşler içindeki elleriyle her zamanki ye-

rinde oturan Luisa'yla karşılaştığı evine geldi. Lambayı yakmaksızın, birbirleriyle konuşmadan, ayrı dünyalara dalıp karanlık çökene dek karşılıklı oturdular. Arada bir, kadınlardan biri kalkıp, güya diğeri farkına varmasın diye, ayaklarının ucuna basa basa Zdenko'nun uzun zamandır boş olan tozlu odasına gidiyordu. Büyük bir itina gösteriyordu odaya girerken. Boş yazı masasını ve kullanılmamış, üstü örtülü yatağı gördüğünde, titreyen dudaklarındaki vahşi, her daim inançlı bir umudun çılgın gülümsemesi sönüyordu ancak. Ama geride kalan, kulak kabartıyordu: Kapıların açılıp kapandığını duyuyordu. Derken, terk edilmiş odadan bir ağlama sesi geliyordu – ürkek ve umutsuzca. Yaşlı Rosalka bir cumartesi günü arka odayı silip anahtarı alıp yanında götürene dek sürdü bu. Ağlama sesi kesilmemişti; gündüz her iki odayı da dolduruyor ve her gece bütün evde dolaşıp aranıyor, bu yüzden çocuklar dahi uyuyamıyordu. Büyükler de ışığı sabahlara dek yakıyorlardı; çünkü eski evdeki tüm sakinler odanın her bir köşesini gözaltında tutmak istiyorlardı; sabahın puslu, yağmurlu günü camlara vurduğunda, sessiz bir rahatlama hissediliyordu. Bundan yakınanlara ise hizmetçi Rosalka, okunup üflenmiş su koymaktan ve dua okumaktan başka yapılacak hiçbir şeyin olmadığına dair ruhu ve şerefi üzerine yemin ediyordu; bir insan öldüğünde yüreği bir sürü dünyevi arzuyla dolu ve gerçek huzur ve vefayla ölürse böyle olurmuş. Pancar soyarken, bulaşık yıkarken dua ediliyordu; komşular dua ediyordu, taş kemerin altındaki satıcı da dua ediyordu. Holde ve koridorlarda sessiz ve ritmik adımlarla ilerleyen iki kadının ardından, cenaze arabasının ardından giderken yaptıkları gibi takdis edilmiş su serpiştiriyorlardı. Bayan Wanka sık sık dışarı çıkıyor, plansızca yeniden eve dönmek üzere birkaç sokak boyunca yürüyordu. Ama Luisa yerinden kımıldamıyordu. Artık hayalleri tükenmiş, düşlerindeki renkler dışarıdaki gün ka-

dar solmuştu. Kimi zaman pencerelere vuran damlaları sayıp dikkat kesiliyordu: beraberinde, gitgide çoğalan, bir yığın kırık dökük, anlaşılmayan sözcüğü sürükleyip götüren büyük bir akarsu çağıltısını andıran sesler duyuyordu. Selden sonrası gibi, diye düşündü. Derken aniden irkildi, kendisine seslenildiğini sandı, sonra da tekrar süzülüp giden damlaları saymaya başladı.

Ölüler günü geldi çattı. Yeni şehrin geniş caddeleri bile düşünceli görünüyordu. Nezih çiçekçi dükkanlarında zengin, cafcaflı çelenkler hazır bekliyordu; üzerindeki yabancı çiçekler gülümseyemiyordu. Reklam sütunlarındaki eğlence bölümlerinin üzerine boş kağıtlar yapıştırılmıştı. Bölge tiyatrosu, eski mezarlık komedisi "Değirmenciyle Çocuğu" oyununun sahneleneceğini duyuruyordu sadece. Sanat ürünlerinin sergilendiği vitrinlerde renkli, İngiliz baskıların önüne, Hermann von Gilms'in sessiz hasret şarkısı, "Masanın üzerine mis kokan bir muhabbet çiçeği koy ..."a ait resimleme, üç dört, beş siyah-beyaz fotoğraf yerleştirilmiş.

İslaklığın parlattığı 'mezarlar'ın üzerine erkenden fenerler yakılıyor ve ön koltuklarıyla çatılarında palmiye çelenkleri taşıyan Fiakre araba ve faytonlar geçip gidiyor hâlâ. Bazı tramvayların renkli arka fenerlerinin üzerinde çamdan, hattâ bu yolculuğa ilk kez, ölen kişinin bu gününde katlanmayan tenekeden bir çelenk asılı. Sevimsiz Zizkov'un üzerinde, hayli uzun boyunlu kemer lambaları bir yığın hüzünlü ay gibi yükselmiş; altında da, sürekli genişleyen ölüler parkının kapılarının önünde, ellerinde solmaya yüz tutmuş bir iki çiçek, ağlayarak karanlık özlemlerin peşinden gitmeye çalışan, acının kinini kavrayamamış öfkeli insanların ilgisiz, eğlenceye dalmış, gülen ve çevresini inceleyen bir sürü insanın bu bayram gününe yakışmayan itiş kakışı. Dar yollar fırsatçı dükkanlarla daralmış, uzayıp giden cenaze alayındaki çocuklar, lambalara, çöreklere ve oyuncaklara

kanca gibi asılıp ikide bir alayın durmasına neden oluyor. Ama geniş bahçedeki bu kalabalıkla birlikte ve kalabalığın üzerinde kederli, yorgun kokan çiçeklerin, solgun yaprakların, yağmurla ıslanmış toprak ve elbiselerin, sözcüklerin adeta takılıp kaldığı ağır, yoğun bir kasvet salınıyor. Gerçi kalabalık burada ağaçlı geniş yollara ayrılıyor; aslında çok azı onurlandıracakları mezara gitmekte acele ediyor. İlk önce, yabanlık giysiler içinde diğer merhumları da görmek istiyorlar; mümtaz kişilerin kabirlerini dolaşmak, aile mezarlarının üzerindeki yabancı uzun adları okumak, paha biçilmez mermerlerin üzerini kaplamış çiçeklere bakıp keyif almak hoşlarına gidiyor. Ardından da parlak, bembeyaz sunakların yer aldığı, önünde yaşlılıktan her tarafı buruş buruş olmuş bir ninenin, kendisine bütünüyle yabancı bir merhumun kafasına iki gündür, geride kalan aile bireylerinin hatırı sayılır bir parayla bedelini ödedikleri paternoster ve Meryem Ana dualarını sokmaya çalıştığı loş mezar şapellerinin içine de göz atmak istiyorlar. Bu ışıklı ve parlak bakıştan, yolun kenarında dikilen ve bu halleriyle tuhaf bir şekilde göze batan çekingen, siyahlar giymiş birkaç insandan oluşan kederli topluluğun yüzüne bilinçsiz, canlı bir neşelilik yerleşiyor usulca. Orada burada, büyük bir sabırsızlıkla, meraklı seyircilerden biri kenara itiliyor; itilen kişi de topluluğun arkasından, 'bu kukumav kuşlarının işi ne burada?', diye düşünüyor.

VII. Mezarlık biraz daha sakin ve daha ıssız. Burada alan daha geniş; çünkü tel örgüyle çevrilmiş arazinin sadece bir bölümünde mezar ve türbe bulunuyor; gerisi daha habersiz, daha bereketli ve önceleri ekilip biçilmiş olduğu belli olan ve yararsız hale gelmiş gücüyle çaresizlik içinde, gür, vahşi, anlamsız bir bahçeye dönüşmüş sulak topraklarla kaplı. Bu, sanki büyük, uçurumlarla kaplı şehirde kimsenin ölmeye cesareti yokmuş gibi hâlâ duvarın sol tarafındaki mezarların son sırasında yatan

zavallı Zdenko Wanka için güzel bir komşuluktu. Yalnız kalan iki kadın, anneyle kızı, iki gündür arkadaşlık ediyordu ona; yaşlı Rosalka da ara sıra gelip acılardan kıvranan iki kadına diğer aile mezarlarının görkem ve ışıltısından söz ediyordu. Onca şebboy, yıldız ve unutmabeni çiçeğine rağmen, Zdenko'nun mezarının törensi bir havaya bürünmemesinin nedeni, her süsün arasından sürekli, ot tohumunun gövermeye bile zaman bulamamış, sürekli ıslak, yeni toprağın ortaya çıkmasıydı. Taze mezar, ürkekçe geri çekiliyordu sanki – gelenek ve göreneklerini bilmediği bir toplumun arasına yeni katılan bir yabancı gibiydi. Ziyaretçi iki kadın da yitik insanla iletişim kurmanın yolunu pek bulamamıştı; dolayısıyla ölü Zdenko için bayramın ilk günü berbat geçmiş olmalıydı. Bayan Josephine ağlamıyordu artık. Mezarların ayakucunda bulunan küçük ahşap bankların birinde oturuyordu; bu yabancı, nemli sonbahar akşamının giderek daha yoğun bir biçimde üzerine çöktüğünü belli ki unutmuştu. Siyah kaşmir elbiseciği içinde her zamankinden daha da küçük ve solgun görünen kız, karşıdaki, diğer mezardaki sahneyi seyrediyordu anlamaksızın. Çelimsiz, gamlı bir adam az önce mezarın üzerine küçük, mavi bir lamba ve bir demet peygamber çiçeği koymuştu; genç, sevdalı bir insanın hoyrat zarafetine benzer çekingen, dokunaklı bir incelik vardı hareketlerinde. Gelgelelim, ayağa kalkıp, üzerinde siyah renkte, hatalı kesim bir pazar giysisi olan üç yaşındaki ağlayan çocuğuna sıkı sıkıya sarıldığında, bu hareketleri ansızın kayboldu; titreyen, çaresiz bir hüzün onu eğip bükmeye başladı. Bu hüzünle mücadele etti; annesinin gözlerinin neye benzediğini anlamak istediğinden, ya da içlerinden biraz ışık, biraz da umut alabilsin diye belki, çocuğun gözlerini arayıp durdu. Ama çocuk ağlıyordu...

O sırada, ulusal giysiler, Şamara[1] içindeki, siyahlara bürünmüş bir grup genç adam gelip Luisa'yla annelerini kaybetmiş bu

iki insanın arasına girdi. Büyük çoğunluğu öğrenci olan bu gençler Wanka'nın arkadaşları ve yoldaşlarıydı; bugün büyüklerinin ve yoldaşlarının mezarlarına siyasi nümayiş ve şarkılarla ziyaret edip onları bu sessiz duvarlar içinde hükmeden eşitlik yasasının üzerine yükseltmek için gelmişlerdi. Bu siyasi gösterilerin her türlü samimiyetin ötesinde, gürültülü, hayli cafcaflı bir karaktere bürünmesi, dikkatli resmi makamların her yıl bu gösterilerin başlamasına gösterdikleri tepkiydi; delidolu gençliğin bu gösterileri sessiz sedasız terk etmeye gönlü el vermiyordu. Şimdi de saflar, her şeyle barışık olan insanlara fırtınalı günleri hatırlatacak en sert dava şarkılarından birini söylemek üzere, Wanka'nm mezarı başında yerlerini alıyordu yine. Sadık yoldaşın –Wanka da bağlılıkla ölen bir yoldaştı–, yandaşlarının sabırlarını duyması onun da hoşuna gitmiş olmalıydı ki, kendi söz ve arzuları mezarı üzerinde uyandığında, bir an için o da yandaşlarının arasına katılmak zorundaydı adeta. Başlangıç işaretinin verileceği sırada bile, gençler boğuk boğuk homurdanarak dağılmaya başladılar. Kaba savaş şarkılarını bu siyahlı kadınların kutsal acılarının ortasında haykırmalarından dolayı birden utanç duydular; aralarındaki en iyileri ebediyetin farkına vardılar. Adlarının yazılı olduğu her dem yeşil kartları iliştirdikleri büyük çelengi mezarın en ucunda yere koydular; sanki buraya kadar onlarla birlikte kol kola yürüyenin, –en azından en kişisel özlemiyle– artık bütünüyle kendilerine ait olmadığını hissetmişlerdi belli belirsiz.

Ve aralarından bir tek Rezek kaldı geride. Kollarını ciddi bir edayla göğsünde kavuşturmuş, orada öylece dikilmiş duruyordu; solgun, sert yüzü düşünceliymişçesine yere bakıyordu. Zdenko'nun bozulan mutluluğu yüzünden öldüğünü düşünen tek kişi oydu belki de; her ne kadar bunu en az kendisi anlasa bile. Katı, Savonarola yaradılışlı biriydi; ülkenin dört bir yanın-

da odun yığınlarını tutuşturuyordu; genç, inançlı insanlar sevinçlerini, gülmeyi ve özlem gibi tüm zenginliklerini ateşe atmak için ona geliyordu. Çünkü bu fanatik, arkasında fakirleşmiş ve feragat eden bir ordunun yer almasını istiyordu; umutsuzluktan daha vahşi bir silahın olmadığını biliyordu. Yasaları bu ılımlı, yüreğinin zenginlikleriyle kendini kaybedip yadsıyan Slav halk arasında da taraftar topluyordu.

Luisa da, karanlık düşlerinde barındırdığı çocukluk anılarının tümünü ürkerek onun önüne koymuştu; ama o bunu fark etmemişti, çünkü kazanılmasında yarar olan değerli bir silah arkadaşı olarak görünmedi kız ona. Ardından bir şey daha, belirsiz, acı veren, adını koyamadığı kutsal bir şey eklemişti Luisa: ama Rezek bunu anlamamıştı, çünkü bu şey, kızın ilk ve sarsıcı aşkıydı. – Şimdi kıza yaklaştığında, bir çocuğun üzerine eğilmediğinin belki de ilk kez farkındaydı; gözleriyle kadını selamladı iradesizce. Ama Luisa onu anlamadı; adam ona her şey gibi uzaktı ve geçmişte kalmıştı. Onun için bir anı bile değildi adam. Gözleriyle veda etti kıza o sırada ve daha önce Luisa'nın hiç görmediği bir biçimde yerlere kadar eğilip gitti. Neredeyse gece olmuştu ve Luisa kederli gözleriyle onu haçların ardına kadar izleyemedi.

Ölüler Günü'nden sonraki gece, Maltız kilisesinin karşısındaki evden ağlama sesleri duyulmadı. Ortalık tamamen ışımadan Bayan Josephine uyandı; her zamankinden daha bir özenli giyinip kızına, onca pazartesi günlerini astığından, bugün Albaylara gideceğini bildirdi. Luisa zayıf bir şaşkınlıkla annesine baktı. Bu mümtaz evi kaybetmeye hiç mi hiç niyeti olmadığını da ekleyince, annesinin sesi ona şimdi hepten yabancı gibi geldi. Meeringlerin, onu hatırlamaları için kendisini almaya da gelirse, annesi çok sevinecekti. Ardından Bayan Wanka gitti. Bütün ev halkı taşlaşmış ve tek vücut olmuş bir şaşkınlık içinde,

kadının adımlarının arkasından bakakaldı; kazadan önceki enerjik sağlığına neredeyse tekrar kavuşmuştu adımları. Bu kararsız teslimiyetle geçen haftaların ardından böyle hızla, sendeleme pahasına ayağa kalkmasının aslında sürpriz ve ürkütücü bir yanı vardı. Bayan Josephine, oğlunun mezarı başında geçirdiği iki günde kendinde kimi yıllar varlığından hiç haberdar olmadığı bir güç ve enerji birikimi keşfetmiş olmalıydı; bunu da şimdi nasıl kullanacağını biliyor olmasını, Bayan von Meering'in annenin acısını yeterince derinden ve yürekten tarif edemediği gerçeği kanıtlıyordu. Karşısına iki büklüm bir kadının çıkacağını beklerken, neredeyse dimdik olmaktan kaskatı kesilmiş biri çıkıvermişti. Bayan von Meering, samimiyetle dile getirilen bu ağrılar karşısında dokunaklı ve şefkatli olmaya gönülden hazırlamıştı kendini; oysa gördüğü şey en iyi ihtimalle sessiz yas olarak adlandırılabilecek türden bir şeydi ki, buna karşı güçlü, rahatsız edici bir sıkıntı duydu. Buna bir de, güvenli kaynaklardan öğrenildiği üzere, "anlatılanların" ne kadarının gerçek olduğu merakı eklenmişti tabii. Albay, siyasi sohbetlerin çok sevildiği 'Hecht'teki müdavim masasından oldukça tuhaf söylentiler taşımıştı eve. Bunlar, son günlerin öne çıkmış siyasi konularını içeren öyle öykülerdi ki, Bay von Meering ve eşini, adı çıkmış böyle bir Çek ailesinin üyelerini evlerinde görmekten bir anda şüpheye düşürmüş, lehte ve aleyhte görüşlerin adil bir şekilde tartışıldığı ciddi bir aile meclisi toplantısı yapılmasına neden olmuş, esaslı bir sonuca ulaşılamamıştı. Yanlış yola düşen genç insanın ölümü, yaşlı askeri biraz daha hoşgörülü kılmış, sonunda akıl üstün gelmişti. Şöyle ki, Meering von Meerhelm'in evine girebilen aslında sadece, kendi halinde, iyi bir anne olan, ormancının dul eşiydi ve sözü geçen bu hamarat dulun sadece temizlik bezleriyle yakın temas kurduğu; onun ayrıca Rumburglu olması sayesinde Çekleştirmeden ve Meerhelmler'in (on yıldır el-

lerinde bulundurdukları) beş dişli asalet tacı sayesinde de her türlü demokratik etkiden korunduğu fikri üstün gelmişti. Bayan Josephine'nin gayet dostane kabul görmesi ve pazartesileri eski çamaşır günlerinin sürdürülmesinin olağan karşılanması böyle olmuştu işte. Bayan von Meering, gelecek sefer daha fazlasını öğrenmeye olan sessiz umudunu kaybetmedi; ilk karşılaşmada bunun gerçekleşmemesini bir kırgınlık olarak algıladı ve dul kadına en masum ses tonuyla, "özel durumundan dolayı daha da acı veren" talihsizliğine duyduğu en derin üzüntülerini bildirmekten de kendini alıkoyamadı. Kendisini sırdaş ve bilgi sahibi biri olarak gösteren araya sokuşturduğu bu ifade, kendisine daha bir saygınlık kazandırıyor ve bunu, "bu insanların nankör içe kapanıklılığı"na karşı yapılan ince bir saldırı olarak görüyordu.

Ama Bayan Wanka, albay karısının ne hayal kırıklığından ne de öç alan iğneleyici sözünden haberdardı; bugünlerde kimi şeyleri oturup iyice düşünmesi gerekiyordu; bu düşünceli halinin neden olduğu sonuçlar şimdi hızla birbiri ardına yaşama geçiyordu. İlkin, o sırada bir Bohemya ve bir Alman gazetesinde küçük bir ilan çıkmıştı; sakin bir semtte sessiz, dayalı döşeli bir odanın, aklı başında, genç bir adama verileceği yazıyordu; bu vaadin izini sürecek olan kişi, farkında olmadan kendini küçük bir sayfada bulup taş kemerin altında oturan işportacı kadına "87 numara yeni"yi soracak ve bunun üç merdiven yukarıda, Wankalarda olduğu, şimdi bir erkeğe kiralamak istediklerini, çünkü inanılmaz talihsizlikler yaşadıkları yollu uzayıp giden ayrıntılı bir yanıt alacaktı. Şimdi bütün mesele, taş kemerin karanlık sohbet köşesinde ormancı ailesinin az çok kaderini işitmek için, genç ve aklı başında adamın, daha mı genç yoksa daha mı aklı başında oluşuydu. Ernst Land'ın bir kasım günü, "yeni 87"nin malum döner merdivenlerde boynunu ve bacağını kıracak şekilde iki kez tehlikeye düşüp Almanca yönelttiği sorusu

karşısında hiddetlenilerek çeşitli kapıların kilitlenmesinin ardından, büyük bir güvensizlikle kendisini inceleyen yaşlı Rosalka'nın karşısına geldiğinde ne ölçüde bilgilendirildiği müphemdi. Kadının hoşuna gitmemişti bu genç adam; bunu o an anlamıştı. "Fazla Alman"dı ona göre. Bunun bir fazlalık mı yoksa eksiklik mi olduğunu ve bu izlenimin nereden kaynaklandığını neredeyse bilmeksizin, böylesi izlenimlere bir insan karşısında kapıldığı olurdu. Adamın buğulanmış kelebek gözlüğüne baktı, camın ardındaki gözleri göremedi ve genç adama Almanca sorusunu iki kez tekrarlattı, aynı şeyi anladığı halde. Genç adam, oldukça tuhaf bir Bohem aksanıyla, güç bela, bir yerde kiralık bir oda olması gerektiği hikayesini anlatınca, kadın bir nebze olsun yatışmıştı. Land bu iddiayı beş gündür tüm kapıların önünde tekrarlıyordu; bu arada, duyduğu yemek kokuları ve beddualardan tıka basa doymuştu. Bayan Wanka'yla Almanca anlaşabiliyor olması ve kadının uzun boylu isteklerinin olmaması, arka odanın sakin ve katlanılır olması nedeniyle burada kalmakta karar kıldı. "Hiç gürültü etmem," demişti biraz ürkek sesle konuşmasının sonunda, "benim tarafımdan rahatsız da edilmeyeceksiniz. Gündüzleri daha çok işte olurum, akşamları ise, –biraz da okusun ister insan ve..." – "Rica ederim, rica ederim," diye karşılık verdi Bayan Wanka da hafif bir sıkıntıyla. Kapıda tekrar arkasını döndü: "Bayım, ne işle meşgul olduğunuzu sormamda bir sakınca yoktur herhalde?" Sessizlik oldu. – "Eczacı," diye karşılık verdi genç adam hüzünlü bir edayla; bir yandan da Maltız kilisesinin duvarına bakıyordu. – Gerçekten de Wankalar ve genç eczacı kalfası birbirlerine hiç rahatsızlık vermediler. Birbirleriyle ender karşılaştılar. Luisa onunla karşılaşmamaya özen gösterdi; Zdenko'nun odasına yabancı birinin girdiğini görmek ona acı veriyordu, annesinin gönlü buna nasıl razı olmuştu, buna aklı ermiyordu. Bir akşam annesi ona, konusu ebe-

di aylaklık olan, bundan ziyade yükümlülük ve çalışmayı içeren bir konuşma yapmıştı, o günden beri de annesini hiç anlamıyordu. Luisa kendini evlere gitmeye ya da bir dükkanda çalışmaya yüreksizce hazır hissettiğinde, şaşırtıcı bir şey oldu. Buna dul kadının yanıtı üç aşağı beş yukarı şöyleydi: "Daha yukarılara çıkmalısın, bu sana göre değil, bunu ta başında düşünmeliydim. Krummau'da boşuna mı piyano dersleri aldın; işi epey ilerletmiştin. Ya Fransızcaya ne demeli. Prag'a taşınmamızdan sonra ihmal etmeseydin, bugün ders bile verebilirdin."

Luisa kulak vermişti: "Ders vermek mi?"

"Tabii ya. Albayın karısı daha geçenlerde dedi bana; eğer çocuk bakmaktan biraz anlayıp biraz da Fransızca temelin olsaymış senin için güzel bir iş biliyormuş..." Devamını algılayamadı Luisa, annesinin anlattıkları ona yeni ve yabancıydı. Ama birçok akşam, annesi mutfakta Rosalka'yla hesap görürken, Luisa da yarı soyunuk bir halde yatağının kenarında oturup kendini iyiden iyiye yorgun ve küçük hissettiğinde, ellerini kavuşturup merhametli, solgun sözcüklerine inandığı çocukluğunun ilk duasını mırıldanır, kendisinin hâlâ bir çocuk, küçük, sarışın bir çocuk olduğunu düşünür, sadık ve içten bir koruma gibi azıcık kendi hasretini çeker, ardından da geniş, altın kanatlı meleklerin düşünü görürdü.

Sonunda her şeye rağmen annesinin isteğine göre gerçekten de Luisa her gün birkaç saatten fazla Müzik ve Fransızca dersleri almaya başladı; öğretmenleri iyi gelişme gösterdiğinin altını çiziyorlardı. Kendisinin bundan haberi yoktu. Bir zamanlar bambaşka görkemli ve masalsı şeylere sahip olduğunu kavrıyordu giderek –uzun zaman geçmişti üzerinden–, oysa şimdi verilen karşılık, güzellikten bütünüyle yoksun, yoksul ve soğuktu. Ve bir kış boyu, hiçbir şey değişmeksizin –biraz daha solgunlaşıp, küçülüp biraz daha sessizleşmişti sadece–, teslimiyetçi bir

bağlılıkla öylece yaşadı. Adımları neredeyse duyulmuyordu artık ve merdivenleri gıcırdatmadan koridorun ortasına gelip durduğunda, kim bilir kaç kere komşu çocuklarından biri ya da öbürü korkuya kapılmış; böyle anlarda solgun elini, çekingen bir narinlikle çocuğa uzattığında çocuk korkup kaçmıştı. – Dışarıdan göründüğü kadarıyla, herkesin heyecansızca ya da rahatsız edilmeksizin yükümlülüğünü yerine getirdiği oldukça sakin geçen günlerdi; buna rağmen, gün geçtikçe daha da güçlenen çalışkan, hamarat dulla şaşkınlıktan neye uğradığından habersiz sabırlı kız arasında sessiz ve amansız bir kavga vardı. Annesinin ödünsüz kararlılığına karşı, küçük yüzüne böylesine dokunaklı, böylesine kederli güzellik veren bu fark edilmeyen, sessiz solgunluğundan başka bir silah bulamadı.

Ernst Land bu güzelliği görüyor, ama anlamıyordu. Kadınlardan çekiniyordu; ama kimi akşamlar onları düşünmeden edemiyordu; gözünün önüne, yakında koruyucu ellerini ona uzatacak, çekingen ve kararsız bir biçimde onun korumasında ve yardımlarıyla yaşayacak zarafet ve iyilikten oluşan belirsiz, rasgele bir resim getiriyordu. Kardeşsiz, arkadaşsız, oğlunun eline ekmeğini almasını sabredemeyen yaşlı, hayata küsmüş babası tarafından katı kurallara bağlı büyütüldüğü şehrin orta yerinde dar bir çevrede yetişmişti. Sonunda babası bu genç adamı, tam da bilimden yeni yeni haz duymaya başladığı bir sırada okuldan söküp aldı ve Ernst o sırada eczanenin birine yerleştirilip geçimini eline aldığında, baba görevini tamamladığını düşündü. Artık dilediğini yapabilirdi Ernst. Yaşlı Land, yatkın olduğu yapmacık son bir coşkuyla, "Dünya sana kapılarını açtı artık" demeyi de ihmal etmedi. Ama genç adamın bu "açık dünya"ya özlem duyar gibi bir hali yoktu. Düşünceleri dışarıya çıkıp yeniye, belirsizliğe doğru yol almıyordu; bunları gözlemlemediğinde, binlerce gizli yoldan biricik patikaya, çocukluğunun

sönmüş güzelliğine dönüyorlar; hakkında Slav şarkıları söylediğinden ve okula gitmeye başladığı dönemlerde de, karanlık arka odada, belki bir yıl boyunca, yatağında yatıp bundan kimselere söz etmeksizin, yavaş ve sessizce ölüp gittiğinden başka bir şey bilmediği ufak tefek, kederli bir kadının önünde diz çöküyorlardı. Ernst o sıralar bu kadından neredeyse çekiniyordu, ama kadın böyle zamansız ölünce, onun yokluğunu her yerde duydu, başına gelen her iyi şeyi, kadının bugüne dek hâlâ canlı kaldığına inandığı zarif sevgisine yormayı alışkanlık edindi. Küçük yaşta öksüz kalan çocuklar şunları hisseder: Oyun arkadaşlarının aralarında kaygısızca ve neşeyle paylaştıkları tüm sevinçlere dokunmak istemezler ve bunları sessiz bir sadakatle her seferinde özlemlerinin karanlık bir resmine sararlar; resim bu etkileyici fedakarlık çerçevesinde giderek daha belirgin, daha mutlu ve daha katılımcı görünür. Ve bu çocuklar fakir kaldıklarından yalnız kalırlar, sevinçlerini ele vermediklerinden yoldaş kazanamazlar. Aslında: annesinin dünyanın yolunu göstermediği çocuk, arayıp durur, ama tek bir kapı bulamaz.

Eczacı kalfası Wankalarda oturalı beri, arada bir, kendini evinde hissettiği anlar olabiliyordu. Odacığında olmaktan hoşnuttu ve çalışmadığı pazar günlerini büyük yazı masasının başında, pipposunun dumanında kaybolmuş bir halde, sararmış sayfalarının içinde dünle bugünü unutup gittiği eski kitapları okumakla geçirirdi. Kapısına sessizce vurulduğunu duymamasına, Luisa'nın içeri girip yoğun tütün dumanın arkasında ürkerek kararsızca durup kaldığını görünce ancak irkilerek yerinden fırlamasına şaşmamak gerekirdi. Kızın solgun, gösterişsiz mavi elbisesi, iri, suskun gözleri ve elinde tuttuğu kendisine sokulur gibi görünen küçük, üç beyaz gülle bir düş gibiydi.

"Özür dilerim," dedi Almanca hafif Slav aksanıyla, "yemeğe gittiğinizi sandım... Niyetim sadece..." deyip yanından geçti

adamın ve Zdenko'nun pencerenin bulunduğu duvarda asılı duran küçük fotoğrafına elindeki üç beyaz gülü iliştirdi. Land bu resme sık sık bakmıştı. Kızın acı veren narinlikle titreyen ellerine bakıyordu şimdi; bu görüntünün etkisinde kalarak, ne bir şey söyleyebildi ne bir şey yapabildi, ne de bir şey düşünecek durumdaydı. Hâlâ kızı dinliyordu: "Aramızda olmadığı ilk yaş günü," –ardından her şey yine eski haline döndü, pazar sessizliği içindeki odasında bir başına kalakaldı; okumaya devam edebilirdi yine. Ama bunu yapamadı işte. Birini bekliyormuşçasına kapıyı gözleyip durdu; sonunda duman sinirine dokunmaya başladı; şubatın temiz havasıyla ışığı içeri girsin diye pencereyi açtı. Bir an neşeyle doldu içi ve düşündü: "değerli konuklarım oldu: üç beyaz gül," ardından da düşteymişçesine güldü.

* * *

Eylülde birçokları yazlık ormanlardan ve denizden şehre geri döner. Sokaklarda yürümeye pek alışık değillerdir artık ve birden, farkında olmaksızın, ormandaymış gibi şapkalarını ellerinde tutar ya da kendi kendilerine, avazları çıktığınca şarkı söylerler. Nedeni: içlerindeki anıları uykuya dalmamıştır henüz. Birbirleriyle karşılaştıklarında konuşup dertleşirler. Anlatılanlardan, kulak kesilen son günlerin parlaklığı gibi sanki bir şeyin yükseldiğini ve teselli edercesine boğucu sokakların ve meydanların üzerinde yayıldığını hissederler. Belki de vedalaşırlarken birbirlerine, "Çok iyi görünüyorsunuz" – ve "ne kadar değişmişsiniz" diyorlardır. Sıkıntı ve minnet duygularıyla bir an gülerler birbirlerine.

Luisa da bu şekilde geri dönmüştü. Baharın ilk günlerinden beri yoktu: Yakıcı, gizli bir yer var orada. Alev alev yanan çiçekler, üzerinde kuşlarla bulutların uçuştuğu kara göllerde kendilerini seyreder burada. Ulu ve karanlık ağaçların gövdeleri arasında açık renkli yollar birbiriyle itişip durur, bu ormanlarda

sessiz, salınıp duran bir yaşam bulurlar kendilerine. Akıl almaz kılıkta eşkaller gelir buraya; üzgün çehreli ya da soğuk, gülümseyen dudakları olan insanlardır bunlar kimi zaman. Önce konuştuklarını sanırsın ve ne zaman ne diye konuştuklarını düşünmek zorunda kalırsın. Ama seni öperler ve o anda işte aralarında sevdiğin ve unuttuğun dostlarını görürsün. Sen de pişmanlık içinde onları öpmek istersin. Senin selamlamandan yüz çizgileri yabancılaşır birden ve geriye, uzaklara, salınan ormana çekilirler; ya da korkunç, kanlı sözcüklerle sana saldırıp karşılık olarak yüreğini onlara hediye etmeni isterler. Aynı zamanda bir gençlik diyarıdır orası: Çocuklar ve gençler, acı bir mutluluk yaşayan bakire ve genç anneler dans edip el yordamıyla parlak arazide ilerlerler; yanakları yabancı bir sevinçle yanar. Ama birbirlerini görmezler; gözlerinde şaşkınlıktan başka bir şeye yer yoktur çünkü. Diğer hacıların sızlandıklarını ya da güldüklerini duyduklarında, oraya doğru kulak verir, bunun kuşlardan, ağaç zirvelerinden ya da rüzgardan geldiğine inanırlar. Hepsinin *tek* hedefi vardır: arazinin ortasındaki Alev Tepesi. Ve oradan itibaren de kimileri evinin yolunu bulamaz artık.

Luisa ise adı ateş olan yerden, şifanın bahçelerinden yavaşça ve gülümseyerek geçerek geri döndü. Kararsızlıkla kendini ve ağlayarak ellerini öpen annesini ve altın renkli, dopdolu eylül ışığıyla süslenmiş gibi olan odayı tanıdı. Şölensi bir dönüştü bu.

O dışarıya ilk çıktığından beri geçen günler neydi öyle; her şeyle ve her insanla durmadan yeniden karşılaşmalar ve selamlaşmalar. İnsanlar gülümsüyor, her şey öyle parlıyordu ki. Onun gelişip büyüdüğünü ele vermek isteyen ışıltılı sayısız aynanın yanından yürüyor gibiydi. Bunun farkındaydı. Kendini güçlü ve zinde hissediyordu. Hiçbir şey bahsetmeksizin, aldığı derslere devam etti. Hiçbir şey unutmamıştı, hattâ Noel'den önce küçük bir kıza piyano dersi bile verebildi. Küçük kızın, öğretmenine

saygısı büyüktü; gerçekte ise rolleri bunun tam tersiydi. Bu küçük varlığın sevgi ve bağlılığı Luisa'da her gün sevinçli duygular uyandırıyordu; çocuğun sorularının güzel, kutsal yanıtlar gibi tınladığı bir dinleme yetisi vardı Luisa'nın içinde. Bu neşeli ve sakin geçen günlerde birden öyle çok şey yaşadı ki, geriye bakıp dünü düşünmeye zaman bulamadı; geride kalanlar, bu yeni, zengin yaşama artık gölgesi düşmeyen büyük bir geçmiş ve uzlaşma gibi görünüyordu.

Noel gününde eczacı kalfasının yanına geldi Luisa.

"Bay Land, sizden bu akşam bize gelmenizi rica edecektim işiniz yoksa."

Ernst Land minnetle gülümsedi. Ardından kızın bakışlarını izledi ve mahcup oldu. Zdenko'nun küçük fotoğrafının yanında üç taze gül duruyordu.

Luisa iki elini ona doğru uzatıp "Bunu siz mi yaptınız?"

"Her zaman...," Land yüzünün kızarmasına içerleyip geleceğine dair söz verdi alelacele.

Luisa kapıda bir kez daha durdu: "Hep böyle hüzünlüsünüz Bay Land."

Land susuyordu.

"Ne düşünüyorsunuz?" diye sordu kız, o andaki bakışları adama öyle dokundu ki, ağlamaklı bir sesle yanıt verdi:

"Annemi."

Noel akşamı bu insanların içini tuhaf, şölensi bir neşe doldurmuştu. Sonrasında da odalardan çıkmak istemedi bir türlü. Hafif bir çam kokusu gibi, hattâ Bayan Josephine ani bir rahatsızlık yüzünden uzun günleri yatakta geçirdiği vakit bile her şeyin üzerine sindi. Luisa kadının elinden ufak tefek ev işlerini usulcacık, teker teker alıverdi; öyle ki, kadına sonunda bu sessiz, yarıya kadar çekili perdelerden kararmış bayramda, sobanın çıtırtısıyla saatin gümüşsü vuruşlarından başka bir şey kalmadı.

Akşam ise iki kadın arasında sakin ve suskun konuşmalar geçti; bu konuşmalarda dünün konusu yer almadı; sadece seslerin tınısında titreşmekteydi dün: annenin sessiz, çekingen ricasında, kızın ise berrak, teselli edici özründe. Bu özür, Luisa'nın, bir sabah kavgasız ve acısız, huzur içinde ayrılan annesinin başında için için ağlarken dee uyanıktı.

Üzerinden bir hafta geçer geçmez Luisa derslere tekrar başladı. Günleri sevimli ödevlerle dolup taşıyordu; geceler çıplak ve ürkütücü çökse de üzerine, başına acının karanlığından artık düşmanca tehlikelerin gelmeyeceğini hissediyordu. İyileşmenin verdiği sakinlikle ilk kez kendini bulup bütünüyle kavradı ve bu kayıpla birlikte, kutsal bildiği kişinin yalnız kalmadığını anladı. Gam, gülümsemesinin ve hareketinin üzerinde yalnızca ince bir sınırlama gibi duruyor, varlığının uyanışını durduramıyordu artık.

Bu yılın şubat ayında kış çok sert geçmişti; Mart'taki bayram bile –Yusuf Bayramı'ydı bu– tüm alemi çılgına çevirmişti. Bunun nedeni, unutulup görmezlikten gelinen karın sağda solda, tepelerde ve demir yolunda kalmış olmasından değildi; özgür kalan çayırlarda çimler bitmişti, ışık kovalayan ılık rüzgarda uzun, çıplak kamışlarda sarı tırtılsılar salınıyordu gece boyu.

Luisa, öğlen kudasında Loretto'daki kilisede dua okumak üzere dışarıya çıkmıştı. Ama sonra –nasıl olduğunu kendisi de bilmiyordu– bir Kapüsen rahibinin celbeden çan dinletisinin yanından geçmiş, geniş, ıssız bir bulvarın ağaç kümelerinin ardında durup kollarını açtığında ancak başını yukarı kaldırıp bakmıştı. Çevresindeki her şeyi ne kadar çok sevdiğini, her şeyin ne kadar kendisine ait olduğunu ve insanların karanlık isteklerinin ve yanılgıya düşmelerinin değil; bu gizli mutluluğu ve tatlı özleme sahip sessiz sevinç doğumunun, kendisinin kaderi olduğunu hissetti. Eve dönüş yolunda neşeli insanların parlak

kalabalığıyla karşılaştı, gülümseyerek durup bu aydınlık, canlı manzarayı seyretti: İnsanın bu gülen kalabalığın oradaki daracık evlerine sığabileceğine inanası gelmiyordu. Bu şu demek: İçlerinden her biri, omuzlarında tam olarak hissetmediği bu parlak günde, kendi kendisinin üzerine büyüyor. Işıyan gökyüzü de altınsı parlaklığını o kadar zengin ve o kadar hızlıca insan ve nesnelerin üzerine yansıtıyor ki, bunlar her günkü gölgelerini ve ışıldayan arazi üzerinde kendilerinin de birer ışık olduklarını unutuyorlardı. –

Luisa, bu manzara karşısında Zdenko'yu düşündü; nedenini bilmiyordu, karanlık yaşamında ağabeyinin böyle ışık ve mutluluk saçan insanlarla karşılaşıp karşılaşmadığını da.

Ardından eve doğru yola koyuldu. İnsanların gölgeleri soğuk, terk edilmiş sokaklarda üst üste günlük eski giysiler gibi renksizce istiflenmiş, etrafa küflü bir kış havası yayıyorlardı sanki. Luisa soğuktan titriyordu; yürümek için, eğri büğrü kaldırımların ilk sinsi önerisini neşeyle kabul edip oldukça çocuksu bir edayla yokuş aşağıya koşturmaya başladı; asık suratlı devlerin somurtkan bakışları altında eski sarayların önünden hızla geçti.

Rosalka kapıda durmuş, çevresini saran komşulara el kol hareketleriyle önemli bir havadisi aktarıyordu; kadınlar da hararetle başlarını yukarı aşağı sallayarak onu dinliyorlardı. İçlerinden biri Luisa'yı görür görmez, hepsi birlikte sabırsızca el sallayıp seslenmeye başladılar. Kimi çocuklar da onlarla birlikte bağırdı; Luisa sonunda özellikle tek bir sözcük anlayabildi: Misafir. Büyük bir hayret yaşaması için yetmişti bu. Karanlık basamakları hızla yukarı çıkarken aklında tek, kocaman bir "Kim?" sorusu vardı. Gözlerindeki bu merakla, Bayan von Meering'in, gizlemediği alınganlıkla kaskatı ve gergin bir halde koltukta oturduğu odaya daldı. Ama şaşkınlığın en büyüğünü, az önce,

son felaketten dolayı taziyelerini sunmaya gelmiş olan ve bu neşe dolu, nefes nefese kalmış kıza güzel, lütufkar yas sözlerinden birini sunmaya ağzı bir türlü varmayan albayın karısı yaşıyordu. Bu gülen sağlıklı kişiye karşı içinde büyük, haklı bir öfke duyuyordu ve geçmişteki o olaydaki gibi kendisinin buradaki varlığını yersiz buluyordu. "Ne insanlar..." diye düşündü, "ailesinden kaynaklanıyor demek."

Bu arada Luisa bir iki özür dileme için soluklanıp bayana kibarca gelişinin nedenini sordu. Bayan von Meering mendilini hızla yüzüne götürüp mendil katlarının biri arasından hıçkırdı: "Zavallı, zavallı anneniz."

Bu dokunaklı sözlere yanıt gelmeyince, albayın karısı bakışlarını kaldırıp sert gözlerle bakarak, "Çok saygın, çok iffetli bir kadındı," dedi üstüne basa basa.

Luisa, bakışları önünde, oracıkta oturmuş, –göründüğü kadarıyla– zarif ayaklarının uçlarını inceliyordu. Hanımefendi bir süre daha bekledi, Luisa'nın ağlamadığını görünce, bu dik kafalı kıza karşı gösterilecek her türlü merhamet ve ilginin başarısızlığa uğrayacağını kavradı. Ayağa kalkacağını adeta yüz ifadesinden de anlaşılır kılarak keskin bir ses tonuyla ekledi:

"Size sadece şunu söylemek istiyordum evladım. İffetli annenizin ölümünden bu yana, gerekli değişiklikleri düşündünüz, öyle değil mi?"

"Bilmiyorum" – dedi Luisa duraksayarak.

"Bu genç adamın hâlâ kiracınız olduğunu görüyorum hayretle; onu bir an önce çıkarmanız gerektiğini biliyorsunuz, öyle değil mi?"

"Ama–" dedi Luisa şaşkınlıktan kocaman olan gözleriyle. Ardından neredeyse alaycı bir gülümseme yerleşti yüzüne.

Bayan von Meering kapının ağzına gelmişti çoktan.

"Bu konuda dikkatinizi çekmek benim görevim. Siz gönlü-

nüzün istediği gibi davranabilirsiniz."

"Evet, saygıdeğer Hanımefendi," diye karşılık verdi Luisa aniden duyduğu bir coşkuyla ve gittikçe uzuyormuş gibi görünen albayın karısına erişmek için parmaklarının ucunda yükseldi. Ardından da gülümseyerek "Biraz daha dinlenmek ister misiniz saygıdeğer Hanımefendi?" diye sordu.

Ama kadın bu korkunç evden kaçıp gitti. Mutfağa girmişti ki, yaşlı hizmetçi coşkuyla kadının üzerine atılıp sonra da büyük bir saygıyla, ipek pelerinin kolunun dirseğe yakın yerinden öpüverdi. İncinmiş kadın kendini bu köle ruhlu saygı gösterisinden kısa bir "Adieu"yle kurtarıp basamak ve koridorlardaki apartman sakinlerinin bön bakışlarıyla fısıldaşan şaşkınlıklarında "uğradığı kötü muamele" için küçük bir teselli buldu.

Luisa bir süre düşüncelere dalıp olduğu yerde öylece kaldı. Rosalka ise, –kendi vurgusuyla– "bizde" misafir olan kibar hanımı biraz daha görebilmek üzere pencerenin önüne koştu.

Geri döndüğünde, gözlerinde büyük bir merak vardı.

Luisa bunu fark etmedi. "Sanırım bu dairede kalabiliriz. Sizinle bu konuyu konuşmayı unutmuşum Rosalka. Artık benim hizmetimdesiniz; eski şartlar hâlâ geçerli. Kalmak istersiniz herhalde?" diye sordu yukarı aşağı adımlarken.

Yaşlı kadın kıza dünyevi ve ebedi mutluluk temennisinde bulundu; işte bu sırada, onun çocukluğundan bu yana yaptığı gibi Loisinka yerine efendisine "Genç Hanım" diye hitap etti yaşlı gözlerle.

Ardından Luisa, Land'ın kapısını çaldı.

Adam gülümseyerek çıktı kızın karşısına. "Sizi köstebek," dedi kız şaka yollu, "hep odanızdasınız. Bugün şehirden çıkıp uzaklara gitmelisiniz. Dışarısı ilkbahar! Ben çok, çok uzaklara gittim bugün" deyip ilkbaharın nerede olduğunu göstermek istercesine eliyle bir hareket yaptı. Gözleri umutla parlıyordu. Ar-

dından ciddi, resmi bir tonla devam etti: "Bay Land, sizi rahatsız etmek istemiyorum. Söylemek istediğim, ben dairede kalmaya devam edeceğim; her şey eskisi gibi devam edecek anlayacağınız; odanızdan memnunsanız tabii?"

Adam kızın gözlerini aradı, sonra da bakışlarını hızla düşürdü: "Ah," dedi hoş bir tonla, "ben halimden çok memnum, sanırım..." deyip ellerini sıvazlamaya başladı...

Luisa kapının kolunu tutmuştu: "Bu iyi işte," diyerek yardım etti adama, devamını getiremedi.

Bir şeyler söylemek ister gibiydi adam.

İki genç de susuyordu.

Derken kız konuşmaya başladı: "Almancamın biraz daha düzgün olmasını öyle isterdim ki; karşılığında sizin de biraz Çekçeye ihtiyacınız vardır belki."

"Evet," diye derin bir nefes aldı Land, "dilinizi seviyorum."

"O halde," dedi Luisa sevinçle ve "vaktiniz olduğunda ön tarafa uğrayın," diye ricada bulundu. "Birkaç kitap bulabilirsiniz orada, içlerinde Almanca da var."

Kapıda da: "Dilediğiniz kadar gelin," deyip sessizce ekledi: "Bana annenizi anlatmalısınız bol bol."

⟨Ewald Tragy⟩

⟨1898⟩

I

Ewald Tragy babasının yanında Na Prikope Caddesi'nde yürüyor. Pazar günü öğle saatleri ve genişçe bir cadde olduğu bilinmeli. Kıyafetler mevsimi ele veriyor: Eylül başları gibi; yıpranmış, zahmetli bir yaz günü. Bazı tuvaletler için ilk yaz da değil. Bayan von Ronay'ın giydiği moda yeşili tuvaleti ve sonra Bayan Wanka'nınki için örneğin; onunki mavi bir fular; biraz elden geçirilip yenilense, diye düşünüyor genç Tragy, en az bir yıl daha idare eder. Derken bir kız gelip gülümsüyor. Soluk pembe bir krepdöşin giymiş, ama eldivenleri süslü. Arkasından gelen beyefendiler benzin içinde yüzüyorlar. Tragy küçümsüyor onları. Aslında bütün bu insanları küçümsüyor. Ama biraz eski moda bir nezaketle gayet kibarca selam veriyor.

Sadece, babası teşekkür ettiğinde ya da selam verdiğinde tabii. Kendisinin tanıdığı kimse yok. Yine de şapkasını sık sık çıkarması gerekiyor; çünkü babası kibar biri, saygın, kişilikli denilen türden. Oldukça aristokrat görünümlü; genç subay ve memurlar ona selam verebildikleri için gururlanıyorlar. Yaşlı beyefendi uzunca bir sessizliğin ortasından, "Evet" deyip cömertçe teşekkür ediyor. Bu yüksek sesle söylenen 'Evet', Müfettiş Bey ve oğlunun bu pazar gezintisi kargaşasında derin ve anlamlı bir sohbet içinde oldukları ve ikisi arasında ender bir görüş birliği-

nin bulunduğu yanılgısının yayılmasına yol açıyor. Görüşmelerin seyri ise şöyle:

"Evet," diyor Bay von Tragy ve bununla sadık bir selamla ortaya çıkan ve yaklaşık olarak 'Terbiyeli değil miyim?' yollu ideal soruyu bir bakıma ödüllendiriyor.

"Evet," diyor Müfettiş Bey ve bu bir tür bağışlama.

Bazen Tragy, oğul, bu 'Evet'i gerçekten sıkı sıkıya kavrayıp peşine hemen "Kimdi o baba?" sorusunu takıyor. O zaman bu zavallı 'Evet' peşinde bu soruyla kalıyor, yanlış hattâki dört vagonlu bir lokomotif gibi; ne ileriye, ne de geriye gidebiliyor.

Bay von Tragy, yaşlı olan, verilen son selamla birlikte başını çevirip arkasına bakıyor; selamı kimin vermiş olabileceğine dair en ufak bir fikri yok; ama yine de üç adım boyunca düşünüp acınacak bir çaresizlik içinde "Eveeet?" diyor.

Arada bir ekliyor: "Şapkan gerçekten çok tozlanmış."

"Tozlanmış," diyor genç işi oluruna bırakırcasına.

İkisi de bir an için üzgün.

On adım sonra tozlu şapka düşüncesi babayla oğlun zihninde anormal derecede büyüyor.

'Herkes bize bakıyor, rezalet', diye düşünüyor yaşlı olanı ve genç adam talihsiz şapkanın nasıl göründüğünü ve tozun nerede biriktiğini hatırlayabilmek için kendini zorluyor. Kenarında, diye geliyor aklına ve düşünüyor: 'Oraya asla ulaşılmaz. Bu iş için bir fırça icat edilmeli...'

Derken, şapkasını capcanlı karşısında görüyor. Dehşete kapılıyor: Bay von Tragy, şapkayı başından almış, kırmızı eldivenli parmaklarıyla özenle şapkadaki tozları fiskeliyor. Ewald başı çıplak bir süre seyrediyor. Ardından elini öfkeyle kaldırarak bu onur kırıcı şeyi babasının sakıngan ellerinden çekip alıyor, keçeyi vahşice ve hızla başına oturtuyor. Saçları alev almışçasına, "Ama baba," diyor ve eklemek istiyor:

'On sekizime girdim, – üstelik. Kalkmış başımdan şapkamı çıkarıyorsun, – hem de Pazar günü, öğlen vakti herkesin gözü önünde.'

Ama ağzından tek bir sözcük dahi çıkaramayıp yutkunuyor. Aşağılanmış hissediyor kendini, küçük, büyük beden elbiselerin içindeki gibi küçücük.

Ve Müfettiş Bey birden kaldırımın uzak kenarına gidiyor, dimdik ve törensi bir edayla. Oğlunu tanımıyor artık. Ve bütün pazar, ikisi arasından akıp gidiyor. Kalabalığın arasında bu ikilinin birlikte olduğunu bilmeyen tek bir kişi dahi yok ve herkes bu ikiliyi birbirinden bu denli ayrı düşüren acımasız ve vahşi rastlantı yüzünden üzülüyor. Paylaşma ve anlayış dolu bir duyguyla ikiliyle karşılaşmaktan kaçınılıyor; ta ki baba ile oğul tekrar yan yana geldiğinde huzura eriyor kalabalık. Arada bir, ikilinin yürüyüş ve jestlerinde giderek artan bir benzerlik saptanıp buna seviniliyor. Çünkü genç adam bir zamanlar evden uzaktı, askeri okuldaymış, deniyor. Günün birinde –nedendir bilinmez– oldukça yabancılaşmış bir halde dönmüş. Ama şimdi: "Bakınız lütfen," diyor az önce müfettişten bir 'Evet' hediyesi almış iyi niyetli yaşlı bir bey, "başını o da hafif sola eğiyor, babası gibi"; yaşlı bey bu keşfinden ötürü hoşnut, ışıldıyor.

Yaşlı hanımefendiler de ilgili gösteriyor genç adama. Yanından geçerlerken onu bir süre geniş bakışlarının üzerine yatırıp enine boyuna tartıp değerlendiriyorlar: Babası yakışıklı bir adamdı. Hâlâ öyle. Ewald öyle olmayacak. Kime çekmiş, Tanrı bilir. Belki annesine – (o da neredeyse artık). Ama dansçı olabilecek bir vücuda sahip... ve yaşlı hanımefendi, pembeler giymiş kızına, "Bay Tragy'ye teşekkür ettin mi Elly?" diye soruyor.

Ne var ki, bunların hepsi gereksiz aslında, – yaşlı beyefendinin sevinci, Elly'nin annesinin gösterdiği akıllıca özen. Çünkü beyefendiler geniş caddeden boş ve dar Herren Sokağı'na sap-

tıkları an, genç olanı rahat bir nefes alıyor:

"Bu son Pazar."

Oldukça gürültülü soluklandı. Yine de yanıt vermeyi düşünmüyor yaşlı beyefendi. Şu suskunluk, diye düşünüyor Ewald. Kudurmuşların tıkıldığı hücre gibi; sağır ve dört bir yanı acımasızca kaplanmış.

Bu şekilde Alman Tiyatrosu'na kadar yürüyorlar.

Burada Tragy, baba, "Ne?" diye soruyor birden.

Ve Tragy, oğul, sabırla tekrarlıyor: "Bu son Pazar."

"Evet," diye karşılık veriyor müfettiş kısaca, "öğütlere kulak asmayan biri için..." Ara. Sonra ekliyor: "Burnunu sürt de gör, kendi ayaklarının üzerinde durmak ne demekmiş, o zaman anlarsın. Git, deneyim kazan. İtirazım yok."

"Ama baba," diyor genç adam hafif sert bir ifadeyle, "bence bütün bunları daha önce de yeterince konuştuk."

"Ama senin gerçekte ne yapmak istediğini hâlâ bilmiyorum. İnsan körü körüne çekip gitmez ki. Söyle bakalım, Münih'te ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Çalışmayı –" yanıtı hazır Ewald'ın.

"Demek öyle? – sanki burada çalışamazsın!"

"Burada," ve genç beyefendi üstünlük duygusuyla gülümsüyor. Bay von Tragy gayet sakin: "Burada neyin eksik? Odan var, yediğin önünde, herkes senin iyiliğin için uğraşıyor. Ayrıca, burada herkesi tanıyorsun; insanlara adam gibi davrandın mı, bütün kapılar açılır önünde –"

"Hep insanlar, insanlar," diye sürdürüyor oğul aynı alaycı tonla, "sanki bununla bitiyor iş. İnsanlar umurumda bile değil benim –" (bu gururla söylenmiş sözle birlikte şapka konusu geliyor tekrar aklına ve yalan söylediğini hissediyor), bu yüzden bir kez daha vurguluyor: "ne halleri varsa görsünler – yani insanlar. Hem, ne ki onlar, lütfen? İnsan mı – belki?"

Gülümseme sırası şimdi yaşlı beyefendide, yüzünün herhangi bir yeri gayet kendine özgü, zarif bir biçimde gülümsüyor; bu gülümsemenin kırlaşmış bıyığının altındaki dudaklarının çevresinde mi, ya da gözlerinde mi yer aldığını söylemek zor.

Zaten hemen kayboluyor gülümseme. Ama on sekizindeki bunu unutamıyor; utanç duyuyor ve utancının önüne büyük büyük laflar diziyor. "Hem," diyor sonunda ve eliyle havaya sabırsızca süslü bir şeyler çiziyor, "bence sen iki şeyden anlıyorsun sadece; insan ve paradan. Sana göre her şey bu ikisinin çevresinde dönüyor. İnsanların önünde eğilmeli, onların karşısında yaltaklanmalı; amaç bu. Öyle değil mi?"

"Çocuğum, senin bu ikisine de ihtiyacın olacak," diyor yaşlı beyefendi sabırla, "ve paran olduğu sürece kimsenin önünde eğilmen gerekmez."

"Ya yoksa peki, o zaman–" genç Tragy biraz duraksıyor.

"O zaman?" diye soruyor baba ve bekliyor.

"Ohoo," diyor diğeri ve eliyle kaygısızca umursamadığını belirten bir işaret yapıyor. Yeni bir cümleye başlamayı daha uygun buluyor. Ama yaşlı bey üsteliyor: "o zaman" – diye bitiriyor kabaca – "bir serseri olup çıkar insan ve saygın, şerefli adına leke sürmüş olur."

"Ooo, ilginç fikirleriniz var doğrusu –" genç beyefendi hiddetli. "Bizler bugünün insanları değiliz," diyor yaşlı beyefendi, "o kadar."

"Sorun da bu –" diye seviniyor Tragy, oğul, "bilmem hangi zamandan, Nuh nebiden kalmasınız, tozlanmış, kurumuş; ve de–"

"Bağırma," diye buyuruyor müfettiş; hali bir zamanlar subay olduğunu ele veriyor.

"Sus!"

"Konuşur konuşurum –"

"Konuş bakalım –" diye çatıyor Bay von Tragy küçümseyerek. Bu kısacık söz, yüze vurulmuş bir tokat gibi: 'Konuş bakalım!' Ve baba Tragy dimdik ve törensi adımlarla sokağın karşı tarafına yürüyor. Sokak boş olduğundan, ikili hemen bir araya gelemiyor; aralarında kalan kızgın, güneşli yol giderek genişliyor adeta. Birbirleriyle hiçbir benzerlikleri yok artık. Yaşlı beyefendi yürüyüş ve davranışlarında giderek daha da kusursuzlaşıyor, çizmeleri etrafa ışıltılar saçıyor. Yolun diğer tarafındaki de değişiyor. Her şeyiyle büzüşüp ürperiyor, kömürleşmekte olan bir kağıt gibi. Elbisesi bir anda kırışıklarla doluyor, kravatı şişip kabarıyor, şapkasının kenarları ise adeta büyüyor. Günün modasına uygun daracık pardösüsünü trençkot gibi sarıp sarmalamış, olası bir fırtına için yanında taşıyor. Adımları savaş halinde. '1848' ya da *'Devrimci'* taşbaskı imzalı eski bir resmi andırıyor genç.

Bununla birlikte, arada bir dikkatlice karşıya bakıyor. Yaşlı adamı sonsuz ıssızlıktaki kaldırımda böyle hepten terk edilmiş bir halde görmek onu rahatsız ediyor. Ne kadar da yalnız, diye düşünüyor – ve: ona bir şey olursa... Gözleri babasının üzerinden ayrılmıyor artık, ona eşlik ediyor ve zorlanmaktan gözleri neredeyse kan çanağına dönüyor.

Sonunda iki insan aynı evin önünde duruyorlar. Hole girdiklerinde "Baba!" diye ricada bulunuyor Ewald. Bir süre şaşkınlık yaşıyor, ardından hızlı hızlı konuşmaya başlıyor: "Yakanı yukarı kaldırsan fena olmaz baba –merdivenler hep soğuk oluyor artık."

Sesinde çekingenlik var, yine de sonunda soruyor; oysa bu bir soru bile değil.

Ve baba da yanıt vermiyor, emrediyor: "Kravatını düzelt."

"Evet," diye onaylıyor Ewald kılı kırk yararak ve kravatını düzeltiyor. Ardından sağlıklarının gerektirdiği şekilde dikkatle

merdivenleri çıkıyorlar.

Bir merdiven yukarıda sağda, Karoline Hala da dedikleri Bayan von Wallbach oturuyor; aile her Pazar, saat tam bir buçukta onda yemek yiyor.

Tragy Beyler, baba ve oğul tam vaktinde geldiler. Yine de her şey hazır. Ne de olsa 'tam vaktinde' deyimi, bilindiği üzere derece derecedir.

Ewald, holdeki aynanın önünde bir an duraksıyor. 'Son Pazar' yüzünü takınıp babasının arkası sıra sarı salona giriyor.

"Oh –"

Topluluk ölçüsüz bir şaşkınlık içinde, biri diğerinin şaşırmasına şaşırıyor. Bu iki Tragy'nin içeri girişi, ucuz yollu bir olay oluyor. İnsan yaşamını zenginleştirmesini bilmeli – nasıl olursa olsun. Büyük bir selamlaşma. Birbirinden farklı kucaklardaki doğru elleri alıp baskı hatasız serbest bırakmak, bir dizgicinin ustalığını gerektiriyor. Ewald 'son Pazar' yüzüyle bugün olağanüstü bir şey gerçekleştiriyor. Yaşlı Beyefendi henüz kızkardeşi Johanna'ya gelmişken, oğul üç hala, dört kuzin, Küçük Egon ve 'Küçük Hanımefendi'nin üstesinden geliyor, üstelik en ufak bir yorgunluk belirtisi sezdirmeden.

Sonunda Bay von Tragy, yaşlı olan da hedefe varıyor, karşılıklı oturulup birlikte açlık çekiliyor. Gelgelelim dört kuzin, bir şeylerin konuşulması gerektiği görüşündeler. Orada burada duran bazı eşyalara – örneğin barometreye, penceredeki açelyalara, kanepenin üzerinde asılı olan gravürden bir ödül belgesine bir iki sözcük iliştirmeye çalışıyorlar. Ama bu nesneler o denli pürüzsüz ki, sözcükler doymuş sülükler gibi yere düşüyorlar. Bir sessizlik çöküyor içeriye. Ağartılmış iplik makarasının uzun telleri gibi herkesi sarıp sarmalıyor. Ve ailenin en yaşlısı, dul binbaşı karısı Eleonore Richter, sert parmaklarını kucağında dikkatlice hareket ettiriyor; sonsuz can sıkıntısını özenle bir yu-

mağa sararmış gibi. Belli oluyor: Kadınların işsiz güçsüz oturamadıkları o kusursuz çağdan geliyor.

Ancak dul binbaşı karısının 'genç' diye nitelediği kuşak da o anda miskinlik içinde değil. Dört küçük hanımefendi neredeyse aynı anda "Lora?" diyor.

Bu uyumlu seslenişin ardından herkes hediye almışçasına gülümsüyor. Ve Karoline Hala, evin hanımı, tartışmayı açıyor: "Köpek nasıl yapıyor?"

"Hav, hav" – diye havlıyor dört genç hanım.

Küçük Egon da bir köşeden çıkıp geliyor ve neşeli sohbete katılıyor.

Ama evin hanımı bu konunun tükendiğini düşünüp yenisini öneriyor: peki ya kedi?"

Artık herkes miyavlamakla, ötmekle, melemekle ve kükremekle meşgul; kim neyi becerebiliyor, neyi istiyorsa. En yeteneklinin kim olduğunu söylemek zor; çünkü yuvarlanıp giden, cıyaklayan, kayıp akan bu şamata içinde dul binbaşı karısının gıdaklayan sesi yükseliyor sadece; bununla birlikte kadın adamakıllı gençleşiyor da.

"Karoline Hala gıdaklıyor," diyor birisi huşu içinde.

Ama bununla kimse oyalanmıyor. Olanakların bolluğu herkesi coşturuyor, sürekli cesur denemelere girişiliyor, tuhaf bir biçimde tasarlanmış uyumlu hecelere kişisel katkı giderek artıyor. Tüm bireyselleştirmelere rağmen, seslerdeki aileye özgü benzerliklerden; gerçek, tasasız bir neşenin oluşmasına imkan sağlayan, kalplerdeki o ortak tınıdan söz etmek insanı duygulandırıyor.

Birden gri-yeşil bir muhabbetkuşu sarı kafes tellerinin ardında kıpırdanmaya başlıyor; başını sessiz ve düşünceli bir şekilde yana eğişinde belli, kibar bir takdir etmenin bulunduğu söylenebilir. Herkes bunu böyle algılıyor; sessizleşip şükranla gülümsüyorlar.

Papağan, Yahudi bir müzik öğretmeninin yüz ifadesine sahip ve öğrencilerinin karşısında birkaç kez daha eğiliyor; gerçek şu ki: Lora eve taşındığından bu yana ailedeki herkes, daha önce rüyasını bile göremedikleri bir yığın yeni uyum dolu sözcükler öğrenip sözcük dağarcıklarını önemli ölçüde zenginleştirdiler. Kuşun sessiz övgüsüyle birlikte herkes bu durumun bilincine varıyor; bu herkesi gururlandırıp mutlandırıyor. Kısacası, herkes büyük bir keyifle oturuyor masaya.

Ewald her pazar üçüncü halası, genç Bayan Auguste gülümseyene dek bekliyor: "Yemek boş bir kuruntu olmasa gerek" – bunu iyi bir alışkanlıkla herkes onaylıyor: "hayır, kesinlikle değil."

Bu, genelde ikinci tur servisten sonra geliyor. Ve Ewald, üçüncüsünün ve daha sonrakilerinin ardından ne geleceğini gayet iyi biliyor. Servis yapılırken az konuşuluyor; birincisi, 'servis görevlileri" nedeniyle; ikincisi, o sırada herkesin kendi önündeki tabakla girdiği ikili sohbet yeterince vakit alıyor çünkü. Olsa olsa, bir tek soru sorulduğunda konuşmasına izin verilen; karnını doyurmasın, hattâ sırf ağzındaki lokmayı bitirmesin diye kibarca ilgi gösterilerek küçük Egon engelleniyor sadece. Bu yüzden de, tıka basa doymuş olmanın verdiği o rahatsız edici duyguyu her zaman ilk önce Ufaklık yaşıyor ve giderek kızaran 'genç bayan'ı, en gizli duygularını açtığı güvenilir kişi yapıyor. Diğerleri pek ketum sayılmaz. Sessizce iç çekmeden tabağını kimse doldurmuyor ve kız tatlı bir kremayla içeri girdiğinde, herkes yüksek sesle, acıyla inliyor. Buz gibi soğuk günah herkese sokuluyor; kim direnebilir ki? Müfettiş Bey, 'sonra bir soda içersem ...' diye düşünüyor ve genç Bayan Auguste, evin hanımına dönüyor: "Evde bitter var mı Karoline?" Bayan von Wallbach muzip bir gülümsemeyle, üzerinde bir yığın kutunun yanı sıra tuhaf biçimli şişelerin bulunduğu küçük bir masa çekiyor yanına. Herkes gülümsüyor, ortalık eczane gibi kokmaya

başlıyor; krema bir kez daha dolaştırılabilir.

Aniden, beklenmedik bir kesinti oluyor. Evin en yaşlısı, tıpkı ailenin atası gibi ayağa kalkıyor ve uyarırcasına sesleniyor: "Ya sen Ewald?"

Ewald'ın tabağı temiz.

'Ya sen?' diye soruyor bütün gözler ve evin hanımı 'kendini aileden soyutlamıyor mu, hep aynı hikaye. Yarın hepimiz sefil olacağız – ya o? Yakışıyor mu bu şimdi?' diye geçiriyor aklından.

"Teşekkür ederim –" diyor genç adam ve tabağını hafifçe ileriye itiyor. Bunun anlamı: bu konuyu kapatalım – lütfen.

Ama bunu kimse anlamıyor. Bir konu bulunduğu için seviniliyor ve biraz daha açıklama koparmak için uğraşılıyor.

"Ağzının tadını bilmiyorsun sen –" diyor biri. "Teşekkür ederim."

Bunun üzerine dört kuzin aynı anda kaşığını uzatıyor: "Tadına bir bak."

"Teşekkür ederim –" diye tekrarlıyor Ewald ve dört genç kızı aynı anda mutsuz kılmayı da beceriyor. Gerginlik oluyor. Ta ki Auguste Hala, "Büyükannenin hep dediği gibi 'Ne yersen... hayır – nasıl katlanırsan...' "

"Hayır," diye düzeltiyor Karoline Hala: "Neye katlanırsan –". Ama böyle de doğru değil.

Dört kuzin şaşkın.

Bay von Tragy başını sallayarak oğluna işaret veriyor: 'Hadi göster kendini, etkile onları – durma.'

Tragy, genç olanı, susuyor. Farkında: Herkes onun yardımını bekliyor ve bu son Pazar olduğundan, karara varıyor sonunda:

"Gönlünün çektiğini ye, gönlünün katlanabildiği acıyı çek," diyor küçümseyici bir edayla.

Herkes hayran oluyor. Sözleri elden ele dolaştırılıyor, incele-

niyor, üzerinde düşünülüyor – hazmı kolaylaştıran bir ilaç gibi ağza götürülüyor; ta ki tekrar kapkaranlık olduğunda, bütün masayı dönüp dolaşıp Ewald'a geri dönene dek tüketiliyor.

Ewald, bunu bir dil alıştırması olarak gören ve Küçük Egon'un kulağına eğilip "Gönlünün çektiğini ye..." diye tekrarlayan, kansızlık hastası 'genç Hanım'ın ağzında bırakıyor.

Ewald bir süre ailenin ilgi merkezi olarak kalıyor. Herkes onun engin hafızası karşısında hayrete kapılıyor; ta ki Karoline Hala küçümseyici bir tavırla dudaklarını büzüp "Hıh – insan böyle genç olunca..."

Elbette dört kuzin de aynı şeyi düşünüyor: insan böyle genç olunca... Hattâ Küçük Egon'un solgun yüzünde bile aynı küçümseyici duygu var: insan böyle genç olunca, – öyle ki, on sekizindeki şunu düşünüyor: Yine ne oldu? Bir dahaki sefere benim doğumumu bekleyecekler herhalde burada. Şu anda zaten öfkeli ve Auguste Hala'nın, iki lokma arasında, dişlerinin hikayesini – mutluluk ve son – anlatmasını uygun görüyor; hikayenin en heyecanlı yerinde, halanın ardına dek açık ağzının içine doğru, "Düşünüyorum da, masada..." diyor ve kendine yanıt verilmesini umuyor: 'Daha fazla katlanman gerekmiyor ya, işine gelmiyorsa her an kalkıp gidebilirsin.' Ancak herkes incinmiş ve suskun kalıyor. – İlerleyen dakikalarda, 'Cäntenac'la çeşitli şekillerde kadeh tokuşturulurken, genç adam yine düşünüyor: Şimdi biri kadehini kaldıracak: 'Yani Ewald...' Gelgelelim, herkes birbiri ardına, sırayla içiyor; kimsenin aklına, 'Yani Ewald –' diye söze girmek gelmiyor.

Ardından uzunca bir ara oluyor; Ewald, kaygı dolu düşünceleri için zaman buluyor; birden bütün bakışların kayıtsızlık içinde, kötülükle kendisi üzerinde kilitlendiğini hissediyor ve ürkek jestlerle bunlardan sıyrılmaya çabalıyor. Ancak her hareketiyle, bu görünmez ağları daha da karıştırıyor; önce hiddetle-

niyor, ardından çaresizliğe kapılıyor, kısırdöngüden kurtulamıyor; çünkü umutsuzluk ve sabırsızlık yüzünden hep aynı düşünceye ulaşıyor: bunlara korkunç, hiç duyulmadık bir şeyler söylemeli, okkalı bir sözle gözlerinizi kör etmeli ki, serbest bıraksınlar; evet bunu yapmalı. Ama bu bir arzu olarak kalıyor; çünkü bu rahat, düşkün, onu içinde büyüttükleri ve ana babasının zanaatına saygı gösteren, ama kendisi de yavaş yavaş çalmaya başlayan bir hırsız çocuğu oluverdiği bu günlük yaşam düzenin birçok yönünden kendisi de hoşlanıyor.

Bu kaygılarının tam orta yerinde, Auguste Hala masumca "Madem sohbetimiz karşıdaki genç beyefendiye uymuyor, o zaman hiç değilse kendi zevkine uygun bir konu atsın ortaya. O zaman anlaşılır... neyse, Ewald, sen çok gezip dolaşırsın, öyle değil mi?" diyor.

Söylenene pek kulak vermemiş olan Ewald başını kaldırıp o tarafa bakıyor ve üzüntüyle gülümsüyor: Ah, ben...

Dört kuzininin yine sanki uzaktan ona bir şey hatırlattığını algılıyor: "Dört, ya da beş hafta önce bir hikaye anlatmaya başlamıştın –" ve Ewald bu hikayenin ne olduğunu hatırlamak için kendini zorluyor. Dikkatle bilgilenmeye çalışıyor: "Neydi sahi, söyler misiniz?" Dört kuzin düşünüyor.

Bu sırada evin hanımı Ewald'a dönüp soruyor: "Yine şiir yazıyor musun?–"

Ewald'ın beti benzi atıyor ve kuzinlerine "Bilmiyor musunuz yani..?" diye soruyor. Bir yandan da dul binbaşı karısının şaşkınlığını duyuyor: "Neee, şiir mi yazıyor?" diyor kadın ve başını iki yana sallıyor. "Benim zamanımda..."

Her şeye rağmen, Ewald beş ya da altı hafta önce anlatmaya başladığı hikayeyi hatırlamaya çalışıyor. Bugünün son Pazar olduğunu bir yerlere sıkıştırabileceğini ve ardından derin bir nefes alabileceğini ümit ediyor. Ama birden Bayan von Wallbach

onun bu düşüncelerini bölüyor:

"Şairler hep dalgındır. Sanırım hepimiz salona geçmeye hazırız," deyip Ewald'a dönüyor: "Şu hikayen öbür pazara da kalabilir, öyle değil mi?" Hınzırca gülümseyip ayağa kalkıyor. Genç adam suçu sabit görülmüş biri gibi adeta. Demek ki, 'bir sonraki' Pazar hep olacak, yani her şey boşuna, diye hissediyor. "Boşuna."

Ama bunu kimse duymuyor artık. Sandalyeler hareket ettiriliyor, geriniliyor, onca yutkunmanın ardından kötü kaldırımım üzerinde yuvarlanan semiz, memnuniyet dolu seslerle karşılıklı "Yemek vakti" deniyor – ve terli ellerle tutuşulup salona geçiliyor. Orası da yine aynı. Sadece, şimdi herkes birbirinden biraz uzakta oturuyor ve bir arada olma duygusu masaya oturmadan önceki kadar canlı değil artık.

Dul binbaşı karısı, piyanonun önünde bir aşağı bir yukarı gezinip duruyor ve gutlu parmaklarını çıtlatıp düzeltiyor. Evin hanımı: "Teyze bütün parçaları kulaktan çalabiliyor –çok şaşırtıcı."

"Gerçekten" –Auguste Hala hayret ediyor – "ezberden mi yani?" diye yineliyor dört kuzin ve dul binbaşı karısına dönüyorlar: "lütfen, çal hadi."

Dul Richter, ricalara uzun bir süre kulak asmıyor, sonra da "Ne çalayım istiyorsunuz?" diye soruyor yüce gönüllülükle.

"Mascagni," diye arzuluyor dört kuzin – çünkü şu sıra modern.

"Evet," diyor Bayan Eleonore Richter ve tuşlarla prova yapıyor. "Cavalleria?"

"Evet," diyor birkaç kişi.

"Evet," diyerek başını sallıyor yaşlı Hanım ve düşünüyor.

"Teyze her şeyi kulaktan çalar –" diyor az önce usulca uykuya dalmış olan Auguste Hala ve biri derin bir solukla ekliyor:

"Evet, çok şaşırtıcı –"

"Evet –" diyerek duraksıyor dul binbaşı karısı ve tuşlarla prova yapıyor: "biri bana ıslıkla çalmalı."

Müfettiş Bey ıslık çalıyor: "Mizahı böyle arıyorum –" –Mikado.

"Doğru" – gülümsüyor Teyze: "Cavalleria," ve gülümsüyor, sanki bu onun "gençliği".

Dolayısıyla 'Mikado' ile başlıyor ve kendiyle garip bir uzlaşı içinde çalıyor: 'Dilenci Öğrenci' ve 'Corneville'in Çanları'.

Bunun üzerine diğerleri şükran duygularıyla uykuya dalıyor, dul binbaşı karısı da onların peşinden.

Ewald daha fazla dayanamıyor, söylemek zorunda, ne pahasına olursa olsun; ve bu sanki 'Corneville'in Çanları'nın doğal sonucuymuş gibi "Bu son Pazar," diyor.

Bunu genç Bayan Jeanne'den başka kimse işitmedi. Kalın halının üzerinde ses çıkarmadan yürüyerek pencerenin önüne gelip genç adamın karşısına oturuyor.

Bir süre karşılıklı bakışıyorlar.

Birden Fransız bayan usulca soruyor: "Est-ce que vous partirez, monsieur?"

"Evet," diye Almanca yanıtlıyor Ewald, "buralardan gidiyorum, genç bayan. Gidiyorum – buralardan," diye tekrarlıyor gererek ve sözcüklerinin genişliğine seviniyor. Jeanne ile aslında ilk kez konuşuyor, bu yüzden şaşırıyor. Ansızın, karşısındaki kızın, diğerlerinin ileri sürdüğü gibi sadece 'genç bayan' olmadığını hissedip şöyle düşünüyor: Bunu daha önce fark etmemiş olmam tuhaf. Önünde eğilinmesi gereken biri – bir yabancı. Sessizliğini ve gözlemini sürdürdüğü halde, içinde bir şey bu yabancının önünde –derin–, öylesine abartılı bir şekilde derin reverans yapıyor ki, kız gülümsemek zorunda kalıyor. Barok süslemeyle ince dudaklarının çevresine yerleşmiş, ama ağlamaklı gölgeli gözlerinin hüznüne erişemeyen çok zarif bir gülüş. De-

mek ki bir yerlerde böyle gülümseniyor – bunu öğreniyor Tragy, genç olanı.

Ve hemen sonrasında, kızı sevindirecek şükranlarını dile getiren bir şey söyleme ihtiyacı duyuyor. Ona sanki bir şeyleri hatırlatması, ortak bir deneyimi hatırlatması gerekiyormuş gibi geliyor; örneğin ona 'Dün' demeyi ve bunu söylerken de anlayışlı görünmeyi geçiriyor aklından. Ama ikisinin ortak bir deneyimi ne yazık ki hiç mi hiç yok. Derken bu karmaşanın tam ortasında, "Neden? Neden gidiyorsunuz buralardan?" diye soruyor kız filigran Almancasıyla.

Ewald dirseklerini dizlerinin üzerine dayayıp çenesini avuçlarının içine yerleştiriyor.

"Siz de evinizden ayrıldınız," diye yanıt veriyor. Jeanne ise derhal uyarıyor:

"Evinizi özleyeceksiniz."

"Özlüyorum," diye itiraf ediyor Ewald; bu şekilde bir süre konuşuyorlar birbirlerini pek anlayamadan.

Sonra tekrar konuya dönüp birbirlerini anlamaya başlıyorlar; çünkü Jeanne sessizce günah çıkarıyor: "Evde sekiz kardeş olduğumuzdan benim ayrılmam gerekiyordu; bunu anlıyorsunuzdur – ama ben çok endişeleniyorum. Burada bana herkes iyi davranıyor – kuşkusuz –" diye ekliyor ürkekçe – ve ricada bulunuyor kız: "Ya siz?"

"Ben mi?" genç dalgın, "ben mi? – hayır, benim ayrılmam gerekmiyor, Tanrı biliyor ya, aksine. Görüyorsunuz işte: buradaki son pazarımın olduğunu buradaki herkes biliyor; böyleymiş gibi davranıyorlar mı peki? Ama yine de – Neden gülümsüyorsunuz?" diye sorarak bölüyor sözünü.

Kız bir an duraksayıp yanıtlıyor:

"Siz bir şair misiniz acaba?" Kıpkırmızı ve bir çocuk gibi ürkmüş görünüyor.

"Zaten bütün mesele bu genç bayan," diye açıklıyor – "bilmiyorum. Ama önünde sonunda bilmek gerekiyor, öyle değil mi? Öyle ya da böyle. *Burada* hiçbir açıklığa varamıyor insan. Kendi kabuğundan bir türlü sıyrılamıyorsun, huzur eksik, mekan eksik, bakış açısı eksik.

"Anlıyor musunuz genç bayan?"

"Belki" – dercesine başını sallıyor Fransız kız, "Ama – – demek istediğim –babanız beyefendinin memnun olması gerekir, hem sizin – –"

"Annem diyecektiniz herhalde. Hım. Evet, bunu daha önce de ileri sürenler oldu. Annem hasta. Duymuşsunuzdur herhalde – her ne kadar burada onun adını anmaktan çekiniyor olsa da insanlar. Babamı terk etti. Sürekli seyahat halinde. Yolculuk sırasında neye ihtiyacı varsa, o kadarını taşıyor yanında; bu, sevgi için de geçerli – Ondan uzun bir süredir haber alamıyorum, bir yıldır da hiç yazışmıyoruz. Ama iki istasyon arasında kompartımanda 'Benim oğlum şair' diye anlatıyordur kesinlikle, bundan eminim."

Ara. –

"Evet, sonra babam. Kusursuz bir insan. Onu seviyorum. Çok kibar ve altın gibi bir kalbi var. Ama insanlar 'Oğlunuz ne iş yapıyor?' diye sormadan edemiyor tabii. O zaman utanıp sıkılıyor. Ne diyebilir ki? *Sadece* şair mi desin? Bu çok gülünç bir şey. Dediğini düşünsek bile – meslek değil ki bu. Hiçbir şey içermiyor, hiçbir sınıfa ait olmuyorsunuz, kısaca: yaşamla hiçbir şekilde bağlantınız yok.

"Dolayısıyla insan buna destek olmamalı ve hiçbir şey için peşinen 'iyi' ve 'amin' dememeli. Babama, hattâ buradaki hiç kimseye neden asla bir şey göstermediğimi anlıyorsunuzdur artık. Göstermiyorum, çünkü denemelerimi değerlendirmesini bilmiyorlar; en baştan nefret ediyorlar bunlardan ve bunlar yü-

zünden de benden. Ayrıca benim içimde bir yığın şüphe var. Gerçekten: Geceler boyu ellerim bağlı gözlerimi kırpmadan yatıyorum ve kendi kendime acı çektiriyorum: 'Buna layık mıyım?', diye sorup duruyorum."

Ewald üzüntü içinde susuyor.

Bu arada diğerleri de uyandı ve ikişer ikişer yan odaya, kurulu bekleyen oyun masalarına gidiyorlar.

Müfettişin keyfi yerinde. Oğlunun sırtına hafifçe vuruyor: "Nasılsın dostum?"

Ewald ise gülümsemeye çalışıp babasının elini öpüyor. *Kalacak* anlaşılan, – diye düşünüyor Müfettiş: bu akıllıca. Ardından da diğerlerinin peşinden gidiyor.

Genç Tragy gülümsemeyi hemen unutup yakınmaya başlıyor: "Görüyorsunuz ya işte küçük bayan, bana böyle davranıyor. Usulca, zor kullanarak ya da etkilemeye çalışarak değil, neredeyse sadece hatırlatmalar yaparak ve de 'Bir zamanlar küçüktün, senin için her yıl bir Noel ağacı kurdum – hatırlarsan –' der gibi. Bu şekilde beni çok güçsüzleştiriyor. İyiliğinden kaçış yoktur ve öfkesinin ardında ise uçurum vardır. Bunun üzerinden atlayacak yeterince cesarete sahip değilim.

"Belki de korkağın tekiyim, inanın bana, korkak ve önemsiz biri. Burada kalmak, akıllı uslu davranmak ve zavallı günü, sürekli ve hep aynı şekilde yaşamak benim için de iyi olurdu – herkesin düşüncesi bu."

"Hayır," deyiverdi Jeanne kararlı bir ifadeyle – "işte şimdi yalan söylüyorsunuz..."

"Evet, belki. Bilmeniz gerekir: çok sık yalan söylerim. İhtiyaca göre, bazen yukarıya doğru, bazen de aşağıya doğru; ortada da benim yer almam gerekir, ama bazen arada hiçbir şeyin olmadığını düşünürüm. Örneğin, Auguste Hala'yı ziyarete geliyorum. Aydınlık, dededen kalma oturma odası rahat mı rahat. Hiç

çekinmeden en iyi sandalyeye kuruluyorum, bacak bacak üstüne atıp 'Halacığım' diyorum yaklaşık olarak, 'yorgunum, bu yüzden tozlu ayaklarımı kanepenin üzerine, hem de o en güzel örtülerinin üzerine koyacağım izninle' diyorum. Sevgili halam bu şakamın verdiği keyifle beni gereksiz yere oyalamasın diye de söylediğimi yapıyorum; çünkü anlatacak daha bir sürü şeyim var, örneğin şu: 'Hepsi iyi hoş, biliyorum, bir sürü yasa ve adet var, insanlar da bunlara iyi kötü uyuyor. Ama beni bu saygın vatandaşlardan biri olarak görmemelisin Halacığım. Ben kendi kendimin yasa koyucusu ve kralıyım, kimse benim üzerimde değildir, Tanrı bile –'Evet, genç bayan, halama aşağı yukarıya böyle diyorum işte; öfkesinden kıpkırmızı oluyor. Titremeye başlıyor: 'Ama başkaları bu kurallara uymayı öğrendi...' 'Olabilir', diyorum ben de umursamazlıkla. 'Sen ilk değilsin, senin gibi düşünenler için tımarhane ve cezaevleri var çok şükür –', halam ağlamaya başlamış bile – 'senin gibilerden yüzlercesi var.' İşte o zaman tepem atıyor: 'Hayır', diye bağırıyorum halama, 'benim gibisini bulamazsın, benim gibi biri asla olmadı...', diye bağırıp duruyorum; çünkü bu sözlerle kendi sesimi bastırmak istiyorum. Sonra birden yabancı bir odanın içinde, çaresiz yaşlı bir kadının karşısında durduğumu ve herhangi bir rolü oynadığımı fark ediyorum. O zaman ürkekçe uzaklaşıyorum oradan, sokak boyunca koşup son anda, gözlerimden yaşlar boşanmadan kendimi odama atıyorum. Sonra da –" Ewald Tragy başını hızla iki yana sallıyor; kafasında hızla büyüyen düşünceleri yerle bir etmek istiyor sanki. Biliyor: sonunda ağlarım herhalde, kendimi ele verdiğim için. Ama bunu nasıl açıklarım, hem niçin açıklayayım ki? Sonuçta bu da bir ihanet.

Ve aceleyle ekliyor: "Saçmalık bu, küçük Bayan – Gerçekten ağladığıma inanmayın sakın –"

Yalan söylediği için hemen pişman oluyor.

Birinin güvenini kazanmak o kadar iyi gelmişti ki, oysa her şeyi berbat oldu yine. Sürekli sil baştan başlamamalı insan, diye düşünüyor Tragy ve keyifsizlik içinde susuyor.

Genç Bayan da suskun.

Diğerlerine kulak veriyorlar: iskambil kağıtları, silkelenen ağaçlardan damlayan damlalar gibi masaların üzerine düşüyor. Arada bir büyük bir önemle söylenen sözler:

"Kağıtları Hala dağıtacak" ya da: "kim karıyor?" ya da: "koz sinek" ve: dört kuzinin kıkırdaması.

Jeanne düşünüyor. Sevimli bir şeyler söylemek istiyor, yani Ewald'a: Almanca bir şeyler. Ama yabancı sözcüklere nasıl sıcaklık katabileceğini bilmiyor, o yüzden de sadece dilekte bulunuyor: "Üzülme." Ve utanıyor.

Genç adam bakışlarını kaldırıp ciddi ve düşünceli bir ifadeyle kızın yüzüne bakıyor, ta ki karşısındaki 'eminim yine saçma sapan bir şey dedim' düşüncesinden vazgeçene dek. Ardından, kızı onaylarcasına başını sallıyor ve ciddiyetle kızın ellerini tutup dikkatle kendi elleri arasına alıyor. Tıpkı bir deney gibi; bu gencecik kız ellerini ne yapacağını bilemiyor, çünkü elinden salıveriyor, öylece salıveriyor genç adam.

Bu arada Jeanne Almanca ikinci bir cümle buldu ve bununla gurur duyuyor: "Henüz bir şey kaybetmiş değilsiniz, öyle değil mi?"

Bunun üzerine Ewald ellerini kucağında kavuşturup pencereden dışarıya bakıyor.

Ara.

"O kadar gençsiniz ki –" diye teselli ediyor kız onu ürkekçe. "Ah" diyor Ewald. Yaşamın, kendisi için aslında geçmişte kaldığına gerçekten emin; yaşamının tümünü baştan sona kat ettiği için değil tabii, ama geçmişti; geride kalmıştı artık. Yalan söylemiyor şimdi ve gerçekten çok üzgün: "Genç mi? Bu mu gençlik

yani, rica ederim? Her şeyimi kaybettim..."

Ara.

"Tanrı'yı da"; her tür coşkulu ifadeden kaçınmak için çaba harcıyor. Bunun üzerine kız gülümsüyor; çok dindar biri.

Ewald bu gülümsemeyi anlamıyor, özellikle şu anda bu onu rahatsız ediyor; birazcık inciniyor. Ancak kız özür dilemek üzere onun yanına geliyor, ayağa kalkıp konuşuyor:

"Ewald," *a*'yı yanlış vurgulayarak ve sonunda sessiz, karanlık bir *e* varmışçasına söylüyor bunu; gizemli ve niyet bildiren bir tınıyla, "Bence siz her şeyi henüz şimdi bulacaksınız –"

Bunu söylerken adamın karşısında dik ve vakur bir şekilde duruyor.

Ewald alnını aşağıya eğiyor ve övünmek istiyor: 'Çocuk' – üzüntü içinde düşünceye dalıyor; yine de sessizce minnet duyuyor ve bunu kutlayabilmeyi istiyor: 'Biliyorum'. Ama ne birini ne de diğerini yapıyor.

Derken, oyun odasındakilerden biri, yan odaya sessizlik çöktüğünü fark ediyor. Bayan von Wallbach alnını kırıştırıp emir veriyor: "Jeanne!"

Jeanne duraksıyor.

Evin hanımı gerçekten kaygılı, dört kuzinse onun yardımına yetişiyor: "Matmazel!"

Fransız kız eğiliyor; soru mu yoksa emir mi olduğu anlaşılmıyor söylediği sözün: "Eee – gidiyor musunuz?!"

"Evet," diye fısıldıyor Ewald alelacele. Bu sırada kızın elini kendi saçlarının arasında hissediyor ve yabancı, genç bir kıza dünyayı dolaşacağına dair söz veriyor; ama bütün bu olup bitenlerin ne denli tuhaf olduğunu bilmiyor.

II

İnanılacak gibi değil: Ewald Tragy tam on dört saat uyuyor. Yabancı, sefil bir otel yatağında; istasyon meydanı gürültülü ve saat beşten beri güneşli. Hattâ 'ilk' rüyaların özel bir anlamı olduğunu bildiği halde, rüya görmeyi unutuyor. Rüya görsün görmesin, şimdi her arzusunun yerine gelebileceğiyle teselli ediyor kendisini ve düne ait her şeyin ardına bu boş uykuyu çekiyor uzun, çok uzun bir çizgi gibi. Bu kadar. Eee, şimdi? Artık başlayabilir – yaşam, ya da sırayla başlaması gereken ne varsa.

Genç adam yatağın içinde rahat rahat uzanıp geriliyor. Yaşayacağı olayları bu huzurlu sıcaklığın içinde mi karşılamak istiyor? Bir yarım saat kadar daha bekliyor, ama yaşam gelmiyor. O da yataktan kalkıp yaşamın kendisine gitmeye karar veriyor. Ve bunun yapılması gerektiği, bu sabahın ilk bilgisi.

Bu bilgi onu rahatlatıyor, hareket ve hedef kazandırıp dışarıya, yeni, aydınlık şehre sürüyor. Öncelikle, sokakların alabildiğine uzun, tramvayların gülünç derecede komik olduğunu biliyor ve bu her iki görüntüyü birbiriyle açıklama eğiliminde hemen, ki bu da onu fazlasıyla rahatlatıyor. Her şey ilgilendiriyor onu, en başta da büyük ve önemli olanlar. Gelgelelim, gün ilerledikçe her şey, Tragy'nin, önlerinde giderek daha düşünceli bir halde durduğu yağmur olukları karşısında değerini yitiriyor. Olukların üzerine yapıştırılmış küçük pusulalara ve bunların vaatlerine gülümsemiyor artık ve vaatlerin kaleme alındığı garip dile hayret edecek zamanı yok. Hummalı bir çalışmayla bunları çeviriyor, not defterine bir yığın ad ve numara yazıyor.

Sonunda ilk deneyi gerçekleştiriyor. Holde kravatını düzeltip karar veriyor: Çok kibar konuşacağım: 'Af edersiniz, burada bir bay için boş oda varmış, öyle mi?' Zili çalıyor, bekliyor, yüksek Almanca ve alçakgönüllü bir tonla konuşuyor. Sorusunu he-

nüz tamamlayamadan, iri yarı bir kadın onu hemen soldaki bir kapıya sürüyor.

"Size en başta söyleyeyim. Temizdir. Başka bir şeye ihtiyacınız olursa..." Kadın ellerini beline dayayıp onun kararını bekliyor.

Küçük bir oda, iki pencereli, eski, kullanışsız eşyayla dolu ve içerisi alacakaranlık; öyle ki, insan rüyasında bile görmediği bir yığın eşyayı da birlikte kiralayacakmış duygusuna kapılıyor.

Kadın, genç adamın hiçbir şey demeden karanlık odayı seyrettiğini görünce duraksayarak ekliyor: "Kahvaltı dahil aylı yirmi Mark, şimdiye kadar hep böyle aldık –" Tragy onaylarcasına başını birkaç kez sallıyor. Ardından da, bir köşede duran eski yazı masasına yaklaşıyor, masanın açık duran yazı tahtasını yoklayıp gülümsüyor; arka plandaki bir iki küçük çekmeceyi çekip tekrar gülümsüyor: "Bu yazı masası da burada kalıyor, değil mi?" diye soruyor; çok kararlı: ben de kalıyorum. Derken, not defterine yazdığı uzun numara dizileri geliyor aklına bir görev gibi ve hemen ekliyor: "Yarın sabaha kadar düşünebilir herhalde, öyle değil mi?"

"Siz bilirsiniz –"

Tragy evi iyice belleyip not defterine yazıyor: 'Bayan Schuster, Finkenstrasse 17, arka cephe, zemin kat, yazı masası'. 'Yazı masası'ndan sonra üç tane ünlem işareti koyuyor. Sonrasında halinden gayet memnun; günün geri kalan kısmında başka bir girişimde bulunmuyor.

Ama ertesi sabah erkenden not defterini eline alıp işe koyuldu. Bu da hiç küçük bir şey değil. Kuşluk vakitlerinde, herkes uykusunu aldığı ve odalar iyi havalandırıldığı sürece, yaptığı gezintiler bir derece hoşuna gidiyor. Bütün avantajlı kısımları not ediyor – şurada manzaralı bir cumba, onun karşısında bir kanepe, 23 numarada bir banyo, iki merdiven, başka hiçbir yerde ya-

zı masası yok, maalesef. Ama buna karşın şuradaki ya da buradaki için uyarı notları yazıyor, örneğin: 'küçük çocuklar' ya da: 'piyano' ya da: 'meyhane'. Notlar giderek kıtlaşıp hızlanıyor; izlenimleri çok tuhaf bir biçimde değişiyor. Gözleri, yeteneğini kaybettiği ölçüde koku alma sinirlerinin duyarlılığı artıyor; öğle sularında, o âna dek ihmal edilmiş olan bu duyu organı öylesine gelişmiş bir hal alıyor ki, Ewald dış dünyayı bir tek bununla algılamaya başlıyor. Düşünüyor: Hah, mercimek, ya da: lahana; ama burnuna herhangi bir yerden çamaşır günü kokusu geldiği an kapı eşiğinden geri dönüyor. Ziyaretlerinin amacını hepten unutup; gülünç derecede küçük mutfaklardan, serbest bırakılan bir köpek gibi üzerine üşüşen tek tek atmosferlerin ilginçliğini saptamakla sınırlandırıyor gezisini. Bu arada, ağlayan küçük çocuklara çarpıp onları düşürüyor, öfkelenen annelerin yüzüne minnetle gülümseyip evin bir köşesinde rahatsızlık verdiği suskun yaşlılara saygılarını sunuyor.

Sonunda bütün holler kararıyor ve her seferinde kapıda, zili çaldığı yerde, hep aynı iri yarı kadın çıkıyor karşısına, her yerde hep aynı çocuklar ağlayıp duruyor; arka plandaysa korkulu, anlayışsız gözlerle bakan rahatsız yaşlı adam yine.

Derken kaçıyor Ewald Tragy, soluk soluğa. Durup dinlendiğinde, kendini çok sayıda çekmecesi olan asırlık yazı masasının önünde buluyor ve hemen yazmaya başlıyor:

'Sevgili babacığım, adresim aynen şöyle: Finkenstrasse 17, Bayan Schuster'in evi.' Ardından uzunca bir süre düşünüyor ve sonunda mektubu yarın yazmaya karar veriyor.

İleriki günlerde ise yazı masasına daha az ihtiyaç duyuyor. İlk haftaları öylece geçiriyor, bütün gün dışarıda; doğru dürüst bir plan yapmadan ve hep aynı duyguyla: Doğru ya, ne istiyordum ben? Galerilere gidiyor, resimler onu hayal kırıklığına uğratıyor. Bir 'Münih Rehberi' alıyor kendine ve yoruluyor. So-

nunda sanki yıllarca burada yaşacakmış gibi davranıyor ki, bu da çok zor bir şey. Pazar günü bir birahane bahçesinde dar kafalıların arasında oturuyor, Barakalarla atlıkarıncaların kurulu olduğu Ekim Çayırı'na gezintiye çıkıyor, öğleden sonraları faytonla 'İngiliz Bahçesi'ne gidiyor. Unutmak istemeyeceği bir saat yaşıyor bazen orada. Şöyle, bulutlar yüksek göklerde şekil ve renk itibariyle çok fantastik bir havaya bürünüp 'İngiliz Bahçesi'nin düz çayırlarının ardında bir anda, insana 'Yarın bu zirveye tırmanacağım' diye düşündürtecek türden dağlar gibi yükseldiği saat beşle altı arası. Ve yarın yağmurlu bir gündür, uçsuz bucaksız sokakların üzerine yoğun ve ağır sis çökmüştür. İnsanın elindekileri alıp götüren böyle bir yarın devamlı oluyor; ve genç adam bu değişene kadar bekliyor. Kendi konumundaki birinin ne yapması gerektiğini sorabileceği hiç kimsesi yok. Ev sahibesiyle konuşuyor, kahvaltıyı getirdiğinde kadın; beş on sözcük, o akşam olduğunda ise kadının kontun faytoncusu kocasıyla karşılaşıyor, gayet nazikçe selamlıyor adamı. Bu iki insanın bir kızları olduğunu biliyor; ev iyice sessizleştiğinde duvarın arkasından sıkça kulak misafiri oluyor: "Anne –" ve hoş bir kız sesi. Kız bir şeyler okuyor sesli, şiir de olabiliyor bu kimi zaman.

Bu da, Ewald'ın eve artık erken gelmesine, çayını içip sabahlara dek uyumadan bir işle ilgilenmesine, ya da kitap okumasına neden oluyor. Yan odadaki ses ne zaman başlasa, Ewald gülümsüyor; bu şekilde odası giderek sıcaklığa kavuşuyor. Kızla daha fazla ilgilenmeye başlıyor, eve çiçek getiriyor ve gündüzleri sık sık, bu dört duvardan saklayacağı hiçbir şeyi yokmuş gibi yüksek sesle konuşuyor.

Ama bunun için ne kadar uğraşırsa uğraşsın, eşyalarda az da olsa bir soğukluk, itici bir yan kalıyor hep; akşamları ise, yanında, eşyaları onun yokluğunda zararsızca kullanan birinin; eşyaların da gönüllü olarak boyun eğdikleri bir başkasının daha ya-

şadığı duygusuna kapılıyor sık sık. Bu duygu aşağıda anlatılan olayla daha da güçleniyor.

"Tuhaf," diyor Ewald bir sabah, Bayan Schuster kahveyi getirdiğinde, "şuna bakar mısınız, yazı masasının bu iki çekmecesi bir türlü açılmıyor. Anahtarınız var mı acaba? Yoksa bir tane yaptırabiliriz, değil mi –?" Sonra da masanın en gizli iki çekmecesine asılıp duruyor.

"Kusuruma bakmayın –" diye duraksıyor Bayan Schuster; içinde bulunduğu sıkıntıyla yüksek Almanca konuşuyor, "ama bu iki çekmeceyi açamam, çünkü –"

Tragy şaşkınlık içinde başını kaldırıp kadına bakıyor.

"Nedenine gelince bayım, açıklayayım: bir ara bir bey kalıyordu, durumu hiç de iyi değildi. Bize olan borcunu ödeyemeyince bu komodini bırakıp 'bu iki çekmecede önemli kağıtlar var, size bunları rehin bırakıyorum' dedi ve anahtarı da yanında götürdü..."

"Demek öyle," diyor Tragy; umursamaz görünüyor. "Çok oluyor mu?"

"Eh işte," diye düşünüyor kadın, "yaklaşık yedi yıl, ya da sekiz yıl oluyor galiba, evet öyle – ondan hiçbir haber almadık; ama bakarsınız günün birinde gelip alır. Değil mi? Hiç belli olmaz..."

"Tabii, tabii –" diyor Tragy üstünkörü, şapkasını alıp dışarıya çıkıyor. Kahvaltı etmeyi unutuveriyor. Tragy o günden beri, diğer pencerenin önüne çapraz bir şekilde koyduğu oval sehpada görüyor işlerini; çünkü ekim ayı ilerliyor ve yazı masası cama çok yakın durmakta. Bu değişiklik de en doğal biçimde açıklanmış oluyor böylece.

Genç adam yeni açılan bu yeni yerin lehine birtakım açıklamalar daha buluyor, örneğin: bu şekilde pencereden daha rahat bakılıyor. Tıpkı bir resim. Kestane ağaçlarının yavaşça sararıp

solduğu bu bahçe. (Bunlar kestane, öyle değil mi?) En arkada mermer bir havuzdan sular akıyor; çevredeki her şeye eşlik eden bir ezgi gibi. Hattâ kaide üzerinde duran kabartma gibi bir şeyi canlandırıyor. Ah, ne çabuk da kararıyor hava; birazdan lambanın yakılması gerekecek. Ayrıca: dışarıda rüzgar esmediğinde, şu andaki gibi, yapraklar yavaşça, gülünç derecede yavaşça dökülüyor. Biri ağır, nemli havada asılı kalıp içeriye bakıyor, içeriye bakıyor – yüzler gibi, yüzler gibi, yüzler gibi... diye düşünüyor Tragy; birinin pencereye dayanmış içeriyi gözetleyişini izlercesine sakin ve kıpırtısızca oturuyor; yüz o kadar yakın ki, burun cama yapışmış; hatları genişleyip vampirimsi, açgözlü bir ifadeye bürünmüş. Ewald'ın bakışları kaybolup gitmiş ve bu yüzün çizgilerini arıyor; neden sonra pusuya yatmış bu yabancı gözlerin içine düşüyor, uçurumdan düşercesine. Bu düşüş Ewald'ı kendine getiriyor. Fırlayarak ayağa kalkıp pencereye seğirtiyor. Pencerenin mandalı titreyen ellerine hemen boyun eğmiyor, Tragy sisin içine uzanıyor, ama dışarıdaki yabancı çoktan uzaklarda.

Belli ki serin hava onu sakinleştirmiş, çünkü olağandışı hiçbir şey yapmıyor devamında. Lambayı yakıyor, diğer günlerdeki gibi çayını demliyor; önündeki kitabın onu ilgilendirdiği söylenebilir.

Gelgelelim tuhaf olan bir şey var: yatmaya gitmiyor. Lamba sönene dek bekliyor; ki bu da saat iki buçuk civarında oluyor. Bunun üzerine mumu yakıp sabırla seyrediyor, ta ki mum şamdanın üzerinde eriyinceye kadar. Derken camların arkasında ürkekçe aydınlanıyor. Kısa bir gece, değil mi? Elbette Ewald taşınıp taşınmamayı düşünmüyor. Bu doğal. Sadece bunu nasıl söyleyeceğini düşünüyor: 'Üzgünüm Bayan Schuster', ya da: 'Aslına bakarsanız sizlerin yanında memnundum, ama...' Bu zavallı cümleyi kurup kurup duruyor.

Sabah olduğunda ise evden ayrılmanın söz konusu bile olamayacağından emin, bunu ifade etmek hiçbir şekilde mümkün değil çünkü. Evde kalınıyor. Uyum sağlamalı insan. Bu tür odalar böyledir işte; burada daha önce oturanlar henüz evden tam anlamıyla ayrılmış değildir ve Ewald Tragy'den sonra gelecek olanlar ise çoktan bekleyiş içindedir. Uzlaşmacı olmaktan başka ne kalıyor ki geriye? Ve Ewald bu Pazar günü, tanımadığı diğer oda komşularının hiçbirini rahatsız etmemek için kendisini olabildiğince küçültmeye ve Finkenstrasse'deki kalabalık evde en küçük kiracı olarak yaşamaya karar veriyor.

Şuna bak: oluyor. Bir iki oldukça katlanılabilir hafta geride kalıyor ve yavaşça kasım ayına geliniyor ve kısa, kederli gündüze karşılık, içinde her şeye yer olan uzun bir gece alınıyor armağan olarak.

Öncelikle: 'Luitpold'. Söz etmek gerekir. İnsan küçük mermer masalardan birine oturup yanına bir tomar gazete alıyor ve korkunç bir halde meşgul biri gibi görünüyor hemen. Derken siyah giysili garson kız geliyor, geçerken uğramış gibi yaparak fincanı ağzına kadar açık kahveyle dolduruyor, Tanrım, o kadar dolduruyor ki, içine bir de şeker koymaya cesaret edemiyor insan. O sırada "Orta" ya da "Koyu" deniyor; arzu ve işarete göre 'orta' ya da 'koyu' geliyor. Fazladan bir de şakacıktan bir şey söyleniyor, yedekte varsa tabii; ardından Minna ya da Bertha yorgun bir ifadeyle belirsizliğe doğru gülümseyerek paslanmaz çaydanlığı sağ elinde oradan oraya sallıyor.

Tragy bunları diğer masalarda gözlemliyor sadece. Kendini bir teşekkürle sınırlandırıyor, çünkü ona göre gündüzleri böyle solgun görünen siyahlı hanımlar oldukça itici görünüyorlar; bir tek, ona su getiren Betty'ye çok üzülüyor. Ona neden iyilik yapmak istediğini Tanrı bilir; bir seferinde bahşişin yanı sıra kızın eline katlanmış bir kağıt parçası tutuşturup gözlerinin parladı-

ğını görünce seviniyor. Bu herhangi bir hayır kurumunun piyango bileti ve insan bununla 50000 Mark kazanabilir. Ama küçük Betty, bir süre sonra sütunun arkasından çıkıp geldiğinde hayal kırıklığına uğramış görünüyor; teşekkür bile etmiyor.

Bunlar genç adamı kendisinin sandığından da çok etkileyen küçük rastlantılar. Dışlandığı duygusuna, aynı gülümsemeyle ve ayaküstü birbirleriyle anlaşabilen bütün bu insanların arasında, yabancı bir ülkenin geleneklerini yaşadığı duygusuna kapılmasına neden oluyorlar. O da onlardan biri olmayı çok isterdi; akıntıdaki herhangi biri; arada bir, böyle olduğuna neredeyse inanacak gibi oluyor. Ta ki, içinde bulunduğu koşulların değişmediğini kanıtlayan küçük bir olay gerçekleşene dek: o bir yanda ve bütün dünya diğer yanda. Gel de yaşa.

Tam da Tragy'nin birileriyle tanışma ihtiyacı duyduğu anda bir mektup alıyor. Şöyle yazıyor mektupta:

"Rastlantıyla Münih'te olduğunuzu duydum. Sizin bazı yazılarınızı okumuştum; görüşebilirsek güzel olur, sizde, bende ya da üçüncü bir yerde, siz bilirsiniz – tabii istiyorsanız."

Ve Tragy istemiyor. Mektubun altında yazılı adı dergilerden, şiir antolojilerinden çoktandır tanıyor ve Wilhelm von Kranz'la alıp veremediği yok, kesinlikle yok. Ama bu bey kendisine dokunur dokunmaz bir salyangoz gibi kabuğuna çekiliyor. Daha dün arzuladığı şey, gerçekleşir gibi olunca, birden tehlikeye dönüşüyor; adeta tozlu ayakkabılarıyla, teklifsizce, içine kendisinin bile sadece sessizce ayak basabildiği yalnızlığına dalmak isteyen birinin olması, ona görülmedik, duyulmadık bir şey olarak görünüyor. Bu yüzden de sadece yanıt vermemekle kalmıyor, 'üçüncü yer'lerde görünmekten de özenle kaçınıyor; çoğu zamanını evde geçiriyor, böylece evin şimdiye sadece sesini bilip tanıdığı kızıyla da karşılaşıyor arada bir.

Bir seferinde kahveyi getiren kıza "Akşamları neler okuyor-

sunuz Bayan Sophie?" diye soruyor.

"Evde ne varsa artık. Öyle çok kitabımız yok – iyi ama, buradan duyuluyor mu sesim?"

"Sözcüğü sözcüğüne," diye abartıyor Ewald.

"Sizi çok rahatsız ediyor mu?"

Tragy ise "Hayır, rahatsız etmiyor. Ama okumayı seviyorsanız size yanımdaki kitaplardan birini verebilirim. Fazla sayılmaz, ama yine de çok." Ve kıza Goethe'nin bir cildini veriyor.

Bu, aralarında gerçekleşen çok küçük bir ilişki, ama Tragy'de bir şeylerin yerini dolduruyor, ruhunda akıp giden birçoğu arasında süreğen bir düşünceye dönüşüyor ve o bunun içinde dinlenmekten büyük keyif alıyor. Sonuçta bir insana böyle bir kitap vermek piyango bileti vermekle aynı şey. Ama bu kez sevimli bir teşekkürle karşılanıyor Tragy. Bu onu mutlu ediyor.

Hiç beklenmedik bir şekilde eve dönüp odasında yine o sesi duyduğundan, o öğleden sonra da keyfi yerindeydi. Duraksayıp kulak veriyor. Ayak seslerinden çekinmiş görünen aceleci, boğuk sesler; derken geniş ve kalın yüzlü genç bir adam dikiliyor kapıya ve günün içine ıslığını salıveriyor, hiçbir şeye aldırış etmeden. Ve tam Ewald bu adama bir şey söylemeye hazırlanırken Sophie çıkıyor kapıdan; yüzü çok solgun, olup bitenler gayet doğalmış gibi davranıyor. Tedirgin bir sesle, "Bu bey, şuradaki bey... odayı görmek istemişti Bay Tragy," diyor.

İki genç birbirlerinin yüzüne bakıyor. Yabancı adam ıslık çalmayı kesip selam veriyor. Bu arada kibarca da gülümsediğinden, yüzü iyice genişleyip belirsizleşiyor; Tragy aklından berbat şeyler geçiriyor. Yine de elini şapkasının kenarına götürerek kaçamak teşekkür ediyor ve odasına giriyor.

Ancak bir süre sonra Sophie'nin arkada, kapıda dikildiğini fark ediyor; bir anda çok meşgul biri haline dönüyor; eşyaları gereksiz yere bir masadan diğerine taşıyor, yerden bir şeyler kal-

dırmak üzere arada bir yere eğiliyor. Ama sonunda bu berbat toparlama işini bitiriyor; galiba kıza soruyu sormak zorunda: Ne istiyorsunuz? Çünkü nedensiz yere orada durmuyordur herhalde kız.

Birden aklına bir şey geliyor ve başını diğer tarafa çevirip rasgele bir köşeye bakarak konuşuyor: "İçiniz rahat olsun, herhangi bir şey söylemeyeceğim. Bunu duymak istiyordunuz, öyle değil mi? Pekala o zaman. Ama ben önümüzdeki ay ayrılacağım buradan; zaten niyetliydim –"

Sonra da masaya oturup yazı yazmaya dalıyor, o kadar derin ki, sanki iki saatten beri yazıyor. Oysa Bay von Kranz'tan uygun ise yarın saat dörtte 'Luitpold'da olmasını rica ettiği kısa bir mektup sadece. Adresi de yazdıktan sonra ancak dikkatlice çevresine bakınıyor. Ortalıkta kimse kalmamış; Ewald ayakkabılarıyla elbisesini değiştiriyor, çünkü bu gece dışarıda yemek yiyecek.

* * *

Bay von Kranz için saat uygun; gerçi her saat uyabilirdi ona. Öyle çok meşgul biri değil ne de olsa. Büyük bir şey yazıyor; bir destan ya da destandan öte bir şey, ama ne olursa olsun yepyeni bir şey, 'doruklarda' bir şey; yeni tanıdığı kişiye buluşmalarının ilk yarım saatinde bunu söylüyor. Böyle bir çalışma, bilindiği üzere sadece esine, (Bay von Kranz'a göre) "karanlık Ortaçağ'ın düşünü dolduran ve her şeyi altına dönüştürmesini bilen" derin bir coşkuya bağlı. Böyle bir şey tabii ki gecenin bir yarısı ya da inanılmayacak bir saatte gerçekleşir; herkesin bildiği sıradan şeylerin gerçekleştiği bir saatte, örneğin öğleden sonra saat dörtte değil. Bu yüzden de Bay von Kranz şu anda meşgul değil ve 'Luitpold'a, Tragy'in karşısında oturuyor. Ewald çok sustuğundan, çok konuşması gerekiyor ve Kranz, göründüğü kadarıyla bu suskunluğu sevmiyor. Bunu yalnızların ayrıcalığı olarak görüyor; gelgelelim iki ya da üç kişi bir aradaysa bunun gerçek-

ten bir anlamı yok, en azından ilk anda kavranabilecek bir anlamı yok. Kasvetli ya da anlaşılmaz şeylerin de öyle, en azından yaşamda. Peki ya sanatta? Bu başka bir şey, sanatta simgeler var, öyle değil mi? Aydınlık arka planların önünde karanlık siluetler, öyle değil mi? Örtülü resimler – öyle değil mi? Oysa yaşamda –simgeler, ah– gülünç.

Ewald arada bir "Evet" diyor ve bu bir yığın kullanılmamış evet'i nereden bulduğuna şaşıyor. Bu büyük sözlere ve aşağıda derinlerde bir yerdeki küçük yaşama şaşırıyor. Çünkü bu öğleden sonra Bay von Kranz'm bütün dünya görüşünü, bu kuşbakışı dünya görüşünü öğreniyor ve – ve şaşırıyor işte. O genç biri; nesneleri gerçek, olayları da kader olarak kabul ediyor; bağlamları ona engin, uçsuz bucaksız göründüğünden arada bir bu küçük, ışıltılı itiraflardan bir kısmını not etme gereği duyuyor. Ama onu en çok şaşırtan şey, Kranz'ın, bilgilerini yan yana koymadaki kendinden emin görünüşüyle tasasız rahatlığı; Kolumbus'un yumurtaları misali: biri dik duramıyor mu, masanın üzerine bir yumruk – al işte duruyor.

Bunun bir beceri mi, yoksa güç mü olduğuna kim karar verebilir ki? Bay von Kranz çok ciddi bakıyor konuya. Bağırarak konuşuyor, nerede konuştuğunu büsbütün unutmuş anlaşılan. Sözleri her sohbetin içine dalıyor, adeta yabancı odaların pencerelerini söküp açan bir fırtına gibi; öyle ki, sonunda pes edip bütün pencereleri açık bırakası geliyor insanın. Dışarıda ise küstah fırtına var. Hattâ güzel Minna bile kahve servisine ara veriyor, bir sütuna yaslanıp konuşmaları dinliyor. Ama oldukça küstah gözlerle. Ve birden bu iri, yeşil gözlerle şairin şimşekler çakan bakışlarını yakalayıp gem vuruyor, onları küçültüp önemsiz, yararsız hale getiriyor, ardından da haince gülümseyerek yere atıyor.

Bay von Kranz bir an için dengesini yitiriyor. Eyerin üzerin-

de sallanıyormuş gibi duruyor, ama hemen, sanki bu kasıtlı bir sallanmaymış gibi, güzel garsona bir sözcük atıveriyor; yapışkan bir sözcük, çiçekten çok kurbağa. Ardından tekrar konuya dönüyor, hattâ bir dorukta, "Nietzsche'nin nasıl üstesinden geldim" noktasında tam.

Gelgelelim Ewald Tragy birden onu dinlemekten vazgeçiyor. Ama bunu ancak Kranz konuşmasına herhangi bir yerde son verip de beklemeye koyulduğunda fark ediyor. Bu bekleyişin anlamı şu: Peki ya siz? Sizin de tüm bu konuşulanlara dair bir fikriniz vardır umarım. Dünya görüşü üzerine dünya görüşünüz nedir acaba?

Tragy bunu hemen ilk anda kavrayamıyor, sonunda anladığında ise tarifsiz bir şaşkınlığa kapılıyor. Her şeyin tam orta yerinde duruyor, tıpkı ormanın derinliklerindeki gibi ve ağaç gövdelerinden, ağaç gövdelerinden başka hiçbir şey görmüyor; yukarıda gece mi gündüz mü olduğunu neredeyse bilmiyor. Buna rağmen saatin tam olarak kaç olduğunu dakikası dakikasına söylemesi gerekiyor, öyle ki, şüpheye kesinlikle yer kalmasın. Suskun kalışıyla Bay von Kranz'ı incitmekten korkuyor, ama adam giderek yumuşuyor, daha ilgili, neredeyse babacan oluyor. Ve hemen emrediyor: "hesap!" Öylesine ince düşünceli biri.

Ne var ki ileriki günlerde Tragy bu yeni tanıdığa kendinden bir şeyler vermesi gerektiği duygusuna kapılıyor; sempatiden değil ama, o açıksözlü ikindiden sonra güven konusunda ona borçlu olduğu için. Ve bir keresinde 'İngiliz Bahçesi'nde gezerlerken –ufukta yine bulut dağlarından oluşan o alacakaranlık– birden "Hep yapayalnızdım. On yaşındayken evden ayrılıp askeri okula gittim; beş yüz öğrencinin arasındaydım – yine de... Orada çok mutsuzdum – beş yıl boyunca. Sonra beni başka bir okula verdiler, sonra bir başkasına, sonra yine bir başkasına; bu böyle sürüp gitti. Hep yalnızdım, anlatabiliyor muyum..." diyor.

Hepsi buysa, diye düşünüyor Bay von Kranz, çaresi bulunur. Ve o gün bu gündür her dakika Ewald'ın yanında; sabah, kuşluk vakti, çoğu zaman da gece yarılarına dek. Ve bunu öyle doğallıkla yapıyor ki, Tragy yalnızlığının arkasına kilitleyemiyor kendini; açık kapılar ardında yaşıyor bir bakıma. Bay von Kranz ise geliyor gidiyor, geliyor gidiyor. Buna hakkı var, çünkü: "İkimizin de kaderi aynı sevgili dostum Tragy –" diye ileri sürüyor. "Evde beni de anlamıyorlar, hiç şüpheniz olmasın. Benim kaçık, üşütük biri olduğumu söylüyorlar, sanki ben –" bu vesileyle, babasının küçük bir Alman sarayında kahya olduğunu ve bu tür çevrelerde –bunları epey küçümsüyor belli ki– bildik, tutucu seçkinlikte görüşlerin egemen olduğunu eklemeyi de ihmal etmiyor. Kendisinin de bir teğmen, düşünün artık, muhafız kıtasında teğmen olmasını da işte bu görüşlere borçluymuş aslında; gelgelelim, bir yıl sonrasında, üst ve astlarının cana yakınlığına rağmen yedekliğe geri dönebilmek için büyük uğraşlar vermiş olduğunun altını çiziyor. Üstüne üstlük, Seewies-Kranz Sarayı'nda kendisinin meslek seçimini kimsenin kesinkes uygun bulmadığından ve ayağını kaydırmaya çalışmalarından söz etmesine bile gerek olmadığını belirtiyor. Ama ne olursa olsun mücadeleden vazgeçmeyecekmiş. Aksine. Nişanlanmış, düpedüz nişanlanmış, gazetelere ilanlar vererek hem de. Kız en soylu ailelerden birindenmiş; doğal, kibar, iyi yetiştirilmiş, varlıklı değilse de soylu sayılabilirmiş. (Annesi falanca filanca kontesmiş.) Hiç çekinmeden attığı bu adım, bir bakıma onun özgürlük tutkusunun bir kanıtıymış. Evlenmesine de çok bir zaman yokmuş ve esas başarısı da bu aşamadan sonra gelecekmiş: "Kiliseden çıkacağım –" Kranz sarışın bıyığını büküp gülümsüyor.

"Evet –" diyor kendinden ve Tragy'nin şaşkınlığından gayet memnun, "asıl darbe bu işte, öyle değil mi? Subaylık rütbemi elimin tersiyle itmiş oluyorum tabii – inancım uğruna kurban

ediyorum onu. Yasalarına uymadığın bir toplumun üyesi olmak, insanın kendi kendine sadakatsizlik etmesi demektir..."

"Kendi kendine sadakatsizlik," diye aklına geliyor Tragy'nin bir gece vakti; nasıl da kusursuz, berrak ve üstün bir söz. Ve o günden beri neredeyse her gece, Kranz'la sohbetinden rasgele bir yer hatırlıyor ve her biri aynı mükemmellik ve özellikte görünüyor. Semeresini alıyor.

Bir sabah, kasımda henüz, Tragy uyanıyor ve bir dünya görüşüne sahip. Kesinlikle yadsınamaz, gün gibi ortada, bütün belirtileriyle. Bunun kime ait olduğunu pek bilmiyor, ama mademki yanında buldu, kendisine ait olduğunu kabul ediyor. Kuşkusuz bir sonraki görüşmeye onu da yanında götürüyor 'Luitpold'a. Gösterir göstermez bir yığın tanışı oluveriyor, hepsi de kırk yıllık arkadaş gibi; onun şiirlerinden söz ediyorlar, herkes biliyor bu şiirleri; beş dakikada bir sigara ikram ediyorlar: "Lütfen, çekinmeyin, alın." Tek eksik, sırtına vurup sen diye hitap etmeleri. Ama Tragy sigara içmiyor; bunun dünya görüşünün bir parçası olduğunu hissettiği halde; karşısında duran tatlı şarabı, akşamını geçirmeyi niyetlendiği müzikholde ünlü Branicka'nın şarkı söylediğini hissetmesi gibi.

Derken o anda biri çıkıp Kranz'ın onu, Branicka'yı iyi tanıdığını iddia ediyor. "Nasıl olur?"

Kranz omuzlarını kaldırıp bıyıklarını büküyor; bir anda tam bir teğmen, 'von' Kranz oluveriyor. Biri espri yapıyor: "Nişanlısının yanında geçirdiği saatlerden sonra buna ihtiyacı var – rahatlamak için." Kahkahalar yükseliyor, çünkü bu espriyi herkes yerinde, teknik ifadeyle, 'incelikli' buluyor, Kranz da aynen böyle niteliyor.

Aralarındaki farkın anlaşılması için numaralanmaları yetecekken gereksiz yere birer adı da olan bu genç insanların arasında kendini oldukça rahat hissediyor aslında. Ne var ki, her gün-

kü yoldaşları hakkında öyle olumlu düşüncelere sahip değil Kranz; bunlar onun için kendi benliğinin bir tür arka planı ve Tragy içlerinden birini soracak olsa, üstünkörü "O mu? Yetenekli olup olmadığını söylemek henüz zor, ama belki –" deyip bunu 'sanatın görevleri', 'dramanın teknik zorlukları' ya da 'geleceğin destanı' üzerine uzunca bir sohbetin vesilesi olarak görüyor.

Tragy kendini bu konuda da deneyimsiz hissediyor, dolayısıyla adil bir tartışma olmuyor, çünkü Tragy çok ender karşılık verebiliyor. Ama başka konulardaki bilgisizliği onu sadece rahatsız edebilirken, bu konudaki bilgisizliğini arkasında herhangi bir yabancı tehlike –ama hangi tehlike, bunu kendi de bilmiyor– karşısında sevimli, derin –bunun ne olabileceğini kestiremiyor– bir şey gizleyebileceği bir kalkan olarak algılıyor. Sessiz bir saatinde başarabildiğini arkadaşına göstermekten de çekindiğinden, ona çok seyrek olarak, yarım yamalak, bilinçsizce yakınan bir sesle birkaç solgun dize okuyor, ama hemen ardından buna pişman olup karşısındakinin hazır bekleyen epey gürültülü ve kaba saba alkışı karşısında utanıyor. Ne de olsa dizeleri hastalıklı, bu yüzden de bu dizelerin huzurunda yüksek sesli konuşulmamalı.

Öte yandan, bu tür gizlilikler için Tragy'ye pek zaman kalmıyor zaten. Bir anda günleri içinde bir sürü şey yer almaya başlıyor, yine de eskiye oranla bunların içinden daha kolay geçip gidebiliyor; çünkü günleri bir zamanlar boştu ve tutunacak hiçbir şey sunmuyorlardı insana. Bir yığın küçük küçük sorumluluklar, Kranz ve çevresiyle günlük buluşmalar, gerçek anlamdan ve sohbetten uzak ve her yerde, rasgele her yerde sonlandırılabilecek sürekli bir meşgul olma hali. Ama bunlar için gerekli heyecan ve iç sıkıntısı eksik; sonsuz bir başkasına ayak uydurma hali ve insanın kendi iradesine yer yok. Biricik, gerçek bir tehlike varlığını hâlâ sürdürüyor oysa: Yalnızlık – ve herkes bundan

diğerini korumasını biliyor.

Her şey, Bay von Kranz'ın 'Luitpold'da her zamankinden daha bir önemle oturup Tragy'ye açıklama yaptığı o ikindi vaktine kadar böyleydi:

"Buna erişemediğimiz sürece – bir anlamı yok. Yükseklerde dolaşan bir sanata ihtiyacımız var sevgili dostum, binlerce insanın üzerinde dolaşan bir sanata. Bütün dağların üzerinde alevlenen, ülkeden ülkeye dolaşacak – bir tür davet, çağrı niteliğinde bir sanat, bir işaret sanatı –"

"Saçma," diyor arkasındaki biri ve bu, şairin ışıltılı konuşma sanatının üzerine ıslak bir harç gibi düşüp üzerini örtüveriyor.

Bu 'saçma', inanılmayacak derecede kullanılmış bir sigara izmaritinden derin bir nefes çeken küçük, siyah bir adama ait; külle birlikte iri siyah gözleri de için için yanıp yine külle birlikte sönüyor. Sonra da kalkıp sakince gidiyor ve Bay von Kranz adamın arkasından öfkeyle sesleniyor: "Elbette, Thalmann –"

Ve Ewald için de ekliyor: "Hödüğün teki. Bir ara ifadesini almak gerek. Ama karakter yok ki adamda. Kaale alınacak biri değil aslında, en iyisi bu –" Ve yüksek sanat üzerine açıklamalarına kaldığı yerden devam edecek kadar keyifleniyor. Gelgelelim Tragy buna karşı çıkıp kararlılıkla soruyor: "Kim bu adam?"

"Küçük bir kasabadan gelen bir Yahudi, galiba roman falan yazıyor. Buradaki düzinelerce, düzinelerce kuşkulu tipten biri işte. Bugün çıkar gelir ve nereden geldiğini bilemezsin; öbür gün kalkar gider ve nereye gittiğini bilemezsin; geriye sadece bir parça pislik kalır. Bu jestler sizi yanıltmasın sevgili Tragy..."

Sesi sabırsız bir hal alıyor ve bunun anlamı şu: bu kadar yeter, son kez söylüyorum. Tragy de aynı görüşte ve aldanmamaya hazır.

Ama bu ikindi sadece bir kesit. Olanca ağırlığıyla Peygamberin coşkusunun üzerine düşen o gülünç 'saçma'yı unutamıyor;

işin kötüsü, bu düşüşü hâlâ duyuyor – Bay von Kranz'ın her büyük itirafının ardından yere çakılıyor ve Tragy anılarının bir yerinde o geniş omuzlu, pejmürde ceketiyle orada dikilmiş gülümseyen küçük, siyah adamı görüyor.

Ve rastlantıyla bir hafta sonra bir akşam onu müzikholde görüyor. Adamın yanına gidip selam ermek onun için doğal. Nedenini Tanrı bilir. Diğeri de buna şaşırmıyor, sadece soruyor:

"Kranz'la birlikte mi geldiniz?"

"Kranz sonradan gelecekti."

Ara, ardından: "Kranz'ı sempatik bulmuyor musunuz?"

Thalmann zemin katta birine başıyla selam verirken soruyu da yanıtlıyor: "Sempatik mi, böyle konuşmayın n'olur. O adam canımı sıkıyor."

"Yoksa canınız sıkılmaz mı yani hiç? –" Tragy karşısındakinin bu küçümseyici tavrına öfkeleniyor.

"Hayır. Buna zamanım yok."

"O zaman sizi burada bulmak tuhaf değil mi?"

"Niye ki?"

"Buraya bir tek can sıkıntısı yüzünden gelindiğini sanıyordum?"

"Belki başkaları öyle yapıyordur, ben değil."

Tragy kendi serkeş haline şaşırıyor. Diretiyor:

"O halde ilginiz var...?"

"Hayır," diye karşılık veriyor siyah adam ve yoluna devam ediyor. Tragy de peşinde "Ne öyleyse?"

Thalmann bir anlığına dönüp kısa bir yanıt veriyor: "Acıma."

"Kime?"

"Başta size." Böylece Tragy'yi geride bırakıyor ve tıpkı o gün 'Luitpold'daki gibi, sakince yürüyüp gidiyor. Ewald ise saat on birde eve geri dönüyor ve o gece çok kötü uyuyor.

Ertesi gün kar yağıyor. Bütün dünya bu olaya seviniyor, be-

yaz sokaklarda karşılaşanlar birbirlerine gülümsüyor: "Tutacak galiba," herkes çok mutlu. Ewald, Thalmann'a Theresien Caddesi'nin köşesinde rastlıyor, birlikte bir süre yürüyorlar. Uzun bir sessizlik, derken Ewald başlıyor: "Yazıyorsunuz, öyle değil mi?"

"Evet, onu da yapıyorum, arada bir."

"Demek yazıyorsunuz da? Yani bu esas işiniz değil, öyle mi?"

"Hayır –"

Ara.

"Peki, neyle uğraşıyorsunuz acaba?"

"Bakmakla."

"Nasıl yani?"

"Bakmak ve başka şeyler – yemek yemek, içmek, arada bir uyumak, öyle özel şeyler değil yaptıklarım."

"Sürekli bir şeylerle eğlendiğiniz söylenebilir."

"Öyle mi, neyle?"

"Her şeyle, Tanrı'yla, dünyayla."

Thalmann yanıt vermeyip gülümsüyor: "Peki ya siz, bol bol şiir mi yazıyorsunuz?"

Tragy'nin yüzü kıpkırmızı oluyor, susuyor. Tek bir sözcük çıkaramıyor.

Thalmann ise gülümsüyor sadece.

"Bunu yüz karası bir şey olarak mı değerlendiriyorsunuz?" diyebiliyor Tragy kendini zorlayarak ve üşüyor.

"Hayır. Ben hiçbir şeyi herhangi bir şey olarak – değerlendirmem. Sadece – gereksiz. Neyse, benim yukarıya çıkmam gerekiyor." Kapı ağzında da, "Allaha ısmarladık; belki eğlenmem konusunda haklısınızdır."

Ve Tragy yine yalnız. On yaşında, hanım evladı olarak, kaba sabalık ve vurdumduymazlık içinde evden çıktığı o günü düşünüyor; tıpkı o günkü gibi hissediyor kendi, korkmuş, çaresiz ve güçsüz. Hep aynı şey. Yaşamak için bir şeyi, onsuz yola devam

edilemeyecek önemli bir organı eksik sanki. Bütün bu deneyler niye o zaman?

Yorgun argın eve geliyor, uzun bir yoldan gelmiş gibi; kendisiyle ne yapacağını bilemiyor. Eski mektup ve anılarını karıştırıyor ve en son, en sessiz, Bay von Kranz'ın bile bilmediği şiirleri bile okuyor. Derken kendini tekrar bulup tanıyor, yavaşça; uzunca bir süredir uzaklarda kalmış biri gibi, gıdım gıdım. Ve ilk sevinçle birlikte Thalmann'a bir mektup yazıyor şükran duyguları içinde coşarak:

"Çok haklısınız," diye yazıyor, "ne de olsa çok yapmacık davranıp gevezelik ettim. Şimdi her şeyi anlayıp kavrıyorum. Beni kötü bir düşten uyandırdınız. Size bunun için nasıl teşekkür edebilirim? Yapabileceğim tek şey, sahip olduğum bu şarkıları, bu en değerli ve en gizli şeyleri size göndermek –"

Ve Tragy mektupla şiiri kendisi götürüyor adrese; çünkü postaya karşı birden güvensizlik hissediyor içinde. Geç bir vakit; Thalmann'ın yaşadığı Gisela Caddesi'ndeki atölyeye ulaşana dek karanlıkta el yordamıyla dört merdiven çıkması gerekiyor: Onu aslında eğri, kocaman kuzey penceresinin çevresinde bir çerçeve gibi duran küçük delikte yazı yazarken buluyor. Eski, yamuk yumuk bir lamba yanıyor gecenin bu geç vaktinde ve içeride karman çorman halde duran bir yığın nesne arasındaki farkı anlayacak güçten yoksun.

Thalmann lambayı içeri giren kişinin yüzüne tutuyor: "Siz miydiniz?" Ve misafire kendi koltuğunu itiveriyor. "Sigara içer misiniz?"

"Hayır, sağolun."

"Kahve yapamayacağım. İspirtom kalmadı. Ama isterseniz benimkinden içebilirsiniz." Eski, kulpsuz bir çanağı ikisinin arasına koyuyor.

Ellerini kavuşturmuş orada dikiliyor, ağzında sigara, sakin

sakin bakıyor, umursamazca.

Tragy karar veremiyor.

"Bana bir şey söyleyecektiniz?" Thalmann, kahvesinden bir yudum alıp elinin tersiyle ağzını siliyor.

"Size bir şey getirdim –" demeye cesaret ediyor Ewald.

Beriki hiç kıpırdamıyor. "Öyle mi? Şuraya bırakın. Bir ara bakarım. Ne ki o?"

"Bir mektup –" diyor Tragy çekinerek, "ve – – ama belki de hemen okursunuz."

Thalmann zarfı çoktan açmış, kabaca, tek bir hamleyle. Sigarayı dişlerinin arasında tutarak, sessizce ve hızla okuyor dumanın ardından kısık gözlerle. Ewald heyecandan ayağa kalktı, bekliyor. Ama siyah adamın solgun yüzünde herhangi bir değişiklik olmuyor, duman iyice rahatsız etmişe benziyor sadece. Sonunda başını sallıyor: "Evet, falan filan." Tragy'ye dönüp "Bu tür şeylerle ilgili düşüncelerimi size bir ara yazarım, bunlar hakkında konuşmayı pek sevmem" diyor. Ve bir dikişte kahveyi bitiriyor.

Tragy tekrar koltuğa çöküp oturuyor, gözyaşlarına boyun eğmek istemiyor. Alnında gecenin içinden kopup gelen ve dev camlara baskı yapan fırtınayı hissediyor.

Sessizlik.

Ardından Thalmann soruyor: "Üşüdünüz mü, neden titriyorsunuz?"

Ewald başını iki yana sallıyor.

Tekrar sessizlik.

Arada bir camlar çatırdıyor sessizce, gizliden gizliye; rüzgar akıntıda sürüklenen buz kütleleri gibi cama dayandığında. Ve sonunda konuşuyor Tragy: "Bana neden böyle davranıyorsunuz?" Alışılmadık derecede hasta ve üzgün görünüyor.

Thalmann şevkle tüttürüyor sigarayı: "Davranmak mı? Siz

buna davranmak mı diyorsunuz? Gerçekten de alçakgönüllüymüşsünüz. Size şöyle ya da böyle davranmak gibi bir niyetimin kesinlikle olmadığını yeterince açık seçik gösteriyorum. Size karşı şu ya da bu tavır içine girmemi istiyorsanız, öncelikle şu sözcüklerden kurtulmalısınız, şu beylik sözcüklerden; duymak istemiyorum."

"Siz kimsiniz ki?" diye bağırıyor Tragy ve siyah adamın yanına sıçrıyor, iyice yakınına, yüzüne vuracak sanki. Öfkeden tir tir titriyor. "Her şeyimi ayaklarınızın altında çiğneme hakkını size kim veriyor?"

Ama o sırada gözyaşları sesini sarsalamaya başlıyor, onu mağlup edip körleştiriyor, güçsüzleştiriyor, yumruklarını çözüyor.

Beriki ise onu yumuşakça koltuğa oturtup bekliyor. Kısa bir an saatine bakıp şöyle diyor: "Bırakın şimdi bunu. Evinize gitmelisiniz, benim de oturup yazmam gerekiyor; gece yarısı oldu. Kim olduğumu sordunuz: Ben bir işçiyim, bakın işte, elleri yara bere içinde bir işçi, bir asalak, güzelliği seven ama bunun için fazlasıyla yoksul olan biri. Acınmayan biri olduğunu bilmesi için kendisinden nefret edildiğini hissetmesi gereken biri... Ayrıca saçmalık."

Tragy sıcak ve kuru gözlerini kaldırıp lambaya bakıyor. Birazdan sönecek, diye düşünüyor ve ayağa kalkıp gidiyor.

Thalmann dar merdiveni aydınlatıyor onun için. Ve Tragy'ye merdivenlerin sonu gelmeyecek gibi geliyor.

* * *

Tragy hasta. Bu yüzden taşınamıyor ve bir ocağa kadar Finken Sokağı'ndaki odasını bırakmıyor. Rahat olmayan kanepede uzanmış düşünüyor: Uçsuz bucaksız solgun çayırları, kayın ağaçlarının sessiz sedasız ve gösterişsizce tırmandıkları tepeleri. Nereye tırmanıyorlar? Gökyüzüne. Ve birden, bir kayın ağacını,

genç bir kayın ağacını, incecik bir kayın ağacını gökyüzünden başka bir yerde düşünmeyi olağanüstü komik buluyor. Elbette, bir tek gökyüzünde olur kayın ağaçları, kuşkusuz. Ne işleri var aşağıda hem? Bu geniş, kahverengi gövdelerin yanı sıra – aynı şekilde odanın tavanında da yıldızlar olabilirdi. Ama ansızın soruyor: "Ne topluyorsunuz Jeanne?" "Yıldız." Bir an düşünüp "İyi yapıyorsunuz Jeanne, bu çok iyi," diyor. Derken huzur hissediyor bütün vücudunda; ta ki sağrısındaki şiddetli bir sancı bunu yok edene dek. Kendimi gereğinden çok zorladım, kuşluk vakti boyunca çiçek topladım. Nasıl yaparsın? Hem de kuşluk vakti? Gülünç: hadi iki gün, bilemedin on dört gün, oh her gün. Ama bulvardan Jeanne geliyor, şu uzun, kavaklı bulvardan. Sonunda yaklaştı. Gelincik!, diyor Ewald hayal kırıklığıyla. Gelincik!, gelinciği kim alacak? Bir fırtına, ortada hiçbir şey kalmaz. Göreceksiniz. Peki ya sonra?, evet, ya sonra?...

Tragy yattığı yerden birden doğruluyor, bir bahçeye dair kasvetli bir duygu var içinde ve hatırlamaya çalışıyor: Ne zamandı sahi, dün mü? Ve acıyla kıvranıyor: bir yıl önce mi? Ve yavaş yavaş bunun bir rüya olduğu geliyor aklına, sadece bir rüya, yani hiçbir şey. Bu ona huzur vermiyor. "Ne zaman rüyalar?" diye soruyor yüksek sesle kendi kendine. Ve alacakaranlıkta kendisini ziyaret eden Bay von Kranz'a şunu anlatıyor: "Yaşam o kadar engin ki, yine de içinde çok az şey duruyor, sonsuza dek hep aynı şey. Bu çıkıntılar insanı korkutup yoruyor. Çocukluğumda bir kere İtalya'daydım. Pek hatırlamıyorum şimdi. Ama orada yolda yürürken bir köylüye 'Buradan köy ne kadar çeker?' diye sorsan, 'un' mezz' ora' der. Bir sonraki de aynı şeyi söyler, üçüncüsü de; sözleşmişler gibi. Ve bütün gün yürürsün, ama köye bir türlü varamazsın. Yaşamda da bu böyle. Ama rüyada her şey çok yakındır. Orada hiç korkmaz insan. Aslında bizler rüyalar için yaratılmışız, yaşam için gerekli organlara sahip değiliz; ama bizler, kesinlikle uçmak

isteyen balıklar gibiyiz işte. Elden ne gelir ki?"

Bay von Kranz bunu çok iyi anlıyor ve onaylıyor: "Mükemmel" diye gülüyor, "gerçekten mükemmel. Bunları dizelerle söylemelisiniz, buna değer. Bu tam size özgü –" Çok geçmeden de gidiyor; bu tür konuşmalardan rahatsız oluyor ve zamanla daha az geliyor. Tragy bu nedenle ona minnettar. Artık gerçekten de rüyada yaşıyor ve rahatsız edilmek istemiyor pek; aksi halde dışarıdaki hüzünlü gri güne bakacak çünkü ve de ısınmak bilmeyen yabancı, rutubetli odaya, oysa şimdi renklerle, şenliklerle öylesine şımardı ki. Bir tek geceler kötü ve korkunç. Çocukluğunun sayısız ateşli gecelerinden kaynaklanan çok eski acılar çıkageliyor ve onu dermansız bırakıyorlar:

Üyelerinin altında taş var ve yoklayan ellerine gri granit baskı yapıyor, soğuk, sert, acımasız. Ateşler içindeki zavallı bedeni bu kayayı delip içine giriyor, ayakları birer kök ve donakalmış damarlardan yukarıya doğru çıkan soğuğu emiyor... Ya da: şu pencereli olan. Sobanın arkasında yüksekteki küçük bir pencere. Küçük bir pencere sobanın arkasında yüksekte. Nasıl söylenirse söylensin, bu pencerenin ne kadar korkunç olduğunu kimse kavrayamaz. Sobanın arkasında bir soba, rica ederim. Arkasında başka bir şeyin bulunduğunu düşünmek ne kadar ürkütücü? Bir oda? Bir salon? Bir bahçe? Kim bilebilir? – "Tekrar gelmez umarım, Doktor Bey."

"Biraz sinirliyiz anlaşılan –" diyerek gülümsüyor doktor, genel olarak memnun. "Gereksiz yere heyecanlanıyorsunuz. Alt tarafı ateşiniz var biraz, hallederiz, merak etmeyin; besleyici gıdalar da aldınız mı, tamam –"

Ewald yaşlı adamın arkasından gülümsüyor. Kendini çok hasta hissediyor, tüm kalbiyle hasta ve her şey bununla çok uyumlu. Olanca ağırlığıyla camlara abanan bu bulanık rüya günleri; alacakaranlığın yaşlı bir toz gibi bütün eşyaların üzerin-

de kaldığı şu oda; mobilyalarla koridorlardan hiç durmadan gelen bu narin, solgun koku.

Bazen de bir yerlerde çalan, daha önce hiç duymadığı büyük çanlar; bunları duyunca ellerini göğsünde kavuşturup gözlerini kapıyor ve rüyalara dalıyor; başucunda mumların yandığını görüyor; sakin, kırmızı alevli ve bu şölensi hüzün ortasında çiçekleri andıran yedi tane uzun mum.

Ama yaşlı adam haklı: Ateşi düşüyor ve Tragy birden rüyalarıyla karşılaşmıyor artık. Dinlenip toparlanmış yeni güç, üyelerinde sabırsızlıkla kıpırdanmaya başlıyor ve onu neredeyse kendi iradesinin dışında yataktan dışarı çıkarıyor. Bir süre daha hastayım'ı oynuyor, ama arada bir kendini gülümserken buluyor; bunun nedeni, bir rastlantının kış gününü her tarafının ışıldayıp parıldayacak şekilde bir an için güneşe tutmasından başka bir şey değil. Ve bu bir belirti, bu gülümseme.

Açık havaya çıkmaması gerektiğinden, odada oturup bekliyor. Şu anda her şey onu mutlu etmeye elverişli; dışarıdan gelen her ses, gezgin bir şarkıcı gibi karşılanıyor ve bir şeyler anlatmak zorunda. Ve bir mektubun gelmesini umuyor Tragy, herhangi bir mektup. Bir de Bay von Kranz'ın kapıyı çalmasını. Ama günler gelip geçiyor. Dışarısı kara gömülmüş, gürültü kalın karın altında yolunu kaybediyor. Ne bir mektup, ne bir ziyaretçi. Ve akşamlar bir türlü sona ermiyor. Tragy unutulmuş biri gibi görüyor kendini; iradesinin dışında kıpırdanmaya, seslenmeye, kendini fark edilir kılmaya çalışıyor. Yazıyor: eve, Bay von Kranz'a, rastlantıyla tanıdığı herkese, hattâ memleketinden getirdiği ve şimdiye dek kullanmadığı birkaç tavsiye mektubunu postalayıp insanların buna davetle karşılık vermesini bekliyor. Boşuna. Unutulmuş kalıyor. İstediği kadar seslensin, işaretler yapsın. Sesi hiçbir yere ulaşmıyor.

Üstelik de özellikle şu günlerde ilgiye olan ihtiyacı o kadar bü-

yük ki; bu ihtiyacı içinde büyüyüp gelişiyor, onu alçaltmayan, aksine onu daha bir haşin ve dik başlı kılan şiddetli, kuru bir susuzluğa dönüşüyor. Ve ansızın, bütün dünyadan boş yere istediği şeyi, bir hak gibi, ne pahasına olursa olsun hoyratça geri alınan eski bir borç gibi, rasgele birinden isteyip istememeyi düşünüyor. Ve annesinden istiyor: "Gel, bana ait olanı bana ver."

Uzun uzadıya bir mektup oluyor bu; Ewald gecenin derinliklerine dek yazıyor, giderek daha hızlı, giderek daha da kızaran yanaklarla. Bir yükümlülüğün yerine getirilmesini isteyerek başlıyor ve farkında olmadan, merhamet, bir armağan, sıcaklık ve şefkat ricasında bulunuyor. "Henüz geç değil –" diye yazıyor, "hâlâ yumuşağım ve senin ellerinde bir balmumu gibi olabilirim. Al beni, bana bir şekil ver, beni tamamla..."

Bu, anneliğe bir sesleniş; bir dişiyi aşıp yayılan, ilkbaharın neşeli ve kaygısız olduğu o ilk sevgiye dek erişen bir çığlık. Ama bu sözler kimseye ulaşmıyor artık; iki yana doğru açık kollarıyla güneşe doğru akın ediyorlar. – Bu yüzdendir ki, Tragy'in, sonunda bu mektubu gönderebileceği kimsenin olmamasını, kimsenin kendisini anlamamasını –hele de şu zayıf, sinirli hanımefendinin– kavraması hiç de şaşırtıcı değil elbet. Yabancı ortamlarda kendisine 'genç bayan' denmesinden gurur duyuyor kadın, diye düşünüyor Ewald ve biliyor: Mektubun bir an önce yakılması gerek.

Bekliyor.

Ama mektup ağır ağır, küçük küçük, titreyen alevlerle yanıyor.

Maskeler

Bir Renk Eskiz (1898)

İmparator Rudolf'un her gün biraz daha yaşlanarak Hradzany'de oturup zenginliğini yitirdiği ve yıldızlar kazandığı günler, çok tuhaf zamanlardı. Gösterişsiz, sıradan bir adamın, dar bir ara sokakta, işinden çıkıp günlük hayata kulak verişi, ya da bir yaşlının şehir kapısının yakınlarındaki bahçesinde uzun uzun oturup akşamı bekleyişi, ya da bir köpeğin gece yarısına doğru uyanıp hiçbir neden ve tehlike yokken solgun sabaha dek havlayışı o güne rastlar. Ne var ki, şurada burada, bunaltıcı kalabalığı aşan insanlar yükselirdi; aşırı uzunlukta, yaklaşmakta olan sıkıntılı günlerin ateş ışığında aynı giysiler içinde. Ve gölgeleri zamanlarının üzerine ağır gölgeler düşürürdü.

İmparatorun saklı oğlu için böyleydi: Jul Sezar. Babasının İspanyol Sarayı'nın şemsiyesi altına sakladığı bütün düşleri düşlemek – yaşamak zorundaydı sanki: o öyle biriydi işte.

Bu, Habsburgların Rosenbergler'den devraldığı Krummau'daki kalede yaşanmıştı. Bugün bile ayaktadır maske salonu ve duvarlarını tavanlara dek uzanan renkli fresk varlıklar süsler. Her bir çiftin arkasında şu ya da bu kıpırdanır gibidir; uşak ve soytarılar iltifatlar, şakalar saçarak sıraların arasında ilerlemeye çalışır, kapı başlarındaki humbaracılar heybetli birer korku kaynağıdırlar; bugün bile. Bu böyle kavranır: insanlar yaşlı, tanınmayan ressamları pek överler. Ama ben, ölüyü incitmek istemediğim halde, figürlerdeki hareketin gerekli olmadığını, aksine

reşmedilmiş insanların asla doğru dürüst donakalmadıklarını bilirim. Hepsi de o *bir* geceyi kutlayabilmek üzere devamlı uyanırlar. Şu olay başlar:

Şövalyelerle hanımefendiler ışıltılı salonu tıklım tıkış, pırıltıyla dolduruyor. Ta ki kapıdaki humbaracılar tüfeklerini yere sertçe vurana dek. Saflar o anda düzene girer. Tepelerinde yıldırımlar çakmaktadır. Jul Sezar, vahşi, siyah altı atın koşulu olduğu arabayı yüksek bir rampanın önüne sürer ve bir nefeslik bir zamanın ardından, siyahlar içinde, başak tarlasında sallanan servileri andıran zayıf bedeniyle, önünde yerlere kadar eğilen konukların ortasına duruverir. Ardından bir müzik, sanki değerli giysilerin birbirine sürtünmelerinden çıkan ve gitgide çoğalarak bir denizin ezgisiymiş gibi kalabalığın içinde yayılıp köpürerek yükselen yabancı bir müzik, kitleleri birbirine karıştırır. Siyahlar içindeki Prens bir el hareketiyle çevresindeki parlak dalgaları yarıp içinde kaybolur, başka bir köşede dalgaların arasından gururla, simsiyah çıkıverir; yitip gitmekte olan bir güneş ışığını andıran gülümseyişinin ışıltılarını dalgaların üzerinde kaydırır. İnce, her şeyi yakalayıp tutan bir halka gibi enfes, coşkun, elmas benzeri bir söz fırlatır bu teveccühün ortasına. Herkes bunu yakalamaya uğraşır. Derken, bu vahşi, karmaşa halindeki gel git arasında gizli bir arzu kabarır. Prensin gözüne, gümüş parıltılar içindeki bir şövalyenin yanındaki solgun, mavili genç bir kadın ilişir; kadına âşık olduğunu, refakatçisinden nefret ettiğini düşünür. İçindeki bu iki duygu, kırmızı ve anidir. Gümüş şövalyeyi belli ki kral yerine koyar; zira şövalye, prenslik pelerininin yükü altında yere yığılıp sessizliğe gömülünceye dek parlak zırhının üzerinden gittikçe fazlalaşan erguvani bir sıvı süzülür: "Bazı krallara böyle olur," diye güler prens ölmekte olanın gözlerine bakarak. Şölene katılmış olanlar dehşetle dona-

kalır; yavaşça, endişe içinde, olgunlaşarak sönük duvarlara geri çekilirler; terk edilen salon, renksiz bir kayalık gibi son parlak dalgaların arasından yükselir.

Yalnızca Jul Sezar kalır; inatçı gözlerinin açgözlü kızarıklığı solgun kadının aklını başından alır. Ama prens ona saldırmak istediğinde, kadın prensin ısrarcı bakışlarından kendini kurtarıp karanlık, yankı dolu salona kaçar; ince, mavi ipek elbisesi yırtılır ve bir parça ay ışığı gibi prensin vahşi parmakları arasında kalır; prens ise bunu boynuna dolayıp kendini boğar. Ardından, gecenin içinde el yordamıyla kadını arar ve ansızın sevinç nidası atar. Kadının, duvar kağıdının ardındaki gizli küçük kapıyı keşfettiğini duyar; kadın artık onundur, bunu bilir; çünkü kapıdan sonra tek bir yol vardır: Moldav Kuleleri'nin tepesindeki mis gibi kokan, küçük, yuvarlak odaya çıkan daracık kule merdivenleri. Coşkun bir telaş içinde kadının peşinden gider; onun ürkek adımlarını duymaz, ama merdivenin her kıvrımında, bir ışık gibi önünde ilerlediğini görür. Derken onu tekrar ele geçirir; şimdi elinde kadının zarif, korkudan ateş gibi yanan küçük bluzunu, sadece bluzunu tutmakta, kadının dudaklarıyla yanakları soğuk. Prensin başı döner, ganimetini öperken kararsızlıkla duvara yaslanıp kalır. Ardından, kaplan gibi zıplayarak, üç, dört adımda kulenin üst katındaki dairenin kapısına gelip donakalır: Gecenin içinden, pencere kenarından gövermişçesine çıplak, tertemiz beyaz bir beden yükselir. İkisi de hareketsizdir. Sonra prens, henüz aklından geçirmeden, parlak, iki çocuk kolu yıldızlara doğru uzanır, kanatlanmak istermiş gibi; önünde bir şey sönüp yok olur ve yüksek pencere kemerinin önünde uluyan boş geceyle bir çığlığın dışında hiçbir şey yoktur artık ...

Manzaralar

1400'ler Floransası'ndan Eskiz

(1898)

İkisi de unutmuştu. Yabangüllerinin arasından geçip ıssız arazi boyunca uzayıp giden keçi yolu onları bir anda açıklığa, aydınlığa yükseltip iki genç insanın ayaklarına Floransa'yı seriverdi: al hadi. Ve mermer şehir hediyeyi kabul etti. Oğlanı aldı, kızı da aldı ve onları böylece birbirinden ayırdı. Çünkü onlardan her birini alan, bir başka Floransa'ydı. Beato Angelico'nun şehri Simonetta'nın vatanıydı ve Simonetta bunun orta yerinden, korkusuzca ve beyazlar içinde Santa Maria del Fiore'ye doğru yürüyordu. Az çok koyu erguvan rengi giysili genç adam ise halk kalelerine benziyor ve bunların tetikte duran kuleleriyle beraber uzuyordu. Yüz çizgileri gerildi, olgunlaştı ve şekli adeta görünmez bir keski yardımıyla tamamlandı. Arno boyunca gözetleyip dikkatle kulak kesildi. Ardından da heyecanla, "Hâlâ tütüyor," dedi.

Simonetta gizli kilise yürüyüşü sırasında gerisin geri dönüp arkasından seslendi, şaşırdı ve Giuliano'yu kolayca bulamadı, çünkü Giuliano yaşlanmıştı.

Guiliano sabırsızlandı ve kolunu uzattı, sertçe, sanki görünmez bir yayla ok fırlatacaktı: "Görmüyor musun?"

Kız ürktü. Bakışlarını gönderdi, çaresizce, telaşla, herhangi bir yere.

Bir şeyler ararcasına kubbe ve cephelerin çevresinde dönenip durdular, Fiesoles'teki üzüm sarısı dağların ardına dek; en-

dişelendiler, yorgun düşüp eve döndüler. Kol ve bacakları, kuşkanadı misali çırpınıyordu.

Giuliano uyandı, kızın zavallı gözlerini nasıl acımasızca kovaladığını gördü. Pişmanlığı yüzünden gençleşti, gençleşebildiği kadar gençleşti. Bunu fark eden sevgilisi büyüdü, serpildi ve neredeyse onun annesi kadar boylandı.

Bir yabangülüne davrandı, kırmadan dikkatlice eline aldı ve taç yaprağından sessizce şu yakarıyı okudu:

"Bana hak ettiğim değeri verin ey beni elinde tutanlar. Burada hiçbir şeyden haberdar değilim. Ama bir şeyler söyle: ne demek istiyorsun? Bana o seyrettiğin dumanı göster. Bana onu bulmamda yardım et ve onu anlamam için eğit."

Delikanlı ürkekçe anlatmaya başladı: "Bir zamanlar Floransa'da büyük bir yangın çıkmıştı. Karalar içindeki bir keşiş sokak sokak gezip öğretiyordu: Sevdiğiniz her şeyde baştan çıkarma yanar kor kor. Sizi bunun parlaklığından kurtarmaya geldim."

Bunun üzerine Arno yukarı doğru çağıldamaya başladı. Giuliano, başını kaldırıp akşam vaktine baktı. Görkem ve israf doluydu akşam. Utanmışçasına, konuşmaya devam etti, yavaşça ve çekinerek.

"Keşişe sevdikleri ne varsa getirdiler: bir hançer, dost bir kitap, Venedik işi bir resim, altın, taşlar, zincirler..., kadınlar, kadife ve erguvani kumaşlarla birlikte kendi saçlarını getirdiler; her şey keşişin sert ellerinde aleve dönüştü." Genç ses incinip sönüverdi sözcüklerin içinde: "ve alevin ardından – duman ve kül ve yoksulluk."

Delikanlı, başı öne eğik yoluna devam etti. Kendisinin de mücevherlerini, on gün öncesinden, odun yığınlarının üzerine bıraktığını bir türlü itiraf edemedi. Ürkek adımlarla patikanın sol kenarında yürüyordu. En sağda, diğer kenarda Simonetta yürüyordu. Yol boştu. Üzerine güneş vuruyordu. İkisi arasında

bir akıntı gibiydi. Akıntının çağıltısını duyuyorlardı.

Sessizlik.

Derken birbirlerine seslendiler. Her biri kendi korkusu içinden.

"Giuliano."

Sessizlik.

"Simonetta."

Sessizlik. Akıntı giderek genişliyordu.

"Korkma," diye seslenildi sağ taraftan, uzaklardan.

Sessizlik. Derken sol taraf seslendi:

"Ne düşünüyorsun?"

"Şimdi de insanlar mı yoksul?"

"Evet."

Ve sağdan: "Ya Tanrı?"...

Delikanlı herhangi bir şey söyledi: "Tanrı da." Durdu, sallandı, yokladı, ardından da iki genç beden birbirini hissetti ve bu şekilde, yolun tam ortasında bir insan gibi iç içe büyüdüler. Gözlerini kapalı tuttular. Başka bir yerde olmak için bu birlikte geçirdikleri geceden henüz çok zayıftılar.

Sonra Simonetta düşündü: Nasılsın, sevgilim?

Ve Giuliano kendi kendine kasvetle sordu: Güzelliğini nasıl adlandırayım?

Hüzünlendiler; çünkü ikisi de bir diğerinin görüntüsünü bilmiyordu.

Sonunda birlikte bakışlarını yukarıya kaldırdılar – yukarılara, sanki amaç gökyüzünü bulmaktı.

Ama o sırada birbirlerini buldular ve birbirlerinin farkına vararak gülümsediler. Sanki birbirlerine şaşkınlık içinde şöyle der gibiydiler: Ne kadar alçaktasın.

Sonra, aralarında yol ve akıntı yoktu artık. Uzaklar giderek alacakaranlıkta kaybolmaya yüz tuttu ve çevrelerinde, kendile-

rini ancak korunaklı ve yalnız hissedebilecekleri kadar bir dünya kalıverdi.

İlerleyen zamanda, kız yavaşça yorulmaya başlayınca, "Seni bugün birine götüreceğim. Ama benim annem yok artık," dedi.

Derken, yıldızlar da göründü, hava S. Niccolò'nun küçük, parlak çanlarıyla titriyordu.

O anda delikanlı yalvardı: "Beni Tanrı'ya götür."

Kız, delikanlının önü sıra S. Niccolö kapılarından içeri girdi; delikanlının yanında, dar sokakların serin gölgelerinde tıpkı bir ışık gibiydi. Uzun, bir tören alayının en önünde yürürcesine, el ele küçük kilisenin basamaklarından yukarıya çıktılar. İçeride, herkesin içinde bir başına diz çöktüler uzun uzun.

Ve o anda Tanrı daha zengindi.

Sessiz Refakat

⟨1898⟩

Anne pencerenin önünde oturmuş nakış işliyor. Dün ve bugün ve yarın da – her gün. Örtü ise henüz yarılanmamış bile, ama şimdiden sararıp solmuş. Tamamlanması için bir sıkışıklık yok ne de olsa; yakınlarda bayram ya da şenlik yok, hiçbir yerde. Elleri sık sık düşler görüyor ve kadın onlara bakıp düşünüyor: ne yapacaklar ki? Böyle anlarda tümüyle beklenti içine giriyor, sarışın kadın. Ama eller yorulmuş, yolun orta yerinde duruyorlar. Bu şekilde asla bir şey gerçekleşmiyor. En fazla, sarı kanaviçe boyunca kendilerini taşımaya devam ediyorlar. Rıhtımda akıntıya karşı gemileri çeken atlara benziyorlar. Ama gemiler özgürce seyir etmeli, nehirlerin üzerinde, denizde, bütün denizlerde.

Gelgelelim Bayan Beate, bakışları bu denli bağlı olduğu için gizliden gizliye mutlu. Onları, zenginçe döşenmiş ve rahat ve eylül güneşiyle ısınmış olduğu halde, odanın içinde gezindirmiyor.

Oğlu içeri girdiğinde onları kaldırmıyor da. Oğlu on sekizinde, sarışın ve soluk. Sert ağız yapısı hafif yakarıyla bakan gözleriyle uyumlu değil. Ve o bu kavgayı dinlemekten yorulmuşa benziyor – hiç gerilmeden, adeta alışkanlıkla kimi zaman öfkeye hak veriyor, kimi zaman da çekingenliğe. Ve bu arada giderek şüpheye düşüyor. Kim yardım edebilir ki?

Babanın zamanı yok, anne de sanki birilerinin yardıma gelmesi gereken biri gibi. Onun yanına kaçılamaz, onun önünden

geçip gidilir; fazla geniş değil ve bir kız gibi yaşlanıyor.

Yani onunla bir görüşme yapılamaz.

Ve genç adam odayı çaprazlama geçip kapıya doğru yürüyor.

"Hoşçakal," diyor ve umursamaz görünmek istiyor.

Anne birden irkiliyor ve gelinliği andıran ruhunu yayıp seriyor hızla: hoş kokulu bir geçmiş. Ama on sekizindeki bunu ne bilir? Oğul büyük pazar öğleden sonrası adımlarıyla odanın diğer tarafına geçiyor ve iyi cilalanmış parkeler çatırdıyor: Özgürüm, özgürüm... Öylece gidiyor. Sonra merdivenlerde olduğu işitiliyor. Sanki adımlarının sesi uzaklaşmıyor da, geri dönüyor, sadece sessizce, inat etmeden ve bir yığın soruyla. Ve Bayan Beate bundan çok etkilenip oğlu tekrar odadaymış gibi davranıyor, sanki çok uzun zaman önceki gibi karşısında otuyormuşçasına.

"Miro," diye düşlüyor ve diğer sözcükleri kanaviçenin üzerinden yavaşça serpiştiriyor, bunlardan arabeskler oluşturmak ister gibi. Saydım Miro. Bugün beşinci Pazar. Onun ruhuna baktın peki, ya da o seninkine baktı mı? – Bugün olacak, tıpkı daha önceki dört sefer gibi: Önce yine dar sokaklar boyunca yürüyorsunuz, neşe ve coşku dolu çocuklarsınız. Ta ki gözleriniz soruncaya: ne zaman? İkiniz de biliyorsunuz o zaman: burada değil – bir sürü insanın arasında. Bir lokantanın bahçesinde sessiz küçük bir yer var – belki. Neşe ve dikkatsizlik içinde aramaya başlıyorsunuz. Ve onca masanın arasında insan çabuk kaybolabileceğinden, yer ararken birbirinize iyice sokuluyorsunuz. Ta ki bahçedekiler arkanızdan şakalar yapıncaya kadar. O zaman birbirinizi serbest bırakıp uzun bir süre yan yana yürüyorsunuz; birbirinizi tekrar bulduğunuzda, günlük kokusunun soluklaştığı boş bir kilisenin tam ortasındasınız artık ve birbirinize soruyorsunuz: ne zaman?

Ve ikiniz de aynı şeyi hissediyorsunuz: burada değil, soğuk

ve hüzünlü yerde. Şimdi önünüzde şehirlerarası yollar. Derken rüzgar, kah önünüzde kah arkanızda ve sözcüklerinizin parlaklığını alıveriyor. Birbirinize sürekli bir şey sormak zorundasınız: "Ne?" ve: "Bir şey mi dedin?" Ağaçlıklı yolun ucu bucağı yok. Orta yerinde duraksıyorsunuz, ikiniz de neredeyse ağlamaklı: Ne zaman?

Burada değil?

Birbirinden nefret eden iki insan gibi birbirinizden çekip gidiyorsunuz – rasgele bir yerlere. Her birinizin bir evi var ve sanki çok uzaklardaki bir şeyi düşünüyorsunuz sessizce.

Şimdi kız bir demir kapıyı açmak için zorluyor ve senden önce giriyor küçük bahçeye. Sen çekiniyorsun. Ona bunun bir kilise mezarlığı olduğunu söylemek istemiyorsun. Ama sonunda yine de söylüyorsun, sendeki umursamaz bir yanın söylüyor bunu: Bu bir kilise mezarlığı. O ise sadece başını sallıyor. Bunu çoktandır biliyor o.

Ve birden ikiniz de bunun bir kilise bahçesi oluşunu doğal karşılıyorsunuz. Çünkü aşırı yorgunluk yüzünden herhangi bir yerde oturup dinlenmekten başka bir şey istemiyorsunuz.

Ne var ki, çok çabuk akşam oluyor.

Tepeciklerin arasında bir şeyler hareketlenmeye başlıyor, ikinizin önünden gelip geçerek. Bunun ne olduğu sorulmamalı, çünkü büyük olasılıkla rüzgardır.

İkinizden kimse başını kaldırıp bakmıyor. Bekliyorsunuz, şehirdeki bir saat vurana dek, çünkü o zaman evlerinize gidebilirsiniz ancak. Ondan sonra da hiçbir şeye zaman bulamayacaksınız. Belki bir kez de karanlık ev kapısının önünde – nefes nefese: Ne zaman?

Burada değil. – Ve korku ve veda.

Böyle, öyle değil mi Miro?

Hayır, daha da kötü. Sizi birilerinin takip ettiği korkusu ve

de akşam eve geç kalma telaşı ekleniyor buna. Sonra bir de şu tehlike: yorgunluk ve üzüntü içinde birbirinize ne hediye edeceğinize karar verememeniz. Umutsuzlukla ham ve sabırsız ellerle birbirinizin boğazına sarılmanız – sırf ruhlarınız hiçbir yerde birbirine açılamadıkları için... ve bu da işte son.

Hepsini biliyorum bunların Miro, senin eve geldiğini gördüğümde.

Ve lambayı dikkatlice geri çeviriyorum.

"İş yaptı," diyorum babana. Baban ise yan gözle bana bakıyor, çünkü gazetesini okumak istiyor. Sen yatağa gittiğinde ancak tekrar çeviriyorum lambayı. Ve baban da gazetesini okumaya devam ediyor. –

Baban olmasaydı Miro. Bir Pazar günü bu odayı baştan aşağıya beyaz çiçeklerle doldurur ve giderdim. Bir kerecik olsun; sizi bira bahçesine göndermek yerine ve kiliselere ve rüzgarlı günde şehirlerarası yollara. Benim için ne fark eder ki? Ben kilise mezarlığında da kalabilirim pekala, çünkü korkum yok – bundan korkmam. Anlıyor musun Miro?

Derken Bayan Beate sökmeye başlıyor. Bütün bir bordür parçasını berbat etti. Yarım saat sonra hata yaptığı yeri buluyor ve baştan başlıyor – sabırsız değil. Ama tek bir şeyi hâlâ düşlüyor: "Ve –beni sevebileceğine– inanıyor musun?"

Sonra yeniden işlediği örtüye eğiliyor – uzun süre. Ta ki baba gelip "Gözlerine yazık edeceksin" diyene dek.

O zaman düşünüyor: Demek ki saat sekiz, çünkü baba tam saatinde geldi.

Ve gerçekten gözleri kızarık içinde ve solgun, soğuk Pazar akşamı ekmeğinden birazcık olsun yiyemiyor. Sürekli kocasının sabırsız bakışlarını yakalıyor, saatten geri dönüşlerinde ve baba kadını yumuşatıyor:

Kadın bütün gücünü böyle kendi iradesiyle tüketiyor. Niha-

yet dokuz buçuğa doğru bitkin düşüyor. Ve baba gazetesini alıp sesleniyor: "Nerede kaldı bu velet?"

Bayan Beate yavaşça kalkıyor. Çeyrek saat kadar merdivenin başında bekliyor, sonra bir çeyrek saat daha.

Derken ansızın birkaç ağır aksak, suçlu adım atıyor oğlunu karşılamak üzere.

Yavaşça yukarıya doğru çıkıyor Miro'yla birlikte.

Oğul çok üzgün ve sıkıntılı buna şaşırmak için. Ve bir süre böyle geçiyor, ikisi birlikte dışarıya çıkmış gibi.

Kuşaklar

⟨1898⟩

Odalarımız Perşembe günleri domates, pazarları kaz kızartması kokar, pazartesi günleriyse çamaşır günüdür. Günler böyle taksim edilir: kırmızı, yağlı, sabunlu. Ayrıca camlı kapının ardındaki günler vardır; daha doğrusu, serinlik, ipek ve sandal ağaçlı tek bir gün. İçindeki ışık süzülerek gelir, ince, gümüşsü, sessizdir; diğer bütün odalardan farklı olarak buraya kurum, fırtına ve sinekler girmez. Oysa arada sadece camlı bir kapı vardır; ama yirmi tunç kapının yerini tutar, ya da sonu olmayan bir köprüdür, ya da kıyıdan kıyıya eğreti feribotların çalıştığı bir ırmak.

Kapının berisine çok az kişi gelir ve koyu alacakaranlıkta çevresini bir zaman sonra tanır: kanepenin hemen üzerinde, kocaman, altın çerçeve içinde, büyükbaba ve büyükanne. Bunlar dar, oval portreler, ama ikisi de ellerini çerçeveye sığacak şekilde yukarı kaldırmış; hayli zahmetli bir iş olmalı. Arkalarında sessiz ve gösterişten uzak yaşayıp gittikleri, o bütün günlerini geçirdikleri bu eller olmasaydı bunlar portre olmazdı. Bu eller yaşadı, çalıştı, özleyip kaygı duydu; cesur ve gençtiler, yorgun düşüp yaşlandılar; onlar ise bu ellerin kaderlerini inançla, huşuyla seyrettiler. Yüz ifadeleri, yaşamdan çok uzakta bir yerlerde aylakça sabitlendi ve yavaşça birbirine benzemekten başka bir şey yapmadı. Ve kanepenin üzerindeki altın çerçevelerin içinde kardeş gibi görünüyorlar. Ama birden elleri siyah Pazar giysileri önünde duruyor ve onları ele veriyor.

Biri sert, doğaldan uzak, düşüncesiz; Yaşam böyle işte, diyor. Diğeri, solgun, çekingen, şefkat dolu; Yedi çocuk – dile kolay!, diyor. Ve bir keresinde sarışın torun da yanlarında; ellere kulak misafiri olup düşünüyor: bu el tıpkı babam gibi; bununla sert olanı, nasırlı olanı kastediyor. Solgun elin önünde ise, anne gibi, diyor içinden. Benzerlik çok büyük; çocuk, ebeveynlerinin böyle görünmekten hoşlanmadıklarını biliyor; bu yüzden oturma odasına seyrek geliyorlar. Işıkla dolu odalara ve kah domatesle kırmızı, kah sodayla boğucu hale gelen günlerin değişkenliğine uyuyorlar. Çünkü yaşamın kendisi bu. Ver her şey yüz hatlarında asılı kalıyor; tıpkı bir zamanlar büyükanneyle büyükbabanın ellerinde asılı kaldığı gibi. Birkaç elden ibaretler, gerisinde hiçbir şey yok.

Camlı kapının ardında tuhaf tuhaf düşünceler. Yüksek, yarı kör aynalar ezberlemek zorundaymışçasına tekrar edip duruyorlar: büyükbaba, büyükanne. Tığ işi masa örtüsünün üzerindeki albümlerin içi hınca hınç bunlarla dolu: büyükbaba, büyükanne, büyükbaba, büyükanne. Tabii ki dik arkalıklı sandalyeler de huşu içinde sağda solda duruyor: sanki az önce tanıştırılmışlar da birbirlerine ilk sözcükleri söylüyorlar: "Çok hoş," ya da: "Burada uzun kalmayı düşünüyor musunuz?" ya da buna benzer nazik sözler. Derken tamamen susuyorlar ve müzikli saat "Dingdeng ..." diye çalmaya başlar başlamaz "Buyurun," diyorlar sanki. Saat sönük, cılız sesiyle bir menüet çalıyor. Şarkı bir süre eşyaların üzerinde asılı kalıyor, ardından sayısız karanlık aynanın içine sızıp göllerdeki gümüş misali içlerinde dinlenmeye koyuluyor.

Torun bir köşede dikiliyor; van Dyck'ın yaptığı resim gibi. Adının müzikli saat tarafından çalınabilecek şekilde olmasını istiyor; çünkü ansızın bir duyguya kapılıyor: Savaş ve hastalık değil, dertler ve günlük ekmek kaygısı ve çamaşır günü ve dışarı-

daki daracık odada bizimle birlikte barınan diğer şeyler de değil. Gerçek yaşam şu "Dingdeng" gibidir... İsterse alır ve isterse verir, seni dilenci yapabilir ya da bir kral; kara sevdalı ya da hüzünlü yapabilir; o anda neyi uygun görüyorsa artık; ama yüzünü ürkmüş ya da öfkeli yapamaz ve –bağışla büyükbaba– ellerini seninkiler gibi sert ve çirkin yapamaz.

Bu sadece geniş, karanlık bir duyguydu sarışın çocuğun içinde. Önünde diğer çocuksu düşüncelerin birer kurşun asker gibi dizili olduğu bir arka plan gibi. Yine de hissetti bunu çocuk ve belki de bunu önce bir yaşayacak.

Yaşamda
⟨1898/99⟩

Denetçi Bey çalışma masasının üzerine eğilmiş, ucunda soluk bir bilyeli hareketli bir kol gibi.

Çalışkan biri, insanın karşısında böyle biri olunca çalışkanlık hiç de küçük bir ayrıntı değil.

Neyse ki çalışma masalarının yanlarında çıkıntılar var da, insan arkasında saklanabiliyor; kalkanların ardına saklanır gibi. Denetçi, resmi makamların sözlerini, kraliyet-devlet "Avrupa'nın Demiryolu Ağı" duvar haritası üzerine oturtacak şekilde sayılarının üzerine gömmüş başını.

Görülüyor: son bir kez yazı işlerinde olan genç adam devletin kutsanmış mülküne karşı tüm saygısını yitirmiş. Kendini her şeyi yapabilecek biri olarak görüyor. Örneğin şöyle diyor şimdi:

"– gerçekten, Bay Kniemann, en iyisi sokak temizleyicisi olmak – ya da – ne bileyim, burada dümdüz olup tozlanmaktansa. Şuraya bakın, lütfen, şu duvarlara – sağa, sola; eski bir kitabın arasına konmuş gibi oluyor insan: Tam bu noktada uyuyakalmış Selef Bey'in unutulmuş ayracı."

"17,850," diyor Denetçi Kniemann ve tapu sicil defterinin karıştırılırken yelkenli gibi burnunun ucuna teğet geçen devasa yaprağından sakınıyor kendini.

"Bu makamda sürekli kalınmaz demek istiyorsunuz –" diye açıklıyor diğeri bu jesti, "insan denetçi oluyor, daire başkanı oluyor, hattâ belki müfettiş oluyor; başka bir deyişle, değersiz

bir kitaptan alınıp yaldızlı bir cildin arasına, örneğin 'Şarkılar Kitabı'ndaki 'Kömür Sandığındaki Katil'in arasına konuveriyor. Ama size şu kadarını söyleyeyim: insan bir ayraç olarak kalıyor, en fazla, terfi zamanlarında üzerinizde 'Unutma Beni' yazıyor olur. Teşekkür ederim. Ben kendimi bu iş için çok ... çok plastik buluyorum. Çıkmalıyım –"

"Evet," diye sızlıyor denetçi umursamazlıkla ve sırayı alttan başlayarak tekrar topluyor. Hesabını şaşırmış.

"Orada sabah var, öğle ve akşam var," diyor genç olanı hayranlıkla. "Burada bu var mı peki? Burada sekizden üçe çalışmak var; rica ederim, nedir bu? Ve bütün günden ne kalıyor geriye? Birkaç metrenin artığı, tükenme ve aşağıya çekilmiş fiyatlar. Hiçbir şeye yetmez, bundan bir yelek bile yaptıramaz insan kendisine. – Ama orada: Orada ışık ve hava var, renk ve özgürlük, evet..."

"Nerede?" diye soruyor denetçi kuşkuyla ve toplama işlemine devam ediyor.

"Yaşamda," diye övünüyor diğeri.

"Genç adam," diye kızıyor Bay Kniemann ve saymaya devam ediyor.

Ne var ki, memur düş kurmaktan alamıyor kendini. Bugün bir şair, günübirlik bir şair sadece: duygusal ve biraz da eski kafalı; gerçek bir ozanın utanma duygusuyla basitliğinden yoksun; ama kendisine hayranlık duyuyor. Aşk mektubu yakılan bir mum gibi biri o ve düş kuruyor:

"Şu bahçe var ya, ilkbaharda – büyüleyici bir yanı var. Hani şu üst üste duran mutfak pencerelerinin baktığı iç avludaki küçük bahçeleri kastediyorum.

Her taraftan şarkılar yükseliyor; ağaçlardan, pencerelerden; şarkı söyleniyor, pazar yerlerinde ve sokaklar boyu.

Siz burada hiç şarkı söylendiğini duydunuz mu, Bay Denetçi?

Hayır, diyorum, duymadınız. – Hele o meydanlar: dimdik, törensi heykeller ve büyük adamların karşısında ayağa kalkan bir yığın insan bekleşiyor. *Siz* bu ölümsüzlerin karşısında asla durmadınız, *Sizin* ayağa kalkacak zamanınız yok."

Memur başını kaldırıp bakıyor. Başı eğik yaşlı adamın alnı üzerine bir sinek yanaşıyor. Kafatası buna ses etmiyor ve karşıdaki şöyle düşünüyor: bal gibi ölü işte ve bu işe çok sinirlenecek. Nihayet katlanamıyor buna artık:

"Tanrı aşkına, hiç olmazsa alnınızdaki şu sineği kovalayın! Hatırımı kırmayıp bir iyilik yapın hadi!"

Bay Kniemann soluk sarı eliyle mekanik bir hareket yapıp saymaya devam ediyor: "12,473."

Bu sırada diğeri de dinlenmiş.

Işıltı dolu bir gülümseme israf ediyor:

"Orada sokaklar da var, sokaklar ..." Ara. "Yeter ki yürümesini bilsin insan. Orada her an bir kız geçiverir önünden, sarışın, ışıltılı; sanki her an kendisine 'sen' denilmeliymiş gibi de gülümser. Ve pencerelerin ardında – orada öylesine pusuya yatmışlardır; küçük ayaklarıyla tepinip sabırsızlık içinde beklerler – mutluluğu. İnsan kafasını yukarı kaldırıp düşünür: 'Mutluluk benim' – ve oradasın işte. Bir sanat yapıtı! Size söylüyorum işte, sevgili Bay Kniemann, istemek lazım, bütün mesele bu. Sabah uyandığınızda kendinize şöyle emredin: Ben Avrupa'nın imparatoruyum. Göreceksiniz: O'sunuz."

"Ne?" diye soluyor denetçi ve başını kalkanından biraz olsun çıkarmaya cesaret ediyor. Beriki ürkmüş, buruşuk kuş yüzlüye bakıp gülüyor iyi niyetle ve çalım atmaya kalkışıveriyor:

"Evet, orada böyledir işte."

Yaşlı memur yine kitaplara gömülüyor, ama bir süre sonra huzursuzca soruyor yine de: "Nerede?"

"Nerede olacak," diyor diğeri, "yaşamda tabii –"

Bay Kniemann düşünüyor: Bunu *bana sen* söyleyeceksin; çünkü deneyimli olan o. Çiçek ve kızıl hastalığını o geçirdi ve Protestan cemaatine de kabul edilen o; – pekala. Düşünceli bir ifadeyle gülümsüyor; bu hareketli koldaki küçük bir alev gibi; beyninin içlerinde bir yerlerde. Ve orada şimdi bir şeyler parıldayacağından, bu cam bilyenin ne denli tozlu yeni anlaşılacak.

Karşıdaki genç bey aldanmadı buna. Bugün kendisini yayacak: Toplu Yapıtları. – Demek ki buradan gidiyor:

"Bir yaz gününü düşünün. Ne kadar da sınırsız görünüyor, öyle değil mi? Ve bu hiçbir şey değil üstelik, çünkü yazın pek çok günü var. Ve biri diğerine benzemez; her biri ayrı, kendi başına bir mucize. Dışarıda ise sayısız mucize var, hepsi de bizler için. Biz oraya bakmazsak, kim bakabilir ki? Biz burada oturmuş, zekice işler yapıyoruz. Rakamlar yazıyoruz. 'Aralık ayı kömür sevkıyatı' yazıyoruz, dışarıda ise yaşam duruyor. 'Sandık vagon no 7815' yazıyoruz, dışarıdaysa mutluluk var.

"Ben çiftçi olacağım, ya da köylü olayım hadi. Tanrı'nın bildiği bir şeyler yapmalı insan. Bu bunaltıcı arka bahçeye kafasını uzatıp bakabildiğini mi sanıyorsunuz? On tatil günü için ne diye keyfini kaçırsın!

"Hem şunu da unutmamalısınız: Dışarıdaki her şey hareket demek. İleri geri, aşağı yukarı – bir dans gibi. Kimsenin ayağı yorulmuyor, kimsenin kalbi sıkışmıyor. Hakkımızda, oturmalı yaşam biçimleri, diye söz edilmemeli; çünkü bu bir intihar, adı olsun da oturmalı ölüm türü olsun. Ve benim uzun bir süre daha ölmeye hiç niyetim yok. İtibarlı bir toplum içerisinde birkaç sigara tüttürmek istiyorum ben daha. Çünkü orada (buradakinden farklı olarak) her şeye izin var, sigara içmeye de."

Denetçinin başı bu konuşma boyunca yavaşça ortaya çıktı ve şu anda alt çenesi öne çıkık bir halde dosyanın üzerinde duruyor. "B Harfli Belgeler"in üzerinde, ne zevksiz bir başlık. Dikkat-

le başını sallıyor: "Yaşamda mı?"

"Yaşamda," diye onaylıyor genç adam ve yanakları alev alev yanıyor.

"Doğru hani: insan bir süre el yordamıyla kapıyı arıyor, yaşama giriş yolu öyle hemencecik olmuyor. Hem, yaşamda da tehlikeler var. Zirve ve uçurumlardan meydana geliyor, ada ve dalgalardan – her şey var. Her şey! Bunun ne demek olduğunu hissediyor musunuz? Bunun anlamı şu: Noel akşamı, armağanlar verme – Ah, insan onca verileni tutacağı yeterince ele sahip değil, hayran edecek yeterince gözü yok – esasen zenginlik içinde yoksul insan."

"Yaşamda." Bu kez soru işaretsiz. Ve yaşlı adamın gariban sesi diğerinin sevinç nidasını bilinçsizce taklit ediyor. Denetçi çıkardığı sese şaşıyor ve tıpkı dil öğrenen biri gibi dikkatle tekrarlıyor: "Yaşamda."

Karşıdaki ise neredeyse aynı anda "Yaşamda" diyor.

İki ses birleşip bir yemin ya da bir dua kadar güçlü tınlıyor.

Genç adam şölensi yanı hissediyor, bir anda ormanın derinlikleri gibi sessizleşiyor. Annesini düşünüyor ve onun pazar günlerindeki hali gibi bakıyor: leylak rengi bonenin içinde, vaaz yüzünden gözleri hafif nemli, yine de gülümseme var yüzünde...

Sarı renk bıyıklarına rağmen şimdi bir çocuğunki gibi bir yüze sahip ve temiz yürekli biri gibi görünüyor; denetçi biliyor ki, o yalan söylemiyor, hayır.

Herhangi bir şeyi bekliyor hâlâ. Ama genç memur susuyor, dikkatle oturuyor, kitabı kapıyor ve uzun bir süre, altlık olarak iş görmüş olan kirli beyaz kurutma kağıdına bakıyor.

Bakışları üç büyük mürekkep lekesine takılıyor.

Sonunda bakışlarını bunlardan kurtarıp başını herhangi bir nedenle, önünde gri bir duvardan ve yukarıda bir huzme güneş ışığından başka hiçbir şey bulunmayan yöne çeviriyor.

Bay Kniemann düşünüyor: "Demek ki öyle, demek ki bu değil yaşam."

Derken iç avlunun gri aydınlık duvarının karşısında sarı-turuncu üç ay yükseliveriyor.

Tozlu dosyanın üzerinde siyah birer leke olarak batan ve orada yeniden kırmızı-turuncu renkte doğan tuhaf gezegen bunlar.

Denetçi ansızın korkuya kapılıyor: "Üç ay, bu nasıl bir dünya böyle?" – Üzüntü dolu bir dünya Denetçi Bey.

Ve bir süre sonra ayağa kalkıp yazı işleri hizmetçisine sesleniyor, memur korkuya kapıldı diye. Bütün gücüyle bağırıyor:

"Knizek!"

Bu çok acil bir durum olmalı.

"Knizek!"

.....

"Yeni bir kurutma kağıdı getirmeniz gerekiyor!"

Hayalet

⟨1898/99⟩

Kont Paul çabuk sinirlenen biri olarak bilinirdi. Ölüm eşini vakitlice alınca peşinden her şeyini fırlatıp atmıştı: bütün mallarını, parasını ve hattâ metreslerini. Henüz Windischgrâtz süvarilerinin yanında duruyordu. Baron Sterovitz bir fırsatını bulup sormuştu: "Ağzınız tıpkı rahmetli kontesinki gibi." Dul kont bu benzetme karşısında çok etkilenmişti. O günden itibaren yakınlarında her zaman bir kadeh şarap bulunduruyordu; çünkü bu, o sevgili dudakla karşı karşıya gelmenin tek olanağıydı – diye anlatılır. İşin gerçeği ise, Kont Paul'ün iki yıl sonra onca malından geriye tek bir çivinin bile kalmamış olduğudur.

Buna rağmen bir gün, rastlantıyla Felderode ailesine ait malikanenin yakınlarındayken benden kendisiyle birlikte gitmemi istedi. "Size mutluluğumun yerlerini göstermeliyim," diye bize güvence verip hanımefendilere döndü: "çocuk olabilmeme izin verilen yeri."

Güzel bir ağustos akşamında Büyük-Rohozec'te kibar bir toplulukla karşılaştık. Geç kalışımızın sebebiyse kontun neşeli olmasıydı. Alabildiğine ışıltılıydı her şey. Karşılıklı hayran olmalar yüzünden olduğumuz yerde saymıştık. Sonunda hep beraber, şato ve park (o sıra ziyaret saati olmadığından), gezip görmek için ertesi sabah gelmeye ve güneşin batışını bu yükseklerdeki harabeden seyretmeye karar verdik. "Benim harabem" diye bağırdı kont; eski kale duvarlarını kışlık bir manto gibi zayıf bede-

nine vuruyordu adeta. Yukarılarda rastladığımız küçük bir restoran hepimiz için sürpriz oldu, tabii herkesin neşesi de olabildiğince arttı.

"Tüm tellerimle bu taşlara asılıyım," diye güvence verdi bizlere Kont Paul ve burcun tepesinde sağa sola koşmaya başladı. Tekrar yanımıza gelip durduğunda biri sordu: "Yarınki ziyaretimiz aşağıya bildirildi mi?" Ve bir kadın sesi: "Büyük-Rohozec kime ait şimdi?" Kont bunu duymazlıktan gelmeyi çok isterdi: "Ah, – – çalışkan genç bir adama – ayrıca finans dünyasına – tabii. Konsolos – gibi bir şey."

"Evli mi?" diye sordu yaşlıca bir kadın sesi.

"Hayır – geçici annelik yapıyor," diyerek güldü Kont. Ardından şarabı hızla mükemmel buldu, topluluğu ise harika, akşamı krallara layık ve kendi fikirlerini, doğuştan, ulu buldu. Arada da coşkulu romanslar ve de gerekli sıçramaları öğrenme aşamasında olduğu Tirol yöresi valsları söyledi. Sonunda şarkı söylemekten vazgeçtiğinde gitme vaktinin geldiğini söylemenin uygun olduğunu düşündüm. Kimileri yorgun olduklarını bahane etti, "onun harabesi"nde bir saatçik daha kalmaya ikna etti ve birlikte küçük köy restoranına tırmanıldı. "Ben de birazdan geleceğim!" diye seslendi kont arkamızdan. Yol şatonun önünden geçiyordu. Yapı onca penceresiyle geceye meydan okuyordu. Konsolosun konukları vardı.

Arabalar ancak gece yarısına doğru parktan ayrılmaya başladılar. Konsolosun annesi yarı açık holde mumları söndürüyordu nefesiyle. Her yeni karanlık onunla birlikte büyüyordu sanki. Kadının eşkali, salonda gezinirken üzerindeki daracık atlas korsenin düğmelerini çözdükçe giderek şekilsizleşiyor. Sonunda, birazdan bütün şatoyu kaplayacak olan karanlığın kendisi oluyor adeta. Oğul da her tarafı köşeli ve sivri bir torpido gibi oradan oraya koşturuyordu; annesi hepten zifiri karanlığın ken-

disi olmadan onu yakalamak istercesine. Aslında bunu içerideki soğuk yüzünden yapıyordu. Bu iki insan onca telaş içinde, soluk soluğa oradan oraya koşuştururken, yolları, bu üye ve buruşukluklardan oluşan yumağı anında geri kusmaktan başka acelesi olmayan zarif aynanın önünde her seferinde kesişiyordu. Bu gece üzerine yansıyan leziz görüntülerle şımarmıştı ayna: İki kont, bir baron ve çok sayıda iyi halli beyefendiyle hanımefendi. Gelgelelim şimdi siyah, tık nefes konsolosla yetinmek zorundaydı. Hiddetlenerek şatonun efendisinin yüzünü yüzüne çarptı. Bu yeterince üzüntü vericiydi. Yine de kendisini incinmiş hisseden adam kendini gereğinden az kullanılmış, adeta gereğinden bakir hissediyordu.

Anne de bu arada sessizleşmişti. Bir yumak gibi bir köşeye yuvarlanmıştı; konsolosun, orada neyin şangırdadığını aydınlığa kavuşturabilmesi için kısa bir süre gerekmişti. Öğrendiği şey onu korkuttu: "Mais, laissez donc, les domestiques!" diye bağırdı yüksek sesle, aynanın önünde durduğu sürece. Ardından kendini kaybedip söylediğini çevirdi: "El alem ne düşünür anne; bırak şunu, git uyu artık... Friedrich'i arayacağım." Bu tehdit bardağı taşıran son damla oldu. Kontluğun eski uşağına yol verilmemiş olması bir şanstı. Yoksa örneğin şu akşam yemeği nasıl hazırlanabilirdi. Ama bu aynı zamanda bir tehlikeydi. İnsan ne giyeceğini, ya da neler giydirilebileceğini bilmiyordu ve bir yığın benzeri şey. Ne olursa olsun bu biricik andan şu geçerliydi: gümüş kaşıkların sayımında hatayı sen yapmıyorsun – öyle değil mi? Hadi ama lütfen anne.

Siyahlar içindeki geniş hanımefendi gitti. Aslında Leo'sunu azıcık küçümsüyordu. Fırsat varken kendine neden bir unvan sağlayamamıştı ki. Konsolos – peki ya kendisi? Bu bir rezaletti. Ama ne olursa olsun, gitti.

Leo ellerini serbest bıraktı ve tekrar bir yığın çatalın arasın-

da buldu ancak. "25, 28, 29," dedi çok iyi bir Almancayla – bunlar birer dizeymiş gibi. Derken bir çığlık işitti. "Ne oluyor?" diye bağırdı umursamadan, bakkal tezgahının ardından bağırırcasına. Yanıt gelmeyince, sadece üçüncü düzineyi de sayabileceğini anladı ve ağzında, henüz olgunlaşmamış bir 36 ile sarı salondan, yemek odasından ve yeşil salondan geçti koşturarak. Annesinin yatak odasına açılan camlı kapının önünde kara bir şey iki büklüm duruyordu. Bu, o unvansızdı. Acıyla inliyordu. Leo onu önce şatoya geri çağırmaya çabaladı; ama birden bundan vazgeçti ve ürkek gözlerle camlı kapıya bakmaya başladı. Kapının olduğu yerde uzunca, beyaz bir şey, alacakaranlıkla savaşıyormuşçasına duvarları eliyle yoklaya yoklaya kayıp gidiyor, eğiliyor, karanlığa dalıyor ve pencerelerin orada renksiz, dev bir fırtına lambası gibi ortaya çıkıyordu yine. Kaskatı kesilmiş anlayışından değilse de gözlerinden bunun çoktan –büyük olasılıkla– rahmetli olmuş cennetmekan bir Felderode olduğunu anladı Leo; ama aklı giderek ona bu inanılması güç gerçeğin, kontluk armasının ne tavandan ne de sandalyelerden uzaklaştırılmış olmaması nedeniyle tehlikeli olabileceğini söylüyordu: rahmetli, şatonun satılmış olduğunu bilmiyor olabilirdi. Bunun sayısız kötü sonucu olabilirdi. Konsolos onca tuhaflığa rağmen, içinde bulunduğu konumu bir süreliğine unutup bütün olasılıkları hesap etmeye başladı. Bunun bir hayalet olabileceği aklına gelen en son şeydi. Bir saniye boyunca şatonun şapeline seğirtmeyi düşündü – ama ah, Hıristiyanlık konusunda böylesi zor durumların içinden çıkamayacak kadar çok yeni ve deneyimsizdi.

Tam, annesini yeniden tanımaya başladığı an, içerideki sahne değişti. Vahşi bir sihir sözünü andıran bir şey duyuldu ve hemen ardından komodinin üzerindeki mum yanıverdi. Az önceki hayaletimsi eşkal yattığın üzerine uzandı ve anlaşıldığı kadarıyla hızla cisimleşmeye başladı; çünkü jestleri giderek daha in-

sansı daha anlaşılır hale geliyordu. Leo bunu komik bulduğundan neredeyse gülecek oldu. Kendi kendine şöyle dedi: "Bu da o aristokratik şahsiyetlerden biri. Bizlerden biri öldüğünde ölmüştür; böyle biri sanki hiçbir şey olmamış gibi davranır – beş yüz yıl sonra bile." Kötü şeyler düşünmeye başladı: "Elbette, eskiden de yarı canlıydı bu beyler – şimdi ise yarı ölü..."

Bu yaklaşımı o kadar isabetli buldu ki, ne olursa olsun annesine iletmek istedi. Bu arada anne ise beyazlının abartılı jestlerle yastığın altından kendi gece kıyafetlerini ortaya çıkarıp denize atar gibi rasgele bir yerlere fırlattığını görebilmek için tam vaktinde uyandı. Tekrar bilinçsizlik haline geri dönmek istedi, ama yarı yolda vicdanıyla karşılaştı ve o buna izin vermedi. Bunun üzerine çığlık attı unvansız: "Çok alçak bir insan! Friedrich, Johanna, August!" ve ardından oğlunun kolunu kavradı, öyle ki, oğlunun sevinci öfkeye dönüştü: "Hemen içeriye giriyorsun Leo; al şu tabancayı ve içeri gir." Onu zorladı.

Leo dizlerinin bağının gevşediğini hissetti. "Birazdan," diye soludu kuru kuruya ve içeriye doğru açılan kapıyı iki eliyle diğer tarafa doğru bastırdı. O sırada içeriden yastığın üzerinde bir el kalktı tehdit dolu ve giderek büyüdü, büyüdü ve tepetaklak mumun üzerine düşüp öldü.

Aynı sırada yeşil salonun eşiğinde yaşlı Friedrich göründü. Elinde, önünde tuttuğu ağır, gümüş bir şamdan taşıyordu; ilkin tam bir dikkat içinde öylece kalakaldı; konsolosun annesi ona püskürene dek: "Çok alçak bir insan! Çok alçak bir insan!" Leo ise bunun tam aksine daha basiretli ve cesurdu. Kendini çok açık seçik ifade etti: "Bir sinsi, Friedrich, büyük olasılıkla bir hırsız gizli saygıdeğer hanımefendinin odasında. Gidin Friedrich! Düzeni sağlayın, insanları çağırın. Yakışık almaz şimdi benim..."

Yaşlı uşak hemen karanlık odaya gitti. Neredeyse konsolosun son sözcüğüyle birlikte harekete geçmişti. Diğerleri ona

korku dolu bir beklentiyle bakıyordu.

Friedrich yatak örtüsünü kaldırıp insanların yüzüne ışık tuttu. Hareketleri o kadar enerji doluydu ki, Leo kendini bir anda kahraman gibi hissedip yaygarayı kopardı: "Bu serseriyi dışarı atın – utanmaz herifi..." Bu öfkesi yüzünden annesinden özür dilemek istedi.

Ama o sırada Friedrich birden karşısına dikildi, kaskatı ve bir mahkeme kadar ciddi. Parmağı suskun dudağının üzerinde nöbetteydi. Bu el kol hareketiyle efendisini yatak odasından dışarıya çıkardı, camlı kapıyı dikkatle kapadı, perdesini indirdi ve şamdanın dört mumunu yavaşça, teker teker üfleyerek söndürdü. Anne ve oğul adamın tüm jestlerini çaresizce, suskun sorularla izliyordu.

Derken yaşlı adam efendisinin önünde huşuyla eğilip bildirdi; konukların geldiğini nasıl bildiriyorsa, öyle:

"Majesteleri Kont Paul Felderode, kraliyet ve imparotorluk emekli süvari yüzbaşısı."

Konsolos bir şey diyecek oldu, ama sesinin olmadığını fark etti. Mendiliyle bir iki kez alnını sildi. Annesine bakmaya cesaret edemiyordu. Ama birden annesinin onun elini kavrayıp sessizce, çok sessizce tutuşunu hissetti. Bu küçük sevgi dokunuşundan etkilendi. Bu, bu iki insanı birbirine bağlıyor, onları günlük yaşamlarından alıp kadere, vatansızların kaderine götürüyordu. Friedrich şimdi öncesine göre daha fazla eğilip şöyle dedi:

"Konuk odasını hazırlatabilir miyim?"

Ardından da yeşil salonun ışıklarını söndürüp parmak uçlarında efendilerinin peşinden yürümeye başladı.

Sohbet Sırasında

(1898/99)

Salonda resimlerin olduğu rahatlıkla söylenebilir: huzurlu çerçeveler içinde derin, rüya halinde. Bir Giorgione belki, ya da koyu erguvani, Tizianvari bir portre, örneğin Paris Bordone gibi. Ayrıca, çiçeklerin olduğu da biliniyor. Bütün gün derin, serin tunç vazolarda duran ve güzel kokular şakıyan büyük, şaşkın çiçekler bunlar: aylak çiçekler.

Ve aylak insanlar. İki, üç ya da beş. İkide bir dev şöminedeki ışık harlanıp saymaya başlıyor bunları. Ama her seferinde şaşırıyor.

En önde, ateşin orada prens oturuyor beyazlar içinde; bütün ışıltıyı yakalamaya çalışan büyük semaverin yanında. Bir düşünce ya da bir neşe fırtınası anında öylece boyanmış bir renk eskizi gibi. Gölge ve ışıkla boyanıp herhangi dahice bir sabırsızlık sonucu ortaya çıkmış. Sadece dudaklar incecik tutulmuş. Çevresindeki her şey sanki bu dudakların hatırına buradaymış gibi. Sanki bu gülümsemenin sessiz ağıtını yazmak üzere dört yüz sayfalık bir kitap yapılmış gibi.

Yanındaki, geniş goblen sandalyede Viyanalı Bey, kadının önünde hafifçe eğiliyor: "Majesteleri" – diyor ve arkasından da kendisinin de kayda değer bulmadığı bir şeyler ekliyor. Ama bu hiçbir önemi olmayan yumuşak sözler bir sıcaklık gibi herkesi sarıyor ve biri minnettarlıkla "Almanca konuşmak neredeyse susmakla eş anlamlı," diyor.

Ve bunun üzerine, resimlerin olduğu ve diğer şeyler için düşünecek epey zaman kalıyor yine. Ta ki şöminenin başında duran Kont Saint-Qeuntin "Meryem Ana'yı gördünüz mü Helena Pavlovna?" diye sorana dek.

Prenses alnını eğiyor.

"Satın almayacak mısınız?"

"İyi bir resim," – diyor Viyanalı Bey ve narin, kadınsı elleriyle oynamaya dalıyor.

Ve karanlık köşede bir yerde oturan bir Alman ressam aceleyle ekliyor:

"Evet, insanın yakınlarında bulunmalı. Oturma odasında falan demek istiyorum." Ve sözleri tümüyle kaybolduktan sonra Helena Pavlovna öne doğru eğiliyor: "Hayır" – diyor ve üzüntü içinde ekliyor: "Ona bir sunak inşa etmeli."

Sözleri salonun derinliklerini yokluyor, arayış halindeki biri gibi. Derken bir prenses çekingen bir hareket yapıp sözlerine bu aramada yardımcı olmak istiyor.

"Kazimir Meryem'i satın alayım mı?"

Uzaklardan tok bir Slav sesi geliyor, hayranlık ifadesi yüklü.

"*Bana* mı soruyorsunuz?"

Ara.

Ve Helena Pavlovna af diliyor: "Siz sanatçı değil misiniz?"

Yanıt: "Bazen, Helena Pavlovna, bazen –"

Gümüş saat çalmamış olsaydı, Alman ressam şöyle yanıtlayacaktı: "Ama" – ne var ki gümüş saat birden uzun uzadıya çalmaya başlayınca o da vazgeçti. Özellikle de, Kont Saint-Quentin "Hem zaten siz önümüzdeki kış Venedik'te olmayacak mısınız Helena Pavlovna?" deyince.

"Evet. Ama hiçbir zaman farklı olabildiğini düşünmüyorum."

"Tuhaf. Şu eski saraylar sır saklama konusunda insanı öyle-

sine etkiliyorlar ki. Bir sürü anı barındırıyorlar içlerinde. Bazen insanın her şeyi onlarla paylaşası geliyor. Öyle değil mi?" Viyanalı Bey böyle diyor ve bu arada gözlerini kapıyor.

Dolayısıyla, Helena Pavlovna "Haklısınız. Çok özel *bir şeyi:* kişinin *burada* çocuk olmadığını hiç kavrayamıyor insan. Düşünün: çoğu zaman sokakta ya da bahçede birilerine el sallayıp, çocukken hep burada oynadım. Ya da: burada, bu kilisede dua ettim, şu resmin önünde, diye anlatmak isterken başıma gelmişti; bir yığın, bir yığın yalan işte," derken gülümsediğini görmüyor.

Bunun üzerine Kazimir üzüntülü sesiyle yaklaşıyor:

"Ama yine de kimseyi çağırmadınız, öyle değil mi Helena?"

"Ah, bana kim inanırdı ki Kazimir."

Ara.

Kont Saint-Quentin ise sessizce düşünüyor: "Böylesi durumlarda yalan *söylenmez* mi ki?"

"Özlem yüzündense kolay –" diye pekiştiriyor Viyanalı Bey.

"Güzellik yüzündense –" diye hissediyor Kont Saint-Quentin.

"Kimseye zararı yok ki," diyor Alman ressam ve birden ayağa kalkıyor.

Derken Kazimir başlıyor: "İnsanın geride bıraktığı şeyler zaten yanlış. Sayın Kont, siz ilk gençliğinizi Vendée'de geçirdiğinize, o zamanlar vahşi ve atak olduğunuza mı inanıyorsunuz? İlk uyanışlarını yaşadığınız yerin Viyana olduğunu mu söylüyorsunuz bayım? Ya siz bayım, sık sık sözünü ettiğiniz şu yassı ülkenin tüm masalların gerçekten de arka planı olduğunu biliyor musunuz? Bu şato, buyurun, bu şehir ve fundalıklar, bunlar bir zamanlar sizin derin ve yürekten yaşadığınız ülkenin daha ziyade sınırları değil miydi? Buyurun, sizin servetiniz diğerinin başladığı yerde sona ermiyor muydu? Güneşiniz siz gerçek ışığı algıladığınız anda batmıyor muydu? İçinizdeki sessiz bedenler örneğin babanızın size her sözünde ölmüyorlar mıydı? Ve nesne-

ler. Nesneler, sizin onların sadece size ait olmadığını, aksine öylece ortada durduklarını ve isteyenin istediği an, keyfine göre dokunup kullanabileceğini kavradığınız an değerlerini yitirmemişler miydi? Bunu bir düşünün lütfen. Gerçek altından ne var ne yok yavaş yavaş banknotlara çevrilme zamanının gelip gelmediğini. Ne dersiniz? Bir bakmışsınız, nihayet değerler yerine bir alay buyruğunuz olmuş. Ve bugün ya da yarın büyük bir gürültü koptuğunda, bir de bakmışsınız dilenci olmuşsunuz – böyle olmuyor mu?

Ara.

Ardından da Helena Pavlovna: "Bana öyle geliyor ki, siz her şeyi altına çevirmemişsiniz Kazimir."

"Belki de, Helena Pavlovna, öyle yapmış olabilirim. Ama bu altın dünyada geçerli değil, bilmelisiniz. Tedavülde değil. İnsanın banknotu olmalı, hem de bolca" –

Bu, Alman ressamın sabrını taşırıyor: "Evet, evet –" diyor, "yine aynı sözler. Siz Slavlar kötümsersiniz. Biz bunu atlattık: biz yaşamı seviyoruz ve sanatımız da onun içinden çıkıyor."

Pencereye doğru birkaç adım atıyor ve oradan usulcacık ekliyor: "Beylerin bana hak vermesi gerekir sanırım. Siz, Sayın Kont; çünkü Fransızlar bizlere yaşam konusunda bazı şeyler öğretti. Öyle değil mi? Ve siz Viyana'da..."

"Evet, evet," diye yanıtlıyor narin elli bey yavaşça, "doğru, biz Viyana'da her şeyimiz varmış gibi yapıyoruz – yaşam – ve sanat ve –"

Ve Kont Saint-Quentin çayından bir yudum alıp zarif fincanıyla öyle meşgul ki, yanıt veremiyor. Elinden bırakır bırakmaz da kendi kendine şarkı söylüyor.

Gelgelelim Alman ressam öfkeleniyor. Yarı yolda bırakıldığını hissediyor ve ne pahasına olursa olsun davasını kurtarması gerektiği fikrine kapılıyor. Ve başlıyor:

"Bu yüzden siz Polonyalıların falan aslında sanatı yok. Edebiyat falan filan yani. İnsan dünyanın acısıyla güzel şiirler düzebilmeli ve de duygusal müzikler, hımım, Chopin, Çaykovski kuşkusuz. Ama bundan bir şey anlamam ben. Resim sanatına gelince, demek istediğim, modern –"

"Ooo, Vereştşagin'i görün –"

Ressam elinin tersiyle savuşturuyor.

"Ya da portre: şu sıralar Viyana'da Pohvalski var." – Viyanalı, diğerinin haşin iddialarını boğabilmek için can atıyor.

Hâlâ kibarlıkla üstesinden gelmek istiyor ve elleri titriyor bu yüzden.

Ama ona sıra gelmeden Kazimir araya giriyor:

"Bey çok haklı. Bizim sanatımız yok."

"Ama 'Pan Tadeuz'u unutmayın derim," diye uyarıyor Kont Saint-Quentin.

"Tam da onu düşünüyorum ben de. Ve büyük Rusları. Ve Tetmayer'i ve şu narin genç şairleri, hani hasta olmayı güzelleştirenler. Görüyorsunuz ya, birçok kişiyi düşünüyorum. Ve bununla birlikte bizlerin sanatı değil, *sanatları* olduğu ortaya çıkıyor. Özlem çok, ama tatmin yok. Belki de Almanlarda başka şekildedir, bilemiyorum. Öyleyse, Almanlar çok şanslı olmalı –"

Prenses başını şömineden başka yöne çevirmiş. Gözleri karanlığa sesleniyor.

Alman ressam ise şöyle hissediyor: yine hiçbir yere varmayacak bir sohbet başlıyor. Zeki olmak çok iğrenç bir şey. Oysa her şey o kadar berrak ki; yeter ki fazla karıştırılmasın.

Konuyu daha fazla dağıtmamak için de susuyor.

Tabii bir de şu Viyanalı Bey sormamış olsaydı: "Ne demek istiyorsunuz yani?" Sohbetin neredeyse sonuna gelinmiş olunacaktı. Ama doğal olarak soruyor: "Ne demek istiyorsunuz yani?"

Kazimir hemen yanıtlamıyor; Helena Pavlovna'nın, ellerini

kavuşturacak kadar zamanı oluyor böylece.

Ardından karanlıktan bir yığın yumuşak sözcük duyuluyor yine. Arada bir ayak sesleri duyuluyor; Polonyalı özellikle çok ürkek bir sözcüğüne salonun içinde eşlik ediyormuş gibi. Yaklaşık olarak şöyle: "Rica ederim, bundan daha önce de bahsetmiştik. Sanat çocukluktur çünkü. Sanat, dünyanın *olduğunu* bilmemek ve yenisini yapmaktır. Bulduğunu bozmak değil, aksine hazır bir şey bulamamaktır. Bir yığın olanak. Bir yığın arzu. Ve bir anda bunların tatmini, yazın gelmesi, güneşe kavuşmak. Hiç hakkında konuşmadan, iradesizce. Asla tamamlamamak. Asla yedinci güne sahip olmamak. Asla her şeyin iyi olduğunu göremektir. Tatminsizliktir gençlik. Başlangıçta tanrı yaşlıydı sanırım. Yoksa altıncı günün akşamında vazgeçmezdi. Birinci günde değil. Bugün de değil. Ona karşı olmamın tek nedeni bu işte. Kendini tüketebilmiş olması. Ve insanlara dair kitabının sonuna geldiğini anlayıp kalemini bir kenara bırakması ve kaç baskı yapacağını görmek için beklemesi. Sanatçı olmaması çok üzücü. *Her şeye rağmen* sanatçı olmaması. Buna ağlamak ve her şeye karşı cesaretini yitirmek istiyor insan –"

O sırada gümüşsü saat çalıyor, tiz ve çekinik; sesinde hafif bir titremeyle.

Konuşmasını bitirmesini bekliyorlar ve ardından Polonyalı tamamen iradesi dışında bir sessizlik ve endişeyle konuşmaya başlıyor.

"Bir şarkı düşünün, bir resim, bildiğiniz birini, bir şiir, hoşunuza giden bir tane; hepsinin bir değeri ve anlamı var. Yani birinci olarak yapan için diyorum ve ikinci kez yapan için: sanatçı için ve gerçekten bakan için. Çünkü şöyle: örneğin heykeltıraş heykeli kendisi için yapar, sadece kendisi için; ama (ve bu onun işinin fazlasıdır) yaptığı heykel için bu dünyada diğer nesnelerin yanında bir yer de açar; ve bu oda dahilindeki resmi

kendi gücüyle tekrar edebilen kişi ancak gerçeklikte ve zihinde ona sahip olur –"

Şöminedeki kor kararmaya başlıyor. Altın yaldız parmaklığın ardında çam odunlarının devrilmesi ve ufalanması gerçekleşiyor. Bir tür karışıklık; fantastik saraylar yıkılıyor adeta.

Ve kararmayla birlikte Polonyalı da yakına geliyor ve giderek sessizleşen sözcüklerini de beraberinde getiriyor. Arzularını dile getirecek çocuklar gibiler: utangaç ve güzel.

"Bu şeyler işte, şarkı, şiir ve resim, diğer şeylerden farklıdır. Bunu insaniyetle kabul edin lütfen. *Var* değiller. *Her seferinde yeniden var oluyorlar.* Bu yüzden de sevgi veriyorlar, sonsuzu veriyorlar. İşte güç. İşte bitmek tükenmek bilmeyen, sair zamanda başka bir yerden gelmeyen hazinelerin farkında olma. Bu yüzden işte yukarıya kaldırıyorlar. Evet, bunu yapıyorlar. Bizi kaldırıyorlar – yukarıya – Tanrı'ya kadar."

Kont Saint-Quentin bir sözcüğe yer açmak istercesine bir hareket yapıyor.

Viyanalı Bey de konuştu konuşacak. Dikkatle ellerinin içini okuyor.

Ama Kazimir bütün bu olup biteni fark etmedi. Alman ressamın, parmaklarını abanozdan küçük bir filin üzerine koyup onlara binicilik öğretmekle meşgul oluşunu da. Sıkıntı içinde zaman geçirme. Yağmurlu havalarda kırda olmak gibi bir şey, aşağı yukarı.

Bu arada Kazimir çoktan başlamış; karanlık gözlerinin uyanışı görülüyor:

"Helena Pavlovna, – şimdi siz söyleyin lütfen, bu umutsuzca değil mi? Her seferinde sadece Tanrı'ya kadar. Asla üzerine çıkılmıyor. Asla onun üzerinden daha yukarılara da. Sanki bir kaya. Oysa, deyim yerindeyse, o bir bahçe, ya da bir deniz, ya da bir orman – kocaman –"

Ve herkes ormana kulak veriyor birden. Prenses öne, iyice öne doğru eğiliyor, Polonyalının önünden. Sanki az önceki sözcüklerin hepsini, tek başına sahiplenmeye çalışıyor – ve de şunları:

"Dolayısıyla, ne yapmak gerekir Helena, bütün bunların bu kadar üzücü olmaması için yani? Bu kadar anlamsızca üzücü olmaması için. Hadi söyleyin bana şimdi Helena. Siz söyleyin – ben dinliyorum, – yaklaşık Şunu diyorsunuz Helena, Tanrı'nın yorulduğu yerde devreye girilmeli. Orası neresi Helena, lütfen söyler misin? Bu, insanlarda yaşamda. Çoğunda değil, sonsuzluktan gelip karşımıza çıkan sadece *bir* insanda. İnsana her şeyi getiren, asla sıkıntı çekmemek için, kaygısızca, müsrifçe başlayabilmek için gerekli diğer şeyleri de getiren; – çünkü böyle bir şey olmamalı Helena, tıpkı insandan insana kaçamak bir ziyaret. Ve dünya tasasızca bunun yanından geçip gidiyor. Bunun bir şölen, sınırsız bir sevinç olması gerekir. Bunun için bir resim buldunuz Helena, şöyle: yükseklerde karşı karşıya gelen iki komutan. Aydınlık bir ülkede. Belki Kudüs'te, Mısır'da ya da Ganj'da. İkisinin de ardında bir ordu – ve her bir ordu dünyanın yarısı –"

Helena Pavlovna ayağa kalktı. Yukarılara. Sessizlik. İki insan karşılıklı duruyor. İki kral. Bir süre için tıpkı Kudüs ya da Ganj'daki gibi. Altın yaldız parmaklıkların ardındaki alevler de şahlanıp uzaklara dek parlaklık saçıyorlar.

Kont Saint-Quentin şömine başındaki yerini terk etti, sessizce çekilmek gerektiğinin bilincinde. Viyanalı Bey yavaşça kalktı, Alman ressam da bir anda kavradı: bu aşamada kalkmalı. Şaşkınlığı sınırsız. Daha az önce sanattan söz ediliyordu – tuhaf. Ve o anda tekrar yerine oturuyor, belli bir rahatlama duygusuyla. Konuşmak gerek, diye düşünüyor, Tanrı aşkına, hemen, konuşmak gerek. İlk olmak en iyisi. Kendini çok fazla zorluyor. Son on beş dakika içinde terbiye ettiği küçük, zavallı abanoz fil dı-

şında hiçbir şey gelmiyor; ama durduk yerde filden söz etmek imkansız: Yüce Tanrı –"

Derken Kont Saint-Quentin'in Fransızca konuştuğunu duyuyor: "Kalkışım nedeniyle kabahatliysem beni bağışlayın Helena Pavlovna" – ve narin sarkaç hemşerisine arka çıkıyor. Herhangi bir sonsuz saati vuruyor, vedalaşma boyunca, kimse bir şey demek zorunda kalmasın diye.

Kazimir de susuyor. Yüzünü görmek ve solgun olup olmadığını bilmek mümkün değil. Ama gözleri yorgun olmalı. Böyle olduğu sanılıyor. Eli ise titriyor ve ağır. Prensesin önünde ta yerlere kadar eğiliyor. Ardından da, sevdiği bir yere tekrar gelmeyecek olan biri gibi gidiyor. Her adımda duraksıyor. Her nesnenin yüzüne bakıyor ciddi gözlerle. Dikkatle. Her şeyin nasıl olduğunu hatırlayabilsin diye.

Helena Pavlovna sönmüş olan şöminenin başında kalıyor. Dinliyor: ses çıkaran tek şey küçük, gümüşsü saat; o da soluk almadan işliyor, soluksuzca; sanki çok, çok hızlı giden bir saniyenin peşinde. Ve prenses şömineye uzanıp küçük, eski altın bir çan alıyor; sapında bir sürü küçücük resimler var.

Helena Pavlovna birazdan ışık emredecek, çok ışık.

Seven
⟨1898/99⟩

Hermann Holzer dar uzun odasında bir aşağı bir yukarı yürüyor ve yarım saattir konuşuyor. Ernst Bang de aynı süredir öğrenci işi kanepede uzanmış onu izliyor. Arada bir başını azıcık kaldırıyor, sözcüklerin üzerinden diğerini görebilmek için; çünkü bunlar onu pek ilgilendirmiyor. Aynı noktada, sanki yüksek bir yere çıkıyormuşçasına sürekli aynı adımlarla gidip gelen geniş yapılı sarışın onun için daha önemli görünüyor. Ona seslenmeyi çok istiyor: Bir kere de dur, lütfen; çeneni daha rahat görebileyim ve dudağını...

Tabii ki böyle seslenmiyor, ama Hermann Holzer yine de duruyor, dar pencerenin önünde toplanıyor ve siyah sırtıyla gökyüzünü örtüyor ve bacaları ve bütün bir pazar öğleden sonrasını. Arkasındaki oda kararıyor. Ve şöyle diyor: "Bütün sınavların canı cehenneme. Sanırım şimdiden çok sinirliyim. Sizinle rekabete başlıyorum sevgili Bang. Bir kere sinirlenmeyeyim *ben*, kendinizi benden sakının; çünkü bunu adamakıllı yaparım, – her şey gibi. O zaman benim karşımda bir cüceden farkınız kalmaz." Ardından o kadar arkasını dönüyor ki, gülüşüyle birlikte kocaman bir parça ışık çekip alıyor dumanlı çatı katına.

Bang korkmuş bir halde doğrulup oturuyor. İnce, uzun boylu biri ve modaya uygun giyinmiş. Şimdi usulcacık sol elini inceliyor, sonra da sağ elini. Yıllardan sonra tekrar görüşüyormuş gibi belli bir coşkuyla.

Holzer yine bir aşağı bir yukarı yürümeye başlıyor. "Holms'ün özel dersini devralıp alamayacağımın yanıtı da bugün belli olacak. Birçok şey bağlı buna. Bu para desteği olmadan evlenmeyi hayal etmek zor."

Bang gürültülü bir hareket yapıyor. Holzer beklenti içinde ona dönüyor. Ama bölük pörçük bir yanıt alıyor: "Evet, kuşkusuz..." ve adımlarıyla sözlerini sürdürüyor: "Sanırım ancak o zaman huzur bulurum. Ancak o zaman doğru dürüst bir işe başlayabilir insan. Hiçbir şeyi düşünmeyecek kadar bütün ihtiyaçlar karşılandığında." Ara ... ve: "Helene'nin bunu anlaması..." Ara. "Kuşkusuz dışarıda bir yerlerde yaşayacağız..."

Yine pencerenin önünde.

Bang'ın ince dudakları bir sözcüğü geri çeviriyor. Sözcük içeri çarpıyor ve genci yükseklere sürüklüyor. Arkadaşına doğru birkaç adım ilerlemeden bir süre çaresizce kalıyor olduğu yerde. Arkadaşının yanına vardığında Holzer "dinle!" diyor.

Hüzünlü bir Slav şarkısı aydınlığı bir duman gibi sürükleyip yukarılara kaldırıyor. Şarkı, çatıların ve kulelerin üzerinden bakabilmek için parmak uçlarında yükseliyor sanki. Bang elinde olmadan başını kaldırıp gözlerini kapıyor.

"Bunun ne olduğunu biliyor musun?" diyerek gülüyor Holzer.

Ara. Ardından Bang düşler kuruyor: "Sıla hasreti..."

Holzer onu sarsalıyor. "Taşralı şu kurbağa aşağıda bulaşıkları yıkıyor. Bunu yaparken şarkı söyler her zaman; hep aynı soluk sesle. Her gün öğleden sonra üç buçukta. Bak – (ona saatini gösteriyor), dakik, değil mi? Burada günün akışı böyle belirleniyor. Saatlerimi pekala değiştirebilirim: Çalgıcı adam, kaynakçı, manav, hurdacı: benim saatlerimin adları böyle. Bari biri çalışsa! Ayrıca bir de yüz yüze görüşme var. Bak... güzel, değil mi?"

Hermann Holzer parmağıyla birkaç öpücük savuruyor; tatmin dolu gülümseyişinden bunların aşağıdaki avluya düştüğü

çıkarılabilir. Derken birden odaya doğru dönüyor. "Bu yüzden evlenmeli... en yakın zamanda!"

Bang bir savuşturma hareketinde bulunuyor.

Hermann Holzer bunu fark edip bir süre ona bakıyor, ardından masaya uzanıp bir sigara alıyor.

"Sen de ister misin Bang?"

"Sağol."

Ve Holzer alabildiğine rahatlık içinde bir sigara yakıyor. Kullandığı kibriti havaya yazılmış bir şeylerin üzerini çizmek istercesine kuvvetle sallarken bir yandan da "Hıı? –" diyor.

Bang pencereden dışarıya bakıyor. Küçük, alt ön dişleriyle sarı bıyık tellerine işkence ediyor. Ara.

Hermann Holzer yine aşağı yukarı yürüyor ve inanılmaz bir şiddetle sigara içiyor. Birden duruyor, sesi dumanı delip geçiyor: "Renk, renk, sevgili Bang. Kırmızı mı yeşil mi? Ne oldu?"

Ernst Bang yakına geliyor, eli diğerinin huzurlu, yuvarlak omzu üzerinde gülünç derecede narin görünüyor. Ayakkabılarını inceliyor, özellikle soldakini ve bir yandan da konuşuyor: "Beni yanlış anlamayacağından eminim Hermann..."

Holzer huzursuzlaşıyor: "Bu kadar şölensi mi olması gerek? Çıkar ağzındaki baklayı! Yüce Tanrım, kimseyi öldürmüş değilim,... o halde..." Bang gözlerini kaldırıyor, yastan bir hayli ağırlaşmışlar.

"Yoksa öldürdüm mü?" diye gülüyor Holzer.

Ernst Bang tekrar pencerenin başına dönüyor, böylece zavallı sıla şarkısına yeniden yer açılıyor odanın içinde. Küçük, ürkek melodinin ortasına Bang ağırkanlı sözcüklerini serpiştiriyor: "Beni yanlış anlama Hermann, ama... sen... incitiyorsun... onu ..." Ara.

Hermann Holzer sigarayı ağzından alıp usulca masanın kenarına koyuyor. Hoş koku dimdik odanın ortasına doğru yük-

seliyor. İkisi de farkında olmadan bu huzurlu, şölensi hareketi takip ediyor bakışlarıyla. Derken Holzer eline bir sandalye alıp havaya kaldırmaya çalışıyor. Birden elinden düşürüyor ve gürültünün ortasına bağırmaya başlıyor:

"Çıldırdın mı sen?"

"Bırak rahat rahat konuşalım şu konuyu, lütfen..." Bang'ın sesi hafifçe titriyor.

Ama Holzer henüz hazır değil: "Ben... onu... kırıyorum..." diye tekrarlıyor, bu sözcükleri ezberlemek zorundaymış gibi. Her seferinde baştan başlıyor: "Ben... kır..."

"Hermann..." diye yakarıyor diğeri.

"Ben kır..." Ve Hermann birden kontrolsüzce gülmeye başlıyor. Bütün ev işitiyor olmalı. Sonunda gülmeyi kesiyor, son nefesiyle zar zor konuşuyor: "Peki bana bunu açıklayabilir misin...?"

Bang bu soruyu bekliyordu. Usulcacık başlıyor, iyi bir ön hazırlık yapmışa benziyor. Gözlerini görmek mümkün değil. "Helene'yle nasıl tanıştığını hatırlıyorsun, değil mi? Hani benim evimde olduğumuz eğlenceli bir akşamdı. Yani sizin için eğlenceliydi, benim için değil ve Helene için bir veda idi, hadi veda yemeği olsun. Ama... neyse işte: buna benzer hüzünlü bir şeydi. Bunu fark etmemiş miydin? – Biliyorum. Galiba sonunda ikimiz de bilmiyorduk. Her zamanki gibi. Yaşam hızla akıp gidiyor..."

Holzer sabırsızlığını belli eden bir hareket yapıyor.

"Acele etme Hermann. O akşamdan söz etmemiz zorunlu. O akşam..." Bang bir adım yaklaşıyor ve Holzer'in huzursuz bakışlarını yakalamaya çalışıyor.

"Bana hiç sormadın, Helene'ye karşı neler..."

Holzer ona yol veriyor, "Ama bu beni kesinlikle ilgilendirmez ki..." diyor öfkeyle.

Bang gülümsüyor: "Olabilir: Yine de anlatmak istiyorum..."

Holzer kanepenin üzerine atıyor kendini, bütün yayları gıcırdatacak şekilde. Kulak tırmalayıcı ses bir süre havada asılı kalıyor.

Ernst Bang yine sol ayakkabısına dalıp anlatmaya devam ediyor:

"O akşam herkesi bana davet ettim, bir tür nişan kutlaması için..."

Kanepenin yayları huzursuzlaşıyor.

"Beni Helene'ye bağlayan şeyin basit bir arkadaşlıktan öte bir şey olduğundan emindim çünkü. Ben de içimdeki sese kulak verip onunla evlenmeye karar verdim. Ailemden kaynaklanabilecek zorlukları görmezden gelmiyordum; kariyerimi atacağım bu adımla sınırlandıracağımı da unutmadım. Bunların hepsini hesaba kattım, dolayısıyla engel sayılmazlardı. Ama son anda, senin o gün bana gelmenden yarım saat önce..."

Kanepenin döşemesinden gelen ani bir ses.

Bang o tarafa bakıyor, ama Holzer rahat bir şekilde uzanmış, bunun üzerine Bang sözünü tamamlıyor: – "o anda işte, beklemediğim bir engel yüzünü gösteriverdi."

Ara. "Ve siz geldiğinizde, o anda biliyordum işt – ve Helene..."

Hermann birden doğruluyor, pusuya yatmış gözlerini konuşana çeviriyor: "Seni ret mi etti?"

"Hım," diyor Ernst Bang emin olmadan, bir şey ekleyecek gibi; düşünüyor: Belki pencereyi açmakta yarar var, bir süre için...

Bu arada ikisi üzerine alacakaranlık çöküyor. Bang da şimdi bir sigara yakıp bir aşağı bir yukarı yürümeye başlıyor. Hermann'dan çok farklı bir şekilde. Yavaşça, belli bir beklenti içinde, kendini tartarak. Anlaşılan kendini pek de hafiflemiş hissetmiyor, çünkü az sonra üzerinde pek düşünmeden, "Eylül! Hava ne kadar erken kararıyor," diyor.

Gerçekten de çok karanlık. Holzer'in, başı ellerinin arasında, kanepenin ucunda oturduğu zar zor görülebiliyor. Bu duruşunu değiştirmiyor, bu yüzden de sorusundaki sözcükler boğuk çıkıyor: "Bütün bunların beni ilgilendirip ilgilendirmediği açık değil mi Bang, ya da ne yapmam gerektiği?"

Ernst Bang duruyor. Sessizlik bir anda ağırlaşıyor, ağırlaşıyor.

Holzer ellerini başından çekip bağırıyor: "Onu kırıyor muyum? Neden?"

"Sakin ol, sakin ol..." diye yatıştırıyor Bang.

Ama Holzer ayağa fırlıyor. Rüyasında felç geçirmiş biri gibi davranıyor. Kollarını iki yana açıyor, eklem yerlerini hareket ettiriyor, bir de sesini duymak istiyor: "Neden?"

"Ona bir bak Hermann," diye ricada bulunuyor Bang, kendisi de duygusallaşıyor bunu söylerken. "Ne kadar da solgun. Senin yüzünden hasta olacak, göreceksin. Ona acı veriyorsun."

O anda Holzer elini onun omzuna koyuyor. Ve konuşurken eli giderek ağırlaşıyor: "Sen ne dediğini bilmiyorsun Bang. Ben Helene için elimden geleni yapıyorum. Ne geliyorsa. Bir tek boş laftan hoşlanmıyorum. Bunu o da istemiyor. Nasıl acı veriyormuşum?"

Bang ne karşılık vereceğini bilmiyor.

Ve Holzer yavaşça devam ediyor konuşmaya: "Biz arkadaşız – çok basit. Bu doğal. Onu son zamanlarda arada bir ihmal ettiysem, tek sebebi işti. O da çocuk sahibi olur olmaz, ki bu da *onun* işi, o da beni ihmal edecek. Bu böyle." Ara.

Ernst Bang'ın sigarası sönüyor bu arada. Huzursuz bir şekilde ceketinin düğmesiyle oynuyor, elleri bembeyaz. Derken yine Holzer'in sesi duyuluyor.

Sesi giderek huzursuzlaşıyor ve giderek kendini beğenmiş bir hal alıyor.

"Ayrıca, bana kalırsa, hiç de kötü görünmüyor. Bu yaşlarda bütün kızlar öyle görünür. Zamanla düzelir. Bundan emin olabilirsin." Ara. "Ama bu onun stili işte: Ne pahasına olursa olsun sansasyon yaratmak. Rahat değil. Bir yığın trapez duygusu; insan hep bir sonraki harekette boynunu kırıp kırmayacağı beklentisi içinde. Bu duyguyu bilirim. Ama insan her seferinde sizin içinize, hassas olduğunuz şeyler üzerine düşüveriyor."

"Belki de bu konular hiç de öyle basit değil." Bang bunu neredeyse ıslık çalarcasına söylüyor.

"Kuşkusuz, çünkü siz bunun daha kolay olmasını istemiyorsunuz."

"Ah, istemek mi? –" diyor Bang, "ne demekse: *istemek*..." ve her şeyin üzerinden sınırsızlığa doğru bakıyor.

"Evet, o zaman yine mutlu olurduk." Holzer neredeyse neşeli şimdi. Lambayı yakıp arkadaşının önünde eğiliyor.

"Majesteleri müsaade ederlerse: Benim adım Holzer. Soyadımın anlamı oduncu. Rahmetli babam 'yaşlı oduncu'ydu çünkü. Aşağıdaki köyde ondan çok söz ederler. Çoğu bu iri yarı oduncuyu hatırlayacaktır. Onun kanından bir şey daha aldığımı umuyorum. Düz bir şey, meşemsi..."

Ernst Bang lambanın göz alıcı parlak sarı ışığından rahatsız: "Sanırım artık gitmeliyim."

Holzer gülüyor: "Nasıl istersen. Ama Tanrı katında bu derse bir son vermek adına, söyler misin, bu durumda ne yapmalıyım?..."

Bang her şeyi boş vermişçesine bir hareket yapıyor.

"Yani, bütün kültür arkanda, unutma!" duraksayan arkadaşının elinden şapkasını tekrar alıp farklı bir sesle arkadaşını yatıştırıyor:

Gerçekten Ernst, arkadaştan arkadaşa. Sen bana düşünceni söyledin ve her ne kadar çok, çok özel olsa da, sana teşekkür

ederim. Hiç kuşku yok ki, yanında benim için akıl da getirdin. Tehlikeli rahatsızlığa iyi gelen bir ilaç, öyle değil mi? Siz modern insanlar hepiniz doktorsunuz."

Bang gülümsemeye çalışıyor.

"Gerginim. Ne yapmalıyım Ernst? Ne demeliyim?"

Ve o anda Bang yine çok ciddileşiyor. Bir iki adım geri gelip hızla yanıtlıyor: "Ne mi demelisin? Hım. Sanırım bu senin sorunun, *dinle* sadece..."

Hermann da artık gülmüyor: "Seni anlamıyorum..."

"Neyse, – Helene, ne pahasına olursa olsun kendilerini ifade etmek zorunda olanlardan biri..." Ara. "Olur ya, belki Helene'nin sana anlatacağı bir şeyler vardır... eski... günlerden..." Ara.

"Evet," diyor Hermann kısaca ve diğerini kapıya kadar geçiriyor.

O anda Helene giriyor içeriye, ikisiyle karşılaşıyor.

"Ah," diyor Ernst Bang'ı tanıyınca ve Holzer gülüyor: "Sürpriz oldu değil mi? Eski dostlar?!"

"Evet –" demeye çalışıyor Helene ve Bang'ın önünden geçip gidiyor.

O sırada Hermann'ın aklına bir fikir, anlaşılan öylesine.

"Biraz daha zamanın var, değil mi?" Aslında bir soru için oldukça kararlı tınlıyor. Bang elinde olmadan duruyor. Hermann'ın kızı elinden tutup lambanın aydınlattığı dairenin içine götürüşünü seyrediyor ve bunu korkunç derecede vahşice buluyor. Sonra da sesini işitiyor: "Solgun mu? – Sen solgun musun Helen'?" Ara.

"Lambanın altında öyle görünebilir, uygun bir ışık değil bu. Ama sen kendini iyi hissediyorsun, öyle değil mi?" Ara.

"Çünkü şuradaki bey ..."

Helene kaçmak istercesine bir hareket yapıyor. Ernst Bang kendisini bir anda dışarıda duran biri olarak hissediyor, bir se-

yirci. Olup bitecek olandan hiçbir şeyi kaçırmamak için rahat oturmak istiyor. Yani:

"Bu bey diyor ki: Seni kırıyormuşum?" Ara.

Ernst Bang düşünüyor: Bu sahne çok ağır. Daha hızlı lütfen!

Ara. Sonra çok yüksek sesle: "Bu doğru mu?" Şiddetli ağlama.

Ernst Bang iki adım ilerliyor; hassaslığa sahip: Yeter! Gidilebilir artık. Bunun gerisi gelmez.

Ama bu bir yanılgı; gerisi geliyor: Hermann Holzer'in dev kahkahası. Ve arkasından: "Çocuksunuz siz, gerçekten çocuk. Siz ikiniz. Sen, Helen ve şuradaki. Tanrı'ya şükür ki şu anda beraberiz, yoksa ikiniz de duygusallaşırdınız. Bunu görebiliyorum halinizden. – Birlikte kalmalıyız *bugün* de ve bir şeyleri kutlamalıyız; bir şeyler buluruz artık kutlayacak."

Ara. Helene yarı kuru gözlerle Hermann'a doğru eğilip kulağına bir şeyler fısıldıyor. Hermann söyleneni hemen anlamıyor. Sonra da gülüyor: "İkimiz yalnız mı? Tanrı korusun! Çocukluk! Aksine, şimdi söyleyeceğim şeyi Ernst de duymalı. Şapkanı bırak hadi, sevgili dostum."

Bang herhangi bir harekette bulunmayınca Holzer ekledi: "Senden *rica ediyorum*." Ve *bu* da kar etmeyince son bir şeye başvuruyor: "Bunu Helen'de istiyor – öyle değil mi?" Renksiz bir "Evet"in çevresinde bir an sessizlik oluyor. Ernst Bang yavaşça yaklaşıyor. Oldukça yorgun görünüyor ve Holzer bir sakinlik adına ışığın uygun olmadığını düşünüyor ... ne lambaymış...

Sonra da kızı kucağına çekip şaka yapıyor: "Söyle bakalım küçük kadın, beni seviyor musun? Seni incitmiyor muyum?" O anda sarışın kız onun boynuna sarılıyor; bunu öyle hırsla yapıyor ki, adamı şaşırtıyor. Adam kızın ağladığını hissediyor bir süre. Ama bunlar derinden gelen gözyaşları olamaz; çünkü kızın narin yüzünü kaldırınca, kız derin nefesi ışıldayan bir mutlulukla yüzüne çarpıyor; bu onun hatırlayamadığı bir mutluluk.

Bang birden pencerenin kenarında dikilmiş siyah bacaları sayıyor. Ne olursa olsun dışarısıyla ilgilenmek istiyor, yine sözcüğü sözcüğüne işitiyor:

"Yakında her şey bitmiş olacak yavrum. Bugün Holms'tan haber gelirse evlenebiliriz, hemen sınavdan sonra." Ara.

"İstiyorsun, öyle değil mi?"

Mutlu bir gülüş.

"Bugün geleceği kutlayabiliriz." Ara.

"Sen de katılırsın, değil mi Bang?" Ama yanıtı beklemiyor. "Bir kutlama daha yaparız, gerçek bir kutlama: senin kültürün Bang. Biz üç modern insanız, önyargısız üç insan, öyle değil mi? – İlan ediyoruz: geçmiş yoktur. Geçmişi yadsıyoruz."

Ernst Bang hızla yakına geliyor, iddiaya girecekmiş gibi; şunu da dinliyor:

"Geçmişten kim söz ediyorsa, yalan söylüyor. Anlaştık."

Helene çok solgun.

Hermann bunu fark etmedi. Az önce zil çaldı, kapıyı açmaya gidiyor hızla; Holms'tan haber gelmiş olabilir. Helene onu kapıda yakalıyor. Dudakları yanıyor. Bu son deneme.

Ama Holzer kulaklarını kapayıp gülüyor yüksek sesle.

Kız onu bırakıyor, onu bırakıyor – ve yavaşça lambaya geri dönüyor, sakince.

Bang masanın diğer ucunda ayağa kalkıyor, aralarındaki lamba garip bir şekilde yüksek sesle şarkı söylüyor.

Helene üzüntülü, çaresiz gözlerle ona bakıyor. Ve Ernst Bang omuzlarını hafifçe kaldırıyor, belli belirsiz.

Hepsi bu kadar.

Sonuncular

(1898/99)

İçinde ağırca, anlaşılmaz mobilyaların durduğu küçük kiralık dairede giderek daha utangaç bir hal alıyor gün. Ama alacakaranlık her şeyi kuşatıyor. Sandalyelerin, dolapların ve resimlerin barındırdığı şeylerin geçmiş olduğunu; üç merdiven yukarıdaki dar odaların bu yabancı geçmiş konusunda tıpkı kendi zayıf kalpleriyle asla taşıyamayacakları bir duygunun adını herhangi bir atadan miras alan insanlar kadar suçsuz olduklarını biliyor. İki pencere, çatıların üzerinden gelen, kendisini sessizce kabule hazır bekleyiş halindeki nesnelere usulcacık çarpan kızıl akşamı içeriye buyur ediyor. En candan kabulü dar, sütunlarla süslü ve bir sunağı andıran komodin yapıyor: üzerindeki gümüş ve bardaklarla birlikte akşama gülümsüyor.

Marie Holzer şu anda bu komodinin üzerinde. Ağır şamdanın yanında birbiri ardına akşamın içine dizili duran minyatürleri eline alıp her birini dikkatle inceliyor. Bunu yaparken genç, aydınlık yüzü ciddi ve düşünceli. Bir süreliğine bunu, yakınında, pencere önünde oturan ve iri gözleriyle herhangi bir şey tutmaksızın önüne bakan siyahlı bayana bakıyor. Böylece Marie Holzer rahatlıkla onu da seyredebilir, o da tıpkı bir resim: yaşlı olmadığı halde herhangi bir yaş yakıştırmaya cesaret edilemeyecek bu yüzü; sancı dolu anılarla kıpırdayan, görünmez bir acıyla baş eden bu dudakları; ağır olduğuna inanılan bu saçları. Özellikle de bu narin, durgun eşkalin kibarlığını; üzerinde yalın

elbisenin ağırbaşlılıkla durduğu bu siyah omuzların sabır dolu huzurunu.

Pencerelerin arasında neredeyse belli olmayan ince uzun saat şimdi titrek sesini yükseltiyor ve törenle, her birini farklı bir tonla vurguladığı altı vuruş söylüyor; Marie Holzer, saatin sözünü bitirmesini bekliyor, bölünmüş sessizliğin arkada son vuruşla kenetlendiği gürültüyü de. Ardından da şöyle diyor: "Tuhaf." Ve komodinin üzerinden yine bir resim alıp tekrarlıyor: "Tuhaf." O anda pencere önündeki kadın irkiliyor: "Bir şey mi dediniz Marie?" Kız önce minyatürü tekrar yerine koyup yanıtlıyor: "Bir şey mi dedim? – Aslında hayır. Tuhaf işte." Kadın akşam göğüne kaçamak bir bakış fırlatıp sessizce soruyor: "Nedir o çocuğum?"

"İnsanın sizin burada hep farklı olması. Kendine özgü bir uysallık. Burada insan hep ilk kez buradaymış gibi. Şaşırmayı unutamıyor insan." Ara. Kollarını genç kızlara özgü bir şekilde yukarıya doğru kırıp başını kolları arasına sokuyor; insanın sözümona bütün duyularıyla yoğun bir biçimde tadına vardığı bir rüya sırasında yaptığı gibi. Konuşmasını sürdürürken gözlerini de kapıyor: "Burada oluyor böyle, şehrin tam ortasında, içinde aç biilaç, önemsiz insanların yaşadığı bu gürültülü, günlük kiralık evlerde. Onların üzerinde bu gariplik var. Adeta başlarının üzerinde taşıyorlar ve bundan haberleri yok." Kollarını tekrar düşürüyor. "Hayır, bakın Bayan Malcorn, böyle bir şey var!..."

"Ama ne ki o çocuğum?"

"Bütün bunlar: bu resimler ve bu eşyalar ve siz Bayan Malcorn ve Harald – evet, Harald da."

Bayan Malcorn sessizce başını iki yana sallıyor. "Yalnız yaşayan insanlar hep böyle farklı –"

"Yalnız insanlar mı? – Evet. Belki. Ama sadece bu değil." Marie Holzer diğer pencerenin önüne gidiyor. Ardından da: "Aslın-

da yalnız değiller. Birçok insanın arasında yaşıyorlar, ama bizim aramızda değil, bugünkü bizlerin arasında değil. – Burada bir sürü resim var. Bana defalarca söylediniz bu insanların kim olduklarını. Bu üzüntülü kadınların kimler olduklarını ve bu heybetli beylerin. Ve bunların çoktan öldüklerini de biliyorum. Bazıları iki yüz yıl önce, bazıları daha erken. Huzur içinde öldüler, – ama – bütün bunların hepsinin sadece resim olduğunu siz de biliyor musunuz gerçekten?"

Bayan Malcorn, kızın sorduğu sorunun yarattığı sessiz korkudan huzursuz olmuşçasına ayağa kalkıp Marie'nin yanına geliyor. Elini Marie'nin omzuna koyduğunda kız onun diğer elini okşuyor sessizce. "O kadar narin, o kadar solgun ki. – Pek çok insan bunların yaşamına ortak olmuş gibi sanki." Ara. "Bütün bu..."

Marie'nin odanın içinde sergilediği korku dolu hareket neredeyse görülemiyor artık. İçerisi o kadar karanlık oldu. Ve sessizliğin üzerine dışarıdan fırtına atılıyor.

Ama o sırada Marie Holzer farklı bir tonda yüksek sesle yeniden başlıyor:

"Kendinizi korumalısınız Bayan Malcorn. Böyle konuştuğum için bağışlayın. Kendimi bazen daha yaşlı hissediyorum –yaşlı ablanız gibi."

"Ama yine de çok gençsiniz, öyle değil mi?" diye gülümsüyor Bayan Malcorn ve kızı alnından öpüyor.

"Evet, gencim. Bunun için de mutluyum. İçimde çok büyük bir güç hissediyorum. Bir sürü şey yapmak istiyorum." Ellerinde bir sabırsızlık baş gösteriyor; yavaş olmakta olan her şeyi hemen harekete geçirmek istiyormuş gibi.

Bu arada Bayan Malcorn hatırlıyor: "Harald da hep böyle derdi: İçimde çok büyük bir güç hissediyorum."

"Evet, bunu *söyledi*! Bizi bir araya getiren buydu! Buraya sü-

rükleyen! Bu güç hissi." Marie nefes almadan sürdürüyor: "Onu o gün, toplantıda, ilk kez konuşurken duyduğum sırada. Ondan önce bir sürü insan konuşmuştu. Hâlâ hatırımda: sakatlara, sizin gibi kadınlara ve çocuklara destek olan bir yardım derneğinin örgütlenmesiyle ilgiliydi. Diğerleri konuyu çok kuru ve baştan savma anlatmışlardı. Karınları tok oldukları belliydi, muhtaçların sıkıntılarını sadece kulaktan dolma biliyorlardı. Herkes yorulmuştu onlar konuşurken. – Derken o geldi! Bir fırtınayı andırıyordu. Alev ışığında uyanmak gibi bir şeydi! Konu artık bu bir avuç zavallı insanın ihtiyaçlarının nasıl giderileceği değildi. Sanki yepyeni bir cinsiyete için mekan oluverecekti, aramızda, umursamazca."

Marie Holzer derin bir nefes alıyor ve karanlığın içine parlak, mutlu gözleri için hedef olabilecek bir şey koyuyormuşçasına bir hareket yapıyor. "Ah Bayan Malcorn, hep gözlerimin önüne geliyor o. Büyüyüvermişti – büyümüştü. Ve sesi tıpkı bir kılıç gibi kararsızlığın üzerinde asılıydı. 'İnançsızlar,' – diye bağırıyorlardı – 'İnançsızlar!' – Ve onun inancı onda benim üzerime doğru geldi. Bir çocuğun ya da bir şehidin inancı. Ellerini kaldırmıştı; sanki salona doğru bir şey tutuyordu elinde, hepimizin gözlerini alan bir şey. Gölgelerimiz ansızın ağırlaşmıştı, bizlerden kopuverdiler, orada öylece duruyorduk; ışık onun ışığıydı, kalp onun kalbiydi..."

Marie iri iri sözcüklerin arasından söylenebilir olanı arıyor ve Bayan Malcorn'un, dinleyen yüzünü ellerinin arasında gizlediğini fark etmiyor. Nihayet anlatmaya devam ediyor: ".... Ve herkes giderken aralarından geçmeye çalıştım. Dirsek vura vura, yumruk ata ata, artık ne gerekiyorsa. Beni tutacak olanı boğardım herhalde. Ona doğru gidiyordum. Hiç yorgun görünmüyordu. Sadece daha rahat, daha karanlık. Hiçbir şey diyemedim, tek bir hece bile. Ağlamak üzereydim. Başım dönüyordu. Onu

kavramaya çalıştım, belirsizliği. Elimi tutup kendi elleri arasında ısıttı. Ve tuttu. Ve sordu: 'Bana yardım mı edeceksin?' O anda ağlayamadım bile; daha önce de hiç ağlayamamıştım, – annem öldüğünde de. Ama o zamanlar. – Ve öyle güzeldi!"

Şiddetli bir hıçkırık onun sözünü kesiyor. Neredeyse anneleşiyor, ağlayanın yanına gidip, kolunu usulca omzuna koyup rica ederken: "Yapmayın! – Bu mutluluk öyle değil mi Bayan Malcorn?"

Diğerinin evet dercesine bir harekette bulunduğunu hissediyor. "Bakın, görüyorsunuz ya..."

"Ama aynı zamanda bir korku." Ve Bayan Malcorn gözyaşlarını yatıştırıyor. "Nasıl?"

"Eskiden hiç böyle değildi. Eskiden bana çok gelirdi... Eskiden eve gelmeyi severdi..."

"Evet, görüyorsunuz işte –" diyor Marie kalın sesiyle hemen. – "sizin de eli açık olmanız gerekiyor. Onun zenginliği herkese yetiyor. Herkesin ondan bir şeylere ihtiyacı var. O herkesin ruhu. Bunu anlıyor musunuz?"

"Evet," diyor Bayan Malcorn, tıpkı cezalı çocukların evet demesi gibi.

"Hepimizden zengin o. Yüzlercesini verip kimseden tek bir şey bile almıyor. Bunu hissediyor musunuz?" Yine aynı evet.

"O bir kral..."

"Benden uzak duruyor." Marie'nin eliyle yaptığı savuşturucu harekete rağmen kadın üsteledi. "Evet, evet, evet, benden çekiniyor Marie. Benden ve bu odadan, aslında her şeyden..."

"Ama sevgili..."

Bayan Malcorn yüzünü kızın güçlü, çıkıntılı göğsüne bastırıp, kendinden utanırcasına yakınıyor:

"Ah, neden benden nefret ediyor?"

"Tanrı aşkına Bayan Malcorn. Günaha giriyorsunuz! Harald

sizden nasıl söz ediyor, biliyor musunuz? –

"Bir rüyadan söz eder gibi. İnsanın çocukken duyduğu ve her güzel şeyle birlikte yeniden ve yeniden bulduğu en güzel masaldan söz eder gibi." Marie'nin sesi şimdi yumuşacık, pamuk gibi.

"Gerçekten mi?" Bayan Malcorn yaşlı gözlerini ürkekçe kaldırıyor.

"En emin yerde saklanan bir mücevherden söz eder gibi, – bir tatil gününden."

"Oh, daha fazla, daha fazla!"

"Sizi hep sevdim Bayan Malcorn, Harald beni size getirmeden de önce. Sizi tanımazdan çok önce bile. Neden böyleyim dersiniz?" Nazik kadın sabırsızca ve mutlulukla rica ediyor: "Size benimle ilgili ne anlattı?"

"Oh, her şeyi. Çocukluğunu. Günleri nasıl geçirmiş olduğunu. Ve sizin ona akşamları okuduğunuz şeyleri. Ve kiliseye giderken üzerinize ne giydiğinizi..."

"Şu dantelli siyah elbiseyi mi, – öyle mi?"

"Evet, onu. Yoldayken çoğunlukla ondan söz etmeye başlardı. Öyle, durduk yerde. Sesi bambaşka oluyordu, sıcak..."

"Öyle, değil mi? Sesi çok tuhaf olabiliyor?..."

"Evet, sanki çok uzaktan geliyormuş gibi..."

Ara.

"Görüyor musunuz Marie, bir zamanlar Harald tıpkı bu ses gibiydi... Ta ki, benim bir türlü kavrayamadığım o yabancı, yeni, huzursuz olan ele geçirene dek..."

"Bir adam olana dek, Bayan Malcorn; bir meslek, sorumluluk sahibi oluncaya dek."

"Evet," diye başını sallıyor Bayan Malcorn hüzünle – "yaşama..."

"Onun için kaygılanmıyorsunuz! O, yaşamı üzerinde taşıyan

biri. Bu onun için bir tehlike değil. Bir palto gibi, erguvani bir palto gibi üzerine giymiş..."

"Yaşamı mı?" diye soruyor diğeri hayretle.

"Modern yaşamı, evet. Şu tez canlı, saatlik oluş'u. Şu ilkbahar fırtınasının telaşını: bütün gökyüzü tek bir günün üzerinde. Tam orta yerinde durmaktan ne kadar memnun olunduğunu bilemezsiniz. Onunla nasıl tek vücut hissedildiğini..."

"Bunu siz kendiliğinizden mi biliyorsunuz Marie?"

"Evet, Bayan Malcom. Ben her şeyimle ona aidim ya. Kader beni orta yerine savurdu. Tam vaktinde, annem öldüğünde. Kader ve – özlem..."

"Neyin özlemi?"

"Gücün."

"Güç mü?"

"Evet, kendin üzerinde ve – acı üzerinde."

Ara. "Annenizi sever miydiniz?"

"Evet. Ama biz çok yoksulduk. Bunu kendimize söylemeye hiç vaktimiz olmadı. – Bence, bunu asla bilmedi."

Ara. Ve Marie Holzer bir korkunun geldiğini hissediyor. Ve bir daha asla hüzünlü olmamaya dair söz vermiş biri gibi hızla devam ediyor: "Lambayı yakalım mı?"

"Evet, lütfen Marie. Harald'ın da çoktan dönmüş olması gerekirdi!"

"Nasıl olduğunu bilirsiniz."

"Ama saat altı buçuk, öyle değil mi?"

Marie arkadaki komodinin üzerinde duran lambayı yaktı ve akşamları oturulan kanepenin önündeki taburenin üzerine koymak için getiriyor şimdi.

"Birine rastlamış olmalı," diyerek yatıştırıyor ve lambanın üzerine eğilen yüzü kaygılı olmadığını kanıtlıyor. "Ya da kütüphaneden bir şeyler alıyordur." Harald'ın gelmemiş olmasına iliş-

kin bir açıklama daha bulabildiği için mutlu.

Ama Bayan Malcorn bunu başka türlü anlıyor: "Şu kitaplar–" diye yakınıyor – "şu bir sürü kocaman kitaplar!"

Marie gülüyor. "Evet, eski bir tutku."

"Ve o kadar çok okuyor ki. Her gece birlere, ikilere kadar."

"İki hayat yaşıyor. Biri ileriye doğru, diğeri de ta geçmişin derinliklerine. Bu onu böyle, – çok geniş biri yapıyor..."

Hâlâ lambanın aydınlattığı çemberin içine gelmeyen Bayan Malcorn, karanlıkta bir yerde duruyor, eşyaların arasında. Son açıklamayı duymamış gibi. "Çoğu zaman kapıya kadar gidip aralığından bakıyorum: hâlâ ışık var. Seslenmeye cesaret edemiyorum, ama dinliyorum..."

"Evet, evet, yüksek sesle okumayı seviyor," diyor Marie üstünkörü, pencerenin perdelerini çekip akşamı tamamlıyor böylece. Lambanın aydınlattığı daire sakinleşip yuvarlaklaşıyor. Ama o sırada Bayan Malcorn gizli bir şeyler söylüyormuş gibi fısıldıyor: "Öksürüyor."

"Evet –" diyor Holzer, "hava da müsait zaten."

"Hayır, ondan değil. Uzun süredir öksürüyor, hem de çok şiddetli..."

Birden Marie de irkiliyor, soğukkanlılığını yitiriyor. Tabii bir an için kuşkusuz. Sonra toparlanıyor. "Ama siz de öyle Bayan Malcorn! Her şeye hemen en olumsuz tarafından bakıyorsunuz." Ne olursa olsun hemen şaka yollu bir şeyler söylenmesi gerektiğini düşünüyor. "Siz de öyle beş yüz, altı yüz kişinin önünde konuşmak zorunda kalsaydınız, sıcak, boğucu bir salonda, iki, üç saat..."

Bayan Malcorn ışığa yaklaşmaya cesaret ediyor. "Bunu ciddi mi söylüyorsunuz Marie?"

"Elbette ki Bayan Malcorn. Bir düşünün. Ama içinizin tam anlamıyla rahat olması için sizi doktora gitmeye ikna edeceğim."

"Ne iyi –"

"Evet, rahatlarsınız. Kolay bir iş olmayacak. Tanrı biliyor ya! Kendine zaman ayırmasını pek sevmiyor. Ama sanırım onun yanında bazı şeylere cesaret edebilirim."

"Sizin dediğiniz her şeyi yapıyor Marie..."

"Ah – biz iyi arkadaşız. Ödeşiriz bir şekilde. Ayrıca, benden her konuda o kadar ileride ki." Ara. "Bu yüzden onun karşısında çoğu zaman utangacım."

"Utangaç mısınız?

"O her şeyi hissedebiliyor! İnsanların arasında olduğumuz zamanlar: Bir sözcüğü, bir bakışı, bir hareketi; nerede olursa olsun, hissediyor. Ben zor fark ediyorum, ama ona bakıp hemen anlıyorum: bir şeylerin olduğunu. Biliyorum ki, bu sözcük, bu bakış, bu hareket önemliydi, belirleyiciydi..."

"Ne demek istiyorsunuz Marie?"

"Bu gayet doğal işte. O olgun biri. Ardında yüzyılların gelişimi var. Onun altında generaller, piskoposlar var – krallar bile var belki de. Her biri diğerinin omzu üzerinde. Ve en tepede: O, Harald. Ve bu temelin sessiz bütün değişiklikleri onun içinde görülebilir halde..."

Derken Marie Holzer kendi kendine konuşuyor. Bambaşka bir ses tonuyla, neredeyse kabaca: "Benim büyükbabam çiftçiydi..." Ve birden bütün saygısını yitirip sürdürüyor, saat yedi kez vurduğu halde. Hızla; sanki biran önce her şeyin söylenmiş olmasıyla mutlu olacak gibi.

"Ben dünün insanıyım. Bir ayağım toprakta, kilde, demek istiyorum, hammaddede. Ben kültürün içinde gencim, gencim. Sağlıklı ve güçlüyüm. Ama sağlığım çalım satar. Gücüm gösterişlidir ve kendine özeldir; yükselmek ister, yukarı çıkmalıdır önce. Evet, evet, böyle. Harald başkalarına yardım edebilir. Bunu gerçekten yapabilir: başkalarını ayağa kaldırmayı. O yukarı-

da çünkü. Hep yukarıdaydı. Yardımı olgundur, zahmetsizdir, güzeldir..."

Ama Bayan Malcorn hızla kalkıp Marie'nin ve bütün sözcüklerin önünden geçiyor aceleyle. Bir süredir biliyor Harald'ın geldiğini. Ve şimdi Marie de duyuyor Harald'ın yaklaşan adımlarını.

"İyi akşamlar anne. Geç oldu galiba? İyi akşamlar Marie. Beklettim galiba? Evet, yine bir sürü hesapta olmayan şey çıktı işte..."

Tüm bunları hızla söylüyor Harald, sözleri koşuştururken sesi inip çıkıyor. Annesinin karanlık kollarının arasından sıyrılıp Marie'ye deri bir dosya uzatıyor. "Al Marie. Bunun üzerinden geçmemiz gerekiyor, hem de bugün. Yeni kayıtlarla ilgili – zaten sen de göreceksin..."

Harald birden, durmuş, annesinin, üzerindeki ıslak paltoyu omuzlarından almasına izin verdiğini fark ediyor. İrkilircesine bir hareket yapıyor, annesinin nazik ellerini korumak ister gibi.

"Yağmur mu yağıyor?" diye soruyor Bayan Malcorn kaygıyla.

"Sis var, yoğun, iğrenç bir sis. İnsan üç adım önünü göremiyor. İnsanın elbiselerinin üzerine ve ciğerlerine işliyor. Şu sonbahar günleri bir an önce geçiverse bari."

Bu arada Marie Holzer dosyanın içindekileri kaçamak bir gözle inceledi. Huzurlu, akıllı gözlerini Harald'a çeviriyor.

"Bugün konuştun mu?"

"Evet, öğrenci derneğinde."

"Peki ne oldu?..."

"Ne?"

"Nasıldı?"

Harald titreyen ellerine bakıyor. "İşte her zamanki gibi, bilirsin. Çok oldu mu buraya geleli?"

Bayan Malcorn konuşmaya katılmak için acele ediyor. "Gelmesine çok sevindim. Sen gidince sıkılmıştım Harald."

"Evet anne, biliyorsun: ben kendi zamanımın efendisi değilim." Harald'ın sesiyle hareketlerinde salonun ıslaklığı var hâlâ; bunların küçük odaya uyum sağlamasında zorlanıyor. Bu yüzden de Marie'ye yöneliyor. "Hemen şimdi gözden geçirsek şunları?"

Holzer, Harald'ın annesinin hayal kırıklığını fark edip onu durdurmaya çalışıyor. "Hayır Harald, şimdi önce seni görmek istiyorum. Gözlerini yine bu korkunç kağıtlara çevirirsen, bugün ben nasılsa elimi süremem bunlara. Oysa bunlara bakmak benim de hakkım – öyle değil mi?"

"Evet, evet Marie," ona nasıl bir acı verilmesini düşünen kişi sanki Harald'ın kendisiydi. "Hepinizin benim üzerimde hakkı var, biliyorum, – hepinizin, hepinizin..."

Bayan Malcorn çok korkuyor. "Hadi gel sobanın yanına otur, çok üşümüş olmalısın."

"Tamam, tamam, her zaman sobanın yanına oturmak gerek, mümkünse sobanın arkasına." Ama Harald birden annesinin yakınına geliyor, mahcup bir ifadeyle. "Anne, beni bağışla... Görüyorsun ya, içimde dışarıya çıkamamış bir öfke var hâlâ. Marie bilir, bu o kadar da önemli değil, öyle değil mi? Nasılsa çıkar. Tanrı biliyor ya, burada çıkmaz, burada kesinlikle çıkmaz!" Ve Bayan Malcorn'u en sevdiği yere, lambanın yanına götürüyor, sesinde hiç beklenmedik bir nezaket var. "Gözlerin kızarmış anne. Gerçekten, gözlerin kıpkırmızı! Benim yüzümden çok çalışmadın değil mi? Efendim? – Şu örgündeki korkunç kırmızıya bak... Evet, sanki bu kırmızıyla aynı mı ne, şu kan rengiyle? – Ne örgüsü o, bittiğinde ne olacak?"

Bayan Malcorn bu kadar çok mutluluğa alışkın değil. "Masa örtüsü olacak –" diyor sessizce, titrek bir sesle.

"Demek öyle" diyor Harald, aklı yine çok uzaklarda, zihni tümüyle yabancı bir alemde olduğu halde Marie'ye yöneliyor. "Şu işi bugün halletmemiz çok önemli çünkü. Şu anda çok ge-

liyor. Bugünlerde kalplerde de gün olmuyor sanki, – tıpkı dışarıdaki gibi. Dört bir yanda sefalet. Fiziksel sefalet, sıkıntı, yoksulluk, hastalık; – ruhsal sefalet, kibir, önyargı ve bencillik. Ve hepsinin üzerine bir de: içlerinde miskinliğin yuva yapmış olması. Korkunç, bunaltıcı, tedavisi mümkün olmayan miskinlik. Herkesi içine alan, dünün büyük boyunduruğu. Kendi acıları ve mutlulukları var. Önemi olmayan, kinci sancılar ve sıkıntı dolu, hatalı, ürkek mutluluk. Ama kalıyorlar. Çıkarmaya çalış: kendilerini savunurlar. Sefil alışkanlıklarından koparayım de, – dışlanmış gibi oluverirler ve geçmişlerinin vebalı barakalarına geri dönmek isterler. Her şey boşuna." Ve şaşkın bir aradan sonra: "Ama bu içten arzuya, egemen olmak istemeyen, hizmete hazır ve en küçük, en ufak işten gözü korkmayan bu alçakgönüllü güce, ileriye yönelik yolda karşısına çıktığı sürece yine de sahip insan. –Hedeften ne kadar memnun olduğumu biliyorsun, öyle değil mi Marie? Bütün bunların ne kadar içimden geldiğini biliyorsun; bunu bir zamanlar sen de hissettin, öyle değil mi?"

"Canım, ben bunu her gün yine hissediyorum!"

"Bana inanıyorsun, değil mi?"

"Güneşin varlığına inandığım kadar."

Bunun üzerine Harald minnettarlıkla Marie'nin elini tutup soruyor: "Bunun anlamı: Çiçekler ya da meyvelerin inandığı mı?"

"İkisi de. Biri diğerinin ardından Harald."

"Biri diğerinin ardından mı?... Bu zaman ister Marie, çok zaman ister..."

"Bizler genciz."

"..ve sabır..."

"Buna sahipsin."

"Bundan o kadar emin misin?"

İkisi de susuyor. Derken Harald rahatlamış olarak derin bir

nefes alıyor: "Sağol." Ve hemen ardından yine neşelenmeye çalışıyor. "Evet... sen, ... anne, – yaptığın örtüleri görebilir miyim, şu işlerini?"

Bayan Malcorn buna gülümseyerek karşı çıkmaya çalışıyor. Ama şimdi örtüler meydana çıkarılıp lambanın altında açılıyor. "O– O–" diyor Harald, annesi örgüleri tam açmadan daha, "bak Marie, o kadar konuşup duruyoruz, ama yaptığımız şeyleri gösterecek olsak – hı? Herhalde utanıp sıkılırdık! Bir de anneme bak, sessiz sedasız, tek bir sözcük bile söylemeden neler yapıyor – ne muhteşem şeyler yapıyor. Masa örtüsü. Sadece masa örtüsü. İnsan nasıl da yanılabiliyor! Ben bunu şey için ... başka bir şeyden daha bayramsı bir şey için olduğunu düşünürdüm."

Marie meraklanıyor: "Ne için mesela?"

"Şey – bir... bir elbise için..."

"Elbise!" diye gülüyor Holzer gürültüyle. "Senin orada böyle elbiseler mi giyiliyor?" Harald başını kaldırıp bakıyor. "Benim orada mı? Benim orda? Ne kadar tuhaf geliyor kulağa: benim orada. Bu iki sözcüğü galiba ilk kez yan yana kullanıyorum. Buluş gibi bir şey bu. Ve yine de basit. Tüm buluşlar gibi... Tanrı biliyor ya, – insanların orada, senin – orada, – orada... şimdi de analog olarak kuralım: benim orada benim orada. – Evet, sahi, ne diyecektim ben?... Biz ne konuşuyorduk?" Birden sevecenliğini hatırlıyor. "Evet – peki bu örtüyü neden örüyorsun anne? Bir şey mi kutluyoruz? Bayan Malcorn üzüntüyle oğluna bakıyor. Ama Marie'nin aklında bir fikir var. "Yahu, rasgele bir şey kutlarız biz de. İnsan her şeyi kutlayabilir. İlkbaharın ilk gününü, yağan ilk karı. Hiçbir şey bulunamıyorsa, o zaman da örgüler için kutlama yapılır, bittiğinde tabii, olmaz mı?"

Ne var ki diğerleri onun bu önerisini duymamış görünüyor, o kadar sessiz ve ciddiler bir arada. Ve Harald şimdi düşündüğü şeyi soruyor: "Böyle bir örtüyü tamamlamak uzun sürer herhalde? –"

"İnsan azimli olunca..." diye iç geçiriyor Bayan Malcorn. Ama Harald düşünmeyi sürdürüyor. "Ben" – gülümsüyor – "böyle bir şeyi kesin tam bitiremezdim. Oturur örerdim ve içinde kaybolup gideceğim bir sürü kopkoyu renklerim olurdu. Kanaviçenin içlerine doğru dalardım. Koyuluğun içlerine, ormandaki gibi – ve hedefi asla bulamadan... Sona varmaktan korkardım!"

Şu anda Harald kendisini hayret ve kaygıyla dinleyen ve artık onu anlamayan diğer iki insandan çok uzaklarda. O ise onlardan sürekli uzaklaşıyor. Kapalı gözlerinin üzerinden kollarını havaya kaldırıyor.

"... Ama yine de: kutlamaları çok özledim, biricik, olağanüstü bir saati! Kırmızıyı ve gülü, koku ve altını, ışıltıyı, görülmedik ışıltıyı! İnsan bu ışıltıyla kör olabilmeli, ondan sonra hiçbir şey görememeli, – asla. Ama bilmeli: vardı. Ve adsız bir savurganlık duygusuna sahip olmalı.

"Bazen, insanları göndermek beni aşıyor: 'Hepiniz evlerinize gidin, en iyi giysilerinizi giyin, sandıklarınızda ne var ne yok, her şeyi çıkarın, atalarınızdan kalanları, limoni kokan mendilleri, ağır, birbirine dolanmış, altın düğümleri andıran broşları alın. Ve pencerelerin önlerinde yetiştirdiğiniz çiçekleri; bir kez olsun kullanın! Sonra da tekrar geri gelin!'" Ama Harald'ın elleri, güzel, düşsü bir hoş geldin jestinden yüreksizce düşüveriyor ve yorgun, hayal kırıklığı dolu bir sesle sürdürüyor: "– ve gerçekten geri geldiklerinde, hepsi, fazlasıyla kısa olan pantolon, dik, buruş buruş şal ve kafur kokan zevksiz Pazar kılıkları içinde, – sonra ... bu giysiler içinde birbirimize söyleyeceğimiz sözümüz olmazdı, birden birbiriyle oynamaları istenen yabancı çocuklar gibi davranırdık..."

Ara.

Ve başka bir şey eklemeyince, sessiz kalmakta pek deneyim-

li olmayan Marie Holzer heyecanla atılıyor: "Önce bir kral gibi konuşuyorsun, sonra da – bir şair gibi..." "Ama –ikisi de değilim..." Harald uyandı. "Bizim ailede krallar da vardı herhalde, öyle değil mi anne? – Efsane sürüyor: Çok uzun yıllar önce. Belki bin yıl önce..."

Marie gözlerini kapıyor, yüksek, parmaklıksız bir kulenin tepesinde duruyormuş gibi: "Bin yıl..."

"Evet; adımızı söylediğinde, sessiz, – içinde eski ad tınlıyor hâlâ, boğuk, karanlık, batık bir kilisenin çanları gibi..." Ve Harald tarihin derinliklerindeymişçesine konuşmaya devam ediyor: "... Derken büyük bir dalga çarptı kral tahtına ve sonuncuyu da söküp aldı, unutulmuşluğun derinliklerine çekti. Torunları da orada yaşamakta, Vadi'nin Çocukları. Ama çok sonraları, Ortaçağ'da, içlerinden biri yine güce ve ülkesine kavuşuyor, öyle değil mi anne? Gerçi başka bir diyarda, karanlık bir adla, küçük, bağımsız bir kral olarak. Bu adla bir süre su yüzünde kalıp ve bir kez daha tarih sahnesine çıkıyorlar, Otuz Yıl Savaşları döneminde. Ama çok geçmeden küçük hesaplar ve düşmanlarla girişilen kavgalar sonucunda güçten düşüp eski adı bırakıyorlar, acizce. Ve bu ad gerilere gidiyor, eski pagan krallarına dek geri gidiyor ... Ve ben – ben tam bu adsızlığın içine doğdum." Kimse bir şey demiyor. Bir tek saat konuşuyor bu sessizliğin içine, yumuşak, eski moda tavrıyla. Sekizinci vuruşta Harald bir şey hatırlıyor.

"Bir şair gibi .... Bunu kim dedi? Sen mi Marie? – Ama sen ilk değilsin! Senden çok önce içimde bir ses söyledi bunu, ta derinlerimde bir ses: Şair! – Buna bir şey yapamam. Biliyor musun, çok derinlerdeydi, insanın ulaşamadığı derinlikte, gücün başkasına ait olduğu yerdeydi – ... Sanatçı olmak, genç olmak! Aynı şeymiş gibi – öyle değil mi?" Ve birden zincirlerini kırıyor: "Sanatçı olmamı ister miydiniz?" Ara. "He anne?"

"O zaman yanımda, evde kalır mıydın?"

"Kim bilir. Bu konuda bir şey söyleyemem. Belki. Belki o zaman her şey insanın içinde olur. Belki, içinde olmayan şey, yoktur o zaman ... Sen ister misin Marie?"

"Senin sanatçı olmanı mı? Bence sen öylesin zaten Harald."

"Yanılıyorsun çocuğum. Kesinlikle! Her şeyi çok aydınlık görüyorsun. Her şeyi aydınlatan bir ışık var içinde. – Belki olabilirdim. Olabilirdim – hiç olmadığım halde öyle *kalabilirdim*. – Artık çok geç." Ve heyecanlı bir şekilde Marie'ye yaklaşıyor:

"Eskiden bana, sevgiye sahip olduğumu söylerdin Marie. Evet, – sahip miyim ki? Onu cömertçe harcayıp savurmadım mı? İki, üç yıldır, şu âna dek benim yaşamım değil miydi savurganlığını yaptığım? Yüzlerce insan tutunurken ona söz geçirebilir miyim? Ve bunu onlardan geri istediğimde, – şiddetle asılan, kullanılmış, yaşlanmış, solmuş yüzlerce elin izini taşıyan bu sevgiyle ne yapayım? Hem de yazlarından sonra. Hayır! Onların olgunlaşmasına fırsat vermedim; açlık çekenlere bu yeşil meyvelerden attım: Alın! alın! alın! ... ama bununla yine de doyup sağlıklarına kavuşmadılar!

"Neden bana o zaman elini uzattın Marie? O zaman henüz vakit vardı. O zaman henüz kurtarabilirdim ve – biriktirebilirdim.

"Seni suçlamak istemiyorum – hayır! Ama bana 'sanatçı' diye hitap etmemelisin. Bu alay gibi oluyor çünkü, öyle dediğinde..." Ve sessizce öksürmeye başlıyor; öyle ki, Bayan Malcorn'un gözleri kaskatı kesilip endişeye kapılıyor: ama Marie Holzer buna dikkat etmiyor artık. Yanıt verme gereği duyuyor.

"Heyecanlısın Harald. Böyle konuşmaya hakkın yok. Sen zaferler kazandın! Kararsız davranamazsın! Ne istediğini biliyordun. Sana bunu hatırlatmalı mıyım?" Harald'ın itiraz yollu hareketine boyun eğmiyor. "Her şeyi sana borçluyum, güvenimi de. Onu bana sen verdin. Benim mülküm o. Tekrar geri istersen

eğer, savaşmadan olmaz!"

Harald öksürüğünün yükseldiğini hissedip hemen ve sertçe bir şey söylüyor:

"Çok büyük sözler söylüyorsun Marie."

"Bunlar senin kendi sözlerin, ben sadece tekrar ediyorum – hepsi, şu da: Şüpheciler! Sen kendi yaz'ını bekleyemez misin? Sen yarı olgun meyveler değil, – tohumlar saçtın yüzlerce noktaya, şimdi yüzlercesini hasat etmek için beklemelisin."

Holzer bir yanıt bekliyor, her şeyi tekrar düzeltecek bir yanıt. Ama Harald başını sallamakla yetiniyor, artık bunu önemsemiyormuş gibi görünüyor. Sonra da, yaklaşmakta olan öksürüğünden çekiniyor. Annesi sürekli ona bakıyor.

O anda Marie bir kez daha bütün gücünü topluyor, sözleri sıcak ve önyargısız. "Cesur ol Harald! Adil davranmıyorsun! Düşün! Bir keresinde şöyle demiştin: 'Galiba sanatçı olmak istiyorum, ama sanat için zaman yok henüz'..."

"Dedim mi bunu? Bağışla o zaman." Neredeyse alaycı tınlıyor.

Ama Marie Holzer pes etmiyor: "On kat bir yaşam yardımcı bir yaşam değil mi? Görevimiz kıvançla dolu değil mi? Bu bizi zengin kılmıyor mu? Yolumuzu bilmiyor muyuz Harald? – Biz muzaffer değil miyiz? Harald, bize inanıyor musun?"

Marie Holzer'in kendisine uzattığı ele bakıyor ister istemez. Ama yine de elin yanından geçip, sıkıntı içinde kendisini bekleyen annesine doğru yürüyor; yürürken de konuşuyor: "Ben – yoruldum..."

Holzer, onun berjer koltuğa çöküşünü ve annesinin üzerini sıkıca örtüşünü seyrediyor. Ve başka hiçbir şey söylemiyor; zaten söylese de duyulmazdı, çünkü Harald gürültüyle öksürüyor.–

* * *

Kışın hasta olan biri için baharın gelişi ne kadar hüzünlü ol-

sa gerek. Böyle biriyle aynı zamanda iyileşmeyen, onu nasıl anlayabilir ki? – diye düşünüyor Harald ve ilkbahar arifesinin ikindisinde kah bulutlu kah berrak koşuşturan göğü seyrediyor gözlerini bir an bile pencereden ayırmadan. Sadece ışıltı dolu gözleriyle değil, hiçbir şeyin saklı olmadığı tüm çehresiyle bakıyor. Dudaklarını yabanice saran bıyığının altında küçük bir gülümseme konaklıyor sadece ve bir sözcükle insanlara erişme beklentisiyle gelişip büyüyor. Ama Harald susuyor.

Hattâ Bayan Malcorn bir hastanın yanına varılırkenki sessizlikle yanaşıp "Yalnız mısın? Marie gitti mi?" diye sorduğunda bile. Harald onaylarcasına başını sallıyor, ardından da belirsizce "Bak," diyor. Bayan Malcorn bakıcı kadınlara özgü çalışılmış anlayışla pencereye yöneliyor, ama bir şey fark etmiyor. Bunun üzerine Harald açıklamada bulunuyor: "Bulutlar... Tuhaf bir manzara. Ne zamandır da görmüyordum. Küçük bir çocukken görürdüm arada bir, sonra uzun süre görmedim bir daha..." Ardından da annesinin sorusuna yanıt veriyor: "Aslında Marie'nin gelmesine gerek yok artık. Onu ben gönderdim. Ona uyumak istediğimi söyledim. Aslında sadece yorgundum, – onu görmekten yorgundum – hep şu aynı eski şeyleri dinlemekten yorgundum. Şu aşağıdakilerden söz edilmesini kastediyorum. Neredeyse altı aydır inmedim aralarına. Yarım yıl! Ve bu zaman içerisinde hiçbir şey olmadı, görünüşe bakılırsa. En azından Marie'nin anlattığı..."

"Görüyorsun ya, sensiz hiçbir şey yapamıyorlar..."

"Güzel söylüyorsun da, *benimle* de hiçbir şey yapamıyorlar. Özellikle de: onlarla *ben* ne yapabilirim, bilmiyorum, gerçekten." Tekrar pencereye dönüyor; parlak, hareketli gökten başka hiçbir şeyin önemi yokmuş gibi. "Bütün bunları daha önce hiç görmedim. Meğer ne kadar çokmuş! Bilemiyorum anne, insan hasta olunca her şeye çok dikkatle ve minnetle mi bakıyor, –

hattâ neredeyse bilgece ... İstemeden bilge mi oluyor insan, tıpkı çocukluktaki gibi? İnsan kesinlikle uygunsuzca davranamıyor." Ara, sonra yine usulca devam ediyor: "Sence çok mu geç?"

Bayan Malcorn sandalyenin kolçağında duran yastıkları düzeltiyor. "Geç mi, ne için Harald?"

"Başlamak için. Bir kez daha hemen çocukluk günlerinden sonrasına başlamak için. Şu aşağıda geçirdiğim üç yıl hiç yaşanmamış gibi. Ya da, sanki bu üç yıl içinden yavaşça çıkmakta olduğum uzun süren bir hastalıkmış gibi..."

Alnında bir öpücük hissedip soruyor: "Geç sayılmaz mı?"

Bayan Malcorn başını iki yana sallıyor, ardından Harald'ın yanına diz çöküyor, Harald narin, dinlenmiş ellerini hafifçe kadının saçlarının üzerine koyup konuşmaya başlıyor: "Benim için zor olacağını sanmıyorum. Çocukluk günlerindekilere diğer herkesten çok daha yakınım ben. Her şeyi biliyorum. Beni sınayabilirsin. Ta çok gerilere kadar. Silme dantelden, şu bulutlardan, ilkbahar bulutlarından yapılmış elbise giydiğin günlere dek. Ve – o sık ağladığın günlere dek... Ah, o günleri iyi hatırlıyorum. Alacakaranlıkta usulcacık, küçük şarkılar söylediğin o günleri – sahi, hâlâ aklında mı o şarkılar?" Bayan Malcorn alnını iyice eğiyor; Harald'ın elleri saçlarının arasında, ısınmış bölgelerden kayıp serin bölgelere geliyor. Bayan Malcorn, üzerinde yine Harald'ın sesini duyuyor. "... Kuşkusuz, uzun zaman oldu. Ama olsun, ben nasıl olduğunu çok iyi hissediyorum. Sanki o alacakaranlık saatte bir ışıltıyı, bir parıltıyı, eşyaların uykuya dalmadan önceki son bir gülümsemesini andırıyordu söylediğin şarkı. VE bir keresinde, usulcacık yanına sokulduğumda (geldiğimi kesinlikle duymadın), bana şöyle seslenmiştin ... bana o zaman şöyle seslenmiştin ... Jeröme... ben Harald olduğum halde ... ve ... babamın adı da ... Harald idi ...ama sen yine de Jerôme diyordun bana ... Ve bu, söylediğin şarkıya çok uyuyordu ... tıpkı şarkının kendi-

si gibiydi ... Görüyorsun ya, neleri hatırlayabiliyorum?" Ara. Ardından Bayan Malcorn ayağa kalkıp konuşmak için zorluyor kendini: "Bana bir iyilik yapar mısın Harald?"

"Ne istersen."

"Skal'a gitmeyelim, – burada kalalım!"

Harald bu sözcüklerdeki yakarıcı vurgu karşısında şaşırıyor.

"Ama bu zaten senin arzuna göre gerçekleşmeyecek miydi?"

"Evet – görüyorsun ya – şatonun orada eski büyük bir park var ... ben de oturup dayına iki satır mektup yazdım, bizi davet edebilir mi diye. Orada çok çabuk iyileşeceğini ümit ediyorum, – ama –" Harald hemen araya giriyor: "Ben de senden aynı şeyi isteyecektim galiba anne. Bugün ya da yarın. Başta bu benim için büyük bir mutluluk ve özgürlüktü ... Ama buradaki odalarımızı tercih ederim. Bu hastalığım sırasında bu odalara ısınıverdim. Aslında çok da aşina değilim bu odalara. Ne de olsa eve çok az gelip gidiyordum – eskiden, – o zamanlar... Elbette: burada kalırız."

Bayan Malcorn çaresizlik ve acı içinde yeniden başlıyor konuşmaya: "Hiç sormuyorsun benim bu planı neden...?"

"Senin mutlaka bir nedenin vardır anneciğim ... Ve sanırım bunun ne olduğunu biliyorum ben: seni tanıyorum ne de olsa! Dayımın bize iyilik yapmasına gönlün razı olmuyor, – gururlusun..."

Ama bu tavrıyla Bayan Malcorn'u konuşmaya zorluyor. Bayan Malcorn körü körüne, utancından kendinden geçmiş bir halde söz alıyor: "Hayır Harald ... sana karşı ... yalan söyleyemem ... sana bunu açıklamam lazım ... bu ... gurur yüzünden değil ... korku yüzünden..."

"Korkudan mı?"

"Evet. O beyaz kadından..."

Harald henüz bir şey anlamıyor: "Bayan Walpurga'dan mı

korkuyorsun? Ama benim küçük, cesur annem neden korksun ki?"

Bayan Malcorn gülümsemeye çalışıyor. Gözlerini oğlunun bakışlarından kaçırmak istiyor aslında. Oğlunun gözleri kocaman açılmış, Bayan Malcorn sürekli bu bakışın çemberi içinde, yumuşak ışıltısının erişebildiği yerde kalıyor; eşyaların arasında şaşkınlık içinde. Sonunda sobanın yanına çömeliyor, sanki ateşi canlı tutması zorunluymuş gibi. Ve böylece, bu kaçamaktan yararlanırcasına, dizleri üzerinde, aşağıya eğdiği yüzü harlandırılmış korun sıcak ışığı altında, fısıltıyla konuşmaya başlıyor.

"Bayan Walpurga efsanesini hatırlıyor musun?"

"Şöyle böyle. Çeşitli şatolarda görülmüş hani?"

"Evet, en çok da Skal'da."

"Öyle mi? Hep biri ölmeden üç gün önce, öyle değil mi?"

"Evet. Öyle deniyor."

"Kayıtlara göre de beş ya da altı kez görünmüş. Ama Bayan Walpurga'nın 16. Yüzyıl ortalarına doğru ortaya çıktığı ve o günden beri beş ya da altı kez göründüğü dikkate alınırsa, Malcornlar'ın çoğunun onun kendini göstermeden öldüğü söylenebilir – tabii o sırada hâlâ yaşıyorlardıysa, öyle değil mi?..."

"Başka da bir şey bilmiyorsun onun hakkında?"

"Bir zamanlar onun hakkındaki her şeyi biliyordum, küçük bir çocukken ... ama tam da şimdi, çocukluğumu tıpkı dünkü gibi hissederken, bunu yine biliyor olmalıyım... Dur bir dakika: Şu şeyin karısıydı galiba... kontun (yoksa o zamanlar hâlâ baron muydu?...), hayır, sanırım ... bunun doğru olup olmadığını anlamak için sonra kitaplara bakarız ... ve, ola ki haklı çıkarsam, bunun için bir ödül isterim – tamam mı?" Harald hafızasında bir şeyler arıyor, ama Bayan Malcorn'un bu son soruya şakayla karışık itiraz ettiğini çıkaramıyor. Sandalyesinde hafifçe doğrulup uygun yeri doğru ve kendinden emin bir şekilde alıntılıyor: "

'Sigismund Ferdinand, Avusturyalı ilk Malcorn Kontu, Çakathurn, Hallpach vs. Hükümdarı. Oğulları: III. Ferdinand, Apel, Lahme de deniyor, Christoph. Christoph daha sonraları Sarnkirchen ve Skal'ın da hükümdarı oluyor, Walpurga'yla evli, İndichar Baronesi...' işte bulduk! Görüyorsun işte, göreceksin, haklıymışım. Devamını da dinlemek istiyor musun? Sanırım 8. Yüzyıl'a kadar olan torunları biliyorum artık..."

"Hayır, hayır," diye karşı çıkıyor Bayan Malcorn kısık sesle.

"Bence de bu kadarı yeter. Hem, Bayan Walpurga'yla neden bu kadar derinlemesine ilgilendiğimizi de anlamış değilim. Kadının zaten hiç rahatı yok ..."

"Nedenini biliyor musun?"

"Neden rahatı olmadığını mı? Belli ki dünyadaki tüm 'beyaz kadınlar' gibi: öfkeli koca tarafından vefasızca, acımasızca bıçaklandığı için..."

"Vefasızca, acımasızca..." diye tekrarlıyor Bayan Malcorn. Sesindeki güvensizlik Harald'ın şaşkınlık içinde çevresine bakmasına neden oluyor. Bayan Malcorn şimdi yine oğlunun çok yakınında, hemen sandalyesinin arkasında; öyle yakın ki, soru sorduğunda sözcüklerinin kanatları oğluna sürtünüyor: "Babanı hatırlıyor musun Harald?"

"Çok az. Beyaz, yoğun bir sakalı vardı. Yaşlıydı."

Bayan Malcorn elini oğlunun saçlarının üzerine koymak istiyor, ama elini onun omzuna kadar kaldırabiliyor sadece; çünkü narin eli ağır. Ve tam bu sırada Harald söze giriyor: "Babamın tuhaf bir şekilde çok yabani elleri vardı..."

"Harald!" Bir çığlık gibi tıpkı, ama Harald annesinin yüzünü göremiyor. "Düşünebiliyor musun...?" diye duyuyor Harald arkasından ve de sıkıntılı, tuhaf aralıklarla devamını işitiyor – – "senin... babanın... beni..." Harald başını çeviriyor bu kez. Bayan Malcorn oğlunun üzerinden çökmekte olan alacakaranlığa

bakıp neredeyse bağırarak sürdürüyor: "o da Kont Christoph gibi mi davranırdı?..."

Harald önce kavramıyor. Ama hemen sonra annesinin buz gibi elini tutup nazikçe kendisine doğru çekiyor. Annesi birden onun yanıbaşında dizleri üzerine çöküp yanaklarını oğlunun kucağına bastırıyor; üzerinde Harald'ın sessiz, ciddi, neredeyse törensi sesini duyuyor: "O yaşlı bir adamdı. Onu sevmezdim." Bayan Malcorn bunun üzerine oğlunun korku dolu, kendini yumuşakça savunan ellerini öpüyor. Harald ise ellerini havaya kaldırmak için çaba gösterip gülümsüyor: "Görüyorsun ya, hâlâ güçsüzüm. Yapamıyorum. Seni henüz kaldırabilecek durumda değilim."

Ardından, Bayan Malcorn hafifçe ayağa kalktığında, Harald arkasına yaslanıyor, mutlu bir uykuya hazırlanır gibi. Yüzü kıpırtısız. Bir tek çenesinin altında, gergin, zayıf boynunda küçük bir damar dalga dalga atarak sessiz kalbe doğru akıyor.

Bir süre sonra Harald derin bir nefes alıyor; Bayan Malcorn, "İyi misin?" diye soruyor. Harald gözlerini açmıyor: "Evet. Bugün, sonunda gelmeyecek herhalde – ateş nöbeti..."

"Sen dinlenmene bak şimdi..."

"Ama sen – gitme –"

"Hayır, ben hep buradayım."

Ve ardından gelen sessizliğin içine akşamın alacakaranlığı yerleşiveriyor. Çevredeki eşyalar parlaklıklarından usulca uzaklaşıveriyorlar, kapıları kapanmakta olan bir kiliseden çıkar gibi. Duvarlar boyunca büzülüyor, birinden diğerine sıcaklık arıyorlar; sütundaki saatin güç bela savuşturduğu bir uyku yayılıyor üzerlerinden. Son anda, saat belli belirsiz geçmek istediğinden, eşyalara sesleniyor aceleyle, tiz bir sesle.

Bu Harald'ı da uyandırıyor.

"... Sen misin?"

"Evet canım, bir şey mi istedin?"

"Uyumak istemiyorum."

"Ama uyumalısın Harald, uyu hadi! Güçlenirsin."

"Uyumak için fazla iyiyim. Çok iyiyim. Uyuduğumda iyi olduğumu unutuyorum. Ama ben iyi olduğumu bilmek istiyorum. – Konuşalım." Harald nihayet kıpırdıyor. Gözleri uykuda, ama sol elini yana doğru uzatıp yakarıyor: "El!" Ve arzusu yerine geldiğinde: Bu senin elin... Kör olsam, seni bu elden yine tanırdım... Demek ki korkmamalıyım, hele de kör olmaktan ... öyle olsam da – – – ama – eğer – yine de bu elleri... o zaman serbest bırakmalıyım..."

Bayan Malcorn onun 'o zaman'ını da hemen anladığı için ürküyor. Farkında olmadan elini geri çekiyor. "A" – diyor Harald, elinden cam bir eşya düşürmüş gibi; yüzündeyse sert zeminde yankılanan şangırtıyı duymanın yarattığı korku dolu gerilim var.

Ancak Bayan Malcorn onun bu korkusunu hızla yatıştırmaya çalışıyor. "Meraklanma Harald, ben yanındayım." "Evet." Harald gözlerini uykuya yatırıp usulca konuşuyor, onları uyandırmamak için. "Hastalandığım bir bakıma iyi oldu. Düşünsene! Hasta olmasaydım, aşağıda her şey eskisi gibi sürüp gidecekti, ta ki... Ama şimdi... şimdi yaşamımı yeni baştan kurabilirim, ta en başından... Belki çocukluğumdan itibaren? Hım. Çocukluğumdan memnunum aslında. Biri vardı, o günlerimi bu kadar güzel kılan, masal kadar güzel! Tahmin edersin... sen... kim olduğunu... Çok da mutlu değildi, bizim mutluluktan anladığımız şekilde: oyun ve bayramlarla doluydu. Ben hep yalnızdım, ya da seninle birlikte yalnızdım. – Ama o öyle... derindi ki. İlk günlerini hatırlayamıyorum. Binlerce yıl da geçmiş olabilirdi – binlerce y... Ama sonra, yine sanki tek bir gün gibi geliyor bana, hâlâ sona ermemiş olan ve bitmesin diye düşlediğim. Düşünebiliyor musun?"

Sessizliğin dışında yanıt beklemiyor. Ve bu uzun sessiz arayı dinledikten sonra söze devam ediyor: "Bunu düşünmek zor olsa gerek. Önceleri ben bile zorlandım bunda; ama artık gayet doğal geliyor bana. Çocukluk, her şeyden bağımsız bir ülkedir. Kralın bulunduğu biricik ülke. Sürgüne gitmek niye? Neden bu ülkede yaşlanılıp olgunlaşılmasın?... Başkalarının inandığına neden alışsın insan? İnsanın çocukken sıkı sıkıya inandığı şeyden daha çok gerçekliğe mi sahip? Hatırlayabiliyorum...her bir nesne özel bir anlama sahipti o zamanlar ve bir sürü, sayamayacağımız kadar çok nesne vardı. Ve hiçbiri diğerinden daha değerli değildi. Adalet onların üzerinde bir şeydi. Her biri bir kez biricik görünebiliyor, kader olabiliyordu: gece vakti çıkıp gelen ve şimdi, en sevdiğim ağacın üzerinde kapkara ve ciddiyetle tünemiş olan bir kuş; bahçeyi dönüştüren, her şeyin koyu bir yeşilliğe ve parlaklığa bürünmesini sağlamış olan yaz yağmuru; sayfaları arasında bir çiçeğin yattığı bir kitap. Kim bilir kime ait, – yabancı, önemli bir kişinin çakıltaşı, – her şey böyleydi işte, sanki büyüklüklerinden daha fazlası biliniyormuş gibi. Her bir nesneyle mutlu ve büyük olunabilir gibiydi sanki; sanki her bir nesneyle ölünebilirdi..."

Hemen ardından başka bir sesle de soruyor: "Henüz geç değil, öyle demiştin değil mi?"

"*Asla* geç değildir Harald."

"Asla? Ama bir gün olabilir, örneğin ben... Doktor gerçeği mi söylüyor dersin?"

"Sen de duydun. Hep yüksek sesle ve neşeli konuşuyor..."

Şimdi Harald tanıklık için gözlerine ihtiyaç duyuyor. Gözlerini annesine dikiyor. "Ve... sana kapının önünde başka şeyler anlatmıyor, değil mi?"

Bayan Malcom bu soruya hazırlıklı. Yüzünde sessiz, dillendirmediği bir sitemle Harald'ın bakışlarını, tartıyor.

"Bağışla anne. Ama olabilirdi. Eskiden bu tür şeylere çok rastladım hasta olan evlerde. Ne de olsa şu âna dek fırsatım vardı ... Sahi, Marie'ye ne söyleyeceğiz?"

Bunu dolayısızca söylüyor. "Ne demek istiyorsun?" diye şaşırıyor Bayan Malcorn.

"Yani, bir daha gelmemesi için."

"Bunda ciddi misin?"

"Evet. Gelecekte düşünebildiğim bir yeri olmayacak benim yanımda. Hayat çok dar ve içine çok şey sığdırmam gerekiyor. – Marie diğerine, unuttuğum günübirlik hayata ait. O hayatın hatırlatılmasını istemiyorum. Ama Marie beni geçmişle ilgili uyarıyor; bu konuda konuşmasa bile, sadece varlığı da yetiyor. Çıkıp gitmeli hayatımdan!" Bu söz son derece kendinden emin ve acımasızca tınlıyor; Bayan Malcorn bunu ilk anda kavrayamıyor. Kafasında bir yığın soru işareti uyanıyor; ama bunların hiçbirini dile getiremiyor. Harald ise sözleriyle yine ileride ve bu işi halletmiş olmaktan memnun. "Resim yapacağım... ya da belki kitap yazarım: Çocukluk ve Sanat. Son haftalarda aklıma bir yığın şey düştü; sana dikte ederim. Seni zorlayacağımdan korkma. Her gün birkaç satır sadece, ama tamamlanmış cümleler, güzel... Bakarsın bir güfte yazarım, sen de çalarsın sonra. Ve aklıma eser de bir ev yaparsam, içinde otursun tabii ki... yani: biz, – çünkü biz birbirimizden hiç ayrılmayacağız... Öyle değil mi?... Söyle!..."

Bayan Malcorn dalgın dalgın gülümsüyor: "Evleneceksin..."

"Evlenmek mi?"

"E tabii – günün birinde..."

"Marien ile evlenebileceğimi mi düşünüyorsun?" Bayan Malcorn onaylarcasına başını sallıyor. "Bunu hiç düşünmedim." Bayan Malcorn şaşkınlık içinde konuyu saptırıyor: "Peki neyin resmini yapmayı düşünüyordun? Bak bunu söylemedin."

"Neyi mi resmedeceğim? Bulutları."

"Hayalperest seni!"

"İlkbahar bulutlarını! Bulutlardan bir elbise! Senin elbiseni!... Seni!"

"Benim bulutlu elbiselerim yok artık."

"O zaman bir tane diktirmelisin..." Narin kadın hüzünle gülümsüyor. "Eski moda, beyaz renk atlas bir elbisem var sadece, geçen balodan kalma."

"Evet, – beyaz –" demeyi düşünüyor Harald. "Seni beyaz resmetmeliyim ve – çiçekler içinde. Sımsıcak, kırmızı, rasgele çiçeklerle. Hiçbir yerde bulunmayan çiçeklerle. Şöyle, kırmızı... (nerede görmüştüm ben onları?...) Ördüğün örtünün üzerinde. İşte öyle çiçeklerle. Onları aklından mı uydurdun?..."

"Tesadüf işte –" diye fısıldıyor kadın ve kıpkırmızı oluyor.

"Tuhaf – vay canına! Çiçekler uyduruyorsun demek!" Ve Harald annesine dikkatle bakıyor; kadının yüzünün o ürkek, çekingen utangaçlığıyla kendisine bir şeyler hatırlatması gerekiyormuş gibi. Ardından kısa bir ara veriyor. "Belki böyle konuşmam çocukçadır. Aslında resim yapmayı hiç denemedim. Ama sırf bu yüzden hiç denemeyim mi? Belki de ben tekrar ... bir başlangıç olur... Bana öyle geliyor ki, biz bu konuyu daha önce de sanki; Malcomlar'ın sürekli kral oluşlarını... Ve halklarının olmayışlarını, – belki de onlar gerçek krallardır..."

"Sanatta da bir halkın üzerinde egemenlik kurulabilir..."

"Belki. Belki sanatçı bütün halklardan kendisine bir halk yaratabilir, halkını yetiştirebilir... Ama ben istemiyorum. Asla istemeyeceğim. Yetiştirmek istemiyorum. Bu başarıyı istemiyorum, hiçbir yandan, hiçbir başarıyı istemiyorum. Benim tek istediğim: güzellik..."

"Evet –" diyor Bayan Malcorn adeta kendi kendine konuşurcasına.

"Bunu hissediyor musun?" Harald neredeyse şaşkınlık içinde bakıyor annesine.

"Evet..." diye tekrarlıyor Bayan Malcorn sessizce, gözlerini kaldırmaya neredeyse cesaret edemiyor.

Ve kısa bir aradan sonra oğlunun sesini duyuyor: "Ne kadar da güzelsin!" Oğlu tarafından seyredildiğini düşünüp içi ürperiyor. Ve bir kez daha: "Ne kadar da güzelsin." Usulca, tedirgin hareketlerle ayağa kalkıyor Bayan Malcorn ve oğlu seslenene kadar öylece bekliyor: "Hiç bu kadar güzel değildin!"

Ama bu kez oğlunun sesini tanımıyor. Ve tedirgin bir şekilde onun yanından uzaklaşıp karanlık bir köşeye dikiliyor; nefesi yanıbaşında yürüyen saatin korumasında duruyor gibi. –

"Nasıl da yürüyorsun! Genç kızlar yürür böyle."

Ve Bayan Malcorn iki pencerenin arasında durup kulak veriyor. Ve oğlu soruyor: "Senin adın ne sahi?"

Bayan Malcorn kıpırdamıyor, ama düşünüyor: ateş nöbeti; derin bir rahatlama hissediyor, ama aynı zamanda da üzülüyor, sanki kendisinden bir şey geri alınıyormuş gibi, hediye bile olmayan bir şey. Ve oğlu şöyle diyor: "Evet, sana hiç adınla hitap etmedim. Adını unuttum."

Bayan Malcorn bir süre kalbinin atışlarını, sonra yine oğlunu duyuyor. "Hatırladım şimdi: Senin adın Edith –" Kesinlikle yine ateş nöbetinden olsa gerek, diye düşünüyor Bayan Malcorn ve kulak veriyor.

"Ama biz sana şey diye, şey... şey... hani sevdiğin şu şeyle hitap ettik, neydi?"

Yanıt verdiğini, hattâ bir başka, genç bir sesle yanıt verdiğini neredeyse bilmiyor kadın: "Edel"

Harald bu adı alıp okşuyor: "Edel – evet, adın buydu. Edel: yani asil. Beyaz, bembeyaz... Ama üzerinde hâlâ şu eski elbise var, dünkü, evvelki günkü siyah, hasta elbise... Sen beyaz da de-

ğilsin. Adına ihanet ettin. Onu daha fazla yadsımamalısın; git, beyaz elbiseni giy hadi!" Bayan Malcorn saatin siyah sandığına sarılıyor.

"Git!"

"Yarın!..."

Harald duymuyor. "Neyi bekliyoruz ki? Güzellik üzerimize gelsin." Onun bu sözleri kadını kapıya doğru gitmeye zorluyor, ama hâlâ tereddüt içinde. "Acele et! Kendini güzelleştir ve hemen geri gel. Bu arada burası da kutlamaya hazır olur. Bütün mumlar, bütün lambalar yanıyor olacak geri geldiğinde, beyaz Edel!"

Ve tam bu sırada bir hareket yapıyor, ayağa kalkacakmış gibi. Ve Bayan Malcorn oğlunun yanına gitmek istiyor, ayağa kalkmasına engel olmak için, anneliği tutuyor. Ama Harald ayağa kalktı bile, güçlü, büyük, kolları kanat gibi, annesine gülüyor.

Ve Bayan Malcorn oğlunu dinleyip gidiyor şimdi.

Oğul mutlu bir halde onun arkasından bakıyor. Ve gülümsüyor.

Gelgelelim ince dudaklarındaki gülümseme dur durak bilmiyor. Saatin hareketiyle birlikte gülümseyişi de yok oluyor; korku içinde boş yüzünü elleriyle örtüyor Harald. Ellerini buz gibi soğuk hissediyor. Ve artık yalnız ve karanlık kocaman, onu gerisin geriye sandalyesine çöktürüyor; sessizlik içinde sandalyesine gömülüyor.

Bu halde oturuyor, belki uzun bir süre.

Çünkü kendine geldiğinde artık geceyarısı.

Gözleri kara, ağır nesnelere alışkın değil, endişe içinde sessiz çevreyi geziniyorlar. Bir kapı hareket ediyor, ay ışığı çekip gidiyor sanki. Pencereden görülüyor: bir kadın, bembeyaz...

O anda Harald çelimsiz kollarıyla karşı koyup korkudan çirkin bir sesle, kısık kısık bağırıyor: "Henüz... değil! Walpurga!"

Biri ışığı yaktı.

Harald biçimsiz bir şekilde yastığında oturuyor, başı öne doğru uzanmış, elleri aşağı sarkık. Önündeyse Bayan Malcorn duruyor, solgun, atlas elbise içinde, elinde eldivenler. Birbirlerine, yabancı, endişe dolu, ölü gözlerle bakıyorlar.

PanMraz'ın Gülüşü

(1899)

Pan Vaclav Mraz'ın hikayesine şunlar eklenebilir:

Bay Mraz'ın kırk yaşına dek neyle uğraştığı bilinmemekte. Bunun önemi de yok zaten. En azından vaktini boşa harcamadığı kesin; çünkü söz konusu yaşında bir şatoyla, boğazına kadar borca batmış olan bir Bubna-Bubna kontunun demirbaşlarıyla dolu bir çiftlik mirasına konar.

O gün beyaz çocuk kıyafetleri içinde şatonun kapısı önünde çiftliğin yeni sahibini beklemekte olan yaşlı bakireler, bu olayı yirmi yıl önce yaşanmış gibi anlatmazlar; onlara bakılacak olursa, papazın bahçesinden getirilen koca bir demet gül, arabasından içeriye uzatıldığı sırada Pan Mraz'ın dışarıya tükürüşü sanki daha dün yaşanmıştır. Ayrıca bu tükürme olayı da tümüyle bir rastlantıydı, kötü bir niyetle yapılmamıştı.

Çiftliğin yeni sahibi ertesi gün yaşlı şatonun bütün odalarını gezdi. Hiçbir yerde oyalanmadı. Sadece bir kez, dik, vakur bir Napolyon tarzı sandalyenin önünde bir süre durup yüksek sesle güldü. Bu eğri bacaklı küçük masanın, üzerinde konsol saatinin uyuyakaldığı bu cafcaflı şöminenin yanından evin soluk soluğa koşuşturan kahyasının peşi sıra geçerken Bay Mraz çok eğleniyor görünüyordu.

Gelgelelim, solgun, gümüş grisi salonda neşesi kaçtı. Öteden beri bir konuğun yolunu gözleyen aç aynalar, Bay Mraz'ın kırmızı kafasını tıpkı olgun dev bir elma gibi yansıtmaya başladılar

ve bu oyunu Pan Vaclav'ın öfkeyle kapıları arkasından sertçe kapayıp binanın bu bölümünün ve gereksiz odaların bundan böyle sürekli olarak kapalı kalmalarını emredene dek sürdürdüler.

Emri aynen yerine getirildi.

Bay Mraz, ağır sandalye ve parlak, büyük masaların bulunduğu eski kahya dairesine taşındı. Meşe ağacından gelin yatağını da buraya yerleştirdiler. Bay Mraz bir süre geniş çarşaflara rahat rahat yayıldı; ama bir akşam bir parça sağa kayıp kızlık adı Hanus olan saygıdeğer Aloisia Mraz'a yer açtı.

Şöyle oldu: Evi idare eden kadın kahyalar dolandırıcıdır, bunu bütün dünya bilir; bu yüzden de becerikli, uyanık bir ev kadınının olması iyidir. Göründüğü kadarıyla Aloisia Hanus da gerekli meziyetlere sahipti. İkincisi, her şatoya bir varis gereklidir. Demirbaş listesinde yoktu çünkü. Dolayısıyla yaratılması gerekiyordu. Ve Pan Vaclav bunu yaratmanın en uygun yolunun Aloisia'dan geçtiğini düşündü; çünkü sarışındı, köylü kadınlar gibi iri ve sağlıklıydı. Bay Mraz da tam bunu istiyordu işte.

Gelgelelim, sevgili Aloisia bu görevi pek de iyi anlayamadı. İlkin, küçücük bir şey doğurdu; öyle ki, Pan Mraz bu minnacık, değersiz şeye bakmaya bile tenezzül etmedi; ve bu gülünç şeyin gerçekten canlı oluşu karşısında duyulan şaşkınlık üzerine de Aloisia ölüverdi. Ve kadın kahya şimdi yine sağlıklıydı, her nasılsa.

Pan Mraz bu çifte hayal kırıklığını unutmadı. Geniş sandalyelerin üzerine yayılıyor ve bir tek konuk geldiğinde kalkıyor. Bu da öyle sık olmuyor. Böyle zamanlarda şarap getirtip donuk melankolik tarzıyla politika üzerine konuşuyor, çok hüzünlü bir şeyden söz edercesine. Hiçbir cümlesini sona erdirmiyor ve konuğu onun sözünü yanlış tamamladığında deliye dönüyor. Arada bir ayağa fırlayıp bağırıyor: "Vaclav!"

Bir süre sonra içeriye fidan boylu, genç bir adam giriyor.

"Buraya gel ve beyefendinin önünde eğil," diye gürlüyor Bay Mraz. Sonra da konuğuna dönüp "Bağışlayın, kendisi benim oğlum olur. Evet, aslında bunu kesinlikle söylememeliydim. On sekizinde olduğunu söylesem, inanır mısınız? Dile kolay, on sekiz. Hiç çekinmeyin. En fazla on beşindedir diyeceksiniz. Kuşkusuz. Şu kollanna bakın, lütfen. Vaclav, sen on sekiz yaşındasın. Utanmıyor musun?" diyor.

Ardından oğlunu gönderiyor tekrar. "Beni endişelendiriyor," diye homurdanıyor, "hiçbir işe yaramıyor. Bugün ölüp gitsem –"

Bunun üzerine geçenlerde bir konuk şöyle dedi: "Gelecek sizi gerçekten bu kadar kaygılandırıyorsa Bay Mraz, Tanrı aşkına –daha çok gençsiniz–, bir kez daha deneyin, ne bileyim, tekrar evlenin –"

"Ne?" diye bağırıyor Bay Mraz, yabancı adamsa hemen vedalaşıp mümkün olduğunca çabuk kalkıp gidiyor.

Aradan on dört gün bile geçmeden, Pan Vaclav siyah elbiselerini giyip birden Skrben'e gidiyor.

Skrbenskiler en eski soylulardan, ata yadigarı konaklarında açlıktan nefesleri kokuyor. Bay Mraz buradan en genç olanı, Kontes Sita'yı kendisine eş alıyor. Diğerleri Mraz'ı kıskanıyor, çünkü o çok zengin. Düğün çok yakında ve gösterişsiz olacak.

Bay Mraz Sita'nın ne kadar nazik ve solgun olduğunu ancak evde fark ediyor. Başlangıçta "şu kontes"i kırmaktan korkuyor. Ama ardından şöyle düşünüyor: Eğer adalet varsa, bana gerçek, büyücek bir evlat vermeli. Ve beklemeye koyuluyor.

Gelgelelim, adalet yok anlaşılan.

Bayan Sita bir çocuk gibi kalıyor. Sadece gözlerinden anlaşılıyor büyük şaşkınlığı. Bunun dışında bir şey olmuyor. Durmaksızın parkta, bahçede ya da evin içinde gezinip duruyor. Her seferinde aranıp bulunması gerekiyor. Bir keresinde yemeğe bile gelmiyor. "Böylesi daha iyi, sanki karım marım yokmuş gibi –" diye

sövüyor Bay Mraz. O sıralar saçları birden kırlaşıyor ve zar zor yürüyebiliyor. Yine de, bir öğleden sonra Bayan Sita'yı kendisi aramaya çıkıyor. Hizmetçilerden biri onu konağın diğer zamanlarda kilitli olan bir bölümüne yönlendiriyor. Bay Vaclav sessiz keçe ayakkabılarıyla bu aylak odanın kokulu alacakaranlığında ilerliyor usulca; gösterişli şömine ve vakur sandalyelerin önünden geçerek – suratı asık; gülecek kadar keyifli değil çünkü.

Sonunda, içinde bir yığın aynanın bulunduğu gümüş grisi odanın eşiğinde durup hayret ediyor. Çökmekte olan karanlığa rağmen odanın içindekini tanıyor: Bayan Sita'yla solgun oğlu Vaclav'ı. Birbirlerinden çok uzakta, kadife kaplı koltuklarda kıpırdamadan oturmuş karşılıklı bakışıyorlar. Konuşmuyorlar. Birbirlerine hiçbir şey de dememiş olabilirler, diyesi geliyor insanın. Bekliyorlar. Tuhaf. "Eee –?" diye düşünüyor Bay Mraz, zihninde her seferinde bir soru işaretiyle: "Eee –?" Ta ki sabrı taşana dek. "Keyfe bakın," diye bağırıp kapıdan içeriye dalıyor – "aman keyifleri bozulmasın." Bunun üzerine oğul titreyerek ayağa kalkıp kapıya doğru bakıyor. Ama Pan Mraz ona olduğu yerde kalmasını emrediyor.

O günden beri öğleden sonraları için uğraşacağı bir şey var artık. Ne zaman kendisini iyi ya da huzurlu hissetmese, sessiz ayakkabılarıyla küçük, camlı salonun uykulu odalarını geziyor usulca. Arada sırada, anne oğlun henüz orada olmadığı da oluyor. O zaman da çağırtıyor ikisini.

"Karımı ve genç beyefendiyi!" diye bağırıyor hizmetçilere.

Ana oğul yine aynı, karşılıklı koltuklarda oturmak zorundalar üstelik. "Rahat olun, ben yokmuşum gibi davranın –" diye gürlüyor Bay Vaclav ve büyük kont koltuğuna atıyor kendini. Bazen, uyuyor gibi göründüğü oluyor, en azından öyle nefes alıyor. Yine de gözleri hafif aralık ve etrafı izliyor. Gözleri yavaş yavaş alacakaranlığa alışıyor. İlkine göre şimdi çok daha iyi görüyor.

Gözlem yapıyor: ana oğlun birbiriyle nasıl karşılıklı bakıştıklarını, sonra bu bakışların yorgun ve çaresiz, yeniden aynalarda birbirleriyle buluştuklarını görüyor. Birbirleriyle göz göze gelmekten, uçurumun dibine düşmekten korkar gibi korktukları gözünden kaçmıyor. Ve buna rağmen uçurum kenarında dolaşıyor olmaları da kaçmıyor Mraz'ın gözünden. Tehlikeyle oynadıkları da. Ana oğlu birden bir baş dönmesi alıyor; o anda ikisi de aynı anda gözlerini yumuyor; birlikte bir kuleden aşağıya atlayan iki kişi gibi –

Bunun üzerine Bay Mraz gülmeye başlıyor. Saatler sonra bile gülebilir buna. Bu iyiye işaret: belli ki çok yaşlanacak.

Vladimir

⟨1899⟩

Bir kez daha yine en aşağıdalar; gereksizler, dönekler, aldatılmışlar; her anlamda. Her biri kendi kendisiyle uğraşıyor, alttakini ve üsttekini küçümsüyor.

Bu duygulardan hareketle Baron şöyle diyor: "Bu kahveye gelinmez artık. Ne bir gazete var, ne de doğru dürüst bir hizmet, hiçbir şey kalmamış."

Diğer ikisi de onunla aynı görüşte.

Bu halde, bu üç insanın kendisinden ne istediklerini bilmeyen küçük mermer masanın çevresinde oturmaya devam ediliyor. Huzur, sadece huzur istiyorlar. Şair de bunu aynı şekilde ayrıntısıyla ve yansımalı olarak ifade ediyor.

"Saçma" diyor yarım saat sonra.

Diğerleri de yine aynı görüşte.

Beklemeye devam ediliyor, neyin beklendiğini Tanrı bilir.

Ressamın bir ayağı sallanmaya başlıyor. Bir süre derin düşünceler içinde ayağını inceliyor. Derken hareketi kavrayıp usulcacık ve duyguyla başlıyor:

"Kalın kafalılık, kalın kafalılık,
ey benim zevkim –"

Gelgelelim, artık kalkma vakti. Peşpeşe gidiyorlar, yakalar yukarıda. Hava buna müsait çünkü. Ağlayası geliyor insanın.

Ne yapılsa? Yapılacak tek şey var: beşle altı arası Vladimir Lubovski'ye gitmek; alacakaranlıkta. Elbette. Yani dosdoğru ileri:

Park Caddesi 17. Atölye binası.

* * *

Vladimir Lubovski'ye ancak yapıtları aracılığıyla ulaşılabilinir. Çünkü resimlerinin çoğunu dumanla meydana getiriyor. Bütün atölye fantastik dumanla kaplı. Şansın varsa, bu yıllanmış sisin içinden geçip Vladimir'in sabah akşam yatmakta olduğu eski, köhne yatağa giden kestirme yolu bulabilirsin.

Tabii bugün de. Ayağa kalkmaksızın bu üç "aldatılmış"ı bekliyor sakinlik içinde. Üçlü, Vladimir'in çevresine oturuyor, herkes kendince uygun gördüğü şekilde. Bir yerlerde Chartreuse likörü ve sigara buluyorlar. Kuşkusuz bunlardan yararlanıyorlar sorgusuz sualsiz; sürekli kendilerini feda eden insanların yüz ifadesiyle. Hattâ sigaralar gayet ince sarılmış: Tanrı aşkına – şu sefil yaşamın hatırına neler de yapılıyor.

Şair arkasına yaslanıyor: "Yoksa, yaşamın kendisi kötü bir yapıt değil mi zaten, amatörler için yani –ne dersiniz?"

Vladimir Lubovski yanıt vermiyor.

Diğerleri beklemeye razı. Bu kokulu karanlığın içinde olmanın tuhaf bir güzelliği var. Sessiz olmaktan başka bir şey yapmak gerekmiyor; bu sessizlik bir süre sonra insanı içine alıp tartmaya başlıyor –

"Nasıl beceriyorsanız Lubovski, sizin burası hiç terebentin kokmuyor doğrusu –" diyor ressam üstünkörü, Baron da onu tamamlıyor:

"Aksine. Burada bir yerlerde çiçek falan mı yetiştiriyorsunuz?"

Sessizlik. Vladimir bulutlarının gerisinde kalmayı yeğliyor.

Ama üç adam sabırlı. Zamanları da var, Chartreuse'leri de.

Deneyimliler: bekle, olacaktır.

Ve oluyor da:

Duman, duman, duman ve ardından sevgi, tüm dünyaya ya-

yılıp nesneleri hayran bırakan ağırkanlı sözcükler. Bulutlar yükseliyor. Bir alay gizli miraç.

Örneğin:

Duman. "Bunun da sonucu: İnsanlar hep Tanrı'nın yanından bakıyorlar. Onu, giderek soğuyan ve keskinleşen ışıkta, yukarıda arıyorlar." Duman. "Oysa Tanrı başka bir bekliyor – bekliyor – herkesten çok daha aşağılarda. Derinlerde. Köklerin olduğu yerde. Sıcak ve karanlık orası –" Duman.

Ve şair yukarı aşağı yürümeye başlıyor, birdenbire.

Üçlü, nesnelerin ardında bir yerde, –kim bilir nerede– oturmakta olan Tanrı'yı düşünüyor.

Ve daha sonra:

"Korkmak – mı?" Duman. "Neden?" Duman.

"Çünkü hep onun üzerindesin. Altına güzel bir kasenin uzatıldığı, yaprakların arasında altınsı parlayan bir meyve gibi. Meyve olgunlaşıverdiğinde, kendini aşağı salar –"

Bu arada ressam hoyrat bir hareketle dumanı yarıveriyor: "Yüce Tanrımız –" diyor ve yatağa baktığında kocaman, tuhaf gözlere sahip küçük, solgun insanı görüyor. Yataktakinin gözleri ışıltısını yitirmiş, derin bir hüzün yaşıyor – ve bir kadın gibi mutlu. Elleriyse buz kesmiş.

Ressam ise çaresizlik içinde öyle kalıveriyor. Tam olarak ne istediğini bilmiyor artık.

Baron'un söze girmesi iyi: "Bunu resmetmelisiniz Lubovski–" Baron *bunu* tam olarak bilmiyor. Yine de tekrarlıyor: "Gerçekten." Ve bu sözü, istemediği halde neredeyse koruyucu gibi tınlıyor.

Bu arada Vladimir epey bir yol alıyor: korkudan karanlık bir şaşkınlığa doğru. Sonunda gülümseyip sessizce düşlüyor: "Ah, evet, yarın." Duman.

* * *

Derken üçlüye yer kalmıyor atölyenin içinde. Birbirlerine çarpıyorlar. Hep beraber gidiyorlar. "Görüşmek üzere Lubovski."

İlk köşeye varır varmaz daha gereksiz bir şiddetle el sıkışıyorlar. Birbirlerinden kurtulmak için aceleleri var.

Birbirlerinden çok uzaklaşıyorlar.

Küçük, rahat bir kahve. İçeride kimsecikler yok, lambalar usulca vızıldıyor. Bu arada şair alınmış bir mektubun zarfı üzerine dizeler yazmaya başlamış. Yazısı giderek hızlanıyor ve giderek küçülüyor; çünkü peşi sıra bir sürüsünün geleceğini biliyor, bir sürüsünün.

Sonra, beş merdiven yukarıda, ressamın atölyesinde, sabahın hazırlıkları yapılıyor. Bir şarkıyla şövalenin üzerindeki tozu, eski tozu üflüyor. Şövalenin üzerinde yeni bir tuval duruyor, gösterişli bir ışık gibi. Çevresi çerçevelenmek istiyor.

Bir tek Baron hâlâ yolda. "Onbuçukta, Olympia Tiyatrosu'nun yan kapısı!" dedi faytoncunun birine ve sakinlik içinde yola koyuldu. Dinlenmeye ve tuvalete gitmeye yeterince zamanı olacak nasılsa. Kimsecikler Vladimir Lubovski'yi düşünmüyor.

* * *

Vladimir kapısını kapayıp iyice karanlık olmasını bekledi. Daha sonra oturuyor; iki büklüm, yatağının kenarında ve beyaz, soğuk ellerini yüzüne kapayıp ağlıyor. Çok kolay ve sessiz buluyor bunu; hiçbir zorlama ve coşku hissetmiyor. Bu, sadece kendisinin sahip olduğu ve henüz kimselere söylemediği tek şey. Kendi biricik şeyi.

⟨Not: Bir Akşam⟩

(3 Kasım ⟨1899⟩, gece yarısına doğru)

İçimde bağışlama eğilimli çelişkilerden endişe ediyorum sadece. Bu, yaşamımın çok dar bir yeri olmalı; tabii bir kenardan diğerine ellerinizi uzatmayı düşündüğünüzde. Çelişkilerim birbirlerinden çok ender ve dedikodularla haberdar oluyorlar. Tıpkı, birbirinden uzaklarda yaşayan iki prensin, aynı kızı elde etmek üzere yola çıktıklarından, aniden birbirlerinden nefret ettiklerini öğrenmeleri gibi. Oysa kız .... iyi de, neden her şey hemen açığa vurulsun ki?

İnsan bazen şöyle söyleyebiliyor: mutluyum. Ve seni anlayan kişiye bu yeter, senin mutluluğunu paylaşabilir. Ya da, yine şöyle diyorsun: üzgünüm; ve de durumun gerçekte başka türlü açıklanmaya izin vermeyen basit bir üzüntülü olma hali. Ama bu iki duygu hali arasında bir dizi küçük fark, geçişler, uzun uzun tınlayan tonlara sahip çekingen duygular yer alır. Bunları adlandırmak üzere şöyle diyorsun: ben şeyim..... hayır, inanıyorum ki; daha fazlasını diyorsun: şöyle ki....

Şöyle ki, örneğin, bir akşam odandasın; pencerenin önünde, belli belirsiz ağaç tepelerinin siluetleriyle hareketli parlak bir loşluk. İçeride her şey bir ton daha aydınlık, sakin, nezih. Ve içeride birkaç çift genç insan bir arada, sohbetleri az önce sustu. Dikkatsizce düğmeleri açılmış, yüksek yakalı üniformaları içinde bir arada dikiliyorlar; birbirlerini unutmuş görünüyorlar adeta. Derken içlerinden biri kaçmak istercesine bir hareket ya-

pıyor, ama hemen komşusuna dönüyor; iri ve düşünceli gözlere sahip solgun, sarışın bir delikanlı. "Bir şeyler çal Saşa," diyor yüksek sesle ve onun üzerinden ileriye bakar gibi. Derken diğerleri de canlanıyor ve üzüntülü gözlerle bakan delikanlıyı küçük, eski moda piyanonun başına doğru itekleyip ateş gibi yanan ellerini tuşların üzerine koyuyorlar. Delikanlı, içinde bir arada dikildikleri –neden buradalar, Tanrı bilir– ve galeyana geldikleri bu yabancı odada, kendisinden *önce* bu tuşlara kimin dokunduğunu hissediyor; kendisininkilerin yanındaki bu iki eli hissediyor; bunlar adeta öğreticiler, ama bir o kadar da sessiz ve bu ellere sahip yüzü de tahmin ediyor. Sessiz, zarif hatlarla çizilmiş bir kız yüzü bu. Bir pencerenin loşluğunda seçilebiliyor, siluet halinde, belki biraz daha fazlası, örneğin inik, neredeyse gözkapağıyla örtülü bir göz ve onun üzerindeki alın sessiz, içinde herhangi bir rüzgarın kalakaldığı dağınık saçların kenarına dek gölgeli. Ve Saşa uslu uslu bu kızın şarkısını çalmaya başlıyor, tuşların arzusuna göre. O anda orada olmayan bu kişinin, yabancının, belki de çoktan ölmüş olanın şarkısını çalıyor sürekli, durmadan. Böylece odaya karanlık çöküyor. Diğerleri bu karanlığın içinde neredeyse yitip gidiyorlar, çünkü yüzlerini uysalca indirdiler. Arada bir sadece, kah orada, kah burada bir alın parlayıveriyor. İçlerinden herhangi ikisi titrediğinde ve aynı anda gözlerini kaldırıp soran bakışlarla birbirlerine baktığında. –

Ve giderek daha sık halde şu soruyu soramayacak hale geliyorum: ben..., aksine, hep şunu demek zorunda kalıyorum: şöyle ki.... Ama ardından iyisi mi çoğu zaman susuyorum yine.

Duygularımız eylemden önceki perdeler gibi geliyor bize. Arkasında bir yerde bir ışık hareket ediyor sadece ve hemen perdenin yüzeyinde büyük, esrarengiz gölgeler harekete geçi-

yor. – Ve bizler duygularımızı bu yüzeyde ölçüp ancak bu duygular onları hareket ve ifadelerimizde yaşayabileceğimiz denli çok basit ve yalın oldukları zaman, ya da onları ancak bir zamanlar... o tuhaf günlerde atalarımızın başından geçen şeylermiş gibi anlatabileceğimiz denli resimsel ve derinlikli olduklarında bizleri egemenliği altına almalarına izin vererek iyi etmiş olurduk.

Bu bizim ilerlememiz: konular eskisi kadar ağır ve önemli değiller; bunları kullanabilir ve bunlardan koca koca dramlar yaratabiliriz; sırf tek bir duygunun farkına varabilmek için, yani bir duygu daha zenginleşebilmek adına.

Bir Sabah

(1899)

Arco'nun hisar kayasıyla uyanmakta olan susuz bir ejder gibi Garda Gölü'ne doğru eğiliyormuş gibi görünen bir dağ sırtı olan Dosso di Romarzolo arasında üç yerleşim yeri bulunur. Ortak bir ada sahiptirler; öyle yoksuldurlar ki, hiçbiri komşularından farklı olabilecek kadar güçlü olamamıştır. İlk yerleşim yerinin kenarında bir kilise yer alır; beyaz ve yeni, ama duvarlarının ilk üçte biri şimdiden, yerlerde sürüklenmiş bir çocuk kadar kirlidir. Bu kilise üç yerleşim yerinin ortak kullanımı için inşa edilmişse de, en uzaktaki köyün sakinleri dua etmek ve günah çıkarmak üzere, çok eski bir manastır olan Santa Maria delle Grazie'ye giderler. İkinci yerleşim yerinin kıyısında, Arco'nun ziyaretçilerinin öğleden sonraları severek gittiği ve bu yüzden de yabancıların etkisinde kalmış, küçük bir otel bulunur. Terasları ve zakkum saksıları olan, üzerinde çeşitli yazıların yer aldığı, hattâ bazen bir bayrağın asılı olduğu aydınlık bir ev. Ve yanıbaşında kocaman, çok pencereli bir buhar değirmeni yer aldığından bu küçük evi ve göğünü kapatıyor. Bu bina otelciye ait ve Arcolu ziyaretçilerin ekşi ve kazık fiyatlı *vino santo* için ödedikleri iğrenç paradan başka bir şey değil. Ve buraya gelen herkes, bu şaraptan içer, kalınca ziyaretçi defterine şaka yollu bir şeyler yazar, garson kızın adını sorar ve her yıl yeni bir küçük ev doğuran bu korkunç değirmene farkında olmadan bir taş daha ekler.

Kenarında ortak kilişenin yer aldığı ilk yerleşim yerinin adı-

nın Chiarano olduğunu biliyorum rastlantıyla. Birkaç yoksul evini tanıdığımı sanıyordum; çünkü bunların tam orta yerinden arkalara doğru, arka plandaki yamaçları dolduran, yatık ve gümüşsü zeytin ağacı ormanlarına giden taştan bir su yolu vardı. Bu yoldan bir mart gününün sabahında yürüdüğümü de hatırlıyorum. Tüm güneşi, gökyüzünde bir yerde göründüğünden çok daha yakındaymışçasına gösterecek şekilde içine alan zarif salınımlı sisin arasından daha bir iki saniyeliğine de olsa ilk zeytin ağaçlarını görebildim; parlaktı, gövdesiyle yapraklarıysa aynı, renksiz solgunluğa sahipti. Ama birdenbire, bir yerlerden çıkagelen ve bütün bir sokak boyunca uzanan duvar dikiliverdi karşıma. Ben de sola saptım: sabahın huyuna suyuna gidiyordum. Ama yine de bu yeni yol bir yerlerde bitene dek yürümeliyim duygusuna sahiptim. Oysa bunun yerine yine şu ham, gümüşsü eski, taş duvar çıktı karşıma; sisin içinde yalpalaya yalpalaya, adeta soluk soluğa; başka bir yolda da karşıma çıkmaya çalışmış gibi. Ben de yine sola saptım. Bu yol beni karanlık, genişçe bir kapı kemerine sürdü; kemerin üzerinde bir *"vendita di vino"*yu simgeleyen bir çelenk asılıydı. Çelenk ölgündü. Avluda sandalyeler, fırtına ya da küçük çocukların söküp çıkardığı kapı ve pencere kasaları vardı; boş kapılardan onca karanlıkta, terk edilmişlikler görülüyordu. Avlunun öte tarafında, oldukça uzun, zifiri bir koridorun bitiminde ikinci bir kapı vardı. Ve bu kapının önünden şimdi bir kız ya da bir kadın geçiyordu. İnce uzun boylu biriydi ve bura köylü kadınların neredeyse her gün giydikleri siyah elbise vardı üzerinde. Ben hızla evin içinden çıktığımda, onu solda sisin içinde kaybettim. Bu yönde yürümeye başladım. Ve şimdi kah sağda, kah solda, sürekli, küçük küçük yeni yan yollar çıkıveriyordu karşıma; evler bir bir kenara çekiliyordu sanki; her birinden, ilkine benzer bir sürü kız ve kadın geliyor, birbirleriyle konuşmaksızın birbirlerinin peşi sıra yürüyorlardı.

Bir an için sadece, genç, aydınlık, ya da uyanık bir yüz gördüm; derinliklerinde gözleri ışıldıyordu; ya da, üzerinde siyah saçların hafifçe ve hiç zorlanmadan hareket ettiği dar bir alın gördüm, – derken hızla sis çöktü bir perde gibi önüme; ileride bir yerlerde bir yığın tahta ayakkabı takırdıyordu artık sadece.

Ansızın durdum ve tıpkı yumuşak, karışık saçların arasından çözülür gibi ince sisin içinden sıyrılıverdim: kenarı taşlarla, hattâ bir kabartmayla çevrili bir çeşme; aşınmış taştan bir Meryem Ana sütunu ve üzerinde ağır, küçük, yuvarlak bir çatı, – ama bu sütun sadece başlangıçtı. Küçücük bir kilisenin sadece bir köşesini oluşturuyordu. Dış duvarlarda eski fresklerin kalıntıları yer alıyordu; belki de bir kudası tasvir ediyordu; giriş kapısının yanında kafa ve kollarla, Aziz Chritophor'un azimle bata çıka yürüyen bacaklarının bir parçası seçilebiliyordu; oranları çok büyüktü; öyle ki, azizin bedeni hafif öne doğru eğikmiş gibi görünüyordu; ancak sadece kucağındaki Çocuk İsa'nın yükünden değil, hemen başı üzerindeki çatıdan da korktuğu için. Bu çatı zorunluluktan ve gelişigüzel yapılmıştı. Bir yığın derz ve çatlakları olmalıydı; çünkü içerideki banklarda oturan kız ve kadınların üzerine yukarıdan parıltılar, saçlardan omuzlara doğru dökülen ve burada büyük bir gülün yavaşça dağılan yaprakları gibi yapışıp kalan bir yığın küçük küçük ışıklar serpiştirilmişti. Sunak ise neredeyse karanlıktı; kötü, cılız mı cılız mumlar hastalıklı bir ışık yayıyorlar, kararmış resimlerin önünde huzursuzca titreşiyorlardı. Solgun mavi taftadan ayin kıyafeti içindeki yaşlı bir adam İncil okuyordu. Yuvarlak, açık mavi sırtı kadınlara dönük bir halde kıpırtısızca duruyordu; uyuyor gibiydi, bir tek kır saçlı başı titriyordu İncil'in sözleri eşliğinde. Belki de mum ışığında böyle görünüyordu sadece. –

Geri döndüğümde, meydan berraktı ve sis uçucu bir parlak gibi ıslak bir halde taşların üzerinde duruyordu artık. İki ya da

üç sokak yol aldım. Evlerin içlerinde şimdi ilkin erkekler kıpırdanıyordu; küfür edildiği duyuluyordu; kah orada kah burada boğuk bir şarkı başlıyordu. Gelgelelim sesler uykudan henüz ağırdı. Kırmızı yüzlü bir genç ahırdan bir eşeği itekleyerek dışarıya çıkardı. Yaşlı bir adam sürekli bağırıyordu öfkeyle: "Gita! Gita!" Ancak kimse yanıt vermiyordu.

Ama ben Gita'nın nerede olduğunu biliyordum. Ne de olsa ben, erkekler uyanmadan kadınların nereye gittiklerini gördüm.–

Hemen sonrasında zeytin ağaçlarının arasındaydım. Ormandan aşağıya bakıyordum. Derme çatma çatılı, yıkık dökük duvarlı, boş pencereli ve avlularında kurumaları için asılan kırmızı önlüklerin sabah rüzgarıyla hafifçe dalgalandığı şu zavallı evler yine. Bunların kenarında, pazarları, kuşluk vakti saat dokuzda kudasın yapıldığı iğrenç, yeni, beyaz kilise. Bu rakiplerinden haberdar olsa belki de bu küçük kilisecik karanlığa gömülüp güçten düşecek. Ama gündüzden önce bir saat var ki, o saatte dünyadaki biricik kilise gibi. Ve kadınlardan hiçbiri bunun içinde komşusuna yeni kiliseden söz etmeyecektir. Aslında zaten çok sessizler, birbirlerinden haberdar değillermiş gibi. Yaşlı rahip de kilisede insan var mı yok mu, bilmiyor. İncil'i okuyup sadece arada bir, ayaklarının altındaki soğuk taşları hissettiği zaman düşünüyor: "Daha dün burada halı vardı..." Ama basamakların üzerinde halının durduğu günler elli yıl geride kaldı.

Ben bir daha Chiarano'ya gitmedim; bu küçük kiliseyi bir daha bulamam korkusuyla.

Kardinal

Bir Yaşamöyküsü (1899)

Güzel Arcoli Prensesi'nin oğlu. Babası maceracı adamın biriydi ve o günlerdeki adı Markiz Pemba idi. Ama prenses bu oğlunu seviyor. Oğlu ona bir bahçeyi, Venedik'i ve her zamankinden çok güzel olduğu bir günü hatırlatıyor. Bu yüzden bu oğlun bir yaşamı ve bir adı olmalı: Villavenetia Markizi. Villavenetia'nın Markizi. Markiz kötü bir öğrenci. Şahinleri elinde hissetmeyi seviyor. Öğretmeni bir keresinde soruyor (ve öğretmen avdan pek anlayan biri değil): "Peki ya şahin bir gün geri gelmezse?"

"O zaman, o zaman –" diyor heyecanla yeni yetme – "o zaman kendim kanatlanırım." Ve yüzü kıpkırmızı oluyor, kendisini ele vermiş gibi. İleride, on beş yaşma geldiğinde, bir süreliğine daha sessiz ve çalışkan bir oluyor. Güzel Este Düşesi'ni seviyor. Onu bir yıl boyunca böyle seviyor, –ardından gidiyor ve kendini sarışın bir hizmetçiyle tatmin ediyor– ve aşkı unutuyor. Hızlı, şiddet dolu günler başlıyor şimdi. Kılıcı neredeyse gece yüzü görmüyor. Venedik'e geliyor, başka bir bahçeyi düşünmek zorunda. Bu bahçeyi bir yıl boyunca arıyor, derken Valenzia'yı buluyor. Valenzia büyük, altınsı ve gururlu. Bunu diğerleriyle bir arada düşünemiyor. Aslında onu hiç düşünmüyor, öpüyor. Ama Valenzia'nın bir sevgilisi var. Bir kocası olduğu söyleniyor hattâ, ama sevgili daha tehlikeli. Markiz bu sevgiliyi uzun süredir tanıyor. Bir yüzyıldır her tarafta resimleri var. En karanlık salonlarda, genellikle bir kapının üzerinde asılılar, çocuklar gör-

mesin diye. Kem gözlere sahipler. Ve markiz bu gözlerce takip edildiğini hissediyor. Bütün şarap kadehlerinde yansımalarını görüyor: bu karanlık, esrarengiz basık alını ve kenarındaki düz, kara kaşları. Ürküyor. Binlerce fırsatta kasılıp sonra da yüksek sesle gülüyor. Bir gece, geniş yatağın tülü hareket ettiğinden, sinyoranın Palazzo'sunun penceresinden kanala atlıyor. Silah sesleri duyuyor, ama Piazzetta'ya kadar gelebiliyor ve burada balıkçılar onun yardımına koşuyor.

On yıl sonra Venedik'e gidiyor, sırf o pencereyi görmek üzere. Çok zarif bir tarzda yapılmış; süslü bir sivri kemeri var, fazla doldurulmamış. Bu onu rahatlatıyor. O henüz genç biri, Borromeo kardinalinin sekreteri, Venedik'i tekrar tanıyor. Bir şölende Valenzia'yı da görüyor. Hiç değişmemiş, o günlerdeki gibi; Ona doğru geliyor: ama o artık başka biri, kadının önünde yerlere kadar eğilip ardından geri çekilip Senatör Gritti'yle birlikte ciddi bir sohbete dalıyor. Paskalya'dan hemen önce kardinal olacak. Diriliş Günü'nde sağlıklı omuzlarının üzerinde ağır, erguvan rengi ipeğin hışırtısını hissediyor. Yerlerde sürünen uzun eteğini taşıyan yakışıklı delikanlıya seviniyor, ışığa seviniyor, parlaklığa seviniyor ve şarkı asma bahçelerinin kokusu gibi yükseliyor kafasında. Paskalya kutlamalarında bir yılı aşkındır kardinal eksikliği var. Çiftliklerinden birinde yaşayıp bahçesini süslüyor. Büyük Pazar Günü, yeni bir konağın planları üzerinde çalışıyor. Belki San-Sovin bunu inşa etmek için ricada bulunur. Akşamleyin, gözdelerinden biri Paskalya olduğunu hatırlıyor. Kardinal gülüyor. Hemen bir şölen hazırlanıyor ve Carmagnola'dan kızlar geliyor, iki çarpı elli kız.

Kardinalin konukseverliği yüce. Her yerde ondan söz ediliyor. Halk onu sihirbaz olarak görüyor. Çevresinde yirmi ressam var, on heykeltıraş parklarında çalışıyor ve her şair onu bilmem hangi Tanrı'yla özdeşleştiriyor. Günün birinde Valenzia'yı ağır-

lıyor. Sinyora her zamankinden daha ışıltılı. Onun adına her gün bir şölen düzenliyor. Bu şölenlerin en güzellerinden birinin tam orta yerinde atlı bir ulak haber getiriyor. Okuyor, beti benzi atıyor ve mektubu Valenzia'ya uzatıyor. Akşamleyin sinyora Roma'ya hareket ediyor. Orada, kardinallerin arasında mutlu kadın. – Kardinal geceleyin uyanıveriyor. Mektubu bir kez daha okuyor ve gözde delikanlısı ona meşale tutuyor. Son sözler şöyle: Papa öldü.

Üç gün sonra kardinal bir mektup alıyor Roma'dan; annesinden, yaşlı Ascoli Düşesi'nden geliyor mektup. Annesinden aldığı ilk mektup bu. Herhangi bir şeyden dolayı kutluyor kadın oğlunu. Kardinal buna pek anlam veremiyor. Ama akşam saatlerinde acilen Roma'ya çağırılıyor. Ve işte o anda kavrıyor olup biteni ve annesine bir Giorgione hediye etmeyi planlıyor.

Bayan Blaha'mn Hizmetçisi

(1899)

Turnau Demiryolları'nda sıradan bir memur olarak çalışan Wenzel Blaha'yla evli Bayan Blaha her yaz birkaç haftalığına memleketine giderdi. Köyü, Bohemya'nın düz ve bataklık bir bölgesinde, Nimburg yakınlarındaydı ve oldukça yoksul ve önemsiz bir yerdi. Bu arada kendisini belli ölçülerde şehirli olarak hisseden Bayan Blaha, köyündeki o küçücük ve sefalet içindeki evleri tekrar görünce bir hayır işleyebileceğini düşündü. Bir kızı olduğunu bildiği tanıdık bir köylünün evine gidip kızını şehirde kendi yanına işe alma önerisinde bulundu. Ona küçük, mütevazı bir ücret de verecekti; bundan başka, kızın şehirde olmak ve bir şeyler öğrenmek gibi avantajları da olacaktı. (Kızın orada ne öğreneceği konusunda Bayan Blaha'nın da tam bir fikri yoktu doğrusu.) Köylü kadın bu teklifi ilkin kocasıyla konuştu; adam sürekli göz kırpıp tükürdü başlangıçta. Ama yarım saat sonra tekrar odaya gelip karısına sordu: "Eee, Anna'nın şöyle böyle biri olduğunu biliyor mu bari kadın?" Bu arada kahverengi, buruşuk eli solgun bir kestane yaprağı gibi alnında sağa sola gidip geliyordu.

"Aklını mı kaçırdın," dedi kadın, "anlatacak değiliz ya...!"

Böylece Anna, Blaha'ların yanına geldi. Çoğu zaman bütün gün yalnızdı evde. Evin beyi, Wenzel Blaha, bürosunda oluyor, kadın ise evlere dikişe gidiyordu; çocuk falan da yoktu. Anna, aydınlığa bakan bir penceresi olan küçük, karanlık mutfakta

oturur, laternacının gelmesini beklerdi. Her gün alacakaranlıktan hemen önce olurdu bu. Sonra küçük pencereye yaslanıp neredeyse beline kadar dışarıya sarkardı; öyle ki, solgun saçları rüzgarda aşağıya dökülür ve Anna, başı dönüp de yüksek, kirli duvarlar belirsizleşip yalpalamaya başlayıncaya dek içten içe dans ederdi. Sonra da, korkmaya yüz tutunca, bütün evi dolaşmaya başlar karanlık ve kirli merdivenlerden ta aşağılara inip sokağa çıkar, bazen sarhoş birinin şarkılar söylediği dumanlı meyhaneye kadar giderdi. Yolda, asla evlerini özlemeyen, günlerce avluda aylaklık eden çocuklara rastlardı hep; tuhaftır ki, çocuklar her seferinde ondan kendilerine öyküler anlatmasını istiyorlardı. Hattâ bazen onun peşinden mutfağa kadar geliyorlardı. O zaman da Anna ocağın başına oturup boş, solgun yüzünü elleriyle kapayıp şöyle derdi: "Düşüneyim bakayım." Çocuklarsa bir süre sabrederdi. Gelgelelim Annuşka düşünmeyi uzatıp da karanlık mutfak sessiz ve can sıkıcı olmaya başlayınca, çocuklar oradan kaçar, kızın usulcacık ve sızıyla ağlamaya başladığını, memleket acısıyla küçülüp çaresizliğe kapıldığını bile görmezlerdi. Kızın neyi özlediği belli değildi. Belki evde yediği dayakları özlüyordu azıcık da olsa. Ama çoğunlukla, bir zamanlar başına gelmiş, belirsiz bir şeyi; ya da, belki de bu sadece rüyasında gördüğü bir şeydi. Çocukların kendisinden beklediği onca düşünme sırasında yavaşça aklına geliyordu. İlkin kırmızı, kırmızı – ardından da bir sürü insan. Ve sonra bir çan, gürültülü bir can; ve sonra: bir kral – ve bir köylüyle bir kule. Ve konuşuyorlar. "Sevgili Kral," diyor köylü.... "Evet," diyor kral bunun üzerine oldukça azametli bir sesle: "Biliyorum." Ve işin gerçeği, bir kral bir köylünün kendisine söyleyeceği şeyi nasıl bilemezdi ki zaten! –

Kısa bir süre sonra, evin hanımı alışverişe kızı da beraberinde götürdü bir keresinde. Noel zamanı ve akşam olduğundan,

vitrinler ışıl ışıldı ve tıka basa doluydu. Anna bir oyuncakçı dükkanının önünde ansızın bir anısını hatırladı. Kralı, köylüyü ve kuleyi. Ah, yüreği adımlarından daha hızlı atmaya başladı birden. Ama hızla başını çevirdi ve durup bakmadan Bayan Blaha'nın yanında yürümeye devam etti. Sırrını açıklamaması gerektiğine dair bir hisse kapılmıştı. Böylece kukla tiyatrosu, adeta dikkate alınmaksızın, gerilerinde kaldı. Çocukları olmayan Bayan Blaha bu dükkanı fark etmemişti bile. – Bundan kısa bir süre sonra bir pazar Anna'nın boş günüydü. Akşam geri gelmedi. Aşağıda, sokağındaki meyhaneden tanıdığı bir adam da ona katıldı; ama Anna adamı peşinde nerelere sürüklediğini pek hatırlayamıyordu artık. Anna, bir yıldır dışarılardaymış gibi hissediyordu. Pazartesi sabahı, yorgun argın mutfağa geldiğinde, her şey her zamankinden daha soğuk ve daha griydi. O gün bir çorba kasesini kırdığı için çok kötü azarlandı. Evin hanımı, kızın gece evde olmadığını fark etmemişti bile. İleriki günlerde, yılbaşına doğru, Anna üç geceyi daha dışarıda geçirdi. Derken, evde gezinip durmayı bir anda bıraktı Anna; korkudan kapı pencereyi kapar oldu, laternacı adam çaldığında pencereye bile gelmedi.

Kış bu şekilde geçiverdi ve solgun, çekingen ilkbahar başladı. Bu, arka bahçeler açısından özel bir mevsimdir. Evler kara ve nemlidir, hava ise sık yıkanmış keten bezini andırır. Pek iyi temizlenmemiş pencereler ışıltıyla göz kırpar, çeşit çeşit çerçöp kat aralarında rüzgarla oynaşır. Koca evin gürültüsü daha bir duyulur hale gelir; çanak çömlekler daha farklı çınlar; daha gür, daha tiz; bıçak ve kaşıklar bambaşka şakırdar.

İşte bu zamanda Annuşka'nın bir çocuğu oldu. Bunu hiç beklememişti. Haftalarca kendini şişko ve ağır hissettikten sonra bir sabah içinden çıkıvermiş ve, Tanrı bilir nereden, dünyaya gelivermişti. Günlerden pazardı ve evdekiler henüz uyuyordu. Anna, yüzü hiç değişmeksizin, bir süre boyunca çocuğu incele-

di. Çocuk hiç kıpırdamıyordu, ama birden, küçük göğsünden çok keskin bir ses çıktı; tam o anda Bayan Blaha seslendi ve odada bir yatak çatırdadı. Annuşka, yatağının kenarında asılı duran mavi önlüğünü kapıp askılarını ufaklığın boğazına doladı, sonra da bu mavi bohçayı valizinin en altına tıkıştırdı. Ardından odaya gitti, perdeleri açıp kahve pişirmeye başladı. Ertesi günlerden birinde Annuşka o âna kadarki ücretini sayıyordu. – On beş Gulden'di. Sonra kapıyı kilitledi, valizini açtı, ağır ve kıpırtısız mavi önlüğü mutfak masasının üzerine koydu. Önlüğü yavaşça açtı, bir süre bebeğe baktıktan sonra, bir mezurayla bebeği başından ayağına ölçtü. Ardından her şeyi eski haline getirip evden çıktı. Yazık; kral, köylü ve kule çok daha küçüktü. Yine de bunları ve başka birkaç oyuncak bebeği; yanaklarında mavi noktacıklar olan prensesi, yaşlı bir adamı, göğsünde bir haç olan ve koca sakalı yüzünden bile Aziz Nikolas'a benzeyen bir başka adamı, pek güzel ve önemli olmayan birkaç bebeği daha yanına almıştı. Ayrıca, perdesi sürekli inip kalkan, arka planındaki bahçesi devamlı değişen ve arada bir kaybolan bir de tiyatro.

Artık Annuşka'nın yalnızlık için bir şeyleri vardı. Sıla özlemi nereye gitmişti? Büyük, güzel tiyatroyu kurup (on iki Gulden'e mal olmuştu) işin gerektirdiği üzere arkasına dikildi. Ama bazen, perde açılır açılmaz, hızla ön tarafa doğru koşup bahçeye bakıyordu; kocaman gri mutfak ulu ağaçların ardında kayboluveriyordu. Ardından yine arkaya geçip iki üç figür alıyor ve kafasına göre konuşturuyordu bunları. Asla bir piyes olamıyordu bu; ama konuşmalar ve karşı konuşmalar vardı; bazen de, iki kuklanın aniden, korkup dehşete kapılarak birbirlerinin önünde eğildiği oluyordu. Ya da: az önceki iki kukla, tümüyle ahşap olduğundan eğilmesini beceremeyen yaşlı adamın önünde eğiliyordu. Yaşlı adam da arada bir minnettarlıkla yere düşüyordu.

Annuşka'nın bu gösterileri çocuklar arasında kulaktan kula-

ğa yayılmaya başladı. Ve o andan itibaren komşuların çocukları, ilkin kuşkuyla, derken giderek saflıkla, Blaha'ların mutfağında bir araya gelip köşe bucağa alacakaranlık çökerken, hep aynı dili konuşan kuklaları seyrediyorlardı büyük bir hayretle. Bir keresinde Annuşka'nın yanakları kıpkırmızı olup şöyle dedi: "Çok büyük bir kuklam daha var." Çocuklar sabırsızlıktan titriyordu. Gelgelelim, Annuşka yine unutmuştu anlaşılan. Kuklalarının tümünü bahçesine dizdi; ayakta duramayanları sahnenin yanlarına dayadı. Bu arada, çocukların artık pek hatırlayamadığı, yuvarlak, kocaman yüzlü bir soytarı da yer alıyordu kuklaların arasında. Ne var ki, onca ihtişamın etkisi halinde çocuklar 'en büyük' olanı görmek istiyordu hâlâ. Sadece bir kez "en büyük"ü. Sadece bir an: "en büyük"ü.

Annuşka, arka taraftaki valizinin başına gitti. Hava kararıyordu. Çocuklarla kuklalar oldukça sessiz ve birbirlerine benzer bir halde karşılıklı dikiliyorlardı. Ama soytarının o kocaman açılmış, dehşetli bir şey bekliyor gibi bakan gözlerinden çocukların üzerine öyle korkunç bir şey yayılıverdi ki, bir anda hepsi bağıra çağıra kaçmaya başladı; tabii biri hariç.

Annuşka, elinde koca mavi bir bohçayla geri geldi. Elleri ansızın titremeye başladı. Çocukların ardındaki mutfak sessizleşip boşalmıştı. Annuşka korkmuyordu. Sessizce gülüp ayaklarıyla tiyatroyu tekmeledi; bahçeyi oluşturan tahta parçalarını tek tek kırıp ikiye böldü. Ardından, mutfak iyice karardığında, ortalıkta gezinip bütün kuklaların kafalarını kopardı, büyük, mavi olanınkini de.

Yansımalar

⟨1899⟩

Fransız Devrimi'nin hemen sonrasında Villerose Düşesi apansız Bohemya'ya geldi. Friedland Dükü'nün ona kendi saraylardan bir tanesini teklif ettiği anlatılıyordu. Ve gerçekten de kısa bir süre sonra üç büyük araba geldi Demin'e. Bu titrek zamanda kimsenin öyle büyük bir maiyeti yoktu. Yine de saray yalnızlık içinde değildi. Hiç beklenmedik bir şekilde, çevrede birçok soylu aile yaşamaya başladı. Göçmenler ve diğerleri. Özellikle de çok sayıda Polonyalı gelmişti.

Gelgelelim, düşesin ilk kabulleri bazı sıkıntıları da beraberinde getirdi. Önünden sayısız arabanın geçtiği ışıltılı yüksek kapının kemeri altında, soran bakışlarla ve hayretler içinde bir sürü erkekle birbirlerini alaycı gülümsemelerle selamlayan kadınlar toplandı. Hemen ardından yüksek sesle ve hızla adlar okunmaya başlandı: Polonska Kontesi, Liegnitz Prensesi Hanımefendileri ve bir yığın parıltılı insan daha. Bazılarının adları ve mevkileri, giriş salonunda eldivenlerini çıkarırlarken anıldı.

Ancak Villerose Düşesi kendi doğal tarzıyla bu ufak tefek sıkıntıların üstesinden gelmeyi biliyordu. Kimi kabul ederse, zarif, soğuk elini dudaklarıyla şöyle bir gölgelendirmeye kime izin veriyorsa, o, nasıl görünüyorsa *oydu*. Ve düşes bu garip adların tümünü aklında tutup bunları bolca neşe ve oyun içinde kullandı; tıpkı havaya fırlatılan inciler gibi: ve oradaki herkes bunları yakalamasını öğreniyordu.

Düşesin kendisi dışında –kolayca kestirilemeyecek hoş bir yaşta olup her yaşın güzelliğini kendisinde barındıran sarışın, zarif bir kadındı– Demin'de ayrıca şu konuklar vardı: Sylva-Valtara Prensesi, dul, hiç benzemese de, düşesin kızkardeşlerinden biri. Alma Kontu; kadınların gizliden gizliye hayranlık duyduğu bir dinsiz; siyahlar içinde bir başuşak ve de Swedenborg'un öğrencileri. Ayrıca, hep bir pencere girintisi içinde oturan Abbé Luc; suskun, gölgelerin arasında, ince dudaklarında her daim ölü bir gülümseme. Işıltılı topluluğun arasında genç bir kız da dolaşıyor ortalıkta, sessiz ve ormandaymış gibi yalnız: Helene, düşesin kızlarından biri, hep beyazlar içinde. Düşes onu çok seviyor anlaşıldığı kadarıyla. Genç prenses salonda görünür görünmez, evin hanımefendisi bütün sohbetlerini yarıda kesip kıza doğru gidip onu alnından öptü. Şişko kont Ballin yüksek sesle bir şey söyledi: "Ne kadın ama!" Ve her zaman sadece nişanlı olan zayıf, yaşlıca bir kadın onu düzeltti: "Bir *anne*, ah, ne anne ama sevgili Kont'um!" Ama bu sahne nedeniyle genç bir adam ilk dizelerine de kavuştu. Bunları hemen o akşam herkesin önünde okudu; sürekli yüzü kızararak, salonun bir köşesinde ve bütün hanımefendilerin gözdesi haline geliverdi. Ama bununla birlikte Demin'de gerçek şairler de uyandı. Arada bir, en kuytu bulvar ve parklarda sessiz eşkallerin dolaştığı görülüyordu; bunlara yaklaşıldığında, yalnız, parlak bir alın ve yabancı uzaklıklarla dolu iki göz beliriyordu.

Demin'deki şenliklerde, daha sessiz yan odalarda, hemen o gece daha dansı edilen bir ezgi bulan insanlar yer alıyordu. Birden bir dram da bitirilmiş ve iki saat sonra rengarenk, tuhaf kostümler içinde sahneye konulmuştu. Oyunun elyazmaları çoktan ateşte alevler saçıyordu: niye tasarruf edilsin ki? Ne de olsa her gün yeni bir dans, yeni bir oyun vardı, ne kadarına ihtiyaç varsa artık. Sarayvari bir şey oluşuverdi. Burada bir yerde

düşesin imparatorluğu bulunuyordu sanki ve Demin de bunun merkeziydi.

Konuklarla aynı oranda evdeki hizmetçilerin sayısı da artıyordu. Dört bir yandan insan akın ediyor, çoğu da kabul ediliyordu. Herkese yer vardı. Günün birinde, emrinde yüzden fazla hizmetlinin bulunduğu bir saray kahyası ortaya çıktı. Gözü pek, kibirli bir adamdı; gülünç sürüngen elleriyle bu tepeden bakan yüzü tuhaf bir çelişki yaratıyordu.

Kont Alma düşese şöyle dedi bir keresinde: "Şu saray kahyasını gönderin." – "Neden?" diye şaşırdı düşes, "ondan memnunum." Kont omuzlarını silkti. Saray kahyası kaldı. Her şeyin birbirine bağlı olmasına çok önem veriyordu kahya; her yemekte, her şölende onun etkisi fark ediliyordu. Hattâ sanatçılar bile arada bir onun öğütlerine kulak veriyorlardı. İçlerinden bir kadın bir keresinde onunla ilgili şunu dedi: "Zevk sahibi."

Kahya rastlantıyla yakında bir yerdeydi ve sessizlik içinde öyle zarif bir alçakgönüllülükle eğildi ki, hanımefendi elinde olmadan gülümsedi.

O günlerde şenlikler giderek daha zengin ve baş döndürücü bir hal aldı. Özellikle de, kraliyet kanı taşıyan genç, pırıl pırıl bir prensin hiç beklenmedik bir şekilde konuk olmasıyla; Enghien Dükü diye birinin kardeşlerinden biriydi ve ölümü de onunki gibi acımasızca olacaktı. Halkın arasına bir altın sikkesi gibi atılıvermişti: Herkes ilgi duyuyordu kendisine; o ise topluluğun bu eğilimini büyük bir hak olarak kullanmasını bilecek kadar akıllıydı. Çevresindeki insanları, yaradılışlarına göre, mermer bloklarından çözer gibi söküp alıyordu: güzelleri, savurganları ve güzelliğin hasretini çekenleri: dokunaklıları. Bu oldukça zengin bir etkinlikti; çünkü birçoklarını henüz başlamamış olarak kabul ediyordu. Bunlardan sadece biriyle bitmek üzereyken karşılaştı: iri, üzüntülü gözlere sahip Helene. Onda, onun ken-

dini süreğen yaratıcı olduğu duygusuyla soluklanıyordu. Böyle anlarda onunla pek konuşmuyordu, konuşursa da bir tek memleketinden, ciddi bir denizin kenarındaki geniş topraklardan söz ediyordu. Ve böyle konuşmayı seviyordu, bir balıkçının oğlu ya da adı sanı olmayan bir adamın çocuğuymuş gibi. Bu sohbetlerin arka planında asla bir saray ya da park yer almazdı. Gürültülü hiçbir ses gelmezdi kulağa; Helene'nin bir yerle ya da bir zamanla bağlantı kurabileceği tek bir ad geçmezdi. Topluluğu harekete geçirdiği her zaman, herkes onun yaşamından beslendiğinde, kanının dalgaları binlerce şekle girerek irileştiğinde ve görünmez olup kendini tekrarladığında, prens kimselere belli etmeden geri çekilir, yabancı, sessiz kızı bu alacakaranlık sohbetlere hazır bulurdu.

Helene bir keresinde, salonun geniş terasa açılan yüksek kapısında duruyordu. Prens ona doğru yaklaşıp onun yanından uzaklara baktı: Salınan sayısız ağaç tepesinin üzerinde, yükseklerde, avlayan gece vardı. Ve suskun kız, prensi yanında hissettiğinden, bir soruya yanıt verircesine şöyle dedi: "Düşünüyorum da: şu bulutlar, nasıl da şekilden şekle giriyorlar; uysalca, her bedenden her bedene dönüşüyor üstünkörü. Dersin ki, her birinin önce bir yaşamı yaşaması gerekiyor her biçim altında. Yoksa biçime ne gerek var ki?" Ve birden bu iki genç insan birbirlerine bakıp aynı şeyi düşündüler. Ardından bir süre daha ve gecenin hatırına yan yana durdular. Ama prens herhangi bir baskının etkisiyle bir anda döndü ve Abbé'nin bakışları altında olduğunu hissetti, adeta zihni bulandı. Grupların arasına karıştı; tasasız görünüyordu, yine de yakınlarda bir pencere girintisi arayıp buldu ve buradan gülümsemeye çalıştı: "Ya siz, Bay Abbé, ne yapmalı?" Prens duraksadı; şaşkınlığını zor gizleyebiliyordu, her zamanki sesine bir zaman sonra kavuşabildi: "*Sizin* arzularınıza da seslenebilecek, büyük şölenler yok muydu? Her

sevinçten, mutluluktan uzak kalıyorlar hep; öyle görünüyor."

Abbé hafifçe eğildi: "Yanılıyorsunuz Prensim, benim arzularım bunun tam ortasında, bir ada, üzerine sabahın kendisiymiş gibi ışıltı serptiğiniz gölgeli bir ada bu denizin ortasında da diyebilirim arzu ederseniz."

"Sizin konuştuğunuz dilde Bay Abbé, bu yalnızlığınızın nedenlerini görüyorum. Siz bir şairsiniz, yanılmıyorsam –ya da bir düşünür."

"İkisi de değil Prensim; ama ille de Bir şey olacaksam, burada; *herkesin Bir şey olduğu* burada; o zaman bana basitçe şöyle deyin – bir seyirci. Sizce çok bir şey değil, öyle mi? Yani, duruma göre değişir. Seyirci, deyim yerindeyse, sahneyle birlikte büyür. Savaş görmüş kişiler, kavgaya rastlamış kişilerden epey farklıdırlar." –

"Çok haklısınız Prensim, görüyorsunuz ya, kendi kendimi pohpohladım. Şunu demek istiyordum: Gözlerinde zenginliğin, güzelliğin ve kudretin resmiyle bendeniz çok mükemmel bir insanım, – af buyurun, çok mükemmel – bir seyirci oldum. – Ama sizden şu ricam olacak: ama bir düşünün hele; seyirci birden piyese karışırsa ne olur? Karışıklık olur, öyle değil mi? Oyun duruverir – aniden. Makyajın altında başka yüzler, kıyafetlerin altında başka kıyafetler, seslerin altında – başka sesler...." derken bundan sonrasında Abbé konuştu, bambaşka, kısa cümlelerle, vurgu yapmadan, çelik ses telleriyle konuşuyor gibi: Düşes var ya, görüyor musunuz, aramızda en iyi hâlâ o. O bir baronun kızı. Ama ne yazık ki, maalesef, bir Fransız değil, bir Lothringenli baronun, – ama ne olursa olsun: bir baronun kızı. Bunu herkes gösteremez! Annesi – şeydi – bağışlayın, hafızam bu olanak bolluğu karşısında beni terk edebiliyor da, – nasıl desem – evet – bir dansöz.

Görüyorsunuz ya, her daim aynı, büyüleyici gülümseyişiyle

gülümsüyor; sırf sahnede kullanmadığı ve kısa etekler giymediği için, bambaşka görünüyor, annesine hiç çekmemiş sanki! Ama her şeye rağmen: Düşes olmaya doğuştan yetenekli. Yanındaki şu Sylva-Valtara'ya bakın. İspanyol – rüya aleminde. Sanırım, bakire bir hizmetçiydi, kibar ve zarif olduğu günlerde; şimdi, giderek şişmanladığından, tercih ediyor. Asla ölmemiş bir prensin dul kadını olmayı. Bunlar bizim hanımlarımız. Beylerimizi tanımak ister miydiniz?"

Prensin eli kılıcının sapındaydı. Eli öyle titriyordu ki, parmağındaki yüzükler şangırtıyla topuza çarpıyordu.

Abbé özensiz duruşunu değiştirmedi. "Görüyorsunuz Prensim, tuhaf bir neşem var. Bu türden şenliklere katılmıyorum diye sitem etmeyeceksiniz ya artık? Beni böyle neşelendiren de siz oldunuz – böyle şakalar yapacak kadar..."

Prens yüzünü bir an ruhani adamdan başka yöne çevirdi.

Neredeyse aynı anda, salonun diğer ucunda bir gürültü koptu. Kahya, biraz sarhoş anlaşılan, Kont Ballin'in kolundan tutup ona çirkin bir şey söylemişti. Bu olay örtbas edilebilirdi neyse ki. Kont öfkeyle adamın üzerine yürümeye kalktığı sırada kahyayı dışarı çıkarabildiler, böylece ansızın salona girmiş oldular, hanımların gözü önünde adamakıllı kavga yaşandı. Kahya ayıldı ve güçlü olduğunu kanıtladı. Kontu bir köşeye attı, lime lime ve kanlar içinde, salonun ortasına gelip avazı çıktığı kadar bağırdı:

"Hepiniz köpeksiniz, köpek! Herkes duysun: Bu düşes var ya, düşes *değil*! Siz hepiniz – Hepiniz – Hepiniz..."

Akıl almaz bir kargaşa çıktı. Bir iki kılıç parladı. Hanımlar yırtık eteklerle kaçıştılar. Kuşatıcı gürültüye birden sessizlik çöktü. Düşes, kızıyla birlikte kahyanın burnunun dibinde dikiliyordu. Bütün salonda kadının kendinden emin, sadece başlangıçta titremiş olan sözleri duyuluyordu:

"Simeon, bu çocuğun, bu prensesin karşısında az önce söy-

lediğin şeyi tekrar etmeye cesaretin var mı?"

Helenen'nin gözü, sakin ve kederli bir halde adamın karışık alnındaydı. Herkes sus pustu. Derken Helenen'nin düşese yakaran sesi duyuldu: "Bırakın gitsin!" Ve kahya sessiz ve uysalca salonu terk etti.

Ertesi gün Demin'i terk etmişti.

Düşes de Polonya'ya, başka bir tanıdığın konağına gideceği arzusunu dillendirdi. Herkes onunla aynı fikirdeydi. – Viyana'dan istenen pasaportlar, uzunca bir süre gelmeyince Kont Alma huzursuzlandı. Masada olduğu sürece, kimse neşeli bir şey söylemeye cesaret edemiyordu; adamın yüzü o kadar karanlık, alnı o kadar ciddiydi. Düşes de ona bu yüzden sitem ediyordu. O ise şöyle yanıtladı:

"Sizden bugün ayrılmanızı rica ediyorum, hemen bugün daha."

Düşes gülümsedi: "İyi de Alma, pasaportlar olmadan nasıl gideriz?"

"Hiç olmazsa buradan *uzaklaşın*, sınıra gidin."

"Ya ben, – ben tarlada mı yatayım Alma? Yine kötü düşüncelere mi daldınız, kötü rüyalar mı görüyorsunuz?"

Kont kaçamak yanıtladı: "İyi uyuyamıyorum, bu yüzden de rüyalarım kısa ve şiddetli."

Ertesi gün pasaportlar gelince apar topar yol hazırlıkları başladı. Kont sıkıştırıyordu, kimse de itiraz etmiyordu. Hizmetçiler duvarlarda, dolaplarda ne var ne yok aldılar, bavullar, sandıklar sağanak yağmurdaki variller gibi dolup taştı.

Bütün odaların kapıları açıktı, rüzgar bir kapıdan girip diğerinden çıkıyordu. Salonlara meraklı hizmetçiler girip çıkıyordu. Talan gibiydi. Aşağıya taşımaları gereken kadife kaplı sandalyelerin üzerinde uyuyan uşaklar göze çarpıyordu; hizmetçi kızlar ellerinde ağır aynalar, kırmızı, çilli yüzlerini aynada seyrederek,

aptal aptal gülerek oradan oraya taşıyorlar, tıpkı bir çanağın içindeymiş gibi.

Bu insanlardan hiçbiri sesinin ayarını ölçmüyordu, herkes sarhoş gibi bağırıp çağırıyor, ya da gülüyordu. En gürültülüsü de şuh ve arsız bir güzelliğe sahip bir karıydı. Aurora diye çağırıyordu herkes ve göründüğü kadarıyla da bütün erkeklerin gözdesiydi. Ama bir tek Abbé Luc aslında onun evin en eski kahyası Simeon'un kadını olduğunu ve adamın onu belli bir görev için hizmetçilerin arasında bıraktığını öğrenmişti. Aurora onlara düşes ve diğerlerinin konakta unvanlarına yakışmayacak bir yaşam sürdürdüklerini anlatmıyordu elbet, aksine, doğum denilen rastlantının bir yaşamı diğerinden nasıl gülünç bir şekilde farklı kıldığını herkesin bilmesi için çalışıyordu. Ve erkeklerin hepsi – bunu bilmesi gerekenler – Aurora'nın aynı şekilde prenseslere yaraşır ve gururlu bir görünüş için sadece boynu ve kalçasında düşesin değerli taşlarıyla ipek elbiselerinin eksik olduğuna can-ı gönülden inanıyorlardı. Bu arada sürekli inceleyen Abbé, Aurora'nın giderek artan cesaretinden, bir şeyler hazırladığını anlamıştı. Öte yandan Simeon'un da yakınlarda gece konağa gelip sabah erkenden gittiği dedikodusu da çıktı.

Yola çıkılacağının akşamı Helene prensle birlikte henüz bozulmamış küçük bir salonda oturuyordu. Uzaktan arada bir yola çıkma sesleri işitiliyordu. Ama dışarıdaki sonbahar fırtınası daha güçlüydü ve diğer sesleri bastırıyordu. Şöminede küçük bir ateş yanıyor, ama pek coşamıyordu. Alacakaranlığın gölgeleri dışarıdan ürkütücü görünüyordu ve bu iki insan da bu gölgelerin bir parçasıydılar.

Prens sordu: "Annenizi seviyor musunuz?"

Ara.

"Seviyorum, – benim annem olmadığı için..." dedi genç prenses gelişigüzel; bu itirafta çok acıklı bir taraf vardı.

"Anneniz öldü mü?"

Helene başını indirdi.

Ara.

Genç adam birden şöyle dedi: "Beni bağışlar mısınız Helene?"

Helene yavaşça başını salladı, düşünceli bir ifadeyle.

"Evet mi dediniz? Peki beni *neden* bağışlayacağınızı biliyor musunuz?"

"Hayır. Ama sorunuza yanıt vereceğim. Sizi *her şeyden ötürü* bağışlayabilirim."

Genç adam hızla ayağa kalkıp elini sabırsızca, sert bir hareketle ensesine götürdü ve başını geriye yasladı: "...prens değil... ben... aristokrat... biri... değilim, ben... ben... ben... yoksulum... çok yoksulum..." diye hızla, sertçe, beceriksizce adını söylemeye çalıştı.

Prenses şaşırmış, ya da ürkmüş görünmüyordu. Bir çocuğa sesleniyormuşçasına söze girdi: "Neden rahatsız oluyorsunuz? Oturunuz. Bana memleketinizden söz edin, *size* ait sonuçta; size o kadar çok şey ait ki."

Derken adam kadının eline dokundu ve kadın hâlâ itirafın etkisiyle titreyen dudaklarıyla birlikte elini bir süre adamda tuttu ve bu dokunuşun ona yeni bir soyluluk kazandırdığını hissetti.

Düşes iki gencin yanına geldiğinde, sözler konuştu: "İş ciddiye biniyor. Yarın, günün ilk ışıklarıyla yoldayız. Vedalaşmamız gerekiyor. Siz nereye gidiyorsunuz Prens?"

Prens ayağa kalktı: "Az önce Prenses Helene'ye sizinle yolculuk yapmama izin vermelerini rica ettim..."

"Ve görüyorum ki, sen de izin vermişsin –" diye gülümsedi düşes ve kızını alnından öptü.

Daha sonra Prenses Sylva-Valtara da geldi. Her yerde ürktüğünden, bir odadan diğerine koşturuyordu. Küçük salonu da

pek tekin bulmuyordu; ışık diye seslenildi. Ama beklenilmesi gerekti.

Kont Alma birden tam tekmil silahlarını kuşanmış bir halde aralarına geldiğinde herkes korkuverdi. Biri çıkıp gülünce de kısık bir sesle, "Ben yola çıkmaya hazırım," dedi.

Nihayet bitişikte ayak sesleri duyuldu. Prens fenerleri getiren hizmetçi kızı karşılamak üzere kapıya yöneldi; farklı kişilere ait ayak sesleri vardı: ışık *bolca* istenmişti. Kapı açıldı, çıplak meşalelerden deli gibi ışık yansıdı ve prensin gözlerini kamaştırdı; sol omzunda ise bir çarpma ve ağrı hissetti. Sendeledi. Ama hemen ardından elinde kılıç, kapıdan girenlerin karşısına dikildi. Kont Alma da onun yanına. İkisi de inanılmaz bir şekilde teyakkuza geçmişti. Adlarını ve kıyafetlerini birlikte paralıyorlardı. Korkunç savaşıyorlardı. Eski bir krallık bile bu kadar gururlu düşemezdi. İlk önce kont öldü. Prens ise yedi yaradan kan kaybediyordu. Ölüme giderayak gözleri Helenen'yi aradı. Artık salonda değildi kadın; diğer kadınlar da kaçmıştı, öyle görünüyordu. Güruh bağrış çağırış ilerliyordu. Şimdi de en önde Simeon göründü; başka bir direnişten endişe etmelerinin yersiz olduğunu bildirdi. Dar, karanlık bir geçitte bir giysi bohçasına çarptı. Bu, Bayan Sylva-Valtara Prensesi'ydi. Yanından geçerken, ayaküstü boğuverdi kadını.

Bu arada düşes büyük salonda Helenen'yi arıyordu, salona girildiğinde. Simeon hemen kadının üzerine atıldı, ama duraksadı.

"Prenses Helene'yi sökül bakalım!" diye bağırdı kadın ve adama kılıç savurdu, ay ışığında, adamın elini yaraladı.

Simeon gürledi: "Sen erkek misin yoksa?" ve kadına tüfeğinin dipçiğiyle vurdu – çocuk kadar hafifti düşes – ve kadını geniş, kemerli pencereden karanlığa, bahçeye fırlattı.

Az sonra büyük fayton da kapının önüne geldi. Konaktaki kalabalık sandıklara saldırmış, talan ediyordu. Birisi kilerde şa-

rap da bulmuştu: Simeon bunu hesaba katmıştı. Üzerinde büyük bir palto, altında da Kont Alma'nın siyah uşak giysisi vardı. İçinde pasaportlar duruyordu. Adamdan önce Aurora bindi, sıkıca örtünmüş, eldivensiz elleri yüzük kaynıyordu. Karşısındaki koltukta beyaz, başörtülü bir hizmetçi; uyumakta olan ya da baygın biri oturuyordu.

Araba harekete geçtiğinde, biri daha atlayıverdi ve arka koltuğa geçti. Simeon bu kişiyi hemen tanımadı. Ama binen kişi yüzünü gösterdi, bir ses soğuk ve anlaşılır bir ifadeyle, "Düşes Hanımefendi – dedi. Bu Abbé'ydi.

Sustular. Arabanın içi soğuk ve ürkütücüydü. Bir yerlerden içeriye ışık süzülüyor, düşünceleri gibi yüzlerine vurdu. Aurora titriyordu. Birden fısıltıyla sordu: "Kim bu?" Parmağıyla beyaz, başörtülü kişiyi gösterdi. Simeon güldü: "Müstakbel kızın senin Düşes Hanımefendi."

Derken Abbé başörtüyü çekip aldı ve adeta kendi soluk ışığıyla, Helenen'nin ağır uykulu yüzü fondan sıyrılıp çıkıverdi ortaya. Ve hemen narkozlu halinden uyandı, kısa bir mücadelenin ardından gözkapakları açıldı ve artık hayret edecek dermanı olmayan gözlerden yabancı yücelik ve keder akmaya başladı.

Ancak Simeon ve kadını süt dökmüş kediler gibi birbirilerine yapıştılar; aniden kavradılar: Karşılarındaki bal gibi de bir prensesti.

Ev

⟨1899⟩

Danzig'deki büyük keten fabrikası ve kumaş baskı matbaası Wörmann ve Schneider, Erhard Stilfried'de mükemmel bir desinatör yan keşfetmişti. Henüz genç biriydi, otuzlarının başında aşağı yukarı; zamanla da firma için vazgeçilmez biri olduğu anlaşılmıştı. Ama büyük yeteneğinin kendini tam anlamıyla gösterebilmesi için, sanatsal olduğu kadar teknik birikimini yetkinleştirmesi bir zorunluluk olmuştu. Bir yılını Münih'teki sanat okulunda geçirecek, ikinci yılını da çalıştığı alanla ilgili Paris, Viyana ve Berlin'deki büyük fabrikaları tanımak için kullanacaktı. Evlendikten kısa bir süre firma bu teklifi yapmıştı. Karısını yanına alması söz konusu olamayacağından, sonra Erhard'ın karar vermesi zor oldu. Ama sonuçta geleceği buna bağlıydı ve karısı da ona yalnız gitmesini salık verdi. Böylece Erhard ilk çocuğunun doğmasını bekledi ve oğlu sağlıklı doğduktan sonra, o da yola koyuldu.

Şu anda dönüş yolunda. Rahat bir trenin üçüncü sınıf bölümünde oturuyor – Berlin'i çoktan geçti. Kendini çok tuhaf hissediyor. Parmak uçlarına kadar heyecandan tir tir titriyor, ani sevinç nöbetleri geliyor, sonra yine geçiyorlar. Diğer yolcular ona bakıyor; rasgele bir gazete alıp okur gibi yaparak düşünüyor. Nasıl geçtiğini. İki yıl – insanın inanası gelmiyor. Ama iş bu. Zaman su gibi akıp gidiyor. Bu süre içinde çalıştı: amirleri şaşıracak. Ufak tefek başarılarını bildirmişti onlara sadece, bü-

yük sürprizi bizzat açıklayacak. Örneğin yeni renk baskısının modeli. Ne tuhaf! Aslında mucidin kendisini keşfetti. Zavallı adam, icadıyla orada öyle oturmuş nereye, kime başvuracağını bilemiyordu. İcat şimdi görücüye çıkacak, patenti alınacak, – insanlar bu icat için birbiriyle yarışacak. Ve icat eden kişi, Sellier diye biri – evet, neredeydi sahi? Paris'te, doğru! Paris'te – şu anda yine çok yabancı geliyor Erhard'ın kulağına bu. Karısı son mektubunda yazıyordu: "Bütün dünyayı gördün artık..." Dünyayı mı? – Aslında bütün kentlerde o sadece *kendininkini* aradı; tıpkı belli bir nesneyi almak üzere karanlık bir odaya giren biri gibi. Dünyayı o kadar iyi tanımıyordu yani. Ama bunun önemi yoktu şimdilik. İleride bir yolculuğa çıkılabilirdi, birlikte, sırf gezmek için – çocuk büyüdüğünde. Evet, çocuk! Neye benziyordu acaba – yüzü nasıldı? Onu dünyaya geldiği an görmüştü sadece. Ve o kadar küçük çocukların yüzü olmaz aslında. Kendisine mi benziyordu – yoksa karısına mı? Bunun üzerine karısını düşünüyor. İçini sonsuz bir sıcaklık sarıyor, coşkun bir şey değil, sadece sıcaklık. Karısı o zamanlar biraz solgundu, ama çocuğun doğumundan sonraydı bu. Hem bundan böyle daha iyi yaşayacaklardı. Haftada iki kere kızartma yiyebilirlerdi – hattâ belki piyano da alabilirlerdi – hemen değil – zaman içinde, Noel'e doğru mesela – –.

Tren durdu. İnsanlar oradan oraya koşuşturuyor. Çağrı: İnecek kalmasın! İnecek kalmasın! Kapılar açılıyor, kompartımanlara soğuk hava akın ediyor. Açık renk kanvas ceketli hamallar beliriyor. Erhard tereddüt ediyor hâlâ. Birini işitiyor: "Şimdi kaldık mı size burada!" Ürküyor. "Efendim?" – diyor. "Ne olacak," diye yanıtlıyor biri sızlanarak, "aktarma yapacağımız tren gitmiş, şimdi git gidebiliyorsan buradan bakalım." Erhard dışarıda artık. İstasyon yönetimini arıyor; kalabalığın içinde itiş kakış yol açıp – müdüre doğru ilerliyor. "Yola devam etmeliyim, hemen!"

– diye bağırıyor. "Ama Beyler," diyor müdür ona ve diğerlerine gelişigüzel, "elimden bir şey gelmez. Treniniz yirmi dakika gecikmeli geldi, Danzig'e gidecek olan tren de gitti. Rayları kapatamam ben." "Ama bir yolu olmalı –." Müdür, Erhard'a dönüyor: "Sakin olun, saat iki, yedide bir posta treni var. Yani beş saat sonra. Nereye gidiyordunuz?" Bu arada memur çoktan başka birine döndü. Erhard yavaşça boşalmakta olan peronda duruyor çantasıyla. Birden aklına geliyor: Biz neredeyiz sahi? Tam üzerinde asılı büyük levhayı okuyor: Miltau. Miltau! Trenle Danzig'e iki saat uzaklıkta burası, yani arabayla aşağı yukarı beş saat. Araba bulmaya karar veriyor. İstasyon görevlilerinden birine soruyor. Beriki, bezgin: "Evet, şehre gitmeniz gerekir, burada yok." "Şehir uzak mı?" "Hayır." Erhard bir iki adım atıyor, ama sonra bunu gülünç buluyor. Bulduğu araba kaç para tutacak, sonra – öyle varmak... hem bütün bunlara değer mi ki? Beş saati bu kadar büyütmek gerekir mi? Gülümsüyor. Sinirlenmemeliyim – diyor kendi kendine: ufak bir sorun sadece; hem neredeyse geldim sayılır – evin önündeyim neredeyse –.

Bunun üzerine restorana giriyor. Bir konyak ısmarlıyor. Konyak onu üşütüyor. Ardından da, bir şey yapmak isteyip de ne yapacağını unutmuş biri gibi orada öylece oturuyor. Sonunda aklına geliyor: Düşünmek, tabii, eskisi gibi. Ve deniyor: Karısını, oğlunu neredeyse iki buçuk yıl. İki buçuk yılda çocuklar konuşmaya başlıyor mu acaba? Hayır: Düşünmeyi beceremiyor. Trendeki gibi değil, orada her şey hareket ediyordu. *Burada*, bu can sıkıcı lokantada her şey *duruyor*, duruyor ve tozlanıyor. Düşünceler de duruyor elbet. Ama o bu tür istasyonlarda çok beklemek zorunda kaldı! Bu tür mü? Ah, hattâ bambaşkalarında da! Peki ne yapıyor buralarda? O kadar uzun boylu dayanamıyor, çoğu zaman şehri gezmeye gidiyor. Bir fikir en azından. Bir konyak daha içip gidiyor.

Önce, kömür tozlu bir sokak, kara, pis. Lata çit boyunca, dümdüz.. Sonra iğrenç bir şeyin, çöp dolu bir çukurun üzerindeki köprüden devam. Aşağıda, yarıya kadar çamura batmış eski, paslı bir kova ilişiyor gözüne. Ve ansızın bir fabrika. Baca, sac kaplı yüksek duvarlar. Dev bir sardalye konservesi gibi – saçma bir şey! Ve nihayet şehre benzer bir şey; sağda bir ev, büyük bir su birikintisi – solda bir ev... ardından bir sokak. Terlik, diş fırçası ve soğan satan küçük bir dükkan. Bir süre bunun önünde duruyor. Sonra meydana kadar yürüyor. Köşede tekrar bir ev görüyor. Yere kadar inen bir aynalı bir cam, ardında da çiçekler. Üzerinde şu yazılı: "Café ve Pastane." Belki bir kahve içebilirim, diye düşünüyor Erhard ve girişe doğru yürüyor. Bu kapının da yere kadar aynalı camı var ve üzerinde de şöyle bir yazı: *Entrée* – büyükşehir zevkine göre. – Ama Erhard geçip gidiyor. Ne de olsa şu anda – kendi kendine söylüyor bunu – yemek yemesi gerekmiyor; en fazla sefil bir kahve! Ne de olsa bir anlamda evde sayılırım. Alt tarafı can sıkıcı bir ara istasyondayım. –

Ve dümdüz devam. Derken bir ses işitiyor, karşıdan gelen, gür, hacimli; arada bir belirli varyete tiyatrolarında karşılaşılabilen türden yuvarlanan, giderek büyüyen ışık yıldızları: önce bir nokta sadece, ama sonra salonun içine akın eder; iğrenç, tiksinç, kaba bir ışık gibi... Doğru, ses: "Hayır – kesinlikle biliyorum. Sonunda onun izini bulacağım nasılsa! Ama onu bulduğumda – öldüreceğim onu..." Erhard başını kaldırdı. İri yarı, ağır bir adam yanında kendisini dinleyen ufak tefek, sivri biriyle geçiyor yanından. İri olanın kırmızı, korkunç bir yüzü var; dudağı hâlâ az önceki sözcüğün şeklinde: *öldüreceğim*. – Ne adam ama! – diye düşünüyor Erhard. Gerçekten de, insan korkar! – Karşıdan karşıya geçiyor. Kaldırım sefil halde. Hele şu meydan, in cin top oynuyor! Evlerin kendisinden birden uzaklaştığını sanıyor, ama yine de ona öylesine bağlılar. Ve şu karşıdaki... Hayır, ne kadar

tuhaf: Ağır aksak'işiten, veremli çocukların yüzünü andıran bütün bu aptal ve kütük ev cephelerinin arasında, – bambaşka bir ev. Kraliyet zevkiyle süslenmiş bir cepheye sahip ve çatıda, kavisli kalkan duvarının sağında ve solunda iki saksı duruyor.

Erhard biraz daha yaklaşıyor. Ev bu nedenle büyümüyor; üzeri boyanmış sütunlarına ve kabına sığmayan, sepya kahverengisi hevenklere rağmen biraz, gülünç derecede küçük kalıyor. Kalkan duvarında bir tane pencere var, birinci katta iki ve üç basamakla çıkılan giriş kapısının yanında da bir tane. Ama pencere ve kapıdan içerisi görünmüyor gibi, sanki arkasında gerçek bir ev yokmuş gibi, aksine... Ve Erhard birden şöyle düşünüyor: Bu evi daha önce nerede...? Evet, hep böyle olur, birden düşünür insan: nerede gördüydüm?... Erhard biraz daha yaklaşıyor. Birden, zili çaldığını fark ediyor. Ne aptallık! Ve geri çekilmek istiyor; ama konağın içinde bir gıcırdıyor çoktan, kaçıp gitmeye utanıyor.

"Ne istemiştiniz?" Bir kadın, galiba genç, işkilli gözleri var.

"Ben," tereddüt ediyor Erhard, "şey, bağışlayın, –ben–"

"Lütfen, içeri girin, hava soğuk," diyor kadın, fazla şaşırmışa da benzemiyor.

Dışarısı soğuk değil, ilkbaharın ilk günleri, ama Erhard da birden soğukmuş gibi hissediyor ve kendini içeri sürüyor. Hol ılık ve puslu. Erhard içeriye girerken kadının üzerindeki örtüye değiyor; tuhaf şekilde yumuşacık. Kadın hemen onun dibinde duruyor şimdi. "Buradan yukarıya –" diyor ve dar, gıcırdayan bir merdivenden yukarıya çıkıyor. Bir oda. Sıvı kırmızı bir alacakaranlık; pencere örtüleri kırmızı tülden herhalde. Bir yerlerde bir abajur mu yanıyor yoksa?

"Buyurun, oturun," diyor kadın. Üzerindeki yumuşak örtüyü çıkarmış ve bir sedir üzerindeki postu düzeltiyor. Kolları çıplak, elbisesi açık, bütün hareketleri istekli. Sesiyse elbisesi gibi.

Erhard ona bakıyor. Birden hatırlıyor. "Bağışlayın –" diyor sıkıntılı bir nezaketle – "böyle içeri dalıverdim..." Kadın gülüp postun üzerine oturuyor, post hafif kabarıyor. "Ben –" diye duraksıyor Erhard, giderek kendinden daha az emin bir ifadeyle, "bu evi görüyorum – çok tuhaf bir ev!"

Kadın oturduğu yerde gülüyor, kat yerleri oluşuyor bacakları boyunca ve yok oluyorlar yine, – bunu yapan ışık mı? – "Ev–" başlıyor Erhard – "eski bir ev anlaşılan?" Kadın gülüyor, "Evet, eski bir ev. – Ama neden oturmuyorsunuz ki, şöyle buyurun –" derken ve alçak bir sandalye çekiyor kendine doğru, onun da üzeri post kaplı. Erhard, biraz dalgın, şapkasını çıkarıp oturuyor. – "Yabancı mısınız?"

"Evet," diye karşılıyor Erhard, "ben – bir bakıma –, bu ev dikkatimi..." Yine aklı karışıyor. Bu odadaki her şeyi pohpohlayıcı buluyor, yastıklar sırtına göre şekil alıyor, avuç içlerindeyse postu hissediyor; sessizce yalayan kedi dili gibi.

Birdenbire kadın geri yaslanıyor, ellerini başının arkasına koyuyor yastık gibi ve bambaşka bir tonda soruyor: "Birbirimizi son gördüğümüzden bu yana ne kadar zaman geçti?"

"Şey, Berlin'deydi, Kroll'da –"

Erhard iyice sakinleşiyor: "Hayır," diyor, "yanılıyor olmalısınız; ben Erhard Stilfried'im, desinatör. –" Ve kalkıp gitmeye niyetleniyor. Kadın onu duymamış gibi sanki; ama birden öne doğru atılıp gülüyor: "Münih'teydi –."

Erhard tekrar kalkmayı deniyor. Ama kadının gülüşü başını döndürüyor.

"Münih'te! Sen de öyle davranıyorsun ki, sanki Ekim Çayırı'ndaki..."

"Hayır," – diye savunuyor Erhard bir kez daha, güvensizce. – "Karıştırıyorsunuz galiba, – ben..." Ve birden aklına bir kız geliyor, yaklaşık – bir buçuk yıl önce – Münih'te, evet – evet, Mü-

nih'te, bir gece – o iki yıl süre içindeki biricik gece. – O gün biraz fazla içmiş olmalıydı ve o kız: – ve bir anda her şeyi biliyor artık. Gelgelelim, kız o zamanlar – ona öyle geliyor – zayıftı; cılız, biraz solgun... ya *bu*? Kadını incelemeye çalışıyor. Kadın ise sadece bu bakışı bekliyor deminden beri. Adamın bakışlarını yakalıyor, onlarla oynuyor, kucağına düşürüyor, saçlarının arasına kaldırıyor ve saçları ansızın çözülüyor... Bu arada hızlı, bir yığın küçük, kısa, birbirinin aynı yuvarlaklıkta sözcüklerle konuşuyor, ona "sen" diyor ve bir başka, bir şekilde yapışkan, nefret ettiği bir adla daha sesleniyor. Erhard ayırımına varıyor: – hayır, bu o kız değil, kesinlikle değil. Ve o gece Münih'te, sadece bir kez gördüğü kız, zihninde capcanlı karşısında: solgun, zayıf. Kararlı bir şekilde ayağa kalkıyor. Ama birden aklına geliyor: Ama *bu* onu nereden biliyor ki? Ve hemen sonra sakinleşiyor: Kadın *bilmiyor*, deniyor sadece. – Erhard ise şöyle diyor: Ayrıca trene yetişmem gerekiyor, yola çıkacağım da..." Bunu neredeyse kaba bir biçimde söylüyor; kendisini nelerin beklediği geliyor aklına, özlem ve mutluluğunu anımsıyor. Ne deneyim ama, ne delice! – diye düşünüyor (ve şapkasını alıyor), – ama alt tarafı küçük bir olay, hattâ önemsiz.

"Siz – desinatör müsünüz?" diye soruyor başka bir sesle, üçüncü bir sesle ve yanıbaşında duruyor onun. O, evetle yanıt veriyor. "Ah, bir saniye bekleyin lütfen," diye rica ediyor nazikçe. "Konunun uzmanısınız. Size bir kumaş göstermek istiyorum – boyanabilir mi diye soracaktım, üzerindeki desen yüzünden... bana söyleyebilir misiniz?" Erhard şapkasını tekrar çıkarıyor.

"Memnuniyetle," diyor tüccar ağzıyla, "o kadarcık zamanım var."

Ardından da üzeri duvar kağıtlı küçük bir kapıdan içeri giriyor ve kapı kadının arkasından tekrar sessizce açılıveriyor. Erhard saate bakıyor. Henüz beş, iki saat var daha. Ne kadar çok

– aslında artık önemi yok; saat onda Danzig'deyim, sonra da banliyö treni –on birden önce eve varabilirim – gülümsüyor.

Derken kadın sesleniyor, yan taraftan. Yine eskisi gibi; yumuşak, çekici bir ses ve fonda bir gülüşle birlikte. Erhard istemsizce içeriye giriyor. Kadın kapağı açık, devasa bir dolabın önünde diz çökmüş, bir şeyi çekmeye çalışıyor: "Kutuyu çıkaramıyorum," diyor, çocuk gibi inatçı bir ifadeyle. Erhard kadının yanına diz çöküyor. Kadının gerili kollarındaki gücü hissediyor. Dolabın askısında asılı elbiselerden boğucu hava tütüyor, yasemin çalılığı gibi. Kutuyu çıkarmaya çalışıyor, ama elleri şöyle bir dokunuyor sadece ve tuhaf bir biçimde güçsüzler. Alnına elbiselerin kenarları değiyor bir yandan, – yoksa bir el mi? Birden üzerine bir şey düşüyor, elbise gibi bir şey ve – öpücükler, bir sürü – ve titreme...

Birden, büyük bir saatin sarkacı gibi. Yumuşak kollar kadını itiyor. Sarkaç salınıyor – yukarı – aşağı, yukarı – aşağı. Erhard sırtını yukarıda askıda asılı elbiselere dayıyor; soğuk ve sertler. Erhard akıl almaz bir korkuya kapılıyor. Yoluma devam etmeliyim – diye düşünüyor ve sarkacın sesinin giderek yükseldiğini duyuyor. Kalkıp gitmek, koşmak istiyor, – ama gerçekte dolabın önünde dikilmiş, kapıya bakıyor. Daha önce bir yerlerde görmüş olduğu o kızıl kafalı adam duruyor. Kendini zorluyor Erhard: Onu nerede *gördüm* acaba?... Hah, adam konuşuyor mu ne? Ağzını oynatıyor da. Ama Erhard yanılıyor. Ortalığa ölüm sessizliği egemen (Erhard bunu yeminle doğrulayabilir), ölüm sessizliği. Hemen bunun üzerine biliyor: şimdi ölmek gerekir, elbette. Zaten pek bir önemi de yok. Alt tarafı bir ara istasyon, – bir... Bir çığlık, cırlak, korkunç, rahatsız oluyor. Aha – diye düşünüyor – şimdi öldürdü işte kadını. Kimi?, bunu düşünmeye vakti yok. Çünkü iri yarı adam daha da irileşiyor, – kapı, duvar, her şey – kırmızı kafalı adam odanın tamamı.

Tekrar korku, bir saniye, sadece bir saniye, – derken adam yine küçülüyor, hatırı sayılır oranda, bu ise inanılmaz rahatsız edici. Ama bir nesne kaldırıyor – bir olay, derin, derin ve – yıldız, milyonlarca yıldız –

Ne var ki, yavaşça, uzaktan yine aynı düşünce, hattâ bir konuşma: Erhard Stilfried bu konuşmada birine şöyle diyor: "Önemsiz bir şey, birkaç saat sadece, – uyuyabilirdim de –"

Yine bir olay, korkunç.

Başka düşünce yok artık.

‘Vitali Uyandı...’

⟨1900⟩

Vitali uyandı. Rüya görüp görmediğini hatırlayamıyordu. Ama bir fısıltının kendisini uyandırdığını biliyordu. İstemsizce saate baktı. Dördü biraz geçiyordu. Odanın alacakaranlığında hava düzenli olarak ağarmaktaydı. Kalktı, onun genç bir keşiş gibi görünmesini sağlayan beyaz yün uyku kisvesi içinde pencerenin başına geçti. Önünde küçük bahçe uzanıyordu –sessiz ve boş. Gece yağmur yağmış olmalıydı. Siyah, çıplak dalların arasından, gece, gökyüzüne yükseleceği yerde kaçıp yerin dibine sızmışçasına, ağırlaşmış ve doymuşa benzeyen koyu renk toprak görünüyordu. Yüksekler can sıkıcıydı, bulutlarla örtülü ve rüzgarlarla hareketliydi. Ama Vitali bakışlarını hedefsizce bulutlara diktiğinde, yine o fısıltıyı duydu ve o anda sabahki seslerin, sabahın gelişini kutlayan uzaklardaki tarlakuşlarına ait olduğunu anladı. Sesleri her bir yandaydı, uzaklarda ve yakınlarda; ılık, erimekte olan havanın içinde çözülüyorlarmış gibi; kulak yerine duygularla hissediliyorlardı sanki. Ve Vitali bir anda, bu seslerle dolu saate hiçbir ad verilemeyeceğini ve hiçbir saatten okunamayacağını kavradı. Sabah olmadığını, akşam da olmadığını. Duygularıyla birlikte pencerelerin altındaki bahçeye yaklaştı, sanki böyle yüzünü daha iyi anlayacakmış gibi; ve eskiden fark etmediği şeyi tanıdı; dallarında küçük kuşlar kadar iri tomurcukların oturduğu güçlü çalıyı. Ve aşağıdaki her şey beklenti ve sabırdı. Ağaçlar ve yeni gün için hazırlanmış çiçek tarhları, gökyüzünden gelecek günü bekliyorlar-

dı, gerçi güneşli, parlak bir günü değil; içinden yağmurun, onu karşılayan doğada her şey bir ele dönüştüğünden, canını yakmadan düşüverdiği bir günü. Bu denli dokunaklı bir halde sabrediyordu küçük bahçe. Vitali yüksek sesle konuştu bahçenin üzerinden: Gotik bir pencereden bakıyorum sanki. Ardından geri çekildi ve sakin adımlarla yatağına yürüdü. Uykuyu büyük bir istekle karşıladı. Ama dışarıda büyük bir yağmurun başlayıp şarıldadığını duyuyordu.

Bir Kızın Mektubundan

⟨1900⟩

Garda Gölü, Riva, Nisan

....Herkes yatağa gittiğinde, sessizce kalktım ve penceremi açtım. Evdeki diğer pencereler gibi gıcırdamadı. Menteşesinde dikkatlice döndü, ellerimin çekmesinden çok, önünde birikmiş kokuların zoruyla. Bir tomurcuk gibi açılıverdi bu pencere... kanatları, sert, adeta görünmeyen çiçek yaprakları gibi birbirinden ayrıldı ve ben çiçeğin içine, karanlık, sayısız yaprakla örtülü çiçek çanağına bakabiliyordum artık gecenin.

Bunun anlamı: "seyahat etmek," Helene. İlk sayfası, eski çocuksu mucizevi korkuma döndürmekte duraksadığım için elimde hışırdayan kitabın ne yalın bir adı var böyle. Seyahat etmek demek bu. Başka bir ad bulunmalı aslında buna, öyle değil mi? Bulmamda bana yardımcı ol sevgilim. Ya da, iyisi mi: onu beklenmedik bir anda –şimdi ya da rüyada– keşfettiğimde söylememem için yardım et bana. Rüya nedir ki? Uzun ikindilerde, bir odadan diğerine gezerken, işsiz güçsüz, yavaşça, yorgunluğumuzu düşünmekle meşgulken birbirimize anlattığımız o rüyalar neydi ki? Senin rüyaların dahi, sevgili Helene, debdebe ve güzellikte benimkileri gölgede bıraksa bile, burada, gündüz vaktinin karanlık ve yoksul Noel ağacından farklı olmayacak. Bağışla beni: Ama kendini rüyalara bu kadar çok kaptırman belki de iyi değildir. Çoğu sabah çok zor uyanıyorsun ve bütün öğleden önce geriye dönük bir yüzle yaşıyorsun, alnın ise senin için henüz sönmemiş bir ışığın aydınlattığı gibi solgun. Sonra bütün düşüncelerin ora-

ya yoğunlaşıyor; gözlerinde güne yer olmuyor ve ellerin (o ince ellerin!) işe koyulduklarında, kimseciklerin ilgilenmediği öksüz çocuklar gibi. Suskun dudağın solgun, hafif aralık; beyaz taştan güzel bir dudağa benziyor, içinden savurganca kaynakların fışkırdığı hiç çekinmeden; dolduracak kadeh olmasa da. Böyle saatlerde dudaklarından fışkırıyor. Ve bunlardan sessizce, usulcacık akan şey; susuz kalmış, içinde yabancı ilkbaharların seni şımarttığı bahçeleri sulayan yaşamın senin.

Bana güvenme Helene. Ancak kendim de bu durumu ne kadar çok sevdiğimi anladığımdan beri biliyorum rüyaların o büyük tehlikesini. Duygularımıza sırtımız dönük yaşıyorduk Helene. Annelerimizi neredeyse hiç görmedik, babalarımızın nadiren sergiledikleri sevecenlik bizlere kadar ulaşamadı. Odamın duvarları ne renk sana söyleyeyim mi: bilmiyorum. Lütfen bizim boş daireye gidip bir bakın, sonra da bana yaz. Bizim için bütün duvarlar saydamdı. Nasıl da yanılgı içinde büyümüşüz. Geçen gün başıma bir şey geldi. Yakıcı ve parlak öğlen sıcağında buradaki bağların arasındaki taşlı yollar gözleri kamaştıracak kadar çok ışık saçar; hele kimseciklerin olmadığı bu saatlerde. Sürekli, boyumu (seninkini de) aşan taş duvarların arasında yürürsün. Yolun beyaz renkli tozu insanın gözlerini yorar ve duvara yaslanırsın. Ama bu duvarlar da insanın gözünü alır. Ama güneş dik duvarlardan aşağıya, patikaya kayar ve geriye parlak izini bırakır sadece. Üzerlerindeki sıva da dökülmüş olduğundan yüzeyleri engebeli ve pürüzlüdür, renkleri daha sıcaktır, insan bakışlarını bunun üzerinde dinlendirebilir. Kırmızı yerler barındırır, margarit çiçekleri boyamış gibi; küçük, ince saplar çatlakların arasından biterler; kendilerince gölge yaparlar tıpkı halı gibi ve gözlerin bu halıya oradan da bu çiçeklere ulaşır. Gelgelelim en karanlık kısımlar bu çatlaklardır; ağzına kadar karanlık dolu bardakları andırırlar. Ve bakışların bir çatlaktan diğerine gezinmeye başlar, her birinden iç-

mek ister. Ama koyu karanlık birden geri kaçar; bir dalganın küçük kapların içine girmesi gibi – ve bunlar boştur, gri renkli sığ diplerini görebileceğin şekilde. Karanlığın kendisini hışırtılar çıkaran küçük hayvanlar beraberlerinde götürmüşlerdir. Çok gürültülü bir hareketinle elinden kaçırdın karanlığı sen. Çünkü (bunu çok sonra fark ettim) gözlerim ikide bir nereye takıldı biliyor musun: Gözlere. Binlerce bakan göze. Her bir çatlağın içinde küçük bir kertenkele uyandı ve bana bakan gözleri, bu siyahın kendisiydi. Binlerce kertenkele bakıyordu bana.

Bir de ne düşünüyorum biliyor musun: Bütün duvarlar böyle. Sırf bütün duvarlar da değil: bütün her şey! Hafiflediğinde ister onu yukarıya fırlatalım, ister kavurucu bir yükmüş gibi aşağıya atalım –her seferinde onu yakalayacak başka bir göz açılır, tutar ve– daha parlağını bize geri gönderir. Ve bu parlak olanıyla bakmaya devam eder ve yöneldiğimiz başka bir nesneden bunun için daha güzel olanını yakalarız... bu büyük bir mutluluk değil mi? Ve ne kadar çok bakarsak, o kadar çok muhteşem bakış yakalarız değiştirebileceğimiz; çünkü her biri bir diğerinden daha güzeldir: Ah Helene, gel olabildiğince çok göze bakalım!

Ama hiçbir gözün olmadığı yere bakmamak gerektiğini hissediyor musun şimdi? Gözlerimizi içen kör düşmanlarımızın olduğunu biliyor musun? Bakışımız bitene ve boş gözkapaklarıyla kalana dek içtiklerini. Gözlerini dudaklarındaki rüyadan kopar al Helene! Onları eşyalara yönelt, güneşe ve iyi insanlara da; ki yeniden bakışlarla dolsunlar... Sevgilim! Keşke yanımda olsaydın! Ailen seni keşke bize bıraksaydı da, nasıl değiştiğimi görebilseydin. Gözlerimde artık binlerce göz var. İçlerine bakabilseydin, her şeyi anlar, bir anda benim kadar yol kat ederdin. Ve beni öperdin. Ve ağlardın. Şu anda benim ağladığım gibi; çünkü gülüşüm bence çok sıradan şu saatte ve çocuksu, özellikle de çok gürültülü.

Senin.....

(İki Fragman)

〈1900〉

(I)

Fragman: Ölüm sabahla birlikte geldiğinde, bir sürü yaşam onun iyice yüzüne yanaşmıştı. Ölüm buradan kopardı ve kız soğukluğundaki bedenlerine dokunmadı. Ama kısa kavrayışı sıkışık yüzlerinden hemen geri sıçradı, yumuşak kilden çıkar gibi ve bütün hatları gerili, uzun ve keskin bir halde geride bıraktı. Georg, bu sivri çeneyi ve kenarında gölgenin keskin sınır çizdiği ince burnu göremiyordu. Dışarı çıktı, kem gözlerle bakarak kırmızı gülün, sonbahar havasında donmuş ve kırağı çalmış sert iki sonbahar tomurcuğunu kırdı, iki ağır çiçekle bahçede sağa sola gidip tekrar kendiliğinden geriye dönüp genç ölüsünün bulunduğu odaya girdi. Açık kalmış gözlerindeki hâlâ karanlık olan son bakış ona acı veriyordu. Geniş, beyaz gözkapaklarını, alnı altında titreterek ileri doğru çekip kapıyor ve her bir gözkapağının üzerine sert, ağır bir gül koyuyordu. Ancak o zaman ölünün yüzüne rahatça bakabiliyordu. Ve ne kadar uzun seyrederse yüz hatlarının kenarında –yavaşça geri çekilmekte olan– bir miktar yaşam belirtisinin daha kalmış olduğunu daha çok hissediyordu. Hattâ şu anda alın üzerinde ve fazlasıyla acı çekmiş dudaklarda konaklayan bu yaşamı, henüz canlıyken, o güzel saatlerde selamladığını hatırlıyordu Georg ve bu yaşamın, neredeyse hiç arkadaşı olamadığı, onun hakkında sadece dedikodu ve şarkılardan ha-

berdar olduğu halde, bunun, onun en kutsanmış yaşamı olduğunu biliyordu. O ölmüştü. Ölüm bu yaşamı ondan almamıştı. Onun çözülmüş yüzündeki pek çok günlük hayattan yanılmıştı; bu yüzü ondan görünüşünün o yumuşak hattıyla birlikte koparıp almıştı. Ama öteki yaşam hâlâ kadının içindeydi; bir süre önce, şekle sokulmuş dudağın kenarına kadar gelmiş, şimdiyse geri çekiliyordu yavaşça; sessizce içeriye doğru akıyor ve parçalanmış kalbinin üzerinde bir yerde birikiyordu. Ve Georg ölümün gözünden kaçmış bu yaşama sahip olmak için sonsuz bir özlem duydu. Bu yaşamı karşılayabilecek tek kişiydi ne de olsa o, Georg; çiçeklerinin, kitaplarının ve hâlâ geçen yazın güneşiyle onun hafifçe hareket eden bedeni kokan yumuşacık elbiselerinin tek varisi oydu, – çok yakında, hüzünlü gözü için ulaşılamayacak olan bu yaşamın tek karşılayıcısı da o olabilirdi. Yanaklardan acımasızca geri çekilen bu sıcaklığı nasıl tutabileceğini, nasıl kavrayabileceğini, neyle alabileceğini bilmiyordu. Çekirdeği çıkarılmış bir meyveyi andıran bir kase gibi içi boş ve açık halde çarşafın üzerinde duran elini aradı ölünün. Bu elin soğukluğu eşit ve durağandı; bütün bir gece boyunca çiğ altında kalıp güçlü sabah rüzgarıyla soğuyup kurumuş bir eşya duygusu uyandırıyordu büsbütün. Birden ölünün yüzünde bir gölge kımıldadı. Georg heyecanla o tarafa baktı; uzun bir süre her şey sakin kaldı, derken sol gül kıpırdadı. Georg gördü: gül daha da büyümüştü. Bir sürü yaprağın bir araya toplandığı sivri uç genişlemiş, alttaki çanak da sanki bir çekim nefesle havalanır gibi olmuştu. Ve sağ gözün üzerindeki gül de büyüdü. Ve sivri yüz, ölüme alışırken, güller geçkin gözlerin üzerinde daha dolu, daha sıcak konaklıyorlardı. – Ve bu sessiz günün ardından akşam oluverdiğinde, Georg titreyen elleriyle iki büyük kırmızı gül taşıdı pencere kenarına. Tıpkı ağırlıktan yalpalayan iki kupa gibi taşıdı kadının yaşamını, o asla karşılayamadığı yaşamının fazlasını.

(II)

Bir fragman daha: Uzaktaki topraklarda yaşayan diğerlerinin yaşamını onlarla birlikte yaşıyordu kayıtsızca. İçinde büyüyüp var olduğu yalnızlıklarını, herkesin unuttuğu ve belki de ruhunun günlük rüyaları için büyük bir şımartma sayılabilecek yabani bir gül çalılığının içinde geçiriyordu. Sonra konuklar geldi. Onlarla birlikte Georg da. Böylece bütün yaşamı, terk edilmiş çalılıktan başka yöne kaydı; benzer kızların arasında, parlak giysilerle ışıldayan engin çayırlarda kendi kendine gezinmeye başladı. Derken Georg'un yanında bulvarlarda, akşamüzerlerinin, gündüzlerin tüm yollarından çok daha uzun süren, o güzelce uzayıp giden bulvarlarında yürümeyi öğrendi. Ve bu bulvarlardan birinin sonunda, düpedüz bir duvarla sona erdiği noktada, veda etmesini öğrendi. Ya da, aslında, öğrenmedi. Georg gitmişti ve onunla birlikte de yaz. Hal böyleyken sonbahar günleri karşısında nasıl cesur olunur? Bir hafta boyunca her şeyi görmezden geldi. Henüz ağlamamıştı. Ama bir sabah gül çalılığının önünde durdu. O anda yaşamın tüm derinliğini ve sadakatini hissetti, Georg'dan *önce* sahip olduğu. Ve o uzun, birbirinin aynı kızlık günlerini özledi; bunlara yabancı olmadığını hissetti. Çalılıktan içeri girdi. Dar girişinde bir örümcek ağını yırttı ve ağ solgun, titrek yanaklarının üzerinde bir örtü duygusuyla gerili kaldı. Ve bu örtülü yüzle, hiçbir şeyin değişmediği o karanlık çalılığın içine daldı yuva dönüşçüsü.

Albrecht Ostermann

⟨*Fragman*⟩ ⟨1900/01⟩

17 Eylül günü, akşam saat dokuzda, Bay Albrecht Ostermann sofradan biraz uyuşuk bir halde kalktı (akşam yemeği yenmişti az önce) ve karısına, "Biraz dolaşmak istiyorum..." dedi.

Oysa Bayan Klementine, eşinin her gün bu saatte yaptığı üzere, akşam gazetesinden kendisine bir şeyler okumasını beklemişti. Ama Bay Ostermann yineledi: "Evet, gerçekten birazcık dolaşmak istiyorum bugün..."

Böyle bir şey, kadının on altı, ya da on yedi yıllık evlilik yaşamında ilk kez oluyordu. Yine de Bayan Klementine, "Ama Albrecht..." demekle yetindi, çünkü kocasının planlarına asla itiraz etmezdi.

Kocası üzerine pardösüsünü giydiğinde sürdürdü kadın: "Kahveden yeni geldin daha..."

"Evet, öyle Klementine'ciğim, kahvedeydim az önce. Ama şimdi de canım biraz hareket etmek istiyor, yoksa yine uyuyamam." Bunun üzerine ne denebilirdi ki; kadın da ancak "Ama sen hiç böyle yapmazdın Albrecht..." demekle yetindi.

"Haklısın Klementine'ciğim, şimdiye kadar hiç böyle bir şey yapmadım. İyi ama bu *hiç yapmayacağım* anlamına mı geliyor? Aklıma geliverdi işte öyle, durup dururken. Ben de çıkayım dedim. Küçük bir istisna olmasın mı yani? Şöyle bulvara da gideceğim. Şimdi orası sakin ve serincedir. Hoşçakal Klementine'ciğim." Karısına sol yanağını uzattı, kadın alışkanlık olduğu üze-

re, nemli, dolgun dudaklarını değdirdi adamın yanağına.

Kapıda bir kez daha arkasını döndü adam. "Uyumak için beni bekleme sakın. Ben oyunbozanın, kaçağın biriyim; bu edepsizliğim senin canını sıkmasın –" diye şakalaşıp gülümsedi; erkenden yaşlanmış ince yüzü hayli zorlanmıştı. Ardından tekrar masanın başına geldi ve tıpkı eski günlerdeki gibi, karısının ıslak öpücüğünü sol yanağıyla karşılayıp keyfine düşkün karısının önünde beceriksizce eğildi. Bu vedalaşma törenini tekrarlamasının özel bir anlamı yok elbet. Evliliğinde bir zorunluluk olarak gördüğü bu adabımuaşereti uygulamada olağanüstü can sıkıcı bir özen gösteriyordu. Evden yarım saatliğine uzaklaşacağı bir gezinti için beş altı kez veda ederdi; çünkü ardından gerçekten hemen çıkıp gittiği hoşçakala tam anlamıyla geçerlilik atfediyordu ancak.

Merdivende aniden üzerinde, bugün vadesi dolmuş olan, büyük miktarda para – yaklaşık 900 Mark – taşıdığını fark etti. Tam parayı geriye bırakmak üzereydi ki, odaya gidip karısına göründüğünde, kararsızlıktan, rehavetten ya da akla yatkın başka bir nedenle dışarıya çıkamayacağı geldi aklına. Ama dışarı çıkılması gerekiyordu bir kere. Sonuçta bu parayla bulvarda yarım saatçik gezmek de o kadar tehlikeli sayılmazdı. Böylece Bay Ostermann evden dışarı çıktı.

Karısı pencereden kocasının, elindeki bastonla oynaya oynaya, alacakaranlık evlerin önünden kolayca yürüyüşünü ve 'bulvar'a çıkan yan sokaklardan birine sapışını seyretti. Hafif bir rahatsızlık duydu. O olmadan hiçbir şeye kalkışmayan Albrecht, aslında pek de istekli olmadığı bu yürüyüşe hiç beklenmedik bir anda karar vermişti. Yine de hanımefendi bir güvensizlik duymadı. Kocasının en iyi ve en dürüst insan olduğunu, yıllardır sadece tek bir tutkusunun bulunduğunu biliyordu: evliliklerini, içinde gerçi nesnelerin konturlarını yansıtmadığı, ama lekesiz

yüzeyinde güneşin yansısının göz kamaştırarak her zaman yer alacağı metal bir ayna kadar tertemiz tutmak. Bu bağlılığın sadece başlarında bazı belirsizlikler olmuştu; çocuk sahibi olunacağı umutları taşırken ve bu yüzden de evde sürekli –hadi sessiz ve bomboş denmesin– fazladan bir oda ayırdıkları günlerde. Birkaç yıl bekledikten sonra Bayan Klementine bu odayı büyük bir banyoya çevirtmişti; o günden beri de çift, odanın eski amacını hatırlamaksızın burada banyo yapmanın keyfini çıkarıyordu nöbetleşe.

O günlerde deneyimli bir doktora güvenilmişti ve Bayan Klementine adama utana sıkıla çocuk sahibi olamayışından söz etmiş, doktorun tavsiyesiyle de ilkin bir iki kaplıca gezmiş, ama bir sonuç alamamıştı. Ne var ki, doktor dikkatini hemen Bay Ostermann'a çevirmiş ve şaşkınlık içindeki kadına, çocuk sahibi olamamalarının nedeninin kocası olduğunu açıklamıştı sonunda. Aynı açıklamayı Bay Ostermann'a da yapmış, ama bununla adamı ne kadar çok korkuttuğunu fark etmemişti. Gelgelelim Bay Albrecht'in utanç dolu sıkıntısı için bir teselli ortaya çıkıvermişti. Bayan Klementine böylece etine dolgun bir olgunluğa kavuştu ve, çocuk doğurmamış bedeninin tüm güzelliklerini gönül rahatlığıyla kendisi için kullanıp hoş, dolgun bir vücuda kavuşmuş, kocası da adeta taşkın bir duygusallıkla bu hak edilmemiş zenginliğin tadını çıkarmıştı.

Ama bu durumda başarısızlığa uğramaması gerektiğinden ve sıradışı banyo odasında, kocasının nazarında hastalıksız, gurur duyduğu bedenine her tür zevki tattırmaya çalışarak, kocasına eksikliğini asla hissettirmedi; aksine, çekiciliğini konuşturdukça, kocasının sinmiş duygularını sürekli canlı tutabileceğini biliyordu; hem böylece risk altındaki evlilikleri sadece rengini yitirmemiş olmayacak, aynı zamanda bir sevdadan diğerine daha da zenginleşip sakinleşecekti. Bay Ostermann için karısının bu

akıllıca düşünüşünün ahlaki bir önemi vardı. Gençlik yaşamını, kendi deyişiyle, eşsiz zevk alemleriyle geçen o günlerini kınıyordu. Arada bir de, kendini cesaretlendirmek istercesine, evliliğinin beyaz, lekesiz halini o evlilik öncesi dönemden, erkekliğe ilk adım attığı günlerde dört ya da beş kez doğru yoldan çıkışının, iç içe geçmiş karmaşık birer rüya resmi gibi silikleşmeye yüz tuttuğu o bulanık arka plandan ayırmaya çalışıyordu. Bu arada kendisini öyle arınmış hissediyordu ki, karısının genç iki yeğeni, Hans ve Arthur ziyarete geldiklerinde halinden son derece memnun bir yüz ifadesiyle hep aynı şeyi tekrarlayıp duruyordu: "Çocuklar, çok tehlikeli bir yaştasınız. Çevreniz masum ergenliğinize göz dikmiş baştan çıkarıcı şeylerle sarılı; yani şu aşk illetinden söz ediyorum. Çünkü bu adı gerçekten hak eden şey neyse, o ancak evlilikte öğreniliyor. Ama yanlış yere bu yüce adları taşıyan duygu ve ilişkiler, şairin yerinde sözleriyle ifade etmek gerekirse; ayakları sağlam ve sağlıklı toprak yerine siyah, yalpalayan bir suyun içinde, açgözlülükle bir çiçeğe el atacak olanı oracıkta sessizce yutuveren topraksız bir bataklık üzerinde duran çiçeklerle dolu çayırlara benzer." Bay Albrecht Ostermann bu güzel çıkarımı uzun zaman önce, adını sanını unuttuğu bir kitaptan okuduğunu sanıyordu; bu yüzden de, bunu söylerken asla "...şairin yerinde sözleriyle..." diye başlamıyordu söze. Çünkü herhangi bir seçkin şahsiyetin sözlerini kendi sözleriymiş gibi kullanacak biri değildi o.

Bay Ostermann sokağın köşesini döner dönmez, Bayan Klementine hole bir mum ve bir kutu kibrit koydu, ardından da kocasının terlikleriyle onun günlük hayatta kullana geldiği ufak tefek bir iki eşyasını hazırladı. Ardından da, diğer odalardaki tüm ışıkları özenle söndürdükten sonra, ortak yatak odasına çekildi; çünkü erken yatma dostuydu, bunu vücudunun rahatı için bir neden olarak görüyordu. Bir saat boyunca yatakta bek-

ledi ve uzaktan gelen seslere kulak kabarttı. Ardından, gecenin sıcaklığına yenik düşerek uyuyakaldı. Albrecht'in onu en geç yarım saat sonra –tabii gelirse– herhangi tatlı bir nedenle uyandıracağını biliyordu.

Ne var ki, Bay Albrecht Ostermann geri dönmedi, ne yarım saat sonra, ne o gece, ne de başka bir zaman.

Polisler kayıp adamın izini bulmaya çalıştılar boşuna; ortadan kayboluşu aydınlatılamadı.

Oysa ki her şey çok basitti; sadece zamansızdı:

* * *

17 Eylül günü, akşam saat dokuz çeyrek sularında, 'bulvar'da tek başına yürümekte olan orta yaşlı bir adama bir kadın laf attı. Adam umursamadan gezinmeye devam etti, kadın da sürekli yanında. Birden durdu ve kendisine söylenen bir şey üzerine "Neden?" diye sordu. Refakatçisi ince yapılıydı, kendisinden epey küçük sayılırdı ve kadının karman çorman sarı saçlarının arasından yüzünü iyice görebilmesi için başını biraz eğmesi gerekiyordu. Çünkü bütün mesele buydu. Ve özellikle de sokak lambasının altına geldiklerinde kadın onun gözlerinin içine bakıp başını salladı: "Evet, evet, – – – benim, Kathi!"

"Hangi Kathi?"

"Hani şu teyzenizin yanında çalışan, hani siz de tatile gelmiştiniz, – teyzenizin yanına..."

"Tatil mi? –" Adam çoktandır tümüyle bağımsız yaşıyordu, dolayısıyla da bu söz biraz yabancıydı. "Ne zaman olmuş bu peki?"

"Ha – yirmi iki yıl önceydi sanırım. Siz o zaman çok gençtiniz, Liebenau'da, Albot Teyze'nin yanında."

Adam durdu. "Liebenau...." Çeşitli şeyler geldi aklına birden; sağır, asık suratlı, yamuk dantel boneli Albot Teyze'sini düşündü; daha sonra kadından ona miras olarak pembe renkli bir

avize, kırık dökük olduğu için üzerine oturulamayacak bir arkalıklı sandalye ve Rafael Morghensch'in yaptığı 'Son Yemek' adlı gravür kalmıştı. Ve Son Yemek'le de akşam yemeğini hatırladı, akşam yemeğiyle de odasının hemen yanındaki, teyzesinin odasına epey uzak olan bir mutfak geldi aklına, – ve birden iç çekerek şöyle diyor:

"Evet, tabii ya, Kathi!"

"Nihayet!" – diye gülüyor yanındaki. "Demek ki hatırlayabildiniz kim olduğunu?"

Kısa bir aradan sonra yanıt veriyor adam: "Evet, şey, aslında... gençlikte.... İyisiniz değil mi, Frolayn Kathie?"

"Tabii ya, frolayn!" diyor alay edercesine. "O yüzden buradayım ya işte, iyi *olmadığım* için..."

"İyi değil misiniz?"

"Hayır. Neredeyse on sekiz yıl boyunca çocukla bir başıma uğraştım; ama artık büyüdü, haliyle ihtiyaçları da..."

"Çocuk mu? Evlendiniz demek?"

Kathi adeta laf olsun diye yanıtlıyor: "Evet, bugün tekrar geri gidiyorum, Birkfelde'ye. Trenle buraya iki saat."

"Burada, şehirde, işleriniz mi vardı?"

"İş!" diye gülüyor sarışın. "Bu gerçekten iyiydi. İş! Benim işim sadece sizinleydi..."

Orta yaşlı adam kesinlikle gafil avlanmamaya çalışıyor. Gülümsüyor: "Sevgili Kathi, gerçekten benim için geldiyseniz, size olanaklarım ölçüsünde küçük bir yardımda bulunabilirim..."

"Evet, sefil bir durumdayız..."

"Tabii, anlıyorum. Uzun süredir böyle... böyle kötü değil mi durumunuz? –"

"Aslında teyzeniz Bayan Albot beni işten attığından beri..." –

"Attığından beri mi,....ne zaman oldu bu, Frolayn Kathi,..."

"Siz Liebenau'dan ayrılır ayrılmaz, altı hafta sonra.... Çocuk

yüzünden.... Kimden olduğunu tahmin edersiniz artık."

Adam ciddi ciddi düşünüyor. "Hayır, şey, bakın, – hatırlayamayacağım, size o zamanlar Liebenau'da kim şey yapmış... Eve hiç erkek gelmedi... Teyzem sağolsun.... Kimseye izin vermezdi, hattâ kömürcüyle sütçünün bile içeri..."

"Beyefendi biraz düşünecek olursa."

Adam gerçekten de düşünmeye çalışıyor.

"Neyse, bu adam beyefendinin kendisi oluyorlar galiba."

Adam bir süre boyunca şaşkın bir yüz ifadesiyle önüne bakıyor. Derken kendini hiç zorlamadan ve samimiyetle gülüyor:

"Evet, evet Kathi, belki."

"Ben çok ciddiyim, acaba beyefendi o gün...."

"O gün ne..."

"Yanıma, mutfağa geldiğini bilmiyorlar mı?"

"Evet, evet,... dediğim gibi, insanın gençliğinde oluyor böyle şeyler."

"Zavallı bir – kızı hamile bırakmak. Hı?"

Adam gülmeyi kesiyor ve sakin bir ifadeyle ekliyor: "Hayır, hayır Kathi..."

"Beyefendi değil demek?.." diye sürdürüyor sarışın kadın öfkeyle.

"Evet, tabii, tabii, ne yazık ki öyle. Ama yine de. Böyle bir şeye neden olmuş olamaz, kesinlikle. Bu söz konusu bile olamaz. Size şunu söyleyeyim frolayn, doktorum bana bunun mümkün olmadığını söyledi, benim asla çocuğumun olamayacağını..."

"Size doktor bunu ne zaman.."

.....

.....

.....

.....

Ejderha Savaşçısı

⟨1901⟩

Ormanlar, tarlalar, nehirler, sokaklar ve şehirlerle dolu güzel ve bereketli bir ülkeydi. Başına tanrı tarafından bir kral geçirilmişti, yaşlı biri, gelmiş geçmiş, haklarında inanılır şeyler işitilmiş tüm krallardan daha yaşlı ve gururlu biri. Bu kralın biricik çocuğu ise genç, arzulu ve çok güzel bir kızdı. Kral çevredeki tüm krallıklarla akrabaydı, ama kızı henüz bir çocuktu ve yalnızdı, hiçbir yakını yoktu. İyi huylu ve yumuşak başlı oluşu ve uyanmamış dingin görünüşünün kudreti, o büyüyüp serpildikçe, giderek yakına sokulan ve en sonunda, dehşetiyle birlikte ülkenin en güzel şehrinin kenarındaki ormana yerleşen o ejderhaya masumca davetiye çıkarmıştı şüphesiz; çünkü güzelle korkunç arasında gizli ilişki bulunur, belli bir noktada bu ikili birbirini tamamlar, tıpkı gülen yaşamla yanı başımızdaki ölüm gibi.

Bununla, ejderhanın genç hanıma düşman olduğu anlaşılmasın; tıpkı kimsenin, elini vicdanına koyup namus ve şerefi üzerine ölümün yaşamın düşmanı olduğunu ileri süremeyeceği gibi. Belki de dev, kaynayan hayvan bir köpek gibi, güzel kızın yanına kıvrılıverir ve belki de bu sevimli mi sevimli elleri hayvansı bir alçakgönüllülükle okşayıp öpme isteğini dilinin o çirkinliği yüzünden bastırırdı. Ama bunun denemesi yapılmadı tabii; bir kere ejderha zaten rastlantıyla kendi güç alanı içine giren herkese acımasızca davranıyor, görülebilir bir ölümden beteri, çocuk, sürü demeden yakalıyor, bir daha bırakmıyordu.

Kral bu felaket ve tehlikenin, ülkesinin pek çok gencini adama çevirdiğini başta gayet memnuniyetle karşılıyor. Soylu, öğrenci rahip ve hizmetçi gibi değişik sınıflara ait bu genç insanlar, uzaklardaki yabancı bir ülkeye gidiyormuşçasına yola çıkıyor; kavurucu, soluksuz bir saat boyunca kahramanlığı, ölümle yaşamı, umut ve korkuyu tadıyorlardı – rüyadaymış gibi. Üzerinden birkaç hafta bile geçmeden, bu yiğit oğullar kimsenin aklına dahi gelmiyor, adlarını kimse anmıyordu. Çünkü böylesi korku dolu günlerde halk kahramanlara alışır; onlar olağanüstü değillerdir artık. Binlerce insanın duygusu, korkusu, açlığı çağırır bu kahramanları; onlar da, tıpkı felaket anlarında bile etkili olmaktan vazgeçmeyen son yasalar uyarınca ihtiyaç duyulan şeyler gibi, örneğin ekmek gibi, hemen çıkıverirler ortaya.

Gelgelelim, umutsuz bir karşı koymanın ardından kurban olanların sayısı giderek arttığında, ülkedeki neredeyse her ailenin en iyi oğlu (çoğu da delikanlı yaşlarında) düştüğünde, kral, ülkesinin ilk göz ağrılarının neslinin tükeneceğini ve bir sürü genç kızın çocuksuz geçecek bakire bir dul kadın yaşamına boyun eğmek zorunda kalacaklarından haklı olarak endişe etmeye başlayınca, uyruklarına ejderle savaşmayı yasakladı. Felaketin kol gezdiği ülkeden tarifsiz korkularla kaçan yabancı tüccarlardan, aynı durumdaki diğer kralların da eski zamanlardan bu yana yaptığı üzere, gittikleri yerlere, biçare ülkesini bu büyük ölüm tehlikesinden kurtaracak kişiye, ister soylu olsun isterse bir celladın en küçük oğlu olsun, kızını karı olarak vereceğini duyurmalarını istedi.

Bunun üzerine, yabancı diyarların da kahramanlarla dolu olduğu anlaşıldı ve hatırı sayılır ödül etkisini kısa zamanda gösterdi. Gelgelelim yabancılar yerlilerden daha şanslı değildi: ölmeye geliyorlardı.

Kralın kızı ise bu günlerde bir değişim geçiriyordu içten içe;

bugüne değin ülkesinin kötü kaderi ve tuttuğu yas karşısında yüreği sızladığı için canavarın ölümü için dua ederken, şimdi tanımadığı güçlü kuvvetli birine verilecek olması yüzünden, içindeki çocuksu bir duyguyu dinleyip belanın, ejderhanın tarafını tutmaya başlamıştı ve işi öyle ileriye götürmüştü ki, rüyalarındaki o saf ortamda hayvanın selameti için dualar edip, şifacı kocakarılardan canavarı korumaları altına almalarını istemişti.

Bir sabah, yine böylesi bir rüyadan utanç içinde uyandığında, ürküp aklının karışmasına neden olan bir dedikodu ulaştırıldı kendisine. Nereden geldiği belli olmayan genç birinden söz ediliyordu; ejderhayla savaşmaya gelmiş, ama öldürmeyi başaramamış, yine de yara bere, kanlar içinde canavarın elinden kurtulmayı başarıp en sık ormanlardan birine saklanmış. Burada demirden kabuğu içinde buz kesmiş halde bulup bir eve taşımışlar; şimdi bu evde ateşler içinde, kanlı sargılara sarılı halde yatıyormuş.

Genç kız bu haberi aldığında, o halde, üzerinde beyaz ipekten geceliğiyle sokağa fırlayıp ölüm döşeğindeki gencin bulunduğu kulübeye gitmeyi çok istedi. Ama hizmetçileri onu giydirdiğinde ve o bu harikulade elbiseleri ve üzgün yüzünü şatonun içinde bir oraya bir buraya yürürken baktığı aynalarda görünce, böylesi alışılmadık bir şeye kalkışma cesaretini birden kaybetti. Hattâ sır tutmasını bilen bir hizmetçisini, acılarını dindirecek bir ilaç, temiz pak sargı bezi ya da yumuşak bir merhem ulaştırması için yabancı hastanın yattığı eve göndermeyi bile cesaret edemedi.

Ama içini kemiren, onu neredeyse hasta eden bir huzursuzluk vardı içinde. Gece çöker çökmez pencere başına oturup yabancı adamın ölmekte olduğu evi tahmin etmeye çalışıyordu. Çünkü öleceğine kesin gözüyle bakıyordu. Onu sadece *biri* kurtarabilirdi, ama bu biri de onu arayamayacak kadar korkaktı. Ya-

ralı kahramanın yaşamının kendi ellerinde olduğu düşüncesi prensesin yakasını bir daha bırakmadı. Derken bu düşünce onu, acı çekerek, kendi kendini suçlayarak geçirdiği üç günün sonunda kapkara, korku verici, yağmurlu bir ilkbahar gecesinin kucağına itiverdi; burada, karanlık bir odanın içindeymişçesine şaşkınca oradan oraya koşturmaya başladı. Aradığı evi nasıl tanıyacağını bilmiyordu. Buna rağmen ardına kadar açık bir pencereden, içeride, odada yanmakta olan ışıktan, kimsenin kitap okuyamayacağı ya da uyuyamayacağı uzun, tuhaf bir ışıktan tanıyıverdi evi kolayca. Ve ağır adımlarla yürüyüp geçiverdi evin önünden; çaresizce, zavallı, yaşamının ilk hüznü içine gömülü bir halde. Yürüdü, durmadan yürüdü. Yağmur dinmişti; saydam bulut kümeleri üzerinde tek tük koca koca yıldızlar salınıyordu ve bir yerlerde bir bahçede, bülbül bitiremediği bir dizenin başlangıcını şakıyordu. Her seferinde baştan başlıyordu soru sorarcasına; sesi sessizliğin içinde büyüyerek irileşip gürleşti, yuvası dokuz meşe ağacının zirvesinde bulunan dev bir kuşunki gibi.

Sonunda prenses gözyaşı asılı bakışlarını yürümekte olduğu uzun yolda kaldırdığında bir orman ve onun ardında bir tutam sabah gördü. Ve bu tutamın önünde, giderek yaklaşıyor gibi duran siyahça bir şey belirdi. Bu bir atlıydı. Prenses karanlık, ıslak bir çalılığın içine sindi istemsizce. Atlı, yanından yavaşça geçiverdi, atı terden simsiyahtı, yeri titretiyordu. Atlının kendisiyse titriyor gibiydi: Zırhının tüm halkaları birbirlerine çarpıp sessizce şakırdıyordu. Başında miğfer yoktu. Elleri çıplaktı, kılıcı ağır ve yorgun bir halde aşağı sarkıyordu. Atlının yüzünü yandan gördü kız; kan ter içindeydi, saçları darmadağınıktı.

Arkasından baktı, uzunca bir süre. Biliyordu: ejderhayı o öldürmüştü. Ve üzüntüsü bir anda dağıldı. Gecenin ortasında, aklı karışmış, kayıp gitmiş bir şey değildi artık. Ona, bu yabancı, titreyen kahramana aitti; onun malıydı artık, tıpkı kılıcının bir

kızkardeşi gibi.

Hızla evin yolunu tuttu, onu beklemek için. Kimselere görünmeden odasına geldi ve hemen hizmetçi kızları uyandırıp en güzel giysilerini getirmelerini istedi. Prens giydirilirken şehir büyük bir sevinçle uyanıverdi. İnsanlar sevinç nidaları atıyor, kulelerdeki çanlar adeta kıvılcımlar saçıyordu. Ve bu gürültüleri duyan prenses, onun gelmeyeceğini biliyordu ansızın. Onu kalabalığın minnettarlığıyla kuşatılmış bir halde canlandırmaya çalıştı zihninde: ama başaramadı. Neredeyse korku içinde, yalnız kahramanın, titreyen kahramanın resmini zihninde dondurmaya çalıştı, tıpkı onu gördüğü haliyle. Bunu unutmaması yaşamı için çok önemliymiş gibi. Ama bir yandan da öylesine coşku doluydu ki, onun gelmeyeceğini bildiği halde, kendisini süsleyip püsleyen hizmetçilerin, işlerini yarıda bırakmalarını istemedi. Saçlarına zümrüt ve inciler taktırdı; hizmetçiler prensesin ıslak saçları karşısında şaşkınlık geçirdiler. Sonunda prenses hazırdı. Hizmetçilerine gülümsedi, hafifçe solgun bir yüzle, arkasında sürüklenen uzun beyaz eteğinin çıkardığı sesin eşliğinde aynaların önüne geçti.

Yaşlı kral ise yüksek taht odasında ciddi ve vakur bir ifadeyle oturuyordu. Krallığın yaşlı şövalyeleri de onun yanıbaşında ışıldıyorlardı. Kral, yabancı kahramanı, kurtarıcıyı bekliyordu.

Gelgelelim yabancı, atıyla birlikte şehirden çoktan uzaklaşmıştı ve üzerinde bir sürü tarla kuşu uçuşmaktaydı. Birileri ona ödülü hatırlatsaydı, belki güle oynaya geri dönecekti; ödülü hepten unutmuştu.

Mezarcı

⟨1901/02⟩

San Rocco'daki yaşlı mezarcı ölmüştü. Yerine yeni birinin alınacağı her gün duyuruluyordu. Ama aradan üç hafta, belki de daha fazla süre geçtiği halde, başvuran olmadı. Ve bu süre içinde San Rocco'da kimsecikler de ölmediğinden, konunun da pek acelesi yoktu; beklemek en iyisiydi. Beklendi, ta ki bir mayıs akşamı, yabancı biri gelip bu işe talip olana dek. Onu ilk gören kişi belediye başkanının kızı Gita oldu. Yabancı, babasının odasından çıktı (onun geldiğini görmemişti Gita) ve dosdoğru onun üzerine geldi; karanlık koridorda onu bekliyormuş gibi bir hali vardı.

"Onun kızı mısın?" diye sordu alçak bir ses tonuyla ve her sözcüğü tuhaf bir şekilde vurgulayarak.

Gita başını salladı ve akşamın dinlenmekte olduğu sokağın ışıltı ve sessizliğinin süzüldüğü derin pencereye kadar adamın yanında yürüdü. Pencereye vardıklarında birbirlerini dikkatle süzdüler. Gita yabancı adamın görünüşüne öylesine daldı ki, orada durup ona baktığı bütün o dakikalar boyunca adamın da kendisine bakmış olacağı geldi aklına sonradan. Adam uzun boylu ve zayıftı, üzerinde tuhaf kesimi olan siyah bir seyahat kıyafeti vardı. Saçları sarıydı ve soylularınki gibi duruyordu başında. Genel olarak soylu bir havası vardı aslında; öğretmen ya da doktor olabilirdi; mezarcı oluşu çok garipti doğrusu. İstemsizce adamın ellerini aradı gözleri kızın. Adam ona doğru uzattı elle-

rini, ikisini de, bir çocuk gibi.

"Zor bir iş değil," dedi adam; kız adamın ellerine baktığı halde, güneş ışınlarının içinde duruyormuşçasına durduğu dudaklarındaki gülümsemeyi fark etti.

Ardından birlikte evin kapısına kadar yürüdüler. Sokak alacakaranlığa gömülmek üzereydi.

"Uzak mı buraya?" dedi yabancı ve bakışlarını evlerin üzerinde kaydırıp sokağın sonuna doğru baktı; bomboştu sokak.

"Hayır, çok uzak sayılmaz; ama ben seni götürürüm, çünkü sen yolu bilmezsin yabancı."

"Sen biliyor musun?" diye sordu adam ciddi bir yüz ifadesiyle.

"Ben iyi bilirim, küçük yaşta öğrendim oraya nasıl gidildiğini, çünkü aramızdan erkenden ayrılan anneme gider bu yol. Annem de orada yatıyor; sana nerede yattığını gösteririm."

Sonra yine sessizce yürümeye başladılar, adımları sessizlik içinde *bir* adımmış gibiydi. Siyahlı adam birden, "Kaç yaşındasın Gita?" diye sordu.

"On altı," dedi çocuk ve parmaklarının üzerinde hafifçe yükseldi, "on altı, ama her geçen gün biraz daha büyüyorum."

Yabancı gülümsedi.

"Peki," dedi kız ve o da gülümsedi, "sen kaç yaşındasın?"

"Yaşlıyım, senden daha yaşlıyım Gita, senin yaşının iki katı ve her geçen gün biraz daha yaşlanıyorum, çok yaşlanıyorum."

Bu arada kilise mezarlığının kapısına gelmişlerdi.

"Oturacağın ev orada, morgun yanında," dedi kız ve eliyle kapının demir çubukları arasından mezarlığın diğer ucunda yer alan, her tarafı sarmaşıkla kaplı küçük evi gösterdi.

"Demek ki burası," diye başını salladı yabancı adam ve yeni vatanını bir uçtan diğerine yavaşça inceledi. "Burada mezarcı olan adam yaşlı biriydi anlaşılan?" diye sordu.

"Evet, çok yaşlıydı. Karısıyla birlikte yaşıyordu burada, ka-

dın da çok yaşlıydı. Ama adam ölür ölmez kadın da çekip gitti, nereye gittiğini bilmiyorum."

"Ya," demekle yetindi yabancı; başka bir şey düşünüyor gibiydi. Birden Gita'ya döndü: "Senin artık gitmen gerekir çocuğum, epey geç oldu. Tek başına korkmaz mısın?"

"Korkmam, ben hep yalnızım. Ya sen, sen burada dışarıda korkmuyor musun?"

Yabancı başını iki yana sallayıp kızın elini tuttu hafifçe ve şefkatle sıktı: "Ben de hep yalnızım –" dedi sessizce, çocuk birden nefes nefese fısıldadı: "Dinle." İkisi de mezarlığın dikenli çitinde ötmeye başlayan bir bülbülün sesine kulak verdiler; giderek kabaran bu sesle çevrildiler, ezginin özlem ve mutluluğuna boğuldular.

Ertesi sabah San Rocco'nun yeni mezarcısı görevine başladı. Bunu da yeterince ilginç yapıyordu. Bütün mezarlığı elden geçirip büyük bir bahçeye dönüştürdü. Eski mezarlar iç karartıcı hallerinden sıyrılıp çiçek ve sürgünlerin arasında kayboldular. Ve karşıda, ortadaki yolun öte tarafında, şimdiye kadar başıboş, bakımsız çimin olduğu yerde, yolun bu tarafındaki mezarlara benzeyen ve bu sayede kilise mezarlığının iki yarısını dengeli gösteren bir sürü küçük çiçek tarhları yaptı adam. Şehirden gelen insanlar sevgili mezarlarını pek kolay bulamıyorlardı; hattâ yaşlı bir kadıncağız yolun sağ tarafındaki boş tarhlardan birinin önünde diz çöküp ağlamıştı; ama oğlu karşıdaki parlak anemonların altında yattığından duası boşa gitmişti annenin. Ama mezarlığı gören San Roccolular ölüm karşısında daha az acı çekiyorlardı artık. Biri öldüğünde (bu anmaya değer ilkbaharda çoğunlukla yaşlı insanları buluyordu), mezarlığa giden yol hâlâ çok uzun ve sessiz sedasız olsa da, dışarıda hep küçük, sessiz bir şenlik yaşanıyordu. Dört bir yandan adeta çiçekler sökün ediyor ve bir an önce karanlık çukurun üzerini kapatmaya çalışıyorlar-

dı; gören, toprağın çiçek, binlerce çiçek, demek için sadece karanlık ağzını açtığını sanırdı.

Gita bütün bu değişiklikleri izliyordu; neredeyse hep dışarıda, yabancının yanındaydı. Adam çalışırken yanında duruyor, sorular soruyor, adam da yanıtlıyordu; Çukur açmanın ritmi, küreğin gürültüsünü sık sık bölen konuşmalarına karışıyordu. "Uzaklardan, kuzeyden," dedi yabancı, bir soru üzerine. "Bir adadan," dedi ve eğilip yabani otları bir araya toplamaya başladı, "denizden. Başka bir denizden. Sizinkiyle (iki günlük mesafede olduğu halde, bazen gecenin bir yarısı, nefes alışını duyarım) pek benzerliği olmayan bir denizden. Bizim denizimiz gri ve acımasızdır; üzerinde yaşayan insanları kederli ve suskun yaptı. İlkbahar gelince ardı arkası kesilmeyen fırtınalar getirir; hiçbir şeyin yetiştirilemeyeceği, mayıs ayının boşu boşuna geçmesine neden olan fırtınalar; kış gelince de her taraf buz keser, adada yaşayanlar adeta hapsolur."

"Adada yaşayan çok mu?"

"Çok değil."

"Kadınlar da mı?"

"Evet."

"Ya çocuklar?"

"Evet, çocuklar da."

"Ya ölüler?"

"Ve bir sürü ölü; çünkü deniz bir sürü, evet, bir sürü ölü taşır gece kumsala ve bunları bulan korkmaz, aksine başını sallar sadece, bunu çoktandır bilen biri gibi başını sallar. Bizim orada yaşlı bir adam vardı; gri deniz bir sürü ölü taşıdığı için hayatta olanlara yer kalmamış olan küçük bir adadan söz ederdi. Hayatta olanlar adeta ölülerin kuşatması altındaymış. Bu belki sadece bir hikayedir, ya da bunu anlatan yaşlı adam belki yanılıyordur. Ben bu hikayeye inanmıyorum. Ben, yaşamın ölümden daha

güçlü olduğuna inanıyorum."

Gita bir süre sustu. Ardından, "Ama annem yine de öldü," dedi.

Yabancı adam çalışmayı bırakıp küreğe yaslandı: "Evet, ben de ölen bir kadın tanıyorum. Ama o ölmek istiyordu."

"Evet," dedi Gita ciddi bir ifadeyle, "bunu isteyebileceklerini biliyorum."

"Çoğu insan ister bunu, bu yüzden de, az sayıdaki yaşamak isteyenler ölür; yaşamdan sökülüp alınırlar, isteyip istemedikleri sorulmaz. Ben çok yer gezdim bu dünyada Gita, pek çok insanla sohbet ettim ve yüreklerinde yatanı sordum onlara. Ölmek istemeyen yoktu aralarında. Tabii ki söylediler, bunun tersini de söyledi bazıları, korkuları onları böyle güçlendirdi; ama insanlar neler söylemiyor ki. Sözlerinin arkasında iradeleri var, konuşmayan iradeleri ve bu irade ölümün üzerine düştü, tıpkı meyvenin ağaçtan kopup düşmesi gibi. Durdurabilene aşk olsun."

Derken yaz geldi. Ve küçük kuşun uyanışıyla başlayan her yeni gün Gita'yı dışarıda, kuzeyden gelen adamın yanında buldu. Evden uyardılar, azarladılar, şiddet uygulamaya, ceza vermeye kalktılar onu evde tutmak için: ama hepsi boşunaydı. Gita yabancıya miras kalmış gibiydi. Bir keresinde belediye başkanı –iri yarı biriydi, sesi gür ve tehdit doluydu– adamı çağırdı. "Yalnız olmaktan hoşlanan bir çocuğunuz var Messer Vignola," dedi yabancı adam sakin bir ifadeyle kendisine yöneltilen suçlamalara karşı ve hafifçe eğildi. "Yanıma gelmesine ve annesine yakın olmasına engel olamam. Ben ona hiçbir hediye, hiçbir söz vermedim, onu bir kerecik olsun yanıma çağırmadım." Bunu huşu içinde, kendinden emin bir ifadeyle söyledi ve gitti, çünkü söyleyeceğini söylemişti, ekleyeceği başka bir şey yoktu.

Dışarıdaki bahçe güllük gülistanlık olmuş, dört yanını çevreleyen çitin dışına taşmış, uğrunda harcanan emeğin boşa gitme-

diğini yansıtmaya başlamıştı. Arada sırada erken saatlerde paydos edilebiliyor, evin önündeki banka oturup sessizce gelen yüce akşam karşılanabiliyordu. Sonra da Gita soruyor, yabancı adam yanıtlıyordu; arada uzun uzun sustukları da oluyordu, böyle anlarda çevrelerindeki şeyler onlarla konuşuyordu. "Bugün sana çok sevdiği karısı ölen bir adamı anlatacağım," diye başladı yabancı adam yine böyle bir suskunluğun ardından, elleri titriyordu, biri diğerinin içinde."Sonbahardı, adam karısının öleceğini biliyordu. Doktorlar da aynı şeyi söylüyordu; ama onlar her zaman yanılabilirdi; ama kadının kendisi, öleceğini uzun süredir açık açık söylüyordu. Ve yanılmadı."

"Ölmek *istiyor* muydu?" diye sordu Gita yabancı adam konuşmasına ara verince.

"İstiyordu Gita. Yaşamaktan başka bir şey istiyordu. Çevresini her zaman çok kalabalık buluyor, yalnız olmak istiyordu. Evet, istiyordu ya. Genç bir kızken, senin gibi yalnız değildi; evlendiğinde ise yalnız kaldığını biliyordu; ama o yalnız olmak ve bunu bilmemek istiyordu."

"Kocası iyi biri değil miydi?"

"İyiydi Gita; çünkü kadını seviyordu, kadın da onu seviyordu, evet Gita, yine de birbirlerine dokunmuyorlardı. İnsanlar birbirlerinden öyle uzaklar ki; birbirlerini sevenlere gelince, asıl onlar birbirlerine çok uzak. Kendilerine ait ne varsa birbirlerine atarlar ve yakalamazlar; aralarında öylece kalır bunlar ve sonunda birbirlerini görmelerine, birbirlerine gidip gelmelerine engel olur. Ama sana ölen kadın bahsedecektim. Dediğim gibi, öldü sonunda. Sabah saatlerindeydi, uyuyamamış olan adam karısının yanında oturup onun ölüşünü seyretmişti. Kadın bir anda doğrulup başını kaldırmıştı, tüm yaşamı sanki yüzüne üşüşüp burada toplanmıştı ve yüz hatlarında yüzlerce çiçek gibi duruyordu. Ve ölüm gelip bir hamlede koparmıştı, söküp almıştı,

yumuşak kilden söküp alırcasına yaşamını kadının ve yüzünü iyice gerili, uzun ve sipsivri bir halde bırakmıştı. Gözleri ardına kadar açıktı, kapatıldığında tekrar açılıyorlardı, içindeki hayvanın öldüğü bir midye gibi. Ve bu görmeyen gözlerin açık kalışına katlanamayan koca, bahçeden iki tane iri gül tomurcuğu alıp kadının gözkapaklarının üzerine koydu ve karşısına geçip uzun uzun bu ölü yüzü seyretti. Ve bu yüzü ne kadar uzun seyrederse, yüzün hatlarının kenarlarını yaşamın sessiz dalgalarının gelip yaladığını ve tekrar yavaşça geri çekildiklerini daha çok fark eder oldu. Adam birden karşısındaki bu yüzde yaşamın en güzel saatlerinden birini hatırladı hayal meyal ve bu yaşamın, kadının, sevgilisi olamadığı bu kadının, en kutsal yaşamı olduğunu biliyordu. Ölüm yaşamı ondan almamıştı; yüz hatlarındaki pek çok yaşam onu aldatmıştı; alabildiği *şey*, görünüşünün yumuşak hatlarıydı sadece. Diğer yaşam hâlâ içindeydi kadının; bir süre önce dudaklarının ucuna kadar akın etmişti yaşam ve şimdi tekrar geri çekiliyordu, sessizce içeriye doğru akıyordu ve oralarda bir yerde toplanıyordu, parçalanmış kalbinin üzerinde bir yerlerde.

Ve bu kadını sevmiş olan adam, çaresizce sevmiş olan adam, tıpkı kadının onu sevdiği gibi, ölümün gözünden kaçan bu yaşama sahip olmak için karşı konulmaz bir özlem duydu. Çiçeklerinin ve kitaplarının, halen sıcak vücudunun kokusunu taşıyan yumuşak elbiselerinin biricik varisi kendisi değil miydi? Ama adam, kadının yanaklarından geriye doğru akan sıcaklığı nasıl tutacağını, nasıl kavrayacağını, neyle çekip alacağını bilmiyordu. Çekirdeği çıkarılmış bir meyve kabuğu gibi içi boş ve açık bir halde çarşafın üzerinde duran ölü eli aradı; bu elin soğukluğu eşit dağılmıştı ve durağandı ve bütün bir gece boyunca çiğ altında kalıp güçlü sabah rüzgarıyla soğuyup kurumuş bir eşya duygusu uyandırıyordu büsbütün. Birden ölünün yüzünde

bir gölge kımıldadı. Adam heyecanla o tarafa baktı; uzun bir süre her şey sakin kaldı, derken sol gözün üzerindeki gül kıpırdadı. Ve adam sağ gözün üzerindeki gülün de büyümüş olduğunu ve büyümeye devam ettiğini gördü. Yüz ölüme alıştı, ama güller başka bir yaşama bakan gözler gibi açıldı. Ve akşam oluverdiğinde, bu sessiz günün sonunda akşam oluverdiğinde, adam titreyen elleriyle iki büyük, kırmızı gül taşıdı pencerenin başına. İçlerinde, daha önce ağırlıktan yalpalarlarken, şimdi kadının yaşamını taşıyorlardı, adamın da asla karşılayamadığı yaşamının fazlalığını."

Yabancı başını ellerinin üzerine dayadı, oturup sustu. Kımıldadığında Gita sordu:

"Peki sonra?"

"Adam gitti sonra, gitti, başka ne yapabilirdi ki zaten? Ama ölüme inanmıyordu, insanların birbirlerine ulaşamadığına, yaşayanların, ölenlerin birbirlerine ulaşamadığına inanıyordu. İşte onların sıkıntıları da bu işte, ölmeleri değil."

"Evet, bunu ben de biliyorum, yardım edilemeyeceğini yani," dedi Gita üzgün bir ifadeyle. "Küçük, beyaz bir tavşanım vardı, çok uysaldı ve bensiz asla yapamazdı. Bir gün hastalandı, boğazı şişti, tıpkı insan gibi acı çekiyordu. Bana bakıp o küçük gözleriyle yalvardı, ona yardım edeceğimi umut etti. Sonunda bana bakmaktan vazgeçti ve kucağımda ölüverdi, yalnız başına, benden yüzlerce mil uzaklardaymış gibi."

"İnsan bir hayvanı alıştırmamalı kendisine Gita, gerçekten. İnsan durduk yerde bir sorumluluğun altına giriyor, söz veriyor, ama tutamıyor. Bu ilişkide bizim payımız, sürekli başarısızlığa uğramak. İnsanlarla olan ilişkiler de farklı değil, tek fark, orada her iki tarafın da, karşılıklı suçlu olması. *Bu da*, birbirini sevmek demek: karşılıklı suçlu olmak, o kadar Gita, *dahası* yok."

"Biliyorum," dedi Gita, "ama bu kadarı çok."

Ardından el ele tutuşarak kilisenin mezarlığında dolaşmaya başladılar ve durumun o anda olduğundan başka türlü olabileceğini düşünmediler.

Ama başka türlü oluverdi. Ağustos geldi ve ağustosta bir gün, şehirdeki sokaklar sıcaktan kavruluyordu; ağır, sıkıntılı, rüzgarsız. Yabancı adam kilise mezarlığının kapısında Gita'yı bekliyordu, solgun ve ciddi bir yüz ifadesiyle.

"Kötü bir rüya gördüm Gita," diye seslendi kıza. "Eve dön ve buraya bir daha gelme, ben gel diyene kadar sana. Bundan böyle çok çalışabilirim. Kendine iyi bak."

Kız ise adamın göğsüne atılıp ağlamaya başladı. Adam kızı rahatsız etmedi ve istediği kadar ağlamasına izin verdi; giderken de arkasından uzun uzun baktı. Yanılmamıştı; işleri ciddi oranda artmıştı. Her gün iki ya da üç cenaze geliyordu şehirden. Bir sürü şehirli katılıyordu bu alaylara; buhur ve ilahilerin eksik olmadığı zengin ve gösterişli törenlerdi. Ama yabancı, henüz kimselerin dile getirmediği şeyi biliyordu: Şehir vebaya yakalanmıştı. Ölümcül göğün altındaki günler giderek ısınıyor, giderek batıcı bir hal alıyor; geceler gelip serinletmiyordu bir türlü. Bir zanaatla uğraşanların eline, sevenlerin kalbine dehşet ve korku yerleşti – ve hepsini felç etti. Bütün evler sessizliğe gömüldü, tıpkı büyük bayram günleri ya da gecenin bir vakti gibi. Gelgelelim kiliseler şaşkın yüzlerle dolup taşıyordu. Derken çanlar çalmaya başladı, hepsi birden, ayaklanmışlardı adeta; sanki yabani hayvanlar hoplayıp zıplıyordu üstlerinde: öylesine delice çalıyorlardı, soluk soluğa.

Bu dehşet verici günlerde çalışan tek kişi mezarcıydı. Kolları, yaptığı işin onu zorlaması karşısında daha da güçlenmişti; hattâ içinde bir parça neşe de vardı, daha hızlı akmaya başlayan kanının neşesiydi bu.

Ama bir sabah, kısa bir uykunun sonunda uyandığında, kar-

şısında Gita'yı buldu. "Hasta mısın?"

"Hayır, hayır." Kızın hızla ve şaşkın bir halde konuştuğunu o anda yeni kavradı ancak.

San Roccoluların ona karşı ayaklandığını söyledi. Onu öldürmeye niyetlilermiş, çünkü "sen, diyorlar, getirmişsin vebayı. Mezarlığın boş tarafına tepe yapmışsın sen, mezar yapmışsın, diyorlar ve bu mezarları yaparak cesetlere davetiye çıkarmışsın. Kaç, kaç!" diye yalvardı Gita ve diz çöktü, sertçe, sanki bir kuleden aşağıya düşüyormuş gibi. Bu arada şehirden çıkan yolda kıpır kıpır kaynayan ve giderek yaklaşan karanlık bir yığın görüldü. Tozu dumana katmış geliyordu. Kalabalığın homurtuları arasından tek tük tehdit sözcükleri bile duyuluyordu. Gita hemen ayağa fırlıyor ve tekrar diz çöküyor; yabancıyı da beraberinde götürmek için çekiştiriyor.

O ise bir taş gibi duruyor ve kıza eve girip orada beklemesini emrediyor. Kız itaat ediyor. Eve girip kapının arkasına geçiyor; kalbi boynunda, ellerinde, her yerinde küt küt atıyor.

O arada bir taş geliyor, bir taş daha; ikisinin de çite çarptığı duyuluyor. Gita buna daha fazla katlanamıyor. Kapıyı açıyor ve koşuyor, koşuyor, dosdoğru üçüncü taşın üzerine ve taş alnına çarpıyor. Yabancı, kız yere yığılacakken onu yakalıyor ve içeriye, küçük, karanlık evine taşıyor. Halk bağırıp çağırıyor ve neredeyse alçak çite yaklaşmak üzereler; çit kalabalığı engelleyemeyecek. Ama tam bu sırada beklenmedik, korkunç bir şey oluyor. Dazlak kafalı, küçük yazıcı, Theophilo, vicolo S^ma^ Trinità Sokağı'nda oturan demirciye asılıyor birden. Yalpalıyor ve gözleri tuhaf bir şekilde dönmeye başlıyor. Aynı esnada üçüncü sırada gençten bir oğlan sallanıyor ve hemen onun arkasında, hamile bir kadın bağırıyor, bağırıyor; herkes bu sesi tanıyor ve korkudan çılgınlar gibi sağa sola kaçışmaya başlıyorlar. Demirci, iri yarı güçlü bir adam; titriyor ve az önce yazıcının asıldığı

kolunu silkeliyor, sanki onu fırlatıp atmak istercesine, silkeleyip duruyor.

Ve içeride, yatağın üzerinde yatmakta olan Gita bir kez daha kendine gelip kulak kabartıyor.

"Gittiler," diyor kızın üzerine eğilmiş olan yabancı. Kız adamı artık göremiyor, ama onun öne doğru eğilmiş yüzüne sessizce dokunuyor eliyle; nasıl olduğunu bir kez daha anlamak için. Sanki uzunca bir süre onunla, yabancıyla, yıllarca ve yıllarca birlikte yaşamış gibi hissediyor kendini.

Ve birden, "Zaman değil önemli olan, öyle değil mi?" diyor.

"Hayır," diyor adam, "Gita, zaman değil önemli olan." Ve kızın neyi kastettiğini biliyor. Böyle ölüyor kız.

Ve adam ortadaki yolun sonunda, ışıltılı çakılın içinde bir mezar kazıyor kıza. Derken ay yükseliyor ve adam gümüşü kazıyor sanki birden. Kızı mezarın içine, çiçeklerin üzerine yatırıp çiçeklerle üzerini örtüyor. "Sevgilim," diyor ve bir süre sessizce duruyor orada. Ama hemen sonra, sessizce durmaktan ve düşünmekten korkmuşçasına, çalışmaya başlıyor. Gömülmeyi bekleyen yedi tabut var daha; bu son gün içinde getirildi buraya. Fazla refakatçileri yok bu son gelenlerin, üstelik büyük meşe tabutta Gian-Battista Vignola, belediye başkanı yattığı halde.

Her şey değişti. Saygınlığın önemi yok artık. Bir ölü ve bir sürü sağ yerine, *bir* sağ geliyor ve el arabasında üç, dört tabut getiriyor: Bunu kendine iş edinmiş olan kırmızı suratlı Pippo. Yabancı, ne kadar yer kaldığına bakıyor. Yaklaşık on beş tabutluk yer. Böylece işe koyuluyor; başlangıçta gecenin içindeki tek ses küreğinin sesi. Ta ki şehirden tekrar ölüm haberleri gelene dek. Çünkü artık kimse tutmuyor kendini; artık bir sır değil. Hastalık ya da korku, kimi eline geçiriyorsa o başlıyordu bağırıp çağırmaya, hiç durmadan, sonuna dek. Anneler çocukları için endişeleniyor, korkunç bir karanlık çökmüşçesine kimse

kimseyi tanımıyor. Umutsuzluk içindeki bir iki kişi içki alemine veriyor kendini, sarhoş fahişeler yalpalamaya başladıklarında, hastalığa bulaşmış olabilecekleri korkusuyla fahişeyi pencereden dışarıya atıyorlar.

Ama dışarıdaki yabancı sakin sakin kazmaya devam ediyor. İçinde de şöyle bir duygu var: burada efendi olduğu sürece, bu dört çitin arasında, burayı düzenleyebildiği ve inşa edebildiği sürece ve en azından dışarıda, en azından çiçek ve tarhlarla, bu saçma, çılgın kadere bir anlam verebildiği ve onu çevresindeki toprakla birlikte uzlaştırıp bir uyum kazandırabildiği sürece, ötekinin söz hakkı yok; gün gelebilir, o –öteki–, yorgun düşüp pes edebilir. Bu arada iki mezarın işi bitiyor. Derken: Gülüşmeler, sesler ve bir araba gıcırtısı. Araba tepeleme ceset dolu. Kızıl saçlı Pippo ise bir iki yardımcı bulmuş kendisine. Adamlar hırsla tıka basa arabaya uzanıp içinden rasgele bir tanesini –kendini savunuyormuş gibi görünen cesetlerden birini– çekip çıkarıyorlar ve mezarlık çitinin üzerinden fırlatıp atıyorlar. Sonra bir tane daha. Yabancı adam sakin sakin çalışmaya devam ediyor. Ta ki ayaklarının dibine, çıplak ve kanlar içinde, saçları darmadağın genç bir kız vücudu düşene dek. Bunun üzerine mezarcı dışarıya, gecenin içine sövüyor. Ve tekrar çalışmaya koyulmak istiyor. Gelgelelim sarhoş herifler emir kaldıracak halde değiller. İkide bir kızıl Pippo görünüyor, yassı alnını kaldırıp çitin üzerinden bir beden fırlatıyor. Sakinlik içinde çalışmakta olan mezarcının çevresi ceset kaynamaya başlıyor. Ceset, ceset, ceset. Kürek giderek ağırlaşıyor, ağırlaşıyor. Bizzat ölülerin elleri bile küreğe engel oluyor sanki. Bunun üzerine yabancı duruyor. Alnı ter içinde. Göğsünde bir pençeleşme var. Sonra çite yaklaşıyor ve Pippo'nun kırmızı, yuvarlak kafası tekrar göründüğünde, yabancı, küreğini iyice havaya kaldırıp indiriyor, isabet edişini hissediyor; geri çektiğinde kü-

reğin ıslak ve siyah olduğunu görüyor. Büyük bir kavisle fırlatıp atıyor küreği ve alnını eğiyor. Böylece bahçesinden dışarıya, geceye doğru yürüyor yavaşça: Mağlup biri gibi. Bu dünyaya erken, çok erken gelmiş biri gibi.

Beden Eğitimi Dersi
⟨1902⟩

Sankt Severin'deki askeri okul. Beden eğitimi salonu. Yıl ve sınıf, çuval bezinden yapılma açık renk bluzların üzerinde yazılı iki sıra halinde. Genç bir subay olan, sert görünümlü, kahverengi yüzlü ve alaycı bakışlara sahip beden eğitimi öğretmeni, serbest hareket komutu verdi, şimdi de grupları belirliyor. "Birinci grup barfiks, ikinci grup bariyer, üçüncü grup sehpa, dördüncü grup tırmanış! Dağılın!" Ve ayaklarında hafif, reçineyle yalıtılmış ayakkabılar dağılıveriyor öğrenciler. Bazıları salonun tam ortasında duruyor, tereddüt içinde, aynı zamanda isteksiz. Bunlar dördüncü gruptan, beden dersinde kötüler, aletle jimnastiği sevmiyorlar; yirmi kez diz çöküp kalkmaktan yorulmuşlar, hafif şaşkınlar da ve nefes nefese.

Bu tür olaylarda hep en sona kalan biri var, Karl Gruber, salonun hafif loş bir köşesinde, nişlerin hemen önünde yer alan, üzerine öğrencilerin üniformalarının ceketlerini astıkları tırmanma çubuklarının başında dikiliyor. Bir üstteki çubuğu kavrayıp alışılmadık bir güçle öne doğru çekiyor ve alet idman için öngörülmüş uygun yere doğru kayıyor. Gruber ellerini bile ayırmıyor çubuktan, zıplayıp kalıyor orada, epey yukarıda, ayakları, başka zamanlar bir türlü kavrayamadığı çubuğu kavramış istemsizce; havada asılı duruyor. Bu şekilde grubu bekliyor ve –göründüğü kadarıyla– büyük bir keyifle, inmesi için kendisine seslenen ufak tefek Polonyalı astsubayın kızgınlığını izliyor.

Ama Gruber bu kez itaatsizce de davranıyor ve Jastersky, sarışın astsubay, sonunda bağırıyor: "Evet, Gruber, ya aşağıya inin ya da yukarıya tırmanın! Aksi halde Üsteğmen'e bildirmek zorunda kalacağım..." Ve o anda Gruber yukarıya doğru tırmanmaya başlıyor, ilkin hızlı hızlı, bacaklarını fazla yukarıya çekmeden, bakışları ileriye çevrili ve önünde kalmış yolun uzunluğunu kestirememekten kaynaklanan belli bir endişeyle. Ardından hareketleri yavaşlıyor; tıpkı her bir hamle yeni bir şey de o da bunun keyfini çıkarıyormuşçasına kendini yukarı çekiyor, her zaman yaptığı bir işmiş gibi. Zaten sinirleri tepesinde olan astsubayın gerildiğini dikkate almıyor, yukarıya, iyice yukarıya tırmanıyor, durmadan tırmanıyor, bakışları hep öne çevrili; salonun çatısında bir kurtuluş yolu bulmuş da ona erişmeye çalışıyormuş gibi. Bütün grup gözleriyle onu takip ediyor. Diğer gruptaki öğrenciler de dikkatini diğer zamanlarda çubuğun üçte birine daha tırmanmadan kan ter içinde, soluk soluğa kalıp yüzü kızaran ve kötü gözlerle etrafına bakan tırmanıcıya veriyor. "Bravo Gruber!" diye sesleniyor birinci gruptan biri. O sırada bir sürü öğrenci bakışlarını yukarıya çeviriyor ve salonda bir sürelik sessizlik oluyor, – ama tam da bu sırada, bütün bakışlar Gruber'e çevriliyken, çatıda bir hareket yapıyor, sanki çatıyı silkelemek istiyormuş gibi; ama göründüğü kadarıyla bunu başaramadığından, üzerine çevrili tüm bu bakışları çıplak, demir bir kancaya bağlıyor ve kaygan çubuktan aşağıya kayıveriyor, öyle ki, bu arada tüm bakışlar hâlâ yukarıya çevrili durumda, oysa o, başı dönmüş halde, terden sırılsıklam, çoktan aşağıya inmiş ve tuhaf bir şekilde ışıltısız gözlerle, ateş gibi yanmakta olan avuç içlerine bakıyor. Derken ona en yakın şu ya da bu öğrenciden biri ona bugün neyi olduğunu soruyor. "Anlaşılan birinci gruba girmek istiyorsun?" Gruber gülüyor ve yanıt vermek istiyormuş gibi görünüyor, ama düşünüp gözlerini hızla yere çeviriyor. Ar-

dından, salon yine eski gürültüsüne kavuştuğunda, tekrar nişin oraya gidiyor, oturuyor, ürkekçe çevresine bakınıp nefes alıyor, alelacele iki kez, sonra tekrar gülüyor ve bir şey söylemek istiyor... ama ona kulak verecek kimse kalmamış çevresinde. Sadece Jerome, o da dördüncü grupta; Gruber'in tıpkı az ışıkta mektup okumaya çalışan biri gibi iyice öne doğru eğilmiş bir halde, tekrar ellerini incelediğini bir tek o görüyor. Bir süre sonra onun yanına gelip soruyor: "Canın yandı mı?" Gruber irkiliyor. "Ne?" diyor o alışıldık, tükürüklü sesiyle. "Göstersene bakayım!" Jerome, Gruber'in bir elini kavrayıp ışığa doğru tutuyor. Yumruğunun içi sıyrılmış. "Bende buna göre bir şey var," diyor Jerome; kendisine evden sürekli İngiliz yara bandı gönderiyorlar, "sonra bana uğra." Ama Gruber onu duymamış gibi görünüyor; gözleri dosdoğru salonun ortasına bakıyor; ama salonda değil de, sanki dışarıda bir yerde, pencerenin önünde belirsiz bir şeye bakıyor gibi; üstelik dışarısı karanlık olduğu halde, ne de olsa saat geç ve mevsim sonbahar.

Tam o sırada astsubay o kendine özgü öfkeli haliyle bağırıyor: "Gruber!" Gruber kılını kıpırdatmıyor, sadece ayakları kaygan parke üzerinde gergin ve beceriksizce hafif öne doğru kayıyor. "Gruber!" diye gürlüyor astsubay avazı çıktığı kadar. Ardından bir süre bekliyor ve boğuk bir sesle ve hızlı hızlı konuşmaya başlıyor seslendiği kişiye bakmaksızın; "Bir saat sonra odamda olun. Size ne olacağını..." Ve saat ilerliyor. "Gruber," diyor Jerome ve gittikçe nişin içine doğru yaslanan arkadaşının üzerine eğiliyor, "tırmanma sırası yine sendeydi, git bir dene, yoksa şu Jastersky başına bir iş açabilir, anlıyor musun..." Gruber başını sallıyor. Ama ayağa kalkacağı yerde, birden gözlerini kapıyor ve Jerome'nin sözleri altında kayıp gidiyor, sanki bir dalga tarafından sürükleniyormuş gibi, uzağa doğru kayıyor, yavaşça ve sessizce kayıyor, giderek daha derinlere, oturakta kayıyor ve Jero-

me, Gruber'in kafası sert bir şekilde oturağın kenar tahtasına çarpıp öne düştüğünü duyduğunda ancak anlıyor neler olup bittiğini... "Gruber!" diye sesleniyor boğuk bir sesle. İlkin kimse fark etmiyor. Ve Jerome iki eli sarkık halde çaresizce orada dikilip bağırıyor: "Gruber, Gruber!" Aklına arkadaşını kaldırmak gelmiyor. Derken biri gelip dürtüyor: "Koyun," bir başkası gelip itekliyor ve Jerome kıpırtısızca yerde yatanı kaldırmalarını izliyor. Gruber'i taşıyorlar, rasgele bir yere, belki yandaki odaya. Üsteğmen yetişiyor hemen. Sert ve yüksek sesle çok kısa emirler yağdırıyor. Emirleri gevezelik eden öğrencilerin vızıltısını bıçak gibi kesiveriyor. Sessizlik. Kah orada, kah burada bir iki kıpırtı oluyor, aletin biri üzerinde son bir hamle, sessiz bir sıçrama hareketi, ne olup bittiğini anlamamış olan birinin gecikmiş bir gülüşü. Ardından telaşlı sorular: "Ne? Ne? Kim? Gruber mi? Nerde?" Ve daha çok soru. Derken biri bağırıyor: "Bayılmış." Grup komutanı Jastersky kırmızı bir suratla üsteğmenin arkasından koşturuyor ve kötü sesiyle öfkeden titreyerek bağırıyor: "Yalancıktan yapıyor Üsteğmenim, yalancıktan yapıyor!" Üsteğmen ona aldırış etmiyor. Dümdüz karşıya bakıyor bıyığının uçlarını kemirerek –bu davranışıyla sert çenesi daha köşeli ve daha hareketli bir şekilde öne doğru çıkıyor– ve arada sırada kısa emirler veriyor. Gruber'i taşıyan dört öğrenci ve üsteğmen yandaki odaya giriyorlar. Hemen sonra dört öğrenci geri geliyor. Salonda bir müstahdem koşuyor. Dört öğrenci kocaman ve soran gözlerle muhatap oluyor. "Nasıl görünüyor? Nesi var? Kendine geldi mi?" Hiçbiri de ne olduğunu bilmiyor aslında. O sırada üsteğmen dışarı seslenip beden dersinin devam etmesini istiyor ve komutayı Başçavuş Goldstein'a devrediyor. Beden eğitimi dersine devam yani, tırmanma çubuğunda, barfikste; üçüncü gruptaki kısa boylu şişmanlar yüksek sehpanın üzerinde emeklemeye çalışıyorlar. Ama bütün hareketler az öncesine göre biraz farklı; sanki her biri bi-

raz daha uysallaşmış gibi. Barfiksteki hareketler aniden kesiliyor ve tırmanma çubuğundaysa küçük küçük hareketler deneniyor sadece. Sesler daha az karmaşık, vızıltılar daha belirgin şimdi, sanki her biri hep aynı sözcüğü söylüyor gibi: "Ye, ye, ye..." Ufak tefek, akıllı Krix ise bu arada yan odanın kapısını dinliyor. İkinci grubun astsubayı kıçına bir tekme atarak onu kovmaya çalışıyor. Krix irikilip sıçrıyor, kedi gibi sinsi gözleri çakmak çakmak. Yeterince şey duydu bu arada. Ve bir süre sonra, kimsenin bakmadığını fark edince, bildiklerini Pavloviç'le paylaşıyor: "Alayın doktoru gelmiş." Ne de olsa Pavloviç'in ne mene biri olduğu biliniyor; tüm küstahlığıyla, rasgele birinden emir almışçasına, salonu bir uçtan bir uca, bir gruptan diğerine geçerek bağıra bağıra konuşuyor: "Alayın doktoru içeride." Göründüğü kadarıyla astsubaylar da bu habere ilgi gösteriyor. Kapıya yönelen bakışların sayısı giderek artıyor, egzersiz hareketleri giderek yavaşlıyor; ufak tefek bir öğrenci sehpanın üzerinde durmuş, ağzı bir karış açık, odaya doğru bakıyor. Havada felç edici bir şeyler var gibi. Birinci grubun güçlü kuvvetlileri bir iki hareket daha yapıyor; ilgili görünüyorlar, bacaklarıyla daireler çiziyor; güçlü bir çocuk olan Tirollü Pombert, kolu büküp oylumlu pazılarını inceliyor sızan loş ışıkta. Evet, küçük, çevik Baum, kolunu bir iki kez çeviriyor hattâ – ve bu sert hareket birden salondaki biricik hareket halini alıyor, genel sessizliğin içinde inanılmaz bir şey barındıran parlak büyük bir daire gibi. Ve bu ufak tefek insan bir hamlede ayağa dikiliveriyor, derken öylece dizlerinin üzerine bırakıyor kendini ve orada bulunan herkesi küçümsüyormuş gibi bir yüz ifadesi takınıyor. Ama onun küçük, duygusuz gözleri de yandaki odaya takılı kalıyor.

Şimdi de gaz lambasının alevlerinin şarkısıyla duvar saatinin yürüyüşü duyuluyor. Derken saat başını bildiren çanın sesi işitiliyor. Bugün yabancı ve acayip bir sesi var; birden de kesilive-

riyor, sözün tam ortasında duruyor. Başçavuş Goldstein vazifesini biliyor ama. Sesleniyor: "Dağılın!" Bir Allahın kulu duymuyor adamı. Kimse bu sözün – daha önceleri – ne anlama gelmiş olduğunu hatırlamıyor. Daha önce ne zaman? "Dağılın!" diye gaklıyor başçavuş öfkeyle ve hemen ardından astsubaylar da onu tekrar ediyor: "Dağılın!" Hattâ öğrencilerden bazıları da aynı şeyi kendi kendine söylüyor, uykuda konuşuyormuşçasına: "Dağılın! Dağılın!" Oysa hepsi de, biraz daha beklemeleri gerektiğini biliyor. Derken yan odanın kapısı da açılıyor; bir süre herhangi bir şey olmuyor; sonra Üsteğmen Wehl çıkıyor odadan; gözleri irileşmiş, sinirli ve adımları sert. Defiledeymiş gibi yürüyor, sesi de kısık çıkıyor: "Dağılın!" Tarif edilemez bir hızla her şey tekrar yoluna giriyor. Kimse kıpırdamıyor. Topçu generali varmış gibi salonda. Ve emir veriliyor: "Dikkat!" Ara, ardından kuru ve sert: "Sınıf arkadaşınız Gruber az önce vefat etti. Kalp krizi. Uygun adım, marş!" Ara.

Ve neden sonra, görevli öğrencinin küçük ve zor işitilen sesi: "Sola dön! Marş: Takım, Marş!" Sınıf adım atmaksızın yavaşça kapıya yöneliyor. Jerome sonuncu olarak. Kimse arkasını dönüp bakmıyor. Koridordan öğrencilerin üzerine soğuk ve puslu bir hava geliyor. Biri, karbol koktuğunu söylüyor. Pombert kokudan esinlenerek bir espri yapıyor yüksek sesle. Kimse gülmüyor. Jerome birden kolunun kavrandığını hissedip irkiliyor. Koluna asılan Krix. Gözleri parlıyor Krix'in, dişleri ışıl ışıl, ısıracakmış gibi görünüyor. "Onu gördüm ben," diye fısıldıyor soluk soluğa ve Jerome'nin kolunu sıkıyor; için için gülüyor bir yandan ve çocuğun kolunu sallıyor ileri geri. Neredeyse konuşamayacak halde: "Çırılçıplaktı, darbe almış, uzunlamasına yatıyordu. Ayak tabanında mühür vardı..."

Ardından da kıkırdıyor, kulak tırmalayıcı bir sesle, kıkırdıyor tekrar ve Jerome'nin kolunu ısırıyor.

Kitap Hakkında

Eldeki kitabın çevirisi, Rainer Maria Rilke'nin Insel Verlag, Frankfurt anı Main, Leipzig tarafından 1992 yılında yayımlanan Die Erzählungen adlı yapıtı esas alınarak yapılmıştır. Söz konusu basım Rilke'nin ("Sevgili Tanrıdan Öyküler," Düzyazı formundaki şiirler, "Malte Laurids Brigge'nin Notları" hariç) tüm öykü, anlatı, eskiz ve öykü biçimindeki fragmanlarını kapsamaktadır. Birden çok kez kaleme alınmış olan metinlerin burada en son biçimi kullanılmıştır.

Koleksiyon, Rilke-Archiv'in Ruth Sieber-Rilke ve Ernst Zinn'le birlikte yayıma hazırladığı Rainer Maria Rilke, Sämtliche Werke (Toplu Yapıtları), Insel Verlag Wiesbaden ve Frankfurt anı Main 1955-1966, Cilt 4: Frühe Erzählungen und Dramen (İlk Öyküler ve Oyunlar); Cilt 6: Malte Laurids Brigge. Prosa (Düzyazı) 1906-1926 adlı yapıtlarına dayanmaktadır. Metinlerin kronolojik sıralaması August Stahl'ın "Rilke-Kommentar," München 1970'te verilen yazılış tarihlerine göre yapılmıştır. Köşeli parantez içinde verilen başlık ve yıl (yazılış tarihi) bilgileri yazara ait değildir.

Rainer Maria Rilke Kronolojisi

1875 René Maria Rilke 4 Aralık'ta Prag'da doğar. Babası: Josef Rilke. Annesi: Sophie (Phia). Rilke, ailenin tek çocuğu olarak kalır. Tek kızkardeşi doğumdan kısa bir süre sonra ölür. Baba, sağlık nedenleriyle subaylık görevinden ayrılmak zorunda kalır. Kuzey Bohemya Demiryolları'nda daha düşük bir makam olan personel müdürü olarak işe girer. Aile "köklü, soylu" geçmişi yansıtan her tür diplomaya büyük değer vermektedir. Hayal kırıklığı, bireysel ve toplumsal tutkularla yetişmiş olan annenin yaşamını da derinden etkiler. Şiirler yazar, bir aforizmalar toplamı yayımlar ve René dokuz yaşındayken evini terk eder. "Doğduğum sıralarda anne babamın evlilikleri de çoktan solmuştu."

1882-1884 Prag'da papazlar tarafından yönetilen bir ilkokula gider.

1886-1890 St. Pölten'deki askeri yatılı okul yılları. Çocukluk dönemi acıları; korku dolu, uzun süren okul yılları anıları, Rilke'nin şiir ve düzyazılarında sürekli tekrarlanan konular olacaktır. Ancak öğretmenleri tarafından kötü muamele gördüğü ya da arkadaş-

ları tarafından dışlandığını gösteren herhangi bir kanıt yoktur. Rilke başarılı bir öğrencidir ve babası tarafından bir hedef olarak konan subaylık mesleğini başta çok ciddiye alır. Pek çok öğrenci gibi, o da şiire meraklıdır ve şiirler yazar; bu dönemde yazdığı şiirler onun yeteneklerini henüz tam olarak ortaya koymasa da, bunları öğretmenlerinin izniyle sınıf arkadaşları önünde okumaktan zevk alır.

1890-1891 Mährisch-Weißkirchen Askeri Lisesi'ni ziyaret. Linz Ticaret Akademisi. Dergilerde şiirlerinin ilk kez yayımlanması.

1891-1892 Prag'da üniversiteye hazırlık.

1892-1895 Rilke'nin ilk kitap yayımı: Leben und Lieder (Yaşam ve Şarkılar). İlk şiir toplamının basımı yayınevi tarafından reddedildikten sonra Rilke bu yapıtını masraflarını kendisi karşılayarak bastırır.

1894 Üniversiteye giriş sınavını "mükemmel" bir dereceyle geçer. Prag'da üniversitede edebiyat ve sanat tarihi eğitimine başlar. Daha sonra, eğitimini finanse eden amcasının isteğiyle hukuk da okuyacaktır. Üniversitenin yanı sıra "Wegwarten" ve "Larenopfer" gibi dergilerde çalışır.

1895 Bir şiir dergisinin yayımcılığını üstlenir: 'Jung-Deutschland und Jung-Österreich' (Genç-Almanya ve Genç-Avusturya). Prag edebiyat çevresiyle tanışma ve Prag çevresini aşma çabaları. Rilke çok

geçmeden kendi reklamını yapacak yeteneği keşfeder içinde; Fontane ve Schnitzler'e şiirlerinden örnekler gönderir.

1896 Münih'te iki sömestr üniversite ziyareti. Ailedeki dağılma ve doğduğu toprakları terk, 'Ewald Tragy' adlı anlatıya konu olur. Rilke, hayranlık duyduğu Dehmel ve Liliencron ile tanışır.

1896-1897 Berlin'e taşınma. Yaşamında belki de en önemli yere sahip olacak olan kadınla tanışır: Lou Andreas-Salomé. Tutkulu aşkları sona erse de, ikili ömür boyu arkadaş kalır. Diğer pek çok kadının, kendisine tapmasını ve çevresinde pervane olmasını isterken, Lou'ya her zaman akıl danışmış, onun fikir ve yargılarına büyük önem vermiştir.

1897 Lou ve kocasıyla iki kez Rusya'ya yolculuk. Ressam Leonid Pasternak ve yazar Leo Tolstoy ile karşılaşma. Rus Paskalya Bayramı'nın kutlanması. Rilke, Heykeltıraş Clara Westhoff ile tanışır.

1899-1900 Rilke, Clara Westhoff ile evlenir; kızları Ruth dünyaya gelir. Çeşitli gazetelerde çalışarak ailenin geçimini sağlama girişimi başarısızlığa uğrar. Karısıyla birlikte Westerwede'ye (Bremen) taşınırlar. "Günlük Yaşam" adlı oyunu Berlin'de sahneye konur.

1901 Rilke, eşi Clara'nın dönem dönem yanında öğrenci olarak çalıştığı Rodin üzerine bir monografi yazmak üzere Paris'e gider. Rodin'le karşılaşması sa-

yesinde, gerçekte neyi aradığını anlar: "Şeyler üretmek; plastik olmayan, yazılan – el sanatıyla üretilmiş gerçeklikler".

1902 İtalya'ya yolculuk.

1903 İtalya günleri. Haziran'dan Aralık'a, Ellen Key'in aracılık ettiği İsveç ve Danimarka yolculukları. "Sevgili Tanrıdan Öyküler"in yayımı.

1904 Ocak'tan Mayıs'a Worpswede.
Haziran'da Lou Andreas-Salomé'nin yanında Göttingen'de.

1905 Berlin, Kassel, Marburg üzerinden Paris'e yolculuk. İlk konferans yolculuğu. Ekim'de Dresden ve Prag'ta. Noel yine Worpswede'de.

1906 Paris. İkinci konferans yolculuğu. Babasının Prag'da ölümü. Rodin'in yanından ayrılma. Belçika ve Almanya'da çeşitli yolculuklar. Capri.

1907 Capri. Paris. Üçüncü konferans yolculuğu: Viyana: Rudolf Kassner. Venedik yolculuğu.

1908 Capri. Paris: Verhaeren, Gide. Almanya ve Avusturya'da çeşitli konferans yolculukları.

1909 Paris. Fransa taşrasına çeşitli yolculuklar.

1910 Yılın başlarında Leipzig'de, yayımcısı Kippenberg'in yanında.

"Malte Laurids Brigge'nin Notları"nın yayımı. Rilke yıllarca üzerinde çalıştığı bu romanının son biçimini yayımcısı Kippenberg'in evinde kaleme alır. Ağustos ayında Lautschin Sarayı'nda Prenses Maria von Thurn und Taxis'in konuğu olur.

1911-1912 Triest'teki Duino Şatosu'nda "Duino Elejileri"nin ilk ikisini yazar. Mısır'a yolculuk. Nil gezisi. İtalya üzerinden Fransa'ya dönüş. Almanya'nın çeşitli şehirlerini ziyaret. İspanya yolculuğu: Toledo ve Ronda.

1913 Rilke 1910-1914 tarihleri arasında yaklaşık elli farklı şehirde bulunur. Fransa, İsviçre, İspanya ve Mısır'ı gezer. Bu yolculuklar sırasında yazdığı şiirlerin yanı sıra ve bu şiirlerle bağlantılı olarak yıllar içinde çok sayıda mektup da birikir. Kadınlarla yaptığı mektuplaşmalar yoğun ilişkilerinin tanıklarıdır.

1914 Rilke'nin en tanınmış çevirisi olan André Gide'in yapıtı "Kayıp Oğulun Dönüşü" yayımlanır.

1915-1916 Rilke başta çürüğe ayrılmış olsa da, Aralık 1915'te askere alınır, ancak üç haftalık piyade eğitimi aldıktan sonra geri hizmete verilir. Temmuz'da askerlikten terhis edilir.

1921 Rilke yaşamının son yıllarını yolculuklar dışında, İsviçre'deki, kuleyi andıran Muzot Şatosu'nda geçirir. Burada "Duino Eleji"sini tamamlar. Berg yolculuğu sırasında Paul Valéry'le tanışır.

1923-1926 İsviçre'nin çeşitli bölgelerine yolculuk. Valéry'nin şiirlerinin çevirisi üzerinde çalışır. Rilke bi yandan da, tanısı çok geç konulacak olan lösemi acıları çeker. Haziran ayı başına dek Valmont'taki sanatoryumda yatar. Tekrar Muzot Şatosu'na döner. Fransızca yazdığı peyzaj şiirleri yayımlanır. 29 Aralık'ta Rilke İsviçre'nin Valmont şehrinde, lösemiden ölür.

1927 Vasiyeti üzerine 2 Ocak'ta naaşı Wallis'teki Raron mezarlığına aktarılır.

İÇİNDEKİLER

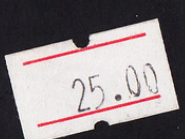
Kalem Ve Kılıç 5
İsa Çocuk 11
Pierre Dumont 21
Terzi 29
Altın Sandık 41
Gelincik 49
Bir Karakter 55
Ve Yine De Ölüm 63
Olay 71
Ölüm Günü 81
Kaçış 89
Beyaz Şans 97
Bir Ses 105
Bir Ölü 113
Havari 125
Onun Kurbanı 135
Ön Bahçede 143
Pazar Günü 149
Kutsal İlkbahar 153
Aile Şöleni 165
Sır 175
İhtiyarlar 191
Kısmet 197
Hepsi Bir 203
Uzlaşma 215
Kral Bohusch 225
Kardeşler 273
(Ewald Tragy) 323
Maskeler 371
Manzaralar 377
Sessiz Refakat 383
Kuşaklar 391

Yaşamda 397
Hayalet 405
Sohbet Sırasında 413
Seven 425
Sonuncular 437
Pan Mraz'ın Gülüşü 469
Vladimir 477
(Not: Bir Akşam) 483
Bir Sabah 489
Kardinal 495
Bayan Blaha'nın Hizmetçisi 501
Yansımalar 509
Ev 523
'Vitali Uyandı...' 535
Bir Kızın Mektubundan 539
(İki Fragman) 545
Albrecht Ostermann 551
Ejderha Savaşçısı 561
Mezarcı 569
Beden Eğitimi Dersi 585
Kitap Hakkında 593
Rainer Maria Rilke Kronolojisi 597

Ne Rilke'den önce, ne de ondan sonra izlenimin bu dingin ve yüksek gerilimine ulaşılmıştır... O, bir gün ortaçağ dinselliğinden hareketle insanlık ülküsünün ötesinde yeni bir dünya imgesine giden yolda, yalnızca büyük bir ozan değil, eşi bulunmaz bir yol gösterici olacaktır.

Robert Musil

Edebiyat - 374 www.ithaki.com.tr

ISBN 975-273-265-8 İnternet Satış www.ilknokta.com

9 789752 732650

ithaki